

שבוע פרשת ואתחנן

(22 – 28 July 18)

י' – ט"ז מנחם-אב תשע"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בֵּי נַשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנִי וְצִאֲצֵאֵנוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרֹכֶךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֹד: יֵשֵׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיקוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל־ראש) לפני הדיקוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וְכָכָל נַפְשְׁךָ וְכָכָל
מֹאדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעְנוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וְכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶּגְלֶךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַהֲשַׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אִף יי בְּכֶם וַעֲצֹר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיִּמְיָכֶם וַיִּמְיָכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַד כְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחובה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכות "לה") בציווה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחרד על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו יתפך "לחרד ובית של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיא.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבת תהלות להשיי שקיים לנו מזה שהבטיח אותנו:

א הוֹדּוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ה מִן־הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחֹב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־עֲשֵׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשֵׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּגִדִּיכֶם: י כָּל־גּוֹיִם סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְּבוּנִי
גַּם־סִבְּבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְּבוּנִי כְּדִבְרֵים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עָזַר וּזְמַרְתָּ יְהוָה וַיהוָה לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוֹעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּי־אֲחִיָּה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִפְרֹ יִפְרֵנִי יְהוָה לְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹדֶה יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה תַּצְלִיחָה נָא: כו בָּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בְּעֵבְתֵּיךְ עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדּוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ח מנ"א, תשכ"א

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"ע עוסק בצ"צ מו"ה חיים הלל שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו באב עם המצורף אליו, בו שואל אודות זמן יציאת השבת במוצש"ק.

והנה אינו שוה בכל המדינות ובכל חדשי השנה ולכן צריך להתדבר בזה עם מורי הוראה
בישראל בפאריז וסביבותי אלה שיש להם ידיעה בהלכתא רבתא זו.

ולדעת בדיוק זמן נץ החמה שקיעת החמה בפועל, יש לראות הלוח היו"ל מטעם החברה
האוסטרונומית דצרפת, שהרי מומחים הם במקצוע זה ונאמנים, אלא שהם מציינים שקיעת החמה
בפועל, שלא תמיד הוא שקיעת החמה ע"פ שו"ע, ואכמ"ל.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיז, קיח ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה נחמו נחמו עמי
שבת פרשת ואתחנן, שבת נחמו ה'תשמ"ח ..... ה
- (ד) מכתב כללי ט"ו מנחם אב ה'תשמ"ח ..... טו
- (ה) שיחת אור ליום ערב שבת קודש פרשת ואתחנן,
ט"ו מנחם-אב, ה'תשמ"ח ..... יח
- (ו) משיחות שבת פרשת ואתחנן, שבת נחמו
ט"ז מנחם-אב ה'תשמ"ח ..... כג
- (ז) לקוטי-שיחות פרשת ואתחנן כרך יט ..... מ
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... מו
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ואתחנן ..... מז
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת ואתחנן ..... מח
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ואתחנן ..... עח
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ואתחנן ..... עט
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ואתחנן ..... פט
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... צב
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ואתחנן ..... צה
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ואתחנן ..... קנו
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת ואתחנן ..... קפא
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק סו, שיר השירים פרק ד ..... קפד
- (יט) משניות – מסכת נזיר
ביאור קהתי ..... קפו
- (כ) עין יעקב מסכת תענית ..... קצג
- (כא) מסכת זבחים עם ביאורים
מדף ק עד דף קו ..... קצד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן ..... רכד
- (כג) שולחן ערוך הלכות ריבית
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רכה
- (כד) לקוטי תורה ד"ה ואתחנן אל ה'
אדמו"ר הזקן ..... רכז
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי ..... רלז
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... רלח
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... רלט
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"ב ..... רמ
- (כט) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)
אדמו"ר מוהר"ש"צ ..... רמא
- (ל) ספר השיחות ה"ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"ש"צ ..... רמג
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"ש"צ ..... רמה
- (לב) רמב"ם – הלכות בית הבחירה ..... רמו
- (לג) חומש לקריאה בציבור ..... רנ
- (לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש ..... רנט
- (לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ג ..... רסא
- (לו) לוח זמנים לשבוע פרשת ואתחנן ..... רסב
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... רסג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שָׁנָה גַם כֵּן לֹט"ו בַּחֲדָשׁ, מִכֵּינִן שֶׁהַקְּבִיעוּת דְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת
אֵינָהּ בְּיוֹם מִסֵּים בַּחֲדָשׁ סִינֹן, כִּי אִם קְבִיעוּתוֹ הִיא בְּחֻמְשָׁה
לְקְבִיעוּת חַג הַפֶּסַח⁶, ט"ו נִסָּן כַּמְפֹּרֶשׁ בַּתּוֹרָה שִׁישׁ לִסְפּוֹר חֲמִישִׁים
יוֹם מִמַּחֲרַת הַשַּׁבָּת, הֵינּוּ מִיּוֹם שְׁנֵי שָׁל פֶּסַח וְאֵז יוֹחֵל חַג הַשְּׁבוּעוֹת, וְאִם כֵּן

1 בפסוק הפותח את הפטרת השבת, "שבת נחמור", שהיא ההפטרה הראשונה
2 מתוך שבע ההפטרות הנקראות "שבעה דנחמא" (שבע הפטרות של נחמה)
3 לפני ראש השנה, נאמר:

4 נַחֲמֹ נַחֲמֹ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹקֵינוּ¹, וּמְדַיְקִים בָּזָה בְּדִרְוֹשִׁים²

5 במאמרי (דרושי) החסידות על פסוק

6 זֶה, דְּצִרִיךְ לְהִבִּין כְּפֹל הַלְשׁוֹן

7 דְּנַחֲמֹ נַחֲמֹ שְׁהִי אֵין סֶפֶק שְׁכַפֵּל

8 הַלְשׁוֹן מַעֲדִיל עַל כְּפִילוֹת בַּתּוֹכָן הַעֲנִיין.

9 וְלִהְבִּין זֶה כְּדִי לִישֵׁב אֶת הַשְּׂאֵלָה

10 לְגַבִּי כֹפֵל הַלְשׁוֹן מְקַדִּימִים רְבוּתֵינוּ

11 נְשִׂאֵי חֶבֶד בְּדִרְוֹשִׁים² בַּמְאֵמֶר

12 הַחֲסִידוֹת הַנוֹכְרִים מֵהָ דְּאִיתָא,

13 מוֹבָא בְּמִשְׁנָה³ לֹא הָיוּ יָמִים

14 טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר

15 בָּאָב וּבְיוֹם הַכַּפּוֹרוֹת, וְהַטַּעַם

16 עַל-זֶה לִפִּי פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה,

17 שִׁוּם חֲמִישֶׁה עֶשֶׂר בָּאָב הוּא יוֹם כָּל כֵּךְ

18 נִעְלָה וְחָשׁוּב עַד כְּדִי כֵךְ ש"לֹא הָיוּ

19 יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל אִיתָא מוֹבָא

20 ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים'⁴ מִכְתָּבִי

21 הָאֲרִיז"ל מְשׁוּם שְׁאֵז בְּיוֹם חֲמִישֶׁה

22 עֶשֶׂר בַּחֲדָשׁ הוּא מְלוֹי הַלְבָּנָה

23 בְּשִׁלְמוֹת, הִירַח שִׁנּוּד' בַּתְּחִילָת

24 הַחֲדָשׁ הוֹלֵךְ וְגֹדֵל מִיּוֹם לַיּוֹם עַד

25 שְׂבִיבִים ט"ו לַחֲדָשׁ הוּא מְגִיעַ לְהִיּוֹת

26 'מֵלֵא' וּבִלְשׁוֹן הַזֹּהָר קִיַּיָּמָא

27 סִיחָרָא בְּאִשְׁלָמוֹת⁵ הִירַח עוֹמֵד

28 בְּשִׁלְמוֹתוֹ. וּמִקְשָׁה עַל-זֶה²,

29 הַרְבֵּי הַרש"ב נִשְׁמַחְרַעֲדֵן בַּמְאֵמֶר

30 דִּיבְּכֹר הַמַּתְחִיל 'נַחֲמֹר' מִשְׁנַת עַת"ר

31 דְּמִמָּה שְׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ בְּמִשְׁנָה

32 לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל

33 כְּט"ו בָּאָב, מְשֻׁמַּע שְׁהוּא יוֹם

34 ט"ו בָּאָב יוֹם טוֹב גְּדוֹל יוֹתֵר

35 גַּם מְשֻׁלָּשׁ רְגָלִים, וְאֵינוּ

36 מוֹכֵן, שְׁהִי גַם חַג הַפֶּסַח

37 וְחַג הַסֻּכּוֹת הֵם כְּט"ו לַחֲדָשׁ

38 וְאִם כֵּן גַּם בְּהֵם קִיַּמַת הַמַּעֲלָה שֶׁל ט"ו

39 בָּאָב שְׁבִי הִירַח מְגִיעַ לְשִׁלְמוֹתוֹ

40 וְנִתְיַרְךָ מְזֹז, דְּאִפִּילוּ חַג

41 הַשְּׁבוּעוֹת שְׁאֵינוּ חַל כְּט"ו בַּחֲדָשׁ

בס"ד. שבת פרשת ואתחנן,

שבת נחמו ה'תשמ"ה.

(הנחה, בלתי מוגה)

1 נַחֲמֹ נַחֲמֹ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹקֵינוּ¹, וּמְדַיְקִים בָּזָה
2 בְּדִרְוֹשִׁים², דְּצִרִיךְ לְהִבִּין כְּפֹל הַלְשׁוֹן
3 דְּנַחֲמֹ נַחֲמֹ. וְלִהְבִּין זֶה מְקַדִּימִים בְּדִרְוֹשִׁים²
4 מֵהָ דְּאִיתָא בְּמִשְׁנָה³ לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים
5 לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בָּאָב וּבְיוֹם הַכַּפּוֹרוֹת,
6 וְהַטַּעַם עַל-זֶה אִיתָא ב'פְּרִי עֵץ חַיִּים'⁴ מְשׁוּם
7 שְׁאֵז הוּא מְלוֹי הַלְבָּנָה בְּשִׁלְמוֹת, קִיַּיָּמָא סִיחָרָא
8 בְּאִשְׁלָמוֹת⁵. וּמִקְשָׁה עַל-זֶה², דְּמִמָּה שְׁאֵמְרוּ
9 לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כְּט"ו בָּאָב, מְשֻׁמַּע
10 שְׁהוּא יוֹם טוֹב גְּדוֹל יוֹתֵר גַּם מְשֻׁלָּשׁ רְגָלִים,
11 וְאֵינוּ מוֹכֵן, שְׁהִי גַם חַג הַפֶּסַח וְחַג הַסֻּכּוֹת הֵם
12 כְּט"ו לַחֲדָשׁ וְנִתְיַרְךָ מְזֹז, דְּאִפִּילוּ חַג הַשְּׁבוּעוֹת
13 שְׁנָה גַם כֵּן לֹט"ו בַּחֲדָשׁ, מִכֵּינִן שֶׁהַקְּבִיעוּת דְּחַג
14 הַשְּׁבוּעוֹת אֵינָהּ בְּיוֹם מִסֵּים בַּחֲדָשׁ סִינֹן, כִּי אִם
15 קְבִיעוּתוֹ הִיא בְּחֻמְשָׁה לְקְבִיעוּת חַג הַפֶּסַח⁶, ט"ו
16 נִסָּן, וּמֵהִי הַמַּעֲלָה כְּט"ו בָּאָב שְׁהוּא יוֹם טוֹב
17 גְּדוֹל יוֹתֵר מִהַיּוֹם טוֹב' דְּג' רְגָלִים, וְאִפִּילוּ
18 מִפֶּסַח וְסֻכּוֹת. וּמִבְּאָר זֶה⁷ עַל-פִּי מֵהָ שְׁדִּירְעָה⁸
19 הַכָּלֵל בְּעֵלִיּוֹת וְיִירִידוֹת, דְּכָל שְׁהִירְיָדָה הִיא
20 בְּיֹתֵר, הַעֲלִיָּה הִיא גַם כֵּן בְּיֹתֵר. וְזוּהִי מַעֲלָת
21 חֲמִישֶׁה עֶשֶׂר בַּחֲדָשׁ אָב עַל חֲמִישֶׁה עֶשֶׂר בְּנִסָּן
22 וְתִשְׁרִי, מְשׁוּם שֶׁהַעֲלִיָּה וְהַשְּׁלָמוֹת דְּט"ו בָּאָב,
23 בָּאָה אַחֲרֵי הִירְיָדָה הַגְּדוֹלָה דְּתִשְׁעָה בָּאָב, עֲנִין
24 הַחֲרָבִין וְהַגְּלוּת, וְלִכְּן הַעֲלִיָּה הִיא עֲלִיָּה גְּדוֹלָה
25 בְּיֹתֵר. וְהַגֵּם⁹ שֶׁגַם הַעֲלִיָּה דְּט"ו בְּנִסָּן קְשׁוּרָה
26 עִם יִצְיָאָת מִצְרַיִם, וְאִם כֵּן גַּם עֲלִיָּה זֹאת הִיא

42 גַם חַג הַשְּׁבוּעוֹת שְׁלֵמַעֲשָׂה אֵינוּ חַל
43 בְּיוֹם ט"ו בַּחֲדָשׁ, קְשׁוּר בַּתְּאֲרִיךְ זֶה כִּי
44 קְבִיעוּתוֹ הִיא לִפִּי חַג הַפֶּסַח שְׁקִבּוּעַ
45 בְּיוֹם ט"ו בְּנִסָּן, וּמֵהִי הַמַּעֲלָה
46 כְּט"ו בָּאָב שְׁהוּא יוֹם טוֹב
47 גְּדוֹל יוֹתֵר מִהַיּוֹם טוֹב' דְּג'
48 רְגָלִים, וְאִפִּילוּ מִפֶּסַח וְסֻכּוֹת
49 שְׁגַם הֵם חֲלִים כְּט"ו בַּחֲדָשׁ?
50 וּמִבְּאָר זֶה⁷ בַּמְאֵמֶר הַחֲסִידוֹת
51 הַנוֹכְרִים, עַל הַפֶּסֶק 'נַחֲמֹר' עַל-פִּי
52 מֵהָ שְׁדִּירְעָה⁸ הַכָּלֵל בְּעֵלִיּוֹת
53 וְיִירִידוֹת, דְּכָל שְׁהִירְיָדָה הִיא
54 בְּיֹתֵר, הִרִי הַעֲלִיָּה שְׁבָאָה אַחֲרֵי
55 הִירְיָדָה הִיא גַם כֵּן בְּיֹתֵר כִּי
56 מִטְרָתָהּ וְכוּנָתָהּ שֶׁל הִירְיָדָה הִיא כְּדִי
57 שְׁלֹאחַר מִכֵּן תִּהְיֶה עֲלִיָּה לְדִרְגָּה יוֹתֵר
58 גְּבוּהָה מֵאֲשֶׁר קוֹדֵם הִירְיָדָה וְכִדִּי לְהַגִּיעַ
59 לְעֲלִיָּה גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר יֵשׁ צוּרֵךְ בִּירִידָה
60 גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר. וְזוּהִי מַעֲלָת
61 חֲמִישֶׁה עֶשֶׂר בַּחֲדָשׁ אָב עַל
62 חֲמִישֶׁה עֶשֶׂר בְּנִסָּן וְתִשְׁרִי,
63 שְׁכַתְּצֻאָה מִהַמַּעֲלָה הַזֹּאת דְּרוּקָא עַל
64 חֲמִישֶׁה עֶשֶׂר בָּאָב נִאֲמַר "לֹא הָיוּ יָמִים
65 טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל" מְשׁוּם שֶׁהַעֲלִיָּה
66 וְהַשְּׁלָמוֹת דְּט"ו בָּאָב, בָּאָה
67 אַחֲרֵי הִירְיָדָה הַגְּדוֹלָה
68 דְּתִשְׁעָה בָּאָב, עֲנִין הַחֲרָבִין
69 וְהַגְּלוּת, שְׁהִיא יִירִידָה גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר
70 וְלִכְּן הַעֲלִיָּה שְׁאֲחֵרִי הִירְיָדָה הַזֹּאת
71 הִיא עֲלִיָּה גְּדוּלָּה בְּיֹתֵר וְזוּ
72 מַעֲלָה שְׁקִיַּמַת כְּט"ו בָּאָב וְלֹא בְּשָׂרָה
73 הַחֲגִים שְׁחֲלִים גַם הֵם כְּט"ו בַּחֲדָשׁ.
74 וְהַגֵּם⁹ שֶׁגַם הַעֲלִיָּה דְּט"ו
75 בְּנִסָּן חַג הַפֶּסַח קְשׁוּרָה עִם
76 יִצְיָאָת מִצְרַיִם, וְאִם כֵּן גַּם
77 עֲלִיָּה זֹאת הִיא לְאַחֲרֵי הִירְיָדָה
78 דְּגְלוּתָהּ, וְלִמָּה אִם כֵּן יֵשׁ לִט"ו בָּאָב

(1) ישע"י (מ, א. 2) סה"מ עת"ר ע' רכא ואילך. אוה"ת נ"ך כרך ב' ע' אצו. וראה ד"ה נחמו תרכ"ו. (3) סוף תענית. (4) שער חגה"ש (בסופו). (5) ראה זח"א קנ, א. שמו"ר פט"ו, כו. (6) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תצד. וש"נ. (7) סה"מ עת"ר שם ע' רכו ואילך. אוה"ת נ"ך שם. (8) ראה סה"מ עת"ר שם ע' ריט. לקו"ת שה"ש יא, ג. סה"מ תקס"ד ע' כה. ובכ"מ. (9) ראה גם ד"ה לא היו ימים טובים כו' תשד"מ (סה"מ תשד"מ ע' קצח-קצט).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עדיפות ומעלה יתירה לגבי חג הפסח? על כך בא המענה: הרי גלות
2 מצרים היה לפני מתן-תורה, קדם שנעשו ישראל ממלכת
3 כהנים וגוי קדוש¹⁰ והתארים והמעלות הללו ניתנו לבני ישראל רק
4 במתן תורה, ומכיון שלא נעשו עדין ממלכת כהנים וגוי
5 קדוש, אין הירידה שבגלות
6 גדולה כל כך, למרות שבגלות
7 מצרים, בני ישראל אכן היו בירידה
8 גדולה ולכן חג הפסח הוא עלייה
9 לאחר הירידה, מה-שאין-כן
10 הגלות דתשעה באב שהיה
11 לאחר שפבר נעשו ממלכת
12 כהנים, הרי הירידה גדולה
13 זה (שממלכת כהנים וגוי
14 קדוש נמצאים בגלות) היא
15 ירידה גדולה ועצומה ביותר,
16 שהרי לא דומה הירידה של בן מלך –
17 למשל – למשל שנמצא בגלות ובשבי,
18 לירידה של אדם פשוט שנמצא באותו
19 מצב, ומוכן שכאשר בן מלך הרגיל
20 להיות בארמון המלכות נמצא בשבי זו
21 ירידה גדולה במיוחד, וכן בענייננו –
22 כיוון שבמתן תורה בני ישראל התעלו
23 להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש"
24 הרי הירידה לגלות אחרי חורבן הבית
25 היא ירידה גדולה יותר מהירידה
26 שהייתה בגלות מצרים קודם שהתעלו
27 לדרגה זו ולכן העליה דט"ו
28 באב שלאחרי ירידה זו
29 (דתשעה באב) שהיא ירידה
30 גדולה ביותר היא עליה גדולה
31 ביותר למעלה מהעלייה של חג
32 הפסח.
33 ומבאר במאמר¹¹, דענין
34 העליה דט"ו באב שלאחרי
35 הירידה דתשעה באב הוא
36 דגמט העליה דגאולה
37 העתידה הבאה לאחר
38 הירידה דגלות דוקא שאף היא
39 עלייה גדולה ביותר שבאה לאחר
40 ירידה גדולה ביותר, והולך ומפרט את
41 מעלת העלייה הגדולה שתהיה לעתיד
- לבוא (לאחר הירידה הגדולה בגלות) דמעלת הגלוי דלעתיד-לבא
שהיה בבית המקדש השלישי היא, שהיה גלוי כזה שאין
שיף בו הפסק ולכן בית המקדש השלישי הוא בית נצחי. דבית
ראשון ובית שני היה בהם הפסק וחורבן, מה-שאין-כן
הגלוי דבית שלישי, מכיון
שבא לאחר הירידה דגלות,
הוא גלוי כזה שאין שיף בו
הפסק כלל, ובלשון הכתוב
בנבואת ישעיהו על לעתיד לבוא אהל
כל יצען ולא יזוז ממקומו כל יסע
יתדותיו לנצח¹². ועל-דרך
זה הוא בעליה דט"ו באב
הבאה לאחר הירידה
דתשעה באב, שתוכן העלייה הוא
שבט"ו באב מאיר מעין
הגלוי של האור האלוקי דלעתיד-
לבא שהוא גלוי נצחי שאין בו
הפסק, וזהו הקשר והשיכות
דט"ו באב שחל תמיד בסמיכות
לשבת נחמו בה מפטירים בהפסח זה
עם ענין נחמו נחמו, דענין
נחמו נחמו הוא הנחמה על
החרבן והגלות, ונאמר בפסוק
נחמו נחמו ב' פעמים, בכפל
לשון כי הכוונה לשתי נחמות נחמו
על בית ראשון ונחמו על בית
שני¹³, היינו שהיא נחמה גם
על החרבן דבית שני שהיא
ירידה גדולה ביותר, אפילו
יותר מהירידה דחרבן בית
ראשון¹⁴, כמו שמצינו בהלכה
שקבעו צום בשבעה עשר בתמוז כי זה
היום שבו הובקעה העיר בחורבן בית
שני ולא קבעו תענית ביום ט' בתמוז
שבו הובקעה העיר בחורבן בית ראשון
כי חורבן בית שני חמור יותר ומכיון
שהעליה היא לפי אפן
הירידה כנ"ל, וככל שהירידה
גדולה יותר כך העלייה גדולה יותר
לכן גם הנחמה (העליה) היא
נחמה כפולה שרומזת על עלייה

(10) יתרו יט, ו. (11) סה"מ עת"ר שם ע' רכט ואילך. (12) ישעי' לג, כ. וראה סה"מ עת"ר שם ע' רכח. (13) יל"ש ישעי' רמז תמה. ועוד. (14) ראה שו"ע או"ח סו"ס תקמט. וראה גם ד"ה לא היו ימים טובים כו' תשמ"ג (סה"מ תשמ"ג ס"ע קפ ואילך). ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כפולה, דַּעֲנִין כְּפִילוֹת הֶלְשׁוֹן שִׁיף לְגֹאֲלָהּ, כְּמוֹכָא בְּמֵאמְרֵי
- 2 מִהֲדִירָע¹⁵ בְּעֵנִין אוֹתִיּוֹת מִנְצֵפֶ"ךְ (אוֹתִיּוֹת כְּפִילוֹת שְׂקִימּוֹת
- 3 גַּם כְּאוֹתִיּוֹת רִגִּילוֹת וְגַם כְּאוֹתִיּוֹת 'סוֹפִיּוֹת') שְׂמוּרִים עַל הַגְּאוּלָּה¹⁶,
- 4 כְּדִבְרֵי הַמְדֹרֶשׁ שֶׁכֵּל אַחַת מֵהָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ קִשּׁוּרָה בְּמִיּוֹחַד בְּגֹאוּלָּה - גְּאוּלָּת
- 5 אַבְרָהָם בָּאוֹת כִּי, "לֶךְ לְךָ", גְּאוּלָּת
- 6 יִצְחָק בָּאוֹת מ', "עֲצַמַת מִמְּנוּ", גְּאוּלָּת
- 7 יַעֲקֹב בָּאוֹת בִּי, "הֲצִילֵנִי נָא", גְּאוּלָּת בְּנֵי
- 8 יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים בָּאוֹת פִּי, "פִּקּוּד
- 9 פִּקְדוֹתֵי" וְהַגְּאוּלָּה הֶעֱתִידָה בָּאוֹת צ'
- 10 "יִצְחָק צִדִּיק" וְהַכְּפִילוֹת הֵינּוּ כִּי עֲנִין
- 11 הַגְּאוּלָּה הוּא מִצַּד הַתְּחַבְּרוֹת
- 12 סוֹכֵב בְּמִמְלָא, כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה
- 13 וְחִסְדוֹת שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי בֹא לְעוֹלָם
- 14 בְּשֵׁנִי אֹפְנִים הַנִּקְרָאִים "אוֹר הַסּוֹכֵב כֹּל
- 15 עֲלִמִּין" וְאוֹר הַמִּמְלָא כֹּל עֲלִמִּין. אוֹר
- 16 הַסּוֹכֵב הוּא הַתְּגִלוֹת הָאֹר הָאִינְסוֹפִי
- 17 הַבְּלִתִּי מוֹגֵבֶל שְׂמֵאִיר עַל כֹּל הָעוֹלָמוֹת
- 18 וְהַנִּבְרָאִים בְּשׁוּוֹה, בְּדֶרֶךְ 'מִקִּי', וְנִקְרָא
- 19 'סוֹכֵב' עַל שֵׁם שְׂמֵאִיר עַל הָעוֹלָמוֹת
- 20 'מִלְמַעְלָה' מְבַלִּי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם,
- 21 וְאוֹר הַמִּמְלָא הוּא הַתְּגִלוֹת הָאֹר כִּפִּי
- 22 שָׂבָא בְּגִבּוֹל וְצִמְצוּם בְּהַתְּאֻמָּה לְכֹל
- 23 עוֹלָם וְלֹכֵל נִבְרָא לִפִּי עֵינָיו וּמִתְּלַבֵּשׁ
- 24 בְּכֹל אַחֵד מֵהֶם בְּפִנְיּוּתִי. אֵלָּא שְׁזֹהוּ
- 25 הַמְּצַב הָרִגִּיל, בּוֹמֵן הַגְּלוֹת, אֲבָל עִם
- 26 בּוֹא הַגְּאוּלָּה, כֹּאשֶׁר תִּהְיֶה הַתְּגִלוֹת שֶׁל
- 27 הָאֹר הָאֱלֹקִי הַבְּלִי-גִבּוֹל, הַסּוֹכֵב
- 28 וְהַמִּמְלָא יִתְחַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, כִּךְ שֶׁגַּם
- 29 הַמִּמְלָא יִהְיֶה אוֹר בְּלִתִּי מוֹגֵבֶל.
- 30 וְהַתְּחַבְּרוֹת שֶׁל הַסּוֹכֵב וְהַמִּמְלָא הֵינּוּ
- 31 עֲפֻלָּה שְׂעַל-יְדֵי גִלּוּי אוֹר
- 32 הַסּוֹכֵב דִּקָּא שְׂלִמְעָלָה
- 33 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְאוֹפֵן הַתְּגִלוֹת
- 34 שֶׁל מִלְמַעְלָה לְמַטָּה הוּא לֹא בְּסֹדֶר
- 35 וְהַדְּרָגָה שֶׁל יִידֵיהֶם מְדֻרָּגָה לְדֻרָּגָה
- 36 בְּצוּרָה מְסוּדֶרֶת כְּמוֹ טִבְעוֹת שֶׁל
- 37 שִׁלְשֵׁלֹת שֶׁאֵחָדָה זֶה בְּזֹו [וְלִהְיֶיר
- 38 גַּם מִמָּה שְׂמִינִין בְּדִירוֹשׁ הָאִמֶּר הַנּוֹכַח מִשְׁנֵת עַתִּ"ר (לְעֵנִין
- 39 הַשְּׂכִיכוֹת דְּכְפִילוֹת לְגֹאֲלָהּ) לִדְבּוֹר הַמִּתְחִיל לֶךְ לְךָ
- 40 תִּרְ"ל¹⁷, דְּרוֹשׁ מֵאִמֶּר חֲסִידוֹת דְּפִ"ק אֲדָמוֹ"ר מִהֲרָ"שׁ,
- 41 לְכַתְּחָלָה אֲרִיבְעָר¹⁸ שֶׁכֵּן אָמַר הַרְבֵּי מִהֲרָ"שׁ (וְאִמְרָה זֶה הִפְכָּה לְיִסְסִמָּה
- 42 שֶׁל דְּרָכָה וְהַנְּהַגוֹת: הָעוֹלָם אוֹמְרִים שְׂכָאשֶׁר אִי אִפְשָׁר לִלְכַּת וְלִהְתַּקֵּד

(15) ראה אוה"ת לך עדרת, א ואילך. וישלח ע' תתעד, ב. ועוד. (16) יל"ש ר"פ לך. וש"נ. (17) סה"מ תר"ל ע' ח ואילך.

(18) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז. (19) ד, כג ואילך. (20) אוה"ת פרשתנו ע' סה. וש"נ. כרך ו ע' ב'רא.

וש"נ. (21) עירובין נד, א. (22) תשא לב, טז. (23) אוה"ת שם ע' ע ואילך. (24) ב"ב עה, סע"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התעוררות הרצון העליון האלוני מצד עצמה ולא כתוצאה מפעולה של
2 האדם למטה [מה-שאיין-כן פני יהושע כפני לבנה²⁴ והדרגה שלו
3 נמשלה לאור הירח הנחות בהרבה מאור השמש הוא בחינת אתערותא
4 דלעילא התעוררות מלמעלה שעל-ידי אתערותא דלתתא
5 התעוררות מלמטה דוקא שהיא
6 התעוררות מוגבלת בהתאם להתעוררות
7 הבאה מלמטה ולא יותר].
8 דהמשכה זו של 'אתערותא
9 דלעילא' מצד עצמה היא ממקום
10 גבוה מאד, בחינה שאין
11 אתערותא דלתתא מגעת
12 לשם²³ ולעבודת האדם התחתון אין
13 השפעה באותה דרגה גבוהה, בחינת
14 הסוכב שלמעלה
15 מהשתלשלות ומאחר שהיא נעלית
16 מ'סדר השתלשלות', הרי כאשר היא כן
17 מתגלית ויורדת למטה, ההתגלות היא
18 בלי גבול ואיננה נתונה למגבלות
19 המקום והזמן, דבחינה זו אין
20 שיך בה הפסק ושנוי. וכמו
21 שנתבאר לעיל (מ'דבור
22 המתחיל' נחמו הנ'²⁵)
23 שהגלוי דבחינת הסוכב הוא
24 באפן שאין שיך בו הפסק
25 כלל אלא הוא נמשך לנצח.
26 וזהו גם ענין תפילתו של משה
27 רבנו להיכנס לארץ ישראל (ולחכמים
28 את בני ישראל לארץ באופן שהכניסה
29 תהיה נצחית וביח המקדש יהיה נצחי)
30 שעליה נאמר ואתחנן אל ה' גו',
31 ואתחנן הוא לשון מתנת חנם,
32 או לשון נשיאת חן²⁷, ולפי שני
33 הפירושים שזה קאי מכוון על
34 ההמשכה וההתגלות האלונית
35 הנעלית האמורה לעיל, מבחינת
36 הסוכב שלמעלה
37 מהשתלשלות. דבבחינת
38 ההשתלשלות, באור האלוני
39 המדור והמוגבל ההמשכה משם
40 היא על-ידי אתערותא
41 דלתתא, התעוררות מלמטה מצד
42 האדם, והיא לא באה דווקא בתור מתנת חנם אלא יכולה להיות כתוצאה
- וכתגובה למעשי האדם מה-שאיין-כן בבחינת הסוכב שלמעלה
מהשתלשלות, מפנין שמעשה התחתונים אינו תופס מקום
שם כלל, דאם צדקת מה תתן לו גו'²⁸, כלשון הכתוב שלאדם
אין מה לתת לקדוש-ברוך-הוא כביכול לכן ההמשכה משם מבחינת
ה'סוכב' היא רק דרך מתנת
חנם, באפן דמציאת חן כמשל
אדם הנותן לחברו מתנה (לא כשכר על
עבודה או מעשה מצידו של המקבל)
אלא אך ורק מפני שמצא חן בעיניו.
וזהו שכתוב²⁹ במקום אחר
בבקשת משה רבנו מאת ה' אם נא
מצאתי חן בעיניך גו' ונפלינו
אני ועמך גו', שגם שם משה רבנו
מבסס את בקשתו שבני ישראל יהיו
נבדלים משאר האומות, "ונפלינו", וה'
ישך את שכנינו דווקא עליהם, רק על
מציאת חן בעיני ה' ולא כשכר על
מעשיהם וכד' דמפנין שענין
החן הוא ההמשכה והתגלות
האור האלוני מבחינה שלמעלה
מסדר ההשתלשלות,
שמעשה התחתונים אינו
תופס מקום שם כלל, כלשון
הכתוב אם חטאת מה תפעל בו
ורבו פשעיך גו'³⁰, היינו שלבני
הקדוש-ברוך-הוא בעצמו אין למעשי
האדם שום משמעות וגם חטאים
ופשעים לא פועלים דבר הרי
אפשר שימשך משם שפע של
אור אלוני והשראת השכינה גם
לאומות העולם, ולכן הצריך
משה רבנו לבקש בקשה מיוחדת
ונפלינו שנהיה נבדלים אני ועמך
מכל העם אשר על פני
האדמה, שגם ההמשכה
מהבחינה שלמעלה
מהשתלשלות שמצידה יכולה
להיות השפעה גם לאומות העולם
תהיה לישראל דוקא. וזהו
ואתחנן גו' אעברה נא את
הירדן ואראה את הארץ,
דמשה רצה שהכניסה לארץ ישראל תהיה על-ידי המשכת

(25) סה"מ עת"ר ע' רכח ואילך. (26) ראה אוה"ת שם ע' נג ואילך. סט ואילך. (27) ראה אוה"ת שם. ספרי ופרש"י ריש פרשתנו. שמור"ר רפ"ב. (28) איוב לה, ז. (29) תשא לג, יג-טז. וראה אוה"ת שם ע' נג. סד"ה ועתה אם נא תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רכד). (30) איוב שם, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והתגלות למטה של בחינת אור אלוקי שלמעלה מהשתלשלות,
- 2 בחינת ואתחנן לשון מתנת חנם, ובמילא תהיה אז הפניסה
- 3 באפן נצחי, מפיון שבבחינת אור זה שהוא אור בלי גבול ואין
- 4 גבול להארתו והשפעתו אין שיף הפסק ושנוי, כנ"ל.
- 5 והנה ענין ההמשכה והתגלות
- 6 למטה מבחינת האור האלוני
- 7 הסובב שלמעלה
- 8 מהשתלשלות (שהוא האור שהיה
- 9 מתגלה על ידי הפניסה לארץ
- 10 על-ידי משה) בעבודת האדם
- 11 בכל זמן ובכל מקום הוא ענין
- 12 המשכת בחינת ראיה
- 13 באלקות בנפש האדם, כפי שיתבאר
- 14 להלן. דהו מה שכתוב בבקשת
- 15 משה להיכנס לארץ ואתחנן גו'
- 16 אעברה נא ואראה (ואראה
- 17 דייקא ומשה רבנו מדייק ומוסיף
- 18 לבקש "ואראה"), כיון שמש
- 19 רצה לפעל באמצעות תפילתו,
- 20 והעובדה שהוא יהיה זה שיכניס את
- 21 בני ישראל לארץ שהעבודה עבודת
- 22 ה' הרוחנית דכל ישראל תהיה
- 23 בבחינת ראיה³¹, כמשל אדם
- 24 הוראה דבר כמו עניו
- 25 דההתאמתות הוודאות המוחלטת
- 26 באמת של הדבר שבראיה היא
- 27 בודאות הכי חזקה, ואין שיף
- 28 לא ייתכן שיהיה בזה איזו
- 29 חלישות ושנוי (וכך כתוב בהקשר
- 30 זה ב'ילקוטי תורה' לרבנו הזקן פרשת
- 31 ואתחנן: "ויובן קצת ענין בחינת ראה
- 32 מהו ברוחניות ממה שכתוב ב'פרי עץ
- 33 חיים' שער ט פרק א שפעם אחת נכנס
- 34 ר' אברהם הלוי אצל הארז"ל ומצאו
- 35 שהיה ישן והקיץ ואמר ששמע בישיבה
- 36 של מעלה סודות ורוין עלילין בפרשת
- 37 בלק ובלעם שאם היה דורש שמונים
- 38 שנים רצופים יומם ולילה לא יוכל
- 39 להשלים. ואיך הוא זה שישג בשני
- 40 שעות מה שצריך זמן שמונים שנה
- 41 ויותר לאומרם, העניין כי השגה וגילוי זה נקרא בחינת ראה שהוא למעלה
- 42 מבחינת תבונה והשגה ממש". וכידוע³² בענין מעלת הראיה על
- 43 השמיצה, דאינה דומה שמיצה לראיה³³, דכאשר שומע

- 44 איזה דבר הרי אפילו אם השמיעה היא מאנשים נאמנים,
- 45 אף-על-פי שגם אז נתאמת הדבר אצלו, שהרי מדובר באנשים
- 46 נאמנים ולכן האדם השומע לא מפקפק באמתות הדברים מפל-מקום אין
- 47 זה בתקף כל כך, וייתכן לערער את האמון שלו בדברים מה-שאין-
- 48 פן ההתאמתות שעל-ידי
- 49 ראיה שלא ייתכן לערער אותה
- 50 ולהחליש אותה בשום אופן.
- 51 וכידוע³⁴ בענין אין עד נעשה
- 52 דין, הוראה דבר כמו עניו אינו יכול
- 53 להיות הדין באותו מקרה דכאשר
- 54 הדין שומע את תיאור המעשה
- 55 מפי עדים, הנה אף שהם
- 56 עדים פשרים ונאמנים והדין
- 57 מקבל את דבריהם ומאמין להם,
- 58 מפל-מקום אפשר ייתכן
- 59 שימצא זכות וסיבה לזכות את
- 60 הנאשם מאשמה, מה-שאין-פן
- 61 כשהוא הדין בעצמו ראה את
- 62 הדבר, לא חזי ליה זכותא
- 63 איננו רואה לו (לנאשם) שום זכות כי
- 64 כיוון שראה את המעשה בעצמו, הדבר
- 65 נקלט עמוק בנפשו והוא כבר משוכנע
- 66 שהנאשם חייב ולכן אין עד נעשה דין.
- 67 ומכאן לומדים על גודל מעלתה של
- 68 הראיה ופעולתה בנפש האדם לעומת
- 69 שמיעה שהיא יותר חלשה וניתנת
- 70 לערעור. וכן הוא גם בעבודת
- 71 ה', דכשישנה רק שמיצה
- 72 באלקות (הבנה והשגה) שכלית
- 73 בלבד, אזי שיף שיהיה בזה
- 74 איזה שנוי ויכולה להיות חלישות
- 75 מסוימת בקליטת הדברים בנפש האדם
- 76 חס-ושלום, מה-שאין-פן
- 77 בראיה באלקות, ההתאמתות
- 78 והוודאות היא מוחלטת, והקליטה
- 79 בנפש היא עמוקה ופנימית ביותר ולכן
- 80 אין שיף לא ייתכן בזה שום
- 81 חלישות ושנוי חס-ושלום.
- 82 וזהו התוכן הפנימי של בקשת משה
- 83 רבנו מה' אעברה נא ואראה
- 84 את הארץ, דמשך רצה להיכנס לארץ בעצמו ולהכניס אתו את כל
- 85 בני ישראל ועל ידי כך להמשיך בכל ישראל בחינת הראיה
- 86 באלקות, ואז היתה הפניסה לארץ של כל בני ישראל באפן

(31) ראה לקו"ת פרשתנו ג, ג ואילך. אוה"ת ריש פרשתנו. שערי תשובה לאדמו"ר האמצעי ח"ב חינוך. ובכ"מ. (32) ראה לקו"ש ח"ו ע' 121 ואילך. וש"נ. (33) מכילתא יתרו יט, ט. (34) ר"ה כו, א.

נחמו נחמו עמי יאמר אליכם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- נָצַחִי, מְבַלִּי שְׁתִּיתָכֵן אֲפִשְׁרוֹת שֶׁל גְּלוּת מִפִּינֵן שְׁבִרְאֵיָה לֹא שִׁיף 1
שׁוֹם שְׁנֹוֹי וְהִרִי כָל עֲנִיֵּן הַגְּלוּת נֹובַע מֵהָעֵלֶם וְהִסְתַּר הָאֹרֹר הָאֱלֹוֹקִי. וְזֶהוּ 2
מֵה שֶׁרָצָה מֹשֶׁה שֶׁהוּא דֹוֶקָא יִכְנִיס אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, 3
כִּי אֶצֶל מֹשֶׁה עֲצֻמוֹ הָיָה בְּחִינַת רֵאִיָה בְּאֻלְקוֹת, וְעַד לְרֵאִיָה 4
הָכִי נִעְלִית, הֵינּוּ שְׁגֵם בְּרֵאִיָה 5
עֲצֻמָּה יֵשׁ דְּרוֹגָת, וְהִרְאִיָה שֶׁל מֹשֶׁה 6
הֵייתָה בְּדִרְגָּה הַגְּבוּוּהָ בִּיטוֹר 7
וּכְמֹאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁵ לַגִּבִּי 8
דְּרוֹגַת הַנְּבוּאָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוֹ כָּל 9
הַנְּבִיאִים נִתְּנָבְאוּ בְּכֹה' 10
וְהַנְּבוּאוֹת שֶׁלָּהֶם נִתְּנָחוּת ב"כֹה אֹמֵר 11
ה' וּמֹשֶׁה נִתְּנָבְאוּ בְּזֶה' כְּתוּב 12
זֶה הַדְּבָר. וְשֵׁנִי הַבִּיטוּיִים הַלָּלוּ 13
הַמוֹפְעִיִם בַּפְּסוּקִים, דּוֹמִים לְכֹאוֹרָה 14
אֲבָל לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר יֵשׁ בְּיִנְיָהּ הַבְּדֹל 15
מִשְׁמַעוֹתֵי דְּרוּקָא הַבִּיטוֹי "זֶה" מִשְׁמַעוֹ 16
רֵאִיָה מִוֹחֶשֶׁת (כְּמוֹ "מֵרָאָה בְּאֲצַבְעוֹ 17
וְאוֹמֵר זֶה") וּכְמֹאֲמֵר בְּרַמְבַּ"ם³⁶ 18
בְּאֶרְכָּה וּבְפִרְטוּיֹת מַעֲלָת 19
נְבוּאָת מֹשֶׁה עַל שְׁאָר 20
הַנְּבִיאִים, וּבִגְלָל הַמַּעֲלֹת הַרְבוֹת 21
שֶׁל נְבוּאָת מֹשֶׁה עַל נְבוּאָת שְׁאָר 22
הַנְּבִיאִים הוּא נִקְרָא "רֹבֵן שֶׁל כָּל 23
הַנְּבִיאִים" וְעַד שֶׁהַנְּבוּאָה שֶׁלּוֹ 24
הֵייתָה בְּאֶפֶן דְּפָנִים אֶל פָּנִים³⁷ 25
כְּדִבְרֵי הַרְמְבַ"ם "... מֹשֶׁה רַבְּנוֹ לֹא עַל 26
יְדֵי מַלְאָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ, 27
וְנֹאמֵר וְדִבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים" 28
(וְנִבְּאוּהָ בְּאֶפֶן שֶׁל "פָּנִים אֶל פָּנִים" 29
הִיא דְּרוֹגָה שֶׁלְּמַעֲלָה מִבְּחִינַת 30
פָּנִים בְּפָנִים³⁸ שֶׁהִיא בְּחִינַת שֶׁבַח 31
ה' הַתְּגַלָּה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַתָּן (תּוֹרָה), 32
דְּכָל זֶה הוּא מִצַּד הַנְּבוּאָה 33
דְּמֹשֶׁה בְּלִבּוֹ, וְכָל-שֶׁפֶן וְקָל- 34
וְחֹמֶר מִצַּד הַיּוֹתוֹ מִקְּבֹל 35
הַתּוֹרָה שֶׁהִיא לְמַעֲלָה מִעֲנִין 36
הַנְּבוּאָה (גַּם מִהַנְּבוּאָה 37
דְּמֹשֶׁה)³⁹ וְהִיא מַעֲלָה גְּדוּלָּה עוֹד יוֹתֵר שְׁמִיּוּחַדַת דְּרוּקָא לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ. וְלָכֵן 38
רָצָה מֹשֶׁה שֶׁהוּא דְּרוּקָא יִכְנִיס אֶת יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, כִּי אִזְ הָיָה 39
נִמְשָׁף עֲנִין הָרֵאִיָה בְּאֻלְקוֹת (בְּחִינַתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה) בְּכָל 40
יִשְׂרָאֵל, וּבְמִילָא הֵייתָה אִזְ הַפְּנִיסָה בְּאֶפֶן נָצַחִי, כִּנּוּ"ל. 41
וּבִאֹרֹר הָעֲנִין (דְּוֹאֲתַחְנֹן, וְכֵן הַשִּׁיכּוֹת דְּוֹאֲתַחְנֹן עִם עֲנִין 42

- נִחְמוּ נִחְמוּ, וְעִם עֲנִין ט"ו בָּבָב) בְּפִרְטוּיֹת יוֹתֵר, הִנֵּה 43
מִבְּאֵר בְּדִרוּשׁ הַנ"ל ('דְּבֹרֵי הַמַּתַּחֲלִיל' נִחְמוּ⁴⁰) דְּעֲנִין ט"ו 44
בָּבָב (מִסְפֵּר ט"ו) יוֹכֵן יוֹתֵר עַל-פִּי מֵה שִׁידוּעַ בְּעֲנִין 45
תַּקְט"ו תְּפִלוֹת שֶׁהַתְּפִלָּל מֹשֶׁה עַל הַכְּנִיסָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמִנִּין 46
הַגִּיטְרִיָּא שֶׁל וְאֲתַחְנֹן⁴¹, דְּעֲנִין 47
תַּקְט"ו הוּא חֲבוּר ת"ק 48
(הַמִּסְפֵּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת) עִם ט"ו 49
(הַמִּסְפֵּר חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה), ט"ו הוּא 50
בְּחִינַת י"ה (בְּחִינַת חֲכָמָה 51
וּבִינָה כְּמִבּוּאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת 52
שֶׁאֲרַבַּע הָאוֹתוּת שֶׁל שֵׁם הו"י – 53
יְהו"ה – רוּמּוֹת לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, 54
וְשֵׁנִי הָאוֹתוּת הָרֵאשׁוֹנוֹת הֵם כִּנּוּר 55
חֲכָמָה וְבִינָה, כְּשֶׁלּוֹן רַבְּנוֹ הוֹקֵן בִּאֲגַרַת 56
הַתְּשׁוּבָה שֶׁבִּסְפֵּר הַתִּנְיָן פ"ד: "הִיר"ד 57
שֶׁהִיא בְּחִינַת נִקּוּדָה לְבַד מְרֻמּוֹת 58
לְחֲכֻמָּתוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁהִיא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם 59
וְהִסְתַּר קוֹדֵם שֶׁבִּאֵה לְבִחִינַת הַתְּפִסּוּת 60
וְגִילּוֹי הַהִשְׁגָּה וְהַהֲבִנָּה... וְאַחֵר שֶׁבִּאֵה 61
לְבִחִינַת הַתְּפִסּוּת וְגִילּוֹי הַהִשְׁגָּה 62
וְהַהֲבִנָּה... נִכְלָלָת וְנִרְמּוֹת בְּאוֹת ה"א 63
שִׁישׁ לֵה בְּחִינַת הַתְּפִסּוּת לְרוּחָב... 64
וְגַם לְאוֹרֵךְ" וְת"ק הַמִּסְפֵּר חֲמֵשׁ 65
מֵאוֹת הוּא בְּחִינַת ה' חֲסִדִּים 66
כְּמִבּוּאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁחֵמֶשׁ 67
הַמִּידוֹת חֲסֵד, גְּבוּרָה, תְּפִאֶרֶת, נִצָּח 68
וְהוֹד הֵן עֵיקֶר הַמִּידוֹת (וְאִילוֹ הַמִּידוֹת 69
יְסוֹד וּמַלְכוּת נִעְדוּר בְּעֵיקֶר לְהַשְׁפִּיעַ 70
הַחֻצָּה) וְה' חֲסִדִּים הֵם עֲנִיֵּן הַקִּירוּב 71
וְהַגִּילּוֹי שִׁישְׁנוּ בְּחֻמֶּשֶׁת הַמִּידוֹת, 72
לְעֻמַּת ה' גְּבוּרוֹת שֶׁהֵם עֲנִיֵּן הַמִּידוֹת 73
וְהַגְּבֻלָּה שֶׁבְּחֻמֶּשֶׁת הַמִּידוֹת דְּאֶרֶץ 74
בְּחִינַת הַכְּתוֹר נִחְלָקָת לְשֵׁנִים – אֶרֶץ 75
אֲנִפִּי' (עֲנִיֵּן הַרְצוֹן) רִיעֻתִּיק יוֹמִינ' 76
(עֲנִיֵּן הָעוֹנֵג) וְחֻמֶּשֶׁת הַחֲסִדִּים כְּפִי 77
שֶׁהֵם ב' אֶרֶץ' הֵם בְּמִסְפֵּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת 78
[כִּי הַסְּפִירוֹת דְּאֶרֶץ' שְׁהוּא 79
אֲמַנָּם ב'כְּתוֹר שֶׁלְּמַעֲלָה מֵהַאֲצִילוֹת אֲבָל בְּהָעֵלֶם יֵשׁ גַּם בּוֹ סְפִירוֹת בְּמִסְפֵּר 80
עֶשֶׂר, אֲשֶׁר כָּל אַחַת מֵעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת כְּלוּלָה מִמָּאָה (הֵינּוּ שֶׁכָּל 81
סְפִירָה כְּלוּלָה מִיּוֹד, כִּי כָל אַחַת מִהַסְּפִירוֹת כְּלוּלָה מִכָּל שְׁאָר 82
הַסְּפִירוֹת. וּבְחֻמֶּמָּה, לְמַשֵּׁל, יֵשׁ "חֲכָמָה שֶׁבְּחֻמֶּמָּה", "בִּינָה שֶׁבְּחֻמֶּמָּה" וְכֵן 83
הֵלֵאָה וְיוֹד' הָעֶשֶׂר עֲצֻמָּם גַּם כֵּן כְּלוּלוֹת מִיּוֹד' וְנִמְצָא שֶׁה' 84

(35) ספרי ר"פ מטות. (36) הל' יסוה"ת פ"ז ה"ו. פיה"מ סנהדרין פ' חלק היסוד הז'. מו"נ ח"ב פל"ה. (37) ברכה לז, י.

(38) ראה אוה"ת ראה כרך ה ע' ב'לה ואילך. סה"מ תרכ"ז ריש ע' רנ. ועוד. (39) ראה חגיגה י, ב. וש"נ. לקו"ש ח"ט ע'

177 ואילך. וש"נ. (40) עת"ר ע' רל ואילך. (41) דב"ר פי"א, ו.

שבת פרשת ואתחנן, שבת נחמו, ה'תשמ"ה

יא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 חֲסִדִּים דְּאֵרִיף הֵם בְּסֵךְ הַכּוֹל בְּמִסְפַּר ת"ק, כְּמוֹכָא בְּדִירוּשׁ.
- 2 וּלְמַעְלָה יוֹתֵר בְּדִרְגָּה יוֹתֵר גְּבוּהָה בְּחִינַת ת"ק הוּא חֲסִדִּים
- 3 דְּעֵתִיק הַבְּחִינָה הַנְּעִלִית יוֹתֵר שְׂבִיכָתָהּ [שְׁגָם ה' חֲסִדִּים דְּעֵתִיק הֵם
- 4 בְּגִימָטְרִיא ת"ק, לְפִי אוֹתוֹ חֲשׁוֹבן שֶׁל מִסְפַּר הַחֲסִדִּים כְּפִי שֶׁהֵם
- 5 בִּיאֲרִיךְ כְּמִבְּאָר בְּאַרְכָּה
- 6 בְּדִירוּשׁ], וְעֵנִין תַּקְט"ו (חֲבֹר) 1
- 7 ת"ק עִם ט"ו) הוּא ה' חֲסִדִּים 2
- 8 דְּאֵרִיף וְה' חֲסִדִּים דְּעֵתִיק גַּם 3
- 9 יַחַד שְׁמֵאֵירִים בִּי"ה שְׂמִסְפֹּר 4
- 10 חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שְׁזֹה עֵנִין הַחִיבּוּר בֵּין 5
- 11 ת"ק" ר"ט"ו" וּבִיחַד תַּקְט"ו (חֲמֵשׁ 6
- 12 מֵאוֹת וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה כְּמִנִּין "וְאַתְחַנֵּן". 7
- 13 וּמוֹסִיף שָׁם, כְּמֵאמֹר שְׁלֹעֲתִיד־ 8
- 14 לָבֹא יִהְיֶה הַגְּלוּי דְּה' חֲסִדִּים 9
- 15 דְּעֵתִיק (ת"ק) לֹא רַק בִּי"ה 10
- 16 (שְׁתֵּי) הָאוֹתִיּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוֹי' 11
- 17 כְּבִגְמִטְרִיא (ט"ו) אָלָא גַם בּוֹ"ה, 12
- 18 שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוֹי' 13
- 19 דָּגֵם וְה' שֶׁעַל דֶּרֶךְ הַרְגִּיל שְׁתֵּי 14
- 20 הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת הֵן בְּדִרְגָּה יוֹתֵר 15
- 21 נִמּוּכָה מֵהֵרֵאשׁוֹנוֹת (הֵרֵאשׁוֹנוֹת הֵן 16
- 22 חֲכֵמָה וּבִינָה וְהֵאֲחֵרוֹנוֹת הֵן הַמִּידוֹת 17
- 23 וּמִלְכוּת) אֲבָל לַעֲתִיד לָבוֹא וְה', שְׁתֵּי 18
- 24 הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁל שֵׁם הוֹי', 19
- 25 יִהְיֶה כְּמוֹ י"ה, וְכְמוֹ 20
- 26 שְׁכָתוֹב⁴² בְּפִסְקוֹ הַמְּדוּבָר עַל לַעֲתִיד 21
- 27 לָבוֹא בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה, יִהְיֶה 22
- 28 הוּא ב' פְּעָמִים י"ה, כִּי גַם 23
- 29 וְה' יִהְיֶה בְּבְחִינַת י"ה עַד כְּדִי 24
- 30 כִּךְ שֶׁהַפִּסְקוֹ אוֹמֵר "יִהְיֶה", פְּעָמִים 25
- 31 י"ה. 26
- 32 וַיֵּשׁ לָבֹא זֶה עַל-פִּי הַמְּבֹאֵר 27
- 33 בִּיאֲוֹר הַתּוֹרָה' לֵאדְמוּר' ה'צִמַּח 28
- 34 צִדְק' פְּרִשְׁת וְאַתְחַנֵּן דְּבֹר 29
- 35 הַמִּתְחִיל וְאַתְחַנֵּן גּו', אָמְרוּ 30
- 36 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל תַּקְט"ו תְּפִלוֹת⁴³ 31
- 37 [בְּרִשְׁמִית אֲדָמוּר' הַרְבִּי הַרש"ב 32
- 38 נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן לְדִירוּשׁ הַנִּלְל⁴⁴ 33
- 39 מְצִיין לְסִפֵּר דְּבָרִים, וְהוּא 34
- 40 דְּבֹר הַמִּתְחִיל וְאַתְחַנֵּן 35
- 41 הַנִּלְל] שְׁבַע עֶנְיָן הַחוּבֵן הַפְּנִימִי שֶׁל תַּקְט"ו יֵשׁ ב' פְּרוּשִׁים. פְּרוּשׁ 36
- 42 א' הוּא שְׁת"ק הַמִּסְפַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת הוּא לְמַעְלָה בְּדִרְגָּתוֹ הַרוּחָנִית 37

- מט"ו המספר חמש עשרה, דְּט"ו הוּא בְּחִינַת י"ה (חֲכֵמָה וּבִינָה 43
- דְּאַצִּילוֹת, כְּמִבְּאָר לַעֲלִי), וְת"ק הַמִּסְפַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת הוּא ה' 44
- חֲסִדִּים דְּאֵרִיף וְה' חֲסִדִּים דְּעֵתִיק כְּנ"ל (שְׂבִיכָתוֹת כְּלוּלִים מִמָּאָה 45
- הַרִי חֲמֵשׁ הֵם בְּמִסְפַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמִבְּאָר לַעֲלִי) וְכִיוּן שְׁעִיתָ, רִאדְרִיך' 46
- הֵם בְּכַתֵּר שְׁלֹמֶעֱלָה מֵאצִּילוֹת, נִמְצָא 47
- שְׁת"ק הוּא לְמַעְלָה מֵט"ו. וּפְרוּשׁ ב' 48
- הוּא דְּת"ק הַמִּסְפַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת 49
- הוּא לְמִשְׁה מֵט"ו, הַמִּסְפַּר חֲמֵשׁ 50
- עֶשְׂרֵה דְּת"ק כִּי הַמִּסְפַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת 51
- כֹּאן קָאִי מְכוּון לֹא עַל הָאוֹרוֹת 52
- הָאֲלוּקִיִּים הָעֲלִיּוֹנִים אֲלֵא עַל 53
- הָעוֹלָמוֹת שֶׁהֵם בְּמִסְפַּר ת"ק, 54
- כְּמֵאמֹר חֲכִמֵּינוּ ז"ל שֶׁהִמְרִיחַ 55
- מֵאֲרִיץ⁴⁵ לְרִקִּיעַ מִהֶלֶךְ ת"ק 56
- שְׁנָה כּו' וְכֵן הוּא גַם הַמְּרִיחַ בֵּין 57
- כָּל רִקִּיעַ וְרִקִּיעַ כּו', הַרִי 58
- שֶׁהִמְסַפֵּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת מִתִּיחַס 59
- לְעוֹלָמוֹת וּלְמַעְלָה יוֹתֵר בְּדִרְגָּה 60
- גְּבוּהָה יוֹתֵר, הַמִּסְפַּר חֲמֵשׁ מֵאוֹת מְכוּון 61
- עַל הַמִּדּוֹת (שְׁרֵשׁ הָעוֹלָמוֹת 62
- כְּמִבְּאָר בְּחִסְדוֹת שֶׁהוֹלֵם נִבְרָא 63
- בְּשֵׁשׁ יָמִים, בְּשֵׁשׁ הַמִּדּוֹת כִּי 64
- הַמִּדּוֹת שֶׁבְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הֵם 65
- הַשּׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁל הָעוֹלָם, וְכֵן גַּם 66
- לְגַבִּי הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים) שְׁגָם הֵם 67
- הַמִּדּוֹת בְּמִסְפַּר ת"ק (כְּמִבְּאָר 68
- בִּיאֲוֹר הַתּוֹרָה' שָׁם⁴⁶), וּלְפִי 69
- פִּירוּשׁ זֶה הַחֲלּוּקָה כְּעֵנִין תַּקְט"ו הִיא 70
- כּוֹז שְׂבִיכָת ת"ק (חֲמֵשׁ מֵאוֹת) הִיא 71
- בְּדִרְגָּה יוֹתֵר נִמּוּכָה מִבְּחִינַת ט"ו כִּיוּן 72
- שְׁהַמִּדּוֹת שֶׁהֵם שׁוֹרֵשׁ הָעוֹלָמוֹת 73
- (וְכָל-שְׁכָן הָעוֹלָמוֹת) שְׂמִסְפֹּרִם 74
- ת"ק הֵם לְמִשְׁה מִחֲכֵמָה וּבִינָה 75
- (י"ה) שְׂמִסְפֹּרִם ט"ו. וְעַל-פִּי 76
- זֶה, עֵנִין תַּקְט"ו כֹּאשֶׁר הַת"ק בֹּא 77
- בִּיחַד עִם הַט"ו וּמְחוּבָּר לוֹ הוּא 78
- הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת י"ה (חֲכֵמָה 79
- וּבִינָה, ט"ו) בּוֹ"ה (מִדּוֹת, 80
- ת"ק), כְּמִבְּאָר בִּיאֲוֹר הַתּוֹרָה' 81
- שָׁם. 82
- וַיֵּשׁ לְקֹשֶׁר שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים אִף שֶׁלְכַאוּרָה כָּל אֶחָד מִפְּרָשׁ אֶת מִשְׁמַעוֹת 83
- תַּקְט"ו בְּאוֹפֵן אַחֵר עַל-פִּי מַה שְׁמִצִּינוּ עַל-דֶּרֶךְ-זֶה⁴⁷ בְּעֵנִין 84

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מִסְפָּר י"ג (שהוא המספר של שלוש עשרה מידות הַרְחָמִים), שֵׁשׁ
2 בָּזָה ב' פְּרוּשִׁים. א' דְּמִסְפָּר יו"ד מוֹרָה עַל עֶשֶׂר סְפִירוֹת
3 דְּאֶצִּילוֹת, וּמִנִּין הַג' המספר שלוש (שבנוסף לעשר) מוֹרָה עַל תֵּלֶת
4 רָאשֵׁי רָאשֵׁין שְׁלֹמַעֲלָה מְאֻצִּילוֹת. דְּלָפִי פְרוּשׁ זֶה בִּמְסַפֵּר י"ג
5 הַג' המספר שלוש שהוא מספר
6 ה"ראשי ראשים" שלמעלה מאצילות
7 (הנקראות "אור צח", "אור מצוחצח"
8 ר"אור קדמון") הוא לְמַעְלָה
9 מִהֵיוֹ"ד המספר עשר שהוא מספר
10 העשר ספירות שעיקרן מעולם
11 האצילות ומטה. ב' הפירוש השני
12 במספר שלוש עשרה (המספר של י"ג
13 מידות הרחמים) הוא דְּמִסְפָּר יו"ד
14 קָאֵי גַם כֵּן כמו בפירוש הראשון
15 עַל הָעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְהַמְסָפֵר
16 ג' קָאֵי עַל ג' שלוש עולמות
17 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שְׁלֹמַעֲלָה
18 מְאֻצִּילוֹת. דְּלָפִי פְרוּשׁ זֶה,
19 הַג' המספר שלוש הוא לְמַטָּה
20 מִהֵיוֹ"ד המספר עשר. וּמִבְּאֵר
21 בְּמָקוֹם אַחֵר 48 בחסידות דלא
22 פְּלִיגִי שאינם חלוקים (שני
23 הפירושים) כָּלֵל, אלא משלימים זה
24 את זה, כִּי שֶׁרֶשׁ ג' עולמות
25 בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה שהם אכן
26 למטה מהאצילות (שבו מתחיל ענין
27 עשר הספירות) הוא מִגְ' רָאשֵׁי
28 רָאשֵׁין דְּוָקָא שֶׁהֵם לְמַעְלָה
29 מְאֻצִּילוֹת כִּי שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים נִכְוָנִים
30 כִּי הַמְסָפֵר שְׁלֹשׁ בִּי"ג מידות הרחמים
31 הוא גַם מַעַל לַעֲשֶׂר (בשורש הדברים)
32 וגם לַמַּטָּה מִהַעֲשֶׂר (כפי שהדבר בא
33 בפועל).
34 וְעַל-דִּרְדָּרָה זֶה יֵשׁ לוֹמֵר גַם
35 בְּעֵנִין ב' הַפְּרוּשִׁים הַנ"ל
36 בְּמִסְפָּר תַּקט"ו, שְׁשִׁנִּיהֶם
37 שְׂיִכִּים זֶה לָזֶה, ומשלימים זה
38 את זה כִּי עֵנִין הַתְּחַבְּרוֹת
39 הַמִּדּוֹת (ת"ק) עִם י"ה (ט"ו),
40 כְּפִירוּשׁ הַב', שעל פי זה הט"ו הוא
41 מַעַל הַת"ק זֶהוּ מַה שְׁלַעֲתִיד-
42 לָבֹא הו"ה שהוא החלק השני
43 והתחתון של שם הוי' יתעלה וגם הוא
44 יְהִיָּה בְּבַחֲיִנַת י"ה. וְהָרִי מַה שְׁהו"ה יְהִיָּה בְּבַחֲיִנַת י"ה
- הוא עַל-יְדֵי הַמִּשְׁכָּת ה' חֲסִדִּים דְּאֶרִיף וְה' חֲסִדִּים דְּעֵתִיק
כְּנ"ל, שְׁזֶהוּ תֵכֶן הַפְּרוּשׁ הָא', שֶׁה' חֲסִדִּים דְּאֶרִיף וְה'
חֲסִדִּים דְּעֵתִיק מְאִירִים בְּבַחֲיִנַת י"ה (ט"ו) ועל פי זה הט"ו
הוא מַעַל הַת"ק אבל כִּמוּ בִי"ג שֶׁל (מידות הרחמים) אין זו מחלוקת אלא
שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים מְשַׁלְּמִים זֶה אֶת זֶה, כִּי
אִמְנֵם הַמַּעֲלָה שֶׁתְּהִיָּה לַעֲתִיד לְבֹא
הִיא שְׁגֵם הָאוֹתִיוֹת וְה' יִתְעַלּוּ לְדִרְגַּת
הָאוֹתִיוֹת י"ה, אֲבָל זֶה גּוֹפֵא בֵּא עַל יְדֵי
הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל הַת"ק שֶׁבָּאָה עַל
יְדֵי הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת שֶׁל חֲמִשָּׁת
הַחֲסִדִּים שֶׁל 'עֵתִיק' רִארִיךְ' כְּפִי שֶׁהֵם
כְּלוּלִים מִמָּאָה.
וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּעֵנִין וְאֶתְחַנֵּן
בְּגִימְטְרִיא תַקט"ו, שֶׁדָּף
לְעֵנִין וְאֶתְחַנֵּן מְלִשׁוֹן מִתְּנַת
חֲנָם שְׁעִלּוֹ מְבֹאֵר לַעֲלִיל שֶׁהוּא עֵנִין
הַהַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוֹת מֵאוּר ה'סוֹכֵב'
שֶׁלִּמַּעֲלָה מִסֵּדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת. כִּי
עֵנִין תַקט"ו הוּא הַמִּשְׁכָּת ה'
חֲסִדִּים דְּאֶרִיף וְדְעֵתִיק (כפי
שֶׁהֵם כְּלוּלִים מִמָּאָה בְּבַחֲיִנַת ת"ק)
וְכֵן 'עֵתִיק רִארִיךְ' הֵם בַּחֲנוּת בַּכֵּתֵר
שְׁלֹמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשּׁלוֹת,
וְהָרִי גַם הָעֵנִין וְאֶתְחַנֵּן
מְלִשׁוֹן מִתְּנַת חֲנָם הוּא לַמַּעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשּׁלוֹת שֶׁהִי הוּא בְּבַחֲיִנַת
אַתְעֲרוּתָא דְלַעֲיָלָא הַתְּעוּרֹת
וְהַתְּגַלּוֹת מִלְּמַעֲלָה מִצַּד עֲצָמָה,
לֹא כְּתוּצָאָה מִהַתְּעוּרֹת וּמַעֲשִׂים שֶׁל
הָאָדָם וְזוֹ דִּרְגָה גְבוּהָה כֹּל כִּי שְׁאֵין
אַתְעֲרוּתָא דְלַתְתָּא הַתְּעוּרֹת
מִלְּמַטָּה מִצַּד הָאָדָם מַגְעַת לְשָׁם,
דְּהַמִּשְׁכָּה שְׁמִבְחִינַת
אַתְעֲרוּתָא דְלַעֲיָלָא מִצַּד
עֲצָמָה, הִיא הַמִּשְׁכָּת בְּבַחֲיִנַת
ה'סוֹכֵב שְׁלֹמַעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשּׁלוֹת, כִּמוּ עֵנִינָה שֶׁל
מִתְּנַת חֲנָם שְׁאִינָה בָּאָה וְאִינָה תְּלוּיָה
בְּהַתְּעוּרֹת מִצַּד הָאָדָם וּבַמַּעֲשִׂי
אֶלָּא שְׁבֻזָּה גּוֹפֵא בֹזֶה עֲצוֹם,
הֵינּוּ בְּהַמִּשְׁכָּה מֵאוּר ה'סוֹכֵב שֶׁלִּמַּעֲלָה
מִהַשְׁתַּלְשּׁלוֹת יֵשׁ שְׁנֵי אוֹפְנִים, עֵנִין וְאֶתְחַנֵּן
כְּפִי שֶׁהוּלָךְ וּמְבֹאֵר. עֵנִין אֶחָד - עֵנִין
וְאֶתְחַנֵּן מִתְּנַת חֲנָם הוּא שְׁהַמִּשְׁכָּת הָאוּר ה'סוֹכֵב' שְׁלֹמַעֲלָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

על ידי התפילה נמשך גם בנבראים שלמטה (בבחינת ט"ו, 43
וגם בבחינת ת"ק שלמטה מט"ו כפי שני העניינים מבוארים 44
לעיל), לפעל בהם שני מכוני שְהוּ, לרפאות החולים 45
ולברך השנים⁵⁴ ולמרות שעל פי 'סדר השתלשלות' פלוני הוא חולה, 46
ושנה מסוימת חסרה ברכה לפרנסה, 47
התפילה מחוללת שינוי וחיידוש במצב, 48
כי על ידי התפילה פועלים התגלות 49
חדשה ממקור שלמעלה מסדר 50
השתלשלות. 51
וזהו הטעם הפנימי במאמר חכמינו 52
ד"ל לא היו ימים טובים 53
לישראל בחמשה עשר באב 54
כו', כי בחמשה עשר באב 55
מאיר בחינת עתיק שלמעלה 56
מ'סדר השתלשלות' במלכות, 57
הבחינה הכי אחרונה והכי נמוכה 58
ב'סדר השתלשלות' שגם ו"ה 59
(החלק השני והתחתון של שם הוי' 60
היינו ששת המידות וספירת המלכות) 61
הוא בבחינת י"ה והחכמה 62
והבינה מאירות בו, מעין הגלוי 63
דלעתיד, כאשר גם החלק השני של 64
השם הוא מאותיות "יה" – "יהיה" 65
ולכן אין בו גילוי זה הפסק, 66
דהארת בחינת עתיק במלכות 67
הוא ענין נצחי. וזהו גם ענין 68
נחמו נחמו עמי, שמורה על 69
הגלוי דלעתיד-לבא (פנ"ל 70
בארפה), שהוא גלוי נצחי. 71
וכללות הענין בזה, בעבודת 72
האדם הוא דכאשר באים 73
מהזמן דבין המצרים, ונמצאים 74
תחת הרושם של ימי החורבן, מכל 75
מקום יש לדעת שלא להתיאש 76
חס-ושלום, ואפילו לא 77
להיות בעצבות, שהיא מושללת 78
לחלוטין ואפילו ענין המירדות 79
שצריך להיות (פמבאר 80
פתניא⁵⁵ החלוק שפיניהם בין 81
עצבות שהיא 'מטום הלב' וחוסר 82
חיות למירדות שהיא ביטוי חי לצער. 83
ובעבודת ה' עצבות וייאוש מושללים, 84

מהשתלשלות היא בבחינת אתערוותא דלעילא מלמעלה 1
(ושלא על-ידי אתערוותא דלתתא), ענין התורה⁴⁹ כמבאר 2
בחסידות לגבי ההבדל בין תורה לתפילה שהתורה היא התגלות אלוקות 3
מלמעלה למטה והתפילה היא התקרבות של האדם לאלוקות בדרך מלמטה 4
למעלה (ומכין שזה הגילוי של 5
התורה בא מלמעלה, אין זה 6
שך ל'תחתון' כל כך וגם לאחר 7
שהתורה ירדה למטה, בעצם אין זה 8
חיבור מושלם בין 'למטה' ו'למעלה'), 9
מה-שאיין-פן ענין ואתחנן 10
בגימטריא תקט"ו (שבחינת 11
ת"ק שלמעלה מהשתלשלות 12
נמשכת בבחינת ט"ו, ועד 13
שנמשכת בבחינת ת"ק 14
שלמטה מבחינת ט"ו פנ"ל 15
לפי הפירוש השני במשמעות החיבור 16
בין "ת"ק" ו"ט"ו" שמדגיש עוד יותר 17
את המשכת הבחינות העליונות (י"ה 18
של שם הוי') גם בבחינות התחתונות 19
("ו"ה של שם הוי') היינו המשכת 20
אלוקות בעולמות הוא על-ידי 21
התפלה מלמטה למעלה. 22
וכמבאר ב'אור התורה' שם⁴³ 23
בפסוק ורגליהם רגל 24
ישרה⁵⁰, ישרה בגימטריא 25
תקט"ו⁵¹, שמפסוק זה למדו 26
רבותינו ז"ל לענין התפלה⁵² 27
בשתפילת שמונה עשרה צריך לעמוד 28
ברגליים ישרות בדומה למלאכים 29
שנאמר בהם "רגל ישרה". והשכיבות 30
הפנימית דתקט"ו לתפלה היא, 31
כי ענין התפלה הוא יהי 32
רצון, התפילות נאמרות בנוסח 33
בקשה של יחי רצון שפירשו 34
המשכת והתעוררות בחינת רצון 35
חדש שלמעלה מהשתלשלות 36
(בבחינת ת"ק)⁵³ שהרי בדרך כלל 37
התפילה היא על דבר שעדיין לא נמשך 38
והתגלה מלמעלה והבקשה היא 39
שלמרות שעדיין איננו בגדר העולם 40
ירד ויומשך בו, ואור זה 41
שלמעלה מהשתלשלות שנפעל 42

(49) אוה"ת שם ע' נא ואילך. עא ואילך. (50) יחזקאל א, ז. (51) תוספות חגיגה שם. מגלה עמוקות אופן לה. (52) ברכות י, ב. (53) ראה גם אוה"ת שם ס"ע קיד. כרך ו' ע' בקצר. (54) קו"א (בתניא) קנה, א. (55) פל"א.

נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ומירות על ריחוק מאת ה' צריכה להיות) הרי זה רק לרגע קטן, ותחזינה עינינו כו', כמבואר לעיל באריכות במעלת הראיה ד'הו
2 להיות מזה על מנת שהמירות תביא תועלת שכתוצאה מהמירות וצער יהיה מן המצר קראתי גו'⁵⁶,
3 ש'על-ידי זה באים לבחינת לרגע קטן, להיות מזה מן המצר קראתי גו'⁵⁶,
4 ענני במרחב י"ה, בגאולה ש'על-ידי זה באים לבחינת ענני במרחב י"ה,
5 האמתית והשלמה על-ידי בגאולה האמתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו,
6 משיח צדקנו, והקיצו ורגנו שוכני עפר⁵⁷, ומשה רבנו
7 בתוכם, וכל נשיאי ישראל וכל זה בקרוב ממש, ותחזינה עינינו כו', ד'הו בלשון תרגום (תזון),
8 בתוכם, וכל נשיאי ישראל וכל זה בקרוב ממש, ואחר-כך יתרה מזו, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר גו'⁵⁸, במהרה בימינו ממש.
9
10

(56) תהלים קיח, ה. (57) ישעי' כו, יט. (58) שם מ, ה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' ב

- 1 הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא לעיל (ע"א), שהקשו רבי יהודה
2 ורבי שמעון לרבי נחמיה שלדבריו לא היה צורך לשרוף את
3 השעיר מפני האנינות, שכן והלא פינחם ה'ה עמ'ה, שהיה כהן ולא
4 היה אונן, ויכול היה לאכול. ואם איתא – ואם כדבריו של רב, שגם
5 משה היה כהן, אזי לימא – היה להם לרבי יהודה ורבי שמעון
6 לומר והלא משה רבינו ה'ה עמ'ה, שלא היה אונן ויכול היה
7 לאכול, ומדוע תלו הדבר בפניחס. מתרצת הגמרא: דילמא שאני
8 משה – שמא שונה דינו של משה, ולא היה יכול לאכול את
9 השעיר אף שהיה כהן, משום דהיה שריד בשכינה, דהרי אמר מר
10 – שנינו בברייתא, לגבי הימים שקדמו למתן תורה, משה בהשקפה
11 (מקדם בבוקר) עלה להר סיני ובהשקפה ירד מההר, ואם כן היה
12 דיבור ה' שורדו תמיד להיות בחר, מבוקר ועד ערב, ולא היה משה
13 פנוי לאכילת קדשים.
14 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רבי: מיתבי – הקשו בני
15 הישיבה, שנינו בברייתא, נאמר לגבי כהנים בעלי מומים (ויקרא כא
16 ב) להם אלהי מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל, שדם חולקים
17 בקדשי קדשים וקדשים קלים אף שאסור להם לעבוד, ודורשת
18 הברייתא, אם נאמרו קדשי קדשים (מקדשי הקדשים) למה נאמרו
19 קדשים קלים (ומן הקדשים), ואם נאמרו קדשים קלים למה נאמרו
20 קדשי קדשים. משיבה הברייתא, אילו נאמרו רק קדשי קדשים ולא
21 נאמרו קדשים קלים, הייתי אומר שרק קדשי קדשים הוא דאכל –
22 חולק כהן בעל מום, ש'הרי הותרו ל'ה ול'הן – מצינו זר שחולק
23 בקדשי קדשים, והיינו משה רבינו באל המילואים, וכיון שמצינו
24 הותר לענין זרות, לכן יש לומר שהותרו גם 'להן, שהם בעלי
25 מומין, אף שאינם ראוים לעבודה מחמת מומם, אך חזוה שוק של

- 26 קדשים קלים לא יאכל – לא יחלוק כהן בעל מום, שהרי לא מצינו
27 שחולק בהם זר, ולא מצינו הותר לאיסורם, והיה לנו לומר שגם
28 בעל מום לא יחלוק בהם, ולכן הוצרך הכתוב לפרוט שאף קדשים
29 קלים מתחלקים לבעל מום. ואילו נאמרו רק קדשים קלים ולא
30 נאמרו קדשי קדשים, הייתי אומר שרק בקדשים קלים יהא אוכל –
31 חולק בעל מום, לפי ש'הן קלים, אך בקדשי קדשים שהם חמורים
32 לא יהא אוכל – חולק. ולכך נאמרו קדשי קדשים, ולכך נאמרו
33 קדשים קלים. מדייקת הגמרא: קתני מיהא – מכל מקום שנינו
34 בברייתא ש'הרי הותרו וקדשי קדשים ל'ה ול'הן, והיכן מצינו
35 שהותרו קדשי קדשים לזר, לאו –האם לא מדובר במשה בימי
36 המילואים, ואם כן מבואר שמשה דינו כזר ולא ככהן, שהרי קראה
37 לו הברייתא 'זר, וקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא: אמר רב
38 ש'שת, לא, 'זר' האמור בברייתא אינו משה, אלא הכוונה בקמה ל'ה
39 – מדובר בזר העובד בבמה קטנה, ובדברי האומר (לחלן ק"ג) 'ש
40 מ'הה בקמה, והרי מנחה היא קדשי קדשים, והותרו שירי המנחה
41 לזרים העובדים בבמה, ואם כן מצינו קדשי קדשים שהותרו לזר.
42 וזו כוונת הברייתא, שבקדשי קדשים מצינו שהותרו לזר, ולכן היה
43 אפשר לומר שרק בהם חולקים בעלי מומים, אך לא מצינו
44 בקדשים קלים (וכגון חזוה ושוק של שלמים) שהותרו לזר, ואם כן
45 לא היה לנו להתיר לבעלי מומים לחלוק בהם, ולכך נצרך הכתוב
46 להתירם בפירוש.
47 הגמרא מוסיפה להקשות עוד על דברי רבי: מיתבי – הקשו בני
48 הישיבה, שנינו בברייתא, מ'רים כשנצטרעה, מ'י הוא הכהן
49 שהסנירה, אם תאמר שמשה הסנירה, זה אי אפשר, שהרי משה זר
50 הוא,

המשך ביאור למס' זבחים ליום ששי עמ' א

- 1 ש'ש'טמא במגע בשיעור ב'ית ממנו, ומשום שסופו לטמא טומאה
2 חמורה בבית הבליעה. אמנם בכזית דמ'חמא לארעא – שמונח על
3 הארץ, לא תיב'ץ ל'ה – אין ל'ה להסתפק, שודאי אינו מטמא
4 אוכלים ומשקים הנוגעים בו, שאין לומר שסופו לטמא טומאה
5 חמורה, שהלא יתכן שלא יכנס לבית הבליעה לעולם, וכן בכזית
6 ד'נ'ק'ט בפ'ומיה – שהאוכל מחזיקו בפיו, לא תיב'ץ ל'ה, שודאי
7 שהוא מטמא אוכלים ומשקים אחרים שבתוך פיו, שהלא אם
8 יבלעו יטמא טומאה חמורה ונחשב שסופו לטמא טומאה חמורה
9 ומטמא טומאת קלה. מ'י תיב'ץ ל'ה – האופן בו יש להסתפק הוא
10 ד'נ'ק'ט ל'יה ב'ידיה – כאשר הוא מחזיק אותה בידי, האם דבר
11 המ'חוסר קריבה ו-התקרבות, כמו כזית נבילה זו שצריך לקרבו
12 לבית הבליעה, במ'חוסר מ'ע'שה דמ'י ואין לומר בו שסופו לטמא
13 טומאה חמורה, או לא נחשב למחוסר מעשה, ועל כן הוא נחשב
14 שסופו לטמא טומאה חמורה ומטמא כבר עתה במגע אוכלים
15 ומשקים.
16 (בתר ד'נ'ק'ט הדר פ'ש'טה)

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה, יום הששי פרשת ואתחנן,
 חמשה עשר במנחם-אב,
 חודש דמזליה אריה, אריה שאג מי לא יירא,
 ה'תשמ"ח, שנת הקהל, ברוקלין, נ. י.
 לכל המשתתפים בכינוס השלוחים התשיעי,
 בארצנו הקדושה תובב"א,
 ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי ההודעה על-דבר קביעות זמן כינוס השלוחים התשיעי בארצנו הקדושה, "ביום הראשון לסדר "תמיד עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" טו"ב לחודש מנחם-אב, ותיכף לו (שלושת ימים) יום כ"ף מנחם-אב - יום ההילולא של הרה"ג והרה"ח המקובל מוהר"ר לוי יצחק ז"ל נשמתו-עדין",

"בבית חב"ד, רחובות",

כינוס אשר קבעו הנושא שלו "והחי יתן אל לבו", "שנת הילד והילדה".

ויהי-רצון שיהא בהצלחה רבה בכל - והרי הודיעה תורתנו "תורת אמת" בקשר לאביון דכל שלוחים, שהוא לכל-לראש "רבנו", שליח למסור תורת השם ומצוותיה: לכה ואשלחך גוי ואנכי אהיה גוי והוריתי אתכם את אשר תעשון,

ובפרט שבמשך כל השנה שעברה, שכוללת כל שינויים האפשריים, בטח פעלו בהתאם להחלטות כל הכינוסים הקודמים.

יום הששי: שהוכפל בו טוב - בראשית א, כה. שם, לא. חזקוני עה"פ שם, לא. וראה רמב"ן שם. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 641 הערה ד"ה עש"ק.

חמשה עשר במנחם-אב: ראה משנה סוף תענית, וגמרא שם. זח"ב קלה, א. פע"ח דרוש סוד ט"ו באב (הובא ונתבאר בד"ה נחמו, עת"ר). לקו"א להח"מ (הוצאת קה"ת) סקל"ד (לא, ג). רשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת נ"ד כרך ב ע' א'צו). לקוטי לויצ' אגרות ע' תיג.

דמזל'... יירא: ראה יל"ש ירמ"י בראשו ובתחילתו (רמז נטר)

ארי'... יירא: עמוס ג, ח.

ארי' שאג: וידוע הרי"ת דארי' אלול ר"ה יוהכ"פ הו"ר (שלי"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). הובא ונתבאר באוה"ת ר"ה ע' איתכב), עבודת התשובה, דבתשובה נגאלין (סנהדרין צז, ב. רמב"ם ה' תשובה פ"ז ה"ה) וארי' יבנה אריאל (יל"ש שם). ובלקו"ת ר"פ עקב: וגם ימים נוראים נקראים ע"ש ארי', כי ארי' אותיות יראה (קה"י ערך יראה).

שנת הקהל: ראה מכתב וא"ו תשרי שנה זו, הערה ד"ה זה.

ביום... רחובות: ל' ההזמנה השלוחה להשלוחים שי' - ובמילא חל על זה אריכות הביאור בתורת הה"מ (לקו"א סרי"ג - נב, א) ש"כל המקריות שיקרה לאדם... זהו כמשל מי שרואה במראה שרואה כנגדו פרצופו וכו"י - בכל תיבה.

תמיד... שנה: פרשת השבוע (עקב יא, יב) בו חל הכינוס.

שלושת ימים: כידוע שג' ימים נחשבים למציאות אחת - ראה פסחים קו, סע"א. רמב"ם ה' שבת פכ"ט ה"ד. שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ה. סרצ"ט ס"ח. ולהעיר מהדין דכל פחות מג' כלבוד דמי - רמב"ם שם פט"ז ה"ח. ובכ"מ.

והחי יתן אל לבו: קהלת ז, ב.

שנת הילד והילדה: ראה קונטרס משיחות: ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה) שנה זו ס"יג; ש"פ פינחס, מבח"ח מנ"א שנה זו ס"ז.

לכה... תעשון: שמות ג, י. שם ד, טו.

כל השנה... שינויים האפשריים: ראה ביאורי מעלת אתרוג שדר באילנו כו' (סוכה לה, א) סידור (עם דא"ח) שער הלולב רמא, ג ואילך. שם רסד, סע"ד ואילך. המשך וככה תרל"ז פפ"ז. סה"מ - מלוקט ע' תמב. ושי"נ.

אגרות קודש

ובאופן **דכיננס** - דיש בזה זכות ותוקף דרבים, ויתירה מזה - דציבור, שהרי בוודאי יתאחדו כולם למציאות (חדשה) אחת בלב אחד על-ידי אהבת ישראל, ועד לאחדות ישראל,

ובתור **שלוחים** של אחד, כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו, שהנשיא הוא הכל -

התשיעי - מספר המזכיר שהוא המכין **בשלימות** את השלימות של "העשירי יהיה קודש",

ביום הראשון הנקרא ב"תורה אור", ובה עצמה ב"פתח דברך יאיר", "יום אחד", שלא היה בעולם אלא אחד, ונמשך בכל הימים שלאחרי-זה על-ידי אשר "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים, אין עוד מלבדו",

לסדר "תמיד עיני ה"א . . שנה" שזוהי כוונת ומטרת השליחות לפעול בכל אחד ואחד מבני-ישראל, **ארץ** חפץ דה' אלקינו, שיוכר בו תמיד אשר עיני ה' אלקינו בו בגלוי,

בבית - לפעול התיישבות וקביעות,

חב"ד - שהעבודה בכל הענינים האמורים היא באופן דהתיישבות (כנ"ל), וחודרת באופן פנימי, ונקבעת (בית) בכל פרטי הכחות דחכמה בינה ודעת, כולל ובמיוחד - הפצת פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד, "יתפרנסון", באופן של הבנה והשגה בחב"ד שבנפש,

רחובות - ושמה מילתא היא, כי ירחיב הוי' בכל עניני הכינוס.

ויהי-רצון שיקיימו שליחותם בשלימות המתאימה לפעולות הבאות לאחר החלטות הכוללות ו**מוסיפות** (כהציווי **להעלות** בקודש) על ההחלטות הקודמות, וכציווי יום כתיבת מכתב זה - יום טוב, יום הוספה **חדשה**, כל אחד ואחד מוסיף מחדש ומוסיפים לו חיים (גשמיים ורוחניים) על חייו.

ובאופן **דכיננס** : מתורת הבעש"ט בתכלית פגישת שני אנשים (כש"ט - הוצאת קה"ת - הוספות סקכ"ו) מובן גודל הענין דפגישה בכינוס דרוב עם.

זכות ותוקף דרבים : ראה ברכות ח, רע"א. שו"ע אדה"ז או"ח סי"צ ס"י. וראה ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי פ"ב (שער התשובה ח"א - שער התפילה - נו, ג-ד). ד"ה עשרה שיושבים, תרפ"ח (סה"מ תרפ"ח ע' קמח ואילך. וראה קונטרס החלצו, תרנ"ט פ"י. וראה גם שם פ"ז (סה"מ תרנ"ט ע' סא. שם ע' נט).

דציבור . . למציאות (חדשה) : ראה צפעי"נ - כללי התורה והמצוה, ערך צבור. **יתאחדו . . בלב אחד** : כלשון המכילתא עה"פ ויחן שם ישראל (יתרו יט, ב). פירש"י שם. וראה תו"א ס"פ נח. מאמרי אדה"ז - ענינים ע' פו ואילך (ועם הגהות - באוה"ת נח כרך ג תרלב, ב ואילך). תו"ח נח ד"ה ויהי כל הארץ שפה אחת, פמ"ב (עד, א) ואילך. ועוד.

שהנשיא הוא הכל : פירש"י עה"פ חוקת כא, כא (מתנחומא חוקת כג). וראה רמב"ם הלי' מלכים פ"ג ה"ו :

לבו (של מלך) הוא לב כל קהל ישראל. וראה לקו"ש ח"י ע' 165 ואילך.

השלימות של "העשירי" : ראה פרדס שער ב (שער טעם האצילות). ראב"ע עה"פ שמות ג, טו.

העשירי יהי' קודש : ל' הכתוב - בחוקותי כז, לב. וראה זח"ב רעא, א.

הנקרא בתורה . . יום אחד . . אלא אחד : בראשית א, ה. פירש"י עה"פ (בשם ב"ר - פ"ג, ה).

בתורה אור : משלי ו, כג.

פתח דברך יאיר : תהלים קיט, קל. וראה ב"ר רפ"ג. פירש"י עה"פ.

אתה . . מלבדו : ואתחנן ד, לה. - פרשת השבוע בו נכתב מכתב זה.

מבני, ארץ חפץ : ראה מלאכי ג, יב. כש"ט הוספות סמ"ד. ושי"נ.

בבית . . התיישבות וקביעות : ראה שמואל-ב ז, ה-ז (בית לגבי אהל). מפרשים (חדא"ג מהרש"א. עיון

יעקב לע"י, ועוד) לפסחים פח, א (בית לגבי הר ושדה).

דחכמה בינה ודעת : אמות ומקור למדות (תניא רפ"ג).

יתפרנסון : לשון התקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הע' 35. ושי"נ.

רחובות . . כי ירחיב הוי' : ראה תולדות כו, כב.

ושמה מילתא היא : ראה ברכות ז, ב : שמה גרים. יומא פג, ב : דייק בשמה.

להעלות בקודש : ברכות כח, א. ושי"נ. זח"ג קסב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש ח"י ע' 250 הערה ד"ה זה.

יום טוב : משנה סוף תענית, וגמרא שם. ותוד"ה יום - שם ל, ב.

מוסיף . . חיים . . על חייו : שם לא, א ובפירש"י שם.

אגרות קודש

ובוודאי תבואנה ברכות ה' לכל אחד ואחד ובני-ביתו שיחיו - בשלימותם, שהרי כל אחד ואחד פועל בכח ויכולת הכינוס וציבור, עשרה (ויותר) מישראל, מלכתחילה אריבער, ויתירה מזה - בנתינה (בעין יפה) אל לבו מכל עניני התורה ומצוותיה, שהם חיינו ואורך ימינו, ומתוך שמחת עצמו ושל אחרים, כמתאים לשנת תְּשָׁמַח וְתִשְׁמַח כל בני-ישראל, האנשים והנשים והטף, כמתאים ל'שנת הקהל' (האנשים והנשים והטף), ובהדגשה מיוחדת של חינוך דהטף, הילד והילדה - מתחיל מהחלטות לפועל בזה להכנסת כל ילד וילדה - שהם: בן אברהם יצחק ויעקב, ובת שרה רבקה רחל ולאה - לחינוך על טהרת הקודש.

ובמהרה בימינו ממש - נזכה לברכה העיקרית: גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ולקיום ההבטחה: ולציון יאמר איש ואיש **יולד** בה והוא יכוננה עליון.

ותחזינה עינינו בחינוך בית הבחירה, מקדש אדני-כוננו ידיך.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל

/ מקום החתימה /

וציבור: דעיקרו בארצנו הקדושה, משא"כ בחו"ל "דלית נשיא עמן" שיגזור עליהם (ירושלמי תענית רפ"ב. הובא במג"א סתקע"ה סק"י (ובמ"מ לרמב"ם תעניות ספ"ג מהרמב"ן - משא"כ לרש"י פסחים נד, ב. תוד"ה אין, תענית יא, ב. מאירי שם. הגר"א לאו"ח סתקע"ו סי"ד. ואכ"מ)). מלכתחילה אריבער: פתגם הידוע דאדמו"ר מהר"ש - הובא באגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"א מכתב שם.

בנתינה (בעין יפה): ראה ב"ב נג, א. ושי"נ. רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד. הל' זכ"י ומתנה פ"א הכ"ב. הקהל (האנשים והנשים והטף): וילך לא, יב. בן אברהם יצחק ויעקב: ראה ב"מ פג, א (במשנה). גאולה האמיתית והשלימה: שאין אחרי גלות - מכילתא עה"פ בשלח טו, ב. הובאה בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב. ולציון... עליון: תהלים פז, ה. מקדש... ידך: בשלח טו, יז ובפירש"י. וראה פירש"י סוכה מא, סע"א. ועוד: זח"ג רכא, א. יל"ש תהלים רמז תתמח בסופו. וראה תקו"ז ת"י יב (כז, א). אוה"ת בשלח ע' תקסד ואילך.

ב"ה, כ"א מנ"א, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי, בו כותב אודות ענין הלבושים.

ולפלא הספק שלו בזה, בה בשעה שמביא גם במכתבו מאמרי חז"ל וגם פסקי דינים המחייבים את הענין, וראה ג"כ שו"ת אדמו"ר הצמח צדק חלק יו"ד סי' צ"א (והשמטה להנ"ל בסוף שער המילואים שם), מיוסד על הכתוב (צפני"א, ח).

ולהערה שלו מהכתוב בלקו"ד בפירוש מאמר חז"ל שלא שינו את לבושים, דשייך זה לזקן ופיאות - פשוט שהנ"ל הוא נוסף על האמור, דאין מאמר זה יוצא מידי פשוטו, לבושים ממש, לבושים חיצונים.

התקוה חזקה שיש לו קביעות עתים בלימוד פנימיות התורה ולא עוד אלא שמוסיף בזה מזמן לזמן כמו שנצטוינו להעלות בקדש.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

בס"ד. שיחת אור ליום ערב ש"ק פרשת ואתחנן, ט"ו באב ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. אודות חמשה עשר באב, איתא במשנה¹: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים".
- 2 במאמר זה מחברת תורתנו הקדושה שני ענינים שהם מן הקצה אל הקצה: מחד גיסא - יום הכיפורים, יום מקודש מן התורה. ויתירה מזו - שנקרא "יום הקדוש"², יום הכי קדוש בשנה (קודש-קדשים), "אחת בשנה"³: ומאידך גיסא - חמשה עשר באב, שלפני שרבנן קבעוהו ליום-טוב לא היה מחולק כלל משאר ימות השנה.
- 3 וכמודגש בדברי הגמרא⁴: "בשלמא יום הכיפורים משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות אחרונות, אלא ט"ו באב מאי היא". כלומר, שהגמרא צריכה לחפש טעמים וסיבות לקביעת יום זה ליום-טוב, והטעמים הם - מאורעות שאירעו משך זמן לאחרי מתן-תורה.
- 4 ואף-על-פי-כן מחברים את שניהם יחדיו - "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים", ששניהם ימים מיוחדים שאין דוגמתם בכל ימות השנה כולה.
- 5 ולהעיר, שחיבור זה נרמז בכללות חודש אב שמזלו אריה⁵, ואיתא בספרים⁶ ש"אריה" ראשי-תיבות: אלול, ראש-השנה, יום הכיפורים, הושענא-רבה - שבזה מודגשת מעלתו של כל חודש אב (ועל-אחת כמה-וכמה חמשה עשר באב, שבו "קיימא סיהרא באשלמותא"⁷), שבראשי-תיבות של המזל שלו (אריה) נרמזים כמה ימים מיוחדים, וביניהם - יום הכיפורים.
- 6 ב. והנה, כל עניני התורה צריכים להיות באופן ש"החי יתן אל לבו"⁸, ובלשון הרמב"ם⁹ (בספרו "הלכות הלכות") ש"רוב דיני התורה אינן אלא.. לתקן הדעות וליישר כל המעשים", היינו, שצריכה להיות הוראה בנוגע למעשה בפועל בנוגע ליום זה, שהרי "התורה היא נצחית"¹⁰, ולא עוד אלא שהוראה זו צריכה להיות באופן ש"בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים"¹¹, ועד "חדשים"¹² (ללא כ"ף הדמיון) ממש¹³. ועל-דרך-זה בעניננו - שצריכה להיות הוראה ולימוד בנוגע למעשה בפועל, מענינו של חמשה עשר באב.
- 7 ונוסף על ההוראה הכללית מענינו של חמשה עשר באב, צריכה להיות גם הוראה ולימוד מפרטי הענינים שבקביעות שנה זו - כתורת הבעל-שם-טוב הידועה¹⁴ שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, ויש בו לימוד והוראה בעבודת האדם לקונו¹⁵, תכלית בריאתו, "אני נבראתי לשמש את קוניי"¹⁶.
- 8 וכמדובר כמה פעמים, שגם ההוראות השייכות בקביעות מיוחדת, להיותן הוראות בתורה, הרי הן באופן של "פעולה נמשכת" גם בשאר השנים שקביעותן באופן אחר, כיון שאין זה ענין אחר חס-ושלום בשטח אחר לגמרי, כ-אם אופן אחר בשטח וסוג זה עצמו כו'.

(11) שו"ע אדה"ז אר"ח סימן ס"ב. ועוד.

(12) פירש"י תבוא כו, טז. ועוד.

(13) ובהדגשה יתירה בהוראה בנוגע למעשה בפועל - דמכיון שכל מעשה הוא מעשה בפני עצמו, הרי גם לאחר ששעשה כו"כ פעמים, נעשה עוד הפעם ב"חפצא" אחר (או גם ע"י אדם אחר), ובמילא ה"ז באופן ד"חדשים" ממש.

(14) ראה בארוכה כש"ט הוספות סק"ט ואילך. וש"נ.

(15) ובסגנונו של הרמב"ם - "לתקן הדעות וליישר כל המעשים" (כנ"ל), אלא שהרמב"ם מדבר אודות "דיני התורה", ואילו הבעש"ט מוסיף ומחדש שכן הוא גם בנוגע לכל עניני העולם, כשבאים במגע עם יהודי עי"ז שרואה או שומע אודותם.

(16) משנה ובריייתא סוף מס' קידושין.

(1) תענית כו, ב.

(2) ראה שבת קיט, א. זח"ב מדר, סע"א. אוה"ת נ"ך ע' רעח.

דרמ"צ קעט, א. ועוד.

(3) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(4) תענית ל, ב.

(5) ראה יל"ש ירמ' בתחילתו (רמז רנט).

(6) של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). וראה אוה"ת דרושי ר"ה ע' א'תכב.

(7) זחר ח"א קג, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

(8) קהלת ז, ב.

(9) הל' תמורה בסופן.

(10) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

ובפרטיות יותר: ענינו הכללי של חמשה עשר באב - הן הענין ד"קיימא סיהרא באשלמותא" שבכל חודש, והן העילוי המיוחד בחמשה עשר באב, שעליו אמרו "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב" - הוא בשוה בכל שנה ושנה.

ונוסף לזה, ישנם גם שינויים משנה לשנה, החל מהשינוי בקביעות ימי השבוע ופרשת השבוע. ובשנה זו - שנת תש"מ ותש"מ, ו'שנת הקהל¹⁷ - קביעות חמשה עשר באב היא ביום ששי בשבוע, ובפרשת ואתחנן, ובהתאם לכך צריך להיות לימוד והוראה גם מהקביעות ביום הששי בפרשת ואתחנן, כולל גם לימוד והוראה משיעור היומי בחומש - ששי בפרשת ואתחנן, כתורת אדמו"ר הזקן (שנמסרה ונתפרסמה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו)¹⁸ שצריכים להיות עם הזמן, עם עניני התורה שלומדים באותו זמן, פרשת השבוע והיום בתורה, כדלקמן.

ג. חמשה עשר באב:

לכל לראש - ההוראה הכללית מענינו של חמשה עשר בחודש, שבו "קיימא סיהרא באשלמותא", שרומז על השלימות שבישראל, ש"דומין ללבנה" ו"מונין ללבנה"¹⁹, היינו, שחמשה עשר בחודש מורה על השלימות של כל אחד ואחד מישראל, והשלימות של כלל ישראל.

ועוד ועיקר - מעלתו המיוחדת של חמשה עשר באב, אשר הסיבה הראשונה בסדר המאורעות בזמן²⁰ היא - "יום שכלו בו מתי מדבר"²¹, שאז נתברר שבטלה הגזירה שהיתה בתשעה באב, ומכאן ואילך "כולם שלמים ועומדים ליכנס לארץ"²², ומזה מובן שבחמשה עשר באב נתברר (באופן גלוי לעיני כל העולם כולו) שכבר נתבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים של תשעה באב, החורבן והגלות, על-ידי-זה ש"עלה אריה מסובכו" (במזל אריה)²³, ואם-כן עומדים מוכנים להכנס לארץ - בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה - להיותו הדור האחרון של הגלות והדור הראשון של הגאולה, בדוגמת הדור שהיה בשנת הארבעים, הדור שסיים את ההליכה במדבר (דוגמת ענין הגלות²⁴) ונכנס לארץ, אשר אילו זכו, היתה הכניסה לארץ בפעם הראשונה באופן של גאולה שאין אחריה גלות²⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר ש"כלו כל הקיצין"²⁶, הרי בוודאי ש"זכו" לכניסה לארץ באופן של גאולה שלימה ונצחית שאין אחריה גלות.

וזוהי ההוראה שלמדים מכללות ענין חמשה עשר באב - שנמצאים במעמד ומצב של שלימות ("קיימא סיהרא באשלמותא"), ועד שכבר סיימו את כל עניני העבודה (אפילו "צחצוח הכפתורים"²⁷), ועומדים מוכנים - "עמדו הכן כולכם"²⁸ - לגאולה, "כולם שלמים ועומדים ליכנס לארץ", ובפשטות, שכל בני-ישראל²⁹, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"³⁰, באים תיכף ומיד (ברגע כמימרא, "עם ענני שמיא"³¹) לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³², ובאופן ש"ירחיב ה' אלקיך את גבולך"³³, ומתוך "שיר"³⁴ חדש³⁵, לשון זכר, גאולה שאין אחריה גלות³⁶.

וענין זה מודגש עוד יותר בקביעות שנה זו, שחמשה עשר באב חל ביום הששי בשבוע - על-פי מה שכתב הרמב"ן³⁷ שששת ימי השבוע, ימי בראשית, הם כנגד שית אלפי שנין דהוי עלמא, והיום הששי

(17) נוסף על ההוראה הכללית שבענין זה - כמו בכל שאר הענינים בשנה זו.
(18) "היום יום" ב' חשון, סה"ש תש"ב ע' 92 ואילך.
(19) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.
(20) שבזה אין מקום לשקו"ט, משא"כ בנוגע למעלה וחשיבות יש מקום לשקו"ט מי חשוב יותר כ'.
(21) פירש"י חוקת כ, כב.
(22) ראה לקו"ת ר"פ מסעי. ובכ"מ.
(23) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 346.
(24) סנהדרין צז, ב.

(25) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.
(26) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד, ריש ע' רעט. וש"נ.
(27) ובפרט בשנה זו - "שנת הקהל".
(28) בא יו"ד, ט.
(29) דניאל ז, יג.
(30) עקב יא, יב.
(31) שופטים יט, ח.
(32) ובפרט בשנה זו - שנת תש"מ ותש"מ.
(33) ישע"י מב, יו"ד.
(34) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.
(35) בראשית ב, ג.

- 1 הוא כנגד אלף הששי, ערב שבת, ערב הגאולה ("יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"³⁶), ובפרט
- 2 לאחר חצות אלף הששי, עד לסיומו של יום הששי - בשנים אלו, עד לשנה זו, שנת תש"מ ותש"מ
- 3 ו'הקהל', שאז צריכה כבר להתחיל תוספת שבת (התחלת הגאולה),
- 4 ואם הדברים אמורים בנוגע לכל יום ששי בשבוע, על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא ביום הששי שבו
- 5 חל חמשה עשר באב, שבו מודגש ביותר ענין הגאולה, כנ"ל בארוכה.
- 6 ד. פרשת ואתחנן:
- 7 בפירוש "ואתחנן", כותב רש"י "אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם", שזהו ענין הצדקה.
- 8 ובביאור הקשר והשייכות לכללות ענין חמשה עשר (באב) שבו "קיימא סיהרא באשלמותא" - יש
- 9 לומר:
- 10 כללות ענין בריאת העולם והאדם, הוא ענין של צדקה - כמבואר בכמה מקומות, הטעם שמצות
- 11 הצדקה נקראת "מצוותך"³⁷, מצוותו של הקב"ה, "מצות ה' ממש, מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה
- 12 תמיד להחיות העולמות כו"³⁸, שאין זה בגלל הכרח או חיוב חס-ושלום, כי-אם באופן של צדקה.
- 13 ואם הדברים אמורים בנוגע לכללות עניני הבריאה והאדם, הרי על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע
- 14 לענין השלימות, שאין זה אלא מצד "טבע הטוב להיטיב"³⁹, שלכן רצה הקב"ה שהאדם יבוא למצב של
- 15 שלימות, לא רק שלימות בכח, אלא גם (ובעיקר) שלימות בפועל"⁴⁰. כמודגש בחמשה עשר בחודש,
- 16 "קיימא סיהרא באשלמותא", שלימות הלבנה, באופן הנראה בגלוי לעיני בשר של כל מין המדבר ומין
- 17 החי, ופועל פעולתו בגלוי בכל העולם כולו, גם במין הצומח והדומם"⁴¹.
- 18 וענין זה מודגש ביותר בחמשה עשר בחודש שבפרשת "ואתחנן", "מתנת חנם" - שהשלימות של
- 19 חמשה עשר בחודש היא באופן של "מתנת חנם", בתורת צדקה, שמוזה מובן גודל מעלת השלימות -
- 20 שהרי גם אם נתינת הצדקה היתה מצד החיוב, היה זה באופן ש"כל הנותן בעין יפה הוא נותן"⁴²,
- 21 ועל-אחת-כמה-וכמה כשהנתינה היא בתורת צדקה, "מתנת חנם".
- 22 ה. שיעור החומש היומי - ששי בפרשת ואתחנן:
- 23 בשיעור החומש ביום שישי (מששי עד שביעי בפרשת ואתחנן) ישנם ריבוי ענינים, אבל כולם נכללים
- 24 בתחילת השיעור, שהוא גם "ראש" השיעור - כדוגמת "ראש" הכולל החיות של כל אברי הגוף, ומנהיגם
- 25 כפי שהם במקומם, כמבואר בדרושי חסידות⁴³ בנוגע לכמה ענינים שנקראים בשם "ראש".
- 26 ותחילת השיעור - בפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"⁴⁴, שיש בו שתי אותיות רבתי, עי"ן של
- 27 "שמע", ודל"ת של "אחד". ואיתא בספרים⁴⁵ שעל-ידי צירופם יחד, נעשה תיבת "עד", מלשון עדות,
- 28 כלשון הכתוב⁴⁶ "אתם עדי", שבני-ישראל הם בבחינת "עדות" כביכול על הקב"ה.
- 29 והענין בזה - שעצם מציאותם של בני-ישראל בעולם (עוד לפני העבודה בפועל) היא כבר "עדות"
- 30 כביכול על הקב"ה, ועל-אחת-כמה-וכמה על-ידי עבודתם בעולם כמעשה בפועל, שעל-ידי-זה נראית
- 31 ה"עדות" באופן גלוי לעיני כל עמי הארץ - "עדות" על זה ש"אני הוי' לא שנית"⁴⁷, על-ידי-זה שמתגלה
- 32 אצל בני-ישראל שעניני יהדות הם אצלם באופן ד"לא שנית", כמאמר רבינו הזקן⁴⁸ שיהודי אינו רוצה

(42) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(43) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. עט"ר שער ר"ה בתחילתו. ובכ"מ.

(44) ו, ד.

(45) ראה ספר הערכים חב"ד, ערך אותיות התורה, אות עי"ן

ס"ב (ע' רסו). וש"נ.

(46) ישע"י מג, יו"ד-יב. וראה לקו"ש ח"ט ע' 190. וש"נ.

(47) מלאכי ג, ו.

(48) "היום יום" כ"א סיון. כ"ה תמוז. ובכ"מ.

(36) תמיד, בסופה.

(37) תהלים קיט, צו.

(38) אגה"ק סי"ז.

(39) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334.

(40) להעיר, שמהטעמים העיקריים להתהוות כל סדר השתלשלות הוא - שכל הענינים יהיו בפועל, שהרי למעלה אין כח חסר פועל, אלא שרצה שתהי' השלימות בפועל דוקא (ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 283 ואילך. וש"נ).

(41) ראה בחיי ברכה לג, יד. מו"נ ח"ב פ"י.

- ואינו יכול להיות נפרד חס-ושלום מאלקות, וכפסק-דין הרמב"ם⁴⁹ שרצונו האמיתי של כל אחד ואחד מישראל (מבלי הבט על מעמדו ומצבו בגלוי) הוא - "להיות מישראל.. לעשות כל המצוות כו'".
- וההוראה מזה - "החי יתן אל לבו" - שיש להוסיף בכל הענינים שעל-ידם מתגלית העדות על הקב"ה, שזהו כללות ענין לימוד התורה וקיום המצוות בפועל ממש, ובלשון הכתוב (בקשר ובשייכות לחודש אב) - "משפט וצדקה" ("ציון⁵⁰ במשפט תפדה ושביה בצדקה"⁵¹), "משפט" קאי על לימוד התורה⁵², ו"צדקה" קאי על כללות המצוות⁵³, שבהם מתבטא עיקר החידוש בפעולת האדם עלי אדמות⁵⁴, וממילא נכלל בזה גם ענין "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁵ ו"בכל דרכיך דעהו"⁵⁶, כללות העבודה והפעולה בעניני הרשות, שנכללים במובן הרחב של "מצוות" (צדקה).
- ו. ומזה באים גם להוראה מחמשה עשר באב, המפורשת בסוף מסכת תענית - ובהקדמה:
- סוף מסכת תענית, מורה על סוף כללות ענין התענית, כולל תשעה באב (שדיניו נתבארו בסוף מסכת תענית), אשר מיד אחר-כך נעשה תכלית השלימות ("קיימא סיהרא באשלמותא") ש"לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב". וזהו גם הביאור במעלת היום-טוב בחמשה עשר באב, מכל שאר הימים-טובים, כולל גם הימים-טובים שקביעותם בחמשה עשר בחודש, חג הפסח, בחמשה עשר בניסן, וחג הסוכות, בחמשה עשר בתשרי - להיותו לאחרי גודל ועוצם הירידה בתשעה באב⁵⁷.
- ובסוף מסכת תענית (ששם מדובר אודות חמשה עשר באב) יש הוראה מפורשת בנוגע למעשה בפועל - "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף"⁵⁸, "מחמשה עשר באב ואילך, דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו"⁵⁹.
- ההוספה בעניני קדושה הוא ענין תמידי, כציווי ונתינת-כח "מעלין בקודש"⁶⁰, ובלשון הכתוב⁶¹ "ילכו מחיל אל חיל": אמנם, יש עליו מיוחד בחמשה עשר באב, "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף" - שההוספה שבו יוצאת מן הכלל, הוספה שלא בערך לגבי ההוספה שבכל ימות השנה.
- וההוספה שבחמשה עשר באב - "אחת בשנה", כמו יום הכיפורים - נמשכת ופועלת גם בכל השנה כולה, שגם בכל ימות השנה, תוכל להיות ההוספה באופן שבאין-ערוך לגבי ההוספה כפי ששייכת בימות השנה מצד עצמם (לולי נתינת-כח של חמשה עשר באב).
- וההוראה נוספת (בעבודה בפועל) מקביעות חמשה עשר באב ביום הששי - שכל עניני העבודה בפועל ממש (ב"משפט וצדקה", ו"דמוסיף יוסיף") צריכים להעשות באופן של זריזות, ככל עניני ערב שבת שצריכים להיות בזריזות, כמובן מההלכה שהרץ בערב שבת הוא רץ ברשות⁶², להיותו טרוד בקיום רצון הקב"ה להתכונן ליום השבת.
- ז. והמעשה הוא העיקר⁶³:
- על כל אחד ואחד לקבל החלטות טובות (בכל הענינים האמורים לעיל) ולהתחיל לקיימן בפועל ממש - תיכף ומיד כשנמצאים בתחילת חמשה עשר באב, היינו, שלא להמתין עד בוקרו של חמשה עשר באב, אלא להתחיל בזה עוד בלילה, ובלילה עצמו - בתחילת הלילה, זמן זה, ובפרט שמתחילת הלילה ממש עברו כבר כמה וכמה רגעים ודקות, ואפילו שעות (אף-על-פי שנמצאים עדיין קודם חצות הלילה).

(49) הל' גירושין ספ"ב.
 (50) ישע' א, כז.
 (51) ועאכ"כ הפד' מגלותנו זה האחרון אל הגאולה השלישית - שעז"נ "ציון במשפט תפדה ושבי בצדקה".
 (52) לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב) - ע"פ ת"א עה"פ וישב מ, יג.
 (53) לקו"ת שם, ד. וראה תניא פל"ז.
 (54) משא"כ בג"ע, נשמות בלא גופים - שאצלם שייך לימוד התורה בלבד, ורק בירידתם למטה נוסף אצלם ענין קיום המצוות במעשה בפועל, בהוספה ללימוד התורה, כי יש בזה מה שאין בזה כו'.
 (55) אבות פ"ב מ"ב.
 (56) משלי ג, ו.
 (57) ראה פע"ח דרוש לט"ו באב (לאחרי חגה"ש). ד"ה לא היו יו"ט כו' עת"ר. ועוד.
 (58) לא, א.
 (59) פירש"י שם.
 (60) ברכות כח, א. וש"נ.
 (61) תהלים פד, ח.
 (62) ב"ק לב, א. רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ו ה"ט. טושו"ע חו"מ סע"ח ס"ח.
 (63) אבות פ"א מ"ז.

(49) הל' גירושין ספ"ב.
 (50) ישע' א, כז.
 (51) ועאכ"כ הפד' מגלותנו זה האחרון אל הגאולה השלישית - שעז"נ "ציון במשפט תפדה ושבי בצדקה".
 (52) לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב) - ע"פ ת"א עה"פ וישב מ, יג.
 (53) לקו"ת שם, ד. וראה תניא פל"ז.
 (54) משא"כ בג"ע, נשמות בלא גופים - שאצלם שייך לימוד התורה בלבד, ורק בירידתם למטה נוסף אצלם ענין קיום המצוות במעשה בפועל, בהוספה ללימוד התורה, כי יש בזה מה שאין בזה כו'.
 (55) אבות פ"ב מ"ב.
 (56) משלי ג, ו.
 (57) ראה פע"ח דרוש לט"ו באב (לאחרי חגה"ש). ד"ה לא היו יו"ט כו' עת"ר. ועוד.
 (58) לא, א.
 (59) פירש"י שם.
 (60) ברכות כח, א. וש"נ.
 (61) תהלים פד, ח.
 (62) ב"ק לב, א. רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"ו ה"ט. טושו"ע חו"מ סע"ח ס"ח.
 (63) אבות פ"א מ"ז.

- 1 ולהעיר, שבפירוש "שעה" יש כמה אופנים: שעה סדורה - ששים דקות, שעה זמנית, ועד ל"שעה"
- 2 מלשון פניה, "א קער", וזהו הפירוש במאמר רבותינו ז"ל⁶⁴ "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים
- 3 בעולם הזה כו'", "שעה אחת" מלשון "איינ קער"⁶⁵, ו"שעה" זו היא רגע כמימרא; ובמילא, מודגש עוד
- 4 יותר הצורך להתחיל בקבלת החלטות טובות וקיומן בפועל ממש תיכף ומיד, כיון שכבר עברו כמה וכמה
- 5 "שעות".
- 6 ויהי-רצון והוא העיקר - שברגע כמימרא, יעשה הקב"ה את ה"קער" שלו לכל בני-ישראל בכל מקום
- 7 שהם, בפנים יפות, פנים צהובות ופנים מאירות, שעל-ידי-זה נוסף בהמשכת ברכותיו של הקב"ה "מידו
- 8 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", כי ההוספה בהארת הפנים משפיעה גם בנוגע לפעולת הידים, ועד
- 9 לברכה העיקרית - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 10 ח. וכרגיל בדיבורים כגון-אלה - יסיימו עתה בנתינת שליחות-מצוה לצדקה, "ושביה בצדקה",
- 11 בהוספה על הדיבור בתורה, "משפט", הן פנימיות התורה, מדברי רבותינו נשיאינו, והן נגלה שבתורה,
- 12 תורה שבעל-פה ותורה שבכתב, כולל גם כפי שפנימיות התורה (עד לרזין דרזין שבתורה) באים באופן
- 13 של נגלה, בהבנה והשגה, "יתפרנסון"⁶⁶, עד שגם "נפלאות" שבתורה מתגלים בפירוש רש"י⁶⁷ ל"בן חמש
- 14 שנים למקרא"⁶⁸, לכל אחד ואחת מהאנשים והנשים והטף הנמצאים כאן, ובעזר השם-יתברך - יגיעו
- 15 על-ידם דברי-תורה אלו לכל אחד ואחת מישראל בכל העולם כולו.
- 16 ועל-ידי-זה שכולם יחדיו מתאחדים באותו ענין בתורה שבכתב ותורה שבעל-פה - הרי זה ממחר
- 17 עוד יותר את אחדותם של כל בני-ישראל בפועל ובגשמיות ממש, שכל בני-ישראל, נשמות בגופים,
- 18 נמצאים בבת אחת במקום וזמן אחד, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 19 ו"כן תהיה לנו" - ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", באים כולם יחדיו לארצנו הקדושה,
- 20 "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", לירושלים עיר הקודש
- 21 ולבית-המקדש, ותיכף ומיד ממש, "לא עיכבן כהרף עין"⁶⁹.

וש"נ.	שם פ"ד מ"ד.
(67) של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).	(65) סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה סא,
(68) אבות ספ"ה.	א. ובכ"מ.
(69) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.	(66) תקו"ז ת"ו (בסופו). וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35.

אגרות קודש

[כ"ד מנ"א תשכ"א]

לפלא שאין ממנו כל ידיעות בהנוגע להסתדרותו בעניני פרנסה, והרי גם זה מצויי תורתנו תורת חיים, אשר על האדם להתעסק בעניני פרנסה בעשי' בפועל, ולא עוד אלא שאמרו במכילתא שהציווי הוא מעין מצות עשה, ועיין קונטרס ומעין פרק כ"ה איך שמוכרח עשי' דוקא בעולמנו, עולם העשי'. וכיון שמוכרח הדבר בודאי שניתנו הכחות והאפשרויות על זה [שזהו עוד מגדיל יותר הכרח העשי' בפועל, שלא ישארו אפשרויות אלו לבטלה ח"ו], ותקותי ששורותי אלה תספיקנה לעוררו על דבר כל האמור, ושיעשה בזה במרץ הדרוש. ואקצר ואחכה לבשו"ט בזה, ויהי רצון שתהיינה בהקדם.

ובודאי למותר להאריך, שבהאמור לעיל ובכלל בחיי האדם הישראלי - צריכים להיות בסדר מסודר, שזהו דוקא הנהגה דקדושה [משא"כ בלעומת זה שאין סדר וחשבון וכו'], כוונתי סדר בכל הענינים, בקימה מהשינה, לימודים בתורה נגלה וחסידות, אכילה ושתי' וכו'. ובזה כמובן ועיקר בעניני היחסים בבית, שהרי גדול השלום שבין איש לאשתו, שאז שכינה שרוי' ביניהם.

בס"ד. משיחות ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם-אב ה'תשמ"ח.

באשלמותא⁹, המורה על השלימות של ישראל²⁹
ש"מונין¹⁰ ללבנה¹¹ ו"דומין ללבנה¹², ו"עתידים³⁰
להתחדש כמותה¹³.³¹

וענין זה מרומז גם בדברי הגמרא¹⁴ אודות³²
הטעמים ליו"ט בחמשה עשר באב, שהטעם הראשון³³
בזמן הוא - "יום שכלו בו מתי מדבר", שבו נתברר³⁴
שבטלה גזירת מתי מדבר שהיתה בתשעה באב¹⁵,³⁵
ומזה מוכן גם בנוגע לביטול גזירת החורבן והגלות³⁶
בתשעה באב - "אני קובע לכם בכי' לדורות"¹⁶ -³⁷
שבחמשה עשר באב מתברר שבטלה ה"בכי'³⁸
לדורות" של תשעה באב.³⁹

וי"ל, שכשם שבחמשה עשר באב, אז נתברר⁴⁰
שבטלה גזירת מתי מדבר כבר בתשעה באב, כמו כן⁴¹
בנוגע לביטול גזירת החורבן והגלות, שנתברר⁴²
שירידת החורבן והגלות בתשעה באב היא לצורך⁴³
עלי' של הגאולה.⁴⁴

ונמצא, שבחמשה עשר באב מאיר מעין הגילוי⁴⁵
דלעתיד (ביטול הירידה של תשעה באב, ויתירה⁴⁶
מזה - שנהפך לששון ולשמחה וליום-טוב¹⁷), ולכן⁴⁷
נעשה יום-טוב גדול יותר מכל שאר הימים⁴⁸
טובים¹⁸.⁴⁹

(9) זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמט, ב. ח"ב פה, רע"א.
רטו, א. וראה שמור"ר פט"ו, כו.

(10) סוכה כט, א.

(11) להעיר גם שאחד הטעמים ליו"ט דחמשה עשר באב הוא
"שפסקו מלכרות עצים למערכה . . . תשש כחה של חמה" (תענית
בסופה), היינו, שעושין יו"ט על שתשש כחה של חמה ("דהגם
שהוא מפני שאז גמר מצות כריתת עצים למערכה, מ"מ, הלשון.
משמע דזהו עצמו טעם דהיו"ט") - "כי אוה"ע מונין לחמה . . .
חמה בישא . . . ולכן, לפי שבט"ו באב הוא שלימות מילוי הלבנה,
ע"כ ממילא תשש כחה של חמה בישא" (אוה"ת שם ע' ב'קצח.
ד"ה נחמו הנ"ל).

(12) ראה סוכה שם. ב"ר פ"ו, ג. וראה אוה"ת בראשית ד,
סע"ב ואל"ך. ובכ"מ.

(13) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א. רמב"ם הל'
ברכות פ"י ה"ז).

(14) תענית ל, סע"ב.

(15) פירש"י ותוס' שם - מאכ"ר פתיחתא לג.

(16) שם כט, א.

(17) וי"ל רמז בדבר שהיו"ט דחמשה עשר באב הובא בסוף
תענית, ללמדנו, שהסוף (גמר ושלימות, סך-הכל) דכללות ענין
התענית על החורבן והגלות הוא - יו"ט הכי גדול שלמעלה מכל
הימים-טובים. ועד' סיום הלכות תענית ברמב"ם - "כל הצומות
האלו עתידים ליבטל לימות המשיח, ולא עוד אלא שהם עתידים
להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה כו'.

(18) להעיר מענין ביטול המועדים לעתיד-לבוא (מדרש משלי

א. שבת פרשת ואתחנן, "שבת נחמו", היא¹
לעולם בסמיכות לחמשה עשר באב, ובפרט בשנה²
זו, שחמשה עשר באב חל ביום הששי, ערב שבת¹
פרשת ואתחנן, שבת נחמו.⁴

וע"פ הידוע² ש"המועדים של כל השנה . . .⁵
בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן -⁶
יש לבאר הקשר והשייכות של יו"ט חמשה עשר⁷
באב לשבת זו, פרשת ואתחנן, שבת נחמו.⁸

ובפרטיות יותר: אף ששמה (העיקרי) של שבת⁹
זו (ע"פ מנהג ישראל) הוא "שבת נחמו", ע"ש¹⁰
התחלת ההפטרה "נחמו נחמו עמי"³, שאינה¹¹
"מענין הפרשיות דומה בדומה" (ברוב ההפטרות),¹²
אלא "לפי הזמן ולפי המאורע", "שבע דנחמתא"¹³
- מ"מ, יש למצוא הקשר והשייכות לא רק לתוכן¹⁴
ההפטרה ("לפי הזמן ולפי המאורע"), אלא גם¹⁵
לתוכן הפרשה שקורין בזמן זה, מכיון שיש קשר¹⁶
ושייכות בין כל המועדים לפרשיות שחלות בהן,¹⁷
כדלקמן⁵.¹⁸

ב. אודות חמשה עשר באב - איתא במשנה סוף¹⁹
מסכת תענית: "לא היו ימים טובים לישראל²⁰
כחמשה עשר באב (וכיום הכיפורים)".⁶²¹

ומבואר בספרים⁷ מעלת יו"ט חמשה עשר באב²²
לגבי שאר ימים-טובים (עד שלא היו ימים טובים²³
לישראל כמותו) - להיותו לאחר גודל הירידה²⁴
בתשעה באב, ענין החורבן והגלות, אשר ירידה זו²⁵
היא צורך עלי', עד לעלי' הכי גדולה - גאולה²⁶
האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שבאה לידי²⁷
ביטוי בחמשה עשר באב⁸, שבו "קיימא סיהרא²⁸

(1) ויתירה מזה - מצד החיוב דתוספת שבת, להוסיף מחול על
הקודש, הרי התחלת השבת היא ביום חמשה עשר באב עצמו.

(2) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(3) ישע"י מ, א.

(4) טורש"ע אר"ח ס"ס תכח.

(5) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 16 ואילך.

(6) ביאור השייכות דחמשה עשר באב ביום הכיפורים - ראה
אוה"ת פרשתנו (כרך ו) ע' ב'קצו ואילך. ד"ה נחמו עת"ר. וראה
גם שיחת ט"ו באב תשמ"ו ס"ב ואילך.

(7) ראה פע"ח שער חגה"ש בסופו (דרוש סוד ט"ו באב) -
הובא ונתבאר באוה"ת וד"ה נחמו שבהערה הקודמת.

(8) ובסיום המשנה: ביום שמחת לבו, זה בנין ביהמ"ק שיבנה
במהרה בימינו. ובחדא"ג מהרש"א: אחמשה עשר באב קאי,
שטעמי שמחתו . . . תלויין בבנין המקדש.

הסדר ד"שבע דנחמתא" הוא באופן שהולך
וניתוסף בענין הנחמה מצד בקשתם של ישראל,
שאינם מסתפקים בנחמה שלפנ"ז, כידוע מ"ש
באבורה²⁷ שההפטרות ד"שבע דנחמתא" הם
באופן של שקו"ט בין הקב"ה לכנס"י, שלאחרי
ההפטרה הראשונה "נחמו נחמו עמי", ש"הקב"ה
אומר לנביאים: נחמו נחמו עמי", משיבה כנס"י
ו"תאמר ציון עזבני ה'"²⁸, "כלומר, איני מתפייסת
מנחמת הנביאים", ו"הנביאים חוזרין ואומרים לפני
הקב"ה: הנה כנסת ישראל לא נתפייסה בתנחומין
שלנו", "עני" סוערה לא נוחמה"²⁹, ו"על זה חוזר
הקב"ה ואומר: אנכי³⁰ אנכי הוא מנחמכם וכו'",
ועפ"ז, ה' צריך לכאורה להתחיל בנחמה פעם
אחת, ולאחרי שכנס"י תשיב שאינה מסתפקת
בנחמה אחת³¹, ישיב הקב"ה "נחמו נחמו", "נחמה
בכפלים"?
ויש לומר ההסברה בזה - ע"פ המבואר
בפירש"י (פשוטו של מקרא³²) בהתחלת הפרשה,
ו"אתחנן, אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת
חנם":
כאשר ההנהגה היא בסדר והדרגה, צ"ל תחילה
בקשה ותפילה, ואז ממלא הקב"ה את הבקשה
והתפילה. אבל כאשר ההנהגה היא באופן של
"מתנת חנם" - לא ממתנים לבקשה ותפילה, אלא
נותנים תיכף ומיד "נחמה בכפלים"³³.
ה. והנה, הקשר ושייכות חמשה עשר באב
לפרשת השבוע וההפטרה, מתבטא (לא רק בענין
הגאולה, אלא) גם בעבודה המביאה את הגאולה -
ההוספה ב"מעשינו ועבודתינו" לקרב ולזרו את
הגאולה בפועל ממש.
ובהקדמה: כיון שגם לאחרי אמירת ההפטרה
"נחמו נחמו עמי" בשבת זו, עדיין לא היתה

ג. וענין זה מודגש גם בשבת (שלאחרי תשעה
באב) הסמוכה לחמשה עשר באב:
שבת נחמו:
"שבת שאחר תשעה באב, מפטירין נחמו נחמו
עמי . . . מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה
באב עד ראש השנה"¹⁹, "שבע דנחמתא"²⁰ - שאז
מתחילה הנחמה ("נחמה בכפלים"²¹) על החורבן
והגלות²² ע"י (ההפטרה בדברי הנביאים על-דבר
הבטחת הקב"ה על) הגאולה האמיתית והשלימה.
ופרשת ואתחנן:
בהתחלת פרשת ואתחנן, נאמר "ואתחנן אל ה'
גו' אתה החילות גו' אעברה נא ואראה את הארץ
הטובה וגו'" - תפילתו של משה רבינו (תקט"ו)²³
תפילות, כמנין "ואתחנן"²⁴) להכנס לארץ ישראל.
ואיתא בספרים²⁵ בביאור גודל תשוקתו של
משה רבינו להכנס לארץ ישראל, עד כדי כך
שהתפלל על זה תקט"ו תפילות - שאילו ה' משה
רבינו מכניס את בני" לארץ ובונה את ביהמ"ק, לא
ה' נחרב ביהמ"ק לעולם, וה' לו קיום נצחי כמו
שיה' לעתיד-לבוא.
ונמצא, שבפרשת ואתחנן (בקשת משה רבינו
להכנס לארץ) מודגש ענין הגאולה האמיתית
והשלימה, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות²⁶.
ד. ויש להוסיף בביאור הקשר והשייכות שבין
ההפטרה לפרשה:

פ"ט, ב, ועוד) - שאין הכוונה שיבטלו לגמרי, כ"אם שהגילוי
שבהם יהי' כ"שרגא בטיהרא" לגבי מעלת הגילויים דלעתיד-
לבוא (ראה תו"א מג"א צ, ד. קיט, ב. הובא באוה"ת פרשתנו ע'
עב. ב"ריב ואילך. וראה לקמן הערה 57).
(19) רמב"ם הל' תפלה פ"ג הי"ט.
(20) להעיר מהעילוי המיוחד בהתחלת ופתיחת ענין (ראה
לקו"ש ח"כ ס"ע 74 ואילך. וש"נ).
(21) איכ"ר ספ"א.
(22) ובאופן דמוסיף והולך בכל שבע דנחמתא - "דררך
הנחמות להיות הולכות ומשובחות יותר" (תוס' מגילה לא, ריש
ע"ב), וכדלקמן בפנים.
(23) להעיר מהשייכות דתקט"ו (גילוי והמשכת בחי' י"ה (ט"ו)
בעולמות, שהם בחי' מהלך ת"ק שנה) לחמשה עשר באב -
נחמא בארוכה באוה"ת פרשתנו ע' בקצו ואילך.
(24) ראה דב"ר פ"א, ט - הובא בדע"ז מבעה"ת עה"פ.
(25) ראה מגלה עמוקות אופן קפה (הובא בילקוט ראובני
פרשתנו). אלשיך אוה"ח ועוד, ריש פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע'
סה. צג. ב"רא, ועוד.
(26) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר -
פסחים קטז, ב.

(27) בסדר הפרשיות וההפטרות - בשם המדרש.

(28) ישע"י מט, יד.

(29) שם נד, יא.

(30) שם נא, יב.

(31) ובפרט לאחרי ש"לקו בכפלים" (איכ"ר שם).

(32) פירש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

(33) ולא כדי שלא יהי' באופן ד"נהמא דכיסופא" (ראה
ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד), מתחילים
בנחמה שע"י הנביאים, וע"י בקשתם ותפילתם של ישראל באים
לשלימות הנחמה, "אנכי אנכי הוא מנחמכם" - שהרי לקו
ובכפליים ועשו תשובה וכו' וכו'.

דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים
על חייו, וכ"כ הרשב"ם במסכת ב"ב⁴²:
"מט"ו באב ואילך, דמוסיף מן הלילה על היום
לשנות. יוסיף ימים, כדכתיב⁴³ כי הוא חיך, וכתיב⁴⁴
כי אורך ימים ושנות חיים [ושלום] יוסיפו לו,
שמתוך שהלילות מאריכין והימים מתקצרים, צריך
לעסוק בלימודו גם בלילה".

והובא גם להלכה - פס"ד הרמ"א⁴⁵ "ויש לאדם
להתחיל ללמוד בלילה מט"ו באב ואילך", וכ"כ
רבינו הזקן בהלכות ת"ת⁴⁶: "מט"ו באב ואילך,
יוסיף מעט מעט".

וענין זה (ההוספה בלימוד התורה) שייך גם
לשבת הסמוכה לחמשה עשר באב:
שבת נחמו, "נחמה בכפלים" ע"י העבודה
באופן ד"כפלים לתושיה" - שהרי הענין ד"כפלים
לתושיה" הובא במדרשי רז"ל⁴⁷ בקשר למעלות
לוחות שניות⁴⁸, "אל תצטער בלוחות הראשונות
שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות
השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש
ואגדות", היינו, הוספה בענין התורה.

להחיד"א מערכת גדולים, ערך רש"י קרוב לסופו, שד"ח ח"ט ע'
א'תתיד - אם הפירוש לתענית הוא של רש"י, ובכל אופן - ה"ז
פירוש של גדול בישראל שנתקבל ונתפשט בכל תפוצות ישראל,
פירוש שנאמר ברוח הקודש כו' (ראה המשך תער"ב ח"ג ס"ע
א'שפה).

(42) קבא, ב.

(43) ס"פ נצבים.

(44) משלי ג, ב.

(45) יר"ד סרמ"ו סכ"ג. וראה גם מג"א (או"ח סרל"ח) שהביא
דברי הב"ח "האחרונים קבלו לומר משכבי עד קומי - שכבי,
ומקומי עד שכבי - קומי, דמחג שבועות שאומרים מגילת רות
שכתוב בה (ג, יג) שכבי עד הבוקר, עד ט' באב שאומרים מגילת
איכה, שכתוב בה (ב, יט) קומי רוני בלילה לראש אשמורות -
שכבי, דא"צ לקום קודם אור הבוקר כדי ללמוד תורה, כיון
דהלילות קצרים, אבל מט' באב* שאומרים קומי, עד חג
השבועות שאומרים שכבי, חייב לקום קודם אור הבוקר בראש
אשמורות ללמוד, כיון דהלילות ארוכים".

(46) פ"ד ה"ח.

(47) שמו"ר רפמ"ו.

(48) שניתנו ביוהכ"פ, השייך לחמשה עשר באב - "לא היו
ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים".

(*) כ"ה (ט' באב) בב"ח. ומוסיף המג"א: "ובע"ש כתב מט"ו באב כו'".
וזהו ענין, שבזה מוזכר גם הקשר דתשנה באב וחמשה עשר באב -
ע"ד האמור לעיל (ס"ב) שבט"ו באב נתברר שבטלה הגזירה דט' באב
(ודאה לקו"ש חז"ט ע' 447 בהערה. חז"ט ע' 273 הערה 25. ועוד).

1 הנחמה בפועל, שהרי משיח צדקנו עדיין לא בא -
2 עכצ"ל, שיש להוסיף עוד יותר ב"מעשינו
3 ועבודתינו" לפעול הענין ד"נחמה בכפלים" בפועל
4 ממש.

5 וכדי לפעול "נחמה בכפלים", צ"ל העבודה
6 מעין ודוגמת זה - לא רק ע"ד הרגיל, אלא באופן
7 של הוספה על הרגיל, "כפלים לתושיה"³⁴.

8 ולהעיר גם מהשייכות ד"כפל" לגאולה³⁵,
9 כמארז"ל³⁶: "חמש אותיות נכפלו, וכולן לשון
10 גאולה" - ד"ל, שע"י העבודה באופן ד"כפלים
11 לתושיה" זוכים לגאולה³⁷ באופן ד"נחמה
12 בכפלים".

13 וזהו גם התוכן ד"ואתחנן", "מתנת חנם"
14 (בעבודת האדם) - עבודה באופן של הוספה על
15 המוכרח והמחוייב ע"פ דין, לפני משורת הדין³⁸,
16 ועד לאופן של "מתנת חנם".

17 וענין זה מודגש גם באופן העבודה של חמשה
18 עשר באב - כדאיתא בגמרא³⁹ "מכאן (מחמשה
19 עשר באב) ואילך דמוסיף יוסיף", אשר הוספה
20 אמיתית היא (לא רק ביחס למעמדו ומצבו הקודם,
21 שיתכן שלא היה בשלימות הראוי, אלא גם) ביחס
22 לעבודה בשלימות הראוי, היינו, שגם כאשר
23 עבודתו היא בשלימות הראוי, ה"ה מוסיף עוד
24 יותר, לפני משורת הדין⁴⁰, "כפלים לתושיה",
25 באופן של מתנת חנם.

26 ו. ובפרטיות יותר - הוספה בלימוד התורה:

27 בפירוש דברי הגמרא "מכאן ואילך דמוסיף
28 יוסיף", מפרש רש"י⁴¹: "מחמשה עשר באב ואילך,

(34) ל' הכתוב - איוב יא, ו.

(35) כולל גם הכפל דשבת - "כל עיסקא דשבתא כפול"
(מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת בשלח בתחילתו). ולהעיר
אשר שבת הו"ע של גאולה, מעין ודוגמת "יום שכולו שבת
ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה).

(36) יל"ש ר"פ לך-לך (רמז סד). וראה ד"ה ויאמר גו' לך-לך
תרכ"ז. תר"ל - הובא בסד"ה נחמו עת"ר.

(37) להעיר מפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ז ה"ה) "הבטיחה
תורה שסוף ישראל לעשות תשובה - דענין התשובה הוא "כפלים
לתושיה" - "ומיד הן נגאלין".

(38) וכמ"ש בהמשך הפרשה (י, יח) "ועשית הישר והטוב",
"וּפְשָׁרָה לְפָנֶיךָ מִשְׁוֹרַת הַדִּין" (פירש"י עה"פ).

(39) תענית, בסופה.

(40) ולאחרי שהענינים דלפנים משורת הדין נעשו דין בתורה
- צ"ל הוספה יתירה על לפנים משורת הדין שהי' לפני זה.

(41) ראה מהר"ן חיות סוף מס' תענית, ובשם הגדולים

24 משא"כ ההעלאה מלמטה למעלה (אתעדל"ת) יש
25 בה שינויים (בדוגמת אור הלבנה . . פני יהושע
26 (שהכניס את ישראל לארץ) כפני לבנה⁵⁶, שיש בה
27 שינויים כו⁵⁷.
28 ומזה מובן שהעבודה הפועלת את הגאולה
29 האמיתית והשלימה, גאולה נצחית שאין אחרי'
30 גלות, היא - בעיקר לימוד התורה⁵⁸ (ובמיוחד -
31 פנימיות התורה⁵⁹), שזוהי ההכנה לקיום בקשת
32 משה רבינו לעתיד-לבוא, כמבואר בלקו"ת ש"אז
33 לא נתקיימה בקשה זו⁶⁰ שיהי' אתעדל"ע לבדה",

(56) וראה אוה"ת שם (ע' פז. קט. קיב. ב'רכה) ש"מה שלא
פעל משה מבוקשו, אף שזה לכאורה מניעת טובה גדולה, עכ"ז
י"ל שמהירות שנמשכו בגלות הארץ, יהי' עלי' גדולה ביותר",
מזה יומשך שלע"ל יהי' גילוי גדול יותר מבחי' שמש, ועז"נ
(ישעי' ל, כו) והי' אור הלבנה כאור החמה גו", שגם ההמשכה
מלמעלה למטה יש בו כמו בחי' מלמטה למעלה ממש". וזהו גם
תוכן היר"ט דחמשה עשר באב - שע"י הירידה דת"ב נעשית עלי'
גדולה ביותר, שזוה"ע שלימות הלבנה, וזה"י אור הלבנה כאור
החמה" (ראה אוה"ת שם ע' ב'קצח ואילך).

(57) ראה אוה"ת שבהערה 18, שהעילוי דתורה (המשכה
מלמעלה למטה) לגבי תפילה (העלאה מלמטה למעלה) הוא ע"ד
מעלת הגילויים דלעתיד-לבוא לגבי המועדים שיהיו בטלים
כשרגא בטיהרא, ודוגמתו - העילוי דט"ו באב לגבי שאר
המועדים, כנ"ל.

(58) ראה לקו"ת שם ד, א, ש"עיקר בקשת משה הי' להמשיך
בחי' ראי' בעסק התורה, ע"ד מ"ש דהע"ה (תהלים קיט, יח) גל
עיני ואביטת נפלאות מתורתך". וראה בארוכה אוה"ת שם ע' קז,
שזוה"ע גילוי פנימיות התורה שיתגלה ע"י משיח, כמ"ש בזהר
ריש פרשתנו (רס, ב - הובא גם בלקו"ת שם ג, ג) "משה שירותא
הוא בעלמא . . סיומא מלכא משיחא הוא".
ולהעיר גם מהשייכות לחמשה עשר באב, שהו"ע השידוכין
והנישואין (בנות ישראל כו' חולות בכרמים כו' בחור שא נא
עניך כו') דהקב"ה וכנס"י - כי "הנישואין זהו גילוי פנימיות
התורה שיהי' לע"ל . . וזה יהי' ע"י האתעדל"ת עכשיו . . ומשה
רצה להמשיך בחי' זו בכנס"י ע"י שיכניסם הוא לארץ" (אוה"ת
שם ע' ב'ריט).

(59) שם ג, א"ג. אוה"ת שם ע' נד. סד. ועוד.

(60) ראה אוה"ת שם ע' עח, שממארו"ל (ברכות לב, ריש ע"ב)
גדולה תפילה יותר ממע"ט, שאין לך גדול במע"ט יותר ממרעה,
אעפ"כ לא נענה אלא בתפילה, שנאמר (פרשתנו ג, כו"ז) אל תוסף
דבר אלי, וסמך לי' עלה ראש הפסגה", ומפרש רש"י "בדבר תפילה
זו נתוצתי לך להראותך אותה", מוכח ש"מה שראה אותה מראש
הפסגה חשוב נענה, מפני שגם עי"ז פעל ההמשכה למי שתורתו
אומנתו", "יחידי סגולה שבכל דור (עיני העדה - ראה לקו"ת שם ב,
ד) שיאיר בהם בחי' משה שיוכלו להמשיך מלמעלה למטה גילוי
אלקות ע"י תורתם, גם בלתי העלאת מ"ן כלל", "וכן להיות
אתעדל"ע מעצמו לעורר אתעדל"ת".

וי"ל, שכן הוא גם בנוגע לביטול ושלילת ענין החורבן
והגלות שע"י משה - כיורו, שלפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י
(שגילה פנימיות התורה) לא נחרב הבית כלל" (פלא הרמון שמות
ע' ז). - ולהעיר מהשייכות דרשב"י ומשה (ראה עמה"מ סב, ד.
סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר (דש, ב. שז, ב). ועוד).

1 ועד"ז בנוגע לפרשת ואתחנן⁴⁹ - כמבואר
2 בלקו"ת בפרשתנו⁵⁰ (הפרשה החסידית) שמשה
3 רבינו רצה שתהי' המשכת אתערותא דלעילא שלא
4 ע"י אתערותא דלתתא, שזוה"ע "ואתחנן", "מתנת
5 חנם"⁵¹, שענין זה נעשה ע"י לימוד התורה, שהו"ע
6 ההמשכה מלמעלה למטה, ועל זה אמר "אתה
7 החילות להראות את עבדך", "כי משה קיבל תורה
8 מסיני, ושם הוא אתה החילות, אתעדל"ע לבד",
9 ומדריגה זו רצה להמשיך בכל ישראל, שעל זה
10 אמר "אעברה נא ואראה את הארץ גו'", "ארץ
11 העליונה הוא כנסת ישראל שנק' ארץ חפץ⁵², ורצה
12 משה להמשיך בה בחי' אתה החילות, שהוא בחי'
13 אתעדל"ע הנעשית שלא ע"י אתעדל"ת⁵³ . .
14 (ש)אינו נתפס כ"א בבחי' ראי' והסתכלות . . וע"כ
15 אעברה נא ואראה את הארץ, להמשיך בה ג"כ בחי'
16 ראי' זו כו'".

17 וענין זה קשור גם עם המבואר לעיל (ס"ג)
18 בטעם בקשת משה להכנס לארץ, שאילו הי' משה
19 רבינו מכניס את בני' לארץ, היתה זו גאולה נצחית
20 שאין אחרי' גלות⁵⁴ - כי ההמשכה מלמעלה למטה
21 (אתעדל"ע) שאינה תלויה בעבודת האדם, היא
22 למעלה משינויים (בדוגמת אור השמש, "פני משה
23 כפני חמה"⁵⁵, שמאיר בכל התוקף ללא שינויים),

(49) נוסף לכך שבפרשה זו נאמרו עשרת הדברות - כללות
התורה. ולהעיר, שבשבת זו לומדים פרק שלישי דמסכת אבות*
הקשור עם כללות ענין התורה - "אוריאל תליתאי" (שבת פח, א).
(50) ב, ג ואילך. וראה בארוכה אוה"ת פרשתנו ע' נא ואילך.
ע' ב'רט ואילך.

(51) ולהעיר ממארו"ל (ספרי ופירש"י בהעלותך יא, ה) "חנם
מן המצוות", היינו, "שנמשך השפע ממקום גבוה שלמעלה
מאתעדל"ת, אשר אין מגיע שם העלאת מ"ן ממעשר המצוות"
(לקו"ת שם ג, ד. אוה"ת שם ע' נג. ומבאר שם החילוק שבין
מצוות לתורה, עי"ש).

(52) מלאכי ג, יב. וראה "היום יום" י"ז אייר. כש"ט הוספות
סמ"ד. וש"ב.

(53) ולהעיר, שגם אם היתה מתקיימת בקשת משה רבינו, לא
הי' זה באופן של נחמא דכיסופא (לגמרי) - מכיון שנעשה ע"י
בקשת משה. היינו, שגם "מתנת חנם" באה ע"י תפילה (וי"ל ע"ד
מארו"ל (ראה גיטין נ, ב. ב"מ טז, א. ועוד) "אי לא דעביד לי'
נייחא לנפשי, לא הוה יחיב לי' מתנתא".

ועפ"ז יומתק התייווך (בפנימיות הענינים) בין ב' הפירושים
ברש"י, "אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם כו'", "ד"א
זה אחד מעשרה לשונות של תפילה" - החיבור ד"מתנת חנם"
(אתעדל"ע, תורה) עם "תפילה" (אתעדל"ת).

(54) ראה אוה"ת שבהערה 25.

(55) ב"ב עה, עט"א. ספרי ופירש"י פינחס כז, כ.

(*) שהתחלתי - "ומשה קבל תורה מסיני".

בנפשו בנוגע ללימוד התורה, נתינת הצדקה 21
וכללות המצוות, האם עבודתו היתה כדבעי, כפי 22
החיוב ע"פ דין, ללא חסרון. וגם לאחר שמשלים 23
את החסר ובאופן של שלימות - אין להסתפק בזה, 24
אלא צריך להוסיף עוד יותר, הן בכמות והן 25
באיכות.⁷¹ 26
ובהוספה גופא - כו"כ דרגות בעילוי אחר 27
עילוי.⁷² 28
כללות העבודה ע"ד הרגיל, צריכה להיות 29
באופן של הליכה.⁷³ "ילכו מחיל אל חיל"⁷⁴, 30

1 בבחי' ראי', "אכן לע"ל יתגלה בחי' זו" .
2 לעתיד-לבוא כתיב⁶¹ כי עין בעין יראו וגו'⁶².
3 ז. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע לעבודה
4 בפועל - "והחי יתן אל לבו"⁶³.
5 בעמדנו ב"שבת נחמו", בסמיכות ממש ליו"ט
6 חמשה עשר באב, זמן המוכשר ומסוגל ביותר
7 לתקון כללות ענין החורבן והגלות - יש להוסיף
8 ("דמוסיף יוסיף"⁶⁴) ביתר שאת וביתר עוז
9 ב"מעשינו ועבודתינו" הממהרים ומזרזים את
10 הגאולה, להוסיף עוד פעולה ועוד פעולה כדי
11 להחיש את ביאת משיח צדקנו בפועל ממש.
12 ובפרטיות יותר - להוסיף בלימוד התורה
13 ("מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה"⁶⁵), נגלה
14 דתורה ופנימיות התורה, ו'גדול תלמוד שמביא
15 לידי מעשה"⁶⁶ - תוספת הידור בקיום המצוות,
16 כולל ובמיוחד - מצות הצדקה, השקולה כנגד כל
17 המצוות, כמדובר כמ"פ בענין "ציון"⁶⁷ במשפט
18 (תורה⁶⁸) תפדה ושבי' בצדקה"⁶⁹.
19 ובאותיות פשוטות:
20 לכל לראש - צריך כאו"א לעשות חשבון צדק⁷⁰

(71) ולדוגמא: בלימוד התורה - להוסיף הן בכמות זמן
הלימוד, והן באיכות הלימוד, באורך רוחב ועומק כו', ובצדקה -
להוסיף הן בכמות הממון, והן בענין סבר פנים יפות, ובכמות
הממון גופא - לא רק לפי ערך ההוספה בעשירות שלו שסכום
ה"מעשר" גדול יותר, אלא גם הוספה מ"מעשר" ל"חומש",
להוספה יתירה מ"חומש" כו'.

(72) ויש לקשר זה עם השיעורים בתורה השייכים לשבת זו:
(א) בפרק שלישי דאבות** (משנה ו') - "עשרה שיושבין ועוסקין
בתורה שכינה שריו' ביניהם כו', ומניין אפילו חמשה כו' ומניין
אפילו שלשה כו' ומניין אפילו שנים כו' ומניין אפילו אחד כו',
שע"פ הסדר מלמטה למעלה (כידוע שדברי תורה נדרשים לפנייהם
ולאחריהם - ראה תוס' יומא נב, ריש ע"ב) הרי זה באופן של
הוספה בעילוי אחר עילוי: לימוד התורה ד"אחד", שגם בזה עילוי
גדול ביותר, "שנאמר (יתרו כ, כא) בכל המקום אשר אזכיר את
שמי אבוא אליך וברכתך", שהקב"ה בכבודו ובעצמו פונה מכל
עסקיו ובא אליו כדי לברכו***, ואעפ"כ, צ"ל הוספה יתירה -
"שנים" ("כפלים"), ויתירה מזה - "שלשה", "חמשה", עד
ל"עשרה".

(ב) בשיעור היומי ברמב"ם (הל' טומאת מת פ"ב כ"ד) -
שיעור הנקב שדרכו עוברת הטומאה, ודוגמתו בשיעורי נקב בכלי
חרש (שם פכ"ב - בשיעורים דימים הסמוכים), שכלל שיגדל
הנקב (בכונס משקה, במוציא זתים, עד למוציא רימון) תגדל
ביטול חשיבותו ככלי לענין טומאה, וענינו בעבודת האדם ("לתקן
הדעות") - נקב מורה על הביטול ד"נפשי כעפר לכל תהיה", ויש
בזה כמה דרגות בעילוי אחר עילוי, שעל-ידם ניתוסף בביטול
האפשרות הדיפה הטהרה ("סור מרע").

(73) ולהעיר, שתכלית ירידת הנשמה למטה - שתהי' בבחי'
מהלך, כמ"ש (זכרי' ג, ז ובפירש"י) "ונתתי לך מהלכים בין
העומדים האלה", כי הנשמות קודם ירידתן למטה ה"ה בבחי'
עומדים" (דוגמת המלאכים), וע"י ירידתן למטה נעשים בבחי'
מהלכים" (ראה תו"א ס"פ וישב. ובכ"מ).
(74) תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. וש"נ.

ר"ה ע' א'תכב). ובפרט מחמשה עשר באב ואילך - כידוע המנהג אצל
כמה שמברכים כתיבה וחתימה טובה מט"ו באב ואילך (דרכי חיים
ושלום או"ח סתרפ"ד).

(**) נוסף על הדוגמא מכללות לימוד פרקי אבות בשבתות הקיץ ג"פ,
שבכל פעם ניתוסף עילוי ב"מילי דחסידידותא".

(***) ולא רק ברוחניות (הצלחה בלימוד התורה וכיו"ב), אלא גם
בגשמיות - דוגמת ברכת כהנים (ראה פירש"י עה"פ - מוסטוה לח, א)
שריא (גם) בעניינים גשמיים.

(61) ישע"י נב, ח.
(62) ולהעיר גם ממש בהפטר דפ' ואתחנן (נחמו) - "ונגלה
כבוד ה' וראו כל בשר גו' (שם מ, ה).
(63) קהלת ז, ב.

(64) "יוסיף חיים על חייו" - ו"ל שזהו"ע ד"והחי יתן אל
לבו", שאף שגם לפני"ז הוא במעמד ומצב ד"והחי", מ"מ "יתן
אל לבו" להוסיף חיים (גשמיים ורוחניים) על חייו, עד לתוספת
חיות דבחינת "מחי' חיים" (יומא עא, א. וראה סה"מ תש"י ע'
44).

(65) קידושין מ, ב. וש"נ.
(66) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א. וראה תניא פל"ז (מח,
ב).

(67) ישע"י א, כז.
(68) לקו"ת ר"פ דברים (ב, סע"ב) - ע"פ ת"א וישב מ, יג.
(69) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת שם ג, סע"ד ואילך, שלא
נתקבלה בקשת משה שתהי' ההמשכה מלמעלה בלבד ע"י
התורה, כמארז"ל (יבמות קט, ב) כל האומר אין לי אלא תורה
אפילו תורה אין לו, אלא צריך להיות תורה ותפילה, תורה וגמ"ח
(אוה"ת שם ע' ביר), כללות המצוות.

(70) להעיר, ש"שבת נחמו" היא התחלת התקופה ד"שבוע
דנחמאת", מאחר תשעה באב עד ראש השנה" - סיום השנה*,
שלכן מתחיל כבר עשיית החשבון-צדק על כללות העבודה במשך
כל השנה, ובפרט בנוגע לעניינים המיוחדים בשנה זו - "שנת
הקהל", ושנת תְּשֻׁמָּה וְתְשֻׁמָּה.

(*) נוסף להרמז בחודש אב בכללותו, שמזלו ארי', ר"ת אלול ר"ה
יוה"כ"פ הוש"ד (של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א) - הרבא ונתבאר באוה"ת

וכיון שהתחלת התקופה ד"שבע דנחמתא" היא 28
באופן ד"כפלים לתושיה", "מתנת חנם" (גם ביחס 29
להוספה בחמשה עשר באב) - הרי מובן גודל 30
העילוי והוספה מזמן לזמן במשך כל התקופה 31
ד"שבע דנחמתא", הוספה באי"ע לגבי הוספה 32
באי"ע כו' עד אין סוף. 33

ח. ובכל הנ"ל ניתוסף הדגשה יתירה בדורנו 34
זה: 35

כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו הכריז - בשעתו 36
אז - "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"⁸⁴, והודיע, 37
שכבר נסתיימה כל העבודה, ולא נותר אלא 38
ל"צחצח הכפתורים"⁸⁵, ו"עמדו הכן כולכם"⁸⁶ 39
לקבלת פני משיח צדקנו. ועאכו"כ לאחר שבערו 40
כמה עשרות שנים מאז הכרזה זו. 41

ובמילא, דבר ברור הוא, שדורנו זה הוא דור 42
האחרון של הגלות, ודור הראשון של הגאולה - 43
דוגמת הדור שנכנס לארץ לאחר חמשה עשר באב, 44
שבו "כלו מתי מדבר", ואז נעשו "כולם שלמים" 45
ועומדים להכנס לארץ. . מאותן שכתוב בהן 46
(בפרשתנו⁸⁷) חיים כולכם היום"⁸⁸. 47

ולכן, בעמדנו בסמיכות ממש לחמשה עשר 48
באב, שבו מודגש ביותר שנמצאים בסיום הגלות 49
ד"מדבר העמים"⁸⁹, ו"עומדים להכנס לארץ", 50
באופן של גאולה נצחית שאין אחרי גלות - צריכה 51
להיות הדגשה והוספה מיוחדת בכל הקשור 52
לקירוב הגאולה⁹⁰, כולל ובמיוחד - הציפי'⁹¹, 53

1 "מוסיף והולך. . מעלין בקודש"⁷⁵, ועד להוספה
2 באופן של חידוש⁷⁶ - "אשר אנכי מצוך היום, לא
3 יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה. . אלא כחדשה"⁷⁷.
4 ומזה מובן, שכאשר מדגישים ענין של הוספה
5 בזמן מיוחד ("מחמשה עשר באב ואילך, דמוסיף
6 יוסיף") - הרי זו הוספה שלא ע"ד הרגיל, באופן
7 שבאינ-ערוך!

8 ולא עוד, אלא שתיכף ומיד לאחר חמשה עשר
9 באב (שבו מתחילה הוספה שבאינ-ערוך) נכנסים
10 עתה ליום השבת, שבו ניתוסף עילוי ושלמות
11 ("ויכולו"⁷⁸) בכל ימי השבוע ובמיוחד בערב
12 שבת⁷⁹, ובזה גופא - "שבת נחמו", שבו מודגש
13 שהעבודה צ"ל באופן ד"כפלים" - "נחמה
14 בכפלים" ע"י העבודה באופן ד"כפלים לתושיה"⁸⁰,
15 ופרשת ואתחנן, "מתנת חנם", "כפלים" ו"מתנת
16 חנם" ביחס להוספה באינ-ערוך של חמשה עשר
17 באב.

18 והוספה זו הולכת ונמשכת (ואדרבה - בעילוי
19 אחר עילוי) במשך כל התקופה ד"שבע דנחמתא"
20 (עד ראש השנה, שבו יומשך חיות חדש ונעלה
21 יותר כו'⁸¹), כלומר, אין זו הוספה חד-פעמית, אלא
22 הוספה באופן של קביעות, מיום ליום, ובמשך
23 "שבע דנחמתא", מספר הכולל כל שבעת ימי
24 הבנין, כללות הזמן⁸², היינו, שהוספה זו חודרת
25 בכל משך הזמן, ועאכו"כ שחודרת בכל מציאותם
26 של ישראל, שהתקשרותם עם הקב"ה מתבטאת
27 במספר שבע⁸³.

בגופייהו וכו', ומבאר אאמו"ר (לקוטי לוי"צ פרשתנו ע' תנב)
"קחשיב כאן י' מיני רשימות כו'", עיי"ש.

(84) הקריאה והקדושה "תש-א-ב.

(85) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(86) אג"ק שלו ח"ד ריש ע' רעט. וש"נ.

(87) ד, ד.

(88) פירש"י חוקת כ, כב.

(89) יחזקאל כ, לה. וראה בחיי ר"פ מסעי. ועוד. לקו"ת ר"פ
מסעי. ובכ"מ.

(90) וכפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) שעי' "מצוה
אחת" (במעשה, בדיבור או במחשבה) "הכריע את עצמו ואת כל
העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(91) כפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א) "כל מי שאינו מאמין
בו (במלך המשיח), או מי שאינו מזכה לביאתו, לא בשאר נביאים
בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו כו'", וי"ל שטעם
החייב (לא רק להאמין בו, אלא גם) לחכות לביאתו - אף שציפי'
וגעגועים לדבר הנכסף מביאים לידי רגש של צער כו' - כדי
שיתפלל יותר ויבקש על ביאתו, ועי"ז יחיש ביאתו בפועל ממש.

(75) שבת כא, ב.

(76) ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט (שעהיוה"א בתחילתו) אודות
חידוש הבריאה (כולל גם בריאת הזמן) מאין ואפס המוחלט בכל
יום ובכל רגע כו', ועד"ז צ"ל החידוש גם בעבודת האדם (כש"ט
סקי"ט. סנ"ו).

(77) ספרי ופירש"י פרשתנו ו, ו.

(78) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.

(79) כמאזל"ל (ע"ז ג, סע"א) "מי שטרח בערב שבת, יאכל
בשבת".

(80) נוסף על ה"כפל" מצד כללות ענין השבת (כנ"ל הערה
(35).

(81) ראה אגה"ק סי"ד.

(82) ולכן מונין היום יום ראשון בשבת, יום שני כו' עד יום
השבת, אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב עד עתה, כי כל יום
א' הוא ממש יום ראשון כמו יום א' של שני"ב שנתחדש הזמן
מלמעלה מהזמן כו' (לקו"ת שה"ש כה, א. ובכ"מ).

(83) להעיר מזהר פרשתנו (רסו, א) "זכאה חולקתון דישאל
דאינון בני מלכא קדישא דהא כולהו אתרשימו מני, אתרשימו

הנמצאים בסביבתו (נוסף על בני ביתו כו'), ובכל
מקום שידו מגעת, שיאירו ב"נר מצוה ותורה
אור"י¹⁰¹, אשר עי"ז מבטלים את חשכת הגלות
ומביאים את אור הגאולה¹⁰².

ופרטי הדברים של עבודת השליחות - הלא הם
כתובים בריבוי אגרות-קודש שלו, בשיחותיו
ובמאמריו כו', וצריך להיות - ש"קריינא דאגרתא
איהו ליהוי פרוונקא"¹⁰³, למלא את השליחות מתוך
מסירה ונתינה (דוגמת המס"נ של פינחס), ע"י
הפצת התורה, כולל ובמיוחד פנימיות התורה כפי
שנתבארה בתורת החסידות, בחי' ה'יחידה'
שבתורה¹⁰⁴, שע"י מגלים את בחי' ה'יחידה'
שבכא"א מישאל (האנשים הנשים והטף¹⁰⁵),
ניצוץ משיח¹⁰⁶, ועד להתגלות בחי' ה'יחידה'
הכללית - משיח צדקנו¹⁰⁷.

ולכן, על כאו"א למלא השליחות שהוטלה עליו
ע"י נשיא הדור, ולידע, שמכיון שהנשיא הוא "לב
כל קהל ישראל", בדוגמת הלב שממנו מתפשט
הדם לכל האברים ואח"כ חוזר הדם אל הלב¹⁰⁸, הרי
נוסף על מינוי השליחות, בוחן נשיא הדור אם

1 הבקשה והתפילה על הגאולה (ע"ד ובדוגמת
2 תפילת משה, תקט"ו תפילות, כדי לפעול הכניסה
3 לארץ באופן של גאולה נצחית).

4 על כאו"א לעשות חשבון צדק בנפשו: מה
5 עשה עד עתה לקירוב הגאולה? ...!

6 ובפרט ע"י ההתבוננות שמיח צדקנו עומד
7 ומצפה בקוצר רוח לגאול את ישראל (כמובן
8 מדברי הגמרא⁹² שאינו מתיר שני נגעים ביחד, כדי
9 שלא יתעכב כדי קשירת שני נגעים, כמוזכר
10 לעיל⁹³) - לאחר שכאו"א ישלים את התלוי בו
11 להחיש את ביאת המשיח, ומכיון שמיח צדקנו
12 בכבודו ובעצמו עומד וממתין לפעולה שלו, הרי
13 מובן גודל האחריות המוטלת עליו, ביחד עם גודל
14 הזכות כו', שלכן, כשיבוא משיח צדקנו בקרוב
15 ממש יודה לכאו"א על פעולתו להחיש ביאתו, ולא
16 רק הודי' בלבד, אלא יוסיף ויתן מעניניו, הן ענינים
17 רוחניים, החל מלימוד התורה, "תורה חדשה מאתי
18 תצא"⁹⁴, והן ענינים גשמיים, ש"הטובה תהי'
19 מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר"⁹⁵.

20 ט. וענין נוסף המודגש ביותר בדורנו זה -
21 עבודת השליחות לפעול על הזולת⁹⁶:

22 כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - "הנשיא הוא
23 הכל"י⁹⁷ לב כל קהל ישראל"⁹⁸ - הטיל על כאו"א
24 מאנשי הדור שליחות קדושה להיות "נר להאיר"⁹⁹
25 להאיר אחרים, "נר ה' נשמת אדם"¹⁰⁰, של כל אלו

101 שם ו, כג.

102 להעיר מלקו"ת ריש פרשתנו: כי להיות עוה"ז הוא
העולם השפל והחושך עב כפול ומכופל וצריך להרבות בנרות .
נר הוי' נשמת אדם שהוא נר המאיר הארץ שם הוי' בבחי' גילוי
להאיר את העוה"ז ולהאפכא חשוכא לנהורא . . וכמה ריבוא
נשמות שהם כמה ריבוא נרות, שלפי ריבוי החושך ועביו הכפול
ומכופל, כך צ"ל ריבוי הנרות בנשמות כו'.

103 סנהדרין פב, סע"א. פירש"י בלק כה, ז. וראה שיחת
ש"פ פינחס סי"ד. ועוד.

104 ראה בארוכה קונטרס "ענינה של תורת החסידות" ס"ה
ואילך. וש"נ.

105 ובהדגשה יתירה בשנה זו - "שנת הקהל" - "הקהל את
העם, האנשים והנשים והטף גוי' למען ישמעו ולמען ילמדו גוי'
ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת" (וילך לא, יב), "כאילו
עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה" (רמב"ם סוף הל' חגיגה)
- כ"יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, באמור ה' אלי הקהל
לי את העם ואשמיעם את דברי גוי' (פרשתנו ד, יו"ד).

106 כמרומו בכתוב (בלק כד, יז) "דרך כוכב מיעקב" - דקאי
על מלך המשיח (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. וראה רמב"ם הל'
מלכים רפ"א), וגם על כאו"א מישאל (ירושלמי מע"ש ספ"ד),
והתייון בזה - שבכאו"א מישאל יש ניצוץ משיח (מאור עינים
ס"פ פינחס. לקו"ש ח"ב ע' 599. ועוד).

107 סה"מ תרצ"ט ע' 207 - בשם הרמ"ז (לזח"ג רס, ב -
מק"מ קצ, ב). ועוד.

108 ראה אגה"ק סל"א.

(92) סנהדרין צח, א.

(93) קונטרס משיחות ש"פ דברים ס"ט.

(94) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(95) רמב"ם סיום ותותם הלי' מלכים (וספרו בכלל).

(96) נוסף על המוכרח מצד החיוב ד"ואהבת לרעך כמוך",
"כלל גדול בתורה" (תו"כ ופירש"י קדושים יט, יח), ובפרט
ב"שנת הקהל", ובסמיכות לחמשה עשר באב, תיקון החורבן
והגלות ע"י ביטול טיבת הגלות (שהיא ההיפך דאהבת חנם - ראה
יומא ט, ב), ואדרבה - הוספה באהבת ישראל ואחדות ישראל*.

(97) פירש"י חוקת כא, כא.

(98) רמב"ם הלי' מלכים פ"ג ה"ו.

(99) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ. וראה גם סה"ש
תש"א ע' 136 שחסיד הוא דוגמת האיש שמדליק פנסי הרחוב
כו'.

(100) משלי כ, כז.

(* להעיר, שגם בטעמי ריו"ט דחמשה עשר באב מודגש הענין
דאהבת ישראל ואחדות ישראל (ראה שיחת ט"ז באב תשמ"ז סי"א
ובהערה 103).

ומהעצות לזה - לא להסתפק בהחלטה טובה 32
שמחליט בפ"ע ביחידות, אלא לקבל החלטות 33
טובות ביחד עם עוד כו"כ מישראל, כידוע מ"ש 34
כ"ק אדמו"ר נ"ע בקונטרס החלצו¹¹⁴ (ונדפס 35
ונתפרסם ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) 36
ש"ההסכם אשר עושים שנים או רבים, יש לזה 37
חיזוק הרבה יותר מההסכם שעושה בפ"ע כו", 38
ועוד ועיקר - שע"ז יוכלו לבחון איש את רעהו ולדווח 39
זה לזה ע"ד קיומן של ההחלטות הטובות בפועל 40
ממש, אשר עצם הידיעה שמזמן לזמן יצטרך ליתן 41
דין-וחשבון לבשר-רום מה הם ההחלטות הטובות 42
שקיבל על עצמו, ומה עשה בפועל ממש - תפעל 43
זירוז בכל עניני העבודה, כנראה במוחש, וכמאמר 44
ריב"ז לתלמידיו "הירצון שתהא מורא שמים 45
עליכם כמורא בשר-רום"¹¹⁵, ואם לתלמידי ריב"ז 46
נאמר כן - אנן מה נעני' אבתרי'.

[ואם ישנם כאלו שיטענו שעבודתם היא באופן 48
ד"הצנע לכת עם אלקיך"¹¹⁶, ובמילא, עבודתו 49
ופעולתו היא בגדר "סוד" ... ואין לו למסור דין- 50
וחשבון לבשר-רום, כי-אם "לפני מלך מלכי 51
המלכים הקב"ה"¹¹⁷ - הרי, גם אם האמת הי' 52
כדבריהם, שמסתירים מעשיהם הטובים בגלל 53
העילוי ד"הצנע לכת גו", יש מקום לשקו"ט אם 54
זוהי דרך עבודה המתאימה לדורנו זה, שבו צריך 55
להשתדל לפרסם עושי מצוה¹¹⁸ כדי שמהם יראו 56
וכן יעשו כו', ועאכו"כ שיש מקום "לחשוש" 57
שזוהי עצת היצר, כדי שלא יעסוק בעבודתו 58
כדבעי].

וזוהו אחד הטעמים לבקשה והצעה (בימים 60
שלפנ"ז)¹¹⁹, וגם בימים האחרונים בקשר לכינוס 61
השלוחים) שיכתבו ג' פעולות טובות שעשו במשך 62
השנה החולפת - כדי לעורר ולזרז עשיית החשבון- 63
צדק בנפשו מהפעולות במילוי השליחות דהפצת 64
התורה והיהדות והמעיינות חוצה כדי לקרב את 65

נתקיימה פעולת השליחות¹⁰⁹, בעת שחוזר הדם של 1
כל האברים (כל אנשי הדור) למקורו ב"לב כל קהל 2
ישראל", ומוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהמשכת 3
הברכות כו' בכל המצטרך, בגשמיות וברוחניות גם 4
יחד, לכל אלו שממלאים פעולת השליחות.

י. וכאן המקום להזכיר אודות כינוס השלוחים 6
בארצנו הקדושה, שמתקיים - בהשגחה פרטית - 7
ביום הראשון הבע"ל, מוצאי ש"ק.

ויה"ר שיהי' הכינוס בהצלחה רבה, ולכל לראש 9
- לבחון את קיומן של ההחלטות הטובות 10
שנתקבלו בכינוס שלפנ"ז, ולהוסיף עליהן כהנה 11
וכהנה ("דמוסיף יוסיף"), ועד להוספה באופן של 12
הרחבה - כהלימוד משמה של העיר שבה מתקיים 13
הכינוס (בהשגחה פרטית) - "רחובות", ע"ש 14
ה"רחיב ה' לנו"¹¹⁰, באופן ש"יצחק"¹¹¹ מעיד 15
שזוהי הרחבה.

ומובן, שתוכן הכינוס ומטרתו כו'¹¹² שיך 17
ונוגע (לא רק למשתתפי הכינוס, אלא) גם לכל 18
השלוחים, ועד לכאו"א מאנשי הדור - שהרי כל 19
ישראל הם מציאות אחת, והעצם כשאתה תופס 20
בחלקך אתה תופס בכולו¹¹³.

יא. ויש להוסיף בביאור התועלת שבכינוס כזה, 22
שלכן יש להשתדל בכינוסים דוגמתו, בכו"כ 23
מקומות, בריבוי מקומות.

ובהקדמה: אע"פ שכבר פעלו גדולות ונפלאות 25
בהפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה - 26
הרי, כיון שמשיח צדקנו עדיין לא בא, הרי זו 27
ההוכחה ביותר שנשאר עדיין מה להשלים ולהוסיף 28
בזה, ולכן יש למצוא ובהשתדלות דרכים להגביר 29
ולהרחיב את הפעולה דהפצת התורה והיהדות, 30
והפצת המעיינות חוצה.

(109) להעיר, ש"שליח לא מיקרי אלא המשתלח מזה לזה, שראוי לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחותך" (פרש"י גיטין כד, א).

(110) תולדות כו, כב.

(111) להעיר, ששמו (השני) של המשלח דדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר - "יצחק". וקשור גם עם הגאולה העתידה - כי לעתיד יאמרו ליצחק דוקא "כי אתה אבינו" (שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג. ובכ"מ).

(112) ראה בארוכה ובפרטיות - במכתב המיוחד לכינוס השלוחים (מ"יום הששי פ' ואתחנן, חמשה עשר באב") בתוספת הערות.

(113) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(114) סה"מ תרנ"ט ע' סא.

(115) ברכות כח, ב. הובא בתניא פמ"א (נז, סע"א).

(116) מיכה ו, ח.

(117) כלשון המשנה בריש פרק שלישי דאבות שלומדים

בשבת זו.

(118) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא במג"א או"ח

סקנ"ד סקכ"ג. רמ"א יו"ד סרמ"ט סי"ג.

(119) שיחת י"ב תמוז.

ואין ענין יוצא מידי פשוטו - גאולה האמיתית²⁹
 והשלימה ע"י משיח צדקנו, "בנערנו ובזקנינו גו'³⁰
 בבנינו ובבנותינו"¹²⁴, "קהל גדול"¹²⁵,³¹
 כולל גם כל בני מכל הדורות שלפנ"ז -³²
 "הקיצו ורננו שוכני עפר"¹²⁶, ביחד עם כ"ק מו"ח³³
 אדמו"ר נשיא דורנו, וכן אאמו"ר, שיום ההילולא³⁴
 שלו (עשרים באב, שחל ביום הרביעי שבו נתלו³⁵
 המאורות) מתברך משבת זו, אשר מסר נפשו על³⁶
 הפצת התורה והמעיינות במדינה ההיא, ולאחרי³⁷
 יציאת כ"ק מו"ח אדמו"ר ממדינה ההיא, נשאר³⁸
 הוא נכדם היחידי של אדמו"ר הזקן, אדמו"ר³⁹
 האמצעי והצ"צ, המנהיג במדינה ההיא, ולכן פנו⁴⁰
 אליו גם בעניני הדרכה וכו', ובגלל פעולותיו⁴¹
 בהפצת התורה והמעיינות, נאסר והוגלה ונסתלק⁴²
 במקום גלותו כו',⁴³
 וכולם יחדיו - "ישוּבו הנה"¹²⁵, לארצנו⁴⁴
 הקדושה, שתהי' באופן של הרחבה, "ירחיב הוי'⁴⁵
 אלקיך את גבולך"¹²⁷, לירושלים עיר הקודש⁴⁶
 ולבית-המקדש השלישי,⁴⁷
 ואז יהי' גם לימוד התורה בתכלית השלימות⁴⁸
 (כבקשת משה) - "תורה חדשה מאתי תצא",⁴⁹
 באופן של ראי'¹²⁸, "גל עיני ואביטה נפלאות⁵⁰
 מתורתך", עדי קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו⁵¹
 כל בשר יחדיו", במהרה בימינו ממש, ו"לא עיכבן⁵²
 המקום כהרף עין"¹²⁹.⁵³

1 הגאולה, כשיצטרך לכתוב¹²⁰ (ולא רק לעצמו, אלא
 2 למסור לבשר-וודם) אלו הם הפעולות הטובות שנעשיתי,
 3 ואז יראה ויווכח בעצמו (ללא צורך לשאול אצל
 4 ה"רב" שלו - "עשה לך רב"¹²¹) האם יש לו עוד
 5 מה להוסיף...!
 6 ולכן, כדאי ונכון ביותר להוסיף ולהרבות
 7 בכינוסים כאלו - הן בנוגע לשלוחים, והן בנוגע
 8 לכאו"א מישראל בעניני השליחות שלו, כאו"א
 9 לפי ענינו - לא רק פעם אחת או פעמיים בשנה,
 10 אלא בזמנים תכופים יותר, להתאסף כו"כ ביחד
 11 כדי לעורר ולזרז איש את רעהו בכל עניני העבודה
 12 ע"י ההתדברות והדיווח מהנעשה בפועל ממש,
 13 וגם במשך הזמן שבין כינוס לכינוס - באמצעות
 14 חילופי מכתבים או הטלפון, וכיו"ב, שע"ז יתוסף
 15 ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני העבודה.
 16 יב. ויה"ר שקבלת ההחלטה הטובה ע"ד ההוספה
 17 ("דמוסיף יוסיף") בכל הפעולות דהפצת התורה
 18 והיהדות והמעיינות חוצה, עוד לפני הקיום בפועל
 19 - תביא תיכף ומיד את הגאולה האמיתית והשלימה
 20 ע"י משיח צדקנו, בעיצומו של יום השבת, "שבת
 21 נחמו", ההתחלה ד"שבע דנחמתא", באופן
 22 ד"נחמה בכפלים".
 23 ואז תקויים בקשת משה רבינו "אעברה נא
 24 ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ההר
 25 הטוב הזה (זו ירושלים) והלבנון (זה בית-
 26 המקדש)¹²² - שמשה רבינו "גואל ראשון הוא גואל
 27 אחרון"¹²³, מכניס את כל בני לארץ, באופן של
 28 גאולה נצחית שאין אחרי גלות.

120 להעיר מהנהגת כמה בעלי מוסר, שהי' להם פינקס
 מיוחד שבו היו כותבים המעשים טובים כו'. ואף שאין זה דרכם
 של חסידים, שאינם זקוקים שה'פינקס' יזכיר להם, אלא זוכרים
 בעצמם כו', מ"מ, יש מקום לכך באופן חרפעי (כשרואה
 בעצמו שיש צורך בכך כו'), כדי לעורר ולזרז עשיית החשבון-
 צדק.

121 אבות פ"א מ"ו. מ"ז.

122 פרשתנו ג. כה ובפירוש.

123 ראה שמור"ר פ"ב, ד. שם, ו. דב"ר ספ"ט. שעה"פ פ'

ירחי (מט. יד'). תו"א ר"פ משפטים. ובכ"מ.

124 בא יו"ד, ט.

125 ירמי' לא, ז.

126 ישעי' כו, יט.

127 שופטים יט, ח.

128 ראה לקו"ת צו יז, א"ב. שער האמונה פ"ס. סד"ה וידבר

אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד.

129 מכילתא ופירוש"י בא יב, מא.

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

5 הַבְּחִינִים וְכַאֲשֶׁר בְּעֶזְרָהּ. יְבֹול שְׁאֵנִי מְרַבֵּה אֶף עוֹלָה שְׁנֵי שְׁחָטָה שְׁלֹא
 6 לְשִׁמְחָה, שְׁהָיָא עֲצֻמָּה כְּשֶׁרָא אֵלֶּא שְׁלֹא עֲלָתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה
 7 (לעיל ב.), שְׁהוּאֵיל וְלֹא עֲלָתָה לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה,

1 אִם כֵּן, שְׁעוֹלָת אִישׁ לֹא בֹא לְמַעַט עוֹלָת אִשָּׁה, מִה תִּלְמֹד לִזְמֹר
 2 'עוֹלָת אִישׁ, עוֹלָה שְׁעֻלָּתָה לְאִישׁ - שְׁעֻלָּתָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ וְיֵשׁ לָהּ
 3 בְּעֲלִים, פָּרֶט לְעוֹלָה שְׁנֵי שְׁחָטָה חוּץ לְמִנְחָה וְחוּץ לְמִקְוָה, שְׁהָיָא
 4 פְּסוּלָה וְלֹכֵן אֵינָה לְבַעֲלִיהָ וְאֵינָה נִקְרָאת 'עוֹלָת אִישׁ, שְׁלֹא יְהוּ

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף ה, בענין שייכות "כפל" לגאולה:

- 1 כלומר, "כפל" הוא סימן על ענין הגאולה.
- 2 ולהעיר, שיש שני אופנים ב'סימן':¹ (א) סימן שאינו אלא בירור הדבר בלבד, כמו סימני אבידה,
- 3 שהסימן רק מברר את בעלותו על החפץ, אבל הבעלות עצמה היא מקודם לכן (על-ידי ירושה או קנין),
- 4 (ב) סימן שהוא (לא רק מברר, אלא) גם פועל הדבר, כמו סימני טהרה, שיש לומר שהסימנים פועלים
- 5 את הטהרה.
- 6 והנה, גם בסימן שאינו אלא בירור הדבר, בהכרח לומר שיש לו שייכות לעצם הדבר, להיותו 'סימן'
- 7 על-פי "תורה אמת", שלא תחבר שני ענינים שאין ביניהם קשר ושייכות כלל: ועל-אחת-כמה-וכמה
- 8 בסימן הפועל את הדבר, הרי ודאי שהסימן קשור עם עצם הדבר.
- 9 ומזה מובן גם בנוגע לסימן של "כפל" על הגאולה, שיש קשר ושייכות ביניהם - מכיון שה"כפל"
- 10 (עבודה באופן ד"כפליים לתושיה") פועל ומביא את הגאולה.
- 11 ויש להוסיף, שהכוונה ב"כפליים" אינה רק במובן המצומצם של שתי פעמים ככה בלבד, אלא גם
- 12 במובן הרחב, כפליים דכפליים כו', ובלשון חכמינו ז"ל² "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, מאתיים רוצה
- 13 ארבע מאות"³, וכן הלאה, עד אין סוף, אלא שמצד ההגבלה של בשר-ודם, בא הדבר לידי ביטוי בהוספה
- 14 שלא בדרך הרגיל.
- 15 זאת ועוד:
- 16 ענין ה"כפל" הולך ונמשך גם לאחרי הגאולה (על-ידי העבודה ד"כפליים") - שהרי, גם לאחרי שיזכו
- 17 ישראל לגילויים דלעתיד-לבוא, ירצו להוסיף בזה עוד יותר ועוד יותר, עד אין סוף.

בסעיף ו (והערה 58), בענין פנימיות התורה:

- 18 ולהעיר גם משייכות פנימיות התורה ליום השבת - כידוע⁴ הנהגת האריז"ל ש"היה מעיין ששה דרכים
- 19 בהלכה ("עד שנלאה מאד, ומזיע זיעה גדולה"⁵) כנגד ימי המעשה, ואחד על דרך הסוד כנגד יום השבת.
- 20 ויש להוסיף, שדוגמתו בנגלה דתורה גופא - החילוק שבין תלמוד בבלי ('אור חוזר') לתלמוד ירושלמי
- 21 ('אור ישר')⁶, כמאמר רבותינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "וזהב הארץ ההיא טוב", "אין תורה כתורת ארץ ישראל".

שם, הערה 49, לימוד פרק שלישי דמסכת אבות בשבת זו:

- 22 ולהעיר, שלימוד פרק שלישי דמסכת אבות בשבת זו, קשור עם תשעה באב - כי הסיבה לכך שבשבת
- 23 זו לומדים פרק שלישי דמסכת אבות היא, אי-אמירת פרקי אבות (על-כל-פנים - בדרך הרגיל) בשבת
- 24 שלפני-זה שחל בו תשעה באב⁹.

(4) טעם המצוות להרח"ו פרשתנו.
 (5) טעמה"צ שם. וראה מכתב ה' מנ"א תשל"ב (לקו"ש ח"ט ע' 251 ואילך).
 (6) ראה אוה"ת פרשתנו ע' עה ואילך.
 (7) ב"ר פט"ז, ד.
 (8) בראשית ב, יב.
 (9) ראה טושו"ע או"ח סו"ס תקנ"ג, ובנ"כ.

(1) ראה צפע"נ על הרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות. לקו"ש ח"א ע' 222 ואילך, ח"ב ע' 375 ואילך. וש"נ.
 (2) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי"ש. ועוד.
 (3) להעיר מהעילוי המיוחד ד"ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר" - כמבואר בענין "ארבע מאות שקל כסף" דקאי על ת' עלמין דכיסופין כו' דעלמא דאתי (ראה תו"א ר"פ וישלח, ובכ"מ).

וענין זה (אי-האמירה בשבת שלפני-זה) מוסיף באמירת פרקי אבות בשבת זו - כי ההפסק בשבת שלפני-זה גורם תשוקה וגעגועים כו' לאמירת פרקי אבות.

שם, הערה 53, שני הפירושים בפירוש רש"י ריש פרשתנו:

וכאן המקום לבאר פירוש רש"י הראשון בפרשת השבוע (כנהוג לאחרונה) - "ואתחנן, אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם, אף-על-פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו¹⁰ וחנותי את אשר אחון, אמו לו בלשון ואתחנן. דבר אחר, זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפילה, כדאיתא בספרי" (נוסף על מה שנתבאר בשנים שלפני-זה¹¹).

ובהקדמה:

מה שכתב רש"י בסוף הפירוש "כדאיתא בספרי" - אין כוונתו שפירושו בפסוק זה (שני הפירושים) אינו פשוטו של מקרא, כ-אם בדרך אגדה המיישבת את המקרא כו', אלא כוונתו רק לפירוט "עשרה לשונות שנקראת תפילה", שאינו מזכירם בפירושו (מכיון שאין זה נוגע להבנת פשוטו של מקרא), ולכן מציין "כדאיתא בספרי", ששם נימנו ה"עשרה לשונות שנקראת תפילה" (ואם ירצה - יוכל ה"בן חמש למקרא" לראותם ב'ספרי'¹²).

ובהכרח לומר ש"כדאיתא בספרי" אינו מתייחס לפירוש הראשון - כי מה שכתב רש"י בפירוש הראשון "לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון, אמר לו בלשון ואתחנן", לא הובא ב'ספרי'¹³. ולא עוד, אלא שגם בפירוט ה"עשרה לשונות", כתב ה'ספרי': "חנון מנין, ואתחנן אל ה'", היינו, שהראיה היא מהפסוק "ואתחנן", ולא מהפסוק "וחנותי את אשר אחון".

ועל-פי האמור שפירוש זה אינו אגדה המיישבת את המקרא, אלא פשוטו של מקרא - מתחזקת יותר השאלה: מהו ההכרח בפשוטו של מקרא לפרש שני פירושים?

ובפרט ששני הפירושים הם הפכיים זה מזה - כי לפי הפירוש הראשון, "ואתחנן" הוא ענין מיוחד שאין כמותו, "אין כו' אלא לשון מתנת חנם". ואילו לפי הפירוש השני "ואתחנן" הוא "אחד מעשרה לשונות של תפילה", כלומר, שיש עוד תשעה לשונות דוגמתו!?

ויש לומר הביאור בזה:

בפירוש הראשון - "אין ואתחנן אלא לשון מתנת חנם.. צדיקים.. אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם", ישנו קושי: גם בפרשיות שלפני-זה מסופר אודות בקשותיהם של צדיקים, ועד עתה לא מצינו שביקשו "מתנת חנם"!!

[ובגלל החידוש שבבקשת "מתנת חנם" (שלא מצינו לפני-זה) - מוסיף רש"י "לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון, אמר לו בלשון ואתחנן". ועל-פי-זה מתורץ ענין נוסף: מניין היתה למשה ה'ברייטקייט" לבקש מהקב"ה "מתנת חנם" - "לפי שאמר לו (הקב"ה) וחנותי גו'"].

אמנם, הפירוש השני - "זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפילה" - רחוק יותר מפשוטו של מקרא, כי: אם-תמצי-לומר שאין חידוש מיוחד בתפילה זו - מדוע נאמר לשון בלתי רגיל, "ואתחנן"?! וגם, מהו הצורך ב"עשרה לשונות" על ענין ותוכן אחד, ובפרט בלשון הקודש שהוא מדויק ביותר? ולכן, הפירוש הקרוב יותר לפשוטו של מקרא הוא - ש"ואתחנן" הוא ענין מיוחד, "מתנת חנם".

שהרי כמה לשונות נאמרו רק בפרשיות שלאח"ז. ויש לשונות שלא נזכרו בחומש אלא בנביאים, בספר ירמיה, ולכן הוצרך רש"י להוסיף "כדאיתא בספרי".

(13) כ-אם בדב"ר (פ"ב, א) ובתנחומא (ג).

(10) תשא לג, יט.

(11) שיחת ש"פ ואתחנן תשכ"ה. וראה גם לקו"ש חכ"ד ע'

28 ואילך.

(12) ובפרט שה"בן חמש למקרא" לא למד עדיין כל הלשונות,

- 1 ויש להוסיף בזה, שמה שכתב רש"י "צדיקים.. אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם" - הרי זה
- 2 רק בענין השייך ונוגע אליהם. אבל בענין הנוגע לזולת, אזי מבקשים (לא באופן ד"מתנת חנם", אלא)
- 3 באופן של דרישה ותביעה כו', כידוע בכמה וכמה סיפורי צדיקים.

בסעיף ז, בענין ההוספה מט"ו באב ואילך:

- 4 ולהעיר, שענין זה הוא בחמשה עשר באב בלבד, "אחת בשנה", כלומר, נוסף על הצד השווה ליום
- 5 הכיפורים הנקרא בכתוב¹⁴ "אחת בשנה", הרי בענין ד"מכאן ואילך דמוסיף יוסיף" הוא "אחת בשנה"
- 6 גם ביחס ליום הכיפורים.

שם, הערה 64, "יוסיף חיים על חייו":

- 7 ואין לתמוה כיצד יתכן שהאדם עצמו יוסיף חיים על חייו, היפך הכלל¹⁵ ש"אין חבוש מתיר עצמו
- 8 כו'" - כי המדובר אודות יהודי, שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל ממש"¹⁶, חלק מן העצם, אשר העצם
- 9 כשאתה תופס בחלקו אתה תופס ככולו¹⁷, וכשתופס בעצם [ובסגנון אחר - כשמגלה ה"ממש" של ה"חלק
- 10 אלקה" שבו, "אלקה.. ממש"] שוב לא יפלא כיצד "מוסיף חיים על חייו", ולא רק הוספה בעלמא, אלא
- 11 הוספה שבאין-ערוך, עד לבחינת "מחיה חיים".

שם, הערה 71, ע"ד ההוספה בצדקה:

ובפרטיות יותר:

טבע הגבירים - כפי ששומעים מאלו שמספרים את האמת... - שככל שגדל עשרם, הולך וגדל המושג שלהם בעשירות. ולדוגמא: אם בעבר היה נחשב אצלו "מיליונר" מי שיש לו 50.000 דולר, הרי לאחר שהתעשר והיו לו 50.000 דולר, לא נחשב אצלו "מיליונר" אלא מי שיש לו מיליון דולר כפשוטו, לא פחות. ולאחרי שהתעשר והשיג את המיליון הראשון - אזי טוען, ש"מיליונר" הוא מי שיש לו כמה מיליונים, וכן הלאה. ובלשון הכתוב¹⁸ - "אוהב כסף לא ישבע כסף".

ומובן, שיש לנצל טבע זה לקדושה - למלא את הכוונה העליונה בברכת העשירות - להרבות בנתינת סכומים גדולים לצדקה, ובאופן כזה שככל שתגדל העשירות (על-ידי ההוספה בצדקה - "עשר בשביל שתתעשר") יגדל המושג שלו בנתינת צדקה - שאינו מסתפק בכך שממשיך ליתן אחוז מסויים מרווחיו כפי שהיה נותן בעבר (שגם זו מעלה גדולה, בהתחשב עם נסיון העשירות כו'), אלא נותן אחוז גדול יותר לצדקה - לא רק מעשר, אלא גם חומש, וגם לאחר שנתן כבר חומש, נותן עוד סכום גדול לצדקה - שכן, האחוז הקודם הוא לפי המושגים של גביר קטן ("א פיצל גביר"), ואילו לגביר גדול כמותו לא מתאים ליתן אחוז כזה, אלא אחוז גדול יותר!

ובפרט כשחושב שהעשירות שלו באה בגלל שנוסף בפיקחותו, שנעשה סוחר פיקח וממולח יותר - הרי פיקחותו צריכה לעמוד לו גם בניצול העשירות למטרה הראויה, להוסיף בנתינת הצדקה, ובלשון הכתוב - בנוגע לאברהם אבינו, "אחד היה אברהם"¹⁹ - "לעשות צדקה ומשפט"²⁰, היינו, צדקה באופן של משפט, ששופט את עצמו כמה מגיע לעצמו, והשאר נותן לצדקה²¹.

ויהי-רצון שהקב"ה יברך את כל אחד ואחד בעשירות כפשוטה (שיוכלו ליתן ריבוי צדקה), ועד

(18) קהלת ה, ט.

(19) יחזקאל לג, כד.

(20) וירא יח, יט.

(21) סה"מ קונטרסים ח"א כג, ב. ועוד.

(14) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(15) ברכות ה, ב. וש"נ.

(16) תניא רפ"ב.

(17) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

שיחת ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם אב ה'תשמ"ח

לה

לתכלית השלימות - בימות המשיח, ש"הטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדרים מצויין כעפר"22, 1
כולל גם - שתפיסת מקום המעדרים הגשמיים אינה אלא "כעפר"23, 2
ואז - יקויימו גם מצות תרומות ומעשרות (לא רק מעשר של צדקה) מן התורה. 3

שם, הערה 72, "בכל המקום אשר אזכיר את שמי":

להעיר ממאמר רבותינו ז"ל24 "כל התורה שמוותיו של הקב"ה" - שזהו ענין "אזכיר את שמי". 4
יש להוסיף, שענין זה הוא גם בתורה שבעל-פה - שהרי נזכרו בה כמה וכמה פסוקים מתורה שבכתב 5
(ובפרט בענינים שבהם מוזכרים ריבוי פסוקים), כולל גם עניני נגעים ואהלות, שאף-על-פי שתוכנם הוא 6
ענין של היפך הטהרה, מכלל-מקום נזכרו בהם ריבוי פסוקים (מה-שאינ-כן ענין התרת נדרים, למשל, 7
שעל זה נאמר25 "היתר נדרים פורחין באויר, ואין להם על מה שיסמכו"), ואם-כן, יש בהם גם העילוי 8
של "שמותיו של הקב"ה". 9

שם, בשולי הגליון להערה 72, אמירת פרקי אבות באופן של הוספה:

ובפרטיות יותר: 10
גם אמירת פרקי אבות בפעם הראשונה, היא באופן של הוספה ב"מילי דחסידותא" - שהרי, לאחר 11
שהנהגה ד"חסידותא" שבמסכת אבות נעשית דין ב'שולחן ערוך' [ועל-דרך תפילת ערבית רשות26 12
ש"האידינא קבעוה חובה"27], צריכה להיות הוספה יתירה בהנהגה ד"חסידותא", "לפנים משורת הדין" 13
לגבי "לפנים משורת הדין" שלפני-זה28. 14
ועל-אחת-כמה-וכמה לאחר שמימימים אמירת פרקי אבות פעם אחת ומתחילים פעם שניה, ואחר-כך 15
פעם שלישית - שבכל פעם נוסף עילוי גדול יותר בהנהגה ד"חסידותא". 16
ולהעיר, שאף שמדובר אודות דרגה נעלית (הנהגה ד"חסידותא" באופן של הוספה לגבי הוספה כו') 17
הרי זה שייך לכל אחד ואחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים - כי מנהג אמירת פרקי אבות בכל 18
שבתות הקיץ, הובא בסידור השוה לכל נפש! 19
וכפי שרואים במוחש אצל פשוט שבפשוטים, שה'סידור' הוא אצלו ה'פוסק' הכי גדול. - יהודי פשוט 20
שבפשוטים אינו יודע מיהו 'פוסק' שאין לערער אחריו, ומיהו 'פוסק' שחולקים עליו כו', אמנם, בנוגע 21
ל'סידור' - פשוט אצלו ללא כל ספק שצריך לקיים כל מה שכתוב ב'סידור'. ולדוגמא: כשרואה ב'סידור' 22
"מה טובו אוהליך יעקב" - לא איכפת לו שדבר זה נאמר על-ידי בלעם כו', ולא יעלה על דעתו לדלג 23
על זה, כי מונח אצלו בפשיטות שדבר שנאמר ב'סידור' (החל מ"מודה אני", ברכות השחר וכו' וכו') - 24
צריכים לאמרו. ועל-דרך-זה בנוגע למנהג אמירת פרקי אבות כל שבתות הקיץ שהובא ב'סידור'. 25

בסעיף ח, אודות הפעולה לקירוב הגאולה גם על-ידי תפילה ובקשה:

על השאלה מה עשה פלוני לקירוב הגאולה - יש מי שמשיב שלא ראה אצל אביו וסבו הנהגה כזו, 26
לדרוש מהקב"ה על הגאולה, הבאת הגאולה היא ענינו של הקב"ה, ואין דרכנו - טוען הוא - לזרז את 27
הקב"ה! 28

(25) חגיגה יו"ד, א. ושו"נ.

(26) ברכות כז, ב. וש"נ.

(27) טור אורח ר"ס רלה - מרי"ף ברכות שם.

(28) ראה לעיל הערה 40.

(22) רמב"ם הל' מלכים בסופן.

(23) ראה הדרן על הרמב"ם תשמ"ה בתחילתו. ועוד.

(24) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. וראה זח"ב פז, א. יונת אלם

פכ"ט.

- 1 בנוגע לצרכיו הגשמיים, עניני פרנסה כו' - הרי אף-על-פי שהקב"ה הוא "זן ומפרנס לכל", מוצא
- 2 לנכון "לזרז את הקב"ה" שיתן לו פרנסתו באופן כך וכך, "לחם משנה", וכיוצא בזה. אבל בנוגע לגאולה
- 3 - אין דרכו בכך! ...
- 4 וגם לאחר שמראים לו מקורות בדברי גדולי ישראל, כמו "הרוקח"²⁹ וכיוצא בזה³⁰ - הוא משיב,
- 5 שספריו של "הרוקח" היו בדפוס גם בזמן סבו, ואף-על-פי-כן לא ראה שסבו יתנהג כן...
6 וכי משום הא, לא חייבים לקיים את הפסק-דין של "הרוקח"? ...! לכל-לראש יש לקיים הפסק-דין
- 7 בפועל ממש, ואחר-כך יכולים לעסוק בשקלא-וטריא!
- 8 וכל זה מודגש יותר לאחר הכרזת נשיא דורנו "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"!
- 9 כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר יצא בקריאה והכרזה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", לא שאלתי אצלו
- 10 מדוע יצא בקריאה זו בזמן זה דוקא, וגם עתה לא הייתי שואל אצלו שאלה זו (יש לי דברים חשובים
- 11 יותר לשאול). כי אין מה לשאול בזה, יש לקיים בפועל!
- 12 ומה שטוען אודות הנהגת אביו וסבו כו' - האם גם בשאר ענינים מתנהג כמו אביו וסבו? ! אילו היה
- 13 סבו נכנס לביתו, ורואה מה נעשה אצלו בחדרי חדרים - היה מזדעק "פגע"!!!
- 14 בחדרי חדרים הוא מחזיק את ה"טיימ'ס", שהרי צריך לדעת מה קורה ב"בורסה". - אמנם "תורתו
- 15 אומנתו", אבל כיון שזקוק לפרנסה, יש לו "מניות", וצריך לדעת את שערי המניות, אלו מניות עלו ואלו
- 16 מניות ירדו, כדי לדעת מתי למכור ולקנות כו', ובשביל זה זקוק ל"טיימ'ס". אלא שמחזיקו בחדרי חדרים,
- 17 ולא ב"סלון", כדי שלא יראהו... וגם כדי שהילדים הקטנים לא יעשו מה"טיימ'ס" מה שצריכים לעשות
- 18 - לקרעו לגזרים ולעשות ממנו צעצועי נייר, כדרך הילדים לעשות מנייר "כובע", ולתת על הראש, במקום
- 19 ה"יארמולקע".
- 20 כל דבר הוא בהשגחה פרטית. ובנידון-דידן, משחקם של הילדים לעשות מה"טיימ'ס" כובע במקום
- 21 ה"יארמולקע", מגלה את מהותו של ה"טיימ'ס" - שעל-ידו עלולים להסיר רחמנא-ליצלן את
- 22 ה"יארמולקע", שהוא ענין ה"מקיף דקדושה" - כידוע הביאור במנהג החסידים לחבוש הכובע על גבי
- 23 ה"יארמולקע"³¹ [אף שלכאורה יש לחשוש שעל-ידי-זה עלולים ללבוש שני מלבושים (הכובע
- 24 וה"יארמולקע") בבת אחת, שקשה לשכחה³²] - בדוגמת שני המקיפים שבנשמה, חיה ויחידה. ויש לומר,
- 25 שעל-ידי-זה שמקשרים את שני המקיפים שבנשמה עם מקיפים גשמיים (כובע ו"יארמולקע"), נוסף יותר
- 26 בהמשכה וגילוי של שני המקיפים שבנשמה³³.

בסעיף י, הערה 112, אודות ההערות במכתב:

- 27 ולהוסיף, שכוונתי היתה לא רק ל"הערות" (בעיני), אלא גם ל"הארות" (באל"ף), ובוודאי יהיו כמה
- 28 (ואולי יותר מכמה) שיקחו הדברים בהתאם לכוונה זו.

בסעיף יא, בשלילת טענת "הצנע לכת":

- 29 אלו הטוענים שנותנים דין-וחשבון רק "לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה" - אי-אפשר לדעת מעמדם
- 30 ומצבם, ויתירה מזה, אי-אפשר לדעת אפילו אם אכן נתנו דין-וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה
- 31 - זהו ענין שבינם לבין קונם.

(29) ה' תפלה סשכ"ב.
(30) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182. וש"נ.
(31) ולהעיר, שהכה"ג ה' לובש כובע קטן תחת המצנפת (ראה חולין קלח, א. לקו"ש ח"ט ע' 276. וש"נ). - וידועה השקו"ט בנוגע למנין שמונה בגדים (ראה תו"ש חלק כג במילואים ע' קפד. וש"נ). ואכ"מ.
(32) שו"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"ג. וראה מאמרי אדהאמ"צ ח"א ע' קיד. וש"נ.
(33) ראה סה"מ תרפ"ג ע' קמ.

[אין זה עניני לשאול אצל הקב"ה אודות אופן הנהגתו עם פלוני, ולא ראיתי הנהגה זו אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר שהיו לו כתפיים רחבות יותר, ואף-על-פי-כן לא התעניין אודות הנהגת הקב"ה עם פלוני. - כשפנו אליו עם "פדיון" לבקשת ברכה, בענינים גשמיים או בענינים רוחניים, היה מברר פעם ופעמיים, עד שהיה פועל כו', אבל לולי זאת, לא התעניין אודות הנהגת הקב"ה עם פלוני; זהו ענינו של "בעל הכרם", שמעיד שכל אחד ואחד מישראל הוא "נצר מטעי מעשה ידי להתפאר"³⁴ (כפי שאומרים לפני פרקי אבות)].

ומכיון שכן, חסר אצלם ענין "מורא בשר-ודם" - שהיה יכול להוסיף בעבודתם, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי במעלת "מורא שמים" כ"מורא בשר-ודם".

ופשוט, שלא יועיל ה"מורא בשר-ודם" מפני האיש שמאחורי ה"ראי"... גם כאשר יחליט שעומד שם איש אחר!

הדרך היחידה היא - למסור דין-וחשבון לבשר-ודם, ולהתדבר³⁵ עמו כיצד להוסיף בעבודתו כו'. ולאילו החוששים שהדיבור עם הזולת אודות מעשיהם הטובים, עלול להביא אותם לרגש של גאווה - ידוע המענה של אדמו"ר האמצעי בכגון-דא:

אדמו"ר האמצעי תבע מהחסידים שבחזרתם מליובאוויטש, הנה בכל עיר ומושב שיעברו דרך הילוכם, יחזרו ברבים מאמרי החסידות ששמעו (או למדו מן הכתב כו') בהיותם בליובאוויטש. וכאשר אחד החסידים התאונן בפני אדמו"ר האמצעי שיש לו רגש של גאווה מחזרת המאמרים ברבים, ענה לו אדמו"ר האמצעי: "א ציבעלע זאל פון דיר ווערן, אבער חסידות זאלסטו חזר'ן" [=אפילו אם יהיה ממך בצל, תחזור חסידות].

והנמשל מזה - יבין כל אחד ואחד בהתאם לעניניו הוא.

שם, אודות הברור על שלוש פעולות טובות:

ובפרט לאחר שהגיעו ידיעות כו' מאלו שאינם ידידים כו',

- (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:) ידוע שבעניני שידוכים לא סומכים על הברור אצל הידידים של המדוברים, כי מהם לא יכולים לדעת בוודאות את כל האמת כו', אלא מבררים אצל אלו שאינם ידידים, וכששומעים מהם רק מעלות, אזי יודעים שזוהי "כלה נאה וחסודה" (לא רק לשיטת בית-הלל³⁶, אלא) גם לשיטת בית-שמאי! -

ויש להניח שכוונתם (של אלו שאינם ידידים) היתה רצויה - כדי שיעוררו אותם לעסוק במילוי השליחות כו'.

ולכן, הוחלט לשאול אצלם - שידווחו הם בעצמם על שלוש פעולות טובות שעשו במשך השנה החולפת. וכשנתקבל המענה מהם על הפעולות הטובות - לאחר שבחרו בוודאי את הפעולות הטובות והמשובחות ביותר - ננקוט בלשון המעטה ונאמר שלא נראה שהיה צורך במשך זמן של שנה שלימה כדי לבצע פעולות אלו!...

זאת ועוד: מהמענה של ראש המשפחה - יכולים לשער את המצב אצל שאר בני המשפחה, שהרי לקטנים מספיק לעשות חלק בלבד ממה שעושים הגדולים, ואם-כן יכולים לשער מה נשאר כבר לאחר שסדר ההשתלשלות עד שמגיעים לקטן שבמשפחה!

שבעולם (ומה שנזכרים לומר "בלי נדר" - הרי, נוסף לכך שאין זה מבטל הכח והיכולת לנדור, יש בזה עילוי גדול יותר, שמקיים החלטתו הטובה ללא הכרח ענין צדדי, אפילו הכרח התחייבות נדר, אלא מרצונו הטוב).
(36) כתובות יז, רע"א.

(34) ישע' ס, כא.

(35) נוסף על מעלת הדיבור בכלל - כמארו"ל (עירובין נד, רע"א) "למוציאיהם בפה" דוקא. ובפרט בנוגע לקבלת החלטות טובות, כמדובר לעיל (קונטרס משיחות ש"פ מטו"מ ס"ב ואילך) בענין הנדרים ("לזרוזי נפשיה" בעניני תומ"צ) שבכחו וביכולתו של כאו"א מישראל לפעול ע"י דיבורו קדושת קרבן בכל דבר

- 1 ועל-דרך-זה בנוגע לכל אחד ואחד - שכאשר עושה חשבון-צדק בנפשו, כמו בליל ששי³⁷ (וכידוע
- 2 המנהג שאז ערים מאוחר יותר, ובפרט החל מחמשה עשר באב ואילך), די לו לעיין ב"העתק" שהשאיר
- 3 אצלו (ממכתבו אודות שלוש הפעולות הטובות), ושוב לא יצטרך להאריך בחשבון-צדק!
- 4 והעיקר - שעל-ידי-זה יתעוררו להוסיף בכל הפעולות. ופשוט, שאין להסתפק בהוספה לפי ערך מה
- 5 שעשו עד עתה, כפליים ממה שעשו עד עתה - שלא יהא חוטא נשכר... אלא לכל-לראש יש להשלים
- 6 את החסרון, ואז, להוסיף עוד יותר.

שם, שהכינוס לא יהיה פעם אחת בשנה בלבד:

- 7 ולהעיר, שאם תעבור שנה בינתיים - ישכח³⁸ את ההחלטות הטובות כו', ובפרט אם תהיה זו שנה
- 8 מעוברת, י"ג חדשים!
- 9 ויש לחקור האם ענין השכחה קשור עם זמן י"ב חודש (בדיוק), או עם זמן של שנה (ואם-כן, בשנת
- 10 העיבור הרי זה לאחרי י"ג חודש) - דלכאורה, שכחה היא מצד ה'לעומת-זה'³⁹, והרי אומות העולם מונין
- 11 לחמה, ושנת החמה יתירה על י"ב חדשי הלבנה. ולאידך, הישמעאלים מונין ללבנה, אלא שאצלם אין
- 12 חודש העיבור. ואין כאן מקומו.

* * *

- 13 יג. כאן המקום להזכיר גם אודות קבוצת האורחים שבאו לשבת זו, ובפרט שבאים כבר בפעם
- 14 השלישית - "בתלת זימני הוי חזקה"⁴⁰, ולהעיר מהשייכות לשבת זו, שבה לומדים פרק שלישי דמסכת
- 15 אבות, כנ"ל.
- 16 וכנהוג בכגון-דא - לכבדם באמירת "לחיים" באופן מיוחד, ובזכותם - יצטרף גם כל הקהל.
- 17 ויהי-רצון שהתרשמותם וכו' תפעל פעולתה להוסיף בכל עניני טוב וקדושה, לימוד התורה וקיום
- 18 המצוות בהידור - שזוהי עיקר מציאותו של יהודי, לא אכילתו ושתייתו, לבושו (שמוסיף יופי כו'),
- 19 מסחרו וכו', כל פרטי הענינים שישנם גם אצל אינם-יהודים, אלא החידוש שבו - שהקב"ה בחר בו, ונתן
- 20 לו תורה ומצוות - במעמד הר סיני, שבו נכחו כל בני-ישראל עד סוף כל הדורות, כל מי שנולד לאם
- 21 יהודיה, וכן גרים שנתגיירו כהלכה, שמתייחסים ל"מי שאמר והיה העולם" (כמו שכתב הרמב"ם
- 22 בתשובתו הידועה⁴¹).
- 23 יד. ובהמשך לזה - יש להזכיר גם אודות אלו שהכינו קנקני משקה בקשר עם פעולות הפצת התורה
- 24 והיהדות, ובכללות - בשלושה הקוין: תורה עבודה (תפילה) וגמילות חסדים.
- 25 וכרגיל - יעלו ויכריזו פרטי הדברים, ויזמינו את המסובים להשתתף וכו'.
- 26 ויהי-רצון שכל הפעולות תהיינה בהצלחה רבה, ובאופן של הוספה, "כפליים לתושיה", כמדובר לעיל
- 27 בארוכה.
- 28 והעיקר - שיומשך במעשה בפועל, ובלשון הידוע⁴² "טאפארו דא פלאחרו" (הקרדום על בול-העץ),
- 29 כלומר, לכל אחד ואחד ישנו ה"קרדום" (נתינת-כח לעבודה), וצריך רק להניפו על בול-העץ, כדי לעשותו
- 30 כלי כו'.
- 31 ועל-ידי-זה ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה
- 32 בימינו ממש.

(40) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(41) נסמן בלקו"ש חכ"ו ע' 161 הערה 14.

(42) סה"ש ה"ש"ת ע' 105. תש"ב ע' 84. תש"ד ע' 104.

(37) ראה אגה"ת ספ"י.

(38) ראה ברכות נח, ב ובפירש"י שם.

(39) ראה הלי' ת"ת לאדה"ז פ"ב סה"י. תניא פל"ז (מז, א),

[לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה".]

* * *

טו. דובר אודות פרקי אבות ושיעור היומי ברמב"ם - נכלל בשיחות דלעיל הערה 72, ובהשלמות.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

היה זה בֶּהֱן גָּדוֹל וְהוּא נִזִּיר, בכל זאת רק לֶאֱחָיו הוּא דְאִינוּ מְטַמָּא, 1
אֲכָל מְטַמָּא הוּא לְמַת מְצִנָּה. וְלֶאֱחָיו מִה תִּלְמוּד לִזְמַר - מִה בֵּא 2
לְלַמְדָּנוּ, אֵלֵּא הָרִי שְׁחֵלֶף - שְׁהִיָּה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַנִּזִּיר הַזֶּה בְּדַרְכּוֹ 3
לְשָׁחוּט אֶת פִּסְחוֹ וְלִמּוֹל אֶת בְּנֵו, וְשָׁמַע שָׁמַע לוֹ מֵת, שְׁבִאוֹפֵן זֶה 4
יֵשׁ לוֹ מִנְעִיה נֹסֶפֶת מִלְּהַטְמָא מִלְּבַד כְּהוֹנָתוֹ וְנִזְיוֹרָתוֹ, יָכוֹל - שְׁמֵא 5
תֵּאמֹר שִׁטְמָא לְמִתּוֹ לְקִיִּים אֶת מִצּוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל אֲמַרְתָּ - וְדֹאִי 6
יֵשׁ לָךְ לִזְמַר שְׁלֵא יִטְמָא, הֵן מִשּׁוֹם נִזְיוֹרָתוֹ, הֵן מִשּׁוֹם כְּהוֹנָתוֹ, וְהֵן 7

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

הֵרָאוּ לְהַקְרִיבָה אוֹכֵל, וְאֵם כֵּן בֵּא חֲטָא וְאֲכָל, כְּלוֹמַר כֶּשֶׁם שְׁאִינֶךָ 1
רָאוּ לְחֲטָא וְלְהַקְרִיב חֲטָאָתָא, כִּךְ אֵינֶךָ רָאוּ לְאוֹכֵלָהּ. וְלִכֵּן נִצְרָךְ 2
הַפְּסוֹק לִגְבִי חֲטָאָתָא, וְאֵין דִּי בַּפְּסוֹק לִגְבִי מִנְחָה. 3
עוֹד לִימַד רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מְדוּעַ נִצְרָךְ פְּסוֹק נֹסֶפֶת לִגְבִי 4
שְׁלָמִים, אֵם הִיוּ נִאֲמָרִים רַק הַפְּסוֹקִים בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים וּמִנְחָה 5
וְחֲטָאָתָא, הִיָּה בֵּא טָבוֹל יוֹם לִכְהֵן טְהוֹר, וְאִמָּר לוֹ הֵן לִי מִחֻנָּה וְשׁוֹךְ 6
שֶׁל שְׁלָמִים וְאִיכָל אוֹתָם בְּעֶרְבִי, כְּלוֹמַר שְׁרוּצָה הַטָּבוֹל יוֹם לְחִלּוֹק 7
בְּחוּזָה וְשׁוֹךְ, אִמָּר לוֹ - יִכּוֹל הַטְּהוֹר לְהִשָּׁיב לוֹ, וְמִה בְּמָקוֹם שִׁיפָה 8
בְּחֵף, דְּהֵיִינוּ בְּחֲטָאָתָךְ שְׁאֵתָה אוֹכֵל אֶת כּוֹלָהּ, דְּחִיתִיךָ [מִלְּחִלּוֹק 9
בְּחֲטָאָתָךְ יִשְׂרָאֵל], (מִחֻנָּה וְשׁוֹךְ) אֵם כֵּן בְּמָקוֹם שִׁיפָה בְּחֵף, דְּהֵיִינוּ 10
בְּשְׁלָמִים שְׁאֵין לָךְ בְּהֵן אֱלָא חֻזָּה וְשׁוֹךְ, שְׁהִיָּה אֵין בְּהֵם לְכַהֲנִים יוֹתֵר 11
מִזֶּה, הָאֵם אֵינוּ דִּין שְׁאִדִּיחָךְ מִלְּחִלּוֹק בְּהֵם. יִכּוֹל הַטָּבוֹל יוֹם לְהִשָּׁיב 12
לוֹ, אֵין לְהוֹכִיחַ מִחֲטָאָתָא לְשְׁלָמִים, שְׁכֵן מִה אֵם דְּחִיתִיךָ מִלְּחִלּוֹק 13
בְּחֲטָאָתָא, שְׁכֵן הַזֶּה בְּחֵי אֲכָל נְשִׁי וְעֶבְדִּי, שְׁאֵף כִּשְׁאֵנִי טְהוֹר אֵינִי 14
רְשָׁאִי לְהֵאֲכִיל חֲטָאָתָא לְנִשְׁי וְעֶבְדִּי, אֲךְ אֵין תְּדִיחִי מִחֻזָּה וְשׁוֹךְ שֶׁל 15
שְׁלָמִים, שְׁכֵן יָפָה בְּחֵי בְהֵם אֲכָל נְשִׁי וְעֶבְדִּי, שְׁהִיָּה חֻזָּה וְשׁוֹךְ שֶׁל 16
שְׁלָמִים נִאֲכָלִים לְכַהֲנִים לְנִשְׁיָהֶם וְלְעֶבְדֵיהֶם. וְלִכֵּן אֵין לְהוֹכִיחַ 17
מִהַפְּסוֹקִים בְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים לְשְׁלָמִים. מִשִּׁיב לוֹ הַטְּהוֹר לְטָבוֹל יוֹם, 18
הָרִי הוּא - הַפְּסוֹק אִמָּר (וְקָרָא יֵד) לִגְבִי תְּרוֹמַת לְחֲמֵי תוֹדָה [לְבֶהֱן 19
הַזֶּה אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים, לוֹ יִתְּחֶה, שְׁהֵם נִאֲכָלִים רַק לְכֹהֵן הֵרָאוּ 20
לְזוֹרִיקֶת הָדָם, וְאֵם כֵּן בֵּא יָדוֹק אֶת הָדָם וְאֲכָל, כְּלוֹמַר כֶּשֶׁם שְׁאִינֶךָ 21
יִכּוֹל לְזוֹרֵק אֶת הָדָם, שְׁהִיָּה טָבוֹל יוֹם אֵתָה, כִּךְ אֵינֶךָ חוֹלֵק לְאוֹכֵל 22
לְעֶרְבִי. וְלִכֵּן נִצְרָךְ הַפְּסוֹק הַנּוֹסֵף שְׁנֵאֲמַר בְּשְׁלָמִים. 23
בְּכָל הַהִלְכוֹת הַלָּלוּ יָצָא מְבֹל יוֹם בְּפִחֵי נֶפֶשׁ, קוֹלִיו וְחִמְיָדוֹ עַל 24
רִאשׁוֹ - כָּל דִּינֵי ה'קֵל וְחוֹמֵר', שְׁהִיָּה דוֹרֵשׁ לְהִנְתָּאוּ וּמִכְחָם בִּיקֵשׁ 25
לְהִתִּירוֹ לְחִלּוֹק בְּקִדְשִׁים, דְּהֵיִינוּ מִה שְׁאֲמַר 'מִה אֵם דְּחִיתִיךָ וְכו', 26
לֹא הוֹעִילוֹ לוֹ בְּמֵאוֹמָה, שְׁהִיָּה שְׁפִסְקִים הִמְמַעֲטִים אוֹתוֹ 27
מִלְּחִלּוֹק, וְכֵן יָצָאוּ אוֹיָן מִיָּמִינוּ מְחֻשְׁפֵּי בְּפִי מְשִׁמָּאֵלּוּ, כְּלוֹמַר שְׁגֵם 28
אוֹנֵן וּמְחוֹסֵר כְּפוּרִים נִדְחִים מִחֻלּוּקָה מִכָּח הַפְּסוֹקִים הַלָּלוּ, שְׁכֵן 29
דִּינָם כְּדִין טָבוֹל יוֹם, שְׁגֵם הֵם אֵינֶם רָאוּיִים לְעִבּוּדָה בְּשַׁעַת 30
הַקְּרִבָּה. 31
הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: פִּרְיָךְ ו-הַקְּשָׁה) רַב 32
אֲחָא, מְדוּעַ אִמָּר רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן רַק שְׁלֹשָׁה דִּינִים, הִרִי 33
יִכּוֹל הִיָּה לִזְמַר דִּין נֹסֶף, לִיָּא לִיָּה - שִׁאֲמַר לוֹ הַטָּבוֹל יוֹם לְכֹהֵן 34

לקוטי שיחות פרשת ואתחנן כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

15 כפי שמוכן בפשטות, שהחובה ללמוד לבנו הקטן
16 נובעת מן החובה ללמוד תורה, וזהו ציווי נוסף במצות
17 תלמוד תורה, לעומת שאר מצוות התורה, שלגביהם
18 חלה חובת חינוך הקטנים מדרבנן בלבד¹¹.

19 וגם, לא ייתכן שיתקיים הענין של "ללמדה" בלי
20 "ללמוד"¹², עד אשר דברי התורה הם "חדורים
21 בפין"¹³.

22 בפשטות ניתן להסביר, שיש לכך שתי סיבות:

23 (א) כיוון שקיימת מצות-עשה מן התורה ללמוד
24 תורה לקטן, שלא כבשאר המצוות שלא חלה לגביהם
25 חובה מן התורה לחנך קטנים¹⁴. יוצא, שללמוד התורה
26 חייב מן התורה להתחיל אצל כל יהודי עוד בהיותו
27 קטן. לכן פותחים את "הלכות תלמוד תורה" בדינים
28 אודות לימוד התורה של היהודי מהתחלתם – בקטנותו
29 של כל יהודי¹⁴.

30 (ב) הציווי על תלמוד תורה "נכפל פעמים רבות"¹⁵
31 – הן הציווי "ללמוד"¹⁶ והן הציווי "ללמדה"¹⁷ – אך

א.

התמיהה על הסדר בין שני הציוויים שבתלמוד-
תורה

1 במצות תלמוד-תורה ישנם, באופן כללי, שני
2 ציוויים:

3 (א) "ללמוד"¹ – החובה ללמוד תורה² (כשיכיר³).

4 (ב) "ללמדה"¹ – ללמד את התורה לאחרים⁴,
5 ובמיוחד – חובת האב ללמד את בניו⁵.

6 בענין זה מוצאים דבר מפליא: הן הרמב"ם והן⁶
7 אדמו"ר הזקן⁷ אינם פותחים את "הלכות תלמוד
8 תורה"⁸ בחובה ללמוד תורה, אלא בהלכה הקובעת
9 שחובה על האב ללמד תורה את בנו הקטן⁹, וזוהי
10 מצות-עשה מן התורה.

11 לכאורה, לא מובן: בראש ובראשונה צריכה היתה
12 להיכתב החובה ללמוד תורה בכלל, לעצמו, ורק אחר
13 כך¹⁰ צריך היה להיאמר, שאין די ב"ללמוד", ויש צורך
14 גם ב"ללמדה" לבנו הקטן?

(9) כ"ה ברמב"ם והל' ת"ת לאדה"ז. ובטושו"ע שם – "בנו" סתם (כי
קאי גם על גדול. וראה שו"ת צפע"נ דווינסק ח"ב סי' יוד. וראה הל' ת"ת
לאדה"ז פ"א ה"ד: כל התורה שבכתב ושבע"פ. ק"א שם לעסיע' א'.
ואכ"מ).

(10) ובפרט שהוא קודם לבנו (רמב"ם שם פ"א ה"ד. טושו"ע שם
ס"ב. אדה"ז שם פ"א ס"ז).

(11) הל' ת"ת לאדה"ז בתחילתו. וש"נ.

(12) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד: מה"ת. או למצוא לו מלמד.
וראה קר"א שם.

(13) קידושין (ל, סע"א) וספרי (ורש"י) עה"פ (פרשתנו ו, ז) ושננתם
לבניך. סהמ"צ להרמב"ם שם. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ג.

(14) ודוחק קצת, כי אין המדובר בלימוד הקטן, כ"א ע"ד החיוב שעל
האב ללמד (כי פשוט, שכלל חיובי התורה – לגדולים ניתנה), וא"כ הו"ל

להקדים המצוה שבגופו, ורק אח"כ – מה שמחוייב ללמד לאחרים,
ובפרט שאא"פ "ללמד" מבלי "ללמוד" תחלה, כנ"ל בפנים.

(15) לשון הרמב"ם בטהמ"צ שם***. ועד"ז בחינוך שם.

(16) לדוגמא בפרשתנו: ד, ו (נכפשי"י שם. ע"פ ספרי ראה יא, לב).
ה, א (הובא בהל' ת"ת להרמב"ם פ"א ה"ג. לאדה"ז רפ"ב. ובטהמ"צ

שם: ולמדתם ועשייתם (ע"ד יבמות קט, ב). ואולי הכוונה לפסוק זה
(וראה בהוצאת העליר וקאפח שם), ו, ז (ע"פ דחול' (ספרי ורש"י עה"פ.

יומא יט, ב וברש"י שם ד"ה במ (הב'). אדה"ז – שו"ע או"ח סקנ"ו סט"ז.

הל' ת"ת פ"ג ה"ב וה"ה דברברי תורה הכתוב מדבר]. ועוד.

(17) לדוגמא בפרשתנו: ד, ט (הובא בהל' ת"ת להרמב"ם שם ה"ב.

(1) לשון הרס"ג בטהמ"צ מ"ע יד-טו. רמב"ם בטהמ"צ מ"ע יא*. מנין
המצות בריש ספר היד (וב"כותרת" להל' ת"ת רק "ללמוד תורה"). חינוך
מצוה תיט. וראה רש"י פרשתנו ד, י: ילמדן, ילפון לעצמם. ילמדן,
יאלפון לאחרים.

(2) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ג-ד. שם ה"ח. טושו"ע יו"ד ר"ס רמה.
שם סרמ"ו. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קנה. הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב. ועוד.

(3) ברמב"ם שבהערה הבאה (ה"ג) "נשיכיר". וראה פס"ד להצ"צ
להרמב"ם. – בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"י ע' 249. 254. וראה שם
הערה 17 – בשיטת אדה"ז.

(4) רמב"ם שם ה"ג-ה. הר"ד. טושו"ע שם סרמ"ה. הל' ת"ת לאדה"ז
פ"א ס"א, ס"ד וס"ח.

(5) כי מצוה להקדים בנו – רמב"ם (ה"ב-ג), טושו"ע (ס"ג) והל' ת"ת
לאדה"ז (ס"ח) שם. וראה שקו"ט בביאור הר"פ פערלא לטהמ"צ רס"ג

שם (קכו, ג"ד) בכוונת הרס"ג ב"ללמד" (אם לבנים או לתלמידים).
(6) ועד"ז בטושו"ע***. ולהעיר שבשו"ע שם (משא"כ בטור) הכותרת

ליו"ד סרמ"ה (ע"ד החיוב ללמד בנו כו') היא "הלכות מלמדים"
והכותרת "הלכות תלמוד תורה" היא רק לס' רמו (המתחיל ע"ד החיוב

על כל אדם בת"ת). אבל עצ"ע למה מקדים הל' מלמדים להל' תלמוד
תורה.

(7) ושאינו הל' ת"ת שבאו"ח סקנ"ה שהן הלכות בסדר היום ולא
החיובים דת"ת כשלעצמם. ופשוט.

(8) ובתרגום קאפח (ונתק לעיל בשוה"ג להערה 1) – כ"ה גם
בטהמ"צ להרמב"ם.

(*) ובתרגום קאפח: "ללמד (לאחרים). וללמדה (לעצמו)".

(**) אלא שברמב"ם והל' ת"ת לאדה"ז ההתחלה היא (לא ע"ד החיוב שעל האב ללמד בנו הקטן. כבטושו"ע שם, כ"א) בזה שהקטן עצמו פסור מת"ת – נתי' בלקו"ש ח"ד
ע' 236. ועוד.

(***) בהוצאת העליר תיבת "רבות" ליתא. ובהוצאת קאפח: כמה פעמים.

ועוד: כשם שלימוד התורה של קטן הוא ענין של
חינוך, הכנה לחיוב העיקרי כאשר יגדל, כך הוא גם
לגבי לימוד התורה בעולם הזה בכלל, שהוא חינוך
והכנה ללימוד התורה לעתיד-לבוא, רק לאחר
ש"תלמודו בידו" 27 יוכל "לקלוט" את לימוד התורה
בשלימות על-ידי משיח 28.

אך אין די בהסבר זה, כי בדומה לכך אנו מוצאים
גם לגבי קיום מצוות אחרות, כנאמר על כך 29,
שהמצוות שאנו מקיימים בעולם הזה הן "ציונים"
למצוות שנקיים לעתיד-לבוא, כי אז יהי קיום המצוות
– "כמצות רצונך" בשיא השלימות 30.

כלומר, גם קיום המצוות בעולם הזה הוא בדרגה
של "קטנות" ("ציונים") לעומת קיום המצוות לעתיד-
לבוא, וזהו (משום כך) חינוך והכנה לקיום המצוות
בשלימות 31.

אך מכך שדוקא מצוות תלמוד תורה קשורה גם
לקטן, והציוני הכללי עליה נכלל בציוני "ושננתם
לבניך" – מובן, שבמצוות תלמוד תורה יש ענין מיוחד,
השייך דוקא לה.

ג.

ההבדל בין תורה למצוות

הדברים יובנו על-ידי ההסבר להבדל בין תורה
למצוות:

הענין העיקרי במצוות, המתבצעות בדברים
גשמיים 32, הוא להשפיע עליהם, על העולם. (בדומה
לביטוי: גברא משפיע על החפצא), לזכך את הגשמיות

1 הציוני העיקרי, הנמנה במנין המצוות של רמב"ם 18 הוא
2 "ושננתם לבניך" 19, הכולל, כדברי רמב"ם, ציוני
3 "ללמוד" 20 תורה 21 וללמדה". כלומר, המקור העיקרי
4 לחובת לימוד התורה הוא מן הפסוק "ושננתם לבניך",
5 שמובנו הפשוט 22 הוא – "ל"בנו הקטן" 23, ולפיכך 24
6 פותחים את 'הלכות תלמוד תורה' בחובת האב ללמד
7 את בנו הקטן.
8 אך טעמים אלו עצמם דורשים הסבר: מדוע אכן
9 שונה מצוה תלמוד-תורה משאר המצוות בשני פרטים
10 אלו: א) שלימוד תורה חל כחובה מן התורה גם לקטן.
11 ב) ויותר, החובה ללמוד תורה נכללת בציוני "ושננתם
12 לבניך"?

ב.

התורה הנלמדת עתה היא "הבל" לעומת התורה
שילמדו לעתיד-לבוא

13 לכאורה, ניתן היה לומר (אם כי בדוחק) שהסיבה
14 לכך היא כדי להראות את ההבדל בין לימוד התורה
15 בעולם הזה לבין הלימוד שלעתיד-לבוא:
16 מובן, שכאשר ישראל "יהיו פנויים בתורה
17 וחכמתה" ו"יהיו ישראל חכמים גדולים", ו"מלאה
18 הארץ דעה" ו"תרבה הדעה והחכמה והאמת" 25, יהיו
19 לימוד התורה והבנתה בדרגה הגבוהה באין-ערוך
20 מאשר עתה. כדברי חז"ל 26, שהתורה הנלמדת עתה
21 היא "הבל" לעומת התורה שילמדו לעתיד-לבוא על-
22 ידי המשיח. לפיכך לימוד התורה בזמן הזה, גם על-ידי
23 גדולים, אינו, באופן כללי, יותר מאשר לימוד של
24 "קטן",

עיי"ש.

(23) ראה לעיל הערה 9.

(24) ובאור"א קצת, שהוא כסדרם בכתוב: בתחילה "ושננתם לבניך"
ואח"כ "ידברת בם" (דברכי תורה הכתוב מדבר – נסמן לעיל הערה 16).

(25) רמב"ם סוף הל' מלכים. שם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

(26) קה"ר רפ"ב ובמ"כ שם. שם ספי"א.

(27) פסחים נ, א. וש"נ.

(28) לקו"ת בהר"מ, ב ואל"ך. ועוד – לגבי התורה שלומדים בג"ע.
וי"ל שעד"ז (ובמכש"כ) הוא בנוגע לתורתו של משיח (ראה תניא רפ"ז).

ולהעיר מתנחומא תבא ד: אם שמעת בעוה"ז תשמע לעוה"ב כו'.

(29) ספרי עקב יא, יז (הובא ברש"י שם, יח). וראה אוה"ת בשלח
ד"ה כמים הפנים. ובאוה"ת שלח (ע' תמו): ועמ"ש במ"א בד"ה הציבי
לך ציונים שהמצוות דעכשי הן רק ציונים ורושם מענין המצוות דלע"ל
כו'. וראה הנסמן בהערה הבאה.

(30) תו"ח ר"פ ויחי. ובאורכה – המשך וככה תרל"ז פי"ז ואל"ך.
(31) ראה אוה"ת (בשלח ושלח) שם: כמו שלומדים תכסיסי מלחמה

כו'.

(32) כי גם המצוות דחובת הלכות הן מצוות מעשיות – ראה ספר
הערכים-חב"ד ע' אהבת ה' (ע' ער-רעא), וש"נ.

לאדה"ז פ"א ס"ח. טושו"ע שם סרמ"ה ס"א. ו, ז [הובא ברמב"ם
ואדה"ז שם]. ועוד.

(18) סהמ"צ שם. מנין המצוות בריש ספר היד. ועד"ז בחינוך שם.
ולהעיר משער המצוות להאריז"ל ריש פרשתנו. ובסמ"ג מ"ע יב מנה
ו"למדתם אותם את בניכם" ו"להעיר, ששם לא הזכיר כלל בתחילת
המצוה החיוב "ללמוד", רק – "מ"ע ללמד בנו תורה ומצוות".

אבל בסהמ"צ לרס"ג שם מנה "ללמוד וללמד" כשתי מצוות.

(19) פרשתנו ו, ז.

(20) ראה לעיל שוה"ג להערה 1.

(21) בהוצאת העליר וקאפח: חכמת התורה. וכ"ה בחינוך שם.

(22) כי אף שפירשו רז"ל (ספרי ורש"י עה"פ. סהמ"צ שם. הל' ת"ת
להרמב"ם ולאדה"ז שם) "אלו תלמידך" – הרי זהו כשמפרטים הציונים
דת"ת, הציוני ללמד בנו תורה הוא ממש"נ (עקב יא, ט) "ולמדתם אותם
את בניכם" (הל' ת"ת להרמב"ם ואדה"ז בתחילתו. טור שם סרמ"ה):
אבל פשוטו של כתוב הוא "לבניך" כפשוטם (שלכן ממשיך ומאריך
רש"י: מצינו בכ"מ כו').

ולהעיר מביאור הרי"ף פערלא שם (קכו, ד),

דהטעם שמנה הרס"ג (באזהרותיו) רק ת"ת לבנים הוא, כי גם זה
שצריך ללמוד עם תלמידים הוא מפני שלענין ת"ת גם כן חבירו כבנו הוא,

31 כאשר אדם מקיים את המצוות כראוי, משום שכן
32 ציוה ה', אין "מתערבת" בקיום המצוה "מציאותו" של
33 האדם. הוא שרוי בהלך רוח של ציות וכניעה, ונשמע
34 להוראות ה', ואין לו צורך לדאוג להתבטלות.

35 שונה מכך לימוד התורה, שהוא איחוד שכל האדם
36 עם חכמת ה'. כלומר, כאשר האדם מכוון לאמיתתה
37 של תורה, הרי זה באופן, שהסברא המעובדת על-ידי
38 שכלו היא חכמת ה', כביכול. לפיכך צריך לדאוג
39 ולהבטיח שלא יתערבו כאן "פניות" ושיקולים של
40 מציאותו העצמית.

41 לומד התורה עלול לטעות, ולחשוב שהוא כבר
42 בדרגה, שנוגעת לו רק אמיתתה של תורה, ולכן, כאשר
43 מישוה אומר אחרת מדעתו, הוא חושב שהאחר אומר
44 את ההיפך מן התורה [כלשון חז"ל⁴⁶]: "אורייתא הוא
45 דקא מרתחא ליה" (=התורה היא שרותחת אצלו),
46 בעוד אשר הוא עדיין בדרגה, שאכפת לו שאומרים את
47 ההיפך מדעתו שלו.

48 לפיכך צריך גם בשעת לימוד התורה להיות חדור
49 התבטלות, ולהיזהר מלערב את המציאות והישות
50 העצמית בלימוד באופן שתשחד אותו ותטה את יגיעת
51 שכלו מהבנת וגילוי חכמת ה', יתברך.

ה.

ההתבטלות שלפני ובזמן הלימוד - "קטן"

52 יש לומר, שזהו ההסבר לשני הענינים שבסעיף א':
53 (א) שלימוד התורה שייך גם לקטן (ב) שהציווי על
54 לימוד התורה לגדול, נכלל בציווי "ושננתם לבניך" –
55 כי בהם מתבטאים שני עניני ההתבטלות הנדרשים
56 במצות תלמוד-תורה:

57 לימוד התורה מתחיל כבר אצל קטן, ואפילו לפני
58 גיל-קטנות שיש לו קשר להבנה, אלא מיד כאשר "יודע
59 לדבר"⁴⁷, וזה מדגיש, שההתחלה והיסוד ללימוד

1 ואת כוחות הנפש הבהמית של האדם, שבאמצעותם
2 מתבצעת המצוה³³; לפיכך, למרות שיש לקיים את
3 המצוות מתוך התבטלות³⁴, לא מתוך הבנה, אלא מפני
4 שזהו רצון ה' ("אשר קדשנו במצוותיו וציוונו"³⁵), בכל
5 זאת, העיקר בקיום המצוות היא העשיה³⁶. ההתבטלות
6 שצריכה המצוה לגרום לאדם (כלשון חז"ל³⁷) – "מצרף
7 את הבריות" איננה מעכבת, בדיעבד, את קיום
8 המצוה, והיא כדבר הנוסף לעצם קיום המצוה.

9 ענינו של לימוד התורה הוא, שהאדם יבין בשכלו
10 ויתאחד עם המושכל³⁸, הרעיון הנלמד, לא לרצות שזה
11 יתאים לנטיית לבו, אלא לחפש את האמת שבשכל,
12 ולבטל את רצונו בהתאם לכך, שמשמעות הדבר לגבי
13 התורה היא להשיג את חכמת ה' ית'³⁹. לפיכך ענין
14 ההתבטלות הוא עיקרי⁴⁰ במיוחד בלימוד התורה, כי
15 חכמת ה' נעלית לגמרי מן הנבראים, והיא איננה יכולה
16 להיקלט על-ידי הנברא, אלא כאשר הוא לומד תורה
17 מתוך התבטלות⁴¹. כאשר הוא לומד רק בכח השכל,
18 הוא עלול להגיע ל"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה"⁴²
19 – אמנם הוא מגיע ל"חכמה"⁴³. לרעיונות הגיוניים, אך
20 אין זאת ההלכה של התורה – חכמת ה'.

21 לפיכך אומרים חז"ל⁴⁵, שצריך להיות "ברכו
22 בתורה תחילה": כהכנה ללימוד התורה יש צורך
23 בברכות התורה, שבהן מודגש "ונתן לנו את תורתו" –
24 והן מביאות את הלומד לידי התבטלות כלפי נותן
25 התורה, שבאמצעותה הוא נעשה לכלי הראוי לתורת
26 ה'.

ד.

ההכרח בהתבטלות בעת לימוד התורה

27 כשם שיש הכרח בהתבטלות כיסוד וכהכנה ללימוד
28 התורה, ובאמצעותה נעשים כלי לתורת ה', כך נדרשת
29 הזהירות שתהיה התבטלות על-ידי לומד התורה, בעת
30 הלימוד עצמו, יותר מאשר בקיום המצוות:

– בלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 353 ואילך.

(42) אבות פ"ג מי"א.

(43) להעיר ממדר"ל (איכ"ר פ"ב, יג) יש חכמה בגוים תאמן כו' יש תורה בגוים אל תאמן.

(44) ראה לקו"ת אמור לה, ד. ועוד. וראה סה"ש תש"ב ע' 151, לקו"ש שם ע' 354.

(45) נדרים פא, א. ב"מ פה, ריש ע"ב. וראה ב"ח לאור"ח סמ"ז.

ובארוכה – לקו"ש שם ע' 1 ואילך.

(46) תענית ד, רע"א.

(47) סוכה מב, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. טוש"ע יו"ד סרמ"ה

ס"ה. הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"א.

(33) תניא פל"ז, עיי"ש.

(34) בלשון הידוע – הקדמת נעשה לנשמע.

(35) נוסח ברכות כל המצוות.

(36) ראה תניא פל"ח ובכ"מ.

(37) ב"ר רפמ"ד.

(38) ראה מו"נ ח"א פס"ח.

(39) ראה תניא פ"ה.

(40) ולהעיר מטבילת עזרא שהי' רק לד"ת ותפלה (ולא – לקיום מצוה) – ראה סידור (סוף כוונת המקוה – קנט, סע"ד): ואותיות ביטול כאותיות טבילה כו'.

(41) ראה לקו"ת בהר מ, ג"ד. ובכ"מ. וראה תענית ז, א. נת' בארוכה

התורה – מוצאים גם בשתי משניות בפרק זה הדגשה
מיוחדת לגבי שני עניני ההתבטלות דלעיל, הנדרשים
בלימוד התורה, כדלהלן:

ז.

"הלומד תורה ילד"

במשנה כ' נאמר: "הלומד תורה⁵⁶ ילד למה הוא
דומה? – לדיו כתובה על נייר חדש, והלומד תורה⁵⁵
זקן – למה הוא דומה? – לדיו כתובה על נייר מחוק".
לכאורה, לא ברור:

ההוראה שבחלק הראשון – "הלומד תורה ילד..." –
מובנת כי היא באה לעורר את היהודי לגבי
החשיבות של לימוד התורה בצעירותו, ולא לדחות זאת
לזקנה.

אך מדוע מדגישה המשנה הוראה זו על-ידי החלק
השני "והלומד תורה זקן למה הוא דומה..." – האם
כוונתה לומר שמי שלא למד תורה, מסיבה כלשהיא,
עד להיותו זקן, צריך, ח"ו, להתיימש מהצלחה בלימוד
התורה?⁵⁷

אך ההסבר לכך הוא: לפי האמור לעיל, כוונת
המילים "הלומד תורה ילד" היא למי שלומד תורה
מתוך התבטלות כילד, שרק כך נקלטת אצלו התורה
כ"דיו כתובה על נייר חדש". ואילו כאשר לימוד
התורה הוא רק מתוך חכמתו ושכלו (זקן...) זה שקנה
חכמה⁵⁸) ללא התבטלות, אין תורת ה' נקלטת כראוי.

ח.

"בנפול אויבך אל תשמח"

במשנה י"ט נאמר: "שמואל הקטן אומר: בנפול
אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לך, פן יראה ה' ורע
בעיניו והשיב מעליו אפו". וידועה השאלה: מהו

התורה איננו השכל שבתורה, אלא הקטנת והמעטת⁴⁸
עצמו, ההתבטלות לנותן התורה, מעל לשכל, שענין זה
איננו כרוך ב"גדלות" ובשכל, אלא קיים אצל כל אחד,
ואפילו אצל תינוק מש"יודע לדבר", מצד נשמתו⁴⁹.

הפרט השני, שהציווי על לימוד התורה נכלל
ב"ושננתם לבניך", מלמד, שגם בעת הלימוד עצמו,
כאשר שקועים בו בכח השכל, בהבנה ובהשגה, צריך
להיות ביטול, כמו של "קטן".

ו.

הקשר בין פ' ואתחנן לפרק ד' ב"אבות"

כאמור פעמים רבות⁵⁰, הרי כיוון שכל ענין,
במיוחד בתורה, הוא בהשגחה פרטית, מובן, שיש קשר
תוכני בין פרשת השבוע לבין הפרק בפרקי אבות
הנאמר ונלמד⁵¹ באותו שבת [שבשבתות שבת פסח
לשבועות⁵², וכן בכל שבתות הקיץ – לפי המנהג⁵³
לומר פרקי אבות "כל שבתות הקיץ"].

בענינו: כיוון שקיימות דעות שונות בדברי
הפוסקים⁵⁴ אם אומרים פרקי אבות בשבת תשעה באב
ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים" – יוסבר ענין זה כאן
לפי אחת הדעות, לפי הדעה שכן אומרים פרקי אבות,
במיוחד מפני ש"אחכה לו (בתשוקה גדולה) בכל
יום שיבוא" משיח, ויהפכו ימים אלו לימים טובים,
הרי עד לסמוך ממש לשבת תשעה באב, מחכים
בתשוקה גדולה שלכל הדעות יאמרו אז פרקי אבות:

בנוסף לקשר הכללי בין פרשת ואתחנן לבין פרק
רביעי שב"אבות" (הנאמר, לפי הנ"ל, גם בשנה שת"ב
חל בש"ק, בשבת פרשת ואתחנן), שבשניהם נמצאים
ענינים רבים על תלמוד תורה: כמה ציוויים על תלמוד
תורה כתובים בפרשת ואתחנן⁵⁵, וגם כמה וכמה
משניות בפרק זה מכילות הוראות הקשורות ללימוד

(48) להעיר מחולין פט, א.

(49) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד (ע' 147 ואילך). ושם, שזהו מה
שתחילת הלימוד היא "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (ראה
– המצוין בהערה 47), עי"ש.

(50) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 178. לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע'
325. ועוד.

(51) ראה לקו"ש ח"ז שם הערה 1.

(52) אדה"ז בסידורו. וראה הנסמן בלקו"ש ח"ז שם (הערות 1, 2).

(53) סידור אדה"ז ("יש נוהגין"). ולהעיר, שכמה מאמרי כ"ק מו"ח
אדמו"ר דימי הקיץ התחלתם היא – משנה שבפרקי אבות דשבתות אלו
(לדוגמא: ש"פ נשא, בהעלותך, קרח ופינחס – תש"ב).

(54) ברמ"א אר"ח (ס"ס תקנ"ג) ד"אם חל (ערב ט"ב) בשבת אין

אומרים פרק אבות" (וראה מג"א שם. ועוד. וכ"ה המנהג בכ"מ). ועפ"ז,
בשנה זו (תשל"ח) ש"טב חל בשבת*, ולומדים בפ' ואתחנן פרק שלישי.
– אבל ראה ט"ז (שם), סי' יעב"ץ (דיני בין המצרים. אשנב ג' לערב
ט"ב אות יב), מאמר מרדכי (אר"ח שם) – דמנהג זה צ"ע ותמוה. ובברכי"
שם דשרי ללמוד כר. ובפרט למנהגנו ליהור מכל עניני חשש אבלות
בפרהסיא בשבת. וראה שד"ח כרך ח' (ס"ע 3526) ואילך בשם השו"ר
טהרה. ואולי יש לדייק גם מל' אדה"ז בסידורו "כל שבתות הקיץ".

(55) ראה לעיל הערות 16, 17.

(56) כ"ה בסידור תורה אור. ועוד נסידור עם דא"ח שראיתי ליתא
תיבת: תורה]. וראה שינויי נוסחאות למשניות שם.

(57) וראה מדרש שמואל שם בתחילתו ("אי נמי").

(58) תור"כ (ורש"י) קדושים יט, לב. קידושין לב, ב.

(*) שחזמר טפי מערב ט"ב שחל בשבת – ראה מג"א שם (מכנסת הגדולה).

לנהוג רק כאחת מהן, אך שתי הדיעות הן "דברי אלקים חיים",²⁶
27

וכיוון שגם לאחר פסק ההלכה נשארת הדעה האחרת ענין של תורה, לא ייתכן לומר עליה "בנפול",²⁸
29 וגם לא "אויבך".³⁰

וכיוון שבשמחתו מורגש שהיא "בנפול אויבך",³¹ הרי זאת הוכחה שמעורבת כאן הרגשה של "ידן נצח" (=שלנו ניצח) – הוא ניצח את האחר. לפיכך³² אומר "שמואל הקטן", הנקרא כך "לפי שהוא מקטין עצמו"³³, שלימוד התורה מוכרח להיות מתוך התבטלות³⁴, כך ש"בנפול אויבך אל תשמח" – איכפת לו רק להגיע לאמיתות התורה.³⁵
36
37

ט.

ההסבר להמשך דברי שמואל הקטן

אך יכולה להתעורר הטענה: אמנם, גם דעת "אויבך" יכולה להתבסס על "דברי אלקים חיים", והיא ענין בתורה, אך האחר רצה להביא את דעתו כפסק להלכה למעשה, וזוהי טעותו, כי בפירוש אין הדבר כך,³⁸ וזהו אכן ענין של "בנפול אויבך".³⁹
40
41
42

מדוע, אפוא, דורשים ממנו שהוא יביא את עצמו לידי "אל תשמח", ולא יחוש בכך ענין של נפול אויבך? הן הוא בכל זאת ביטל ענין לא-אמיתי, וזה צריך להביאו לידי שמחה.⁴³
44
45
46

על כך ממשיך שמואל הקטן ואומר "פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו": ייתכן, שחבירו לא

1 חידושו של שמואל הקטן? הרי "בנפול אויבך..." הוא פסוק במשלי⁵⁹?

3 "במחזור ויטרי" מוסבר, שהפסוק אמור על מלחמה "בעסק העולם", ושמואל הקטן מחדש, שגם במלחמתה של תורה⁶¹ בין שני תלמידי חכמים ש"נתרוצצו זה עם זה בדבר הלכה", ואחד מהם ניצח, עליו לדעת, ש"בנפול אויבך"⁶² אל תשמח..." כתפילת רבי נחוניא בן הקנה⁶³ "ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם".
9

10 מדוע שונה מלחמתה של תורה, שבה ניתן היה לחשוב שמוותה שמחת "בנפול אויבך", ואשר משום כך מדבר על זה שמואל הקטן?

13 אלא הענין הוא, כיוון שהוא ניצח את האחר בדבר הלכה, אין זה נצחון שלו, אלא "נצחון" של התורה – נתברר ענין בתורה – וזה צריך להביאו לשמחה גדולה.⁶⁴
15
16

17 אך על זה אומר שמואל הקטן – "בנפול אויבך אל תשמח": אם היה אכפת לו על אמיתות התורה בלבד, לא היה מורגש ששמחתו היא "בנפול אויבך", על נצחו את האחר, אלא רק הענין החיובי, שהתברר ענין בתורה.⁶⁵
20
21

22 ועוד: אם הוא היה עסוק בגילוי חכמת ה' באמת, הוא כלל לא היה רואה בזאת מקרה של "נפול אויבך", כי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁶⁶ [ההלכה למעשה אינה יכולה להיות כשתי הדיעות יחד, כי למעשה יש

(59) כד, ידיה.

(60) לאבות שם. הובא גם במדרש שמואל שם (בשם מהר"י בר שלמה).

(61) ראה גם תנא דבי אליהו רבה ספ"ח.

(62) כלשון חז"ל קידושין ל, ריש ע"ב. וראה סנהדרין כד, א: ת"ח שבבבלי כו.

(63) ברכות כח, ב. וטושי"ע או"ח ס"ו קי ובשו"ע אדה"ז שם. עיי"ש. וצ"ע"ג שלא ראיתי נוהגין כן, ולא נדפס הנוסח בסידורים (גם לא בהסידור עם דא"ח וכיו"ב – שהוא ללומדים וכו')*. וראה תו"ט בפתיחתו לפיה"מ שלו. – ובערוך השולחן כ' ד' נראה משום דעכשיו הלומדים בביהמ"ד אינם מורים הוראות.

(64) ראה אנה"ק ס"ו (קמד, ב ואילך). וראה קר"א ד"ה ולהבין פרטי ההלכות.

(65) ראה נד"ז מדרש שמואל שם (סד"ה בגמרא) – אבל לא במלחמתה של תורה.

(66) עירובין יג, ב. ושו"נ. וראה חגיגה ג, ב: נתנו מרועה אחד.

(67) ירושלמי סוטה פ"ט הי"ג. הובא במחזור ויטרי שם (וראה שם

עוד מחז"ל ע"ד שמואל הקטן). מדרש שמואל שם. ועוד.
(68) ועפ"ז יובן ההמשך להמשנה שלאח"ז "הלומד תורה ילך כו" (ע"פ הנ"ל ס"ז).

(69) וי"ל דכיון שקשה מאד להיות בביטול עצום כזה שיהי' נוגע לו אך ורק אמיתתה של תורה מבלי לערב בזה כלל איזה הרגש של מציאות שלו – לכן הוא רק ענין של מילי דחסידותא. ועפ"ז יומתק הא דרבי נחומאי בן הקנה הוצרך להתפלל ע"ז בכל פעם.

(70) עפ"ז יש לבאר כפל הלשון – "בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך":

מלחמתה של תורה אפ"ל בב' ענינים: (א) בפסקי הלכה – שאז כאשר מנצח חבירו הו"ע של "נפול אויבך", שמתבטל לגמרי. (ב) בטעמי ההלכה – שאז דעת חבירו המנוצחת היא בנדוד "כשלון".

ובתחתם לזה אומר "אל תשמח" ו"אל יגל לבך" – כי שמחה היא – גלוי, וגילה היא בסתר בלב (לקו"ת נציבים מז, רע"א. וראה מדרש שמואל שם), ולכן: כאשר מנצח חבירו בפסק הלכה (נפול אויבך) אפשר שתתעורר אצלו שמחה גלוי, משא"כ בנצחון רק בבירור טעמי ההלכה (בכשלו) צריך רק זהירות ד"אל יגל לבך".

(*) אף שנמצא בסידור הארז"ל (ר' שבתי) הלכות ד"א "סדר קביעות התורה, ובסי' קול יעקב ("כוונת הלימוד" אות מזח). וכן בסידור הרמ"ק (תפלה למשה). של"ה יעב"ץ. אוצר התפלות.

על-ידי התבוננות והתעמקות בזה, הוא יגיע לידי
 כך, שלא רק לא ישמח "בנפול אויבך", אלא להיפך:
 יקויים אצלו ההיפך, ש"אינם זדים משם עד שנעשים
 אוהבים זה את זה...⁷³, ואף יותר מכך, כמאמר
 חז"ל⁷⁴ לגבי בית הלל ובית שמאי: חיבה וריעות
 נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר⁷⁵ האמת והשלום
 אהבו.

(משיחות אור לכ"ד טבת תשל"ח,

1 כיוון להלכה, לא מפני פגם בשכלו וכדומה, אלא
 2 כעונש, מפני "אפו" של ה', הוא לא זכה לכוון להלכה.
 3 לכן אסור לשמוח "בנפול אויבך" – מכך שנגרם
 4 באמצעותו עונש מאת הקב"ה על זולתו. יש לשמוח
 5 רק על כך שנתבררה ההלכה לאמיתתה.
 6 ואדרבה: אם הוא ישמח "בנפול אויבך", הרי
 7 ייתכן⁷¹, שבכך יגרום ל"והשיב מעליו אפו" – הקב"ה
 8 יסיר את "אפו" מן החבר – אליז⁷².

(74) יבמות יד ב. וראה בארוכה שיחת י"ט כסלו וש"פ וישב תשל"ד
 – הדרן למס' ברכות – בענין שלום בין ת"ח.
 (75) זכרי' ח יט.

(71) אבל אינו מוכרח. ומתורצת עפ"י הקושיא (מדרש שמואל שם.
 (עוד) למה אמר פ' יראה ה'. וראה מדרש שמואל לעיל 65.
 (72) ראב"ע, רלב"ג ומצוד" – משלי שם. רש"י לאבות שם.
 (73) קידושין ל, ריש ע"ב.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

באכילה, ואם מת לפני שנשחט דינו להקבר עם עורו, דהיינו
 שעורו אסור בהנאה, ומשמע רבי עקיבא, שבכור שנשחט במומו
 ואחר ההפשט נמצא שזיה טריפה, ואם כן דינו להקבר, מכל
 מקום העור מותר בהנאה שכן הטריפה הוכרה רק לאחר ההפשט,
 ודין זה דומה לדינו של רבי חנינא, שקרבן שהופשט ונזרק דמו ואז
 נמצא טריפה, עורו מותר לכהנים. ודין זה אינו נכלל בדברי רבי
 חנינא שדיבר רק על קדשים שנזרק דמם במקדש, ואם כן חידושו
 של רבי עקיבא הוא, שגם בבכור בעל מום גבולין השחיטה
 מתירה את עורו אם נמצא טריפה לאחר הפשט.
 הגמרא מבארת כיצד נפסקה ההלכה במחלוקת במשנתנו:
 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, הלכה כרבי עקיבא, שבכור
 בעל מום שנשחט ונמצא טריפה, עורו לכהנים, ואף רבי עקיבא לא
 אמר שעורו לכהנים אלא בשחיטתו מומחה – שברק מומחה את
 המום ואמר שזהו מום קבוע, שמותר לשחוט עליו את הבכור. אבל
 אם לא התייר מומחה, לא אמר רבי עקיבא שעורו לכהנים, שהרי
 שחיטתו פסולה היא, שאסור לשחוט בכור עד שיוודע שיש בו מום
 קבוע.
 הגמרא מסיקה שלא כדבריה: והלכתא כרבנן, החולקים על
 רבי חנינא, וסוברים שאם היה מום בקדשים לפני ההפשט, אף
 שהוכר המום רק לאחר ההפשט, מכל מקום שורפים את העור.
 ואם כן, אין הלכה לא כרבי חנינא ולא כרבי עקיבא. (בשר בקבוצה
 והעור כשריפה).

משנה

המשנה עוסקת בחטאות הפנימיות, ומפרטת את מקום שריפת
 בשרן ופרטי דין טומאת בגדים של העוסקים בהן.
 פרים הנשרפים, והם פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ופר
 כהן גדול ביום הכיפורים, ושעירים הנשרפים, והם שעירי עבודת
 כוכבים ושעיר העם ביום הכיפורים, שבשרם של כל אלו אינו
 נאכל כשאר חטאות אלא דינו להשרף, כזמן שהן נשרפין במצותן,
 נשרפים בבית הדין שהיה מחוץ לירושלים, ומטמאין את הבגדים
 של העוסקים בהם. ואם אינן נשרפין במצותן, משום שנפסלו ובטל
 דין שריפתם, נשרפין ככל קדשים שנפסלו, ומקום שריפתם הוא
 בבית הקברות במקום בו שורפים פסולי קדשים, ואינן מטמאין את
 הבגדים של העוסקים בהם, שלא נאמרו דין שריפה מחוץ לשלוש
 מחנות ודין טומאת בגדים אלא כשהם כשרים ולא כשהם פסולים.

מקשה הגמרא: והאיכא – והרי יש אופן שנפסל אחר הפשט וקודם
 זריקה לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, דאמר שאין הדם מרצה על
 העור בפני עצמו ולכן שורפים קרבן שנפסל קודם זריקה, ואם כן
 שורפים את העור בפני עצמו ושהרי כבר הופשט, ומדוע אמר רבי
 חנינא שאין שורפים עור מופשט. מתרצת הגמרא: רבי חנינא ברבי
 סבירא ליה – הוא סובר, ולדעתו אכן אין שורפים את העור באופן
 זה, אלא הוא מותר לכהנים, שכן זריקת הדם מרצה על העור בפני
 עצמו. מתרצת הגמרא באופן אחר, ואיכתיא איכא – ואם תרצה
 תוכל ליישב זאת כך, אפילו תוקמא – אפילו אם תעמיד את דעת
 רבי חנינא בדעת רבי אלעזר ברבי שמעון, שבאופן שנפסל אחר
 הפשט קודם זריקה נשרף העור לבדו, מכל מקום לא אירע מקרה
 כזה בימי רבי חנינא, שהרי מודה רבי שאין הפשט קודם זריקה
 כמבואר לעיל, שלא הורגלו לכהנים להפשט קודם זריקה אף
 שיש תועלת בדבר זה, שאז הזריקה מתירה את העור אף אם נפסל
 הבשר אחר כך ולדעת רבין, ומכל שכן לדעת רבי אלעזר ברבי
 שמעון יש לומר שלא הורגלו לכהנים כלל להפשט קודם זריקה,
 שהרי לדעתו אין תועלת כלל בהפשט זה ואסור להשהות את
 זריקת הדם כל כך, ואם כן לא אירע מקרה כזה בימי רבי חנינא.
 מקשה הגמרא: והאיכא – והרי יש אופן פסול של נמצאת טריפה
 בפני מעיים, שפסול זה אינו ניכר עד לאחר ההפשט, ומכל מקום
 הפסול הרי היה לפני ההפשט ולפני הזריקה, ואם כן באופן זה דין
 העור להשרף אף שהופשט, בין לדעת רבי ושהרי הפסול היה
 קודם הפשט ובין לדעת רבי אלעזר ברבי שמעון ושהרי הפסול
 היה קודם זריקה. מתרצת הגמרא: קסבר – סובר רבי חנינא
 שבפסול של נמצאת טריפה בפני מעיים, הדם אכן מרצה על העור,
 שכן הפסול לא הוכר עד לאחר הפשט ולדעת רבין ולאחר זריקה
 ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון. מדייקת הגמרא שאכן כך סובר
 רבי חנינא, דיקא נמי, דקתני במשנתנו, אמר רבי עקיבא, מדבריו
 של רבי חנינא למדנו שהפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שזאתו
 – שהיה הפהנים בעורו, אף שפסול זה היה בו קודם הפשט וקודם
 זריקה, כיון שלא הוכר הפסול עד לאחר ההפשט והזריקה. שמע
 מנה – מוכח מכאן שלדעת רבי חנינא, הדם לא הוכר הפסול עד
 לאחר הפשט וזריקה, הדם מרצה על העור.
 מקשה הגמרא: ואלא מאי קא משמע לן רבי עקיבא – אם כן, שכן
 סובר רבי חנינא, מה בא רבי עקיבא לחדש בבכור יותר מאשר
 בשאר הקדשים שבהם דיבר רבי חנינא. מתרצת הגמרא: קא
 משמע לן רבי עקיבא שאפילו בגבולין – מחוץ למקדש, כלומר
 בכור בעל מום, שדינו להשחט מחוץ למקדש ושחיטתו מתירתו

ילקוט לוי יצחק על התורה

מילה ופריעה הוא מהיטבאל והדר, זהו שמילה הוא לשמונה⁹ הדר המלך הח', כי מילה הוא¹⁰ במלכות ופריעה ביסוד.

והיינו מהיטבאל¹¹ אותיות מיל"ה טב"א.
טב"א מספר י"ב, הוא הזמן האחרון¹² דמילה שנימול ל"ב.

ומילה ל"ב הוא כשיש יום טוב דראש השנה, הנה בתפלה דראש השנה אומרים והופע בהדר גאון עזך כו', והופע הוא ושם עירו פעו, בהדר הוא המלך הדר, עז"ך גי' מהיטבאל¹³, וכמ"ש במ"א¹⁴ בס"ד.

ומהיטבאל היא הנוקבא מלכות, הדר שהוא בחי' יסוד, הוא בחי' פריעה, שע"ז נתגלה אבר היסוד שהוא¹⁵ הדורא דגופא¹⁶.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רמ

בראשית לו, לט: וַיִּמָּת בְּעַל חֲנָן בֶּן־עֶכְבֹּר וַיִּמָּלֵךְ תַּחְתָּיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בְּתִימָנָה בֵּת מִי זָהָב:

קנב

רמזים דכל ענין של ראש השנה נוסד על "זרעא חייא וקיימא", ונרמז ב"הדר – ומהיטבאל"

כל ענין של ראש השנה נוסד על זרעא חייא וקיימא. וכמארז¹⁷ שלשה נשים נפקדו בר"ה¹⁸ שרה חנה רחל, והוא כל שרש ענין עולם התיקון, שנוסד על לשבת¹⁹ יצרה היפך דלתהו בראה. והוא מה שאומרים בתפלת ראש השנה, והופע בהדר גאון עזך על כל יושבי תבל ארצך, שנרמז כאן הדר.

ואשתו מהיטבאל, מספר²⁰ עז"ך.
ושם עירו פעו, בתבית והופע, (וכן המילדות העבריות היו שפרה²¹ ופופעה).

והראשי תיבות הדר גאון עזך הוא מספר מזל"א²², ביום הגמ"ל את יצחק בנו שקוראין בראש השנה. לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שפב

קנב

רמז במלך השמיני "הדר – מהיטבאל", למ"ש בזוהר דע"י מצות מילה ופריעה ניצולים מגיהנם

[בזוהר פרשת ויחי דף רלח, דע"י מצות מילה ופריעה ניצולים מן הגיהנם].
כללות ענין עולם התיקון הוא אחר השבירה דתהו, זהו שעל ידם ניצולים מגיהנם ששרשו²³ מהשבירה דתהו.

(9) ראה דרך מצותיך עמוד 18 ואילך.
(10) ראה אור התורה לך לך עמוד תשכט וז"ל: ואפ"ל ב' בחי' אלו ע"ד סור מרע (מלכות), ועשה טוב (יסוד), ע"ש.
(11) ראה שבת קלז, א. קטן נימול לשמנה, לתשעה, ולעשרה, ולאחד עשר, ולי"ב, לא פחות ולא יותר. הא כיצד, כדרכו לשמנה, נולד לבין השמשות נימול לט' (רש"י: "שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושםא בין השמשות יום הוא ונימול לט'"). בין השמשות של ערב שבת נימול לעשרה (רש"י: "א"א למולו בשבת הבאה, דשםא ט' הוא והוא לי' מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת, וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי"). יום טוב לאחר השבת נימול לאחר עשר (רש"י: "אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול ל"א"). ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר.
(12) ראה לעיל סימן קנב.

(13) הדורא דגופא: ראה גם לקמן סימן קנו. קנט. קסא.
(14) ראה זוהר פרשת תצוה דף קפו ע"ב. וז"ל: אמאי אקרי הדר (למה נקרא היסוד הדר), והא אתר טמירא איהו דלית ליה גלויא וצריכא לאתכסייא תדיר (והרי הוא מקום טמיר ומכוסה שאין לו גלוי וצריך להיות מכוסה תמיד), ולית הדר אלא מאן דאתגלייא ואתחזי (ואין הדר אלא מי שמתגלה ונראה, ואם כן איך יצדק ביסוד השם הדר, ומתריך) אלא אף על גב דאיהו דרגא טמירא (אלא אף על פי שהוא מדרגה מכוסה, עכ"ז) הדורא איהו דכל גופא (הוא הידורו של כל הגוף), ולא אשתכח הדורא לגופא אלא ביה (ולא נמצא הידור לגוף אלא בו), מאי טעמא (מהו הטעם, ואמר כי) מאן דלית עמיה האי דרגא לית ביה הדורא למיעל בבני נשא (מי שאין עמו מדרגת היסוד, כלומר שהוא סריס, אין בו הידור ויפוי לבוא בין בני אדם, כי) קלא לאו עמיה כדכורא (הקול אין לו כמו לזכר (כמ"ש במסכת יבמות דף פ ע"ב, אחד מסימני הסריס הוא שקולו לקי ואין ניכר בין איש לאשה)), והדורא דקלא אתכסאת מניה (והידור הקול נתכסה ממנו), וכן דיקנא והדורא דדיקנא לאו עמיה (זקן והידור שמהדרים לאיש בעל זקן אין עמו כי אין לו הדרת פנים זקן, הרי) ואף על גב דאתכסייא ההוא דרגא (אף על פי שהיסוד הוא מכוסה, אבל) כל הדורא דגופא ביה תליא (כל הידור הגוף בו תלוי) (רמ"ק ומפרשים).

(1) ראש השנה י, ב. ראה אור התורה דברים חלק ג' עמוד א'דש.
(2) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן סג.
(3) עפ"י מ"ש ישע"י מה, יח "לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה".
(4) "מהיטבאל" בגי' 97, וכן "עזך". ראה גם לקמן סימן קנג.
(5) שמות א, טו. ראה אור התורה פרשת שלח עמוד תצט וז"ל: עולם התהו ו' מלכ"י שמתו, שנשברו הכלים ונפלו, ועולם התיקון הוא בחי' האדם וכו', והוא בחי' מלך השמיני הדר ושם עירו פעו, י"ל הדיבור עיר אלקינו כו', וכענין מ"ש ושם השנית *פופעה, ע"ש.
(*) ראה רש"י שמות א, טו פופעה וז"ל: זו מרים על שם שפופעה ומדברת והוגה לולד, ע"ש.
(6) רמז למארז"ל (מועד קטן כח). בנים במזל"א תליא. [ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קכח].
(7) בראשית כא, ח. הגמ"ל בגי' מזל"א.
(8) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן יג. יד.

שמו מטעם כי נפש חי' הוא שמו.
צמח דוד פ' במדבר

ב. עלה ראש הפסגה ושא עיניך וגו' וראה בעיניך וגו'. עמ"ש לקמן סוף פ' ברכה בזה, ולעיל בפ' פינחס' לא כתיב "בעיניך", וכתיב "וראית" לשון מצוה עשה שתראה, וגדר הבטה וכוונה במציאות כי ע"י זה נתקדש האויר של ארץ ישראל, משא"כ כאן רק לשון "ראה" לא [חיוב], ולא נתקדש, כי כאן ראה גם הג' אומות, עיי' ב"ב דף נו ע"א² בזה, ולכך כאן גם [ארבע] רוחות³, ובפ' פינחס לא נקט וכן בפ' ברכה, ושם הוה ב' ראיות, ראי' א' "וראיהו ה'", ור"ל זה מ"ע, וזה הוה ז' אומות, וראיה של הראיתך נקט "בעיניך"⁴.
צפנת פענח – הרצ"ב גאון

(1) שם: עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ וגו' וראית אותה וגו' (במדבר כז, יב-יג), ור"ל דלכך שנה עליו הכתוב: וראה, וראית.
(2) שם: כל שהראהו הקב"ה למשה (בשעת מיתתו, כדכתיב – דברים לד – ויראהו ה' את הארץ, רשב"ם) חייב במעשר לאפוקי מאי לאפוקי קניי קניזי וקדמוני.
(3) ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וגו' (ר"ל משום דכאן ראה כל י' אומות).
(4) ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה וגו' ויראהו ה' את כל הארץ וגו' ויאמר ה' אליו וגו' הראיתך בעיניך ושמה לא תעבור (דברים לד). כוונת הגאון הרצ"ב, כנראה, לרמוז על ההבדלים בין הכתוב כאן, ובין לשון הכתוב בפ' פנחס, ובין שניהם למה שכתב בפ' וזאת הברכה, כאן כתוב "עלה ראש הפסגה", ובפ' פנחס "עלה אל הר העברים", ובפ' ברכה "אל הר נבו (שהוא הר העברים) ראש הפסגה", כאן כתוב "בעיניך" וגם בפ' ברכה בסוף, אבל בפ' פנחס לא כתוב בעיניך, ולכן מחדש רבנו שהיו שם שתי ראיות נפרדות (ואולי גם משני מקומות נפרדים) אחת כדי לקדש האויר של ארץ ישראל ועוד כמה דברים (ראה לקמן פ"ד, מ"א), וזה חל רק על של ז' אומות ולזה צריך כוונה ורצון, ולא די "בראית עינים" לבד, ואחת ראי' של רשות בלי שום כוונות, זה ה' על הארץ של כל עשר אומות, וע"ז נאמר "וראה בעיניך", ובפ' ברכה כולל שתייהן.

ג, כז – עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה

א. במסורה [ושא ג], ושא את מספר שמותם (במדבר ג, מ). ואידך ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה. (תהלים כה, יח) ושא לכל חטאתי:
ונראה לבאר ולתת טעם על זה הסדר, ימה. וצפונה. ותימנה. ומזרחה. והוא דמערב מקום שקיעת החמה והוא בחי' מיתה (בראשית מט, לג) ויאסף רגליו אל המטה. וכן צפון בחי' חושך וצלמות. ותימנה ומזרחה הוא בחי' חיים [דרום גי' נר מזרח גי' הנר]:
והנה כאשר נאמר למשה שהוא מוכרח למות כעת. בישר לו השי"ת כי לעתיד יעמוד ובזכותו יעמדו כל ישראל לתחיית המתים. וזהו שנאמר לו שא עיניך ימה וצפונה הוא בחי' מיתה. ותימנה ומזרחה הוא בחי' תחי' כנ"ל:
והנה איתא (תענית ב.) כי המפתח של תחי' הוא ביד הקב"ה. וקשה הלא אלקנו כהן הוא (סנהדרין לט.). והתירוץ הוא כי ישראל נקראים בנים למקום כמו שהקשו המפורשים למה יועיל תשובה הלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. ותרצו כי ישראל נקראים בנים למקום ואב שמחל וכו':
וזהו כוונת המסורה ושא לכל חטאתי. פי' כי מכאן מוכח שמועיל תשובה כי ישראל נקראים בנים למקום. ועי"כ יזכו ישראל לתחי'. ע"כ תשא ותכפר לכל חטאתי. והנה איתא כי התחי' יהי' בזכות משה וזהו שנאמר לו ושא את מספר שמותם היינו שיתעוררו לעמוד ע"י שתקרא לכל או"א בשמו. וכמו שמצינו סגולה לעורר אדם משנתו ע"י קריאת

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב מני"א, תשכ"א
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיי"ג וכ' מני"א והקודמיו עם המצורף אליהם, וכבקשתו עונה הנני מבלי לחכות על התור.

בקשר עם קביעות זמן החתונה, הקדמה בכגון זה היא נכונה כמובן, ואידך שיחליטו יהי' בשעה טובה ומוצלחת בכל הפרטים.

לכתבו אודות שושבין, שיש סברא ע"ד פלוני, ולאידך גיסא יש לו טעם להיפך, ובמקום חשש שאז יהי' עלבון מצדם של פ'.

ובכגון דא ובפרט כשמעורב ענין שנוגע בכבוד בן ובת ישראל מוסיפין על הזוג שושבין, ז.א. שמסתובבים ג' זוגות, וכלפי שמיא גליא מי הם שתי זוגות השושבין, ומטעם הנ"ל מובן שכל זה צריך להעשות מבלי הדגשה.

בברכה לבשו"ט וכן בענינים הכללים.

♦ יום ראשון י' מנחם-אב ♦

ג (כג) וְאַתְּחַנֵּן אֶל־יְהוָה בָּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:

כג וְצִלְתִּי קָדָם יי בַּעֲדָנָא הֵיכֵא לְמִימָר:

מַעֲשֶׂה לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תְּפִלָּה, כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי.
בַּעֲת הַהוּא • לְאַחַר שְׁכַבְשְׁתִּי אֶרֶץ סִיחֹן וְעֹג,
 דְּמִיתִי שְׁמָא הֵתֵר הַגִּדֵּר (ספרי). **לֵאמֹר** • זֶה אֶחָד
 מִשְׁלֵשָׁה מְקוֹמוֹת שְׁאֵמֵר מִשָּׁה לְפָנֵי הַמָּקוֹם: 'אֵינִי
 מִנִּיחָךְ עַד שֶׁתּוֹדִיעֵנִי אִם תַּעֲשֶׂה שְׁאֵלְתִּי, אִם לֹא'.

כ"ג וְאַתְּחַנֵּן • אֵין חֲנוּן? כָּל מְקוֹם אֵלָּא לְשׁוֹן
 מִתְּנֵת חֲנֻם, אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ לָהֶם לְצַדִּיקִים לְתוֹלוֹת
 בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים, אֵין מְבַקְשִׁים מֵאֵת הַמָּקוֹם אֵלָּא
 מִתְּנֵת חֲנֻם, לְפִי שְׁאֵמֵר לוֹ (שמות לג): "וְחִנֵּיתִי אֶת-אֲשֶׁר
 אָחִין", אָמַר לוֹ בְּלִשׁוֹן "וְאַתְּחַנֵּן". דְּבַר אַחֵר: זֶה אֶחָד

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק כ"ד עמוד 28 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

פַּעֲלַת מִשָּׁה בְּבִטּוֹל הַגִּזְרָה

וְאַתְּחַנֵּן אֶל־יְהוָה

הַיָּחִיד לֹא מִהֵנִי, וְעַל הַצָּבוֹר מִהֵנִי.
 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמֵר דְּבָרָה נִחְלָקוּ שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים בְּרִש"י
 הַנֶּ"ל, דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַגְזִירָה עַל מִשָּׁה כְּגִזְרַת הַצָּבוֹר הוּא,
 דְּהֵרִי "מִשָּׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה" (רש"י (חוקת כא,
 כא) "דְּבוֹר הַמַּתְחִיל וְיִשְׁלַח יִשְׂרָאֵל) וְלִכְּן שְׁפִיר הוּא "וְאַתְּחַנֵּן"
 לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כִּי בְּגִזְרֵי דִין עַל הַצָּבוֹר מִהֵנִי תְּפִלָּה גַם אַחֵר
 גִּזְרֵי דִין, אָבֵל יֵשׁ אוֹמְרִים דְּהַגְזִירָה עַל מִשָּׁה הִיא כְּגִזְרָה עַל
 יָחִיד גְּרִידָא. וְלִכְּן אֵי-אֶפְשֶׁר לֹמֵר דְּ"וְאַתְּחַנֵּן" לְשׁוֹן תְּפִלָּה
 הוּא, וְצָרִיךְ לֹמֵר דְּבִקְשָׁה מִשָּׁה "מִתְּנֵת חֲנֻם".

אֵין חֲנוּן . . אֵלָּא לְשׁוֹן מִתְּנֵת חֲנֻם . . דְּבַר אַחֵר: זֶה אֶחָד
 מִעֲשֶׂה לְשׁוֹנוֹת שְׁנִקְרָאת תְּפִלָּה. (ג, כג. ובפירושו רש"י)
 וְיֵשׁ לְבָאֵר טַעַם הַחֲלֻק בֵּין ב' פְּרוּשִׁים אֵלּוּ, דְּהֵנָּה אֶף
 שְׁמוּשָׁה הַתְּפִלָּה לְכַנֵּס לְאַרְץ כִּי חֲשַׁב "שְׁמָא הֵתֵר הַגִּדֵּר"
 (רש"י "דְּבוֹר הַמַּתְחִיל" שְׁלֹאחֲרֵי-זֶה) הֵרִי אֶף הוּא יָדַע שְׁכַבְר
 "נִגְזְרָה גִזְרָה" (לשון רש"י לקמן פסוק כד) שְׁלֹא יִכְנֵס לְאַרְץ.
 וְהֵנָּה בְּרִאשׁ הַשְּׁנָה (ז, ב ואילך) יֵשׁ מַחֲלֻקָּת אִם תְּפִלָּה
 מוֹעִילָה לְאַחֵר גִּזְרֵי דִין. וּמִסְקִנָּת הַמְּקָרָא שֶׁם דְּבִגְזֵר דִּין עַל

(כד) אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ
 אֶת-גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת-יְדֶךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בְּשָׁמַיִם
 וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וּכְגִבוּרְתֶּךָ:

כד יי אֱלֹהִים אַתָּ שְׂרִיתָא לְאַחֲזָא יֵת עַבְדְּךָ
 יֵת רְבוּתְךָ וְיֵת יְדְךָ תַּקְפָּתָא דִּי אַתָּ הוּא
 אֱלֹהָא דְשִׁכְנָתְךָ בְּשִׁמְיָא מְלַעֲלָא וְשִׁלִּיט
 בְּאַרְעָא וְלִית דִּיעַבְדָּ פְּעוּבְדִּיךָ וּכְגִבוּרְתֶּךָ:

כ"ד אֲדַנִּי בְּרַחֲמִים אֵת מִדַּת הַדִּין הַחֲזָקָה. אֲשֶׁר
 מִי־אֵל וְגו' • אֵינְךָ הוֹמָה לְמִלְךָ בְּשֶׁר-וָדָם, שֵׁשׁ לוֹ
 יַעֲצִים וְסִנְקִתְדִּירִין הַמְּמַחֲיִין בְּגִדּוֹ כְּשֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת
 חֶסֶד וְלַעֲבֹר עַל מִדּוֹתָיו. אַתָּה, אֵין מִי יִמְחָה בְּיָדְךָ
 אִם תִּמְחַל לִי וְתִבְטַל גִּזְרָתְךָ. וְלְפִי פְּשׁוּטוֹ: "אַתָּה
 הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת עַבְדְּךָ", מְלַחֲמַת סִיחֹן וְעֹג,
 כְּדַכְתִּיב (דברים ב): "רְאֵה הַחֲלֹתִי תַת לְפָנֶיךָ", הִרְאֵנִי
 מְלַחֲמַת ל"א מְלָכִים.

כ"ד ה' אֱלֹהִים • רַחוּם בְּדִין. אַתָּה הַחֲלוֹת
 לְהִרְאוֹת אֶת-עַבְדְּךָ • (שם) פֶּתַח, לְהִיּוֹת עוֹמֵד
 וּמִתְּפַלֵּל, אֶף-עַל-פִּי שְׁנִגְזְרָה גִזְרָה. אָמַר לוֹ: מִמָּד
 לְמַדְתִּי, שְׁאֵמֵר לִי (שמות לב): "וְעַתָּה, הִנֵּיחָה לִי", וְכִי
 תּוֹכֵס הֵייתִי בָּךְ? אֵלָּא לְפַתַּח פֶּתַח, שְׂבִי הִנֵּה תְּלוּי
 לְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ כֵּן הֵייתִי סְבוּר לַעֲשׂוֹת עֲכָשׁוּ.
 אֶת-גְּדֻלָּתְךָ • זוֹ מִדַּת טוֹבָךְ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (במדבר יד):
 "וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹחַ ה'", וְאַתְּ-יָדְךָ • זוֹ יְמִינְךָ
 שְׁהִיא פְּשׁוּטָה לְכָל בָּאֵי עוֹלָם. הַחֲזָקָה • שְׁאֵתָה

(כה) אַעֲבֹרֶה-נָּא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר
 בָּעֵבֶר הִירְדֵּן הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנוּ:

כה אַעֲבֹר פְּעוּ וְאֶחָזִי יֵת אַרְעָא טְבָתָא דִּי
 בָּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא טוּרָא טָבָא הַדִּין וְיֵיתָ
 מְקַדְשָׁא:

כ"ה אַעֲבֹרֶה-נָּא • אֵין 'נָא' אֵלָּא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה. הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה • זוֹ יְרוּשָׁלַּיִם. וְהַלְבָּנוּ • (יומא לט) זֶה בֵּית
 הַמְּקִדָּשׁ.

ספורנו

ג (כד) וְאַתָּה יְדֶךָ הַחֲזָקָה. לְשׁוֹנוֹת טַעַם
 הַנִּבְרָאִים הַבְּלִיתִי נִפְסִדִים, שְׁלֹא יוֹכֵל
 זֶה וּזְלִתָּךְ. וְכָל אֱלֹהִים עֲשִׂית כְּדִי לְהִבְיָא
 אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ, וְלִכְּן רָאוּי
 לְהַשְׁתַּדֵּל בְּקִיּוֹם שְׁבִתָּם בָּהּ. תוֹרָה כֹּה
 (ככה) אַעֲבֹרֶה נָּא. לְהַכְרִית כָּל יוֹשְׁבֵי

רצון משה להכנס לארץ

שָׁלוּטוֹ שֶׁזֶנְאִיָּהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם" (ראה גם לקוטי-שיחות חלק כ"ו עמוד 4).

ומטעם זה, איתא בספרים (מגלה עמוקות אופן קפה, ועוד) שאם משה היה מכניס את בני ישראל לארץ, לא היה שניף ענין של גלות וכו', והיתה זו ישיבה נצחית לעולם, פיון שמעשה ידיו נצחיים.

וזהו תוכן בקשתו של משה "שיתקומו כלן (כל המצות) על ידי", דבבקשתו זו לא בקש אנפשיה "אפנס לארץ כדי שאני אקים את כל המצות", דלטובת עצמו קא מבעי? אלא טעם רצונו להכנס אל הארץ, הוא בכדי "ש[המצות] יתקומו על ידו", היינו שחפצו היה שהמצות יתקומו בארץ ישראל מכוחו שלו, וכך יהיו קיימים לעולם, ללא כל הפסק של גלות.

אעברה-נא ואראה את-הארץ הטובה (ג, כה)

בגמרא (סוטה יד, א) אמרו: "מפני מה נתאנה משה רבנו להכנס לארץ ישראל? וכי לאכול מפרה? הוא צריך או לשבע מטובה? הוא צריך? אלא כך אמר משה: הרבה מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל. אכנס אני לארץ כדי שיתקומו כלן [כל המצות] על ידי".

והנה, דיוק הלשון "שיתקומו כלן על ידי" תמונה, דלכאורה הנה ליה למימר "שאקים את כלם".

והבאור בזה:

ידוע שמדתו של משה רבנו היא מדת האמת, כדאיתא במדרש (שמות רבה ה, י) "אמת זה משה", שמדה זו מורה על נצחיות וקביעות. ולכן 'מעשה ידי משה נצחיים' המה, ללא כל שנוי. וכנאמר בגמרא (סוטה ט, א) "משה ודוד לא

כוונה רגז מן קדם יי עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר יי לי סגי לה לא תוסף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין:

(כו) ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב-לך אל-תוסף דבר אלי עוד

בדבר הזה:

רב-לך • (ספרי) שלא יאמרו: הרב כמה קשה, והתלמיד כמה סרבן ומפציר. דבר אחר: "רב-לך", הרבה מזה שמור לה, רב-טוב הצפון לה.

כש"י ויתעבר ה' • (ספרי) נתמלא חמה. למענכם • בשבילכם, אתם גרמתם לי. וכן הוא אומר (תהלים קו): "ויקציפו עלי מי מריבה וירע למשה בעבורם".

כו סק לריש רמא וזקוף עיניך למערכא ולצפונא ולדרומא ולמדינתא וחזי בעיניך ארי לא תעבר ית ירדנא הדין:

(כו) עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כילא תעבר את-הירדן הזה:

כש"י וראה בעיניך • בקשת ממני: "ואראה את הארץ הטובה". אני מראה לה את כל, שנאמר (דברים לה): "ויראהו ה' את כל הארץ".

כח ופקד ית יהושע ומקפיה ואלמחי ארי הוא יעבר קדם עמא הדין והוא יחסן יתהון ית ארעא די תחזי:

(כח) וצו את-יהושע וחזקוהו ואמצהו כיהוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את-הארץ אשר תראה:

ינחיל. כיהוא יעבר • אם יעבר לפניכם ינחילו, ואם לאו, לא ינחלו. וכן אתה מוצא כששלח מן העם אל העי, והוא ישוב: "ויכפו מהם אנשי העי וגו'", וכיון שנפל על פניו, אמר לו: "קם לה",

כש"י וצו את-יהושע • על הטרדות ועל המשאות ועל המריבות. וחזקוהו ואמצהו • בדברך, שלא ירד לבו לומר: 'כשם שנענש רבי עליהם, כך סופי ליענש עליהם'! מבטיחו אני, כי הוא יעבר והוא

שיעור יומי ליום ראשון י' מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת ואתחנן

'קם לך' בתיב, אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה, "למה זה אתה נופל על פניך", 'לא כך אמרתי למשה רבך: אם הוא עובר, עוברין. ואם לאו, אין עוברין'?!.

כט ויתבנא בחילתא לקבל בית פעור: פ

כט"ו ויתבנא וגו' • (ספרי) ונצמדתם לעבודת אלילים, ואף-על-פי-כן: "ועתה ישראל, שמע אל-החקים", והכל מחול לך, ואני לא זכיתי למחל לי.

ד (א) ועתה ישראל שמע אל-החקים ואל-המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען תחיו ובאתם וירשתם את-הארץ אשר יהוה אלהי אבותיכם נתן לכם:

(ב) לא תספו עליהדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את-מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם:

כט"ו לא תספו • (ספרי שם) כגון: חמש פרשיות בתפלין, חמשת מינין בלולב וחמש ציציות, וכן "לא תגרעו".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שמחת בית השואבה תשי"ד - תורת מנחם התוועדיות י עמ' 61)

לא תוסיפו ולא תגרעו (ד, ב) תהיה . . למחקה ולמסתור מזרם וממטר: זר"ם הוא אחד פחות מרמ"ח, ומט"ר הוא אחד יותר מרמ"ח, והספה שומרת הן מפני זר"ם, לא תגרעו, והן מפני מט"ר, לא תוסיפו.

(ג) עיניכם הראות את אשר-עשה יהוה בבעל פעור כי כל-האיש אשר הלך אחרי בעל-פעור השמידו יהוה אלהיך מקרבך:

(ד) ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום:

ספורנו

ד (א) ועתה ישראל. מאחר שאתה רואה גזרת האל יתברך להגלותכם אם תחטאו, השמרו מחטוא ושמרו מצותי בלי תוספת וגרעון, כי התוספת והגרעון בכל שהוא יביאו אתכם לתכלית הקלקול. תורה ב (ב) ולא תגרעו ממנו לשמר. ולא יחשב החושב, שבאשר תסור סבת האסור אצלה, לא יהיה חטא לגרע. כמו שחשב שלמה המלך 'אני ארבה ולא אסור, אני ארבה ולא אשיב' (סנהדרין כא, ב) ונכשל. תורה ג (ג) עיניכם הראות. הנה יעיד על זה מה שראיתם שקרה בענין בעל פעור. כי אמנם אותם שחטאו בעבודה זרה לא התכוננו לזה בתחלה, אבל היתה תחלת כוננתם לזנות בלבד, באמרו "ויחל העם לזנות" (במדבר כה, א), ואף על פי שהתורה אסרה זה מפני חשש עבודה זרה, באמרו "וזהו בנתינו.. וזהו את בניך" (שמות לד, טו), חשב כל אחד מהם שזה לא יקרה לו כלל. והנה קרה

ההפך, כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור. להדיק בבנותיו, אין גם אחד מהם שנשמר בחכמתו מהכשל בעבודה זרה עצמה, עד ש"השמידו ה' אלהיך". תורה ד (ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. היותם כלכם חכמים להשמר מהכשל בעבודה זרה. תורה ה

... ביום י"ז תמוז ותשעה-בבב יש לומדים (אף שמעטים הם ביותר – ולא נתפרסם כלל וכלל) בתורה (בנביאים) פרשת היום על-דבר "צום הרביעי" ו"צום החמישי" (על-דרך שבכל יום אומרים שירו של יום וכיוצא-בזה), ויתירה מזה – התורה היא נצחית גם לעתיד-לבוא, כולל חלקים אלו בנביאים המדברים על-דבר הצומות; אלא שבתורת אמת ותורה אור – מאיר בגלוי הטוב שבכל דבר, היינו הטוב שבצומות אלו, כפי שייהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים לעתיד-לבוא, ואדרבה – על-ידי הלימוד בנוגע להירידה לפי שעה, הרי-זה מגדיל השמחה וה'יום טוב'.

(משיחת שבת פרשת פינחס ה'תשמ"ח – הערה 36)

עטרת מרים

יג (ה' אומר) אֶסְפָּה אֶסִּיפָם שִׁיתַּאֲסִפוּ לְהִתְנַעֵץ מִה לַעֲשׂוֹת, כִּי רָצִוִי לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם כּוֹף וְכֹלָה נֶאֱמַר-יְהוָה (דברי העם) - הלא אִין עֲנָבִים בְּגִפֹּן וְאִין תְּאֵנִים בְּתֵאנָה וְהַעֲלָה נָבֵל וְאִין אוֹכֵל לְהִשִּׁיב נֶפֶשׁ, (תשובת השם) אִיד אֲתֵן לָהֶם עֲנָבִים וְתֵאנִים, הלא וְאֲתֵן לָהֶם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה הלא יַעֲבֹרוּם עֲלֵיהֶם: יד (דברי העם) עֲלִימָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים בְּלִי עֲצָה וְתִבְרָה לְמַלְכָּהּ הָאֶסְפּוֹ וְנִבּוֹא אֶל-עָרֵי הַמִּבְצָר לְהַלָּחֵם מִשָּׁם עִם הָאוֹיֵב, (תשובת הנביא) מִה יָצָא מִזֶּה, וְנִדְמָה נִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵינוּ הַדְּמִנּוֹ נִתְּהָ שָׁם פְּאֻלִּים הַיֹּשְׁבִים וְדוֹמְמִים כִּי ה' וַיִּשְׁקֵנוּ מִי־רֹאשׁ בְּמָקוֹם כּוֹס תַּנְחוּמִּים הַיִּתֵּן לְאֲבֵלִים, כִּי חָטְאֵנוּ לַיהוָה: טו (דברי העם) הלא רָאִי קִנְיָה לְקוֹיָה לְשָׁלוֹם וּמִדּוּעַ וְאִין טוֹב (תשובת הנביא) מִפְּנֵי שְׂחִיָּה רָאִי לְקוֹיָה לַעֲת מִרְפָּה וְהִנֵּה בַעֲתָה עוֹדֶם מִחוּסִים בְּרַעְתָּם: טז (דברי העם) הלא מִדֵּן שֶׁתִּבְרָד מִשְׁעָב לְחַיִּים תִּנְחַשְׁדָּע עֲקִיב סוֹם וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֲרֵי נִשְׁמַע עֲתָה נִחְרַת סוֹסִיוֹ שֶׁל הָאוֹיֵב מִקּוֹל מִצְחָלּוֹת אֲבִירָיו רָעֵשָׁה כָּל-הָאָרֶץ וַיִּבְאוּ זֹאת לֹא נִשְׁדָּע נִחַשְׁדָּע עֲקִיב סוֹם וְרוֹכְבוֹ וְהִנֵּה וַיִּבְאוּ וַיִּאֲכֹלוּ אֶרֶץ וּמִלּוֹאָהָ עִיר וַיֹּשְׁבֵי בָּהּ: יז (תשובת ה') קַעַת כָּבֵד הַכֵּל הַפָּדָה כִּי הִנֵּה מִשְׁלַח בָּכֶם נְחָשִׁים

יט הַנִּה-קֹּל שְׁוַעַת בְּתַעֲמִי מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיְהוָה אִין בְּצִיּוֹן אִם-מִלְכָּה אִין בְּהַ מִדּוּעַ הַכַּעֲסוֹנִי בְּפִסְלֵיהֶם בְּהַבְלִי נָכַר: כ עֶבֶר קָצִיר כָּלָה קִיץ וְאֲנַחְנוּ לֹא נוֹשְׁעֵנוּ: כא עַל-שִׁבְר בְּתַעֲמִי הַשְּׁבָרְתִי קִדְרָתִי שְׂמָה הַחֲזָקָתִי: כב הַצָּרִי אִין בְּגִלְעָד אִם-רָפָא אִין שָׁם כִּי מִדּוּעַ לֹא עֲלִיתָ אֲרֶכֶת בְּתַעֲמִי: כג מִי־יֵתֵן רֹאשִׁי מִיָּם וְעֵינִי מִקּוֹר דְּמָעָה וְאֶבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חֲלָלִי בְתַעֲמִי: א מִי־יִתְּנִי בַמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים וְאֶעֱזֹבֶה אֶת-עַמִּי וְאֶלְכָה מֵאֲתָם כִּי

עטרת מרים

צַפְעָנִים שֶׁהֵם קָשִׁים מִנְחָשׁ אֲשֶׁר אִין-לָהֶם לָחֹשׁ בְּלֹא חֲשָׁבָה וְנִשְׁכּוּ אֲתָכֶם וְלֹא אֵת סוֹסִיכֶם נֶאֱמַר-יְהוָה: יח (דברי העם) מִבְּלִיגִיתִי מִה שֶׁהַחֲזָקָתִי עָלַי יִגְוֹן לְכָל אֲתִמִּיד בָּהּ, אֲבָל לֹא אוֹכֵל עוֹד כִּי עָלַי לְבִי דְּרִי וְנִנְעַת חֲלָלִי עַד תִּנְפָּשׁ: יט הַנִּה-קֹּל שְׁוַעַת בְּתַעֲמִי צוֹעֲקִים מִפְּחַד הָאוֹיֵב הֵבֵא מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים וְלָמָּה כָּל זֹאת, הִיְהוָה וְכִי ה' אִין בְּצִיּוֹן אִם-מִלְכָּה אִין בְּהַ תִּשׁוּבוּ אֵלָיו וְאִין יִסְעֵא לָהֶם מִדּוּעַ אִם כֵּן הַכַּעֲסוֹנִי בְּפִסְלֵיהֶם בְּהַבְלִי נָכַר: כ הלא כָּבֵד עֶבֶר קָצִיר כָּלָה קִיץ וַיִּבְכֵּל זֹאת וְאֲנַחְנוּ לֹא נוֹשְׁעֵנוּ עַד: כא עַל-שִׁבְר בְּתַעֲמִי עַל הַפּוֹרְעָנוּת הַעֲתִידָה לְבֹא הַשְּׁבָרְתִי נִשְׁבָּרְתִי לְגִמְרָה בִּם קִדְרָתִי הַשְּׁחַר תִּצְרִי שְׂמָה הַחֲזָקָתִי הַחֲזָקָתִי: כב וְכִי הַצָּרִי שֶׁרָץ אֵילָן מִיִּתְּדָה לְרַפּוּאָה אִין בְּגִלְעָד שְׁהוּא מָקוֹם הַצָּרִי, רֹצֵחַ לֹמֵר: וְכִי אִין בְּיָדֶם תּוֹרָה וּמִצְוָה, אִם-רָפָא אִין שָׁם וְכִי אִין לָהֶם חֲכָמִים לְחֻזְרוֹתָם הַדָּרָךְ כִּי מִדּוּעַ לֹא עֲלִיתָ אֲרֶכֶת רַפּוּאָה בְּתַעֲמִי לְחִיּוּרִים לְמוֹטָב, וְלִכְפֹּל אֶת הַנְּחִירָה: כג הֲלֹא יִתֵּן מִי שִׁיתֵּן רֹאשִׁי מִיָּם מִלֵּא מִי כִּי וְעֵינִי מִקּוֹר הַנּוֹבֵעַ דְּמָעָה וְאֶבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חֲלָלִי בְתַעֲמִי: א מִי־יִתְּנִי לְצָרִי בַמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים, אִין וְאֶעֱזֹבֶה אֶת-עַמִּי וְאֶלְכָה מֵאֲתָם

יט הַנִּה-קֹּל שְׁוַעַת בְּתַעֲמִי מֵאֶרֶץ מִרְחָקִים הִיְהוָה אִין בְּצִיּוֹן אִם-מִלְכָּה אִין בְּהַ מִדּוּעַ הַכַּעֲסוֹנִי בְּפִסְלֵיהֶם בְּהַבְלִי נָכַר: כ עֶבֶר קָצִיר כָּלָה קִיץ וְאֲנַחְנוּ לֹא נוֹשְׁעֵנוּ: כא עַל-שִׁבְר בְּתַעֲמִי הַשְּׁבָרְתִי קִדְרָתִי שְׂמָה הַחֲזָקָתִי: כב הַצָּרִי אִין בְּגִלְעָד אִם-רָפָא אִין שָׁם כִּי מִדּוּעַ לֹא עֲלִיתָ אֲרֶכֶת בְּתַעֲמִי: כג מִי־יֵתֵן רֹאשִׁי מִיָּם וְעֵינִי מִקּוֹר דְּמָעָה וְאֶבְכָּה יוֹמָם וְלַיְלָה אֶת חֲלָלִי בְתַעֲמִי: א מִי־יִתְּנִי בַמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים וְאֶעֱזֹבֶה אֶת-עַמִּי וְאֶלְכָה מֵאֲתָם כִּי

עטרת מרים

אל מלון המדבר כי כלם מנאפים עצרת בנדים: ב גם המה וידרכו חמיני את־לשונם דוקה לקשתם הדרכה לדבר שקר ולא לאמונה גברו אלה על אלה בארץ שישפטו משפט אמת ושימנעו העושים כי מרעה מפעשה רעה אל מפעשה רעה | יצאו ואתי לאידעו

נאם־יהוה: ג אני מצוה לכם איש מרעהו השמרו היו נשקרים זה מזה ועל־כך על שום אה אלת־בטחו כי בלא־אח עקוב יעקב מרמה את אחיו וכל־רע רכיל יהלך וצריך להשמר ממנו: ד ואיש כל איש ברעהו יהתלו ומלעי, ואמת לא ידברו כי למדו הרעיו לשונם דבר־שקר העוה נלאו נתנעו כבר להענה ולעקם הדברים: ה אמר האל יתברך מה יועיל שבתך בתוך עם מרמה שלא תוכל להשיבם אלה, וכעבור עקם במרמה מאנו לדעת־אותי נאם־יהוה: ו לכן כה אמר יהוה צבאות הנני צורפם כיסורין להסיר מהם סיני העון ובחנתים אם ישארו סינים, כִּי־אֵיךְ אַעֲשֶׂה כי אני אוכל להניחם בידעם מפני שהם נקראים בת־עמי: ז חן (שוחט) שחוט משוק, הוזה מרחוק, נדמה לשונם ועוד מרמה דבר כי בפיו שלום את־רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו מארב: ח ובי העל מעשים באלה לא־אפקד אשנית כם להפער מהם נאם־יהוה אם בגוי אשר־כזה לא תתנקם נפשי: ט על חרב

עטרת מרים

החרים אשר לא צמח עליהם מרעה הצאן אשא בכי ונהי ויללה, ועל־נאות מדבר מקום מרעה במדבר קינה כי נצתו נהיו שממה מבלי־איש עבר ולא שמעו שם עוד קול מקנה גם מעוף השמים ועד־בהמה נדרו מקומם וחלכו להם: י ונתתי את־ירושלם לגלים

של אבנים מתבחים והחומות שחרסו, מעון מדור תנים ואת־ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב כי כלם ילכו בנלות: יא מִי־הָאִישׁ הַחֲכַם וְיָבֵן מַדְעוֹ אֶת־זֹאת וּמִי הַנָּבִיא וְאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי־יְהוָה אֵלָיו וַיַּגִּדָה עַל־מָה אֲבָדָה הָאָרֶץ לְמָדִי עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה רְאוּיָה לְיֹשֵׁב כָּל־נִצְתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֹבֵר: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה בְּעֵצְמוֹ, עַל־עֹקֶבֶת אֶת־תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיָּהם שֶׁלֹּא לְמַדֵּי אֶת הַתּוֹרָה, וְכֵן וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי לָקֵם מִצִּוְתִּי וְלֹא־הִלְכּוּ בְּהַ דְּרֹךְ הַתּוֹרָה: יג וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לָכֶם מִה שֶׁלָּכֶם רָאָה וְחָמַד וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמַדּוּם הִרְגִּילוּם אֲבוֹתָם: יד לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי מֹאכִילֶם אֶת־הָעֵם הַזֶּה לַעֲנָה עֹשֵׁב מִרְ, וְהַשְׁקִיתִים מִי־רֹאשׁ אֶרֶס נֶחֱשׁ, רוֹצֵה לֹמֵד: אֲבִיא עֲלֵיהֶם צָרוֹת שׁוֹנוֹת: טו וְהַפְּצוֹתִים בְּגוֹיִם אֲפֹר אוֹתָם בְּגוֹיִם בְּמִקְוֹמוֹת אֲשֶׁר לֹא יֵדְעוּ לֹא הִבִּירוּ מַעֲלָם גַּם הַמָּה גַּם וְאֲבוֹתָם וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם אֶל הַמִּקְוֹמוֹת אֲשֶׁר יָגִסוּ אֶת־הַחֲרֹב עַד פְּלוֹתִי

כלם מנאפים עצרת בנדים: ב וידרכו את־לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ כי מרעה אל־רעה | יצאו ואתי לאידעו נאם־יהוה: ג איש מרעהו השמרו ועל־כך אה אלת־בטחו כי כל־אח עקוב יעקב וכל־רע רכיל יהלך: ד ואיש ברעהו יהתלו ואמת לא ידברו למדו לשונם דבר־שקר העוה נלאו: ה שבתך בתוך מרמה במרמה מאנו דעת־אותי נאם־יהוה: ו לכן כה אמר יהוה צבאות הנני צורפם ובחנתים כִּי־אֵיךְ אַעֲשֶׂה מִפְּנֵי בַת־עַמִּי: ז חן (שוחט) שחוט לשונם מרמה דבר בפיו שלום את־רעהו ידבר ובקרבו ישים ארבו: ח העל־אלה לא־אפקד־כם נאם־יהוה אם בגוי אשר־כזה לא תתנקם נפשי: ט על־החרים אשא בכי ונהי ועל־נאות

מדבר קינה כי נצתו מבלי־איש עבר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד־בהמה נדרו חלכו: י ונתתי את־ירושלם לגלים מעון תנים ואת־ערי יהודה אתן שממה מבלי יושב: יא מִי־הָאִישׁ הַחֲכַם וְיָבֵן אֶת־זֹאת וְאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי־יְהוָה אֵלָיו וַיַּגִּדָה עַל־מָה אֲבָדָה הָאָרֶץ נִצְתָה כַּמִּדְבָּר מִבְּלִי עֹבֵר: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה עַל־עֹקֶבֶת אֶת־תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לַפְּנִיָּהם וְלֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי וְלֹא־הִלְכּוּ בְּהַ: יג וַיִּלְכּוּ אַחֲרֵי שְׁרָרוֹת לָכֶם וְאַחֲרֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמַדּוּם אֲבוֹתָם: יד לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִי מֹאכִילֶם אֶת־הָעֵם הַזֶּה לַעֲנָה וְהַשְׁקִיתִים מִי־רֹאשׁ: טו וְהַפְּצוֹתִים בְּגוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יֵדְעוּ הַמָּה וְאֲבוֹתָם וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם

עטרת מרים

עטרת מרים

אותם: טו כה אמר יהוה צבאות התבוננו בפורענות הקרובה לבא וקראו מעתה למקוננות הנשים הידועות לספור ולקונן על המותם ותבואינה לקונן על המותם ואל־החכמות בדרכי הספר וקניה שלחו ותבואנה: ז ותמהרנה ותשנה ותרכנה עלינו נהי וללה למען

יתעוררו לבבנו ותבדנה עינינו

דמעה ועפעפינו ילדמים:

יח כי קול נהי נשמע מציון

שאומרים איד שדדנו בשנו מאד

כיעובנו ארץ לצאת בגולה כי

האויבים השליכו משכנותינו

לשכון במקום רחוק: יט חזן מנה

כישמענה אמן נשים המקוננות

דבריהן על שנה הדבר בהשנחה

ולא במקרה ותקח ותקבל אונכם

דבר־פיו לכן ולמדנה למדו

בנותיכם לשאת נהי ואשה תלמד

את רעותה קינה: כ כיעלה

מנות האויב הממית בחלונינו דרך

החלונות וקר בא בארמנותינו

להכרית עולל מחוץ מאחורי

את־החרב עד פלותי אותם: טו כה אמר

יהוה צבאות התבוננו וקראו למקוננות

ותבואינה ואל־החכמות שלחו ותבואנה:

ז ותמהרנה ותשנה עלינו נהי ותבדנה

עינינו דמעה ועפעפינו ילדמים: יח כי

קול נהי נשמע מציון איד שדדנו בשנו

מאד כיעובנו ארץ כי השליכו

משכנותינו: יט כישמענה נשים דבר־

יהוה ותקח אונכם דבר־פיו ולמדנה

בנותיכם נהי ואשה רעותה קינה: כ כיעלה

הנחית, ששם שחקים המנוקות, וכן הכרית הפחורים מרחבות ששם מנהגם ללכת תמיד: כא מאמר ה' אל הנביא דבר אל ישראל כה נאם־יהוה ונפלה נבלת האדם פגרי אדם ופלו על הארץ בדםן נבל על־פני השדה וכעמיר וכעמיר התבואה המושלכים מאחרי הקצר ואין מאסף ואין קובר אותם:

כב כה אומר יהוה אל־יתהלל חכם בחכמתו כי לא יוכל להציל

נפשו בחכמתו ואל־יתהלל הגבור

בגבורתו להציל נפשו בגבורתו אל־

יתהלל עשיר בעשרו כי לא יצדה

נפשו בעשרו: כג כי אם־בזאת

יתהלל המתהלל בעצמו, השכל

במה שחשבי וידע אותו כי אני

יהוה ואין עוד מלבדי, ואני הוא

העשה חסד לאהבי ולשומרי

מצותי, ואני הוא העושה משפט

להפדע מן הרשעים וצדקה בארץ

לכל את השבים כירבאלה

חפצתי לתת לכל אהר בנמולו

נאם־יהוה:

עלה מות בחלונינו בא בארמנותינו להכרית עולל מחוץ פחורים מרחבות: כא דבר כה

נאם־יהוה ונפלה נבלת האדם בדםן על־פני השדה וכעמיר מאחרי הקצר ואין מאסף:

כב כה אומר יהוה אל־יתהלל חכם בחכמתו ואל־יתהלל הגבור בגבורתו אל־יתהלל

עשיר בעשרו: כג כי אם־בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותו כי אני יהוה עשה

חסד משפט וצדקה בארץ כירבאלה חפצתי נאם־יהוה:

עטרת מרים

עטרת מרים

ו דרשו יהוה בהמצאו בעוד הוא מצוי בכם קראהו בהיותו קרוב:

ז יעזב רשע דרכו במעשה ובפש ואיש אנו מחשבותיו הרעות וישוב

וישוב אל־יהוה וירחמנו ואל־אלהינו ויש תקנה כירבה לסלוח:

ח כי לא מחשבותי

מחשבותיכם כי אני מרבה לסלוח

ולא יאמר אצלי מהעז דבר ולא

דרכיכם דרכי דרך בשר־דם לעגוש

את המזדבב ואין מועיל תשובה

הפטרה לתענית ציבור בישיעה פרק נה

ו דרשו יהוה בהמצאו קראהו בהיותו

קרוב: ז יעזב רשע דרכו ואיש אנו

ופיו, אבל דרכי לא בן היא נאם יהוה: ט ואין כאן רק הבדל בפחות

ותר, אלא כי כמו נבחרו שמים מארץ בן נבחרו הבדל רב דרכי

מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם כי דרך בשר־דם שלא ימחול כלל

וקלל, ודרכי למחול מכל וכל: י כי

כאשר ירד הגשם והשילג מן

השמים ושמה לא ישוב וקם

כי אם־יהוה השביע את־הארץ

והולידה מוציא הצמח מהרעיון

מחשבותיו וישוב אל־יהוה וירחמנו ואל־אלהינו כירבה לסלוח: ח כי לא מחשבותי

מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי נאם יהוה: ט כירבה שמים מארץ בן נבחרו דרכי

מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם: י כי כאשר ירד הגשם והשילג מן־השמים ושמה לא

עטרת מרים

בעומק הארץ והצמיחה הצמח מפעל לארץ ונתן זרע לזרע ולחם לאכל: **א** כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם כי אם־עשה את־אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו שבודאי תתקם הכתהתי: **יב** וזהו התבטחה פ־בשמחה תצאו מן הגלות ובשלום

תובלון תובאו לארצכם, ההרים והגבעות יפצחו לפניהם רנה דוד מושל, וכל־עצי השדה ימחאו־כף: **יכו** בכפיהם לשמחה, גם זה ענין מליצה: **יג** תחת תפוחים הנעצוץ הרשעים יעלה ברוש יקשלו צדיקים ותחת הספרד ונעצוץ הם מיני קוצים יעלה הדגם והיה הדבר הזה ליהודה לשם גבורה לאות עד עולם לא יפרת: **א** אמר לבני הגלות כה אמר יהודה שמרו משפט בין אדם לחבירו ועשו צדקה בין אדם למקום, פ־קרובה ישועתי לבוא על ידי זה וצדקתי להגלות ורק התשובה מעכבת ביאת המשיח: **ב** אשרי אנוש יעשה־זאת את האמור למשה ובן־אדם יחזיק בזה שמר שבת מחללו וישמר ידו מעשות פל־רע: **ג** ואל־ימר בן־הנזר הגלות אל־יהודה להאמין בו לאמר הברל יבדילני יהיה מעל עמו בעת וקבלו המוכה ולא אקבל עמהם, ואם פן למה אצדק

עטרת מרים

ואל־יאמר הסרים הן אני עין יבש ואני מגדל פרי, ולא ישאר שמי לקרון ועל מה אשר דרתי: **ד** כ־כה **א** אמר יהודה לפרסים אשר ישמרו את־שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים אוחזים בבריתי בחורתי: **ה** ונתתי להם בביתי ברוכל ובחומתי במושב

הסנהדרין ותוקנים יד מקום מעלה ושבת ושם שניבור לטובה, והוא דבר טוב יותר מזכרון הקא מבנים ומבנות שם לטובה עד עולם אתנולו אשר לא יפרת וזרון שמו: **ו** ובני הנזר ובני העמים הנלזים על־יהודה אל ה' לשירתו ולא־הבה את־שם יהודה להיות לו לעבדים כל מי בהם אשר שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי בחורתי: **ז** כשיבואו להתגורר: **ח** ובהיאותים את העושים כל אלה אל־תהר קדשי אל בית המקדש ושומחתים אשמחם בבית תפלתו בבית המוכן להתפלל שם לפני עולתיהם וזבחייהם יהיו מקבלים לרצון על־מזבחי פי ביתי בית־תפלה יקרא יהיה מוכן לכל־העמים: **ח** נאם אדני יהודה מקבץ המקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ גרים עליו על ישראל להיות נוספים לנקבציו מישראל:

ישוב כי אם־הרונה את־הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:

א כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא־ישוב אלי ריקם כי אם־עשה את־אשר חפצתי והצליח אשר שלחתיו: **יב** פ־בשמחה תצאו ובשלום תובלון ההרים והגבעות יפצחו לפניהם רנה וכל־עצי השדה ימחאו־כף: **יג** תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הספרד יעלה הדגם והיה ליהודה לשם לאות עולם לא יפרת: **א** כה אמר יהודה שמרו משפט ועשו צדקה פ־קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות: **ב** אשרי אנוש יעשה־זאת ובן־אדם יחזיק בזה שמר שבת מחללו וישמר ידו מעשות

פל־רע: **ג** ואל־יאמר בן־הנזר הגלות אל־יהודה לאמר הברל

יבדילני יהיה מעל עמו ואל־יאמר הסרים הן אני עין יבש: **ד** כ־כה **א** אמר יהודה לפרסים אשר ישמרו את־שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי: **ה** ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתנולו אשר לא יפרת: **ו** ובני הנזר הנלזים על־יהודה לשירתו ולא־הבה את־שם יהודה להיות לו לעבדים פל־שמר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי: **ז** ובהיאותים אל־תהר קדשי ושומחתים בבית תפלתו עולתיהם וזבחייהם לרצון על־מזבחי פי ביתי בית־תפלה יקרא לכל־העמים: **ח** נאם אדני יהודה מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת לֵאמֹר: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת קִנְאֹתִי לְצִיּוֹן קִנְאָה גְדוֹלָה וְחִמָּה גְדוֹלָה קִנְאֹתִי לָהּ: ג כֹּה אָמַר יְהוָה שְׁבַתִּי אֶל־צִיּוֹן וְשָׁכַנְתִּי בִּתְּוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְנִקְרְאָה יְרוּשָׁלַם עִיר־הָאֱמֶת וְהָרִי־יְהוָה צְבָאוֹת הָרִי הַקֹּדֶשׁ: ד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד יָשְׁבוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ מִשְׁעַנְתּוֹ בִּידוֹ מֶרֶב יָמִים: ה וּרְחֻבוֹת הָעִיר יִמְלֹאוּ יִלְדִים וְיִלְדוֹת מִשְׁחָקִים בְּרַחֲבֹתֶיהָ: ו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כִּי יִפְּלֹא בְּעֵינֵי שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה בְּיָמִים הָהֵם גַּם־בְּעֵינֵי יִפְּלֹא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: ז כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הִנְנִי מוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מֵאֶרֶץ מִזְרַח וּמֵאֶרֶץ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ: ח וְהִבֵּאתִי אֹתָם וְשָׁכְנוּ בִּתְּוֹךְ יְרוּשָׁלַם וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים בְּאֵמֶת וּבְצִדְקָה: ט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת תַּחֲזֻקְנָה יְדֵיכֶם הַשְׁמָעִים בְּיָמִים הָאֵלֶּה אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִפִּי הַנְּבִיאִים אֲשֶׁר בִּיּוֹם יִפֹּד בֵּית־יְהוָה צְבָאוֹת הַחֵיכַל לְהִבְנוֹת: י כִּי לִפְנֵי הַיָּמִים הָהֵם שָׁכַר הָאָדָם לֹא נָהָיָה וְשָׁכַר הַבְּהֵמָה אֵינָנָה וְלִיּוֹצֵא וּלְבָא אֵין־שְׁלוֹם מִן־הַצָּר וְאֲשַׁלַּח אֶת־כָּל־הָאָדָם אִישׁ בְּרֵעֵהוּ: יא וְעַתָּה לֹא כַּיָּמִים הָרִאשִׁימִם אֲנִי לְשְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: יב כִּי־יִזְרַע הַשְּׁלוֹם הַגָּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וְהַשָּׁמַיִם יִתְּנוּ טַלָם וְהִנַּחֲלֹתִי אֶת־שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת־כָּל־אֱלֹהִי:

יג וְהָיָה כַּאֲשֶׁר־הָיִיתֶם קָלִלָה בְּגוֹיִם בֵּית יְהוּדָה וּבֵית יִשְׂרָאֵל בֶּן אוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם וְהָיִיתֶם בְּרֻכָּה אֶל־תִּירָאוּ תַּחֲזֻקְנָה יְדֵיכֶם: יד כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת כַּאֲשֶׁר זָמַמְתִּי לְהַרְע לָכֶם בְּהַקְצִיף אֲבֹתֵיכֶם אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא נִחְמַתִּי: טו כֵּן שְׁבַתִּי זָמַמְתִּי בְּיָמִים הָאֵלֶּה לְהִיטִיב אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־בֵּית יְהוּדָה אֶל־תִּירָאוּ: טז אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אֱמֶת אִישׁ אֶת־רַעְיוֹנוֹ אֱמֶת וּמִשְׁפָּט שְׁלוֹם שִׁפְטוֹ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: יז וְאִישׁ | אֶת־רַעַת רַעְיוֹנוֹ אֶל־תַּחֲשֹׁבוּ בְּלִבְכֶּכֶם וּשְׁבַעַת שָׁקֶר אֶל־תִּתְּאָהֲבוּ כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי אֲשֶׁר שָׁנֵאתִי נְאֻם־יְהוָה: יח וַיְהִי דְבַר־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלַי לֵאמֹר: יט כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת צוֹם הָרִבְעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית־יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת וְהַשְּׁלוֹם יֵאָהֲבוּ: כ כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת עַד אֲשֶׁר יָבֹאוּ עַמִּים וַיִּשְׁכְּבוּ עָרִים רַבּוֹת: כא וְהָלְכוּ יִשְׁבִּי אַחַת אֶל־אַחַת לֵאמֹר גִּלְכָּה הָלוֹךְ לְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה וּלְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֵלְכָה גַם־אֲנִי: כב וּבָאוּ עַמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים לְבַקֵּשׁ אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה: כג כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בְּיָמִים הָהֵם הָמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהִחֲזִיקוּ בַּכֶּנֶף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר גִּלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם:

♦ יום שני י"א מנחם-אב ♦

ה חזו דאלפית יתכון קממא ודינא קמא די פקדני יי אלהי למעבד בן בגו ארעא די אתון עלין תמן למירתה:

(ה) ראה! למדת אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יהוה אלהי לעשות בן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה:

ויתרון ומעבדון ארי היא חכמתכון וסוכלתנותכון לעיני עממא די ישמעון ית כל קממא האלין ונמרון לחוד עם חפים וסוכלתן עמא רבא הדין:

(ו) ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם-חכם ונבון הגוי הגדול הזה:

כ"י • ושמרתם • זו משנה. ועשיתם • כמשמעו. כי הוא חכמתכם ובינתכם וגו' • בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים.

ז ארי מן עם רב די לה אלהא קריב לה לקבלא צלותה בעדן עקתה בני אלהא בכל עדן דאנחנא מצלין קדמוהי:

(ז) כי מיני גדול אשר-לו אלהים קרבים אלו ביהוה אלהינו בכל-קראנו אלו:

ח ומן עם רב די לה קממין ודינין קשיטין פכל אורימא הדא די אנא יהב קדמיכון יומא דין:

(ח) ומי גוי גדול אשר-לו חקים ומשפטים צדיקים בכל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום:

כ"י • חקים ומשפטים צדיקים • הגונים ומקבלים.

ט לחוד אסתמר לה וטר נפשך לתדא דילמא תנשי ית פתגמא די חזו עיניך ודילמא יעדון מלכך כל יומי חייך ותהדענן לבניך ולבני בניך:

(ט) רק השמר לה ושמר נפשך מאד פן-תשכח את-הדברים אשר-ראו עיניך ופן-יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך:

כ"י • רק השמר לה וגו' פן-תשכח את-הדברים • תחשבו חכמים ונבונים, ואם תעזותו אותם מתוך אז, כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם,

ספורנו

האמות, השמר לה מודעות חכמיהם המכחישים מציאות האל ויתברך ויכלתו והשגחתו, וחשבו הם להביא על כל זה ראיות שכליות. **פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך.** והטעם שהזהרתיך מאד להשמר מזה הוא, שיש לחש פן תשכח מה שראו עיניך הגשמיים בסיני, ועיניך השכליים גם כן בפרוש התורה, אשר בה הראית לדעת הפך דעותיהם, במופתים שכליים. **והודעתם לבניך.** לבנים שלא ראו אז תודיע במופתים שכליים. תורה י

האמות בשמרכם את חקי האלהים ואת תורותיו הוא, שאין שום גוי במציאות כזה שיהיו לו "חקים" מורים על מציאות האל ודרכי "ומשפטים צדיקים", שאין גם ענין לתועלת הדין, ולא לשכר חונניהם וסופריהם. אבל כל ענינם משפט וצדק, בענין אמרם ו"ל (סנהדרין ה, א): משפט לזה וצדקה לזה, משפט לזה שהחזיר לו את שלו, וצדקה לזה שהוציא גולה מתחת ידו. תורה ט **(ט) רק השמר לה.** אף על פי שאמרתי שראוי שתהיו נחשבים חכמים לעיני

(ו) **כי הוא חכמתכם.** בה תשיבו לאפיקורוס במופתים שכליים. תורה ז **(ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אלו.** והטעם שראוי להקפיד שתהיו נחשבים חכמים ונבונים לעיני העמים הוא, שהאל יתברך קרוב אלינו "בכל קראנו אלו", וזה יורה שבחר בנו מכל העמים. ואם יחשבו אתכם העמים לסכלים, יהיה חלול השם, באמור לכם "עם ה' אלה". תורה ח **(ח) ומי גוי גדול אשר לו חקים וכו'.** והטעם שתחשבו חכמים בעיני

(י) יום אשר עמדת לפני יהוה אלהיך בחרב באמר יהוה אלי הקהל לי אתהעם ואשמעם אתדברי אשר ילמדון ליראה אתי בלהימים אשר הם חיים עליהאדמה ואתבניהם ילמדון:

כ"י יום אשר עמדת • מוסב על מקרא שלמעלה | אשר ראית את הקולות ואת הלפידים. ילמדון • ממנו: "אשר ראו עיניך", יום אשר עמדת בחורב, ילפון לעצמם. ילמדון • יאלפון לאחרים.

(יא) ותקרבון ותעמדון תחת ההר וההר בער באש עדלב השמים חשך ענן וערפל:

(יב) וידבר יהוה אליכם מתוך האש קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים וזלתי קול:

(יג) ויגד לכם אתבריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים ויכתבם עלשני לחות אבנים:

(יד) ואתי צוה יהוה בעת ההוא ללמד אתכם חקים ומשפטים לעשותכם אתם בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

כ"י ואתי צוה ה' בעת ההוא ללמד אתכם • תורה שבעלפה.

(טו) ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כלתמונה ביום דבר יהוה אליכם בחרב מתוך האש:

(טז) פןתשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת כלסמל תבנית זכר או נקבה:

כ"י סמל • צורה.

(יז) תבנית כלבהמה אשר בארץ תבנית כלצפור כנף אשר תעוף בשמים:

(טו) כי לא ראיתם כל תמונה. וזה הפך בת הצאבא, שחשבו שאין במציאות דבר יותר נכבד מן הגרמים השמימיים, ושהם לבדם קדמונים ונצחיים ראשונים. תורה טו (טז) תמונת כל סמל. כמעשה החושבים שלכל נמצא נפסד יש איזו התקלה קדמונית, והיו עושים צורת אותו הנפסד להורות על מה שחשבו היות קדמון והתקלה לאותו הנפסד המצוי. והיו עובדים לאותה הצורה להשפיע עליהם פעלת מה מאותו הנמצא שחשבוהו קדמון. תורה יז (יז) תבנית כל בהמה אשר בארץ תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים: צפר גדפא די פרח פאור רקיע שמא:

(יא) תִּבְנִית בְּלִרְמֹשׁ בְּאֶדְמָה תִּבְנִית כָּל־דָּגָה אֲשֶׁר־בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:

(יב) וּפֶן־תֵּשָׂא עֵינֶיךָ הַשְּׂמִימָה וְרֵאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הַיָּרֵחַ וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וַעֲבַדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:

כ"י • וּפֶן־תֵּשָׂא עֵינֶיךָ • לְהִסְתַּכֵּל בְּדָבָר וּלְתַת לֵב לְטַעוֹת אַחֲרֵיהֶם. אֲשֶׁר חָלַק ה' וְגו' • לְכָל הָעַמִּים • (מגילה ח) לְהַאֲדִיר לָהֶם. דָּבָר אַחֵר: לְאַלְהוּת, לֹא מִנְעֶן

(כ) וְאֹתְכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרוֹז לְמַצְרַיִם לַהֲיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה בַּיּוֹם הַזֶּה:

כ"י • מִכּוּר • הוּא כְּלִי שֶׁמְזַקְקִין בוֹ אֶת הַזֶּהָב.

(כא) וַיְהִי וְהַתְּאַנְפִּי עָלֶיךָ וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עָבְרִי אֶת־הִירְדֵּן וּלְבַלְתִּי־כֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה:

כ"י • הַתְּאַנְפִּי • נִתְמַלֵּא רִגְזוֹ. עַל דְּבָרֶיכֶם • עַל אוֹדוּתֵיכֶם, עַל עֲסָקֵיכֶם.

(כב) כִּי אָנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עוֹבֵר אֶת־הִירְדֵּן וְאַתֶּם עוֹבְרִים וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:

כ"י • כִּי אָנֹכִי מֵת וְגו' • אֵינֶנִּי עוֹבֵר. מֵאַחַר שְׁמַת, מֵהִיכָן יַעֲבֹר? אֵלָּא אַף עֲצֻמוֹתַי אֵינָם עוֹבְרִים.

(כג) הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר פָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנֹת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

כ"י • תְּמוּנֹת כָּל • תְּמוּנֹת כָּל דָּבָר. אֲשֶׁר צִוָּךְ ה' • אֲשֶׁר צִוָּךְ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת.

ספורנו

(יט) חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל הָעַמִּים. סִדֵּר אוֹתָם עַל סֵדֶר גְּאוֹת לְצִרְף כָּל אֶחָד מִחֻלְקֵי הָאָרֶץ, כְּפִי הַשְׁתַּנּוּתָם וְהַשְׁתַּנּוּת הָעַם אֲשֶׁר בָּם. וְזֶה הַסֵּדֶר הַמוֹדֵשׁ יוֹרֵה עַל הַפָּךְ דַּעוֹת הַתּוֹעִים. כִּי אִמָּנִם יוֹרֵה בְּהִכְרִיחַ שֵׁשׁ אִיּוֹה נִמְצָא מִסִּדֵּר לְתַכְלִית (יט) חָלַק ה' אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכָל הָעַמִּים. סִדֵּר אוֹתָם עַל סֵדֶר גְּאוֹת לְצִרְף כָּל אֶחָד מִחֻלְקֵי הָאָרֶץ, כְּפִי הַשְׁתַּנּוּתָם וְהַשְׁתַּנּוּת הָעַם אֲשֶׁר בָּם. וְזֶה הַסֵּדֶר הַמוֹדֵשׁ יוֹרֵה עַל הַפָּךְ דַּעוֹת הַתּוֹעִים. כִּי אִמָּנִם יוֹרֵה בְּהִכְרִיחַ שֵׁשׁ אִיּוֹה נִמְצָא מִסִּדֵּר לְתַכְלִית

הַעֲמִים. תּוֹרָה כֹּא (כב) כִּי אָנֹכִי מֵת. צִרְף אֲנִי לְהוֹדִיעַכֶם מֵאֵד, מֵאַחַר שֶׁאֵינִי עוֹבֵר עִמָּכֶם, כְּעִנְיָן אָמְרוּ "כִּי יִדְעִיתִי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי הִשְׁתַּחֲתוּ תִּשְׁחַתּוּן" (לחל לא, כט). תּוֹרָה כֹּא

מִכּוּר מֵאֵתוֹ, אֲשֶׁר הִמְצִיאָם לְסִדְרָם לְמַעַן יִשָּׁג תַּכְלִית מִצִּיאוֹתָם וְסִדְרָם, כִּי לֹא יִהְיֶה כָּל זֶה בְּמִקְרָה בְּלִי סִפְק. תּוֹרָה כ (כ) וְאַתֶּם לָקַח. לָלֶכֶת בְּדִרְכֵּי וּלְדַבָּקָה בוֹ, וְלֹא לֹא יִהְיוּ עֵינֵיכֶם בְּהִנָּהֲגַת צָבָא הַשָּׁמַיִם וְסִדְרָם כְּשֶׁאֵר

(כד) **כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא אֵל קָנָא:** פ
כד ארי יי אלהך מימרה אשא אכלא הוא
אל קנא:
כ"י • אל קנא • מקנא לנקם, אנפרדמנ"ט בלע"ז (אייפער), מתחרה על רגזו, להפרע מעובדי עבודת כוכבים.

(כה) **כִּי־תוֹלִיד בָּנִים וּבָנִי בָנִים וְנוֹשְׁנָתָם בְּאֶרֶץ
וְהִשְׁחָתָם וְעִשְׂיָתָם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וְעִשְׂיָתָם הָרַע
בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִימוּ:**
כה ארי תולידו בנים ובני בנים ותעשקו
בארעא ותחבלו ותעבדו עלם דמות פלא
ותעבדו דביש קדם יי אלהך לארנא
קדמוהי:

כ"י • ונושנתם • (סנהדרין לח) רמז להם שיגלו ממנה
לסוף ח' מאות ונ"ב שנה, כמנן "ונושנתם", והוא
הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים
ב' שנים ל"ונושנתם" כדי שלא יתקנים בהם: "כי

(כו) **הַעֲדִיתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ
כִּי־אֲבֹד תֵּאבְדוּן מֵהָרַ מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֵם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ
יָמִים עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן:**
כו אסהדי ככון יומא דין ית שמיא ונת
ארעא ארי מיבד תיבדון בפריע מעל ארעא
די אתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה לא
תורכון יומין עלה ארי אשתצאה תשתצון:

כ"י • העידתי בכם • הנני מזמין להיות עדים שהתירתי בכם.

(כז) **וְהִפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשֹׂאֲרֹתָם מִתִּי
מִסֹּפֶר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהֹג יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה:**
כז ויבדר יי תכון בעממיא ותשתארון עם
דמנן בעממיא די ידבר יי תכון לתמן:

(כח) **וְעַבְדֶּתֶם־שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ
וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא
יִרְחֹן:**
כח ותפלחון תמן לעממיא פלחי טעומא
עבד ידי אנשא אעא ואבנא די לא יחזון
ולא שמעין ולא אכלין ולא מריחין:

כ"י • ועבדתם-שם אלהים • כתרגומו, משאתם עובדים לעובדיהם, כאלו אתם עובדים להם.

(כט) **וּבְקִשְׁתֶּם מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּאתָ כִּי
תִּדְרָשְׁנוּ בְּכָל־לִבְכֶּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ:**
כט ותתבעון מתמן דחלתא דיי אלהך
ותשפח ארי תבעי מן קדמוהי בכל לבך
ובכל נפשך:

ספורנו

היא פועלת כל אותן הפעולות כרצונה,
ועובדים אותה ומתפללים לה, להשיג
שתרצה לתת את שאלת עובדיה.
וזהו, אין לשום נמצא וולתי לאל
יתברך ולאדם בחייו שום כח רצוני,
אבל כל פעולות וולתם הם בטבע,
מסדר להם מאת האל יתברך. תורה כט
(כט) **וּמִצָּאתָ.** אף על פי שאין שם
מקדש ולא כלי קדש.
כִּי תִדְרָשְׁנוּ בְּכָל לִבְכֶּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ,

מישראל, כדי להיות כגוי הארץ
בלתי משעבדים לתורת האל יתברך
ומצותיו. תורה כו
(כח) **וְעַבְדֶּתֶם שָׁם אֱלֹהִים.** "ישאל
שבחוצה לארץ, עובדי עבודה זרה
בטהרה הם" (עבודה זרה ת, א).
אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּ. שאין בהם כח רצוני,
כמו שחשבו עובדיהם שעושים צורות
עם כלי הפעולות הרצוניות, להורות
שאותה ההתחלה הקדמונית שחשבו,

(כד) **אֵשׁ אֹכְלָה הוּא.** אש אוכלת אש,
ובזה יכלה את הנפש עם הבשר.
אֵל קָנָא. כי מבלי אין מציאות שום
נמצא וולתו דומה למציאותו כלל,
הנה כל מי שיעבד לוולתו, יעשה
אמנם לוולתו מה שראוי לו לבדו,
בענין אשת איש שתתן לוולתו מה
שראוי לאישה לבדו, ובזה יהיה
מקנא. תורה כה
(כה) **לְהַכְעִימוּ.** לסלק השכינה

ל בד יעזק לך וישקחך כל פתגמא האלין
בסוף יומיא ותתוב לדחלתא דני אלהך
ותקבל למימרה:

לא ארי אלהא רחמנא יי אלהך לא ישקחך
ולא יחבלך ולא יתנשי ית קמא דאבהתך
די קיים להון:

(ל) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית
הימים ושבתי עדיהוה אלהיך ושמעת בקלו:

(לא) כי אל רחום יהוה אלהיך לא ירפך ולא
ישחיתך ולא ישבח את-ברית אבתיך אשר נשבע
להם:

ארפנו", שלא ננקד ארפנו. כל לשון רפיון מוסב על
לשון מפעיל ומתפעל, כמו (מלכים ב ד) "הרפה-לה",
תן לה רפיון. (דברים ט) "הרף ממני", התרפה ממני.

לב ארי שאל פען ליומא קדמאי דהו
קדמך למן יומא די ברא יי אדם על ארעא
ולמספסי שמא ועד ספסי שמא הוה
פפתגמא רבא דדין או האשתמע פותה:

והוא השעור עצמו אשר מקצה אל קצה. הנהיה
בדבר הגדול הזה • ומהו הדבר הגדול? "השמע
עם וגו'".

לג השמע עמא קל מימרא דני ממלל מגו
אשתא כמא די שמעת את ויתקלם:

לד או נסין די עבד יי לאתגלגלא למפרק לה
עם מגו עם בנסין באתין ובמופתין ובקרבא
ובידא תקיפא ובדרעא מרמא ובחזונין
בברבין ככל די עבד לכוון יי אלהכון
במצרים לעיניך:

לכך נקודות הן בחטף פתח: הנהיה, הנשמע,
השמע, הנסה. במסת • על-ידי נסיונות הודיעם

כ"י • לא ירפך • מלהחזיק בך בדין. ולשון "לא
ירפך", לשון לא יפעיל הוא, לא יתן לך רפיון, לא
יפריש אותך מאצלו, וכן (שיר ג): "אחזיתיו ולא

(לב) כי שאלנא לימים ראשנים אשר-היו לפניך
למנהיגם אשר ברא אלהים • אדם על-הארץ
ולמקצה השמים ועד-קצה השמים הנהיה בדבר
הגדול הזה או הנשמע כמהו:

כ"י • לימים ראשונים • על ימים ראשונים.
ולמקצה השמים • וגם שאל לכל הברואים אשר
מקצה אל קצה, זהו פשוטו. (תניגה יב) ומדרשו: מלמד
על קומתו של אדם, שהיתה מן הארץ עד השמים,

(לג) השמע עם קול אלהים מדבר מתוך-האש
באשר-שמעת אתה ויחי:

(לד) או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב
גוי במסת באתות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה
ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר-עשה
לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך:

כ"י • או הנסה אלהים • הכי עשה נסים שום אלה,
לבא לקחת לו גוי וגו' ? כל ההי"ן הללו תמיהות הן,

ספורנו

(לד) או הנסה אלהים. אף על פי
שקרה לאיזה יחיד או יחידים שימלטו
מבין רשעים, מכל מקום לא קרה זה
לשום גוי בכלל.
במסת באתות. מורות שלא היה זה
במקרה, אלא בכנות פועל רצוני.
ובזרוע נטויה. מוכנת להכות עוד;
להורות, שאם לא ישוב החוטא,
שתשוב להכות. תורה לה

שאמרת שלא ישבח ברית אבות היא,
כי אמנם מה שעשה עם כל ישראל
במתן תורה שתהיו בלכם זוכים
לאותה המדרגה מן הנבואה לא היה
וולתי לקחת את בלכם לו לעם,
בשביל ברית אבות, שלא כל אחד
מכם היה ראוי לה. שאף על פי שקרה
באיזה זמן לאיזה יחיד שיתנבא, הנה
לא קרה זה לשום עם. תורה לג

בצר לך. והטעם שתמצאנו הוא, כי
אמנם "תדרשנו בכל לבבך" מרב
הצרות. תורה ל
(ל) באחרית הימים. "לקץ הימין"
(ויאל יב, יג), כמו שהעיד באמרו "והיה
כי יבאו עליך כל הדברים האלה...
ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו"
(לחל ל, א-ג). תורה לא
(לב) כי שאל נא. והראיה על זה

שיעור יומי ליום שני י"א מנחם-אב ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת ואתחנן סא

בְּיָדְךָ" ? . וּבְמוֹפְתִים • הֵם נִפְלְאוֹת, שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם מִפְּנוֹת מִפְּלְאוֹת. וּבְמִלְחָמָה • בָּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יד) : "כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם".

גְּבוּרוֹתָיו, כְּגוֹן : (שמות ח) "הִתְפָּאֵר עָלַי", אִם אוֹכַל לַעֲשׂוֹת כֵּן, הָרִי זֶה נִסְיוֹן. בָּאֵתָת • בְּסִימָנִים, לְהַאֲמִין שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ שֶׁל מָקוֹם, כְּגוֹן (שם ד) : "מָה זֶה

לֵה אֶת אֶתְחַזִּיתָא לְמַדַּע אַרִי יִי הוּא אֱלֹהִים לִית עוֹד בַּר מִנָּה :

אַתָּה הָרֵאתָ לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבְּדוֹ :

הַתַּחְתּוּנִים, וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי, לִכְךָ נֶאֱמַר : "אַתָּה הָרֵאתָ לְדַעַת".

כִּי"א • הָרֵאתָ • כְּתַרְגוּמוֹ : 'אֶתְחַזִּיתָא', כְּשֶׁנֶּתַן הַקְדוּשׁ כְּרוּךְ-הוּא אֶת הַתּוֹרָה, פֶּתַח לָהֶם שֶׁבָּעָה רְקִיעִים, וּכְשֶׁם שֶׁקָּרַע אֶת הָעֲלִיּוֹנִים, כִּךָ קָרַע אֶת

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כִּדָּךְ ד עמ' 1170)

שִׁכְלִית. שֶׁכֵּן, אָדָם אֵינוֹ מֵתָאֲחַד עִם דָּבָר שֶׁמֵּאֲמִין בּוֹ, מִה־שֶּׁאֵין-כֵּן דָּבָר שֶׁמִּבְּיָנוּ בְּשִׁכְלוֹ. וְהַדָּבָר חָשׁוּב בְּמִיָּחַד בְּאֻמַּנִּית הַיְחָדִד, כִּי כִּאֲשֶׁר נִשְׁאַר כֹּחַ וְעֵנִין מְסִים שְׁלֹא חָדַר לְתוֹכוֹ הַיְחָדִד, הָרִי זֶה הַסֵּף וּמִנְגֵּד לַיְחָדִד.

אַתָּה הָרֵאתָ לְדַעַת . . אֵין עוֹד מִלְבְּדוֹ (ד, לה) הָרֵאתָ - כֹּל יְהוּדִי 'רוֹאֶה' וּמֵאֲמִין, מִצַּד נִשְׁמָתוֹ, בְּאֶחָדוֹתָ שֶׁל הַבּוֹרָא : הוּא לְבַדּוֹ הוּא וְאֶפְסָ זִלְתּוֹ. אֶךְ צְרִיךְ לְהִיּוֹת גַּם לְדַעַת - יֵשׁ לְהֵבִיא אֲמוּנָה זוֹ גַּם בִּידִיעָה וְהִבְנָה

לִי מִזֶּן שְׂמִיָּא אֲשֶׁמְעָךְ יֵת קַל מִימְרָה לְאַלְפוֹתֶךָ וְעַל אֲרַעָא אֲחֻזְיָךְ יֵת אֲשִׁתָּה רַבְתָּא וּפְתִגְמוּהִי שְׂמַעְתָּ מִגּוֹ אֲשִׁתָּא :

(לו) מִן-הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעְךָ אֶת-קִלּוֹ לְיִסְרָךְ וְעַל-הָאָרֶץ הָרָאךָ אֶת-אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה וּדְבָרֶיךָ שְׂמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאָשׁ :

לִי וְחֻלְף אַרִי רַחִים יֵת אֲבִהֶתְךָ וְאֶתְרַעִי כִּבְנוּהִי בְּתִירוּהִי וְאַפְקֶךָ בְּמִימְרָה בְּחִילָה רַבָּא מִמְּצָרִים :

(לו) וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת-אֲבִתֶּיךָ וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגָּדֹל מִמְּצָרִים :

אֲבוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים עח) : "נִגַּד אֲבוֹתֶם עֲשֵׂה פֶלְאָ". וְאַל תַּתְּמָה עַל שֶׁהִזְכִּירָם בְּלִשׁוֹן יְחִיד, שֶׁהָרִי כְּתוּב בְּלִשׁוֹן יְחִיד (שם) : "וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ אַחֲרָיו".

כִּי"א • וְתַחַת כִּי אָהַב • וְכָל זֶה "תַּחַת אֲשֶׁר אָהַב". וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו • כְּאֵדָם הַמִּנְהִיג בְּנוֹ לְפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יד) : "וַיִּסַּע מִלֶּאֶךְ הָאֱלֹהִים הַהֲלֹךְ וְגו' וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם". דָּבָר אַחֵר : "וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו", בְּפָנֵי

לֵח לְתַרְכָּא עֲמִמִּין בְּרַבְרִין וְתַקִּיפִין מִנְּךָ מִן קְדָמְךָ לְאַעֲלוֹתְךָ לְמִתָּן לָךְ יֵת אֲרַעֲהוֹן אַחְסָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין :

(לח) לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמְּךָ מִפְּנֶיךָ לְהֵבִיאֲךָ לְתַת־לָךְ אֶת-אֲרָצָם נִחְלָה בַּיּוֹם הַזֶּה :

כִּי"א • מִמְּךָ מִפְּנֶיךָ • סָרְסְהוּ וְדָרְשְׁהוּ : לְהוֹרִישׁ מִפְּנֶיךָ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמוֹת מִמְּךָ. בַּיּוֹם הַזֶּה • כִּאֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה הַיּוֹם.

סְפּוּרִין

"וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו. בְּפַעֲלוֹת בָּאוֹת מִ"פָּנָיו" לְמַעַלָּה מִן הַשָּׁבַע, לֹא מֵאֲחוּרָיו בְּפַעֲלוֹת טְבָעִיּוֹת. מִמְּצָרִים, לְהוֹרִישׁ. שֶׁהַתְּכַוֵּן לְהוֹצִיאֲךָ מִעֲבָדוֹת, אֲשֶׁר בּוֹ לֹא הָיִיתָ יָכוֹל לְהִתְבּוֹנֵן. לְתַת לָךְ אֶת אֲרָצָם. שֶׁהֵיא אֲרֶץ ה' מוֹכֶנֶת לְקִנּוֹת הַשְּׁלָמוֹת הַמְּכַנֵּן. תּוֹרָה לֹט

עַל הָאָרֶץ הָרָאךָ אֶת אֲשׁוֹ. כְּעֵנִין שֶׁם, כְּאֶמְרוּ "וְאַחֲרֵי הָרַעַשׁ אֲשׁ" (שם שם, יב). תּוֹרָה לֹט (לד-לח) וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת אֲבִתֶּיךָ. וּמֵאֲחֵר שֶׁעָשָׂה כָּל אֱלֹהִי, הִנֵּה תַחַת שֶׁ"אָהַב אֶת אֲבִתֶּיךָ". וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ. שֶׁל אַחֵר מֵהֶם בְּלִבְדוֹ, וְהוּא וְרַעֲוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

(לח) אַתָּה הָרֵאתָ. אֶת כָּל אֱלֹהֵי הָרָאךָ הָאֵל יִתְבָּרָךְ. לְדַעַת. כִּדִּי שֶׁתִּתְּבּוֹנֵן וְתִדַּע בְּלִי סִפְקָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים. הוּא אוֹתוֹ הַקְדָּמוֹן הַנִּמְצָא בְּהִכְרָתוֹ. תּוֹרָה לֹט (לו) לְיִסְרָךְ. לְהֵבִיאֲךָ לְמִדְרַגַּת הַנְּבוּאָה בְּקִבְלַת הַתּוֹרָה, כְּעֵנִין בְּאַלְהוּ "וְהִנֵּה... וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹק" (מִלְכִּים א יט, יא). וְכֵן

(לט) וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

לט וידעת היום והשבת אל-לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל-הארץ מתחת אין עוד:

~ נקודות משיחות קודש ~

הכי קל, כמו בענין הכבוד, אזי מאבד את כל מציאותו ("ער פארלירט זיך אינגאנצן"), עד שיש לו טענות על הקב"ה!... איך שיש בכלל לבא בטענות על הקב"ה, בה בשעה שנברא ובורא אינם בערך זה לזה כלל, ואם-כן איך יוכל נברא להבין ולהכיל את שכל הבורא, במפל-שפן וקל-וחמר מריחוק הערך שבין "פילא" ל"קופא דמחטא"!... ובכן: האמת היא, שכיון ש"כל ישראל בני מלכים הם" (שבת סז, א. וס"ו), אזי מגיע לכל אחד ואחד מישראל שיהיו לו כל הענינים "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", כך שלא יהיו לו קושיות כו'; אבל, גם כאשר המצב אינו כן, ויש לו קושיות כו', עליו לדעת שזהו ענין של נסיון - "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים גו'" (פ' ראה יג, ד) - על-דרך שמצינו באיוב, שהיה צדיק, ואף-על-פי-כן היו לו יסורים כו' כדי לנסותו, אלא שקאן לא מדובר אודות יסורים חס-ושלום, אלא רק עניני קטנות, כמו מניעת הכבוד בלבד (אפילו לא בוששה ברבים...), כדי לנסותו ולבחון את מעמדו ומצבו, לאחר שנים רבות שלומד חסידות וכו', האם הגיע לדרגה כזו שלא יפריע לו הדבר עד כדי לבא בטענות להקב"ה!... דוגמא לדרך (ראה גם תו"מ חלק ל"ב ע' 175. וס"ו): כאשר יהודי שואל רב אודות עוף, והרב פוסק שהעוף טרף - אזי משליך את העוף ללא אוקור ודברים; ואילו ב"דין תורה" עם חבירו על שנה פרוטה (פחות משוין של העוף), כאשר הרב פוסק לטובת חבירו, אזי מתרעם על הרב ומרעיש נגדו. וטעם הדבר - בגלל שאכפת לו (לא ההפסד שלו, אלא) הרוח של חבירו!...

לפעמים אומנם נקל לקיים את המצות, אבל לפעמים ישנם קשיים ונסיונות כו', כמו בזמן שהיו בני ישראל "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו'" (עקב ח, טו), וגם אז היו צריכים לידע ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן שם, לה). ולא רק כאשר ישנם נסיונות קשים, כמו שהיה ברוסא, אלא גם כאשר מדובר אודות ענינים שאין בהם ממש, ללא חסרון כים וכיוצא בזה (דכיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, אינו מנסה אותו אלא בענינים כאלו), ולדוגמא: כאשר נראה לו שמכבדים את פלוני (והעיקר מה שנוגע לו - שמכבדים את פלוני!... הוא מצדו לא זקוק לכך שיכבדו אותו, אבל מפריע לו מה שמכבדים את פלוני!) יותר ממה שמכבדים אותו (גם כאשר לאמתו של דבר, ישנם הסבורים שדוקא הוא מקבל את הכבוד הגדול יותר)!... והוא לא מתבייש בכך שדבר כזה מפריע לו ומבלבל אותו מעבודתו זה כבר כמה חדשים! - במקרה נודע לו שכבדו את פלוני. ובידעו תורת הבעל-שם-טוב שכל דבר הוא (לא במקרה, אלא) בהשגחה פרטית (ראה כתר-שם-טוב בהוספות סקט"ט ואילך. וס"ו), מתעוררת אצלו קושיא על הקב"ה: היתכן שהיתה כזאת מלפניו יתברך להעניק כבוד לפלוני, בה בשעה שהכבוד מגיע לו?!!... וקושיא זו מביאה אותו לידי מסקנא, שאין זה מהקב"ה, אלא מבית-דין של מעלה!... והגע עצמך: הוא למד חסידות, וגם שמע מאמרי חסידות מקבד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עזן, וידע הענין ד"אין עוד מלבדו", וגם ידע הפרוש ד"הו' הוא האלקים", שהו' היה הוה ויהיה כאחד, ואלקים בגימטריא הטבע, כולא חד; ואף-על-פי-כן כשבא לידי נסיון בדבר

ספורנו

בכח איהו נמצא בורא נבדל מחמר, מאד געלה בתכלית האפשר, והוא נמנע שיהיה יותר מאחד בזאת המדרגה מהעלוי אשר אין כמוהו, כי בנבדלים לא יפל מספר וזולתי בהיותם בלתי שונים במדרגה. תורה מ

בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. כי אומנם על זה יורה סדרם וקשרם, והתכלית המשג מהם, אשר לא ישג וזולתם, ובהם נודע שיש נמצא מכון שהמציא כל זה לתכלית מכון מאתו. אין עוד. ומנה יודע שאין עוד, כי הוא מן ההכרח שלא יהיה כל זה וזולתי

(לט) וידעת היום. אם כן ראוי בלי ספק שתתבונן וידע כל חלקי הסותר. והשבת אל לבבך. ואחר ההתבוננות תשיב אל לבבך החלק האמתי מהם, והוא, כי ה' הוא האלהים. המסדר הנצחי המפרסם.

מִתְּסֵר יָת קְנֻמוֹהִי וְיָת פְּקֻדוֹהִי דִּי אֲנָא
מִפְקֵדָא יוֹמָא דִּין דִּי יֵיטֵב לָךְ וְלִבְנֶיךָ בְּתֵרָךְ
וּבְדִיל דְּתוֹרִיךָ יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי יֵי אֱלֹהֶיךָ
יֵהֵב לָךְ כָּל יוֹמָיָא:

(מ) וְשִׁמְרָתָּ אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי
מִצְוֶיךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְלִבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן
תִּתְּרֶיךָ יָמִים עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָךְ כְּלִי־יָמִים:

♦ יום שלישי י"ב מנחם-אב ♦

מא בכּוּן יִפְרֹשׁ מִשָּׁה תֵּלֶת קְרוּיָן בְּעֵבְרָא
דִּי־יִרְדְּנָא מְדִנַּח שְׁמִשָּׁא:

(מא) אִזּוּ יִבְדִּיל מִשָּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרַחָה שְׁמִשָּׁא:

שְׁמִשָּׁא • בְּאוֹתוֹ עֵבֶר שְׁבִמְזַרְחוֹ שֶׁל יַרְדֵּן. מִזְרַחָה
שְׁמִשָּׁא • לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק, נְקוּדָה רִישׁ בְּחֻטָּף, מִזְרַח
שֶׁל שְׁמִשָּׁא, מְקוֹם זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ.

כִּי־יֵי אִזּוּ יִבְדִּיל • נָתַן לָב לִהְיוֹת חֶרֶד לְדָבָר
שֶׁיִּבְדִּילֵם. (מכּוֹת י) וְאַף־עַל־פִּי שְׁאִינָן קוֹלָטוֹת עַד
שֶׁיִּבְדְּלוּ אוֹתָן שְׁבָאֲרֵץ כְּנַעַן, אָמַר מִשָּׁה: 'מִצְוָה
שְׁאִפְשׁוּר לְקִימָה, אֲקִימָנָה'. בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַחָה

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת לֹט עַמּוֹ' 19)

הָיוּ צְרִיכִים לְעַרֵּי מְקָלֵט, כִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ דְּבוּקִים בְּמְקוֹם,
כְּכַתוּב (לְעִיל פְּסוּק ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹקֵיכֶם חַיִּים
כָּלְכֶם הַיּוֹם, וְלֹא הָיוּ שׂוֹכִים כָּלָל לַעֲנֹן שֶׁל הַכֹּהֵן הַחַיִּים.
וּמִצָּב נַעֲלָה זֶה נִפְעַל עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבְּנוֹ, שֶׁהֶעֱלָה אֶת
יִשְׂרָאֵל לְדָבָקוֹת זֶה, וְלֹאֲחֵרֵי הַסְתַּלְקוּתוֹ יִרְדּוּ מִדִּרְגָּתָם
וְהִצְרִיכוּ לְעַרֵּי מְקָלֵט.

אִזּוּ יִבְדִּיל מִשָּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים (ד, מא)
נָתַן לָב לִהְיוֹת חֶרֶד לְדָבָר שֶׁיִּבְדִּילֵם, וְאַף עַל פִּי שְׁאִינָן
קוֹלָטוֹת עַד שֶׁיִּבְדְּלוּ אוֹתָן שְׁבָאֲרֵץ כְּנַעַן (רש"י)
יֵשׁ לְהַבִּין, מִדּוּעַ לֹא קָלְטוּ שְׁלֹשׁ הָעָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן עַד
שֶׁיִּבְדְּלוּ אוֹתָן שְׁבָאֲרֵץ כְּנַעַן? וְהָרִי בְּנֵי גֵד וּבְנֵי רֶאֱוִבִן וְחֻצִּי
שָׁבֹט מִנִּשְׁבָּה כָּבֹד הִתְיַשְׁבוּ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וּמִדּוּעַ לֹא יִקְבְּלוּ
לֵאמֹת אֶת הַהֲגָנָה שֶׁל עָרֵי מְקָלֵט. וְאוּלַּי יֵשׁ לִזְכּוֹר, שֶׁלֹּא

מִבְּלִי לְמַעֲרִיזֵיךְ תִּמְנָן קְטוּלָא דִּי יִקְטוּל יָת
חֲבֵרָה בְּלֹא מְנַדְעִי וְהוּא לֹא סָגִי לָהּ
מֵאֲתַמְלִי וּמִדְּקַמּוֹהִי וְיַעֲרֹק לְחַד מִן קְרוּיָא
הָאֵלִין וְיִתְקַנֵּי:

(מב) לָנֶם שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצֵחַ אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִּי
דַּעַת וְהוּא לֹא־שֹׁנֵא לוֹ מִתְּמַל שְׁלֹשֶׁם וְנֶם אֶל־
אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵל וְחִי:

מִגְּיָת בְּצִיר בְּמִדְבָּרָא בְּאַרְעָא מִישְׁרָא
לְשִׁבְטָא דְּרֶאֱוִבִן וְיָת רֵאֱמוֹת בְּגִלְעָד
לְשִׁבְטָא דְּגָד וְיָת גּוֹלָן בְּמִתְנָן לְשִׁבְטָא
דְּכְנַעֲנָה:

(מג) אֶת־בְּצִיר בְּמִדְבָּר בְּאַרְץ־הַמִּישֹׁר לְרֶאֱוִבִן וְאֶת־
רֵאֱמוֹת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמְנַשֵּׁי:

מִדְּוָדָא אֲוִרְיָתָא דִּי סִדְר מִשָּׁה קָדָם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

(מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל:

כִּי־יֵי וְזֹאת הַתּוֹרָה • זֶה שֶׁהוּא עֲתִיד לְסִדֵּר אַחֵר פְּרִשָּׁה זֶה.

ספורנו

הַמִּצְוֹת, שֶׁהִקְפִּיד לְקַיֵּם קִצְתָּ מִצְוֹת
עֲשֵׂה. תוֹרָה מִב
(מז) וְזֹאת הַתּוֹרָה. הַחֵלֶק
הָעֵינִי. תוֹרָה מִה

לְעוֹלָם. תוֹרָה מִא
(מא) אִזּוּ יִבְדִּיל מִשָּׁה שְׁלֹשׁ
עָרִים. אַחֲרֵי שֶׁסִּים הִתְקַדְּמָה לְבִאֵר
הַתּוֹרָה הַבְּדִיל הָעָרִים, לְהִרְאֹת
לְיִשְׂרָאֵל מִה נִכְבֵּד עֲנִין שְׁמִיטָה

(מ) וְשִׁמְרָתָּ אֶת חֻקֵּי וְאֶת מִצְוֹתָיו וְכִשְׁתַּדְּעָהוּ
תִּשְׁמֹר אֶת חֻקֵּי בְּלִי סֶפֶק, בְּאִמְרוֹ "מִי
לֹא יִרְאֶה מֶלֶךְ הַגּוֹיִם" (יִרְמְיָהוּ י ז).
וְאֶת מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם..
כָּל הַיָּמִים. כִּי לֹא תִחַדֵּשׁ דָּת

(מה) אֱלֹהֵי הָעֵדֻת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֹאתָם מִמִּצְרַיִם:

כ"י • אֱלֹהֵי הָעֵדֻת וְגו', אֲשֶׁר דִּבֶּר • הֵם הֵם אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּצֹאתָם מִמִּצְרַיִם, חֲזֹר וּשְׁנֹאֵה לָהֶם בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב.

(מו) בְּעֶבֶר הִירְדֵּן בְּנִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר בְּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֹאתָם מִמִּצְרַיִם:

(מז) וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְדֵּן מִזֶּרֶחַ שְׁמֹשׁ:

כ"י • אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְדֵּן • שֶׁהוּא בְּמִזְרָח, שֶׁהָעֵבֶר הַשֵּׁנִי הָיָה בְּמַעֲרָב.

(מח) מַעֲרַעֲרֵר אֲשֶׁר עַל־שְׁפַת־נַחַל אַרְנֹן וְעַד־הַר שִׂיאֵן הוּא חֶרְמוֹן:

(מט) וְכָל־הָעֵרְבָה עֹבֵר הִירְדֵּן מִזֶּרְחָה וְעַד יַם הָעֵרְבָה תַּחַת אֲשֶׁדֶת הַפְּסָגָה: פ

♦ יום רביעי י"ג מנחם-אב ♦

ה (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת־הַחֲקִים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם:

(ב) יְהוָה אֱלֹהֵינוּ פָּרַת עֲמָנוּ בְּרִית בְּחֶרֶב:

(ג) לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ פָּרַת יְהוָה אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת כִּי אֲתָנוּ אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֶּה הַיּוֹם פָּלְגוּ חַיִּים:

כ"י • לֹא אֶת־אֲבֹתֵינוּ • בְּלֶכֶד פָּרַת ה' וְגו', כִּי אֲתָנוּ וְגו'.

ספורנו

(מה) אֱלֹהֵי הָעֵדֻת. החלק שבא עליהם עדות המופת. תורה זו (מו) וַיִּירָשׁוּ אֶת אֶרְצוֹ. אחר שקבשו ארץ נושבת, שִׁבְּלוּ לָקִים בֵּה הַמִּצְוֹת ואין מקריד, הואיל לבאר את התורה והמצוה ולהנהיר עליהם. תורה מח ה (ג) הַיּוֹם פָּלְגוּ חַיִּים. לפיכך, אתם בורתי הברית הנכנסים לארץ, סדרו את עניינכם באפן שהדורות הבאים שלא היו בעת הברית הזאת, יקנימו מה שאתם מקבלים עליכם. תורה ד

(ד) פָּנִים | בְּפָנִים דְּבַר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מַתּוֹךְ ד מְמַלֵּל עִם מְמַלֵּל מְלִיל יְיָ עִמָּכֶם בְּטוֹרָא מְגוֹ אֲשַׁתָּא :

הָאִשׁ:

זש"י פָּנִים בְּפָנִים • אָמַר רַבִּי בְרַכְיָה: 'כִּן אָמַר מִשָּׁה: אֵל תֹּאמְרוּ, אֲנִי מִטְעָה אֶתְכֶם עַל לֹא דְבַר,

(ה) אֲנִי עֹמֵד בֵּין יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בַּעֲת הַהוּא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת־דְּבַר יְהוָה כִּי יֵרָאֶתֶם מִפְּנֵי הָאִשׁ וְלֹא־עָלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: ׀

זש"י לֵאמֹר • מוֹסֵב עַל: "דְּבַר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מַתּוֹךְ הָאִשׁ", לֵאמֹר: "אֲנִי ה' וְגו', וְאֲנִי עוֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם".

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחות יום שמחת תורה תשמ"ב

בְּנוֹעַ לְכָלִּיל עֲנִין הַלּוּחוֹת (שְׁהִזְכֹּר לַעֲלִי) - כָּאן הַמָּקוֹם לְהַעֲרִי עֲנִין מְסִים. וּבְהַקְדִּים:

הַזְכֵּר לַעֲלִי שְׁמוֹמָם הַקְּבִיעַ שֶׁל הַלּוּחוֹת הוּא - בְּאֶרֶן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "אֵין בְּאֶרֶן רַק שְׁנֵי לּוּחוֹת הָאֲבָנִים גו'". וְתַכְלִית הַשְּׁלֻמוֹת שְׁבִיחַ - כְּאִשֶּׁר הַלּוּחוֹת הֵיוּ בְּאֶרֶן בְּתוֹךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְאַחֲרֵי שְׁבִי יִשְׂרָאֵל הִגִּיעוּ "אֵל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנְּחִלָּה", כִּי כְּאִשֶּׁר הַלּוּחוֹת הֵיוּ בְּאֶרֶן כְּפִי שֶׁהֵיָה בְּמִשְׁכָּן (לֹא בְּאֶרֶן שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה כו'), הֵיָה זֶה בְּאֶפֶן שֶׁל עֲרָאִי וְכו'.

וְגַם לְאַחֲרֵי חֲרָב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִשְׁאַרוּ הַלּוּחוֹת בְּאֶרֶן בְּאֶפֶן שֶׁל קְבִיעִית - כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַרְמֵב"ם (הַלּוֹת בֵּית הַבְּחִירָה רִישׁ פָּרָק ז) שֶׁ"בַּעֲת שְׁבִיחַ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אֶת הַבַּיִת וַיֵּדַע שֶׁשׁוּפּוֹ לְחֶרֶב, בָּנָה בּוֹ מְקוֹם לְגִנוּז בּוֹ הָאֶרֶן לְמִטָּה בְּמִטְמוֹנוּת עֲמֻקּוֹת וְעַקְלָקְלוֹת, וַיֹּאשְׁיֶהוּ הַמֶּלֶךְ צִוָּה וַיִּגְזֹז בְּמָקוֹם שְׁבִיחַ שְׁלֹמֹה כו'".

וְגַם לְהַדְעָה שֶׁהָאֶרֶן נִלְקַח בְּגִלּוֹת כו' - הֵרִי גַם עֲתָה נִמְצְאִים שֵׁם הַלּוּחוֹת בְּאֶפֶן שֶׁל קְבִיעִית כו'.

וְהִנֵּה, יָדוּעַ הַכָּלל שֶׁלֹּא בָּרָא הַקֹּב"ה בְּעוֹלָמוֹ דְּבַר אֶחָד לְבִטְלָה, וּבִפְרָט כְּאִשֶּׁר מְדַבֵּר אוֹדוֹת עֲנִינֵי קִדְשָׁהּ. וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבֵן שֶׁהַלּוּחוֹת הֵיוּ מְמַלְאִים אֶת כָּל חֵלֶל הָאֶרֶן, בְּאֶפֶן שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מְקוֹם פְּנוּי וּמְקוֹם רִיק, כִּי אִם הֵיָה נִשְׁאַר מְקוֹם רִיק, הֵרִי מְקוֹם זֶה הוּא לְבִטְלָה חֲסִי־שָׁלוֹם. וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמִּצִּינוּ שְׁכָלֵי שְׁרֵת מְקֻדָּשִׁים כְּשֶׁהֵם מְלֵאִים דּוֹקָא. וְכַמְפוֹרֵשׁ בַּגְּמָרָא (בְּבֵא בְּתָרָא י, א) "אֶרֶן שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה אֲמַתִּים וְחֲצִי אֶרְכּוֹ וְחֲצִי רַחְבּוֹ וְחֲצִי קוֹמָתוֹ בְּאִמָּה בַּת שִׁשָּׁה טַפְחִים, וְהַלּוּחוֹת אֶרְכּוֹ שִׁשָּׁה וְרַחְבּוֹ שִׁשָּׁה וְעָבְדָן שְׁלֹשָׁה, מוֹנִחוֹת כְּנֶגֶד אֶרְכּוֹ שֶׁל אֶרֶן, כְּמֹה לּוּחוֹת אוֹכְלוֹת

בְּאֶרֶן כו', פְּרָנְסַת אֶרֶן לְאֶרְפּוֹ. צֹא וּפְרָנְסַת אֶרֶן לְרַחְבּוֹ, כְּמֹה לּוּחוֹת אוֹכְלוֹת בְּאֶרֶן שִׁשָּׁה טַפְחִים וְכו'" - זֹאת אוֹמֶרֶת, שְׁעַל־פִּי חֲשָׁבוֹן הַגְּמָרָא, הֵיָה הָאֶרֶן מְלֵא בְּאֶפֶן שֶׁלֹּא בּוֹ מְקוֹם פְּנוּי. וְעַל־פִּי־זֶה הֵרִי בְּהִכָּרַח לֹמֵר שֶׁכָּל אֶחָד מֵהַלּוּחוֹת הֵיָה רְבוּעַ שֶׁל שִׁשָּׁה טַפְחִים עַל שִׁשָּׁה טַפְחִים, וְאִי־אֶפְשָׁר לֹמֵר שֶׁקְצָהוּ הַעֲלִין שֶׁל הַלּוּחוֹת הֵיָה בְּצוּרַת חֲצִי עֵגוּל, כִּי אִזּוֹ יוֹצֵא שֶׁמְלַמְטָה הֵיָה אֲמָנָם הָאֶרֶן מְלֵא לְגַמְרִי, אֲבָל מְלַמְעָלָה נִשְׁאַר מְקוֹם פְּנוּי, בְּגִלּוֹל הַצּוּרָה דְּחֲצִי עֵגוּל - וְזֶה הַפֶּךְ מִשְׁמַעוֹת הַגְּמָרָא.

וּלְפָלֵא הַכִּי גָדוֹל - שִׁישְׁנָם כְּמֹה וְכְמֹה מוֹסְדוֹת וְאֶרְגוֹנִים שְׁמִצִּירִים בִּ"סְמָל" שֶׁלָּהֶם אֶת הַלּוּחוֹת בְּצוּרַת חֲצִי עֵגוּל מְלַמְעָלָה - הַפֶּךְ דְּבַרִּי הַגְּמָרָא!

(ד-ו) פָּנִים בְּפָנִים. בְּלִתי חֵלֹם וּמִרְאוֹת לִילָה, אֲבָל בְּעוֹדְכֶם מִשְׁתַּמְשִׁים בְּחוּשֵׁים.

לֵאמֹר. "פָּנִים בְּפָנִים דְּבַר ה'" אֲלֵיכֶם.. "לֵאמֹר אֲנִי". כְּמוֹ שֶׁבָּאָר לְמַעְלָה "וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה

לֵאמֹר: אֲנִי כו' (שְׁמוֹת כ, א-ב). אֲמָנָם עֲמִידָתִי "בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם" הֵיָתָה "לְהַגִּיד לָכֶם אֶת דְּבַר ה', כִּי יֵרָאֶתֶם". תוֹרָה ז

וציור זה הוא הפך דברי הגמרא. ואם כן, כאשר מצירים את הלוחות בצורת חצי עגול - הרי מעדיפים את גירסת אמות העולם על דברי הגמרא!

והי"צוץ שמכאן ולהבא נתקנו ענין זה, ובפרט שתקון הדבר אינו כרוך עם קשי מיוחד, כי הרי מדי פעם מדפיסים טפסים הנ"ל, וכשם שאפשר לשנות את שמו של ה"פרעזידענט" של המוסד וכו' [ועד ששוכחים לגמרי מה"פרעזידענט" הקדם, ורק במקרים היוצאים מן הכלל משאירים לו איזה תואר כבוד!] - כמו כן אפשר לשנות את ציור הלוחות. הינו, שבמקום צורת חצי עגול, יהיו הלוחות מצירים בצורת רבוע. ובפרט על-פי האמור לעיל שזהו ענין הקשור עם חנוך ילדי ישראל - והרי ענין החנוך צריך להיות בתכלית השלמות, וכפי שרואים במוחש שטבע האדם הוא שגם בהיותו במעמד ומצב שאינו רוצה להטריח את עצמו לקיים דבר מסים בתכלית השלמות, אלא הוא מסתפק בקיום הדבר על דרך המצוה כו' - הנה כאשר מדבר אודות חנוך בניו, הרי הוא מתנגע ומשתדל ביותר להעניק להם את החנוך הטוב ביותר, בתכלית השלמות.

ושלמות החנוך, הרי זה גם כאשר מדבר אודות מנהגי ישראל - פידוע מה שכתב הרשב"א שאסור לבטל מנהג נשים זקנות שבישראל, אפילו כאשר חכמי ישראל אומרים באפן אחר. ועל-דרך זה כאשר מדבר אודות הדור מצוה, אף-על-פי שאין זה לעיכובא, כגון: ד' דפנות בספה, אף-על-פי שעל-פי דין מספיק ב' דפנות וטפח כו'. ועל-אחת-כמה וכמה כאשר מדבר אודות ענין הקשור עם הלוחות, שזהו יסוד ושךש כל התורה כלה.

וכאמור לעיל, שעל-פי דברי הגמרא, בהכרח לומר שצורת הלוחות היתה באפן של רבוע (ולא חצי עגול מלמעלה) - וזהו ענין המפרש בגמרא מסכת בבא-בתרא, שהיא בין שבעת המסכתות הנלמדות בישיבות!

ישנו רב מסים בבאר-שבע - לא חסיד חב"ד - שפרסם לאחרונה ספר, ובו מבאר גם אודות צורת הלוחות - שעל-פי דברי הגמרא במסכת בבא-בתרא, בהכרח לומר שהלוחות היו מרבעות, ולא בצורת חצי עגול. ומסים, שלפלא בעיניו מדוע מצירים בכל מקום את הלוחות בצורת חצי עגול, ולא כפי דברי הגמרא במסכת בבא-בתרא!

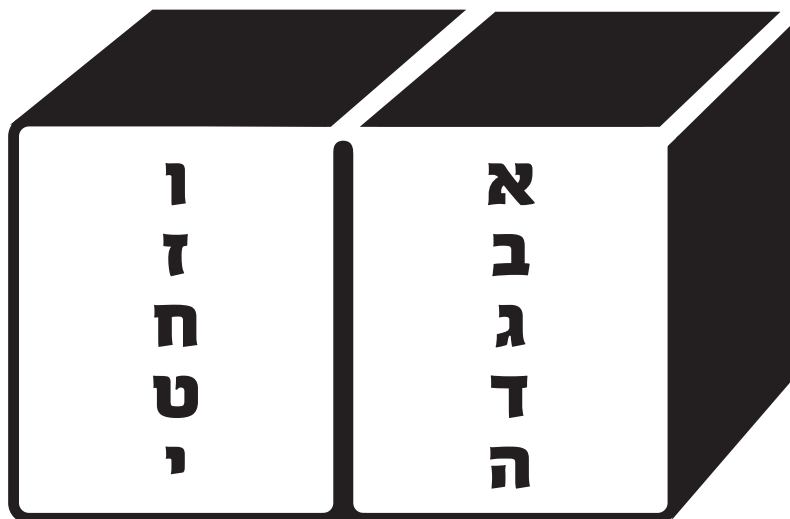
והטענה הידועה שלא רוצים להוציא לעז על הראשונים - מאחר שמוסד זה קיים כבר כמה וכמה שנים, וכך צירו את הלוחות במשך כל הזמן כו' - הנה טענה זו אין לה מקום כלל כאשר מדבר אודות ענין שנוגע לחנוך ילדי ישראל!

דהנה, כאשר הילד מקבל תעודה מזמן לזמן, ובה מופיע ציור הלוחות בצורת חצי עגול מלמעלה, מתקבל אצלו ללא כל ספק, שפך היתה צורת הלוחות. ואחר-כך כאשר ילמד את הגמרא הנ"ל, יוכח שמה שהונח אצלו בפשטות כתוצאה מהלמוד במוסד זה, הרי זה הפך פשטות הגמרא! וכתוצאה מזה - הרי הוא מאבד את כל האמון במלמד ומחנך שלו, גם כאשר ילמדו עמו דבר אמיתי מתחילתו ועד סופו!

ולכן, בהכרח לתקן ענין זה, ואין לחשוב שזהו דבר של מה בכך, כי אפילו כאשר מדבר אודות דבר קטן, נאמר אל תהי בז לקטנות, ועל-אחת-כמה וכמה כאשר מדבר אודות ענין הקשור עם הלוחות, שהם יסוד כל התורה כלה!

ובפרט שבענין זה ישנו דבר נוסף:

מקור ציור הלוחות בצורת חצי עגול - נלקח מאמות העולם,

(ו) אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
מִבֵּית עֲבָדִים:

(ז) לֹא־יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנַי:
ז לא יהי לך אלה אחרן בר מני:

כ"ט • עַל־פָּנַי • בְּכָל מְקוֹם אֲשֶׁר אָנִי שָׁם, וְזֶהוּ כָּל הָעוֹלָם. דְּבַר אַחֵר: כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי קֵזֵם. עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת כְּכֹר
פְּרָשָׁתִים.

(ח) לֹא־תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם
מִפֹּעַל וְאֲשֶׁר בָּאֶרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת
לָאֶרֶץ:

(ט) לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא פֶקֶד עוֹן אָבוֹת עַל־בְּנֵים וְעַל־
שְׂלִישִׁים וְעַל־רִבְעִים לְשֹׂאֵי:

(י) וְעִשֵּׂה חֶסֶד לְאֵלֶּפִים לְאַהֲבִי וּלְשֹׂמְרֵי מִצְוֹתַי: ׀
י ועבד טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי
פקודי:

(יא) לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא
יִנָּקֶה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: ׀
יא לא תימי ית שמא דני אלהי למגנא ארי
לא יזבי יי ית די ימי בשמה לשקרא:

(יב) שָׁמֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקֹדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ:

כ"ט • שָׁמֹר • וּבְרֵאשׁוֹנוֹת הוּא אוֹמֵר: "זְכוֹר"! | אַחַת נִשְׁמָעוּ (מכילתא) • כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ • (שבת פז) קִדְּם
שְׁנֵיהֶם בְּדִבּוּר אֶחָד וּבְתִיבָה אַחַת נִגְמְרוּ, וּבִשְׁמִיעָה
מִתְנַתְּרוּ בְּמִרְהָ.

(יג) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעִשִּׂיתָ כָּל־מְלָאכָתְךָ:
יג ששת יומין תפלה ותעבד כל עבדתך:

(יד) וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה
כָּל־מְלָאכָה אַתָּה ׀ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
וַיְשׁוּרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ
לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ:

(יב) לְקֹדֶשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ. בְּאוֹתוֹ הָאֶפֶן
שָׁצוֹךְ בְּמִרְהָ, כִּי אָמְנָם בִּשְׁצוֹךְ שֵׁם עַל
הַשַּׁבָּת, הוֹדִיעַ שְׁלֹא יִסְפִּיק לוֹ
שִׁתְקִידָהּ בְּמִה שִׁתְשׁוּבוֹת בּו
מִמְלָאכָה, אֲבָל שִׁתְעַסֵּק בּוֹ בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת, כַּאֲמָרוֹ "וְהִיָּשָׁר בְּעֵינָיו
תַּעֲשֶׂה וְהֵאזִינָה לְמִצְוֹתָיו" (שם טו,
כז. תורה יג
יב-טו) לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ
כָּמוֹךָ. וְזִכְרָתָ כִּי עֲבָדָה הָיִיתָ. הִנֵּה
מִצְוֹת שְׁבִיתַת הַבְּהֵמָה הֵיא כְּדִי שְׁיָנוּחַ
הָעֶבֶד, וּמִצְוֹת מְנוּחַת הָעֶבֶד הֵיא וְכֹר
לִיצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁהַשְּׁבִיתָ בָּהּ הִקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעֲבוּדָה מִן
הָעֲבָדִים. תורה טו

טו ותדבר ארי עבדא הוימא בארעא
דמצרים ואפקד יי אלהיך מתמן בידא
תקיפא ובדרעא מרמא על פן פקדך יי
אלהיך למעבד ית יומא דשבתא :

(טו) וזכרת כי עבד ה' אתה בארץ מצרים ויצאך יהוה
אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על-פן צורך
יהוה אלהיך לעשות את-יום השבת: ם

כט"א וזכרת כי עבד היית וגו' • על-מנת-כן פדאך, שתהיה לו עבד ותשמר מצותיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 203. יב עמ' 111)

שגם הם נבראו בששת ימי בראשית) הוא . . לסבת היותנו
עבדים במצרים, אשר לא היינו עובדים ברצוננו . . ולא
היינו יכולים לשבת. וראה ב'שער הפולל' (פ"ז ס"ט), שזהו
ההבדל בין תפלת ערבית ומוסף של שבת, שבהן אומרים
זכר למעשה בראשית, מה-שאין-כן בתפלת שחרית.

וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים . . את יום השבת
(ה, טו)

כתב הרמב"ם (מורה נבוכים ב, לא. הובא ברמב"ן פסוק יב),
שהטעם על שמירת שבת שנאמר בפרשת יתרו, זכר
למעשה בראשית, הוא כבוד היום והגדילו . . אומנם תיתן
לנו תורת השבת וצוותו אומנו לשומרו (ולא שאר העמים,

טז וזכר ית אביך וית אמך כמא די פקדך יי
אלהיך בדיל דיורכון יומיך ובדיל דיוטב לך
על ארעא דיי אלהיך יהב לך :

(טז) כבוד את-אביך ואת-אמך באשר צורך יהוה
אלהיך למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך על
הארצה אשר-יהוה אלהיך נתן לך: ם

כט"א באשר צורך • אף על כבוד אב ואם נצטוו במרה, שנאמר (שמות טו): "שם שם לו חק ומשפט".

י לא תקטול נפש. ולא תגוף. ולא תגנוב
(נפשא). ולא תסדד בחברך סהדותא
דשקרא :

(י) לא תרצח ם ולא תנאף ם ולא תגנב ם ולא
תענה ברעך עד שוא: ם

כט"א ולא תנאף • אין לשון 'נאוף' אלא באשת איש.

יח ולא תחמד אמת חברך ולא תרוג בית
חברך מקלה ועבדה ואמתה תורה וחמרה
וכל די לחברך :

(יח) ולא תחמד אשת רעך ם ולא תתאוה בית רעך
שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו וכל אשר
לרעך: ם

כט"א ולא תתאוה • לא תרוג, אף הוא לשון חמדה, כמו (בראשית ב): "נחמד למראה" דמתרגמינן: 'דמרגג
למחזי'.

♦ יום חמישי י"ד מנחם-אב ♦

יט ית פתגמא האלין מליל יי עם כל
קהלכון בטורא מגו אשתא עגנא ואמיטתא
קל רב ולא פסק וכתבנן על תרין לוחי
אבגיא ויהבנן לי :

(יט) את-הדברים האלה דבר יהוה אל-כל-קהלכם
בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף
ויכתבם על-שני לוחות אבנים ויתנם אלי:

ספורנו

(טז) ולמען ייטב לך. אפלו בעולם הזה, באמרם וז': 'דברים שאדם אוכל פרוותיהם בעולם הזה, והקרן קימת לו לעולם
הבא: כבוד אב ואם וכו' (פאה א, א). תורה יז

לעולם. דָּבָר אַחֵר: "וְלֹא יִסָּף", לא הוסיף להראות באותו פמב"י.

כ"י ו' וְלֹא יִסָּף • מִתְּרַגְּמִינָן: וְלֹא פָּסַק, (לפי שמדת בשר ודם אינו יכול לדבר כל דבריו בנשימה אחת, וצריך להפסיק, ומדת הקדוש ברוך הוא אינו כן, לא היה פוסק, ומשלא היה פוסק, לא היה מוסיף), כִּי קוּלוּ חִזְק וְקִיָּם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ואתחנן חלק ד)

האדם עד ל'עקב' שלו, "ערוכה בכל רמ"ח אברים", הרי היא "משתמנת", שכן היא מגעת עד בחינת "לפני כסא כבודך", שם "אין שכיחה", אין כל הגבלה - "ולא יסף". פאשר לימוד התורה הוא באופן כזה שהוא חודר גם בדומם שבאדם, הרי זה "ולא יסף" גם בזמן (פנ"ל שאינו שוכח) כי התורה תופסת אותו לא רק בשעת הלימוד, אלא גם לאחר מכן, פשהוא עסוק (בהיתר התורה) בדברי הרשות, נכר בו בכל הנהגותיו שהוא יהודי הלומד תורה, והתורה מונגשת בכל עניניו, גם הגשמיים, עד ש"בכל דרכיך - דעהו", ועושה מחלקו בעולם, דירה לו יתברך.

במתנתורה חדר הקול של עשרת הדברות גם בתוך העולם הזה הגשמי, משום שהיה "קול גדול ולא יסף", קול ללא הגבלות - כי הרי רוחניות וגשמיות הם הפכיים: גשמיות אינה יכולה "לספוג" רוחניות, ורוחניות אינה יכולה לחדור בגשמיות; דוקא ה'קול גדול', שהוא למעלה מהגבלות והשתלשלות, ושלפניו גשמיות ורוחניות שוים, דוקא הוא יכול לחדור גם בגשמיות. על-דרכי זה הוא גם בעבודת האדם: כח זה, שהתורה שאדם לומד תחדור גם ב'עקב', אינו מצד השכל שבתורה, שכן אין כל שיכות בין שכל ודומם, אלא שזה מצד האלקות שבתורה, ולגבי אלקות אין כל הגבלות. וכאשר לימוד התורה חודר בכל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1093)

בתור יחיד, לא רק בתור חלק מהפלל. והוא הדין לדברי הנביאים והחכמים: מהותו ועצמותו יתברך אומרו אותם לכל יהודי, אלא שלא נתגלו עד שבא נביא או חכם פלוני.

קול גדול ולא יסף (ה, יט) **שממנו נתבארו כל הנביאים שעמדו** (שמות רבה כח, ו) המדרש מלמדנו, שבמתן תורה נתנו כל חדושי התורה של כל הדורות. עשרת הדברות נאמרו מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ונאמרו לכל יהודי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק ד עמוד 1092 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלת הקול דמתנתורה

הגשמי עצמו, וכמאמר הפתוב "וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" (ישעי' מ, ה). והנה טבע הקול הוא, שפשהוא מגיע ומפה באיזה דבר גשמי, הוא נעצר וחוזר ממנו הד, אף אם נספג הקול בדבר הגשמי, הנה אז לא תהיה בת-קול. ועל-פי זה יובן מה שהקול דמתנתורה לא היתה לו בת-קול, שזהו משום שהגלוי היה באופן כזה שהקול חדר ונספג בגשמיות העולם עצמו, ולכן לא היתה לו בת-קול.

קול גדול ולא יסף (ה, יח) שלא היתה לו בת-קול (שמות רבה פרשת יתרו) צריך באור, מהי המעלה הגדולה בכך שהקול דמתנתורה לא היתה לו בת-קול? ובפרט לפי הדיע דקודשא-ברוך הוא לא עבד ניסא למגנא, צריך-עין למה הצרכו לנס זה? ונש לבאר זה על-פי המבאר בספרים הקדושים (ראה תניא פרק ל"ו), דהגלוי האלקי שהיה בשעת מתן תורה, הוא מעין הגלוי שיהיה לעתיד-לבא, שאז יתגלה אור ה' בתכלית הגלוי ללא כל הסתר וצמצום, עד שתחדר הקדשה בדבר

כַּוְהִיָּה בַּד שְׁמַעְכוֹן יֵת קָלָא מְגוּ חֲשׂוּכָא וְטוֹרָא בְּעַר פֶּאשְׁתָּא וְקִרְבָּתוֹן לְוִתִּי כָּל רִישִׁי שְׁבִיכוֹן וְסִבִּיכוֹן:

(כ) וַיְהִי כְּשֶׁמַּעְכֶּם אֶת-הַקּוֹל מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ וַהֲהִיר בְּעַר בְּאֶשׁ וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל-רֵאשֵׁי שְׁבִיכֵיכֶם וּזְקִינֵיכֶם:

כא וְאֶמְרָתוֹן הָא אַחֲזִינָא יְיָ אֱלֹהֵנָא יֵת יִקְרָה וְיֵת רִבּוּתָהּ וְיֵת קַל מִימְרָהּ שְׁמַעְנָא מְגוּ אֲשַׁתָּא יוֹמָא הַדִּין חֲזִינָא אֲרִי מְלֵל יְיָ עִם אֲנָשָׁא וְיִתְקַנֵּם:

(כא) וְהִיאֲמָרוּ הֵן הִרְאָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת-כְּבוֹדוֹ וְאֶת-גְּדֻלּוֹ וְאֶת-קִלּוֹ שְׁמַעְנוּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ הַיּוֹם הַזֶּה רְאִינוּ כִּי-יִדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וְחִי:

כב וקצן למא נמות ארי תיקלנא אשתא
רבתא דא אם מוספין אנחנא למשמע ית
קל מימרא דיי אלהנא עוד ומיתין אנחנא:

(כב) ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה
הזאת אם-יספים | אנחנו לשמע את-קול יהוה
אלהינו עוד ומתנו:

כג ארי מן כל בשרא די שמע קל מימרא
דיי קנמא ממלל מגו אשתא פותנא
ואתקבם:

(כג) כי מי כל-בשר אשר שמע קול אלהים חיים
מדבר מתוך-האש פמנו ויחי:

כד קרב את ושמע ית כל די יימר יי אלהנא
ואת תמלל עמנא ית כל די מלל יי אלהנא
עמך ונקבל ונעבד:

(כד) קרב אתה ושמע את כל-אשר יאמר יהוה
אלהינו ואת | תדבר אלינו את כל-אשר ידבר יהוה
אלהינו אליך ושמענו ועשינו:

הרדים להתקרב אליו מאהבה. וכי לא היה יפה לכם
ללמד מפי הגבורה ולא ללמד ממני?

משי | ואת תדבר אלינו • התשתם את כחי בנקבה,
שנצטערת עליכם ורפיתם את ידי, כי ראיתי שאינכם

כה ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון
במלליתכון עמי ואמר יי לי שמיע קדמי ית
קל פתגמי עמא הדין די מלילו עמך
אתקינו כל די מלילו:

(כה) וישמע יהוה את-קול דבריכם בדברכם אלי
ויאמר יהוה אלי שמעתי את-קול דברי העם הזה
אשר דברו אליך היטיבו כל-אשר דברו:

כו לוי די יהי לבא הדין להון למדחל קדמי
ולמשר ית כל פקודי כל יומיא בדיל דייטב
להון ולבניהון לעלם:

(כו) מייאתו והיה לבכם זה להם ליראה אתי ולשמר
את-כל-מצותי פל-הימים למען ייטב להם
ולבניהם לעלם:

כז אזל אמר להון תובו לכון למשפניכון:

(כז) לך אמר להם שובו לכם לאהליכם:

כח ואת דא קים קדמי ואמלל עמך ית כל
תפקדתי וקנמא ודינא די תלפון ונעבדון
בארעא די אנא יתב להון למירתה:

(כח) ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את
כל-המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם
ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה:

כט ותשרון למעבד פמא די פקיד יי אלהכון
יתכון לא תסטון ימינא ושמאלא:

(כט) ושמרתם לעשות כאשר צוה יהוה אלהיכם
אתכם לא תסרו ימין ושמאל:

ספורנו

לא תסרו ימין ושמאל. לא להוסיף
לשוב כפי מחשבתכם, ולא לגרע
בכלל. תורה ל

(כט) ושמרתם לעשות. ומאחר
שנמשך הדבר כך, הנה ראוי לכם
שתשמרו,

(כד) ואת תדבר אלינו. אף על פי
שיהיה דבורך גרוע בערך אל הדבור
האלהי. תורה כה

לְבָכַל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:

(ל) בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם תֵּלְכוּ לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן:

א וְדָא מִפְקֵדְתָּא קִימָא וְדִינָא דִּי פִקִּיד יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְאַלְפָּא יְהִינן לְמַעַבְדָּא בְּאֶרֶץ דִּי אַתּוּן עֲבָרִין מִמֶּנָּה:

ו (א) וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

ב בְּדִיל דְּתַדְחַל קָדָם יְיָ אֱלֹהֵיךְ לְמִשְׁרַת יְיָ קִימָוְהִי וּפְקִידוּהִי דִּי אֲנָא מִפְקֵדָךְ אַתְּ וּבְרָךְ וּבְרָךְ כָּל יוֹמֵי חַיֶּיךָ וּבְדִיל דְּיִירְכֻנוּ יוֹמֵיךָ:

(ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁמֵר אֶת־כָּל־חֻקֵּי וּמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה בְנֶה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ וּלְמַעַן יֵאָרְכּוּ יְמֵיךָ:

ג וְתַקְבֵּל יִשְׂרָאֵל וְתִטַּר לְמַעַבְדָּא דִּי יִיטֵב לָךְ וְדִי תִסְגִּין לְחֵדָא כְּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ אֱלֹהֵי דְאַבְהָתְךָ לָךְ אֲרַעָא עֲבָדָא חֵלֵב וְדִבְשׁ:

(ג) וְשָׁמַעַתָּ יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְאֲשֶׁר תִּרְבֹּן מְאֹד בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ אֶרֶץ זֶבֶת חֵלֵב וְדִבְשׁ: פ

♦ יום שישי ט"ו מנחם-אב ♦

ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵנָּא יְיָ חֵד:

(ה) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד:

ברוריה לקרא כלם בשם ה', ונאמר (זכריה יד): "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

כ"י • ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד • ה' שהוא אֱלֹהֵינוּ עֲתָה וְלֹא אֱלֹהֵי הַעֲבָדִים כּוֹכְבִּים, הוּא עֲתִיד לְהִיּוֹת ה' אֶחָד, שְׁנֵאמַר (צפניה ג): "כִּי אֶזְ אֶהְפֹּךְ אֱלֹעֲמִים שָׁפָה

ספורנו

בְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לָךְ, אֶרֶץ זֶבֶת חֵלֵב וְדִבְשׁ. כְּמוֹ שֶׁהוּא דִּבֶּר לָךְ "אֶרֶץ זֶבֶת חֵלֵב וְדִבְשׁ", מוֹכֵנֶת לְעוֹבְדֵי לֹזֶה הַתְּכָלִית, שֶׁתִּתְּפָרֵסוּ בָּהּ שְׁלֹא בְּצֶעַר, וְיִהְיֶה לָכֶם פְּנָאֵי לְעִיּוֹן וּלְמַעֲשֵׂה לְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת. תוֹרָה ד' (ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. הַתְּבוּנָה וְהַבִּינָה זֶה. ה'. הַנּוֹתֵן מִצִּיּאוֹת וּבּוֹרָא. אֱלֹהֵינוּ. הוּא נִבְחַר שֶׁבְּנִבְדָּלִים אֲצִלָּנוּ, אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ נִקְוָה לְהַשִּׁיג חֲפָצֵינוּ בְּלִי אֲמִצָּעִי. וּמִצַּד הַיּוֹנוֹת עֲלִינוּ בְּכּוֹחַ הַבּוֹרָא, הֵנָּה לֹא לְבָדוּ רָאוּי לְהַשְׁתַּחֲוֹת. וּמִצַּד שֶׁמִּמֶּנּוּ תִקְוָנוּ בְּלִי אֲמִצָּעִי, רָאוּי שְׁאֵלֵינוּ לְבָדוּ נִתְפַּלֵּל וְנַעֲבֹד. ה' אֶחָד. וּבִהְיוֹתוֹ נּוֹתֵן מִצִּיּאוֹת אַחֵר

וְיִרְאוּהוּ כְּשִׁיקְבְּלוּ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת מִכֶּם שְׂרָאִיתֶם. וּלְמַעַן יֵאָרְכּוּ יְמֵיךָ. וּבְדִי שְׁאֵלֹ הַמִּצְוֹת יִקְנוּ לָךְ חַיֵּי עוֹלָם שְׁבָלוֹ אֶרֶץ. תוֹרָה ג' (ג) וְשָׁמַעַתָּ יִשְׂרָאֵל. וּבִהְיוֹת זֶה הַתְּכָלִית הַמִּכְּוֵן מֵאֵת הָאֵל יִתְבָּרַךְ בְּרַב חֲסִדוֹ עֲלֶיךָ, רָאוּי שֶׁתִּשְׁמַע וְתִבִּין אֵת כּוֹנֵן הָאֵל יִתְבָּרַךְ בְּכָל אֵלֶּה. וְשִׁמְרַתָּ לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לָךְ. וְתִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת אֹז מֵאֲהָבָה לְרָצוֹן לְפָנָיו, מֵה שֶׁיִּיטֵב לָךְ" לְהַקְנוּתָךְ אֲשֶׁר נִצְחִי. וְכִמוֹ כֵּן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ שֶׁ"תִּרְבֹּן מְאֹד", וְזֶה בְּשִׁמְרִית צִדְקָה וּמִשְׁפָּט לְכַבֹּדוֹ.

(ל) לְמַעַן תַּחְיוּ וְטוֹב לָכֶם. בְּדִי שֶׁתַּחְיוּ חַיֵּי עַד בְּאֶפֶן טוֹב וּמֵאֲשֶׁר. וְהֵאֲרַכְתֶּם יָמִים בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר תִּירְשׁוּן. וְשִׁתְּקֵנוּ אוֹתוֹ אֲרִיכוֹת יָמִים לְעוֹלָם שְׁבָלוֹ אֶרֶץ, בְּהִיוֹתְכֶם בְּאֶרֶץ בְּלִי צֶעַר וּבִאִין מִחֲרִיד וּמוֹנֵעַ. תוֹרָה א' ו (א) וְזֹאת הַמִּצְוָה. אֲמַנֵּם הַמִּצְוֹת הַתְּלוּיֹת בְּאֶרֶץ וּבְכִנְיֻסְתְּכֶם בָּהּ, כֵּן בְּהֵם הַמִּצְוָה יִתְבָּרַךְ, תוֹרָה ב' (ב) לְמַעַן תִּירָא אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. שֶׁתִּזְכֹּר שֶׁהוּא בַּעַל הַקֶּרֶקַע, וְכִי גֵרִים וְתוֹשְׁבִים אֲתֶם עִמּוֹ (ע"פ וִיקְרָא כ"ה, כג). אֹתָהּ וּבְנֶה וּבְנֶה בְנֶה. שְׁגֵם הַדּוֹרוֹת שְׁלֹא רָאוּ אֵת מַעֲשֵׂה ה' הַגָּדוֹל,

(ה) וְאַהֲבֵתָ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-
נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:
ה' ותרמם ית יי אלהיך בכל לבך ובכל נפשך
ובכל מקדך:

(שם סא ב) בְּכָל מְמוֹנְךָ: י"ש לך אדם שמונו חביב עליו
מגופו, לך נאמר: "ובכל-מאדך". דבר אחר: "בכל
מאדך", בכל מדה ומדה שמונד לך, בין במדה
טובה, בין במדת פרענות, וכן בדרך הוא אומר (תהלים
קטז): "פוס ישועות אשא וגו', צרה וגיון אמצא וגו'".

כ"י • וְאַהֲבֵתָ • עשה דבריו מאהבה, אינו דומה
עושה מאהבה לעושה מיראה: העושה אצל רבו
מיראה, כשהוא מטרם עליו, מניחו והולך לו.
בְּכָל-לִבְּךָ • (ברכות נד) בשני יצריך. דבר אחר: "בכל
לבך", שלא יהיה לך חלוק על המקום. ובכל-
נפשך • אפלו הוא נוטל את נפשך. ובכל-מאדך •

(ו) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם
עַל-לִבְּךָ:
ויהיו פתגמי האליון די אנא מפקדך
יומא דין על לבך:

היום • (שם) לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה, שאין
אדם סופנה, אלא פחדשה שהכל רצין לקראתה.
דיוטגמא, מצות המלך הבאה במקטב.

כ"י • וְהָיוּ הַדְּבָרִים וְגו' • ומהו אהבה? ויהיו
הדברים האלה, שמתוך כך אתה מכיר
בהקדוש-ברוך-הוא, ומדבק בדרךך • (ספרי).

בביתך • ויתגנון לבניך ותמלל בהן במתקך
בביתך ובמתקך בארץא ובמשכךך
ובמקימך:

(ז) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ:
ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך
ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

בנים, שנאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם", כך הרב
קרוי אב, שנאמר (מלכים ב ב): "אבי אבי רכב ישראל
וגו'". וְדַבַּרְתָּ בָּם • (ספרי) שלא יהא עקר דבורך
אלא בם, עשם עקר ואל תעשם טפל. ובשכבך •
(שם) יכל אפלו שכב בחצי היום? תלמוד לומר:
"ובקומך", יכל אפלו עמד בחצי הלילה? תלמוד
לומר: "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך", דרך ארץ
דברה תורה: זמן שכיבה וזמן קימה.

כ"י • וְשִׁנַּנְתָּם • לשון חדוד הוא: שיהיו מחדדים
בפיה, שאם ישאלך אדם דבר, לא תהא צריך לגמגם
בו, אלא אמר לו מיד. לְבָנֶיךָ • אלו התלמידים.
מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר
(דברים יד): "בנים אתם לה' אלהיכם", ואומר (מלכים ב ב):
"בני הנביאים אשר בית אל". וכן בחזקיהו שלמד
תורה לכל ישראל, קראם בנים, שנאמר (ד"ה ב כט):
"בני עתה אל-תשלו". ובשם שהתלמידים קרויים

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוץ לקוטר-שיחות חלק ט עמוד 33 - מתוך 'לקראת שבת')

הכרח הפרוש ד' לבניך - אלו התלמידים

פרוש רש"י הוא (כלשונו בעצמו) "אני לא באתי אלא
לפשוטו של מקרא" (בראשית ג, ח).
והבאור בזה:

על הפסוק שאמר יעקב לשמעון (בראשית מט, ז) "אחלקם
ביעקב ואפיצם בישראל", מפרש רש"י "אין לך עניים

ושננתם לבניך
לבניך - אלו התלמידים. מצינו בכל מקום שהתלמידים
קרויים בנים. (ו, ז. ובפירוש רש"י).
צריך להבין: מה ראה רש"י להוציא את הפתוב מפשוטו,
ולפרש ש"בניך - אלו התלמידים". ובפרט, שענינו של

ספורנו

תכלית נכבד כזה. תורה ו
(ו) על לבך. שתוכר תמיד להישיר
כל פעולותיך לזה התכלית. תורה ו
(ז) וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ. תלמד אותם בשנון
וחרירות מופתים שכליים.
(ח) וְדַבַּרְתָּ בָּם. כי בואת ההתמדה תזכרם
תמיד. תורה ח

ובאות העיון של "שמע" הגדולה נרמו
שקראי לפקח עין, ולהגדיל העיון כזה.
ולזה אמרו ז"ל, 'ובלבד שיצאריך
בדל"ת של "אחד", למען יבין
לזה. תורה ח
(ה) וְאַהֲבֵתָ. תשמח לעשות דבר
שייטב בעיניו, כפאשר תבין שאין

אפסיות מחלט, התבאר שאין נמצא
זולתו ממין מציאותו, ושהוא נבדל
במין ממצאות עולם הנפסדים,
וממצאות עולם הגלגלים, וממצאות
עולם המלאכים, באפן שהוא יחיד
בעולמו הרביעי. וזה נראה שנרמו
בהיות אות הדל"ת של "אחד" גדולה.

שֶׁבֶט שֶׁלֹם יִתְעַסֵּק בְּלִמּוּד תִּינוּקוֹת (וְלִהְיוֹת סוֹפְרִים) בְּעוֹד שֶׁהֶצֱרֵךְ בָּזֶה הוּא לְעֵתִים רְחוּקוֹת! ומלביד זאת: גִּלְד 'בֶּן חֲמֵשׁ לְמִקְרָא' (שֶׁבִּשְׂבִּילֹו נֹעֵד פְּרוּשׁ רַש"י, לִפִּי הוֹרָאֵת הַמְּשֻׁנָּה בְּאֲבוֹת "בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמִקְרָא") שְׁלֹמֹד אֶת הַפְּסוּק, אֵינֹו יָכוֹל לְהִבִּין שֶׁיֵּשׁ חֵיבוֹב עַל אֲבִיו לְלַמְּדוֹ תוֹרָה בְּעֶצְמוֹ, בְּשִׁעָרָה שֶׁהוּא וְחִבְרָיו לומדים אצל מלמדים. ומובן מה שרש"י הכרח לפרש כי "לבניך – אלו התלמידים", דלא נתן לפרש את פשט הכתוב דקאי על הבנים.

(ח) וקשרתם לאות על־ידך והיו לטטפת בין עיניך:

שְׁבִירָאשׁ. (סנהדרין ה) וְעַל שֵׁם מִנֵּן פְּרָשִׁיּוֹתֵיהֶם נִקְרָאוּ טטפת, טט בכתיפי שתיים, פת באפריקי שתיים.

וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעותו, כדי שיהיו נפוצים. מקור משמע, כי מלמדי תינוקות היו מבקשים מאד בקרב עם ישראל, עד שכמעט שבת שלם התפרנס מעסוק זה. ועל־כן, כשנבוא לפרש את פשטות הכתוב כאן "ושננתם לבניך" לא נוכל לומר שקאי על הבנים, כי אם האב בעצמו חייב ללמד את בנו תורה, למה יש צורך במלמדי תינוקות. דאף שנדרשים הם עבור יתומים או עבור בני עמ־הארץ, הרי אלו מקרים מועטים, ואיך התורה אומרת שכמעט

כ"י וקשרתם לאות על־ידך • אלו תפלין שבוֹרֵעַ. והיו לטטפת בין עיניך • אלו תפלין

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות חלק ל"ט עמוד 22 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

החלוקה בין תפלין של־יד לתפלין של־ראש בעבודת האדם

ועל־פי־זה יש לבאר החלוקה הנ"ל בין תפלין של־יד ותפלין של־ראש: בנוגע למדות שבלב, הרי אין לבו של כל אדם ברשותו "להפך לבו מתאוות עולם הזה לאהבת ה' באמת" (תניא ריש פרק יז), כי רק צדיקים "לבם בְּרִשְׁוֹתָם" (תניא שם), ולכן אין מצות תפלין של־יד – שעבוד תאוות הלב – "שיהיה מנח", אלא רק על מעשה הקשירה, זאת אומרת, דאף־על־פי שאין האדם יכול להפך את לבו מתאוות לבו לאהבת ה' באמת, שיהיה משעבד בתמידיות לאהבת ה', מכל־מקום עליו לקשר את לבו, בדרך כפייה, לשלוט על עצמו שלא להוציא תאוותו מן הכח אל הפעל. מה־שאיננו בנוגע למחו, הרי "מחו ברשותו" של כל אחד ואחד מישראל, ש"יכול להתבונן בו בכל אשר יחפץ" (תניא שם), ולכן מצות תפלין של־ראש היא מצוה תמידית, "שיהיה מנח", היינו שיהיה משעבד באופן תמידי לעבודתו יתברך.

וקשרתם לאות על־ידך והיו לטטפת בין עיניך: (ו, ח) בנוגע לתפלין של־יד נקט הכתוב הלשון "וקשרתם", ואלו בתפלין של־ראש כתב "והיו", ומזה מוכח דבתפלין של־יד המצוה היא רק מעשה הקשירה, מה־שאיננו תפלין של־ראש – מצותו שיהיו מנחים על הראש, ונמצא שכל גגע שהן על הראש מקימים מצות תפלין (וראה בצפת פנח על הרמב"ם (הלכות תפלין פרק ד הלכה ד. מהדורא תנינא ע, ד. פט, א) שביאר על־פי חילוק זה לשון הרמב"ם).

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

החלוקה הפנימי בין תפלין של־יד ותפלין של־ראש הוא כמבאר ב'שלחן ערוך' (אורח חיים סימן כה סעיף ה) דתפלין של־יד שמונחים על הזרוע כנגד הלב – מורה על עבודת המדות, לשעבד להקב"ה "הלב שהוא עקר התאוות והמחשבות", ותפלין של־ראש "על הראש כנגד המוח" – לשעבד "הנשמה שהיא במוח" להקב"ה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יט עמ' 54)

יהודי פשוט, העובד את ה' בקבלת על, קודמת לעבודת בעל מוחין (ספר השיחות ת"ש עמ' 133). וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל פִּי הַיְדוּעַ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, שֶׁהִבְטִיל שֶׁל יִרְאֶה וְקִבֵּל עַל, אֶפְלוּ יִרְאֶה תַתָּא, קָשׁוּר לְבַטוּל הַעֲצָמִי שֶׁל עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, יַחֲידָה שֶׁבִּנְפֶשׁ, שֶׁלְמַעֲלָה מַעְבֹּדֵת תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ.

וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפות בין עיניך: (ו, ח) תפלין דמארי עלמא מה כתיב בהו, ומי קעמך ישראל גוי אחד בארץ (ברכות ו, א) הבעל־שם־טוב אומר, שה'תפלין של יד' של הקב"ה הם היהודים הפשוטים, וה'תפלין של ראש' הם בעלי התורה. כשם שהנחת תפלין של יד קודמת להנחת תפלין של ראש, כך גם עבודתו של

ט ותכתבנון על מזוזתו ותקבענון בספי ביתך ובתריעה:

כ"י מזוזות ביתך • מזוזות כתיב, שאין צריך אלא אחת. ובשעריה • לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עירות (יבמא יא).

(ט) וכתבתם על־מזוזות ביתך ובשעריך:

י ויהי ארי ועלנך יי אלהך לארעא די קיים
לאברהם לאברהם ליצחק וליעקב למתן
לך קרוין ברכון וטבן די לא בגימא:

(י) וְהָיָה כִּי־יֵבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלִיעֲקֹב לֵאמֹר
עָרִים גְּדֹלֹת וְטֹבַת אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתָ:

יא ובתינ מלן כל טוב די לא מלימא וגבין
פסילן די לא פסלמא פרמין וזיתין די לא
נצבתא ותיכול ותשבע:

(יא) וּבְתִים מְלֵאִים כָּל־טוֹב אֲשֶׁר לֹא־מְלֵאתָ וּבְרֵת
חֲצוּבִים אֲשֶׁר לֹא־חָצַבְתָּ פְרָמִים וּזְיִתִּים אֲשֶׁר
לֹא־נִטְעַתָּ וְאִכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ:

כ"י • חצובים • לפי שהוא מקום טרשין וסלעים, נופל בו לשון חציבה.

יב אסתמר לך דילמא תנשי ית דחלמא דיי
די אפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא:

(יב) הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצִיאָךְ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

כ"י • מבית עבדים • בתרגומו: 'מבית עבדותא', ממקום שהייתם שם עבדים.

יג ית יי אלהך תדמל וקדמוהי תפלח
ובשמה תקנים:

(יג) אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבְשֵׁמוֹ
תִּשְׁבַּע:

כ"י • ובשמו תשבע • אם יש בך כל המדות הללו,
שמתוך שאתה ירא את שמו, תהא זהיר בשבועתך,
ואם לאו, לא תשבע.

שמתוך שאתה ירא את שמו, תהא זהיר בשבועתך,
ואם לאו, לא תשבע.

יד לא תהכין פתר טעות עממיא מטעות
עממיא די בסתריכון:

(יד) לֹא תִלְכֹּן אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים
אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיכֶם:

כ"י • מאלהי העמים אשר סביבותיכם • והוא הדין לרחוקים, אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים
אחריהם, הצריך להזהיר עליהם ביותר.

טו ארי אל קנא יי אלהך שכנתה בינך
דילמא תתקף רגזא דיי אלהך בך וישצף
מעל אפי ארעא:

(טו) כִּי אֵל קָנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ פֶּן־יַחַרְה אַפִּי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: ׀

טז לא תנסון קדם יי אלהכון קמא די נסתון
בנסימא:

(טז) לֹא תִנְסֹוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם
בַּמִּסָּה:

כ"י • במספה • כשיצאו ממצרים, שנסוהו במים, שנאמר (שמות יז): "הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבְּנוּ"?.

יז משר תשרון ית פקודיא דיי אלהכון
וסהדותה וקימוהי די פקדך:

(יז) שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעֲדֹתָיו
וְחֻקָּיו אֲשֶׁר צֻוֶּה:

יח וְתַעֲבֹד דְּכָשֶׁר וְדִמְיוֹן קָדָם יְיָ בְּדִיל דְּיִטֵּב
לָךְ וְתַעֲוֹל וְתִירֵת יְת אֲרַעָא טַבְתָּא דִּי קֳיִים
יְיָ לְאַבְתִּיךָ :

(יח) וְעִשִּׂיתָ הַיֵּשֶׁר וְהַטֹּב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִטֵּב לָךְ
וְבָאת וִירָשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְתִּיךָ :

כס"ו ◀ הַיֵּשֶׁר וְהַטֹּב • זו פְּשָׁרָה, לַפְּנִים מְשֻׁרֶת הַדִּין.

יט לְמַתְּבָר יְת כָּל בַּעֲלֵי דְבָכְךָ מִקְדָּמָךְ כְּמָא
דִּי מְלִיל יְיָ :

(יט) לְהִרְדָּךְ אֶת־כָּל־אֵיבֶיךָ מִפְּנֵיךְ בְּאִשֶּׁר דְּבָר
יְהוָה: ׀

כס"ז ◀ בְּאִשֶּׁר דְּבָר • וְהִכֵּן דְּבָר ? (שמות כג) "וְהַמְלִיתִי אֶת כָּל הָעָם וְגו'".

כ אַרִי יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךְ מָחָר לְמִימָר מָא
סְהִדְוּתָא וְקִימָא וְדִינָא דִּי פִקִּיד יְיָ אֱלֹהֵנָא
יְתִכּוֹן :

(כ) כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה הָעֹדֹת וְהַחֲקִים
וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם :

כס"ח ◀ כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר • יֵשׁ "מָחָר" שֶׁהוּא אַחֵר זְמַן.

כא וְתִימָר לְבָנְךָ עַבְדִּין הָיִנָּא לְפָרְעָה
בְּמִצְרַיִם וְאַפְקָא יְיָ מִמִּצְרַיִם בִּידָא תְּקִיפָא :

(כא) וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ עַבְדִּים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם
וַיִּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה :

כב וַיְהִיב יְיָ אֶתִּין וּמוֹפְתִין רַבְרַבִּין וּבִישִׁין
בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל אֲנָשׁ בֵּיתָה לְעִינָא :

(כב) וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים
בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ לְעֵינֵינוּ :

כג וַיִּתְּנָא אֶפְק מִתְּמָן בְּדִיל לְאַעֲלָא יְתָנָא
לְמִתָּן לָנָא יְת אֲרַעָא דִּי קֳיִים לְאַבְתִּינָא :

(כג) וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לְתֶת לָנוּ
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתֵּינוּ :

כד וּפְקִדְנָא יְיָ לְמַעֲבַד יְת כָּל קְמִיָּא הָאֵלִין
לְמַדְחַל יְת יְיָ אֱלֹהֵנָא לְטַב לָנָא כָּל יוֹמָא
לְקִמּוּתָנָא כְּיוֹמָא הַדִּין :

(כד) וַיִּצְוֵנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֲקִים הָאֵלֶּה
לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטֹב לָנוּ כָּל־הַיָּמִים
לְחִיתָנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה :

כה וְזִכְרֹתָ תְּהִי לָנָא אַרִי נִשְׂר לְמַעֲבַד יְת כָּל
תְּפִקְדָּתָא הָדָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵנָא כְּמָא דִּי
פְקִדְנָא :

(כה) וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה־לָנוּ כִּי־נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־
הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאִשֶּׁר צִוָּנוּ: ׀

ספורנו

לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ. וְזֶה בְּהִתְבּוֹנֵן
וְהַפִּיר אֶת גְּדֻלּוֹ, וְכָל זֶה רָצָה
לְטֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים. כִּי חִפֵּץ חֶסֶד
הוּא, לֹא לְתוֹעֲלָתוֹ.
לְחִיתָנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה, וַיִּצְדָּקָה תְּהִיָּה
לָנוּ. וְזֶה שְׂאֵמֶרְתִּי לָךְ "לְטֹב לָנוּ כָּל
הַיָּמִים", רָצוֹנִי לֹמַר "לְטֹב לָנוּ"

הַשְּׁלֵמוֹת הַמְּכֻנָּן מֵאֲתוֹ, הַפְּלִיא
לַעֲשׂוֹת, לְהוֹצִיאֵנוּ וּלְהָבִיא אוֹתָנוּ אֶל
הָאָרֶץ שְׂנוּכֵל לְקִנּוֹת בָּהּ אוֹתוֹ
הַשְּׁלֵמוֹת. תּוֹרָה כֹּד
(כד-כה) וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל
הַחֲקִים הָאֵלֶּה. לְהִבִּין אוֹתָנוּ
בְּשִׁמְרָתָם.

(כ) מָה הָעֹדֹת. הַחֲלָק הָעִיּוֹנִי, שֶׁהוּא
עֲדוֹת מוֹפְתִי.
וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים. הַחֲלָק הַמַּעֲשִׂי.
אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם. וְלֹא
הַסְפִּיקוּ מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ. תּוֹרָה כֹּא
(כא-כג) עַבְדִּים הָיִינוּ. וּבְהִיּוֹת
שֶׁבַעֲבֻדָּתָנוּ לֹא הָיִינוּ וְכוּלָּם לְקִנּוֹת

♦ שבת קודש ט"ז מנחם-אב ♦

א ארי יעלנך יי אלהך לארעא די את עלל
לתמן למירתה ויתרף עממין סגיאין מן
קדמך חתאי וגרגשאי ואמראי וקנענאי
ויפרזאי וחוואי ויבוסאי שבועא עממין
סגיאין ותקסיפין מנך:

ז (א) כי יביאך יהוה אלהיך אל-הארץ אשר-אתה
בא-שמה לרשתה ונשל גוים-רבים מפניך החתי
והגרנזשי והאמרי והפנעני והחוי והיבוס
שבועה גוים רבים ועצומים ממך:

כס"י • ונשל • לשון השלכה והתזה, וכן (דברים יט): "ונשל הפרזל".

ב וימסרניו יי אלהך קדמך ותמחננו במקרא
תנמר יתהון לא תגור להון קנם ולא תרחם
עליהון:

(ב) ונתתם יהוה אלהיך לפניך והפיתם החרם
תחרים אתם לא-תכרת להם ברית ולא תחנם:

כס"י • ולא תחנם • (ע"ז כ) לא תתן להם חן, אסור לו לאדם לומר: 'כמה נאה פנעני הזה'! דבר אחר: לא תתן
להם חניה בארץ.

ג ולא תתספן בהון בריתך לא תתן לבריה
וברתה לא תסב לברך:

(ג) ולא תתחתן בם בתך לא-תתן לבנו ובתו לא-
תקח לבנך:

ד ארי יטענך ית ברך מבתר פלחני ויפלחון
לטעות עממאי ויתקף רגזא ויי ככון
וישעך בפריע:

(ד) כייסיר את-בנך מאחרי ועבדו אלהים אחרים
וחרה אפי-יהוה בכם והשמידך מהר:

ה בנך, אבל בן בנך הבא מן הכנענית אינו קרוי בנך
אלא בנה, שהרי לא נאמר על בתו: 'לא תקח כי תסיר'
את בנך מאחרי, אלא "כי יסיר את בנך וגו'".

כס"י • כייסיר את-בנך מאחרי • (קידושין סח) בנו של
כנעני, כשישא את בתך יסיר את בנך אשר תלד לו
בתך מאחרי, למדנו שבן בתך הבא מן הכנעני קרוי

ה ארי אם כדון תעבדון להון אגוריהון
תתבעון וקמתהון תתברון באשריהון
תקוצצון וצלמי טעותהון תוקדון בנרעא:

(ה) כי אם-כה תעשו להם מזבחתיהם תתצו
ומצבתם תשברו ואשיריהם תגדעון ופסיליהם
תשרפון באש:

כס"י • מזבחתיהם • של בנין. מצבתם • אבן אחת. ואשיריהם • אילנות שעובדין אותם.

ו ארי עם קדיש את קדם יי אלהך בך
אתרעי יי אלהך למהוי לה לעם חביב מפל
עממאי די על אפי ארעא:

(ו) כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך בך בחר יהוה
אלהיך להיות לו לעם סגלה מפל העמים אשר
על-פני האדמה:

ספורנו

אל נכר" (מלאכי ב, יא).
בך בחר. ולא בורע פסול, כאמרם ו"ל:
'אין השכינה שורה אלא על משפחות
מייחסות שבשך-אל' (קידושין ע, ב). תורה ז

ז (ו) כי עם קדוש אתה. ואין ראוי
שתחלל קדשתך בכנות אל נכר,
להוליד בורע פסול, כאמרו "כי חלל
יהודה קדש ה' אשר אהב, ובעל בת

בעולם הזה ובעולם הבא: "לחיתנו
בהיום הזה" חיי שעה, ולהיות לנו
צדקה" וזכות "לפני ה' אלהינו"
בעולם הנצחי. תורה א

(ז) לֹא מִרְבָּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים חֶשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמֵּעֵט מִכָּל־הָעַמִּים:

ז לא מדסגיאינ אתון מכל עממיא צבי יי
בכו ואתרעי בכו ארי אתון זערינ מכל
עממיא:

זש"י • לא מרבכם • כפשוטו. ומדרשו: לפי שאין
אתם מגדילים עצמכם כשאני משפיע לכם טובה,
לפיכך "חשק ה' בכם". כי אתם המעט •
הממעטין עצמכם, כגון אברהם שאמר (בראשית יח):
"ואנכי עפר ואפר", וכגון משה ואהרן שאמרו (שמות

טז): "ונחנו מה", לא כנבוכדנאצר שאמר (ישעיה יד):
"אדמה לעליון", וסנחריב שאמר (שם לו): "מי בכל
אלהי הארצות", וחרים שאמר (יחזקאל כח): "אל אני
מושב אלהים לשבתי". כי אתם המעט • הרי 'כי'
משמש בלשון 'דקא'.

(ח) כִּי מֵאַהֲבַת יְהוָה אֶתְכֶם וּמִשְׁמֹרוֹ אֶת־הַשְּׂבִעָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִן־
חֲזָקָה וּפִדְדָךְ מִבֵּית עֲבָדִים מִיַּד פֶּרַעַה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם:

ח ארי מדרבם יי יתכון ומדנטר ית קימא די
קיים לאכהתכון אפק יי יתכון בידא תקיפא
ופרקת מביית עבדויתא מידא דפרעה מלפא
דמצרים:

זש"י • כי מאהבת ה' • הרי 'כי' משמש בלשון
'אלא', לא מרבכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה'

אֶתְכֶם. וּמִשְׁמֹרוֹ אֶת הַשְּׂבִעָה • מַחֲמַת שְׁמֹרוֹ אֶת
הַשְּׂבִעָה.

(ט) וַיִּדְעֹתָ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל
הַנָּאֲמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֹד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי
מִצְוֹתָיו לְאַלְפָּה דוֹר:

ט וידעתא כי יהוה אלהיך הוא האלהים האל
הנאמן שומר הברית והחסד לאהביו ולשומרי
מצותיו לאלפה דור:

זש"י • לאלפה דור • ולהלן הוא אומר (דברים ה):
"לאלפים". כאן שהוא סמוך אצל "לשומרי מצותיו",
העושין מיראה, הוא אומר לאלפה. ולהלן שהוא סמוך

אצל "לאהביו", העושין מאהבה, ששכרם יותר
גדול, הוא אומר לאלפים. לאהביו • אלו העושין
מאהבה. ולשומרי מצותיו • אלו העושין מיראה.

(י) וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאוֹ אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז
לְשִׁנְאוֹ אֶל־פָּנָיו יִשְׁלַם־לוֹ:

י ומשלם לשנאו אל-פניו להאבידו לא יאחז
לשנאו אל-פניו ישלם-לו:

זש"י • ומשלם לשנאו אל-פניו • בחייו, משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העולם הבא.

(יא) וְשִׁמְרַתְךָ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

יא ויתר ית תפקדתא וית קימא וית דינא
די אגא מפקדך יומא דין למעבדהון:

זש"י • היום לעשותם • (עירובין כב) ולמחר, לעולם הבא, לטל שכרם:

ק"ח פסוקים, עזיא"ל סימן. חסלת פרשת ואתחנן

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנה - רנה

ספורנו

בלתי מגיע אל שיזכה בו לחיי עולם,
ומשלם לו בעולם הזה, שאין הקדוש
ברוך הוא מקפח שכר כל ברייה. תורה יא
(יא) וְשִׁמְרַתְךָ... הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם. ולא
תטריד מחשבתך אם לא תקבל שכר
מהם בעולם הזה.

לא ושתנה. תורה י
(י) שֹׁמֵר הַבְּרִית... וּמִשְׁלָם לְשִׁנְאוֹ.
וטעם קשע וטוב לו הוא לשתי סבות:
האחת, היא זכות אבות, כענין
בישמעאל "כי ורעך הוא" (בראשית כא, יא).
והשנית, איזה זכות נמצא לרשע עצמו,

(ז) לֹא מִרְבָּכֶם. לא כדי שיתכבד ברב
עם. תורה ח
(ח) כִּי מֵאַהֲבַת ה' אֶתְכֶם. בדחיותכם
זרע אהבה ויודעי שמו יותר משאר
האמות. תורה ט
(ט) הָאֵל הַנָּאֲמָן. קים על ענין אחר,

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחי' בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י' מנחם-אב פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט	יום רביעי - י"ג מנחם-אב מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י"א מנחם-אב מפרק ס עד סוף פרק סה	יום חמישי - י"ד מנחם-אב מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"ב מנחם-אב מפרק סו עד סוף פרק סח	יום שישי - ט"ו מנחם-אב פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח
שבת קודש - ט"ז מנחם-אב פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י' מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קה, ומה שאין כל אדם... עד עמ' קו, אלקיך כו'.

אגרת הקדש

ומה שאין כל אדם

זוכה למדרגה זו לעבודה שכלב מעומקא דלכא בבחי' פנימיות היינו לפי שבחינה זו היא אצלו בבחי' גלות ושיבה והיא בחינת גלות השכינה ממש כי היא היא בחינת ניצוץ אלהות שבנפשו האלהית וסבת הגלות הוא מאמר רז"ל גלו לבבל שכינה עמהם דהיינו מפני שהלביש בחינת פנימיות נקודת לבבו בזה לעומת זה דהיינו בלבושים צואים דמילי דעלמא ותאות עוה"ז הנקרא בשם בבל והיא בחינת ערלה המכסה על הברית ונקודה הפנימית שכלב ועל זה נאמר ומלתם את ערלת לבבכם. והנה במילה יש שני בחינות מילה ופריעה שהן ערלה גסה וקליפה דקה וכן בערלת הלב יש ג"כ תאות גסות ודקות מילה ופריעה ומל ולא פרע כאלו לא מל מפני שסוף סוף עדיין נקודת פנימיות הלב היא מכוסה בלבוש שק דק בבחינת גלות ושיבה. והנה על מילת הערלה ממש כת' ומלתם את ערלת לבבכם אתם בעצמכם אך להסיר הקליפה הדקה והו דבר הקשה על האדם וע"ז נא' בביאת המשיח ומל ה' אלהיך את לבבך כו' לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חיך כלומר למען כי ה' לבדו הוא כל חיך ממש.

1 ומה שאין כל אדם זוכה למדרגה זו, לעבודה שכלב
2 מעומקא דלכא – מעומק הלב, בבחינת פנימיות, – כיוון
3 שאהבה ועבודה זו באות מצד הניצוץ האלקי שבנשמה – וניצוץ
4 אלקי זה הרי קיים בכל אחד מישראל – היה צריך, איפוא, כל
5 אחד להגיע למדרגה זו
6 ולעבודה זו – היינו לפי
7 שבחינה זו היא אצלו
8 בבחינת גלות ושיבה, 2
9 והיא בחינת גלות 3
10 השכינה ממש, – בנפשו 4
11 של יהודי, כי היא – 5
12 השכינה, היא בחינת 6
13 ניצוץ אלהות שבנפשו 7
14 האלהית. – ובאשר 8
15 בחינה זו של הניצוץ 9
16 האלקי של הנשמה 10
17 נמצאת בגלות – הרי זה 11
18 גלות ה"שכינה", וכיוון 12
19 שבחינת הניצוץ האלקי 13
20 נמצאת בגלות, אין היא 14
21 פועלת בנפש שתהיה 15
22 העבודה של האהבה 16
23 מפנימיות הלב. וסבת 17
24 הגלות, – של הניצוץ 18
25 האלקי שבנשמה, הוא 19
26 מאמר רבתינו וזכרנו – 20
27 לבבך כו' גלו לבבל – 21
28 שכינה עמהם, – לגבי

29 הגלות של הניצוץ הפרטי שכלב אחד מישראל, הכוונה היא,
30 שבשעה שהוא נמצא ב"בבל", הוא עושה מעשי "בבל" –
31 נמצאת השכינה יחד אתו בגלות. דהיינו מפני שהלביש בחינת
32 פנימיות נקודת לבבו ב"זה לעצמת זה", – בענינים שהם
33 "לעומת זה", הניגוד, לקדושה, דהיינו – שהלביש עצמו
34 בלבושים צואים דמילי דעלמא – דברי חולין של עולם,
35 ותאות עולם הזה, הנקרא בשם "בבל", – ובגלל זה, ישנה
36 גלות השכינה – של הניצוץ האלקי שלו – ב"בבל", בעניני עולם
37 ותאוות. והיא – וענין זה בנפש הוא, בחינת ערלה המכסה על
38 הברית ו"על הנקודה הפנימית שכלב. ועל זה נאמר:
39 "ומלתם את ערלת לבבכם". – שצריכה להיות העבודה של
40 "ומלתם את ערלת לבבכם", להסיר את המכסה המסתיר על
41 הנקודה הפנימית שכלב. כפי שמובא¹¹ בענין מילה זו – ענין
42 התשובה, שכשם שבגלות השכינה הכללית של כל בני ישראל,
43 הרי "אם ישראל עושין תשובה – מיד הן נגאלין"¹², שתשובה

מביאה לגאולת השכינה, כך גם בגלות של הניצוץ האלקי
שבכל אחד מישראל, שעל ידי תשובה באה הגאולה לשכינה
הפרטית שלו – לניצוץ האלקי שלו, שהכיוון וההעלם מוסרים
ונתגלית הנקודה הפנימית. והנה, במילה יש שני – שתי
בחינות: מילה ופריעה,
שהן ערלה גסה וקליפה
דקה. – "מילה" מסירה
את הערלה הגסה,
ו"פריעה" מסירה את
הקליפה הדקה המכסה
על הברית, וכן – וכך
הדבר בעצלת הלב –
לגביה כתוב "ומלתם את
ערלת לבבכם", יש גם בן
תאות גסות – שהן
למשל כמו הערלה הגסה,
ודקות – ותאוות דקות
שהן למשל כמו הקליפה
הדקה, והסרת הערלה
הגסה והקליפה הדקה,
התאוות הגסות והתאוות
הדקות, היא על ידי מילה
ופריעה; – בעבודה
הרוחנית של הנפש, ו"מל
ולא פרע" – כאלו לא
מל¹³, – כך הוא הדין
לגבי מילת הערלה
הגשמית, ערלת הגוף, וכך

גם במילה הרוחנית ("ומלתם את ערלת לבבכם"), שאם אין הוא
מסיר את המכסה של התאוות הדקות, ענין הפריעה, חסר או
כל ענין המילה, מפני שסוף סוף עדיין נקודת פנימיות הלב
היא מכסה בלבוש שק דק, – של קליפה, בבחינת גלות
ושכינה. – הנקודה הפנימית שכלבו נמצאת עדיין בגלות ושיבה,
ודוקא כשישנו גם הענין של פריעה, של התאוות הדקות – אז
נגאלת הנקודה הפנימית. והנה, על מילת הערלה ממש –
הסרת התאוות הגסות, פתיח – כתוב: "ומלתם את ערלת
לבבכם" – אתם בעצמכם. – "ומלתם", שאתם תמולו, את
זאת בכוחו של כל יהודי לעשות בעצמו. שכן, על ידי תשובה
הוא מבטל ומסיר את המכסה וההסתר שהתאוות מכסות
ומסתירות על הנקודה הפנימית שכלב. אך להסיר הקליפה
הדקה, – הנוצרת מהתאוות הדקות, והו דבר הקשה על
האדם, ועל זה נאמר¹⁴ בביאת המשיח: "ומל ה' אלהיך את
לבבך כו', לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך

8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי צ"ל 'כמאמר'". 9. מגילה כט, א. 10. עקב י, טו. 11. ראה ספר הליקוטים דא"ח – צ"צ ערך מילה. 12. סנהדרין צח, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ה. 13. שבת קלז, ב במשנה. 14. נציבים ל, ו.

29 כאמור, בביאת המשיח, אך, גם כעת – יסביר להלן – ישנה
30 יציאה מהגלות של השכינה הפרטית (של הניצוץ האלקי) – על
31 כל-פנים יציאה לפי שעה – בעבודת התפלה. ובלשון רבנו
32 הזקן: וכן, כל ניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד
33 מישראל יוצאת

אגרת הקדש

34 מהגלות והשכינה לפי
35 שעה, ב"חיי שעה" זו
36 תפלה, – כפי שהגמרא¹⁵
37 קוראת לתפילה "חיי
38 שעה", רב-עבודה שכלב
39 מעמקא דלפא, – מעומק
40 הלב, מבחינת נקודה
41 הפנימית הנגלית
42 מהעללה, – המכסה
43 עליה, ועולה למעלה,
44 לדבקה בו בתשוקה עזה
45 בבחינת "למען חייך". –
46 שהאלקות היא כל חייו,
47 והוא – היציאה לפי שעה
48 של הנקודה הפנימית
49 בעבודת התפילה, היא גם

50 כן – כמו הגאולה הכללית, בבחינת הפסח דעת האדם, כי
51 בחינה זו היא למעלה מדעת האדם והתבוננותו בגדלת ה',
52 רק היא בחינת מתנה נתונה מאת ה' מן השמים, מהארת
53 בחינת פנים העליונים, – מהפנימיות שלמעלה, כמו
54 שכתוב: "יאר ה' פניו – הפנימיות שלו, אליך, וכמו
55 שכתוב: "ומל ה' אליך בו". – שלפי שעה קיים הדבר גם
56 עתה.

1 ל"מען חייך", כלומר למען פי ה' לבדו הוא כל חייך ממש,
2 – שלא תהיה אהבה שהיא כוח וגילוי בלבד מהנפש, אלא
3 אהבה באופן שהוא חיך ממש. וכשם שאדם אינו מרגיש את
4 חייו כדבר נפרד ממנו, אלא זה הוא עצמו, כך שלא ירגישו את
5 האהבה כדבר נפרד, אלא

6 באהבה עצמית שאינה
7 נרגשת כלל. שלכן אהבה
8 זו היא מעמקא דלפא –
9 באה מעומק הלב, מנקודה
10 פנימית ממש כנוצר
11 לעיל, – והיא ולמעלה
12 מבחינת הדעת. –
13 למעלה מהבנה והרגשה.
14 ולכן משיח בא בהסח
15 הדעת לכללות ישראל,
16 – ביכלל ישראל, יהיה זה
17 בהיסח הדעת, והוא –
18 ביאת המשיח, גילוי
19 בחינת נקודה פנימית
20 הנגלית, – של כל בני
21 ישראל, ויציאת השכינה
22 הנגלית – של כלל ישראל, מהגלות והשכינה, לעד ולעולמי
23 עולמים. – כפי שהדבר מוסבר לגבי גאולת ויציאת השכינה
24 הפרטית – הניצוץ האלקי – שהיא בהיסח הדעת, למעלה מדעת
25 והשגה – כך גם לגבי היציאה של השכינה הכללית של כלל
26 ישראל, תהיה יציאתה מהגלות וגאולתו של כלל ישראל על
27 ידי המשיח בהיסח הדעת. אמיתת הענין של "ומל ה' אלקיך את
28 לבבך" ו"לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיך" תהיה אמנם,

יום שני י"א מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קו, אך מודעת זאת... עד עמ' קו, ושבי' בצדקה.

72 רבותינו זכרונם לברכה: "אין טפה יורדת מלמעלה בו".
73 – שאין עולים כנגדה טפיים". ולכן צריך האדם לעשות בעצמו
74 תחלת מילה זו, להסיר
75 ערלת הלב וקלפה

אגרת הקדש

76 הנפשה ודקה, המלבישות
77 ומכסות על בחינת
78 נקודת פנימית הלב,
79 שהיא – פנימיות נקודת
80 הלב, היא בחינת אהבת
81 ה', בחינת "למען חייך",
82 – שהאלקות היא כל חייו,
83 שהיא בגלות בתאוות
84 עולם הזה, שהם –
85 התאוות הן גם כן בבחינת – ובאופן של – "למען חייך" ב"זה
86 לעמ' זה", – בצד המנוגד לקדושה, שהוא מושקע בתאוות עד

57 אף מודעת זאת, כי "אתערותא דלעילא" היא
58 ב"אתערותא דלתתא" דוקא, – כל התעוררות מלמעלה
59 הנמשכת לאדם, באה
60 דוקא על ידי ההתעוררות
61 שהאדם מעורר על ידי
62 עבודתו למטה, הרי אפילו
63 ענין הבא מלמעלה דוקא,
64 ואין בכוח עבודת האדם
65 לפעול ולהמשיך ענין זה –
66 בכל זאת זקוקים
67 להתעוררות מלמטה גם
68 להמשכה מסוג זה,
69 בבחינת העלאת "מין
70 נוקבין", – ההתעוררות והתשוקה מצד המקבל, המהוות כלי
71 להמשכת "מין דוכרין" – השפע מן המשפיע, כמו שאמרנו

27 – שלא לפי מעמדו, ונותן לה' פשמה וכוונת לבב – הנה בזה
28 פודה נפשו משחת, דהיינו – שהוא פודה בחינת נקדת
29 פנימית לבבו, שחיתת – עד לאותה שעה, בבחינת גלות
30 ושכחה בתוך הקליפה גסה או דקה, כמו שכתוב: "מכל
31 משמר נצר לבך" –
32 "משמר" פירוש בית
33 האסורים, – ופירוש
34 הפסוק "מכל משמר נצור
35 לבך" הוא – שמור את לבך
36 שלא יהא נתון במאסר
37 ובגלות בתוך הקליפות
38 והתאוות, הרי שעד
39 לאותה שעה היה לבו
40 בגלות ובשביה, ועתה
41 נפדה – נקודת פנימיות
42 לבבו, מהחיצונים –
43 מהקליפות, בצדקה זו.
44 וזה גם כן לשון "פריעה"
45 – כמוסבר לעיל, שהסרת
46 הקליפה הדקה, התאוות
47 הדקות, נקראת בשם
48 "פריעה", הרי זה גם כן פירוש המלה "פריעה" – ענין פריעת
49 חוב, שנתחייב ונשתעבד לחיצונים שמשלו בו על נקדת
50 פנימיות לבבו. וזהו – מה שהפסוק אומר "ושכחה בצדקה" –
51 שגם אלה שהיו נתונים בבחינת שביה, נפדים ונגאלים על ידי
52 צדקה.

אגרת הקדש

1 זולע"ז כנ"ל והיינו ע"י נתינת הצדקה לה' מממונו
2 שהוא חיותו ובפרט מי שמונותיו מצומצמים ורחיקא
3 ליה שעתא טובא שנותן מחייו ממש ובפרטות אם
4 נהנה מוגיע כפיו שא"א שלא עסק בהם פעמים רבות
5 בבחי' נקודת פנימית הלב מעומקא דלבא כמנהג
6 העולם בעסקיהם כמו"מ וכה"ג והרי עתה הפעם
7 כשמפזר מוגיעו ונותן לה' בשמחה ובטוב לבב הנה
8 בזה פודה נפשו משחת דהיינו בחינת נקודת פנימיות
9 לבבו שהיתה בבחי' גלות ושביה בתוך הקליפה גסה
10 או דקה כמו"ש מכל משמר נצור לבך משמר פי' בית
11 האסורים ועתה נפדה מהחיצונים בצדקה זו וזה גם כן
12 לשון פריעה ענין פריעת חוב שנתחייב ונשתעבד
13 לחיצונים שמשלו בו על נקודת פנימיות לבבו וזהו
14 ושכחה בצדקה.

1 שהן כל חייו, בנזכר לעיל. – שישנם דברים שכל חי האדם
2 תלויים בהם, והוא שקוע בהם בכל פנימיות לבו, והיינו, – הסרת
3 הערלה האמורה, היא על-ידי נתינת הצדקה לה' מממונו,
4 שהוא – הממון הוא חיותו. – כפי שרבנו הזקן מסביר בפרק ל"ז
5 שבחלק הראשון, שבכל
6 אדם – כיוון שבממונו הוא
7 יכול לקנות דבר שנותן לו
8 חי נפשו, הרי שבממון
9 שהוא נתון לצדקה, הוא
10 נתון "חי נפשו" להקב"ה,
11 ובפרט מי שמונותיו
12 מצומצמים ורחיקא ליה
13 שעתא טובא, – והשעה
14 דוחקת לו במדה מרובה,
15 שמצב פרנסתו דחוק לו
16 מאד באותה שעה, שנותן
17 מחייו ממש. – כשהוא
18 נתון צדקה מבלי הבט על
19 מצבו הקשה, ובפרטות
20 אם – הוא נהנה מוגיע
21 בפיו, – שהוא "חי"
22 ממסחרו או ממלאכתו שאי-אפשר שלא עסק בהם פעמים
23 רבות בבחינת נקדת פנימית הלב מעומקא דלבא, – מעומק
24 הלב, כמנהג העולם בעסקיהם במשא ומתן וכהאי גוונא, –
25 וכיוצא בהם הרי שבודאי עסק בזה אי פעם להרוויח כספו מתוך
26 הנקודה הפנימית של לבו, והרי עתה הפעם כשמפזר מוגיעו

יום שלישי י"ב מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קו, וזהו צדק לפניו... עד עמ' 212, אכ"ר:

66 מעשה המצות, ותלמוד תורה – שהוא כנגד בל"ז²³, – ובכל
67 הענינים האלה של מצוות ותורה, ילך בדרך ה' באופן של
68 הליכה, שכללן – התורה והמצוות שלו עולין לה' על-ידי
69 פנימיות הלב, – שהוא
70 גילה על ידי עבודת
71 הצדקה, בדרך שאת
72 ומעלה מעלה – העליה
73 על ידי פנימיות הלב היא
74 נעלית הרבה יותר
75 מעלייתו לה' על-ידי
76 חיצונית הלב, הנולד
77 מהתבונה והדעת –
78 בגלות ה' לבדו, בלי

אגרת הקדש

15 וזהו צדק לפניו יהלך לפניו הוא מלשון
16 פנימיות ויהלך הוא מלשון הולכה שמוליך את פנימיות
17 הלב לה' ואחר כך ישם לדרך ה' פעמיו כמו"ש והלכת
18 בדרכיו אחרי ה' אלהיכם תלכו בכל מעשה המצוות
19 ות"ת כנגד כולן שכולן עולין לה' על ידי פנימיות הלב
20 ביתר שאת ומעלה מעלה מעלייתו לה' ע"י חיצונית
21 הלב הנולד מהתבונה והדעת לבדן בלי הארת פנים

53 וזהו "צדק לפניו יהלך", – ששאלו לעיל, שהיה צריך לומר
54 "ילך" ולא "יהלך", שכן "יהלך" משמעו שהוא גורם למישורו
55 אחר ללכת – "לפניו" – הוא מלשון פנימיות, – לפנימיות
56 שלו, ו"יהלך" – הוא
57 מלשון הולכה, שמוליך
58 – הצדק – הצדקה – מוליך
59 את פנימיות הלב לה',
60 ואחר-כך – לפי הפסוק:
61 "ישם לדרך ה' פעמיו"²⁰,
62 – שהוא יתנהג בדרך ה',
63 כמו שכתוב: "ויהלכת"
64 בדרךיו", "אחרי ה'
65 אלהיכם תלכו"²², ככל

18. משלי ד, כג. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עיין תקו"ז תל"ז: ודמא דמטיפין מפריעה למיהב מזונא כו'. ועד"ז תכ"ד בסופו. ועיין סהמ"צ להצ"צ מצות עגלה ערופה. לבוש ליו"ד סרס"ה ס"י". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הל' פעמיו (ובהמשך לזה לקמן פעמיו) – מציין הצ"צ (לתהלים עה"פ) לד"ה פעמון ורמון (נדפס באוה"ת תצוה)". 21. תבוא כח, ט. 22. ראה יג, ה. 23. משנה ריש פאה.

25 ובפרט צדקת ארץ ישראל, – רבנו חזקן כתב אגרת זו – וכך
26 אגרות רבות שבחלק "אגרת הקודש" שב"תניא" – בהקשר
27 לנתינת צדקה עבור "כולל חב"ד" בארץ ישראל, להחזקת
28 תלמידי החבריא של רבי מנחם מענדל מהורודוק וחבריו
29 שהתיישבו בארץ ישראל,
30 שהיא צדקת ה' ממש, –

אגרת הקדש

31 צדקה למקום שבו שם
32 הוי' בהתגלות, כמו
33 שכתוב²⁴: "תמיד עיני –
34 והמשכה פנימית של ה'
35 אלהיך בה", – בארץ
36 ישראל, "והיו עיני ולבי
37 שם כל הימים"²⁹. – הרי
38 שבארץ ישראל מאירה
39 המשכה פנימית מהוי',
40 והצדקה שעושים עם
41 תלמידי חכמים שבארץ
42 ישראל, היא צדקת ה'
43 ממש, והיא – צדקת ארץ

44 ישראל, שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו מעצת החושבים
45 לדחות פעמינו, – מעצת הרוצים להזיק לנו, ותעמוד לנו לעד,
46 לשום – להעמיד, נפשנו בחיים אמתיים, מחיי החיים, לאור
47 – להאיר, באור החיים, אשר יאר ה' פניו אתנו סלה, אמן
48 בן יהי רצון:

1 הארת פנים מלמעלה אלא בבחינת הסתר פנים, כי אין
2 הפנים העליונים מאירים למטה אלא באתערותא דלתתא,
3 – בהתעוררות מלמטה, במעשה הצדקה הנקרא "שלום". –
4 מעשה הצדקה עושה שלום בין מעלה למטה, וזו הדרך היחידה

5 שהפנימיות שלמעלה
6 תאיר ותתגלה למטה.
7 וזהו שכתוב²⁴: "פדה" –
8 בשלום נפשי", – שלפי
9 מאמר חכמינו ז"ל²⁵ זה
10 מוסב על צדקה וגמילות
11 חסדים הנקראים "שלום",
12 "נפשי" דיקא²⁶. – המלה
13 "נפשי" היא בדיוק, שכן,
14 זה מוסב על השכינה
15 שהיא הנפש של יהודי,
16 וכך בכל אחד מישראל –
17 על הניצוץ האלקי שלו
18 המחיה את נפשו, הנפדים
19 על ידי "שלום", על ידי

20 מעשה הצדקה. וזהו גם בן הטעם שנקרא הצדקה "שלום",
21 לפי שנעשה – על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
22 שבשמים כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, והינו על-ידי
23 פדיון נפשותיהם, הם חלק ה' ממש, – נפשותיהם שהן חלק
24 מה' ממש, והן ניפדות מיד החיצונים, – מיד הקליפות,

יום רביעי י"ג מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 212, ה ויעש דוד שם... עד עמ' 214, שמבין הכל:

66 הדברים טעונים הסבר: א) כיצד מתאים לומר על שמו הקדוש
67 של הקב"ה הביטוי לעשות שם (כלשון הפסוק "יעש", וכלשון
68 הזוהר הקדוש "עבד")? ב) כיצד עושים דבר זה על ידי ענין
69 הצדקה? ויוכן בנקדים מאמר רבותינו זכרונם לברכה: על
70 פסוק: "כי ביה ה' צור
71 עולמים" – בה' – באות

אגרת הקדש

72 ה' ויעש דוד שם ופי' בזה"ק משום שנאמר
73 ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל
74 עמו כו' בכה ר"ש ואמר מאן עביד שמא קדישא בכל
75 יומא מאן דיהיב צדקה למסכני כו'. ויובן בהקדים
76 מאמר רז"ל ע"פ כי ביה ה' צור עולמים בה' נברא
77 עוה"ז ביו"ד נברא עוה"ב. פי' שהתענוג שמתענוגים
78 נשמות הצדיקים ונהנין מזיו השכינה המאיר בג"ע
79 הבא דוקא לאות י' של

80 שם הוי'? לשם כך מסביר רבנו חזקן מהו ענינו של עולם הבא
81 וגן עדן, ובכך תובן השייכות של עולם הבא לאות י' של שם
82 הוי': פרוש, שהתענוג שמתענוגים נשמות הצדיקים ונהנין

49 ה. "ויעש דוד שם"¹. – פירושו הפשוט של פסוק זה, הוא: דוד
50 עשה שם טוב לבני ישראל – בקברו מתייהם של השונאים,
51 בפירושו של רש"י, או: דוד קנה לעצמו שם, על ידי גבורתו –
52 כפי פירוש שאר המפרשים, ופרש בזהר הקדוש², משום
53 שנאמר: "ויהי דוד
54 עשה משפט וצדקה
55 לכל עמו כו'", – הזוהר
56 הקדוש מפרש של"יעש
57 דוד שם" יש קשר לאמור
58 להלן שדוד היה עושה
59 משפט וצדקה לכל עמו,
60 ובעשייתו משפט וצדקה,
61 עשה את ה"שם" היינו
62 שמו הקדוש של הקב"ה.
63 "בכה רבי שמעון ואמר: מאן עביד שמא קדישא בכל
64 יומא – מאן דיהיב צדקה למסכני כו'". – מי "עושה" את
65 השם הקדוש (של הקב"ה) בכל יום? – זה שנותן צדקה לעני.

24. תהלים נה, י. 25. ברכות ח, א ובפרש"י. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהול"ל אותי וכמו "פדית אותי" (תהלים לא, ו).
27. תוספתא פאה פרק א'. 28. עקב יא, יב. 29. מלכים א ט, ג. 1. שמואל ב ח, יג. 2. זח"ג קיג, ב. 3. פסוק טו. 4. מנחות כט, ב.
ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א. 5. ישע"י כו, ד.

44 זו של "חכמה" שלמעלה לגמרי משכל, רק שמעט מוֹעִיר שם
45 זְעִיר שם – מעט מן המעט, שופע ונמשך משם לְבַחֲנִית בִּינָה,
46 – על השפעה זו להיות מועטה ואחרי צמצום ועוד צמצום, זהו
47 כפל הלשון "זעיר שם זעיר שם", על ידי צמצום אחד נעשית
48 ההשפעה מועטה, ובמעט
49 זה צריך להיות שוב

50 צמצום כדי שיגיע או
51 משהו ("זעיר שם")
52 בבחינת ה"בינה", שכן,
53 אחרי הצמצום הראשון
54 אין ההשפעה יכולה עדיין
55 לרדת בהבנת ה"בינה", רק
56 אחרי הצמצום השני היא
57 באה ונשפעת ב"בינה",
58 לְבַחֲנִית וְלַהֲשִׁיג שָׂכָל
59 הַנֶּעְלָם – שכל כזה
60 שבעצם הוא נעלם,
61 למעלה מהשגה – יומשך
62 ויהיה בריהשגה, זהו הרי
63 "זיו השכינה", הארה

64 מ"אין סוף" המאירה בגן-עדן, שבעצם היא למעלה לגמרי
65 מהבנתו של נברא – לא משנה אם זה נברא כמו נשמה כפי
66 שהיא בגן עדן העליון או בגן-עדן התחתון – וכדי שהארה זו
67 תרד ותגיע להשגת השכל של הנברא, עליה לעבור צמצום
68 אחר צמצום, עד לירידתה בהשגת והבנת הנשמה. ברם, אחרי
69 כל הצמצומים הרי זו המהות של אלקות, שהיא הרי השגת
70 הנשמה בגן-עדן – השגה במהות האלקות. וְלָכֵן – זה נִקְרָא
71 בְּשֵׁם "נִקְדָּה בְּחִיבָלָא" בְּזֵהר תְּקוּדָשׁ, – שזוהי נקודה של
72 "חכמה" כפי שהיא מאירה בהיכל ה"בינה", שגם בהיותה
73 ב"בינה", בהבנה ובהשגה, היא עדיין "נקודה" שלמעלה
74 מהפרטים של הבנה והשגה ש"בינה" מייצגת עצמה בהן. וְזוֹ
75 הִיא תְּמוּנַת יו"ד שֶׁל שָׁם תְּוִי"ה בְּרוּךְ-הוּא. – תמונת וציור
76 האות יו"ד הוא הרי "נקודה", המרמז על הנקודה של ספירת
77 ה"חכמה", וְנִקְרָא "עֵדֵן", אֲשֶׁר עָלָיו נִאֲמַר⁶: "עֵדֵן לֹא רָאִתָּה
78 כו'". – שאין בזה שום השגה כלל. שכן, הוא בעצם אור
79 שלמעלה משכל ומהשגה, וְנִקְרָא¹¹ "אֲבָא יָסֵד בְּרֵתָא". –
80 חכמה היא "אבא" והיא היסוד לאותיות הנקראות "ברתא",
81 בחינת "בת" ו"מלכות", כפי שסיביר להלן. איזו שייכות יש
82 ל"ברתא" ("מלכות" – אותיות הדיבור) ל"חכמה"? לכאורה יש
83 לאותיות הדיבור שייכות למדות ול"בינה", כמו למשל באדם
84 המדבר (באותיות הדיבור) או ענין של מדות או ענין של השגת
85 השכל. אך, איזו שייכות יש בין אותיות הדיבור ל"חכמה" שהיא
86 (כמוסבר לעיל) למעלה מענין השגת השכל? רבנו הזקן יסביר

1 מְזִיו הַשְׂכִּינָה הַמְאִיר בְּגִן-עֵדֵן עָלְיוֹן וְתַתְּחוֹן, הוּא
2 שְׂמַתְעַנְגִּים בְּהַשְׁגָּתָם וְהַשְׁכָּלָתָם, – תענוג של שכל ושל
3 הבנה, שְׂמִשְׁכָּלִים – בכוח ה"חכמה", וְיוֹדְעִים – בכוח ה"דעת",
4 וּמְשִׁיגִים – בכוח ה"בינה", שהוא הכוח להבנה והשגה, בשלשה

5 כוחות אלה של חכמה-
6 בינה-דעת, הם מבינים
7 אֵיזָה הַשְׁגָּה בְּאֹר וְחִיּוֹת 1
8 הַשּׁוֹפֵעַ שָׁם מֵאֵין-סוֹף 2
9 בְּרוּךְ-הוּא, בְּבַחֲנִית גְּלוּי 3
10 – באופן, שהחיות 4
11 המאירה שם מ"אין סוף" 5
12 היא בגילוי, והם משיגים 6
13 המהות של חיות זו, שלא 7
14 כמו בעולם הזה, שהחיות 8
15 באה שם באופן של 9
16 העלם, וההשגה שיכולים 10
17 להשיג שם באותה חיות, 11
18 היא ידיעת המציאות 12
19 בלבד ולא השגת המהות, 13
20 ואילו בגן עדן החיות היא

21 בבחינת גילוי, שמשגיגים את המהות של החיות, שהיא בבחינת
22 גילוי לְנִשְׁמָתָם וְרוּחַ בִּינָתָם, לְבַחֲנִית וְלַהֲשִׁיג אֵיזָה הַשְׁגָּה כָּל
23 אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מִדְרַגְתּוֹ וְלְפִי מַעְשָׂיו, – ב"לקוטי לוי יצחק"
24 לאביו של הרבי שליט"א, הגאון הצדיק רבי לוי יצחק נשמתו
25 "עדן מפרש", "לפי מדריגתו" הכוונה לנשמות שבגן-עדן העליון
26 – שהשגתן היא בהתאם למדריגת הכוונה ורעותא-דלבא
27 שלהן, שהיא עבודה של מוחין, ומוחין מתוארים במלה
28 "מדריגה", כפי שהוא מציין שם מ"שער היחוד והאמונה" פרק
29 ט' שלגבי מוחין חב"ד מוסיף רבנו הזקן המלה "ומדרגת", ו"לפי
30 מעשיו" הכוונה לנשמות שבגן-עדן התחתון, הזוכות לכך על ידי
31 מצוות מעשיות דוקא, שלכן זה נקרא "לפי מעשיו". בכל אופן
32 מובן שהתענוג שבגן-עדן הוא תענוג של שכל ושל הבנה
33 באלקות, וְלָכֵן נִקְרָא עוֹלָם הַאֲבָא בְּשֵׁם "בִּינָה" בְּזֵהר תְּקוּדָשׁ.
34 – שכן, שם מאירה ספירת ה"בינה", שתהיה לנשמות השגה
35 והבנה באלקות; וְהַשְׁפָּעָה זו נִמְשָׁכֶת מִבַּחֲנִית הַחֲכָמָה עֲלֵהָ,
36 – חכמה עליונה, שְׁהוּא – החכמה העליונה, מְקוֹר הַהִשְׁכָּלָה
37 וְהַשְׁגָּה הַנִּקְרָא בְּשֵׁם בִּינָה, – "חכמה" היא מקור ההשגה
38 של "בינה", והוא – וזהו, קְדָמוֹת הַשְׁכָּל כִּדְם שְׂבָא לְכָל גְּלוּי
39 הַשְׁגָּה וְהַבְנָה, רק עֵדֵן הוּא בְּבַחֲנִית הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר, – זהו
40 הבחינה ב"חכמה" שלמעלה משכל והבנה, שלא כמו החיצונית
41 של "חכמה" שהיא נקודת ההשכלה בה כבר מאיר אור השכל,
42 אלא שם זה בבחינת "נקודה" ו"כלל" – ורק לאחר מכן באים
43 הדברים בפרטים של "בינה"; ואילו כאן מדובר אודות מדריגה

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סכ"ט (קנ, ב) דהלבושים בגעה"ע מרעותא וכוונה ובגעה"ת - דמצות מעשיות ממש, וכ"ה בקו"א קנה, רע"א. ובכ"מ. וראה לקו"ת ואתחנן רד"ה וזאת המצוה". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בגעה"ת (אף שבערך געה"ע - הוא מל') ראה אוה"ת ח"ש (קיד, א). לקו"ת ואתחנן י, ב. ובכ"מ". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בארוכה בלקו"ת ר"פ ראה ושי"נ". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תמונת האות מורה על ציור ההמשכה וההתגלות כו' (הגה ברי"ב דשעיהו"א)". 10. ישעי' סד, ג. 11. זח"ג רכח, א.

השפתיים אחרת כדי לבטא את השוני של כל אות – ולמעשה
אין הדבר כך, ואדרבה, שני התנועות שבשפתים הוא לפי
שני במוי האותיות שברצון הנפש, – לפי השינויים שברצון,
לבטא בשפתים ברצונה, – של הנפש, לומר: אות ב' או ו'
או מ' או פ'.

כשברצונו לבטא את

האות ב"ת, למשל,

מתנועעות השפתיים

בדרך ממילא באופן שונה

מאשר כשהוא רוצה

לבטא האות ו"ו וכדומה

– ביטוייה של האות היא

היא שמביאה את השינוי

בתנועת השפתיים, ולא

להפך, שיהיה רצון

הנפש וכוונתה לעשות

שני תנועות השפתיים

כמו שהן מתנועעות

ע"ה בבטויי ד' אותיות

אלו. וכנראה בחוש, –

וכמו שאנו רואים

בבהירות ובמוחש, שאין

הנפש מתכוונת ויודעת

– איך לבטא כלל שני

תנועות השפתיים

בשניים אלו. – לגבי כל

אות לחוד, וכיוון שאין

הנפש מתכוונת ואיננה

יודעת כלל איך לבטא

ולעשות את השינוי בתנועות השפתיים בהתאם לאות שברצונו

לבטא – הרי, שהשוני בתנועת השפתיים אינו בא בכוונה זו, כדי

לבטא אות מסוימת, אלא להיפך, כיוון שהאדם רוצה לומר

אותיות מסוימות, מתנועעות השפתיים כך בדרך ממילא.

ויותר נראה בן בבטוי הנקודות, – קמץ, או פתח וכדומה,

שבשפתים רצונה להוציא מפייה נקודת קמץ – אינו ממילא

נקמצים השפתיים, ובפתח – נפתחים השפתיים, ולא שרצון

הנפש לקמץ ולא לפתח – את השפתיים, כלל וכלל. ואין

להאריך בדבר הפשוט ומובן ומשכיל לכל משכיל,

שמבטא האותיות והנקודות הוא למעלה מהשכל המושג

ומובן, אלא – האותיות באות משכיל הנעלם ונקודות השכל

– זה שלפני ולמעלה מהשכל, שזהו "חכמה", שבנפש

המדברת, ולכן אין התינוק יכול לדבר, אף שמבין הכל:

– שכן, הדיבור אינו בא מהשכל הגלוי שהוא מבין, כ"אם

"מחכמה" שלמעלה מזה – וכוח זה עדיין אינו מפותח וגלוי

אצלו. על-כ"פנים, הרי שאותיות הדיבור באות "מחכמה",

שזהו הענין של "אבא יסד ברתא", שהיטור ל"ברתא" –

"מלכות" ואותיות הדיבור – הוא "אבא", "חכמה".

להלן, שאותיות הדיבור נוצרות מ"חכמה" דוקא – ובלשונו:
פרוש, כי הנה התנועות האותיות הדיבור – של הנפש,
היוצאות מה' מוצאות הפה – אינן דבר משכיל – שנאמר
שהשכל מחייב יציאתן של האותיות מה' מוצאות, ולא – וכן

גם לא מטבע בטבע

מוצאות הללו, – יש

לפעמים ענין שאיננו על

פי שכל, אך כך הדבר

9 מצד טבעו, ואילו כאן זה

10 גם לא מטבע ה"מוצאות",

11 להוציא מבטא

12 האותיות על-ידי ההכל

13 והקול המפנה פה –

14 ב"מוצאות", ההכאה של

15 ההכל והקול ב"מוצאות",

16 אינה מחייבת יציאתן של

17 אותיות הדיבור, על-פי

18 דרך – וסדר הטבע ולא

19 על-פי דרך השכל –

20 השכל אינו מחייב

21 שמהכאת ההכל והקול

22 ב"מוצאות", תצאנה

23 אותיות אלו ואלו, כגון

24 השפתיים, על דרך משל,

25 שאותיות בום"פ – ב"ת,

26 וי"ו, מ"ם, פ"א, יוצאות

27 מהן – בשפתיים שהן יותר

28 גלויות ונראות לעין

29 האנושית – קל יותר

30 לראות ולהרגיש איך

31 השפתיים, אינן על פי שכל או על פי טבע, שכן – אין הטבע

32 ולא השכל נותן ליציאת מבטא ארבע חלקי שניו במוי

33 אותיות אלו, – לא השכל ולא הטבע מחייבים שמתנועת

34 השפתיים יצאו ארבעה סוגי ביטויים שונים המתבטאים

35 בארבעת האותיות ב"ת, וי"ו, מ"ם ופ"א, על-פי שני תנועות

36 השפתיים, – שבביטוי האות ב"ת, למשל, תנועת השפתיים היא

37 באופן אחד, ובאות וי"ו באופן שני וכו', שמתנועעות

38 השפתיים, בהכל אחד וקול אחד הפוגע פה בשונה – נגיעת

39 ההכל והקול בשפתיים בשעה שהוא מבטא האות ב"ת, או

40 האות וי"ו, או האות מ"ם ופ"א – הוא אותו הכל ואותו קול, הרי

41 שמצד ההכל והקול לא בא עדיין השינוי בביטוי אות זו או אות

42 אחרת, ומן ההכרח לומר שהשינוי בא בעקבות תנועת

43 השפתיים, שבשעת ביטוי האות ב"ת תנועת השפתיים שונה

44 מאשר בשעת ביטוי האות ו' למשל. בהתאם לכך, הרי היה

45 צריך להיות שהאדם בשכלו יכוון אחרת נענוע השפתיים

46 ברצונו לבטא האות ב"ת, ואחרת ברצונו לבטא האות וי"ו¹²,

47 או שהיה צריך להיות כך בטבע, שבדרך הטבע ירצה לנענע את

12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד הקולות מהכינור ע"י הכאה באצבע על הנימין כו' (המשך תרס"ו עמוד תמוז)".

יום חמישי י"ד מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 214, אך האותיות הן... עד עמ' 214, נברא בה':

וְרִצּוֹן הַנֶּפֶשׁ, - שכאמור, מרצון הנפש לבטא אות זו או
אחרת, בא ציורה של האות, זו היא בְּחִינַת צוּרַת שְׁנֵי
הַמִּבְטָא שֶׁבִּכ"ב אוֹתִיּוֹת, - בשינוי שבין אות לאות
בשעת ביטויין. אֲבָל בְּחִינַת הַחֲמֹד וְגוֹף הַתְּהוּת, וְהוּא
בְּחִינַת הַיְצוּנִיּוֹת, הוּא
הַהֶבֶל הַיּוֹצֵא מִתְּלֵב, שֶׁמִּמֶּנּוּ מִתְּהוּה קוֹל
פְּשׁוּט הַיּוֹצֵא מִהֲגֵרוֹן, וְאֶחָד־כֶּךָ נִחְלָק לְכ"ב
הַקְּרוֹת, וְכִשּׁוּי כ"ב אוֹתִיּוֹת - החלוקה
והשוני נעשים בְּה' מוֹצְאוֹת הַיְדוּעוֹת:
אֶחָד¹³ ע"כ - האותיות א', ח', ה', ע' באות מִהֲגֵרוֹן,
גִּב"כ - האותיות ג', י, כ', ק באות מִתְּחַד כו'.

אגרת הקדש

אך האותיות הן בבחינת חומר וצורה הנקרא פנימית
וחיצונית כי הגם שמקורן הוא מקדמות השכל
ורצון הנפש זו היא בחינת צורת שינוי המבטא שבכ"ב
אותיות אבל בחינת החומר וגוף התהוותו והוא בחי'
היצוניות הוא ההבל היוצא מהלב שממנו מתהווה
קול פשוט היוצא מהגרון ואח"כ נחלק לכ"ב הברות
וביטוי כ"ב אותיות בה' מוצאות הידועות אחת"ע
מהגרון גיכ"ק מהחיד כו' ומבטא ההבל הוא אות ה'
אתא קלילא כו' והוא מקור החומר וגוף האותיות טרם
התחלקותן לכ"ב ולכן ארז"ל שְׁעוּה"ז נברא בה':

עד כאן הוסבר מאמר חכמינו ז"ל, שהעולם הבא נברא מהאות יו"ד שבשם
הרי', שכן, האות יו"ד, "חכמה", היא המקור ממנו נמשכת ההמשכה של גן
עדן שבעולם הבא. ברם, בהתאם למה שאמר בענין "אבא יסד ברתא",
שאותיות הדיבור באות מ"חכמה", הרי שגם העולם הזה, שנברא על ידי
אותיות הדיבור שלמעלה,
נמשך מהיו"ד של "חכמה",
מדוע, איפוא, אומרים חכמינו
ז"ל, שרק העולם הבא נברא
ביו"ד, ואילו העולם הזה נברא
בה' שבשם הוי"ו? יסביר רבנו
הזקן להלן, ששני ענינים
באותיות הדיבור: צורת (ציור)
האותיות, בה נראה השוני בין
אות לאות, באה אכן
מ"חכמה"; ואילו גוף (חומר)
האותיות, שהוא ה"הבל" - בא
מן הלב. וגם למעשה הדבר
כך, שישנה הפנימיות של האותיות הבאה מ"חכמה", וממנה התהוות
הנבראים הרוחניים (שיש בהם ענין החכמה וההבנה באלקות). והגוף
וחיצוניות אותיות הדיבור שלמעלה בא מ"הבל", והוא האות ה' של שם
הוי", ומזה היתה ההתהוות של העולם הזה. ובלשון רבנו הזקן:
אֲךְ הָאוֹתִיּוֹת - שכאמור באות מ"חכמה", הֵן בְּבְחִינַת
חֲמֹד וְצוּרָה, - שישנם ה"חומר" של האותיות וה"צורה"
של האותיות, הַנִּקְרָא פְּנִימִית וְחִיצוֹנִית, - ה"חומר" של
האותיות הוא החיצוניות של האותיות (הגוף של האותיות),
וה"צורה" של האותיות היא הפנימיות והרוחניות של
האותיות, כִּי הֵנָּה שֶׁמִּקּוֹנֶן - של האותיות, הוּא מְקַדְּמוֹת
הַשִּׁכָּל - מבחינת ה"חכמה" שהיא למעלה וקודמת לשכל

יום שישי ט"ו מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 214, והנה הגם שהיא... עד עמ' קח, ע"ש):

נברא העולם הזה, היא ה' תתאה (האחרונה), מקור ההבל של
אותיות הדיבור? הֵינּוּ - הרי זה, לְפִי שֶׁמִּקּוּרָה וְרִאשִׁיתָה לְבֹא
לְבְּחִינַת גִּלּוּי מַהֶעֱלָם הַיּוֹד - ש"העלם" היו"ד של "חכמה"
הוא הרי המקור והשורש לכל סוג של גילוי, גם הגילוי של עולם
הבא וגם הגילוי של עולם
הזה, כמו באותיות גם

אגרת הקדש

והנה הגם שהיא ה' תתאה ה' אחרונה שבשם הוי"ו
ורז"ל דרשו זה על פסוק כי ביה היינו לפי
שמקורה וראשיתה לבא לבחי' גילוי מהעלם היו"ד הוא
שהם באים במאוחר יותר,
הרי ציור האותיות והגילוי של עולם הבא, באים מהיו"ד עצמה,

וְהֵנָּה, הֵנָּה - למרות, שְׁהִיא ה' תתאה, ה' אַחֲרֹנָה שֶׁבִּשְׁשֵׁם
הַיּוֹד, - הדיבור שלמעלה הוא הרי הבחינה של "מלכות",
59 "דבר מלך שלטון"¹⁴, והאות ה' שהיא מקור הדיבור, היא ה'
60 האחרונה (תתאה) של שם הוי", שהיא בחינת ה"מלכות",
61 וְרִבּוּתֵינוּ וְכִדּוּנֵם
62 לְבִרְכָּה דְּרִשּׁוּ זֶה -
63 שביו"ד נברא עולם הבא
64 ובה' נברא עולם הזה, עַל
65 פְּסוּק: "כִּי בְּיָהּ, - ה'
66 צור עולמים", כיצד,
67 איפוא, אנו מסבירים כאן, שהכוונה במאמר חכמינו ז"ל בה'

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "טעם שינוי סדרן אחת"ע ולא אהח"ע כסדר הא"ב מובן ע"פ מ"ש בזח"ב קכג, א (ועייג"כ ע"ח שער דרושי הצלם ד"ב)". 14. קהלת ה, ד.

1 מ"חכמה" עצמה, ואילו הגילוי של החומר וחיזונית האותיות,
2 באים מהבל הלב, ה' תתאה (אחרונה) של שם הוי', הרי הראשית
3 והמקור, כשמתחיל הגילוי של עולם הזה – הוא משפיע ונמשך
4 מבחינת ה' עלאה, – האות ה' הראשונה שבשם הוי', שיש לה
5 – לציור ותמונת האות ה',
6 התפשטות ארץ ורחב, –
7 וזאת כדי להורות –

אגרת הקדש

8 להראות, על בחינת
9 בינה, – ה' עילאה של שם
10 הוי', היא בחינת "בינה",
11 שהיא התפשטות השכל
12 הנעלם בבחינת גלוי
13 והשגה בהרחבת הדעת,
14 והשפעתה – של ה'
15 עילאה, בינה, מסתגלת
16 בלב, וכמו שכתוב
17 ב'תקונים'¹⁵, ד' בינה –
18 לבא, ובה הלב מבין, –
19 ש"בינה" היא בחינת הלב,
20 ובה הלב מבין, הרי
21 שהשפעת ה' בינה" היא
22 בלב, ומשם יוצא ההכל –
23 שהוא, מקור גלוי גוף האותיות הדבור, המתגלות בה'
24 מוצאות מהעלם – שהיו עד אז בהעלם, היו"ד – ביו"ד, ותמונת
25 ה' תתאה – האות ה' האחרונה שבשם הוי', בבחינתה –
26 כשכותבים אותה היא הרי גם כן בהתפשטות ארץ ורחב, –
27 כפי שהדבר ב"ה עילאה, אלא שבי"ה עילאה" זה מראה על
28 התפשטות ההשגה, ואילו ב"ה תתאה" – מורה על התפשטות
29 בחינת מלכותו ותפורה, "מלכות כל עולמים", – ספירת

המלכות היא מקור כל העולמות, והיא מתפשטת למעלה
ולמטה ולד' ספירין, – ולארבע הרוחות, המתפשטות –
המעלה והמטה וד' רוחות העולם מתפשטות ונמשכות
מאותיות דבר ה', – מאותיות דיבורו של הקב"ה, כמו שכתוב
בקהלת¹⁴: "באשר דבר
מלך שלטון", – דיבורו
של המלך שולט, כפי
שהדבר במלוכה למטה,
שהנהגה שהמלך מנהיג
את המלוכה היא על ידי
דיבורו, שהוא מצווה
לעשות, כך גם למעלה
פועל הדיבור שלמעלה
את התפשטות המלוכה
של הקב"ה בכל ששת
קצוות העולם, במעלה,
מטה וארבע רוחות,
המקיפים את כללות
העולם, כמו שכתוב
במקום אחר [ולתבין
מעט מועיר – משהו ענין
וקחות אותיות הדבור
באלהות, שאין לו דמות הגוף ולא הנפש חס"ו ושלום, –
כיצד, איפוא, מתאים לומר למעלה הענין של אותיות הדיבור,
חיזונית וגוף, ופנימיות ונפש של אותיות הדיבור? – כבר
נכתב בדרך ארצה וקצרה (בליקוטי אגרים – ספר ה' תניא",
חלק ב פרק יא ויב, עין שם): – על-כל-פנים, הרי, לכן
אומרים חכמינו ז"ל שהעולם הזה נברא מאותיות הדיבור
שלמעלה, שמקורם הוא האות ה' של שם הוי'.

יום שבת קודש ט"ז מנחם-אב

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קח, אך ביאור הענין... עד עמ' 216, בעשיה:

73 שלמעלה, שכפי שהוסבר לעיל זה בא מ"חכמה", שלכן
74 הנבראים הרוחניים הם בעלי ענין של חכמה באלקות; ואילו
75 העולם הזה והחיות שבו קטנים מדי מכדי שיוכלו לקבל ולסבול
76 את האור והחיות של הצורה והפנימיות של האותיות, אלא
77 האור והחיות של העולם
78 הזה באים מהחומר והגוף
79 אך ביאור הענין למה אמרו רז"ל שעה"ז דוקא נברא¹⁵ של אותיות הדיבור (על
80 בה'. הנה ידוע לכל חכמי לב כי ריבוי העולמות¹⁶ דרך-משל, כמו שהדבר
81 באדם, שזה בא מהגוף,
82 מההכל הנובע מהלב דרך הגרון, שהוא הבל וקול גשמי, כך גם
83 למעלה הרי זה בא מההכל שלמעלה ומגוף האותיות, לכן
84 אומרים חכמינו ז"ל על העולם הזה דוקא, שהוא נברא באות
85 ה', המוסבת על ההכל שלמעלה, כפי שהוסבר לעיל. ובלשון
86 רבנו הזקן: הנה ידוע לכל חכמי לב¹⁶, כי ריבוי העולמות

אגרת הקדש

59 אך ביאור הענין, למה אמרו רבותינו זכרונם לברכה
60 שעולם הזה דוקא נברא בה' – כיוון שהרי הסברנו, שהכוונה
61 היא ל"ה תתאה", בחינת ה' מלכות" ודיבור שלמעלה, שמהם
62 הרי נבראים כל הנבראים (גם הנבראים של העולמות העליונים
63 שלמעלה מהעולם הזה),
64 כיצד, איפוא, אומרים,
65 שדוקא העולם הזה נברא
66 באות ה' יסביר רבנו הזקן
67 להלן, שהן אמת הדבר
68 שריבוי הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים בא גם כן
69 מצירופי אותיות של הדיבור שלמעלה, שמפני שבצירופי
70 אותיות הדיבור שלמעלה ישנם צירופים עד אין קץ ישנם גם כן
71 נבראים עד אין קץ – אך, הנבראים הרוחניים שהם בעלי חכמה
72 ודעת ויש להם ידיעה באלקות, באים מפנימיות אותיות הדיבור

אפשרויות הצירופים הן כל כך רבות שהם בלי גבול, כך גם
באותיות הדיבור שלמעלה, הרי ריבוי הצירופים שיכולים לצרף
מהן, הוא בלי קץ ותכלית, ומריבוי הצירופים באים ריבוי
הנבראים, שהם ריבוי עד אין קץ. והנה שיש במעלות
ומדרגות המלאכים
ונשמות — לא רק הרבה
מלאכים ונשמות, אלא גם
במה ובמה מיני מעלות
ומדרגות חלוקות לאין
קץ, גבוה על גבוה —
מדרגה אחת — למעלה
מהמדרגה השניה,
למרות שגם המדרגה
הראשונה נעלית ביותר.
ואם כל ריבוי הנבראים
באים מאותיות הדיבור
שלמעלה — ההבדל הוא
רק בהצגת וסדר האותיות
— הרי לא היה צריך
להיות, ההבדל בין
מדרגה אחת לשניה,
בבחינת גבוה על גבוה —
הנה הכל — התחלקות
המדרגות, גם גבוה על
גבוה, נמשך לפי חלופי

הצירופים — דכ"ב אותיות שבאים גם כן בחילוף הצירופים
והתמורות דא"ת ב"ש — הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א,
והתמורות בא"ת ב"ש כו' — בסדר האחר של ה"אלף-בית",
הסדר של א"ת ב"ש, שהאות אל"ף (האות הראשונה) מוחלפת
באות תי"ו (האות האחרונה), והאות ב"ת (האות השניה)
מוחלפת באות שי"ן (האות השניה שלפני האחרונה) וכו'. (וכמו
שנתבאר בפ"ק יב). — ב"שער היחוד והאמונה"²² החלק השני
של ספר ה"תניא". הרי, למרות שישנו ריבוי מדרגות כזה
וחילוקי מדרגות עד אין קץ, אך הדרך כלל, הנה כלם בעלי
חכמה ודעת, — ענינם הוא ענין החכמה ודעת באלקות,
וידועים את בוראם, מפני היות חיותם מפנימיות האותיות
הנמשכות — פנימיות האותיות נמשכות מבחינת חכמה
עלאה, — "חכמה עליונה", וכן נקרא לעיל. — לכן אומרים על כל
הנבראים הנכללים בשם הכללי "עולם הבא", שהם נבראו
ביו"ד, שכן חיותם באה מפנימיות ומאור אותיות הדיבור
שלמעלה, הבא מהי"ד של שם הוי". אך העולם הזה השפל,
עם החיות שבתוכו, קטן מהכל ולסבול אור וחיות
מבחינת צורת האותיות ופנימיותן, להאיר — שהאור

וההיכלות אשר אין להם מספר, כמו שכתוב¹⁷: "היש
מספר לגדודיו", — הכוונה לעולמות ולהיכלות שלמעלה,
שאין להם מספר. ובכל היכל וגדוד — בהם יש כבר מספר כמו
שכתוב¹⁸: "אלף אלפין ישמשוני" ורבוא רבבן קדמוהי יקומו" —

אך המספר הוא גדול
מאד, שיש בהם אלף
אלפין ורבוא רבבן
מלאכים¹⁹, וכן —
בנשמות, שיש בהן חמש
מדרגות כלליות של נפש,
רוח, נשמה, חי, יחידה, הן
נפש-רוח-נשמה-חי
היחידה — נרנח"י, מדרגות
לאין קץ, — שישנן
מדרגות לאין קץ
במדרגת ובחינת "נפש"
ובמדרגת ובחינת "רוח"
עד במדרגה של "נשמה",
חי", "יחידה", ובכל
עולם והיכלות מרבו
היכלות שפאצילות
בריאה יצירה — שכן
כולם עולמות רוחניים
שלמעלה מעולם
ה"עשיה", למעלה

מהעולם הזה ולמעלה מעולם ה"עשיה" הרוחני — שכן, "עולם
הזה" שהוא עולם ה"עשיה", מכון לא רק לעולם הזה הגשמי,
כי אם גם כולל את עולם העשיה הרוחני — הנה כל רבניים
אלו, רבוי אחר רבוי עד אין קץ ממש, — שיש בהם כל כך
הרבה נאצלים ונבראים בלי קץ ממש, הכל נמשך ונמשך
מריבוי צירופי כ"ב אותיות דבר ה', המתחלקות — כי
האותיות של הדיבור שלמעלה, מתחלקות גם כן לצירופים
רבים עד אין קץ ותכלית ממש, — אין קץ ואין סוף לצירופים
הנוצרים מכ"ב אותיות הדיבור שלמעלה, כמו שכתוב בספר
יצירה²⁰: "שבעה²¹ אבנים בונות חמשת אלפים וארבעים
בתים, — בספר יצירה נקראות האותיות "אבנים", והמלים —
"בתים", המלה מצטרפת מאותיות, כמו בית שמצטרף מאבנים,
ומשבע אותיות אפשר לצרף חמשת אלפים וארבעים מלים
שונות, מכאן ואילך צא וחשב מה שאין הפה יכול לדבר
כו' — ואין האוזן יכולה לשמוע — כל כך הרבה הן האפשרויות
לצירופים הרבים המצטרפים מכ"ב האותיות. עד שבע אותיות
מונה בספר יצירה מספר הצירופים הנוצרים משתי אותיות,
שלש אותיות, עד שבע אותיות. ואילו למעלה משבע אותיות,

17. איוב כה, ג. 18. דניאל ז, י. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מביא ג"ז (וכן בח"א פמ"ו סה, ב) — דלכאורה מה מוסיף (ראה שם רפמ"ח) — וי"ל שמה מוכיח הדמדובר ב"גדודים" שנתהוו מאותיות שלכן שייך בהם (גבול ו) מספר, ובכ"ז יש בהם גם בל"ג".
20. פ"ד מ"ב. 21. הרבי שליט"א מציין ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר", שאולי צריכים לומר "שבע", לשון נקבה, כמו שאומר להלן "בונות", לשון נקבה. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שע"ז יורד מגבוה ביותר לגבוה שתחתיו כו', הארה דהארה כו' — משא"כ בשינוי הצירוף בלבד דאינו פחות במעלה".

האותיות, שהוא אור הבא ממדותיו הקדושות ומרצון וחכמה
– נמצא רק בתוכו, בפנימיות של "מוצא פי ה'" המהווה ומחיה
את העולם הזה, ואילו בגילוי אין הדבר כך. ומדיכן באה
ההתהוות והחיות של העולם הזה? – הרי זה מחיצוניות וגוף
האותיות, "הבל" הדיבור

שלמעלה. (וזהו שפתיב

הא"ר זכרוננו לברכה²⁷,

שפתיב חיצוניות

הכלים המלכות

האצילות, המרמות

בה' של שם הוי"ה

ברוך-הוא, – ה' תתאה"

שהיא ספירת המלכות,

הם ירדו ונעשו נשמה

לעולם העשיה). וכן

כתוב ב'תקונים'²⁸ –

ב'תיקוני זוהר', שהיו"ד –

של שם הוי, הוא –

מאיר, באצילות בו', –

וה' עילאה" – בעולם

ה"בריא", "ו"ר" – בעולם ה"יצירה", ו'ת' תתאה מקנת –

ומאירה, בעשיה: – ארבע האותיות של שם הוי' הן האלקות

של העולמות²⁹: הגילוי שמאיר בעולם "האצילות" הוא ספירת

ה"חכמה" (ו"ד של שם הוי), ו"חכמה" היא הרי הענין של

ביטול באופנו הנעלה ביותר, של "הוא לבדו ואין זולתו" (כפי

שרבנו הזקן אומר בהגה"ה שבפרק ל"ה (בחלק הראשון של

ספר ה"תניא"), הרי "חכמה" זו מאירה בכללות עולם

ה"אצילות", שבכל עניני עולם ה"אצילות" שורר אופן הביטול

האמור; בעולם ה"בריא" מאירה ה' עילאה", ספירת ה"בינה"

וכל הנבראים של עולם זה (גם נשמות וגם מלאכים) הם בעלי

השגה גדולה באלקות; בעולם ה"יצירה" מאירות שש המדות,

ועבודת הנבראים שבעולם זה, היא בענין ה"מדות", התפעלות

של אהבה ויראה באלקות; ובעולם ה"עשיה" מאירה ה'

תתאה", ספירת ה"מלכות", ועולם זה – הוא עולם המעשה,

ומעשה מתוך קבלת עול מלכות שמים. ברם, זהו הנשמה של

עולם זה, הבאה מפנימיות צירופי אותיות הדיבור המלוּבשת

בהעלם בחומר וגוף האותיות שהוא ה"הבל", ואילו התהוות

וחיות העולם עצמו, הם רק מחיצוניות אותיות הדיבור –

מזה"הבל", ולכן עולם זה הוא עולם גשמי וחומרי.

1 והחיות של פנימיות האותיות, יאיר בו, וְלִהְיוֹת שֶׁכֵּן בּוֹ לְבוֹשׁ
2 וְהִסְתַּר בְּמוֹ שֵׁ – פנימיות האותיות, מְאִירוֹת וּמְשַׁפְּעוֹת
3 לְנִשְׁמוֹת וּמְלָאכִים, – לנשמות ומלאכים זה מאיר ומשפיע בלי
4 הלבוש וההסתר של חומר וגוף האותיות המתהווה מההבל²³,

5 רק ההארה וההשפעה

6 באה ונשפעת לעולם

7 הזה מבחינת חמר וגוף

8 האותיות והיצוניותם,

9 שהוא – חיצוניות

10 האותיות, היא בחינת

11 ההכל, – כמו על דרך-

12 משל חיצוניות וגוף

13 אותיות הדיבור באדם

14 המתהווים מההכל הבא

15 מהלב, והוא הבל גשמי,

16 המתחלק ל' הכלים

17 שנקחלת²⁴ – בפסוק

18 ב'קחלת'²⁵ מוזכרים

19 שבעה ענינים של הבל:

20 "הבל הכלים אמר קהלת

21 הבל הכלים הכל הבל", "הבל" פעם אחת, "הכלים" לשון רבים,

22 פעמיים, ביחד שלשה, עוד הפעם "הכל הכלים", שוב שלשה,

23 "הכל הבל" עוד פעם אחת, וביחד שבע פעמים "הכל".

24 שְׁעָלֵיהֶם – על שבעה ההכלים, הָעוֹלָם עוֹמֵד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

25 בְּיָהֳרֵי תְקֻדָּתוֹ²⁶. – "עלמא לא אתקיים אלא על הכלים דאמר

26 שלמה מלכא" – העולם אינו מתקיים אלא על ההכלים שאמר

27 שלמה המלך, שהם שבעת ההכלים האמורים, וְהוּא מוֹצֵא

28 פִּי ה' הַמִּתְלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם הָזֶה וְכָל צָבָאֵי – כל הנבראים

29 שבעולם הזה, לְהַחְיֹתָם, – שזה ההכל הבא מפי ה', מוצא פי

30 ה', וּבְתוֹכּוֹ – בהבל ובמוצא פי ה', מְלַבֵּשׁת בְּחִינַת צוּרַת

31 אוֹתוֹתֵי הַדִּבּוּר וְהַמְחַשְּׁבָה, – שלמעלה, הבאה – מְמֻדָּתוֹ

32 תְּקֻדָּוֹת וְרָצוֹנוֹ וְחֻבָּתוֹ וְכוּ', – כמו באדם למשל,

33 שאותיות הדיבור ואותיות המחשבה באות הרי בגילוי ממדותיו

34 – שמפני שיש לו אהבה ותשוקה לדבר מסויים, לכן הוא חושב

35 ומדבר אודות אותו דבר, והמדות באות מרצונו וחכמתו וכו',

36 כך גם למעלה באות אותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה

37 בהתגלות, מהמדות הקדושות ומרצונו וחכמתו וכו', הַמִּיחָדוֹת

38 – מדותיו – הקדושות, ורצונו וחכמתו (הספירות), מאחדות

39 בְּאֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא בְּתַכְלִית – הרי שהאור שמצורות

אגרת הקדש

בלי לבוש והסתר כמו שמאירות ומשפיעות לנשמות
ומלאכים רק ההארה וההשפעה באה ונשפעת לעוה"ו
מבחינת חומר וגוף האותיות והיצוניותם שהוא בחינת
ההכל המתחלק ל' הכלים שבקהלת שעליהם העולם
עומד כמ"ש בזה"ק והוא מוצא פי ה' המתלבש בעולם
הזה וכל צבאיו להחיותם ובתוכו מלוּבשת בחינת
צורת אותיות הדיבור והמחשבה ממדותיו הקדושות
ורצונו וחכמתו וכו' המיוחדות בא"ס ב"ה בתכלית
(וזה"ש האר"י ו"ל שבחינת חיצוניות הכלים דמל' ראצילות
המרומזות בה' של שם הוי' ב"ה הם ירדו ונעשו נשמה
לעולם העשיה) וכ"כ בתקונים שהיו"ד הוא באצי' בו'
וה' תתאה מקנת בעשיה:

23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהוא בטל להמלוּבש בו ואינו מסתיר". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ באוה"ת עה"פ".

25. א, א. 26. ח"א קמו, ב. 27. ראה ע"ח שמ"ז פ"ב. ובכ"מ. 28. ראה תיקון ו (כג, א). ע"ח שמ"ב ספ"ד. 29. הערת כ"ק אדמו"ר

שליט"א: "עפמשת"ל בח"א פל"ט".

יום ראשון

יום רביעי

י מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, רביעי עם פירש"י.
תהלים: נה"נט.
תניא: ב. קטנתי . . . הפנים וגו'.

מסיפורי אאזמו"ר: א) מתחלה הי' אגה"ק קטנתי מסיימת "ורוח נכאה כו'", ואחרי אשר אמר רבינו הגדול שלש פעמים – בליאזנא – המאמר כמים הפנים גו' כפירש"י ולא כתרגומו, אז הוסיף התיבות "וכולי האי – הפנים וגו'", ובזה נטע בהחסידים מידות טובות.

ב) ווען דער רבי וואלט ניט געשטעלט די דריי ווערטער "במדת אמת ליעקב" – באגה"ק קטנתי – וואלט ער געהאט נאך פופציג טויזענט חסידים, אבער דער רבי מאנט מדת אמת.

מספרי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: א) מתחלה היתה אגרת הקדש "קטנתי" מסיימת "ורוח נכאה כו'", ואחרי אשר אמר רבנו הגדול שלש פעמים – בליאזנא – המאמר "כמים הפנים" גו' כפרוש רש"י ולא כתרגומו, אז הוסיף התיבות "וכלי האי – הפנים וגו'", ובזה נטע בהחסידים מידות טובות.

ב) אלולי היתה הרבי מכניס את שלש המלים "במדת אמת ליעקב" – באגרת הקדש "קטנתי" – היו לו עוד חמשים אלף חסידים, אך הרבי תובע מדת אמת.

יום שני

יום חמישי

יא מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: ג. וילבש . . . 208 (ח"ו).

רבנו הזקן הלך למעזריטש, ביחד עם אחיו מהרי"ל בשנת תקכ"ד. מהרי"ל הלך בלי רשות ביתו [=אשתו], ולכן חזר מדרכו, ורבנו בא למעזריטש – ושהה שם, בפעם הראשונה, עד אחרי חג הפסח תקכ"ה. שבועים היה מספק אם להשאיר שם, והמאמר הראשון ששמע היה "נחמו נחמו". ויש בזה ספק אם הוא המאמר הראשון לבואו, או הראשון לאחר השבועים שהחליט להשאיר ונתקשר.

יום שלישי

יום שישי

יב מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, ששי עם פירש"י.
תהלים: סוסח.
תניא: אך מי . . . תדרשנו.

דער רבי – אדמו"ר הזקן – האט געזאגט פון מעזריטשער מגיד פון בעש"ט'ס וועגען: ואהבת לרעך כמוך איז א פירוש וביאור אויף ואהבת את ה' אלקיך. אז מ'האט האלט א אידען, האט מען האלט דעם אויבערשטען, ווייל א איד האט דאך אין זיך א חלק אלקה ממעל, איז אז מ'האט האלט דעם אידען, דעם אינוועניג פון איהם, ממילא האט מען האלט דעם אויבערשטען.

הרבי - אדמו"ר הזקן - אמר בשם המגיד ממעזריטש, משמו של הבעל-שם-טוב: "ואהבת לרעך כמוך" הוא פרוש ובאור על "ואהבת את ה' אלקיך": כאשר אוהבים יהודי, אוהבים את הקדוש-ברוך-הוא, שכן יהודי יש לו הרי בתוכו חלק אלקה ממעל, הרי שכאשר אוהבים את היהודי, את הפנימיות שבו, ממילא אוהבים את הקדוש-ברוך-הוא.

יום רביעי

שבת

יג מנחם אב

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשה"ר עומדים ופניהם אל הס"ת.

שיעורים. חומש: ואתחנן, שביעי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ד. אין . . . קו בצדקה.

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר-תורה.

"ודברת בם בשבתך גו'", ואמרו רבותינו זכרונם-לברכה: "ודברת בם - בדברי תורה הכתוב מדבר". אמנם בעסק התורה גופא יש כמה חלוקי מדרגות, ומבאר כאן כל המדרגות: בשבתך בבינתך - הוא מעמד הנשמה למעלה באוצר הנשמות, קדם ירידתה למטה, ועוסקת שם בתורה. בלכתך בדרך - קאי על הזמן שהנשמה יורדת מעולם לעולם וממדרגה למדרגה, עד בואה למטה לעולם התחתון להתלבש בגוף גשמי, ומתחיל ללכת בדרך עולם זה עד ימי זקנה ושיבה, עד ובשכבך כבוא ימי פקדתו, וגם אז הנה התורה תשמר עליו כמבאר בששי דאבות, עד ובקומך כאמור "והקיצות גו'".

יום חמישי

יום ראשון

יד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: עקב, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: וזהו צדק . . . סלה אכ"ר.

במנחה אין אומרים תחנון.

"יד מנחם אב תש"א - נמלאו חמשים שנה מיום שאמר לי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שאתחיל לרשם הספורים שמספר לי. כאשר התחיל ה"צמח צדק" לכתב בעניני נגלה וחסידות, אמר לו אדמו"ר הזקן: "וקנה לך חבר", וקנה (קוף בקמץ, נון בסגול) - לשון קולמוס - לך חבר. פעם אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בשם אדמו"ר הזקן: וקנה - לשון קולמוס - לך חבר, ופרש אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: קולמוס הלב; שכל דבר שלומדים צריך "לחיות" אותו.

יום שישי

יום שני

טו מנחם אב

ה'תש"ג

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: עקב, שני עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: ה. ויעש . . . 214 שמבין הכל.

רושם אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מעלת טו באב על כל טו בחדש, שזהו רק השלמות בהגלוי, אבל מכל-מקום היא רק בחינת מקבל, אבל בטו באב האור בה בקביעות, לפי שהעליה היא לפי ערך עצם הירידה דתשעה באב, .. וזהו "תשש כחה של חמה", עכ"ל [=עובדי כוכבים ומזלות] מונים לחמה בישא, ובט"ו תשש כו' במכל-שכן מזמן הבית שהיו נכנעים לשלמה, כל-שכן לעתיד, "ונהרו אליו", בבחינת בטול לגמרי, ואת רוח הטמאה אעביר כו', ומעין זה בטו באב תשש כו'.

שבת
קודש

יום שלישי

טז מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: עקב, שלישי עם פירש"י
תהלים: עט-פב.
תנאי: אך . . . קח וי"ב ע"ש.

נסיעות הבעש"ט בתחילת ההתגלות שלו היו ע"ד שלשה ענינים: פדיון שבויים, חיווק התורה ויראת שמים, התגלות פנימיות התורה. אדמו"ר האמצעי הי' מבאר בזה: גליא שבתורה נקרא מים און צו וואסער גייט מען. פנימיות התורה נקרא אש און פאר פייער האט מען מורא. דערפאר דארף דער משפיע גיין צום מקבל און זאגען איהם: האב קיין מורא ניט ווייל ה' אלקיך אש אוכלה הוא.

נסיעות הפעל-שם-טוב בתחלת ההתגלות שלו היו על דבר שלשה ענינים: פדיון שבויים, חיווק התורה ויראת שמים, התגלות פנימיות התורה. אדמו"ר האמצעי היה מבאר בזה: גליא שבתורה נקרא "מים", ואל מים – הולכים. פנימיות התורה נקרא "אש", ומאש – מפחדים. לכן צריך המשפיע ללכת אל המקבל ולומר לו: אל תירא, כי "ה' אלקיך אש אוכלה הוא".

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' א

מרבא אותם לאבילת, הרי דין זה כבד אמור בפסוק 'לחם אלהיו וגו' יאכל, כמבואר לעיל, ואי – ואם תאמר שהריבוי בא לענין חלוקה, הרי גם דין זה כבד אמור לעיל, מהפסוק 'כל זכר בבני אהרן יאכלנה', הנאמר במנחה. משיבה הברייתא: הלימוד הנוסף נצרך, שכן יכול היית לומר שאין לי אלא כהן הם ונעשה בעל מום, הוא שנתרבה מהפסוקים הקודמים, אך כהן בעל מום מעיקרו – שנולד בעל מום, מנין לרבות גם אותו. תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב, 'כל זכר בכהנים יאכל אתה', לרבות גם כהן בעל מום מעיקרו. תניא אידך – ברייתא נוספת, הפסוק שנאמר לגבי אשם (שם 10) 'כל זכר בכהנים יאכלנה' בא לרבות בעל מום. שואלת הברייתא: למה בא פסוק זה לרבות בעלי מומין, אי לאבילת, הרי כבד אמור בפסוק 'לחם אלהיו וגו' יאכל, ואי לחלוקה, הרי כבד אמור בפסוק 'כל זכר בבני אהרן יאכלנה' הנאמר במנחה, ואי לבעל מום מעיקרו, הרי כבד אמור בפסוק 'כל זכר בכהנים יאכל אתה' הנאמר בחטאת. משיבה הברייתא: שיכול היית לומר, שאין לי שנתרבה אלא כהן בעל מום קבוע, אך כהן בעל מום עובר, מנין לרבותו אף הוא, לכן תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב הזה 'כל זכר בכהנים יאכלנה'. מקשה הגמרא: כלפי לוי – להיכן פונה דבר זה, כלומר, הלא ההיפך הוא הנכון לרבות, שיש יותר להתיר בעל מום עובר מבעל מום קבוע, והיאך יתכן שנצרך פסוק להתיר בעל מום עובר אחר שהותר בעל מום קבוע. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת, איפוך – הפוך תירוק זה, ואמור שבא הפסוק השלישי לרבות בעלי מום קבוע, שיכול היית לומר שאין לי אלא שנתרבה בעל מום עובר, ולכן מלמדנו הכתוב הזה לרבות גם בעל מום קבוע. מתרצת הגמרא עוד: רב אשי אמר, לעולם לא תיפוך – אין להפוך את התירוק, אלא הפסוק אכן מרבה בעלי מום עובר, ואי צמריך – נצרך לרבותו אף אחר שנתרבה בעל מום קבוע, משום שכלקא דעתך אמניא – היה עולה בדעתך לומר

מלך אחרי מות שאול, כמבואר בשמואל (ב' ב-ט). מתרצת הגמרא עוד: ואיכתיא אימא, אכן 'הלוים' הוא לשון לו ולדורות, שנפסקה מלוכה לשאול ולזרעו לעולמים, אך שאני – שונה שאול, דאפילו כנייה לא קאים – שאפילו הוא עצמו לא זכה שתעמוד מלכותו, משום שחטא ובכך גרם שמלכותו תינטל ממנו, וזהו בדבריו דרבי אלעזר אמר רבי חנינא, שאמר, בשעה שפוסקים גדולה לאדם, פוסקים גדולה זו לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, שנאמר (איוב לו ז) 'לא יגרע מצדיק עינו, ואת מלכים לכסא וגו' וישיבם לנצח', שהקב"ה פוסק שישב גם זרעו לנצח על כסא מלכים, ואם הגים אדם זה דעתו, כלומר נתגאה, ואינו ראי עור לגדולה זו, תקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר (שם 10) 'ויגבהו ואם אסורים בוקים, ילכדון כחבלי עוני' – גבהות ליבם גורמת להם להיות אסורים בזיקים, והיינו קשורים בשלשלאות יסורים ולכודים בחבלי ענויים ויסורים. וכן שאול, בחטאו ניטלה ממנו הגדולה שנפסקה לו ולזרעו. שנינו במשנה: פעלי מומין, בין פעלי מומין בו' עוברין בין בעלי מומין קבועין, חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין. הגמרא מבררת את מקור הדין. שואלת הגמרא: מנא הני מילי – מהו מקור דין זה, שבעלי מומין חולקים. משיבה הגמרא: דתנו רבנן בברייתא, נאמר לגבי מנחה (ויקרא יא) 'כל זכר בבני אהרן יאכלנה', וכל' הוא ריבוי, לרבות פעלי מומין. שואלת הברייתא: למה – לענין מה התרבו בעלי מומין בפסוק זה, אי – אם לענין אבילת, שיותר להם לאכול מנחות, הרי כבד נאמר על בעלי מומין (שם כא ב) 'לחם אלהיו מקדשי תקדשים וגו' יאכל', שהותרו בעלי מומין באכילת קדשי קדשים. משיבה הברייתא: אלא פסוק זה מרבה בעלי מומין לחלוקה, שהם חולקים בקדשי קדשים ככהנים כשרים. תניא אידך – ברייתא נוספת, הפסוק שנאמר לגבי חטאת (שם 10 ב) 'כל זכר בכהנים יאכל אתה' בא לרבות פעלי מומין. שואלת הברייתא: למה – לענין מה בא ריבוי זה, אי – אם תאמר שהוא

מתי חייב הלווה לפרוע חובו בפני עדים? יום ראשון י' מנחם אב ה'תשע"ח

גם לאחר ההלוואה הלוה משועבד למלווה "משום דעבד ליה לאיש מלווה", אך הר"ן כתב "שאין הענין מטעם שעבוד", אלא חזקה ש"אין הלוה עשוי לפרוע אלא בעדים, כדי שלא יחזיקנו המלווה בין הבריות כלוה ואינו משלם". ולכן, אין הלוה יכול לטעון שפרע שלא בעדים – כי "אנן סהדי דשקורי משקר".

ו'נפקא מינה' בין הטעמים: במקרה שהלווה פרע חלק מהחוב בלא עדים והמלווה מודה בכך אך כעת תובע המלווה את שארית החוב, והלווה טוען שפרע את השארית אחר-כך בינו לבין המלווה:

לפי ה'מגיד משנה', הלווה לא יוכל לטעון כן, שהרי נשתעבד שיפרע את החוב בעדים, אך לפי הר"ן שאין כאן שעבוד אלא רק חזקה שאין הלווה פורע בלא עדים, במקרה זה "כבר נתבטל הטעם דאין עשוי הלווה לפרוע שלא בעדים", והלווה נאמן (משנה למלך).

הלכות מלוה ולוה פרק טו, הלכה א: הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, וְאָמַר לוֹ: 'אֵל תִּפְרְעֵנִי אֲלֵא בְּעֵדִים' - בֵּין שְׁאֵמַר לוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָה, בֵּין שְׁאֵמַר לוֹ אַחֵר שֶׁחָלְתָהּ - חָרִי זֶה צָרִיךְ לִפְרְעוֹ בְּעֵדִים, מִפְּנֵי הַתְּנָאִי.

לדעת הרמב"ן (הובא בר"ן שם) המלווה יכול להתנות כן לאחר ההלוואה, רק אם הלוה קיבל על עצמו, "אבל אם לא קבל עליו, אלא אמר לו 'לא כי אלא אפרע ממך שלא בעדים, כדי שלא אחיה צריך להביא עמי עדים' – הדין עמו, ואין צריך לפרוע בעדים" אך מדברי הרמב"ם משמע "שאין הדבר תלוי בקבלתו של לוה, אלא כל שהתרה בו המלוה, צריך לפרוע בעדים" (ר"ן שם, וכ"כ המגיד משנה כאן).

ויש להבין:

כיצד אפשר לחייב את הלווה לפרוע בעדים לאחר שכבר הלווה – "בשלמא בשעת הלוואה, בקבלת המעות נשתעבד, אבל לאחר מתן מעות כמה נתחייב" (ר"ן שם)? וה'מגיד משנה' מבאר:

שעבוד על דבר שאינו בעולם יום שני י"א מנחם אב ה'תשע"ח

ומדעתו, בהלוואה משתעבדים נכסי הלווה גם אם אינו חפץ בכך, ולכן תוקף השעבוד בהלוואה גדול יותר והוא חל גם על דבר שעדיין לא בא לרשותו (תוספות ב"ב שם).

ג. במכירה הקניין חל על החפץ, ואילו שעבוד נכסים חל על גוף האדם המתחייב וכתוצאה מכך משתעבדים נכסיו, ומאחר והאדם קיים בשעת ההלוואה, חל עליו השעבוד וממילא משתעבדים אחר כך כל הנכסים שיקנה (מחנה אפרים גביית חוב סי' א, בדעת הרמב"ן ובעל התרומות).

ו'נפקא מינה' בין הטעמים: האם הכותב שטר מתנה לחברו יכול לשעבד לכך את נכסיו העתידיים.

לדעת הסוברים שזו תקנה מיוחדת מדרבנן בהלוואה כדי שלא ימנעו מלהלוות, אין זה שייך במתנה. וגם אם בהלוואה השעבוד חל כי הוא בעל-כרחו של הלווה, אין זה שייך במתנה הניתנת מרצונו.

אך לפי הטעם השלישי ששעבוד הגוף חל גם על דבר שלא בא לעולם, אין חילוק בין אם השעבוד הוא מחמת הלוואה או מחמת מתנה (מחנה אפרים שם).

הלכות מלוה ולוה פרק יח, הלכה א: הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ סֵתָם, חָרִי כָּל נִכְסֵי אַחֲרָאִין וְעֲרֵבָאִין לְחֹב... כְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּקִרְקָעוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ בְּעַת שְׁלוֹת. אֲכָל נִכְסִים הָבְאִין לוֹ אַחֵר שְׁלוֹת - לֹא נִשְׁתַּעְבְּדוּ לְבַעַל חֹב, וְאִינוּ מוֹרָף. וְאִם הַתְּנָה עָלָיו שֶׁכָּל נִכְסִים שִׁיקְנָה יִהְיוּ מִשְׁעֻבְּדִין לְהַפְרַע מֵהֶן... חָרִי בְּעַל חֹב מוֹרָף מֵהֶן.

כלל הוא 'אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם' והמוכר לחברו דבר שעדיין אינו בעולם או שעדיין אינו בבעלותו – אין הקניין חל וכל אחד מהצדדים יכול לחזור בו.

שונה הדבר בהלכה זו שהלווה כסף מחברו ומתחייב כי גם הנכסים שעדיין לא באו לידי ישתעבדו לתשלום החוב – השעבוד חל עליהם כאשר יקנה אותם. ובטעם הדבר נאמרו כמה ביאורים:

א. זוהי תקנה מיוחדת מדרבנן, כדי לעודד את המלווים להלוות על ידי הרחבת אפשרות הגבייה בהגיע זמן הפירעון (רשב"ם ב"ב קנו, א).

ב. בשונה ממכירה, בה חלה ההתחייבות על ידי המוכר

מאלו נכסים גובה בעל חוב? יום שלישי י"ב מנחם אב ה'תשע"ח

מהלווה שהרי גם מנכסים בני חורין אינו גובה מהעדיית כשיש לו זיבורית (להלן ה"ד), אלא כוונת הרמב"ם לניזוק הגובה חובו מהמוזיק שיכול לגבות מהעדיית ("הנזקין שמין להן בעדיית" שם), אך אם העדיית משועבדת ויש לו נכסים בני חורין, אינו גובה ממשועבדים אלא מבני חורין אף שהם זיבורית (מגיד משנה. צמח צדק, משניות גיטין פ"ה מ"ב).

הלכות מלוה ולוה פרק יט הלכה ב: אִין נִפְרָעִים מִנִּכְסִים מִשְׁעֻבְּדִין, בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ נִכְסִים בְּנֵי חוֹרִין; וְאִפְּלוּ הָיוּ בְּנֵי חוֹרִין וְבוֹרִית, וְהִשְׁעֻבְּדִין בִּינוֹנִית אוֹ עֲרִית.

כתב הרמב"ם שכאשר יש נכסים בני חורין, אפילו הם קרקע וזיבורית, אינו יכול לגבות מהנכסים המשועבדים שהם קרקע (בינונית או) עדיית. ואין כוונתו למלוה הגובה חובו

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צג

והנה, כתב הסמ"ע (חור"מ סי' קיא סק"ד) שבעל חוב גובה רק מנכסים בני חורין ואפילו הם זיבורית ולא מבינונית מהנכסים המשועבדים, כי מדין תורה בעל חוב גובה מן הזיבורית אלא שחכמים תיקנו שיגבה מבינונית כדי שלא לנעול דלת בפני לווים (לעיל ה"א), אבל במקום שנגרם הפסד ללקוחות שקנו מיד הלווה, לא תיקנו חכמים תקנה זו שבעל חוב יגבה מבינונית, ומטעם זה גם מן הירושים אין בעל חוב גובה אלא

מן הזיבורית (שם).

וכתב על זה ה'צמח צדק' (שם):

לפי המבואר לעיל שהלכה זו נאמרה גם בנוזיקין, דברי הסמ"ע צריכים עיון: הרי הניזק גובה מהעדיית מן התורה (גטין מח, ב) ועם זאת, כאשר העדיית היא נכס משועבד גובה רק מבני חורין אפילו הם זיבורית!

יום רביעי י"ג מנחם אב ה'תשע"ח

חיוב תשלום הוצאות משפט

ההוצאות שהוציא בעטיו?

כי נזק זה הוא בגדר 'גרמא' שהרי לא הזיק לו בעצמו אלא גרם לו להוציא ממון. אך טעם זה מועיל רק כדי לפטור אותו מתשלום בדיני אדם, כי 'גרמא' בנוזקין פטור, אך כדי לצאת ידי שמים, גם המזיק באופן של 'גרמא' צריך לשלם. אך מדברי הריב"ש (שם) נראה כי אין כאן סיבת תשלום אפילו בדיני שמים, כי כל פעולה משפטית שאדם עושה לתביעתו או להגנתו, כאשר היא נעשית בתום לב משום שהוא סבור שהצדק אתו, אין לחייבו עליה משום נזק (ראה 'לב ארי' ע' 158).

ולכן, כאשר הנתבע סירב לבוא לדין והתובע הוציא הוצאות כדי לכפותו, חייב הנתבע לשלם לו אותן משום שגרם הוצאות אלו לתובע שלא כדין שהרי היה עליו להופיע בפני בית הדין (שו"ע חור"מ יד, ה. ובביאור הגר"א שם אות ל). וכן אם נמצא שהתובע שיקר בתביעתו ביודעין, שוב אינו יכול לטעון שכל מעשיו היו להצלת ממנו, ועליו לשלם על הנזק שגרם (ישועות ישראל חור"מ יד, יד).

הלכות מלוה ולוה פרק כד, הלכה ב: ומי נותן שֶׁכָּר הַפּוֹרֵץ?... שֶׁמֶר בְּרִית הַדִּינִין, או טַעֲנוֹת בְּעַלֵּי דִינִין - שְׁנֵיהֶם נּוֹתֵנִין שֶׁכָּר.

הריב"ש נשאל (שו"ת סי' תעה): האם על פי ההלכה המפסיד בדין צריך לשלם את הוצאות המשפט?

והשיב כי כל הוצאות הדין מוטלות על שני הצדדים בשווה, כמבואר בהלכה זו שההוצאה של כתיבת טענות בעלי הדין מוטלת על שניהם, ומכאן יש ללמוד לכל ההוצאות שצריכים הדיינים להוציא כדי להגיע לפסק דין.

אמנם, לגבי הוצאות שהתובע עצמו הוציא כדי להגיע לדין – הנתבע פטור מלהשתתף בהן (תוספות סנהדרין לא, ב ד"ה מנה), כי כל פעולה שעושה האדם לצורך עצמו אינו יכול לדרוש עליה תשלום, והפעולות שעשה התובע כדי להוציא את ממנו מידי הנתבע נעשו לצורך עצמו, אך כתיבת טענות בעלי הדין נעשית לתועלת שני הצדדים ולכן הם משלמים עליה בשווה.

ומדוע אין לחייב את הצד המפסיד לשלם לצד השני את

יום חמישי י"ד מנחם אב ה'תשע"ח

הפורע חוב של חברו

במפרנס אשת חברו על דעת עצמו שאינו יכול לתבוע מהבעל לשלם לו, כי יתכן שהאשה יכולה לצמצם במזונותיה ואין הבעל צריך לפרנסה, אבל הפורע חוב חברו, חייב הלווה להחזיר לו את דמי החוב.

והרמב"ם סובר כרש"י שהפורע חוב של חברו "אבד זה הנותן את מעותיו" ובטעם הדבר כתב (ומקורו, ירושלמי כתובות סח, ב) "שמא היה הלוה מפסיד את המלוה ומוחל לו".

וכתב הש"ך (חור"מ סי' קכח סק"ד) כי לפי טעמו של הרמב"ם שהלווה פטור מלפרוע את דמי החוב כי יכול לטעון שהיה מפסיד את המלוה כדי שימחל את חובו – אם המלוה דוחק ומפציר בלווה שיפרע והלך חברו ופרע במקומו, יהיה הלווה חייב לשלם לו. אך ב'שלחן ערוך' (שם ס"א) נפסק שהפורע חוב חברו שלא מדעתו אין הלווה חייב לשלם לו 'אפילו אם היה המלוה דוחקו לפרוע'. וזהו (כמו שכתבו התוספות ב"ק נח, א ד"ה א"נ מבריה), כי הלווה יכול לטעון 'הייתי מוצא הרבה בני אדם שהיו פורעין עבורי, כי דרך אהובים שמרחמים על אהוביהם'.

הלכות מלוה ולוה פרק כו, הלכה ו: הַפּוֹרֵץ שֶׁמֶר חוֹבוֹ שֶׁל חֶבְרוֹ שֶׁלֹא מִדַּעְתּוֹ... אֵין הַלֹּחֶה חַיֵּב בָּלוֹם... וְהָרִי אֲבָדָה זֶה הַנּוֹתֵן אֶת מַעוֹתָיו; שֶׁמָּא הָיָה הַלֹּחֶה מְפִיֵּס אֶת הַמִּלְוֶה וּמוֹחֵל לוֹ.

שנינו במשנה (כתובות קז, ב), וכך נפסקה ההלכה (הל' אישות פ"ב ה"ט), המפרנס את אשת חברו שהלך למדינת הים 'איבד את מעותיו' כי אינו יכול לתבוע מהבעל שישלם לו, אף ששילם עבורו את החוב שחייב לזון את אשתו, כי הבעל לא אמר לו 'הלווני ואני אפרע'. וכתב רש"י (ד"ה חנן) שהוא הדין בכל חוב, שהפורע חובו של חברו (אם לא אמר לו הלווני), אינו חייב לו כלום.

וביאר התוספות (שם ד"ה חנן) שאין זה דומה ליורד לשדה חברו ונטעה שלא ברשות שבעל השדה משלם לו (ב"מ קא, א) כי בשדה השבח הוא בעין, ואילו בפורע חוב חברו אין השבח ניכר בעין אלא רק הסיר את תביעת המלוה ונחשב כ'מברית ארי מנכסי חברו' שאינו יכול לתבוע תשלום על כך (גדרים לג, א).

ולדעת רבינו תם (תוס' כתובות קח, א ד"ה הא) דין זה נאמר רק

מתי אדם 'חשוד על השבועה'?

יום שישי ט"ו מנחם אב ה'תשע"ח

וכתב הריב"ש (סי' שדס): העובר על שבועת ביטוי להבא פסול רק אם קבע זמן שבתוך זמן זה חייב לקיים את שבועתו ולא קיימה, אבל אם לא קבע זמן, אף שעליו לקיימה מיד כי יש לחוש שמא ימות – אם לא קיימה אינו נפסל, כי עדיין אפשר לקיימה.

והוסיף הריב"ש (סי' שיא, הובא בבית יוסף חר"מ סי' לז, ו):

לדעת הרמב"ם כאן ש"הפסול לעדות משום עבירה... הרי הוא חשוד על השבועה ואין משביעין אותו, היות שרק העובר עבירה שחייבים עליה מלקות נפסל לעדות (הל' עדות פ"י ה"ב), אם נשבע שלא לאכול ואכל שפסול לעדות כיון שחייב מלקות, הרי הוא פסול לשבועה, אבל אם נשבע לאכול ולא אכל, כיון שלא עשה מעשה ואינו חייב מלקות (לא שאין בו מעשה אין לוקין עליו), אינו נפסל לעדות ולשבועה. ולפי זה כתב ב'שער המשפט' (סי' לז סק"ג) שאם נשבע שלא לומר אמירה מסוימת והפר שבועתו ואמר, אף שעבר על שבועתו ב'קום ועשה', אינו נפסל לשבועה כי הפר את שבועתו בדיבור, ו'עקימת שפתיים' אינה חשובה מעשה (ראה מ"מ הל' שכירות פ"ג ה"ב).

הלכות טוען ונטען פרק ב, הלכות א"ב: פל' חשוד על השבועה - אין משביעין אותו... אחד הנשבע לשקר שבועת בטוי, או שבועת העדות, או שבועת הפקדון, או שבועת שוא - הרי הוא חשוד על השבועה. חשוד על השבועה אין משביעים אותו בבית דין, שמא ישבע לשקר.

ונחלקו ראשונים במי שעבר על 'שבועת ביטוי' להבא, כגון שנשבע שלא יאכל ואכל.

לדעת רש"י (שבועות מ"ב ד"ה שבועת) אינו חשוד להישבע לשקר כי בשעה שנשבע היתה זו שבועת אמת והיה בדעתו לקיימה, אלא שאחר כך גבר עליו יצרו ועבר על השבועה, אך אינו חשוד להוציא מפיו שבועת שקר.

אך התוספות (שם ד"ה אבל) ועוד ראשונים סוברים שגם העובר על שבועת ביטוי להבא נעשה חשוד על השבועה, כי אף שאין זו שבועת שקר, הרי מכל-מקום עבר על 'לא יחל דברו' ודינו כמלוה בריבית וכסוחרי שביעית החשודים על השבועה (ריטב"א ור"ן שבועות שם). וזו גם דעת הרמב"ם שבדין 'חשוד על השבועה' שאין משביעים אותו, כלל גם את הנשבע לשקר שבועת ביטוי (מגיד משנה).

מתי אין העדים זוכרים מה שראו?

שבת קודש ט"ז מנחם אב ה'תשע"ח

שהזמינו אותם להיות עדים לדבר. ויוצא אם כן, שאם ייחדו אותם להיות עדים להלוואה ויטענו שהלוה לא פרע בפניהם, יוחזק כפרן ויצטרך לשלם, וכלשון הרמב"ם (בה"ד) "שאין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו", היינו שדבר שהם עדים בו הרי הם זוכרים.

וה'כתב סופר' (אה"ע סי' מ') מוסיף בהסברת דברי ה'מגיד משנה':

בהלכה שלפנינו, שהיו עדים להלוואה, לא מתקבלת טענת הלוה שפרע בפני עדים כאשר הם מכחישים אותו, ואין לומר שהעדים אינם זוכרים כיון שלא היו מוכנים לעדות, כי היות שהלוואה הייתה בפני עדים היה הלוה משתדל להכין את הנוכחים בהחזרת ההלוואה להיות עדים. ולכן, כאשר טוען שפרע בפני העדים והם מכחישים אותו, הוחזק כפרן. אבל בהלכה הקודמת שלא היו עדים להלוואה מתקבלת טענת הלוה 'פרעתך בפני עדים' אף אם העדים שמביא מכחישים אותו, כיון שהעדים זוכרים רק אם הזמנו לעדות, וכשם שההלוואה לא נעשתה בפני עדים והמלווה סמך על נאמנותו, כך גם הלווה סמך על נאמנות המלווה ולא טרח להכניס לעדות.

הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ה': 'תן לי מנה שהלוייתי, והרי העדים, ואמר הנטען: 'פרעתך בפני פלוני ופלוני' - אומרין ללוח: 'הבא אותם והפטר'. לא באו... ישבע הפת שפטרעו.

ה'מגיד משנה' ביאר, שלשיטת הרמב"ם דווקא אם לא באו העדים (כי מתו או הלכו למדינת הים) די בשבועת היסט שפרע, אבל אם באו העדים והכחישוהו חייב לשלם. ואין זו סתירה להלכה הקודמת (ה"ד) שגם אם באו העדים והכחישו טענת הלוה שפרע את ההלוואה פטור, ולא הוחזק כפרן כי "אין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו", כי בהלכה הקודמת אין עדים להלוואה ואילו כאן ההלוואה היא בעדים. וה'כסף משנה' מבאר שגם אם באו העדים והכחישוהו אינו מוחזק כפרן, אלא ישבע שבועת היסט ויפטר. וכך מדייק ה'לחם משנה' גם מלשון הרמב"ם שהצורך בעדים הוא כדי "לברר דבריו ולהפטר אף משבועה". ואם כדברי ה'מגיד משנה' הרי העדים נחוצים גם כדי לחייבו לשלם אם יכחישו את טענתו שפרע!

ומוסיף ה'כסף משנה': לדעת הרמב"ם, שהלווה אינו מוחזק כפרן גם אם העדים מכחישים את הלווה, זהו משום ש"אין העדים זוכרין אלא דבר שהם עדים בו" (היינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה צה
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ט מנחם-אב תשע"ח

13 ואִינוּ מַצּוּי בְּקֶאֱחַי לַעֲמֹד עִמּוֹ בְּדִין. רָאִיָּה שְׁלִישִׁית
14 - שְׁאֵלוּ נִכְסִים שֶׁל פְּלוֹנִי¹² הַלּוֹה הֵם.

(10) שמא מזויף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט):
גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחזותו לדינא (ובואו לדין). בפרק
ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר.
(11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה
בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד).
(12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

15 ג. מְלוּהָ¹³ שָׂבָא לְבֵית דִּין, וְהִבִּיא מַשְׁפּוֹן בְּיָדוֹ,
16 וְאָמַר: זֶה מַשְׁפּוֹנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא¹⁴, וְאֵנִי רוֹצֶה
17 לְמַכְרוֹ וּלְהַפְרֵעַ חוּבִי - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹמַר
18 לוֹ: הִמָּתֵן עַד שְׁיָבוֹא לָהּ¹⁵ וְיִטָּעַן; שָׁאֵם רוֹצֶה
19 לוֹמַר: לְקוּחַ¹⁶ הוּא בְּיָדִי - אוֹמַר¹⁷. וּמִשְׁאִין לוֹ עֲצָה
20 לְמַכְרוֹ בְּפָנֵי עֲדִים, כְּדִי שְׂיַדַּע לָוֶה בְּכֶמֶה נִמְכָּר¹⁸.
21 וְכֵן הַמְלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁפּוֹן, וּמֵת הַלּוֹה
22 וְהַמְלוּהָ¹⁹, בֵּין שְׁמֵת הַלּוֹה תַּחֲלָה²⁰ בֵּין שְׁמֵת מְלוּהָ
23 תַּחֲלָה, הוֹאִיל וְהוּא²¹ נִפְרַע מִמָּה שֶׁתַּחַת יָדוֹ, וְאֵלּוּ
24 רָצָה לוֹמַר: לְקוּחַ הוּא בְּיָדִי - אוֹמַר, הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע²²
25 בְּנִקְיִטַּת חֲפֶץ וְנוֹטָל, כְּדֶרֶךְ כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטָלִין²³.
26 וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ נִשְׁבָּע הַסֵּת²⁴? לְפִי שְׁאִינוֹ נִשְׁבָּע עַל
27 עֲצָמוֹ שֶׁל מַשְׁכּוֹן²⁵, אֲלֹא עַל הַמָּמוֹן שֶׁלֹּקַח²⁶.
28 שְׁאֵלוּ²⁷ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲפֶץ זֶה: אֵתָּה מִכְרָתוֹ
29 לִי, אֵתָּה נִתְּתוֹ לִי - הִיָּה נִשְׁבָּע הַסֵּת וְנִפְטָר; וְאֵכָל²⁸
30 אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֲפֶץ זֶה מַשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ, וְלֹא יָדָעוּ
31 עַל כֶּמֶה וְכֶמֶה - אֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל אֲלֹא בִשְׁבוּעָה²⁹;
32 וְהוֹאִיל³⁰ וְאֵין שָׁם עֲדִים, וְיָכוֹל לוֹמַר: שְׁלִי הוּא -
33 נֶאֱמַן לוֹמַר: יֵשׁ לִי עֲלָיו כֶּף וְכֹף, בִּשְׁבוּעָה עֲצָמָה³¹
34 שֶׁהִיָּה נִשְׁבָּע אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מַשְׁכּוֹן. שְׁאִין
35 אוֹמְרִין 'מָגוּ' לְפָטְרוֹ מִשְׁבוּעָה, אֲלֹא לְפָטְרוֹ
36 מִמָּמוֹן³², שְׁלֹא יַחְזִיר הַמַּשְׁכּוֹן עַד שְׁיִטֹּל מִה שֶׁטָּעַן.

(13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. (14) וכבר
עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג
הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום -
ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם
הריב"ש). (15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו
טענה נגדית. (16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים
להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע
שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבה לידו בתורת
משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען
ונטען. (17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר
רבינו בסמוך. (18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן
השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן
ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ).
(19) ובא הירוש ואמר: זה משכוננו של פלוני אצל אבא.

יום ראשון י' מנ"א ה'תשע"ח

הלכות מלוה ולוה

פרק שלשה עשר

(1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על
המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את
חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין
מלווה חבירו ביישוב יכול לתבועו במדבר.

1 א. מְלוּהָ שָׂבָא לְהַפְרֵעַ בְּשֹׁטֵר שֶׁבִּידוֹ שְׁלֹא בְּפָנֵי
2 לָוֶה²: אִם יָכוֹלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֵלָיו וּלְהוֹדִיעוֹ³ עַד
3 שְׁיַעֲמֹד עִמּוֹ בְּדִין - שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ⁴; וְאִם אֵי
4 אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ בְּמַהֲרָה⁵ - אוֹמְרִים לְמְלוּהָ שְׁיִשְׁבַּע
5 וְיִטֹּל⁶ מִנְּכָסָיו, בֵּין מִן הַקֶּרֶקֶע בֵּין מִן הַמַּטְלָטְלִים,
6 וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוּבָר⁷. וְדִין זֶה תַּקְנַת חֲכָמִים⁸ הוּא,
7 כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל מֵעוֹתָיו שֶׁל
8 חֲבֵרוֹ וְהוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב לוֹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת, וְנִמְצָא נוֹעֵל
9 דָּלַת בְּפָנֵי לֹוִי⁹.

(2) כרב נחמן בכתובות פח. (3) כגון שהיה במקום קרוב.
(4) שאין יורדין לנכסיו של לוהה אם הוא במקום קרוב, עד
שיודיעוהו תחילה (רי"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד).
שנכסיו של אדם הם ערבינו (כלומר, מדין ערב גובה מהם).
והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע
את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א). (5) כגון, שהיה
במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות
אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א
והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם
בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם
יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא:
בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה,
ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק.
(6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא
פרעתי - משיביעים אותו ואחר כך ייטול, כמבואר לקמן פרק
י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו
(כתובות פח. על פי רש"י שם פז). (7) שמא יש לו ללווה
שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין
כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה
נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי
בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו
היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב). (8) כתובות
שם. (9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו
למרחקים ולא יוכלו לגבות.

10 ב. שֶׁלֶשׁ רָאִיוֹת צָרִיף לְהִבִּיא לְבֵית דִּין וְאֶחָד כֶּף
11 יִפְרַע שְׁלֹא בְּפָנָיו: רָאִיָּה רְאוּשָׁנָה - לְקִיָּם הַשֹּׁטֵר
12 שֶׁבִּידוֹ¹⁰. רָאִיָּה שְׁנִיָּה - שֶׁבַּע חוּבּוֹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת,

עָלִיו וְשָׁתִים⁴⁶ הָיָה שָׁוָה, וְהַמְלִיחַ אוֹמֵר: סֵלַע¹³
 הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְסֵלַע הָיָה שָׁוָה - יִשְׁבַּע הַמְלִיחַ שְׁאִינוֹ¹⁴
 בְּרִשְׁוֹתָיו, וְכֹלֶל בְּשִׁבְעָתוֹ⁴⁷ שֶׁהִיָּה הַמְשָׁפֹן כְּגִד¹⁵
 הַחֹב. אָמַר הַלֹּהֶ: ⁴⁸סֵלַע הַלְוִיתִי עָלָיו וְשָׁתִים הָיָה¹⁶
 שָׁוָה, וְהַמְלִיחַ אוֹמֵר: סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְחֻמְשָׁה¹⁷
 דִּנְרִין הָיָה שָׁוָה - יִשְׁבַּע הַמְלִיחַ שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתָיו,¹⁸
 וְיִכְלַל⁴⁹ שְׁלֹא הָיָה שָׁוָה יָתֵר עַל חֻמְשָׁה דִּנְרִים,¹⁹
 וְיִשְׁלַם הַדִּינָר. סֵלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשִׁנִּי דִּנְרִין הָיָה²⁰
 שָׁוָה, וְהַלֹּהֶ אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דָּמִיו - יִשְׁבַּע מְלִיחָה⁵⁰²¹
 שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתָיו, וְכֹלֶל בְּשִׁבְעָתוֹ שְׁשִׁנִּי דִּנְרִין הָיָה²²
 שָׁוָה, וְיִשְׁלַם הַלֹּהֶ שְׁאָר הַחֹב; שֶׁהָיָה הוּא יוֹדֵעַ²³
 בְּדֹאֵי שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם פָּרְעָה⁵¹ אִם לֹא²⁴
 פָּרְעָה⁵². סֵלַע הַלְוִיתִי עָלָיו וְשָׁתִים הָיָה שָׁוָה,²⁵
 וְהַמְלִיחַ אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ דָּמִיו - יִשְׁבַּע הַמְלִיחַ²⁶
 שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתָיו, וְיִכְלַל שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ שְׁדָּמִיו יָתֵר עַל²⁷
 הַחֹב אֲפֹלוּ פְּרוּטָה אַחַת, וְיִפְטֹר; שֶׁהָיָה לֹא חָיֵב²⁸
 עֲצָמוֹ בְּכֹלָם⁵³. אָכֵל אִם אָמַר הַמְלִיחַ: אֵינִי יוֹדֵעַ²⁹
 שֶׁהִיָּה שָׁוָה יָתֵר עַל הַחֹב, אָכֵל אֵינִי יוֹדֵעַ כְּמָה⁵⁴ -³⁰
 הָיָה זֶה מְשָׁלֵם כָּל מָה שֶׁשָּׁעַן הַלֹּהֶ בְּלֹא שְׁבִיעָה⁵⁵; ³¹
 כְּמִי שֶׁאָמַר: חֻמְשִׁים יֵשׁ לִּי בְּיָדִי וְחֻמְשִׁים אֵינִי³²
 יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחִיב שְׁבִיעָה וְאִינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבֵּעַ⁵⁶,³³
 כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר⁵⁷. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁשָּׁעַן³⁴
 שְׁקָרָה⁵⁹.³⁵

(33) משנה שבועות מג. בפרק י מהלכות שכירות
 הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכו. (35) ארבעה
 דינרים. (36) וכן הוא בכתב-יד. (37) בראשונה, ואחרי כן
 נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע
 הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה
 (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה
 (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). (38) שהטילו חכמים על
 השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו
 ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו
 מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:).
 (39) כדין כופר בכול. (40) שם. (41) חצי סלע = שני דינרין.
 (42) ותובע שני דינרים. (43) ומגיע לך דינר אחד.
 (44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם.
 (46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו להישבע מדין
 כופר בכול, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם.
 (49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה
 במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה
 במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות
 שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק
 א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים
 החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שווי בלא
 שבועה - אין להשביעו על שוויו (דרישה על הטור סימן
 עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו
 ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). (50) הלכה זו לא
 נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו

(20) כלומר, לא שנא מת לוה תחילה הרי היורש נשבע
 ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז
 ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין
 מיורשי לוה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה
 להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני
 וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגבוי
 תחת יד אביהם). (21) היורש של המלווה על המשכון.
 (22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת
 שבועת היורשים כמבואר להלן פרק י"ז ב). (23) כן היא
 דעת הגאונים. (24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא
 כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. (25) אינו טוען
 על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול
 את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים
 ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א
 מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). (26) היינו,
 שפלוני חב לו - והוא רוצה להיפטר מן המשכון.
 (27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה).
 (28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ.
 (29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו,
 ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח
 (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב
 סעיף קטן סח). (30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים
 נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על
 פי מגיד משנה, ש"ך שם). (31) כלומר, נאמן לומר יש לו
 עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם
 היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם
 עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב
 רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י
 מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורנו
 שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה).
 (32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח
 הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון,
 דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם
 היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל
 המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של
 משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא
 מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב.
 ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

ד. המלווה³³ את חברו על המשפון, ואבד או נגנב
 בלא אנס, שהרי המלווה חייב בדמי המשפון, כמו
 שבארנו³⁴, ואמר המלווה: סלע³⁵ הלויתך עליו ושני
 דינרין היה שוה, ולוה אומר: סלע הלויתני עליו
 וסלע³⁶ היה שוה - הרי המלווה נשבע תחלה³⁷
 שבועת השומרין³⁸ שאינו ברשותו, והלווה נשבע
 הסת³⁹ שהיה שוה כנגד החוב, ונפט. אמר
 המלווה⁴⁰: סלע הלויתך עליו ושקל⁴¹ היה שוה⁴²,
 והלווה אומר: סלע הלויתני עליו ושלשה דינרין
 היה שוה⁴³ - יישבע המלווה תחלה שאינו ברשותו,
 ואחר כך יישבע הלווה⁴⁴ כמה היה שוה, שהרי הודה
 במקצת, וישלם הדינר. אמר הלווה⁴⁵: סלע הלויתני

מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומרים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים).⁶⁷ להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

זֶה אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׁאַר מִן הַזֶּמֶן, וְזֶה אוֹמֵר: 12
עֲשָׂרָה - אוֹמְרִים לַמְלוֹה: הִמָּתֵן עוֹד עַד סוֹף 13
הַחֲמִשָּׁה⁶⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁנִּשְׁאַר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים. 14

(68) כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמו יורה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

ז. הִיתָה הַמְלוֹה בְּשֹׁטְרָה⁶⁹, וְטָעַן הַלוֹה: שְׁזִמְנָה קִבְעָה 15
לִי - יִרְאֶה לִי, שֶׁיִּשְׁבַּע בְּעַל חוֹב הַסֵּת שֶׁלֹּא קִבַּע לוֹ 16
זֶמֶן, וְיִטַּל הַמְלוֹה מִיָּד⁷⁰. 17

(69) ואין בו זמן. (70) בכתב יד תימן: ויטול מייד.

ח. הַמְלוֹה⁷¹ נִתְּנָה לְתַבַּע בְּכָל מְקוֹם. בֵּיכָּד? הַמְלוֹה 18
אֶת חֲבֵרוֹ בִּישׁוּב, וְהִבְעֵה בְּמִדְבָּר - אֵינוֹ יָכוֹל 19
לְדַחוֹתוֹ, אֲלֹא חֵיב לְפָרַע לוֹ בְּכָל מְקוֹם שֶׁיִּתְּבַעְנֻהוּ. 20
בֹּא הַלוֹה לְפָרְעוֹ בְּמִדְבָּר⁷² - הָרְשׁוּת בְּיַד הַמְלוֹה: 21
אִם רָצָה - מִקְבָּל, וְאִם רָצָה - אוֹמֵר לוֹ: אֵינִי נִפְרָע 22
אֲלֹא בִישׁוּב, בְּדֶרֶךְ שְׁנֵיתַי לָךְ בִּישׁוּב. וְהָרִי הֵן 23
בְּרִשׁוֹתָיו עַד שֶׁיִּפְרָעְנֻהוּ בִישׁוּב. 24

(71) בבא קמא קית. (72) המדובר כשהלווהו ביישוב (הרמב"ם בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חבירו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוה שאמר שטר מזוייף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה או חזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

א. הַפּוֹגֵם² אֶת שֹׁטְרוֹ³, או שְׁעַד אֶחָד מַעֲיֵד עַל 25
שֹׁטְרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ⁴, וְהִבָּא לְפָרַע שֶׁלֹּא בְּפָנֵי הַלוֹה⁵, 26
וְהַטּוֹרֵף מִיַּד הַלוֹקֵחַ, וְהַנִּפְרָע מִן הַיּוֹרֵשׁ⁶, בֵּין קֶטֶן⁷ 27
בֵּין גָּדוֹל⁸ - לֹא יִפְרַע אֲלֹא בְּשִׁבְעָה⁹ כְּעֵין שֵׁל 28
תּוֹרָה¹⁰. וְאוֹמֵר לוֹ¹¹ כְּשִׁיתְּבַע: הַשְּׁבַע וְאַחֵר כֶּף 29
תִּטַּל. וְאִם הָיָה הַחוֹב לְזִמְנָה, וְתַבַּע בְּזִמְנוֹ¹² - יִפְרַע 30
שֶׁלֹּא בְּשִׁבְעָה¹³; עֵבֶר זִמְנוֹ - לֹא יִגְבֶּה אֲלֹא 31
בְּשִׁבְעָה. 32

(2) מחסר, מגרע. (3) כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז).

על פי המבואר במשנה בבא קמא קית. שהאומר הלויתני ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). (51) באבידת המשכון. (52) וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. (54) הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. (55) מצד הלווה. (56) שמשלם. (57) להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושי שבועות מג: ורבו ז"ל). והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עיין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). (58) ר"י מיגאש, שם. (59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

ה. הַמְלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, וְקִבַּע לוֹ זֶמֶן לְפָרְעוֹ, אֵף עַל 1
פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּד - אֵינוֹ יָכוֹל לְתַבַּע⁶⁰ עַד סוֹף 2
הַזֶּמֶן; בֵּין בְּמְלוֹה עַל פֶּה בֵּין בְּמְלוֹה בְּשֹׁטְרָה בֵּין 3
שֶׁהָלוּהוּ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, 61 בֵּין שְׁמֵת לֹוֹה⁶² בֵּין שְׁמֵת 4
מְלוֹה. וּסְתָם מְלוֹה⁶³ - שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶⁴, בֵּין בְּשֹׁטְרָה בֵּין 5
עַל פֶּה בֵּין עַל הַמִּשְׁכּוֹן. וְאִם הִתְנָה שֶׁיִּתְּבַע בְּכָל זֶמֶן 6
שִׁירָצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבַּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שֶׁתִּנְאִי מְמוֹן הוּא⁶⁵. 7

(60) מכות ג: "המלווה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. (61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. (62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. (63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. (64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). (65) וכל תנאי בממון קיים.

ו. טָעַן הַמְלוֹה וְאוֹמֵר: הַיּוֹם סוֹף הַזֶּמֶן שֶׁקִּבְּעָתִי, 8
וְהַלוֹה אוֹמֵר: עַד עֲשָׂרָה יָמִים קִבְּעָה - הַלוֹה נִשְׁבַּע 9
הַסֵּת⁶⁶. וְאִם הָיָה שָׁם עַד אֶחָד שְׁתֵּי יוֹם סוֹף זִמְנוֹ - 10
הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הַתּוֹרָה⁶⁷, כְּשֶׁאֵר הַטְּעָנוֹת. 11

(66) כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חבירו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר

וכן אם הוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות - שומעים לו" (ש"ע סי' פב סעיף ו).

ג. הוציא עליו שטר מקנים¹⁹, והלוי טוען ואומר: 8
שטר מזנף הוא ומעולם לא כתבתי שטר זה, או 9
שטען שחוב זה רבית הוא או אבק רבית²⁰, או 10
שטען שהוא שטר אִמְנָה²¹, או שאמר: כתבתי 11
ללוה ולאי ליתתי²², פללו של דבר: טוען טענה, 12
שאם הודה בעל השטר היה השטר בטל, והמלוה 13
עומד בשטר, ואומר שזה שקר טוען, ואמר הלוי: 14
ישבע לי ויטל - הרי זו מחלוקת בין הגאונים: יש 15
מי שהורה, שחייב בעל השטר להשבע כעין של 16
תורה²³, כמי שטען עליו שפרעו²⁴; ורבית²⁵ הורה, 17
שלא ישבע המלוה אלא אם טען עליו הלוי שפרעו 18
בלבד, שהרי הודה בשטר²⁶ ולפרעון הוא עומד; 19
אבל כל אלו הטענות²⁷ - לא כל הימנו לבטל שטר 20
מקנים, אלא ישרים, ואחר כך יטען על המלוה כמה 21
שירצה²⁸, שאם יודה - יחזיר לו, ואם כפר - ישבע 22
הסת. ולזה דעתי נוטה. 23

19 שחתמת עדיו אושרו בב"ד. 20 שאין ב"ד נזקקים להוציאו - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמבואר למעלה פ"ו הל' א. 21 שכתבו ומסרו על יסוד אימון שלא יתבענו אלא אם יליונו - וטוען שלא לזה. 22 אלא ממני נפל, ומצאו זה (בית יוסף סי' פב). 23 בנקיטת חפץ. 24 ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה א. 25 הרי"ף בתשובה, והר"י מיגאש בחידושי שבועות מא. 26 בכשרות השטר מעיקרו, אלא שטוען טענה העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד, ולפיכך משביעים את המלוה. 27 שנפרטו למעלה - טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. 28 טענה בפני עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו.

ד. המוציא שטר חוב²⁹ על חברו, מלוה אומר: לא 24
נפרעתי כלום, ולזה אומר: פרעתי מחצה, והעדים 25
מעידים³⁰ שפרעו כלו - נשבע הלוי³¹ ונותן מחצה, 26
שהרי הודה במקצת³². ואינו כמשיב אבדה³³, מפני 27
שאִימַת השטר עליו³⁴. ואין המלוה גובה המחצה 28
אלא מבני חורין³⁵; שהרי הלוקחות אומרים: אנו 29
על העדים נסמך³⁶, והרי בטלו שטר זה. 30

29 בבא בתרא קכח: 30 לאחר שכבר הודה הלוי על מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). 31 שפרע מחצה. 32 והודאת בעל דין כמאה עדים היא. 33 שפטריו חכמים מן השבועה, כמו ששינו (גיטין מח:): "המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשתוק או לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את עצמו במקצת - דינו כמשיב אבדה - וכאן אם אמר פרעתי הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. 34 בעת ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו

במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע לחבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שידייק. 4 והמלוה טוען: לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. 5 הנמצא במקום רחוק, שטורח הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א). 6 אלו שנתבארו למעלה בפי"ב הל' א-ג. 7 כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שזקקים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). 8 גיטין נ: 9 משום שאילו היה הלוי בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משביעים אותו ואח"כ נוטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוי בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). 10 ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. 11 צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ טטול, אף אם הנתבעים לא טענו כן, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. 12 תוך זמנו, או ביום שנקבע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. 13 בבא בתרא ה: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

ב. התובע את חברו לפרעו, וטען הלוי שפרע שטר 1
זה או מקצתו, ובעל השטר אומר: לא פרעתי כלום 2
- אומרים לו¹⁴: שלם לו¹⁵. טען הלוי ואמר: ישבע 3
לי שלא פרעתי ויטל - משביעים אותו בנקיטת 4
חפץ¹⁶ שלא פרעו כלום או שלא פרעו אלא כך 5
וכך¹⁷, ואחר כך יטל. ואם היה המלוה תלמיד חכם 6
- אין נזקקין לשבועתו¹⁸. 7

14 ב"ד ללוה. 15 כשהלוה בפנינו אין בי"ד משביעים את המלוה אלא כשהלוה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוי בפנינו ולא טען הלוי "ישבע לי" - טוענים לו ומשביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). 16 רי"ף שם, כדרך שאמרו בפוגם. 17 בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעתי כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירוש, וכשכא לישבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוי - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם 'גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). 18 להשיבעו לפי בקשת הלוה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.) "אלא אם תפס אין מוציאים מידו,

(47 ב"ב לב: 48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח. (49) ונשבע הלוה היסת, על טענת המלוה שחזר והלוהו, ונפטרו. (50 שם. 51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה מגיד-משנה).

ט. הוציא עליו שטר מקים שיש לו עליו מנה, 24
ואמר לו הלוה: הלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני; 25
ובאו אלו והעידו שפרעו, אבל לא הזכיר לו את 26
השטר; ואמר לו המלוה: בן הוא שפרעתי, אבל חוב 27
אחר פרעתי שהיה לי אצלך - הרי בטל השטר⁵². 28
במה דברים אמורים⁵³? כשהעידו שנתן לו בתורת 29
פרעון; אבל אם ראוהו נותן לו מעות, ולא ידעו⁵⁴ 30
אם הוא בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת 31
מתנה: אם אמר בעל השטר⁵⁵: לא היו דברים 32
מעולם - הרי החזק פסול⁵⁶, ובטל השטר; ואם 33
אמר: פרעון של חוב אחר הוא - הרי זה נאמן, 34
ונשבע ונוטל מה שבשטר; שהרי לא פרעו 35
בעדים⁵⁷, מתוך שיכול⁵⁸ לומר: מתנה נתנם לי, 36
נאמן לומר: פרעון של חוב אחר הן. אמר לו 37
הלוה: והלא שטר חוב זה דמי שור⁵⁹ שלקחתי ממך 38
הוא, ואתה גבית דמי בשור⁶⁰, ואמר לו בעל השטר: 39
כן, אני גביתי את דמיו מחוב אחר שהיה לי 40
אצלך⁶¹; הואיל והודה מעצמו שדמי השור הוא 41
החוב ומדמיו נפרע - בטל השטר. ואף על פי שאין 42
עליו עדים שפרע מדמיו⁶², ישבע הלוה הסת 43
שפרעו. וכן כל פיוצא בזה. 44

(52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו לטעון: חוב אחר פרעתי (שבועות מב. "איתרע שטרא", וכפירוש הגאונים והביאם הר"ף שם, שהכוונה - בטל השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעתי. וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. (53) שבטל השטר. (54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לר: ורבינו הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (55) קודם שבאו עדים. (56) ראה ה' טוען ונטען שם. (57) שהרי העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב. (58) המלוה. (59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמיו במלוה (שם). (60) ישבת באיטליז שלי, וגבית דמי הבשר של אותו השור והעדים מעידים על זה (ה"ר מיגאש שם). (61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על חשבון חוב אחר. (62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון אותו השטר נתנם. הואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחד⁶³, ולוה טען 45
פרעתי - הרי זה מחיב שבועה⁶⁴ ואינו יכול לשבע⁶⁵, 46
ומשלם. טען ואמר: ישבע לי שלא פרעתי - הרי 47

לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הר"ף, ועיין בינמוקי יוסף). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה - ואינו גובה מן הלקוחות. (36) שם.

ה. הוציא עליו שטר חוב שאינו יכול³⁷ לקיימו, 1
ואמר הלוה: אמת שאני פתבתי שטר זה, אבל 2
פרעתי, או אמנה הוא, או פתבתי ללוות ועדין לא 3
לויתי, וכל פיוצא בזה, הואיל ואם רצה אמר: לא 4
היו דברים מעולם, והרי מפיו נתקנים - הרי זה 5
נאמן³⁸, וישבע הסת ויפטר. ואם קיימו המלוה אחר 6
כף בבית דין - הרי הוא פשאר השטרות³⁹. 7

(37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר (כתובות יט.) "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו. כרב נחמן (ב"ק קו.) ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו הבעלים שבוטעת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן פ"ב מהל' טוען ונטען ה' יא, והגר"א סי' ס"ק ד).

ו. הוציא עליו⁴⁰ שטר מקים⁴¹, ואמר הלוה: מזיף 8
הוא ומעולם לא פתבתי, או שטר אמנה הוא, ואמר 9
המלוה: בן הדברים, אבל שטר פשר היה לי 10
ואבד⁴²; אף על פי שהמלוה הוא ששבר את שטרו, 11
ואלו רצה אמר: אינו מזיף, שהרי נתקנים בבית דין 12
- אינו גובה בו כלום⁴³, אלא נשבע הלוה הסת 13
ונפטר, שהרי זה השטר⁴⁴ פחרס הוא חשוב⁴⁵. 14

(40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש הגמרא שם בשטר מקים, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו, ולדעתם המדובר באינו מקים בשעה שהודה שהוא מזיף ואח"כ קיימו (מגיד-משנה). (42) ולכן זייפתי שטר, כדי לאלצו שיודה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין. (44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר? נאמינהו על-כל-פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזיף - 'מיגו' להוציא לא אמרנו ("אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את האדם מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון מיגו" - לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין ש"ך סי' פג ס"ק ז, ט).

ז. שטר שלוה בו ופרעו - אינו חוזר ולוה בו⁴⁶; 15
שפכר נמחל שעבודו ונעשה פחרס. 16

(46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז.).

ח. המוציא שטר חוב מקים על חברו, ואמר הלוה: 17
הלא פרעתיך, ואמר לו המלוה: בן היה, אבל 18
חזרתי והחזרתי⁴⁷ לך המעות והלויתי אותך פעם 19
שניה - הרי בטל השטר; שנפרע⁴⁸, והרי הוא 20
פחרס⁴⁹. אבל אם אמר לו: החזרתי לך המעות מפני 21
שלא היו טובות עד שתחליפם - לא בטל השטר⁵⁰, 22
ועדין שעבודו קיים⁵¹. 23

אין לי: "שאינן לו כלום... וכולל בשבועתו שכל שירוויח, וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו... יתן לבעל חובו ראשון ראשון". (72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו, ישיבע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג (עשין צד): משביעין אותו תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן לבעל-חוב - ואז ישיבענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו, שפיסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניו, והיא חלק מנוסחת השבועה שמשיעין אותו, וכמו שביארנו. אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג ידו ליתן לבעל-חובו ישיבעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן לו", וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע): "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח וכו', נראה שאין פיסקת "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-חובו, ישיבעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

יג. מי שְהִיָּה לוֹ חוֹב עַל חֲבֵרוֹ בְּשֹׁטֶר, וְאָבֵד ⁷³הַשֹּׁטֶר, וְהָיָה הָעֵדִים קְנִיָּין, אָף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ מִיָּדוֹ, ⁷⁴וְטָעַן ⁷⁵שֹׁפְרֵי - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת. ⁷⁶וְהוֹרִי רְבוּתִי: שְׁאֵפְלוּ הָיָה הַחוֹב לְזִמְנוֹ, ⁷⁷וְעָדִין לֹא הִגִּיעַ זְמָנוֹ לְהַפְרֵעַ, ⁷⁸הוֹאִיל וְכִתְּבוּ לוֹ הַשֹּׁטֶר וְאֵין בְּיָדוֹ שֹׁטֶר, וְהִלּוּהוּ טוֹעֵן פְּרַעְתִּי - נֶאֱמָן, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שֹׁפְרָעוֹ; ⁷⁹שְׁאֵנּוּ חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא פְּרָעוֹ, וּלְפִיכָף קָרַע הַשֹּׁטֶר אוֹ שָׁרְפוֹ. וְכֵן הוֹרִי רְבוּתִי: שְׁאֵפְלוּ הָיָה הַשֹּׁטֶר יוֹצֵא מִתַּחַת יָדֵי אַחֵר, וְהִלּוּהוּ טוֹעֵן: מִמֶּנִּי נָפַל אַחֵר שֹׁפְרָעְתִּי, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ זְמָנוֹ - נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר; שְׁפִינֵן שְׁאֵין הַשֹּׁטֶר בְּיַד הַמְּלוֹה - אֵין שָׁם חִזְקָה. ⁸⁰

(73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. (74) והקנין כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתובה עומד כמבואר (למעלה פ"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה). (75) הלווה. (76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בתרא קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות... אע"פ שעדיין קיימים וקנו מידו... ואמר שטר שכתבתם לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו"). (77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או שהעדים מעידים על כך. (78) וחזקה שאין אדם פורע תוך זמנו (כמבואר למעלה פ"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך הזמן (ע"פ בבא-מציצה ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

יד. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בְּשֹׁטֶר, ⁸¹הַמְּלוֹה אוֹמֵר: שְׁלִי הוּא וְהוֹצֵאתִיו לְהַפְרֵעַ בּוֹ מִמֶּךָ, ⁸²וְהִלּוּהוּ אוֹמֵר: פְּרַעְתִּיו וּמִמֶּנִּי נָפַל: אִם הָיָה הַשֹּׁטֶר שֶׁיְכוּל לְקַיְּמוֹ ⁸³- זֶה נִשְׁבַּע ⁸⁴שְׁאֵין לוֹ בְּדָמִים אֵלּוּ פְּחוֹת מִחֲצִיץ, ⁸⁵וְזֶה יִשְׁבַּע שְׁאֵין לוֹ בְּדָמִים פְּחוֹת מִחֲצִיץ, וְיִשְׁלַם הַמְּלוֹה מִחֲצָה ⁸⁶, וְאִם אֵינוֹ יְכוּל לְקַיְּמוֹ - יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה הַסֵּת שֹׁפְרָעוֹ, ⁸⁷וְיִלְף לוֹ.

1 זֶה נִשְׁבַּע; שְׁאֵפְלוּ הָיָה בְּשֹׁטֶר שְׁנֵי עֵדִים, וְאָמַר:
2 יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פְּרַעְתִּיו - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, כְּמוֹ
3 שְׁאֵפְרָנוֹ.

(63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת 'בעל הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש בבא-בתרא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר לגבות על פיו - זוקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען ונטען הלכה א. (64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע - הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. (65) "שהרי הוא מודה במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר ההלוואה, אלא שטוען פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בתרא לב. ועיין הל' טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי אם לזה בשני עדים על-פה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד נחייבו ממון ע"פ עד אחד דהשטר אין לו כל ערך. ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א, שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין מאמינים לו ב'מיגו'. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה הבאה ופירושו של הראב"ד]. (66) למעלה ה"ב.

4 יא. וְכֵן הוֹרִי רְבוּתִי: שֶׁהַפּוֹרֵר בְּמִלּוֹה עַל פֶּה בְּבִית
5 דִּין, וְבָא עַד אֶחָד שְׁלֹוֹה - הָרִי זֶה ⁶⁷יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה. חֲזֹר וְאָמַר: כֵּן הָיָה, לְוִיתִי וּפְרַעְתִּי, אוֹ מָחַל
6 לִי, אוֹ נִתְחַיֵּב לִי מִמָּקוֹם אַחֵר - הָרִי זֶה מִחֲבִיב
7 שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יְכוּל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלָם. ⁶⁸

(67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. (68) הראב"ד מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלווה - אינו יכול לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לזה כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה טענתו הראשונה ע"י העד.

9 יב. מִי שִׁטְעַן שֹׁפְרֵי הַשֹּׁטֶר, וְאָמַר: יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה
10 וְיִטַּל - אוֹמְרִים לוֹ: הֵבָא מַעוֹתָיו וְאַחֵר כָּף יִשְׁבַּע
11 וְיִטַּל. ⁶⁹אִם אֵין לוֹ כָּלָם ⁷⁰לְשִׁלָּם - מִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ
12 בְּתַקְנַת הַגְּאוֹנִים ⁷¹: שְׁאֵין לוֹ וְלִכְשֶׁתְּשִׁיג יָדוֹ יִתֵּן
13 לְבַעַל חוֹבוֹ, וְיִשְׁבִּיעוּ ⁷²שְׁלֹא פָּרַע וְאַחֵר כָּף יִתֵּן לוֹ.

(69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). (70) צ"ל: אמר אין לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. (71) שנתבאר למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֲכָמִים אוּ בִפְנֵי רֹפְאִים, וְאָמַר לוֹ: בִּפְנֵיהֶם¹⁸
פְּרַעְתִּיךְ, וְאוֹתָן הַעֲדִים שְׁפָרְעֲתִיךְ בִּפְנֵיהֶם מֵתוֹ אוּ
הִלְכוּ לָהֶם לְמַדִּינַת הָיִם - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת¹⁹
וְנִפְטָר. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: אֵל תִּפְרַעֲנִי אֲלֵא בִפְנֵי²⁰
פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךְ בִּפְנֵי אֲחֵרִים, וּמֵתוֹ²¹
אוּ הִלְכוּ לָהֶם לְמַדִּינַת הָיִם - אֵינוֹ נֶאֱמַן²²; שְׁמִפְנֵי²³
טַעֲנָה זֹאת הִתְנֶה עָלָיו וְאָמַר לוֹ: אֵל תִּפְרַעֲנִי אֲלֵא²⁴
בִּפְנֵי רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, שֶׁהֵם עֹמְדִים עִמּוֹ, כִּדִּי שֶׁלֹּא²⁵
יִדְחָה אוֹתוֹ וְיֹאמַר: בִּפְנֵי אֲחֵרִים פְּרַעְתִּי וְהִלְכוּ לָהֶם.²⁶

(2) משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם
בכתב־יד (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו
לשלוש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה
שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה
בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם
הלוה התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושם של הר"ן שם,
והמגיד-משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם
מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אנן סהדי (ברור לנו,
כאילו היינו עדים (זה) שהלוה הטוען: פרעתוך שלא בעדים
- משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת
המלוה ויוציא על עצמו שם של כפרן. [בש"ך חו"מ סי' ע
ס"ק ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד
בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפרועו בעדים, ודעת הרא"ש
וה"טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלוהו -
אפילו כששתק הלוה אינו צריך לפרועו בעדים, ומכל-שכן
כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך
לפרועו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל אם
לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלווה
בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני
ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב)
נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו - רבי
יוסף מיגאש' ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד
גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות
בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו
כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוה
נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא
היה תנאי כזה (ראה מגיד-משנה וש"ך שם)]. (6) אפילו
כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד-משנה).
ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר "פרעתוך
בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו"טור' שם), והש"ך
(שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמידי-חכמים,
ופירש שמותייהם. (8) ואם באו עדים והעידו שבפניהם
פרע - פטור (ראה ה"ב).

ב. יֵשׁ נִסְחָאוֹת מִן הַגִּמְרָא שֶׁכְּתוּב בָּהֶן, שֶׁהָאוֹמֵר²⁷
לְחִבְרוֹ: אֵל תִּפְרַעֲנִי אֲלֵא בְּעֵדִים, וְאָמַר לוֹ: פְּרַעְתִּיךְ²⁸
בִּפְנֵי פְלוּנִי וּפְלוּנִי וְהִלְכוּ לְמַדִּינַת הָיִם - אֵינוֹ נֶאֱמַן.²⁹
וְטַעֲנָה סְפָרִים הוּא, וְלִפְיָךְ טַעֲנוּ הַמּוֹרִים³⁰ עַל פִּי³¹
אוֹתָן הַסְּפָרִים.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגאש'
והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים.
(84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך
ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן
פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז.). (85) כלומר: יש לי בזה
השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח
ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם
ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא
ישבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך
ישבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישבע שהיא כולה
שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם
ז: שאין כל הבדל באיזה חלק מן השטר אוחזים, ובכל
האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה וש"ך סי' סה ס"ק מ).
(87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקוים, ואפילו כולו
ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

טו. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מָנָה יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר:
אֵין לְךָ בְּיָדִי כָלוּם, אוּ שְׁאוֹמֵר: פְּרַעְתִּיךְ; אָמַר לוֹ¹
הַתּוֹכֵעַ: הִשְׁבַּע לִי הֶסֶת⁸⁸; אָמַר לוֹ הַתּוֹכֵעַ: וְהִלָּא²
שָׁטֵר יֵשׁ לְךָ עָלַי, וְאַתָּה רוֹצֵה לְהִשְׁבִּיעַ אוֹתִי³
תַּחֲלָה⁸⁹, וְאַחֵר כֶּן תּוֹצִיא הַשָּׁטֵר הַפְּרוּעַ⁹⁰ וְתִגְבֶּה בּוֹ⁴
- אוֹמְרִים לוֹ: הֵבֵא הַשָּׁטֵר⁹¹. אָמַר הַמַּלְוֶה: אֵין לִי⁵
שָׁטֵר עָלָיו מֵעוֹלָם, אוּ שָׁטֵר הִנֵּה לִי וְאָבֵד - הוֹרִו⁶
רְבוּתִי, שְׁאוֹמְרִים לַמַּלְוֶה: בְּטַל כָּל שָׁטֵר שֶׁיֵּשׁ לְךָ⁸
קֶדֶם זְמַן זֶה, וְאַחֵר כֶּן תִּשְׁבַּעְתָּהוּ הֶסֶת; אוּ הַחֲרָם⁹²
חֲרָם סֵתָם, וְלֹךְ יִבְקֹשׁ⁹³ עַד שֶׁתִּמָּצֵא הַשָּׁטֵר.¹⁰

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו
הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו:
עתה אין לך בידי כלום - שפרעתוך, שלשון "אין לך בידי
כלום" הוא דו-משמעי: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-
משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א).
(91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע
תחילה, שמא ישבע הלוה ויוציא הלה את המשכון ונמצא
שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פ"ג הל' ד, ובביאורנו
(מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל -
אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלווה חרם סתם.
(93) חפשו.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן
ושמעון, ודין מלווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר
שלא נפרע, ודין לווה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר
פרעתי, ודין היתנה המלווה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו
גובה מיתומים בלא שבועה.

א. הַמַּלְוֶה² אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, וְאָמַר: אֵל תִּפְרַעֲנִי¹¹
אֲלֵא בְּעֵדִים, בֵּין שְׁאָמַר לוֹ בְּשַׁעַת הַלּוֹאָה בֵּין שְׁאָמַר¹²
לוֹ אַחֵר שֶׁהִלְוֶהוּ³ - הֲרִי זֶה צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים⁴,
מִפְּנֵי הַתְּנָאִי⁵. טַעֲנַן הַלּוֹה וְאָמַר לוֹ: וְכֵן עָשִׂיתִי,¹⁴
וּפְרַעְתִּיךְ בִּפְנֵי פְלוּנִי וּפְלוּנִי, וְהִלְכוּ לָהֶם לְמַדִּינַת¹⁵
הָיִם אוּ מֵתוֹ - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן¹⁶, וְנִשְׁבַּע שְׁבֻעַת הֶסֶת¹⁷
וְנִפְטָר. וְכֵן אִם אָמַר: אֵל תִּפְרַעֲנִי אֲלֵא בִּפְנֵי תַלְמִידִי

משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס אליהם ביראת כבוד יתירה].

1 ויִכְבֹּר חֻקְרָתִי עַל הַנִּסְחָאוֹת הַיִּשְׁנוֹת, וּמִצָּאֵתִי בְּהֵן
2 שֶׁהוּא נֶאֱמָן. וְהִגִּיעַ לְיָדִי בַּמִּצְוֹת מִקְצַת גְּמָרָא
3 יִשְׁנָה, כְּתוּב עַל הַגְּוִילִים, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ כּוֹתְבֵין קֶדֶם
4 לְזִמְן הַזֶּה בְּקֶרֶב חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה. וְשֵׁתִי נִסְחָאוֹת
5 מִצָּאֵתִי מִן הַגְּוִילִים בְּהִלָּכָה זֹאת, וּבִשְׁתִּיתִיהֶם כְּתוּב:
6 וְאִם אָמַר פְּרַעְנִי בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְהָלְכוּ לְהֵן
7 לְמִדִּינַת הָיִם - נֶאֱמָן. וּמִפְּנֵי טְעוֹת זֹאת שֶׁאֲרַע לְמִקְצַת
8 הַסְּפָרִים, הוֹרִו מִקְצַת גְּאוֹנוֹם, שֶׁאִם אָמַר לוֹ: אֵל
9 תִּפְרַעְנִי אֶלָּא בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּפְרַעְנִי בִּפְנֵי אֲחֵרִים
10 - שֶׁאִינוֹ נֶאֱמָן, אָף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא עֲדִים שֶׁפְּרַעְנִי
11 בִּפְנֵיהֶם. וְגַם זֹאת טְעוֹת גְּדוֹלָה. וְהָדִין הָאֵמֶת: שֶׁאִם
12 בָּאוּ עֲדִים שֶׁפְּרַעְנִי בִּפְנֵיהֶם - נִפְטָר, וְאִין כָּאֵין מְקוֹם
13 חֻשׁ. גַּם הַהוֹרָאָה הַזֹּאת - עַל פִּי סְפָרִיָּהֶן, שֶׁכְּתוּב
14 בְּהֵן בְּאוֹתוֹ שֶׁאָמַר לְחִבְרוֹ פְּרַעְנִי בִּפְנֵי עֲדִים שֶׁשָּׁנִי
15 הִלְכוֹתָיִ: וְהִלָּךְ וּפְרַעְנִי בִּפְנֵי עֲדִים¹¹. וְטְעוֹת סְפָרִים
16 הוּא. וּמִצָּאֵתִי בַּגְּוִילִים כְּתוּב: אֲזַל פְּרַעְנִי בִּינָה לְבֵין
17 דִּילָה¹². אָף עַל פִּי שֶׁהַסְּפָרִים מְגַהִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ,
18 כִּף יִרְאֶה מִדִּין הַגְּמָרָא. וְעוֹד, דְּבָרִים שֶׁל דַּעַת הֵן¹³:
19 וְכִי מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ: אֵל תִּפְרַעְנִי אֶלָּא
20 בְּעֲדִים - פְּרַעְנִי בְּעֲדִים! וְכִי יֵשׁ לוֹ לֵאסֹר אֶת הָעֲדִים
21 בְּבֵית הַסֵּהָר כֹּל יְמֵיהֶם שְׁלֵא יִלְכוּ? וְעוֹד: אִם מָתַן,
22 מָה יַעֲשֶׂה? נִמְצָא זֶה פּוֹרֵעַ פַּעַם אַחֵר פַּעַם לַעֲוֹלָם,
23 עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים¹⁴. אִם כֵּן, נַעֲשִׂית עֲדוֹת זֹאת עֲדוֹת
24 בִּשְׁטָר¹⁵. וְנִמְצָא זֶה, בִּיּוֹן שֶׁאָמַר: אֵל תִּפְרַעְנִי אֶלָּא
25 בְּעֲדִים, נַעֲשִׂית מְלוּה בִּשְׁטָר. וְאִין מִי שֶׁעָלָה עַל לְבוֹ
26 זֶה. אֲבָל וַדָּאִי, אִם אָמַר: בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי - הוּא
27 הַפְּסִיד עַל עַצְמוֹ, שֶׁפְּרַעְנִי בִּפְנֵי אֲחֵרִים וְהָלְכוּ לָהֶם.
28 אֲבָל אִם בָּאוּ¹⁶ וְהָעִידוּ שֶׁפְּרַעְנִי - אִין כָּאֵין בֵּית
29 מַחוּשׁ. וְכֵן רָאוּי לְדוֹן וְלַהוֹרוֹת.

(10) תלמיד-י-חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני ופלוני". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין עצמו. ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות, וטען הלווה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הר"ף, שאם לא הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא-הדין אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח הנכון הוא: "ביני לבין דיליה", היינו הלוה טען שפרע שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן, אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם לבית-דין להעיד. (15) שהלווה אינו נאמן לטעון פרעתי. (16) העדים האחרים. והר"ף והר"י מיגא"ש מקיימים הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא

בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר בר"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים. וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלווה נתן למלוה כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב ישן - "סיטרא"י בלשון הגמרא. [ב'מרדכי] שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם "יש מפרשים") כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטרא"י. ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה יוצא שאין כל מחלוקת בדיון זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטען "סיטרא"י מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנותן המעות לפרעון אותו החוב - גם הר"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה מגיד-משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטרא"י וצ"ע. אולם מלשוננו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד].

ג. התנה¹⁷ המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה¹⁸, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו¹⁹ - אינו נוטל פלוס¹⁹.

(17) שם מב. (18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטען הלווה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו, שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף-על-פי-כן כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה (מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלווה קיבל נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים, אף על פי שהביא עדים שפרעו - הרי זה גובה ממנו²⁰ בלא שבועה²¹, שהרי האמינו בשני עדים²². ואפילו הביא מאה עדים (שפרעו) - הרי גובה ממנו בלא שבועה, ואפילו הביא מאה עדים (שפרעו בפיניהם; שהשנים כמאה²³. אב"ל²⁴ אם אמר לו: הרי אתה נאמן עלי בשלשה, הואיל וירד²⁵ למנין²⁶, אם פרעו בפני ארבעה - הרי זה פרוע²⁷. זה שהאמין המלוה בשני עדים, מה תהיה תקנתו²⁸ כשיפרע? יקרע השטר; או יעיד²⁹ זה המלוה על עצמו³⁰ שפטר כל שטר שיש לו על פלוני; או יעיד על עצמו שלא בפני הלוה³¹ שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני³².

(20) שם מב. (21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י' מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וצ"ע למה חייב שבועת היסת, הלא האמינו בלא שבועה? ואולי כוונתו, שהלווה פטור משבועה כעין של תורה כדין נשבע ונוטל, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה - חלה גם בנידון.

- 7 ו. התנה הלווה³⁸ שיהיה נאמן בכל עת שיאמר
- 8 פרעתי - אינו גובה בשטר זה לא מן הלווה³⁹ ולא
- 9 מן הלוקח⁴⁰. ואפלו אמר לוה: לא פרעתי - אין
- 10 המלוה טורף בשטר זה מן הלוקחות, שפא עשו
- 11 קנוניא⁴¹ על נכסיו של זה⁴². טען הלוה בשטר זה
- 12 ואמר: פרעתי מקצתו, והמלוה אומר: לא פרע
- 13 כלום - משלם המקצת שהודה בו, ונשבע שבועת
- 14 הסת⁴³; שהרי האמינו⁴⁴. ואם התנה עליו שיהיה
- 15 נאמן בלא שבועת הסת - אינו נשבע.

(38) מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר במלוה בשטר. (39) אם מת הלווה. (40) הקונה נכסי הלווה שהיו משועבדים למלוה, שביטול דין טוענים ליושר וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע. (41) הסכם למעשה תרמית. (42) ויחלקו ביניהם את הגזילה. (43) גם כשכופר הכל חייב שבועת היסת. ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע שבועת התורה אלא היסת. (44) נימוק למה פטור משבועת התורה. ולמה חייב שבועת היסת? מבואר ברי"ף שם באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונוטל, ובמלוה על-פה - נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [בבית חדש חו"מ סי' עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע הלווה שבועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו (בבבא-מציא ג.) שבועת מודה במקצת, מפני שהלווה רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעיז פניו בפני בעל-חובו וכו', וכאן שהאמינו - מעיז ומעיז].

- 16 ז. התנה⁴⁵ המלוה שיהיה גובה בלא שבועה - הרי
- 17 זה גובה ממנו בלא שבועה. אבל אם בא לגבות
- 18 מיורשיו - ישבע⁴⁶ ואחר כך יגבה⁴⁷. ואם התנה
- 19 שיגבה אף מן הלווה בלא שבועה - גובה בלא
- 20 שבועה. וכן אם התנה⁴⁸ שיגבה מן העדית⁴⁹ - גובה
- 21 מן העדית אף מן הלווה⁵⁰; שפלו תנאי שבממון -
- 22 קיים. בא לגבות מן הלוקח - לא יטורף אלא
- 23 בשבועה⁵¹; שאין זה מתנה לאבד ממון חבירו.

(45) גם זה ברי"ף שם. (46) כעין שבועת התורה, בנקיטת חפץ. (47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים. (48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. (49) השדה המעולה שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (זיבורית), וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. (50) כשהתנה בפירוש שיגבה עידיה גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן

בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי. (22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב), שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים, כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבועולם לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג. (24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר גדול משנים. (27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. (28) כיצד יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. (29) יצהיר בפני עדים. (30) במלוה על-פה. (31) לא נתבארה כוונתו, מה הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה למלך). (32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא תשובת הרי"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' סי' עא סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע, אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שברין אל תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

- 1 ה. הרי שפרעו³³, וטען המלוה שלא נפרע, ופרעו
- 2 פעם שניה מפני התנאי³⁴ - הרי הלוה חוזר ותובע
- 3 את המלוה בדין, ואומר לו: כך וכך אתה חייב לי,
- 4 מפני שפרעתיך שתי פעמים. אם הודה - ישלם;
- 5 ואם כפר - ישבע שבועת הסת³⁵ על כך שלא פרעו
- 6 אלא פעם אחת³⁶. וכן כל פיוצא בזה³⁷.

(33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלווה שפרעו שלא בעדים. (34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר. (35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. (36) בר"ן שם מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלווה למלוה כשני עדים, ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלווה לגבות מהמלוה החזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת פרעון כפול (ה'טור' שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון) ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הרי"י מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף' שם). (37) כגון שהאמינו כשני עדים (הרי"י מיגא"ש שם).

זכה לו (בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו, שבמתנה הולך אינו כוזב והסכים לו הראב"ד). ואף על פי כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך, לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן ואין לו ממה לפדו - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הר"ף בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

ג. ראובן¹⁴ שְׁהִיָּה חֵיב לְשַׁמְעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר שְׁמַעוֹן לְרֹאוּבֵן: מִנֶּה שֵׁשׁ לִי בִידֶךָ תִּנְהוּ לְלֹוִי, וְהָיוּ שְׁלֹשָׁתָם עוֹמְדִין¹⁵, וְקָבַל לֹוִי¹⁶, וְנִמְצָא רֹאוּבֵן עֲנִי וְאֵין לוֹ מַה שְׁיִגְבֶּה מִמֶּנּוּ - הָרִי לֹוִי חוֹזֵר בְּחוּב שֶׁל שְׁמַעוֹן¹⁷, שְׁזָה¹⁸ הִטְעָהוּ. וְאִם יָדַע לֹוִי שֶׁהוּא עֲנִי, אוֹ שְׁהִיָּה עֲשִׂיר בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְהָעֲנִי - אֵינּוּ יָכוֹל לַחְזֹר, שְׁהָרִי קָבַל. טָעַן לֹוִי שְׁהִיָּה רֹאוּבֵן עֲנִי וְהִטְעָהוּ, וְשַׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֲשִׂיר הִיָּה וְהָעֲנִי - יִרְאֶה לִי, שְׁעַל שְׁמַעוֹן לְהִבִּיא רֹאֵהָ¹⁹ וְאַחֵר כֶּף יִפְטָר²⁰ מִחוּב לֹוִי; לֹא יִהְיֶה אֶלָּא שׁוֹבֵר²¹ בִּידוֹ, אוֹמְרִים לֹוִי²²: קִיָּם שׁוֹבֵרְךָ וְהִפְטָר.

(14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הר"ף בבא מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלוששת". (16) הסכים לכך, ובזה קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח). (17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה, שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון. (19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלי מוציא שטר חוב על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסט, ולפיכך נאמן גם לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי וייטול (שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללווה המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה בשעה שהמחהו אצלו.

ד. כָּבֵר בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכּוֹת מִקָּח וּמִמְכָּר²³, שְׁרֹאוּבֵן שְׁלֹא הָיָה לוֹ אֶצֶל שְׁמַעוֹן²⁴ כֶּלִים, וְהָיָה רֹאוּבֵן חֵיב לְלֹוִי מִנֶּה, וְהִמְחִיחוּ אֶצֶל שְׁמַעוֹן, אָף עַל פִּי שֶׁהִמְחִיחוּ בְּמַעֲמַד שְׁלֹשָׁתָם - לֹא קָנָה²⁵. וְאִם רָצָה שְׁמַעוֹן שְׁלֹא יִתֵּן - לֹא יִתֵּן; וְאִם יִתֵּן²⁶ - חוֹזֵר וְגוֹבֶה מִרֹאוּבֵן, שְׁהָרִי עַל פִּי נִתֵּן. וְכֵן אִם רָצָה לֹוִי לַחְזֹר לֹוִמֶר: אֵינִי רוֹצֶה לְגָבוֹת מִשְׁמַעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה מִרֹאוּבֵן. וְאָף עַל פִּי שֶׁנִּפְרַע מִקְצַת מִשְׁמַעוֹן - חוֹזֵר וְגוֹבֶה הַשָּׂאָר מִרֹאוּבֵן.

היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני שתקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין לעקור תקנה זו אלא אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). (51) אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבועה.

יום שני י"א מנ"א ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁשֶׁה עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלוששת, ודין המחזה אצל חנווני, ודין חנווני המקיפו, ודין שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות פרוצים.

א. הַחוּב בְּאַחֲרִיּוֹת הַלֵּוֶה² עַד שִׁפְרָעָנוּ לִיד הַמְּלוֹה אוֹ לִיד שְׁלוּחָו³. אָמַר לוֹ הַמְּלוֹה: זֶרֶק לִי חוּבִי וְהִפְטָר⁴, וְזִרְקוּ⁵, וְאָבֵד אוֹ נִשְׁרַף קֶדֶם שִׁיגִיעַ לִיד הַמְּלוֹה - פְּטוּר. אָמַר לוֹ: זֶרֶק לִי חוּבִי בְּתוֹרַת גִּטִּין⁶, הָיוּ הַמַּעֲוֹת קְרוּבוֹת לַלֵּוֶה⁷ - הָרִי עֲדִין בְּאַחֲרִיּוֹתָו; הָיוּ קְרוּבוֹת לַמְּלוֹה⁸ - נִפְטָר הַלֵּוֶה; מְחַצֶּה עַל מְחַצֶּה⁹, אִם אָבֵדוּ מִשָּׁם אוֹ נִגְנְבוּ - מִשְׁלֵם הַלֵּוֶה מְחַצֶּה¹⁰.

(2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי (אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס "וזרקו לו" (וכן הוא בכתביד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם). (7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים, או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני שהמעות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

ב. הָיָה רֹאוּבֵן חֵיב לְשַׁמְעוֹן מִנֶּה, וְאָמַר לְלֹוִי: הוֹלֵךְ לְשַׁמְעוֹן מִנֶּה זֶה שְׁאֵנִי חֵיב לוֹ, אִם בָּא לַחְזֹר - אֵינּוּ חוֹזֵר¹¹, וְהוּא חֵיב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ עַד שִׁיגִיעַ הַמִּנֶּה לְשַׁמְעוֹן. הַחֲזִיר לֹוִי אֶת הַמִּנֶּה לְרֹאוּבֵן - שְׁנִיָּה¹² חֵיבִין בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ¹³ עַד שִׁיגִיעַ לִיד שְׁמַעוֹן כָּל חוּבוֹ.

(11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר

ו. הַחֲנוּנִי אֹמֵר: אֶתָּה אֲמַרְתָּ לְתֵן לְזֶה מָנָה, או צוֹיֵת
וְאֲמַרְתָּ לִּי: אִם יָבוֹא פְּלוֹנִי תֵן לוֹ, וּבַעַל הַבֵּית
אֹמֵר: לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ - הָרִי בַעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הַסֵּת⁴¹
וּנְפֹטָר, וְהַחֲנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴² שְׁנֵתָן לוֹ⁴³. וְכֵן
אִם אָמַר הַחֲנוּנִי לְבַעַל הַבֵּית הַמְּקִיפֹ: כְּתוּב בְּפִנְקָסִי
שֵׁשׁ לִי אֶצְלָךְ מָנָה, וּבַעַל הַבֵּית אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ
- נִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הַסֵּת⁴⁴ שְׁאֵינִי יוֹדֵעַ וּנְפֹטָר, כְּדִין
כָּל טוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ לְכָל דְּבָר, וְאֵין בָּזָה תִּקְנַת
חֲקָמִים⁴⁵.

(41) תקנת חכמים שחנווני נשבע ונטל, תוקנה רק כשבעל
הבית מודה שציווה לחנווני ליתן לפועלים, אבל לא כשהוא
מכחיש את טענת החנווני בעיקר השליחות. והרי זה ככל
טוען על חבירו והלה כופר בכל, שנשבע היסט ונפטר
(שבועות מה:). (42) שלפי דבריו, נתן לו. בש"ך חושן
משפט סימן צא סעיף קטן כו מבואר, שאם הפועל מכחיש
ואומר: לא לקחתי כלום מן החנווני - בעל הבית פטור
אפילו משבועת היסט לדבריו הכל, משום שאין כאן כפירת
ממון, שהרי החנווני אינו יכול להוציא ממנו ממון בלי
שבועה, אפילו אם היה מודה שציווה לתת (ראה סמ"ע
שם). (43) ואם הוא כופר, נשבע היסט ונפטר.
(44) בשבועות מה. שינוי: "חנווני על פנקסו כיצד? לא
שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתיים וזו וכו'",
כלומר, שבועה שתיקנו חכמים ביחסי חנווני עם בעל הבית
אינה בכגון שיאמר לו כתוב בפנקסי ובעל הבית אומר -
אינו יודע. (45) שיישבע החנווני ויטול, כי תקנה זו
נאמרה רק בדין שנתבאר למעלה הלכה ה, אבל בטענת איני
יודע נשבע בעל הבית היסט, כדין כופר בכל, ופטור.

ז. רְאוּבֵן שֶׁהוֹצִיא שֶׁטֶר חוֹב שֵׁשׁ לָלוּי עַל שְׁמֻעוֹן,
וְטָעַן שֶׁלֹּוֹי נָתַן לוֹ בְּכַתִּיבָהּ וּמִסִּירָהּ⁴⁶, וְאָבֵד הַשֶּׁטֶר
שֶׁהִקְנֶהוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁהִקְנֶהוּ לוֹ עַל גַּב הַקֶּרֶקֶעַ⁴⁷
- הָרִי זֶה גּוֹבָה אוֹתוֹ⁴⁸ מִשְׁמֻעוֹן⁴⁹, הוֹאִיל וְיוֹצֵא
מִתַּחַת יָדוֹ. טָעַן שְׁמֻעוֹן שֶׁפָּרַע לָלוּי, וְאָמַר: יִשְׁבַּע
לִי⁵⁰ - יִשְׁבַּע לִי לְשְׁמֻעוֹן⁵¹, וְאַחֵר כֶּף יִגְבֶּה רְאוּבֵן⁵².
הוֹדָה לוֹ שֶׁפָּרַע⁵³ - יִשְׁלַם לִי רְאוּבֵן⁵⁴. טָעַן לִי
שֶׁלֹּא מָכַר וְלֹא נָתַן שֶׁטֶר⁵⁵ זֶה - נִשְׁבַּע⁵⁶ הַסֵּת
וּנְפֹטָר⁵⁷.

(46) וקנאו, כמבואר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יא:
"וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה (בשטר אחר) קנה
שטר פלוני ... וימסור לו השטר (שטר החוב) ונמצא שנקנה
בכתובה ומסירה" (מלשון רבינו שם, על פי בבא בתרא עז).
(47) רבינו לשיטתו (בהלכות מכירה שם הלכה יד) שהשטר
נקנה אגב קרקע בכל מקום שהוא בלא כתיבה ומסירה.
(48) "ואין צריך עדים לעניין קנייתו" (רבינו שם) אפילו אם
לוי (המלווה - המוכר) מכחישו (עיי' בית יוסף שם סימן
צה). (49) ואין לוי יכול לעכב, אבל שמעון יכול לטעון הבא
ראייה, שהמלווה שלי כתב ומסר לך ובית דין מקבל טענתו
ומחייבים את ראובן להביא ראייה, כמו שמבואר בדברי
רבינו (שם): "אבל צריך עדים לעניין תביעה, שהרי הנתבע

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי
שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חייב לו
כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

ה. חֲנוּנִי²⁷ שֶׁהָיָה נוֹתֵן לְבַעַל הַבֵּית מִן הַחֲנוּת כָּל
מָה שִׁירָצָה²⁸ בְּתוֹרַת הַלְוָאָה, וּמְקִיפֹ עַד שִׁיתַּקְבֵּץ
הַכֶּלֶל²⁹ וּפּוֹרַע לוֹ³⁰, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַבֵּית: תֵּן לְפוֹעֲלִים
סָלַע, אוֹ לְבַעַל חוֹבֵי מָנָה שֵׁשׁ לוֹ אֶצְלִי, וְאֵנִי אֶתֵּן
לָךְ, וְהָרִי הַחֲנוּנִי אֹמֵר: נָתַתִּי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹבוֹ
אֹמֵר: לֹא לָקַחְתִּי - הָרִי הַפּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹב
נִשְׁבַּע³¹ וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית חוֹבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע³²
וְנוֹטֵל מִבַּעַל הַבֵּית מָה שֶׁטָּעַן שְׁנֵתָן, שֶׁהָרִי הוּא אֹמֵר
לוֹ לְתֵן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁבַּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי
בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹב, כְּדִי שִׁיכְלְמוּ³³ זֶה
מִזֶּה³⁴. וְכֵן כָּל פּוֹצֵא בָּזָה. וְשִׁבּוּעָה זֹאת תִּקְנַת חֲכָמִים
הִיא³⁵ בְּנִקְיִטַת חֲפִץ³⁶, מִפְּנֵי שֶׁבָּאִין שְׁגִיחָן לְטַל.
לְפִיקָךְ, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁷ - נוֹטֵל בַּעַל חוֹב בְּלֹא
שִׁבּוּעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ בַּעַל חוֹב - הַחֲנוּנִי
נוֹטֵל בְּלֹא שִׁבּוּעָה³⁹; שֶׁהָרִי אֵין בַּעַל הַבֵּית מַפְסִיד
כְּלוּם, וְאֵינִי מְשַׁלֵּם אֶלָּא תְּשֻׁלוֹם אֲחֵד⁴⁰.

(27) שבועות מה: (28) לרבות כסף מזומן. (29) לסכום
מסויים. (30) בבת אחת (על פי ביאורו של הר"י מיג"ש
שם מז:). (31) לא לקחת. (32) נתתי (שם) כתנא קמא:
"הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלים", ואף על פי שאחד
מהם ודאי נשבע לשוא. ולא כבן ננס השואל: כיצד? אלו
ואלו באים לידי שבועת שוא. (33) שבועות מז: ירושלמי
שם פרק ז הלכה ה: רבי אומר: אומר אני - אלו נשבעין
בפני אלו מפני הבושה. (34) ומפני בעל הבית אינם
מתביישים, שהרי אינו יודע מי משקר ולפיכך אינם נשבעים
בפניו. (35) ונקראת שבועת המשנה, מפני שחכמי המשנה
תיקנוה. מן התורה שניהם נוטלים בלא שבועה, שאין
נשבעים על טענת שמא (כמבואר בפרק א מהלכות טוען
ונטען הלכה א) - והרי בעל הבית טענתו שמא - אלא משום
הפסדו של בעל הבית המשלם פעמיים, אמרו חכמים:
שניהם נשבעים ונוטלים (מגיד משנה). (36) כעין שבועת
התורה (ירושלמי שבועות פרק ז הלכה ו: "כולהון כעין של
תורה ירדו להם"). (37) ויורשיו אינם יודעים אם נתן או
לא, נמצא שאין כאן טענת ברי אלא מצד בעל החוב.
(38) כדין של תורה, כמבואר למעלה. (39) הרמב"ן והרמ"ה
חולקים על רבינו בדין מתו פועלים. ודעתם, שהחנווני צריך
להישבע. ומנמקים: הרי זה כאומר לחבירו מנה לי בידך
והלה אומר איני יודע, (החנווני טוען מנה לי בידך ובעל
הבית טוען: איני יודע, שהרי מתו הפועלים ולא אמרו
שלקחו ממך) שאינו נוטל אפילו בשבועה, אלא שחכמים
עשו תקנה לחנווני שייטול בשבועה ולפיכך לעולם אין
נוטלים בלי שבועה, אפילו כשבעל הבית אינו מפסיד כלום
(מגיד משנה). (40) ואינו מפסיד כלום, שהרי הוא מודה
שחייב לשלם פעם אחת ולא תיקנו שבועה זו אלא משום
הפסדו של בעל הבית (במגדל עזו מציין: "מתשובת גאון"
וראה מגיד משנה).

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חתימת עדי השובר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא.). (66) אנו תולים שהמלוה הכינו, שמה יביא הלווה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלווה את הפירעון (שם כ:).

י. נמצא⁶⁷ השטר⁶⁸ בין שטרות פרועין⁶⁹ - הרי זה פרוע, ואף על פי שאין עדים על הכתב הנמצא. וכן אם נמצא כתוב בגופו של שטר, בין מפניו⁷⁰ בין מאחוריו⁷¹, ואפילו במקצתו⁷²: שטר זה פרוע, או נפרע ממנו כך וכך - עושין על פי הכתב, ואף על פי שאין על הכתב עדים, ואף על פי שניצא מתחת ידי המלוה; שאלו לא נפרע - לא היה כותב על השטר⁷³.

(67 שם. (68 שטר חוב שהשובר משייך אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב). (69 כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70 בין השורות. (71 בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72 בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73 ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם ניקמו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלוה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

יא. המוצא⁷⁴ שטר⁷⁵ בין שטרותיו ואין יודע מה טיבו⁷⁶ - יהיה מנח⁷⁷ עד שיבוא אליהו.

(74 משנה שם כ. (75 שאינו שלו. (76 אם הלווה הפקידו או המלווה. (77 אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

יב. האומר לבניו⁷⁸: שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע איזה הוא - שטרותיו כלן פרועין⁷⁹. נמצא לאחד⁸⁰ שם⁸¹ שני שטרות⁸² - הגדול פרוע⁸³, והקטן אינו פרוע. אומר לחברו⁸⁴: שטר לך בידי פרוע - הגדול פרוע, והקטן אינו פרוע. חוב לך בידי⁸⁵ פרוע - פרוע - כל שטרות שיש לו עליו כלן פרועין.

(78 מצוה בשעת מיתה. (79 כל לוה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג). (80 ללווה אחד. (81 בין שטרותיו של המצוה. (82 של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83 הלווה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84 שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחתונה. (85 נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות של הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלוית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחתונה וכולם בחזקת פרועם, ואם בא הלווה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

אומר מי יאמר לי שבעל דברים שלי כתב ומסר לך" (מגיד משנה, ועיין ראב"ד שם). (50 שלא פרעתי. (51 נתבאר למעלה (פרק י"ד הלכה ב) שעל פי דרישת הלווה משיבעים את המלווה אף על פי שהשטר בידו. ואם לא רצה (לוי) להישבע, אף על פי שלא הודה שנפרע, חייב לשלם ללוקח (=לראובן, מגיד משנה בשם העיטור). (52 משמעון, ואינו יכול לגבות מלוי, שהרי מכר לו שטר טוב שלא נפרע. (53 ונאמן הוא בכך, אפילו אם יש עדים על הקנייה, שהרי אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54 כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף וזו ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ז מהלכות חובל ומוזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55 והשטר נפרע (מגיד משנה). (56 לוי. (57 אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסט ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

ח. שטר⁵⁸ שהיה ביד שלי, והוציא מתחת ידי בבית דין ואמר⁵⁹: פרוע הוא - נאמן, אף על פי שהשטר מקום; שאלו רצה, היה שורפו או קורעו. וכן אם מת השליש ונמצא כתב⁶⁰ יוצא מתחת ידי השליש ששטר זה המנח אצלו פרוע הוא - הרי זה פרוע, אף על פי שאין עדים על הכתב⁶¹. אבל כתב⁶² שניצא מתחת ידי מלוה ששטר פלוני פרוע, אפילו היה בכתב ידי המלוה - אינו אלא פמשחק⁶³.

(58 סנהדרין לא. (59 השליש. (60 שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61 המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלווה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62 בכתב יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63 ופסול (בבא מציעא כ:).

ט. היו עדים על הכתב⁶⁴: אם היו מקימין - הרי השטר פרוע⁶⁵; ואם אין עליו קיום - לשאלו העדים הנתומין על זה השובר. אם לא ידעו או שאין העדים מצויין, הואיל ומתחת ידי המלוה או מתחת ידי יורשיו נצא - אין השובר כלום⁶⁶.

(64 היוצא מתחת ידי המלווה. (65 שאין בית דין מקיימים

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר

15 אֵינוּ פְּרוּעַ - יִפְרַע הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה אֲפִלוּ מִן
16 הַיּוֹרֵשׁ.

(10) בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומרין". פירוש, הדיינים אומרים ליורשי המלוה. (12) אף-על-פי שיורשי הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לוה קיים ובין מת הלווה. ב"טור" שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת. ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה נשבע ונוטל". ומלשנו של רבינו שכתב: "ואפילו היה היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנוולד לאחר מיתת האב. ונראה דעתו שנוטל בלא שבועה, ורק קטן בשעת מיתת האב צריך להשבע. [הרי"ף והרא"ש גורסים במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב"ספר התרומות" שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה. ראה מגיד-משנה. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו נשבע, מפני שקטן אינו בר-צוואה ('טור') ושו"ע שם סעיף (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

17 ג. מֵת הַלֹּהֶ תַּחֲלָה¹⁶, וְאַחֲרַיָּה מֵת הַמְּלוּה - אֵין
18 יוֹרְשֵׁי מְלוּה נוֹטְלִין מִיּוֹרְשֵׁי לֹהֶ כְּלוֹם¹⁷; שִׁשְׁשָׁעָה
19 שְׁמֵת הַלֹּהֶ נִתְחַיֵּב הַמְּלוּה לְהִשָּׁבַע וְאַחֲרַיָּה כֶּף יִטַּל,
20 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה¹⁸, וְכִבְרַיָּה מֵת, וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ
21 שְׁבוּעָה¹⁹ לְכִנְיֹהוּ²⁰, שְׁאֵינוֹ יְכוֹלִין לְהִשָּׁבַע שְׁלֹא נִפְרַע
22 אֲבִיהֶם כְּלוֹם²¹. וְאֵם עֶבֶר הַדִּין וְהַשְּׁבִיעַ יוֹרְשֵׁי
23 מְלוּה, וְגַבֵּי אֶת חוֹכֵן - אֵין מוֹצִיאֵין מִיָּדָם²².
24 לְפִיכָף²³, שְׁטַר חוֹב שֶׁל יְתוּמִים הֶבְאִים לְהַפְרֵעַ מִן
25 הַיְתוּמִים שְׁמֵת אֲבִיהֶן הַלֹּהֶ תַּחֲלָה - אֵין קוֹרְעִין
26 אוֹתוֹ וְאֵין מַגְבִּין בוֹ; אֵין גּוֹבִין בוֹ - שְׁאֵין אָדָם
27 מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְכִנְיֹהוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה, וְאֵין קוֹרְעִין
28 אוֹתוֹ - שְׁמָא יָבֹא דִין שִׁידוֹן וְיוֹצִיא בוֹ.

(16) גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן גם דעת הרי"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא. (22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר: יורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין. ובמסקנא שם אמרו, שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין שפסק כרב ושמואל - דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו של רב פפא, שם.

29 ד. אֲפִלוּ²⁴ הִיָּה שֶׁם עֶרְב²⁵, וּמֵת הַלֹּהֶ תַּחֲלָה - לֹא
30 יִפְרַעוּ יוֹרְשֵׁי הַמְּלוּה מִן הָעֶרֶב; שְׁאֵם תֹּאמַר יִפְרַעוּ
31 מִן הָעֶרֶב²⁶, הִרִי הָעֶרֶב חוֹזֵר וְנִפְרַע מִיּוֹרְשֵׁי לֹהֶ²⁷.

(24) שם. (25) ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב. (26) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (27) נימוקו של רב

(1) מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושאין אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוותי, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בכבל שמגבהו ממעות כבל.

1 א. מְלוּה שְׁמָת², וּבֹא הַיּוֹרֵשׁ לְתַבַּע אֶת הַלֹּהֶ בְּשִׁטְר
2 שְׁעָלִיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִי, וְהַיּוֹרֵשׁ אֹמֵר: אֵינִי
3 יוֹדֵעַ - אֹמְרִים לוֹ³: עֲמַד וְשִׁלְם לוֹ⁴. אָמַר: יִשְׁבַּע
4 לִי - הִרִי זֶה נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפִצִּי⁵: שְׁלֹא פִקְדָנוּ
5 אָבָא עַל יְדֵי אַחֵר וְשִׁלְא אָמַר לָנוּ אָבָא כְּפִיו וְשִׁלְא
6 מְצִינֹי⁶ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אָבָא⁸ שֶׁשִּׁטְר זֶה פְּרוּעַ⁹,
7 וְגוֹבָה.

(2) משנה, שבועות מה. וגמרא שם מח. (3) הדיינים אומרים ללוה. (4) ליורש, ואין משיבעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו כלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משיבעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. (5) של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. (6) שלא הודיע לנו לפני מותו. (7) מצאנו. (8) כל כתב שהוא. (9) נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושלא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הורע כוח היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשנו של רבינו (למעלה פט"ז ה"י) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה - פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה"טור' וה'שולחן ערוך' חו"מ סי' קח, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

8 ב. מֵת הַלֹּהֶ¹⁰ אַחֲרַיָּה שְׁמֵת הַמְּלוּה, וּבֹא הַיּוֹרֵשׁ
9 לְהַפְרֵעַ מִן הַיּוֹרֵשׁ - לֹא יִפְרַע אֲלָא בְּשְׁבוּעָה,
10 וְאֹמְרִין¹¹ לוֹ¹²: תַּחֲלָה הִשָּׁבַע שְׁלֹא פִקְדָנוּ אָבָא
11 וְשִׁלְא אָמַר לָנוּ אָבָא וְלֹא מְצִינֹי בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל
12 אָבָא שֶׁשִּׁטְר זֶה פְּרוּעַ. וְאֲפִלוּ הִיָּה הַיּוֹרֵשׁ קָטָן
13 הַמְּטִיל בְּעֵרִיסָה בְּשְׁמֵת מוֹרִישׁוֹ¹³ - הִרִי זֶה נִשְׁבַּע
14 וְנוֹטֵל¹⁴. וְאֵם צָנָה הַמְּלוּה¹⁵ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ שֶׁשִּׁטְר זֶה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(40) בכת"י תימן: שיאמר. (41) ומה בכך שהאמינו, הלא הוא עצמו אומר: לא פרעתי.

ז. יורש שָׁבָא⁴² לְהַפְרֵעַ מִן הַלֹּהַ בְּשֹׁטֶר שֵׁשׁ בּוֹ
נֶאֱמָנוּת לַלֹּהַ כֹּל זְמַן שִׁיאֲמַר פְּרַעְתִּי - הָרִי הַלֹּהַ
נִשְׁבַּע הַסֵּת⁴³ שִׁפְרַע לְשֹׁטֶר זֶה וְנִפְטָר, אָף עַל פִּי
שֶׁלֹּא כָתַב לוֹ: וְהָרִי אֶתָּה נֶאֱמַן עַל יוֹרְשִׁי; שֶׁעָקַר
הַשֹּׁטֶר עַל תְּנַאי זֶה הִיָּה⁴⁴. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שִׁיִּהְיָ
נֶאֱמַן בְּלֹא שׁוֹם שְׁבוּעָה - אֵינוֹ נִשְׁבַּע אֶפְלוֹ לְיוֹרְשִׁי
מִלֹּה.

(42) ר"ף בהלכותיו, כתובות סי' שמו. (43) למעלה (פ"ט"ו
ה") נתבאר שבועה זו למה. (44) ברי"ף כתוב: "דשטר
מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן
הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום
דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע
כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת
לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך
שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?), משום שהלווה יטען:
הסתמכתי על הנאמנות (הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי
דידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיה נאמן (לפיכך
אין הבדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן
לומר פרעתי)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון
לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה
שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (כלי "יוד" ע' קמוצה),
וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

ח. יורש קָטָן⁴⁵ שֶׁהִיָּה שֹׁטֶר חֹב לְאָבִיו, וְיָצָא עָלָיו
שׁוֹבֵר אַחֵר מִיתַת אָבִיו - אֵין קוֹרְעִין אֶת הַשֹּׁטֶר וְאֵין
מַגְבִּין בּוֹ עַד שִׁיִּגְדְּלוּ הַיְּתוּמִים; שֶׁמָּא שׁוֹבֵר זֶה
מְזַיֵּף הוּא, וְלִפְיָכֵךְ לֹא הוֹצִיאָו הַלֹּהַ בְּחַיֵּי אָבִיו⁴⁶.

(45) בבא-בבא ז': (46) כתב הטור (חו"מ סי' קח) בשם
הר" יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו,
ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר
- חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע
את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר" מאיר הלוי
אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא
את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא
דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפנינו
שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים
עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן
הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הרי בית-דין
מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה
זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא
בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

ט. הַמוֹצִיא⁴⁷ שֹׁטֶר חֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִיָּה כְּתוּב
בְּבִבְלָל⁴⁸ - מַגְבִּיהוּ מִמְּעוֹת בְּבִבְלָל⁴⁹; הִיָּה כְּתוּב בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל - מַגְבִּיהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁵⁰. מֵה שֶׁאֵין
בֶּן בְּכַתְּבָהּ⁵¹. לֹא הִיָּה בְּשֹׁטֶר שֵׁם מְקוֹם, וְהוֹצִיאָו
בְּבִבְלָל - מַגְבִּיהוּ מִמְּעוֹת בְּבִבְלָל; הוֹצִיאָו בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
- מַגְבִּיהוּ מִמְּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בָּא לְגִבּוֹת מִמְּעוֹת

הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה
הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים
לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב
אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים
שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם
חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על
היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין
כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו
שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה
נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד
עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח -
טובת עצמו נגד עיניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את
הסיכון שמא יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן
(ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו
בזה.

ה. אֵין דְּנִיין²⁸ מִדִּין זֶה²⁹ לְכָל הַדּוֹמָה לוֹ³⁰. אֶלָּא הָרִי
הַפּוֹגֵם אֶת שֹׁטְרוֹ³¹ וְמָת, אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גּוֹבֵה³²
אֶלָּא בְּשׁוּבָה³³ - הָרִי בְּנִיו נִשְׁבַּעִין שֶׁלֹּא פָקְדְנוּ אָבָא
וְלֹא צִוְנוּ אָבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שֹׁטְרוֹתָיו שֶׁל אָבָא
שֶׁפָּל הַשֹּׁטֶר הַזֶּה פְּרוּעַ, וְגוֹבִין אֶת שְׁאָר הַשֹּׁטֶר בֵּין
מִן הַלֹּהַ בֵּין מִיּוֹרְשֵׁיו³⁴.

(28) שם. (29) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו.
(30) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסף עלה" (שימו לב
שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש).
(31) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב
בשטר. (32) המלוה עצמו. (33) כתובות פז: (34) רב
ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים
- לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת
פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה,
ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת
המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי
הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע
מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאיין-כן כשמת
המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

ו. יוֹרֵשׁ³⁵ שָׁבָא לְגִבּוֹת³⁶ מִן הַיּוֹרֵשׁ, וְאָמַר יוֹרְשִׁי
לֹה: אָמַר לָנוּ אָבָא לֹא לְוִיתִי חֹב זֶה - הָרִי יוֹרְשִׁי
הַמִּלֹּה גּוֹבִין שֶׁלֹּא בְּשׁוּבָה³⁷; שֶׁפָּל הָאוֹמֵר לֹא
לְוִיתִי - כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי³⁸ דְּמִי. וְכֵן מִלֹּה שָׁבָא
לְהַפְרֵעַ מִיּוֹרְשֵׁי לֹה, וְאָמַר: אָמַר לָנוּ אָבָא לֹא
לְוִיתִי חֹב זֶה - הָרִי זֶה גּוֹבֵהוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁹, אֶפְלוֹ
הָאֲמִינוּ בְּשֹׁטֶר כֹּל זְמַן שֶׁאֲמַר⁴⁰ פְּרַעְתִּי; שֶׁפָּל הָאוֹמֵר
לֹא לְוִיתִי - כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי⁴¹.

(35) כתובות פח. (36) מלוה בשטר. (37) שבועת
היורשים, שנאמרה בהלכה ב. (38) שאם לא לוה, הרי לא
פרע. וטענת לא לוה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות
טוען ונטען פ"ו ה"ג). (39) זה למד רבינו מהדין הקודם,
שאם המלוה עצמו היה מחויב שבועה - מחויבים גם יורשיו
להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א.

וְאִם לֹא נָתַן הַלֹּהֶּה מִדַּעְתּוֹ - מִגִּבּוֹן אוֹתוֹ בֵּית דִּין. 16
וְאִם הִסְפִּיק לוֹ כָּל הַנִּמְצָא כִּנְגַד שְׁטֵר חוֹבוֹ? - הֲרִי 17
זֶה גּוֹבֵה מִכָּל הַקְּרָקְעוֹת שֶׁהֵיוּ לָלוֹה, אִף עַל פִּי שֶׁהָן 18
עָתָה מְכַנְרִין לְאַחֲרִים⁸ אוֹ נְתוּנִים בְּמַתָּנָה? הוֹאִיל 19
וּמִכָּר הַלֹּהֶּה אוֹ נָתַן אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד בְּחוֹב זֶה, הֲרִי 20
זֶה מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוּחוֹת אוֹ מִיַּד בַּעֲלֵי הַמַּתָּנוֹת. 21
וְהֵיוּ הַנִּקְרָא טוֹרֵף. בְּמָה דִּכְרִים אֲמוּרִים? בְּקְרָקְעוֹת 22
שֶׁהֵיוּ לוֹ בַּעַת שְׁלֹה; אֲבָל נִכְסִים הַבָּאִין לוֹ לְאַחֵר 23
שְׁלֹה - לֹא נִשְׁתַּעֲבְדוּ לְבַעַל חוֹב¹⁰ וְאִינוֹ טוֹרְפִין¹¹. 24
וְאִם הִתְנֶה עָלָיו: שְׂכָל נִכְסִים שִׁיקָנָה יִהְיוּ מִשְׁעַבְדִּין 25
לְהַפְרַע מֵהֶן, וְקָנָה אַחֵר שְׁלֹה, וּמִכָּר אוֹ נָתַן - הֲרִי 26
בַּעַל חוֹב טוֹרֵף מֵהוּ¹². 27

החוב) מוטל לן רק על גופו של הלווה אלא גם על הנכסים עצמם. (4) מפני ששעבודם של הנכסים הוא מדין ערב (כסף-משנה). (5) כדין אדם ערב, שצריך לתבוע את הלווה תחילה. (6) אבל אינו רשאי לגבות ממנו בדרך כפייה שלא בבית-דין. (7) בדין הקודם, המדובר בין במלוה בשטר ובין במלוה על-פה, ומכאן ואילך במלוה בשטר בלבד. (8) הקונה קרקע - צריך להזהר ולדעת אם אינו משועבד לאחרים. (9) ואפילו לא כתב בשטר, שקרקעותיו אחראים לפירעון החוב. כרבנן בבבא-מציעא יד. שאמרו: אחריות (שאינה כתובה בשטר) טעות-סופר, ופירש"י שם: הסופר טעה ושכח לכתובה. [דייק רבינו, וכתב: "לא הספיק לו זכו" ללמדך, שאם יש ביד הלוה נכסים שהם ברשותו (בלשון המשנה: בני חורין) אין גובים מן המשועבדים (שמנכרו או ניתנו לאחרים)]. משה מפורשת היא (גיטין מח:) אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין]. (10) למד זה ממה שאמרו בגמרא (בבא-בתרא מד:) "דילמא דאקני אמר ליה (שמא אמר לו מה שאקנה יהיה גם כן משועבד לך)", מכאן שאם לא אמר לו כך בפירוש - אין השעבוד חל עליהם. וכן כתב רבו הר"י מיגש בבבא-בתרא קנז: (ראה לקמן פכ"ג ה"ב, ובמגיד-משנה שם). (11) מיד הלכותות, אבל מן הלווה עצמו גובה גם נכסים שקנה אחר ההלוואה. דיין רבינו, וכתב "טורפן", ולא כתב "גובה מהן", בהתאם להגדרתו למעלה: "זה הנקרא טורף". (12) מסקנת הגמרא שם.

1 הַמָּקוֹם שֶׁיֵּצֵא בוֹ הַשְּׁטֵר⁵², וְטָעַן הַלֹּהֶ: שֶׁהַמְּעוֹת
2 שֶׁאֵינִי חַיִּב לוֹ מִכֶּסֶף שֶׁהוּא פָּחוֹת מִזֶּה הַמִּטְבֵּעַ⁵³ -
3 יִשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וְיִטְלֶה⁵⁴. הִיָּה בוֹ כֶּסֶף סָתָם⁵⁵ - מֶה
4 שִׁינְיָה לֹה מִגְבֵּהוּ⁵⁶. מִכָּאן⁵⁷ אֵתָה לַמֶּד, שֶׁשְּׁטֵר
5 שָׁאִין בוֹ שֵׁם מָקוֹם שֶׁנִּכְתַּב בוֹ - כִּשּׁוֹר לְכָל דְּבָר.
6 וְהוּא הַדִּין לַשְּׁטֵר שֶׁאִין בוֹ זְמַן כָּלֵל⁵⁸ - שֶׁהוּא כִּשּׁוֹר,
7 אָף עַל פִּי שְׁעֵדוֹת זֶה אִי אֵתָה יָכוֹל לְהִזְמָה⁵⁹; שֶׁאִין
8 מְדַקְדָּקִין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת בְּדִרְיִשָּׁה וְחֻקִּיָּה⁶⁰, כְּמוֹ
9 שִׁיתְבָּאֵר⁶¹, כְּדֵי שְׁלֹא תִנָּעַל דֵּלֶת בַּפְּנֵי לוֹיִן⁶².
10 וּלְפִיכָךְ, שְׁטֵרֵי חוּב הַמֵּאֲחֲרִין⁶³ - כִּשְׁרִין, אָף עַל פִּי
11 שֶׁאִין אֵתָה יָכוֹל לְהִזְמֹן, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר בַּמְקוֹמָה⁶⁴.

47) ברייתא, כתובות ק: (48) כותבים בשטרות שם המקום שבו נכתבו. 49) הדינרים שבבבל משקלם יותר מדינרי ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. 50) צריך לשלם במטבע של המדינה שבה נשתעבד. 51) דיני כתובה, נתבאר בפט"ז מה' אישות ה"ו. 52) כדינו. 53) לויתי מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה. 54) ב' בית יוסף' שם סי' מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל על הדעת שלוח מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, דנים אותו כאילו אמר פרעתי את ההפרש. 55) ולא נקבע שם המטבע. 56) הפחות שבמטבעות כסף. 57) ממה שלמדנו כאן בדین שלא היה בשטר שם המקום. 58) שטר בלי תאריך 59) "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו, שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל בדינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. 60) אין בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין מדקדקים בתאריכים אלא בעובדא שהם מעידים עליה. 61) בהלכות עדות פ"ג ה"א. 62) אם יכבדו על המלוים גביית החוב על ידי דרישה וחקירה מדוקדקת של העדים - יימנעו מלהלוות. 63) רשום בהם תאריך מאוחר מיום כתיבת השטר. 64) לקמן פכ"ג ה"א.

פרק שמזנה עשר¹

1) מִבָּאָר שֶׁל נִכְסֵי הַלוּוֶה אַחֲרָיִם לַמְלוּוֶה, וְדִין מִשְׁעֵבֶד וְנִכְסִים מִקְרָקְעִי וּמִטֻּטְלִין "דְּקָנָה וְדַאיִקְנִי", וְדִין עוֹשֶׂה שְׂדֵהוּ וְעִבְדוֹ אֶפְוֹתָקִי וּמִכְרוֹ אוֹ שְׁחִירוֹ, וְדִין הַקֹּדֶשׁ שֶׁמִּפְקִיעַ מִיָּדִי שְׁעִבּוּד, וְדִין טוֹרֵף מִן הַלְקוּחוֹת שֶׁהִלְקוֹת יָכוֹל לִסְלֹק בְּכֶסֶף, וְדִין הֵיוּ לַלוּוֶה שְׁתֵּי שְׁדוֹת וּמִכְרֹת אַחַת וְאַחֶרֶךְ כֶּךָ מִכֹּר הַשְּׁנִיָּה (בְּכֻמְרָא: "תְּרִי אֶפְדִּנִי"), וְדִין הַמְנִיחַ שְׂדֵה שְׁעֵרָכָה פְּחוֹת מִהַמְלוּוֶה וְגִבָּה אוֹתָהּ הַמְלוּוֶה וְסִילְקוּהוּ הִיתוּמִים בְּכֶסֶף.

28 ב. אין כֹּל הַדְּבָרִים אֲמִוּיִן אֲלֹא בִקְרָע; אָבֵל
29 הַמִּטְלָטֵלִין - אֵין עֲלֵיהֶן אַחֲרִיּוֹת.¹³ אָפֵלוּ מִטְלָטֵלִין
30 שֶׁהָיָה לוֹ בַּעַת שְׁלֹוֹה שֶׁמִּכְבֵּן לְשַׁעֲתוֹ - אֵין בַּעַל חֹוב
31 טוֹרֵף אוֹתוֹ. הִקְנָה לְבַעַל חֹובוֹ כֹּל הַמִּטְלָטֵלִין עַל גַּב
32 קִרְקָע שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהִיּוֹתוֹ נִפְרָע מִן הַכֹּל¹⁴ - הָרִי זֶה
33 טוֹרֵף¹⁵ מֵאוֹתוֹ הַמִּטְלָטֵלִין. וְהוּא¹⁶ שִׁיכְתָּב לוֹ בְּשֹׁטֶר
34 חֹובוֹ: שֶׁהִקְנִיתִי לָהּ מִטְלָטֵלִין שֶׁיֵּשׁ לִי עַל גַּב
35 הַקִּרְקָע שֶׁיֵּשׁ לִי שְׁלֹא בְּאֶסְמִכְתָּא¹⁷ וְשְׁלֹא בְּטַפְסִי
36 הַשְּׁטֹרוֹת¹⁸. וְכֵן אִם כְּתָב: שֶׁכֹּל נִכְסִים שֶׁאֲנִי עֲתִיד
37 לְקַנּוֹת, בֵּין קִרְקָעוֹת בֵּין מִטְלָטֵלִין¹⁹, הָרִי הֵן
38 מִשְׁעַבְדִּים לָהּ לְהַפְרֵעַ מֵהֶן, וְהַמִּטְלָטֵלִין קִנְיִין לָהּ

א. המלֹוה אֶת חֲבֵרֹו סָתֵם - חֲרִי כֹל נִכְסֵי² אֶחְרָאִי 12
וְעֲרֵבְאִי³ לְחֹב זֶה. לְפִיכָּה⁴, כְּשִׁיבֹו לְגִבּוֹת - תֹּדֵעַ 13
אֶת בַּעַל חֹבֹו תַחֲלֶה⁵. אִם מִצֵּא עִמּוֹ נִכְסִים, בֵּין 14
מִשְׁלֹטִין בֵּין מִקְרָעוֹת - גֹּבֶה מֵהֶן בִּרְצוֹן הַלֹוֶה.⁶ 15

21 ו. עָבַדְתָּ 38 שָׁעָשְׂהוּ רַבּוֹ אֶפְתִּיחִי וְשִׁחְרוּרִי, אֵף עַל פִּי
22 שִׁכְתָּב לֹא: לֹא יִהְיֶה לָּךְ פְּרָעוֹן אֲלֵא מִזֶּה 39 - יֵצֵא
23 לַחֲרוּת. וְכֵן אִם הִקְדִּישׁוּ 40, שִׁתְּחַמֵּץ 41 וְהִשְׁחָרוּר
24 וְהִהָקֵדַשׁ מִפְּקִיעֵינוּ מִיַּד שִׁעְבוּד 42. וְהָרִי פֶעַל חֹב

ד. עָשָׂה שְׂדֵהוּ²⁸ וְאִתְּקִי²⁹ לְבַעַל חֻבּוֹ אוֹ לְאִשָּׁה
בְּכַתְּבָתָהּ, וּמִקְרָה - הָרִי זֶה מִכֹּוֹרָה³⁰; וּכְשִׁיבֹא בַעַל
חֻבּ לְגִבּוֹת, אִם לֹא יִמְצֵא נָקִים בְּנֵי חֻרִין - יִטְרֹף
אוֹתָהּ³¹. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁמְכֹר לְשַׁעֲתָהּ³²;
אֲבֵל מִכְרָה מִמֶּכֶר עוֹלָם³³ - אֵינָה מִכֹּוֹרָה³⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"א מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 גִּזְבָּה חֹבּוֹ מִן הַלֹּוֹה⁴³, וְכֹתֵב עָלָיו שְׁטָר בְּחֹבּוֹ⁴⁴,
  - 2 וְטֹרֶף⁴⁵ מִזְמָן זֶה הַשְּׁטָר⁴⁶. וְלָמָּה הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם?
  - 3 מִפְּנֵי שְׁגֹרֶם לְאַבֵּד מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, וְכָל הַגֹּרֶם לְהִזִּיק
  - 4 - מִשְׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקְוָמוֹ⁴⁷. וְכֹפִין⁴⁸ אֶת רִבּוֹ
  - 5 הַשְּׁנִי⁴⁹ לְשַׁחֲרוֹ⁵⁰, מִפְּנֵי תִקּוֹן הָעוֹלָם; שְׁלֹא
  - 6 יִמָּצְאוּ⁵¹ בַּשּׁוּק וַיֹּאמֶר לוֹ: עֲבָדִי אֲתָה⁵².
- (38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. (39) ודומה לגבוי. (40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). (41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה כחמצו של ישראל. (42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלווה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק. (45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טור' חו"מ סי' קיז). (47) בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הי"ג. (48) שם. (49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח האפותיקי.
- 7 ז. הַמִּקְדֵּשׁ נִכְסֵיוֹ⁵³ - אֵין בְּעַל חֹב יָכוֹל לְטָרֵף מִן
  - 8 הַהֶקְדֵּשׁ, שֶׁהֶהָקֵדֵשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׁעִבּוּד⁵⁴. וְכִשְׁפּוֹדִין
  - 9 הַקֶּרֶקֶע מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ, אוֹמְדִין בָּמָּה אָדָם רוֹצֶה לְתֵן
  - 10 בְּשָׂדֶה זֶה עַל מִנֵּת שְׂתֵן לְבַעַל חֹב אֶת חֹבּוֹ וּלְאִשָּׁה
  - 11 בְּתַבְתָּהּ⁵⁵. לְפִיקָה, לְכַשְׁתַּפְּדָה וְתַצֵּא לְחֻלִּין בִּיד
  - 12 הַלֹּוֹקֶה - יָבֹוא בְּעַל חֹב וְיִטָּרֵף אוֹתָהּ, אוֹ הָאִשָּׁה
  - 13 בְּתַבְתָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֶרְכִּין⁵⁶.
- (53) משנה, ערכין כג: (54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין הי"ד-טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם]. (55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם. [רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם הי"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוצאים בירושלמי כתובות פ"ח ה": רבי אבוהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים
- המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].
- ח. בְּעַל חֹב⁵⁷ שָׂפָא לְטָרֵף⁵⁸, אִם יֵשׁ מְעוֹת לְלוֹקֶה
  - יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ וּלְתֵן לוֹ דָּמֵי מָה שֶׁהוּא טֹרֵף⁵⁹,
  - וְחֹזֵר הַלֹּוֹקֶה וְתוֹבֵעַ לְמוֹכְרוֹ⁶⁰. וְאִם עֲשָׂה אוֹתוֹ
  - אִפּוֹתִיקִי - אֵינוֹ יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ בְּדָמִים⁶¹.
- (57) כתובות צא: (58) מן הלוקח. (59) הסכום שהוא בא לגבות משדה זו. (60) מן הלווה שמוכר לו שדה זו. כרבא, שם. (61) בבא-מציעא טו: המדובר באפותיקי מפורש, כשאמר לו: "לא יהיה לך פרעון אלא מזה", אבל באפותיקי סתם - יכול לסלקו (גמרא שם).
- ט. רְאוּבֵן⁶² שֶׁהָיָה חֵיב לְשִׁמְעוֹן מֵאֲתָם, וְהָיָה לוֹ
  - שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמִכָּר אֶחָת מֵהֶן לְלוֹי בְּמִנָּה, וְחֹזֵר וּמִכָּר
  - לוֹ הַשְּׁנִיָּה בְּמִנָּה, וּבָא שִׁמְעוֹן וְטָרֵף אֶחָת בְּמִנָּה,
  - וְחֹזֵר לְטָרֵף הַשְּׁנִיָּה בְּמִנָּה הַנִּשְׁאָר לוֹ⁶³, וְהָבִיא לוֹ⁶⁴
  - מֵאֲתָם וַאֲמַר לוֹ: אִם תִּרְצֶה לְהִיּוֹת הַשְּׂדֶה שֶׁטָּרַפְתָּ
  - שׁוּמָה לָךְ בְּכָל הַמֵּאֲתָם שֵׁשׁ לָךְ⁶⁵, הֲרִי מוֹטָב; וְאִם
  - לֹאוּ, הִילָךְ מֵאֲתָם שֶׁל חוּבָךְ וְהִסְתַּלַּק⁶⁶ - הֲדִין עִם
  - לוֹי⁶⁷. רִצָּה שִׁמְעוֹן וַעֲמַד בָּהּ⁶⁸, אָף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלָהּ⁶⁹
  - בְּמֵאֲתָם - אֵין לוֹי חֹזֵר וְתוֹבֵעַ⁷⁰ רְאוּבֵן אֶלָּא
  - בְּמִנָּה⁷¹.
- (62) כתובות שם, מעשה שהיה. (63) מותר החוב. (64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. (65) המגיע לך מראובן. (66) וחוזר לי את השדה שכבר טרפת. (67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. (68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. (69) שמעון - המלוה. (70) כשלוּי בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עזירא, שם.
- י. מֵת רְאוּבֵן⁷², וְהָיִיתׁ שְׂדֶה אֶחָת שְׁוֵה מֵאָה, וּבָא
  - שִׁמְעוֹן⁷³ וְטָרַפָּהּ, וְנָתַנוּ לוֹ הִיתוּמִים מֵאָה מִן
  - הַמִּטְלָטְלִין שֶׁהָיִיתׁ אֲבִיהֶן וְסִלְקוּהָ⁷⁴ - הֲרִי זֶה חֹזֵר
  - וְטֹרֵף אוֹתָהּ בְּשָׂאָר חֹבּוֹ⁷⁵; שִׁמְעָה שִׁנְתָּנוּ לוֹ -
  - מִצָּה עֲשׂוֹ⁷⁶, שִׁמְעָה עַל הִיתוּמִים לְפָרַע חֻבּוֹת
  - אֲבִיהֶם⁷⁷. וְאִם אָמְרוּ לוֹ⁷⁸: אֵלּוּ בְּמֵאָה דָּמֵי הַשְּׂדֶה
  - שֶׁטָּרַפְתָּ - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וּלְטָרֹף אוֹתָהּ⁷⁹ פַּעַם
  - אַחֶרֶת בְּשָׂאָר חֹבּוֹ.
- (72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פי"א ה"ז), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין

ב. אֵין נִפְרָעִים⁸ מִנְכָּסִים מְשַׁעֲבָדִין⁹ בְּמָקוֹם שֵׁשׁ
נִכְסִים בְּנֵי חוֹרִין¹⁰, וְאֶפְלוּ הָיוּ בְּנֵי חוֹרִין זְבוּרִית
וְהַמְשַׁעֲבָדִים בִּינוֹנִית¹¹ אוֹ עֵידִית¹², בֵּין שְׁמָכְרָם בֵּין
שְׁנִתְּנָם¹³. נִשְׁתַּדְּפוּ¹⁴ בְּנֵי חוֹרִין - הָרִי זֶה טוֹרֵף מִן
הַמְשַׁעֲבָדִין¹⁵; שְׁפִינִן שְׁנִשְׁתָּחוּ כְּאֵלוֹ אֵינָם.

(8) מִשְׁנָה שֶׁם. (9) אֶפְלוּ אִם נִמְכְּרוּ אַחֵר הַהֲלוּאָה.
(10) הַנִּמְצָאִים בְּרִשּׁוֹת הַלוּוֹה וְאֵין עֲלֵיהֶם כֹּל שֶׁעֹבֵד אַחֵר.
(11) אֵין הַמְלוּוֹה יִכּוֹל לִטְעוֹן: בִּינוֹנִית אֵין נוֹטֵל כִּתְּקַנָּה
חֲכָמִים, מִשּׁוֹם שֶׁחֲכָמִים לֹא תִּקְנוּ בְּמָקוֹם שֵׁשׁ הַפֶּסֶד
לְאַחֵרִים. (12) הַמֵּלִים "אוֹ עֵידִית" נוֹגְעוֹת לְדִין גְּבִיָּה
מִמְזִיק, שְׁדִינוּ בְּעֵידִית, אֲבָל בְּעַל חוֹב אֵינוֹ גּוֹבֵה עֵידִית
אֶפְלוּ מִבְּנֵי חוֹרִין, כְּשִׁישׁ לְלוּוֹה זִיבוּרִית, כִּמְבֹאֵר לְקַמֵּן
בַּהֲלָכָה ד. וּמִכָּאֵן, שְׁדִין אֵין נִפְרָעִים מִמְשׁוּעֲבָדִים כְּשִׁישׁ בְּנֵי
חוֹרִין נֹאמֵר גַּם בְּנִיזְקִין. (13) שֶׁם נ: (14) כִּמוֹ נִשְׁתַּטְּפוּ,
פִּירוּשׁ, נָהַר עָלָה עַל גְּדוּתוֹ וְהִצִּיף אֶת הַשְּׂדֵה וְנִשְׁחָתָה וְאֵינָה
רְאוּיָה לְזִרְעָה. (15) כְּתוּבוֹת צֶה: בְּעִיָּה שֶׁנִּפְשְׁטָה, [בְּמִגִּיד
מִשְׁנָה מִבֵּיא דַעַת הָרֶשֶׁב"א בְּתִשְׁבּוּתוֹ, שֶׁאִם גּוֹלֵן לִקַּח
בְּדוּרְעַ נִכְסִים בְּנֵי חוֹרִין אֵין גּוֹבִים מִמְשׁוּעֲבָדִים, שְׁסוּפוֹ שֶׁל
גּוֹלֵן לִפְלוֹל בִּידֵי שׁוּמְרֵי הַחוֹק וְיִכּוֹל בְּעַל הַחוֹב לִגְבוֹת אֶת
חוֹבוֹ].

ג. רְאוּבֵן שְׁמָכְרָם¹⁶ כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחִזְרָ שְׁמָעוֹן
וּמִכָּר שְׂדֵה אַחַת מֵהֶן לְלוֹי, וּבָא פַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן
לְטָרֵף - רָצָה מִזֶּה גּוֹבֵה, רָצָה מִזֶּה גּוֹבֵה¹⁷. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁלֶקַח לְלוֹי בִּינוֹנִית¹⁸; אֲבָל אִם
לִקַּח עֵידִית אוֹ זְבוּרִית - אֵינוֹ טוֹרֵף מִלּוֹי; שְׁהָרִי זֶה
אוֹמֵר לוֹ: מִפְּנֵי זֶה טָרַחְתִּי וְלִקַּחְתִּי שְׂדֵה שְׁאֵין דִּינָךְ
לְגְבוֹת מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם לִקַּח לְלוֹי בִּינוֹנִית, וְהִנִּיחַ אֲצֵל
שְׁמָעוֹן בִּינוֹנִית כִּמוֹ הַבִּינוֹנִית שְׁלֶקַח¹⁹ - אֵינוֹ טוֹרֵף
מִלּוֹי; שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הִנִּחְתִּי לְךָ מָקוֹם לְגְבוֹת
מִמֶּנּוּ.

(16) מִימְרָא שֶׁל רַבָּה כְּתוּבוֹת צב. (בבבא קמא ח. נֹאמֵר דִּין
זֶה בְּשֶׁם רַבָּה). (17) כְּדִי לְהַקֵּל אֶת הַהִבְנָה רִצִּי לְבֹאֵר
מִתְחִילָה אֶת כֹּל פְּרָטֵי הַדִּין וּלְפָרֵשׁ אַחֵר כֵּךְ כֹּל פִּיִּסְקָא
וּפִיִּסְקָא בְּפָנֵי עֲצֻמָּה. וּבִכֵּן: רְאוּבֵן לוּוֹה כִּסְף מִיְהוּדָה בְּשִׁטְר
וְנִשְׁתַּעֲבָדוּ כֹל נִכְסֵיו וְאַחֵר כֵּךְ מִכָּר כֹּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן וְהָיוּ
בִּינְיָהן עֵידִית, בִּינוֹנִית וְזִיבוּרִית, הֵלֶךְ שִׁמְעוֹן וּמִכָּר לְלוֹי אֶת
כֹּל הַבִּינוֹנִית - הַרְשׁוֹת בִּיד יְהוּדָה (בְּעַל הַחוֹב) לְגְבוֹת
הַבִּינוֹנִית מִיד לוי אוֹ אֶת הַזִּיבוּרִית שֶׁנִּשְׁאָרוּ בִּיד שִׁמְעוֹן (וְאִם
נִשְׁאָרוּ בִּיד שִׁמְעוֹן מֵאוֹתָם נִכְסִים עֵידִית בִּלְבַד - גּוֹבֵה אוֹתָם.
רש"י כְּתוּבוֹת שֶׁם). מִלּוֹי הוּא יִכּוֹל לִגְבוֹת אֵף עַל פִּי
שֶׁנִּשְׁאָרוּ נִכְסִים בִּיד שִׁמְעוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לִקַּח אֶת הַשְּׂדֵה
הַמְשׁוּעֲבָדָת לּוֹ, שֶׁהָרִי בְּעַל חוֹב דִּינוֹ בְּבִינוֹנִית. וְאֵין זֶה דּוּמָה
לְמָה שֶׁאֲמַרְנוּ בַּהֲלָכָה הַקּוּדְמָת, שֶׁאֵין נִפְרָעִים מִהַלּוֹקָה
בְּמָקוֹם שֵׁשׁ בְּנֵי חוֹרִין אֶפְלוּ כְּשֶׁבְּנֵי חוֹרִין הֵם זִיבוּרִית
וְהַנִּמְכָּרִים הֵם בִּינוֹנִית, מִשּׁוֹם שֶׁזֶה נֹאמֵר כְּשֶׁהַמְלוּוֹה בֹּא
לְגְבוֹת מִן הַלוּוֹה עֲצֻמוֹ - אֶפְלוּ זִיבוּרִית - אֵין לְטָרֵף מִן
הַלְּקוּחוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא לִגְרוֹם לָהֶם הַפֶּסֶד, אֲבָל כֹּאֵן גַּם שִׁמְעוֹן
הוּא רַק לּוֹקַח, וְלֹא הוּא לוֹה כִּסְף, וְאֵין כּוּחוֹ גְּרוּעַ מִכּוּחוֹ
שֶׁל לוי, וּלְפִיכָךְ אוֹמֵר הַמְלוּוֹה לְלוֹי - אֶתָּה קִנִּית אֶת הַשְּׂדֵה

שִׁירְשׁוֹ מִמֶּנּוּ, אֲבָל מִשְׁלֵהֶם אֶפְלוּ מִצּוּה אֵין כֹּאֵן, וּמִשּׁוֹם
כֵּךְ דִּיִּיק וְכָתַב כֹּאֵן: "מִן הַמְטַלְטֵלִין שֶׁהֵנִיחַ אֲבִיהֶם".
[בַּגְמָרָא שֶׁם נֹאמֵר סֵתָם: אֲזוּל יִתְמִי יִהְיֶה לִּיה וְכוּ'].
(78) מִסְקֶנָה הַגְמָרָא שֶׁם. (79) שֶׁהָרִי זֶה כֹּאֵילוֹ קִנּוּ מִהַמְלוּה
אֶת הַשְּׂדֵה, וְשִׁילְמוּ בְּמִטְלָטֵלִין שֶׁלֹּא הָיוּ מְשׁוּעֲבָדִים לוֹ.
וְיֵצֵא מִזֶּה שֶׁגַּם בְּעַל-חוֹב מֵאוֹחֵר, אֵינוֹ טוֹרֵף אוֹתָהּ שְׂדֵה
(מִגִּיד-מִשְׁנָה בְּשֶׁם הַרַמְב"ן וְהַרְשֵׁב"א).

יוֹם שְׁלִישִׁי י"ב מנ"א ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשַׁעָּה עָשָׂר

(1) מִבְּאֵר שֶׁבְּעַל חוֹב גּוֹבֵה מִן הַבִּינוֹנִית, וְשֶׁאֵין נִפְרָעִים
מִמְשׁוּעֲבָדִים בְּמָקוֹם שֵׁשׁ בְּנֵי חוֹרִין אֶפְלוּ הֵם זִיבוּרִית, וְדִין
נִיזְקִין וְכְתוּבָת אִשָּׁה מִמָּה הֵם גּוֹבִים, וְדִין מוֹכֵר נִכְסֵיו
לְאַחֵרִים שֶׁנִּכְסִים בְּמָקוֹם הַבְּעָלִים, וְדִין מִכָּר עֵידִית וְשִׁיר
בִּינוֹנִית, וְדִין כּוֹתֵב לְלוֹקַח שְׁנֵי דִין וְדִבְרִים אֵין לִי עֵימָךְ,
וְדִין אִשָּׁה בְּכְתוּבָתָהּ, וְדִין לּוֹקַח שֶׁמִּכָּר לְלוֹקַח וְהַמְלוּוֹה כָּתַב
לְרֹאשׁוֹן דִּין וְדִבְרִים אֵין לִי בִּנְכָסֶיךָ.

א. כְּשִׁיזְדָּרִין² בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלּוֹה לְגְבוֹת מֵהֶן -
לֹא יִגְבוּ לְבַעַל חוֹב אֲלָא מִן הַבִּינוֹנִית³
שְׁבִקְרָקְעוּתָיו⁴. וְדִין תּוֹרָה⁵, שְׁיִגְבֶּה בְּעַל חוֹב מִן
הַזְבוּרִית; שְׁנֹאמֵר: בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה
נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצֵא וְגו' - מָה דְּרָכּוֹ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא?
פְּחוּת שְׁבִקְלִיו. אֲבָל תִּקְנוּ חֲכָמִים בִּינוֹנִית, כְּדִי
שֶׁלֹּא תַנְעֵל דֶּלֶת בְּפָנֵי לִוִּין⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
בְּבֹא לְפָרַע מִן הַלּוֹה עֲצֻמוֹ; אֲבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן
הַיּוֹרְשִׁין, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוֹלִים - לֹא יִפְרַע אֲלָא
מִן הַזְבוּרִית⁷.

(2) מִשְׁנָה גִּיטִין מַח. (3) נִקְבְּעוּ שְׁלוּשָׁה סוּגִים שֶׁל קְרָקְעוֹת:
עֵידִית (מְשׁוּבַּחַת), בִּינוֹנִית, זִיבוּרִית (גְּרוּעָה). אִדָּם מַעֲדִיף
שִׁטַּח מִצּוּמָצֵם שֶׁל קְרָקַע יִפֵּה עַל שִׁטַּח יוֹתֵר גָּדוֹל שֶׁל קְרָקַע
גְּרוּעָה. (4) בַּגְמָרָא בָּבָא קָמָא ז: שֶׁאֵלּוּ: כְּשֶׁהֵן שְׁמִין, בִּשְׁלוֹ
הֵן שְׁמִין אוֹ בִּשְׁל עוֹלָם הֵן שְׁמִין? פִּירוּשׁ, גּוֹבִים לְפִי סוּגֵי
הַקְרָקְעוֹת שֶׁל הַלוּוֹה אוֹ לְפִי הַסּוּגִים הַמְקוּבָּלִים בְּעוֹלָם.
לְמִשְׁל, כְּשֶׁהַקְרָקְעוֹת הַטּוֹבִים יוֹתֵר שֶׁל הַלוּוֹה מוֹגְדִים
בְּדֶרֶךְ כָּלל כ"בִּינוֹנִים", וְהַבִּינוֹנִים שֶׁל מוֹגְדִים בְּפִי הַעוֹלָם
כְּסוּג "זִיבוּרִית", מָה גּוֹבֵה הַמְלוּוֹה? שְׂדֵה בִּינוֹנִית שֶׁלּוֹ אוֹ
שֶׁל הַעוֹלָם שֶׁהִיא עֵידִית שֶׁלּוֹ. וּמִלְשׁוֹן רַבִּינוּ שֶׁכָּתַב
"קְרָקְעוּתָיו" מִשְׁמַע שֶׁבִּשְׁלוֹ הֵם שְׁמִים (וְכֵן פֶּסֶק בְּפִירוּשׁ
לְקַמֵּן פֶּרֶק כ"ד הַלָּכָה י) כְּדַעַת רַב נַחְמָן (כְּתוּבוֹת קט:),
שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּדִינֵי מִמוֹנֹת (רֹאה לְקַמֵּן הַלָּכָה ד).
(5) מִימְרָא שֶׁל עוֹלָא גִיטִין נ. (6) מִי שֵׁשׁ לוֹ מַעוֹת בְּמִזְמָן
יִסְרַב לְהַלּוֹת עַל מִנָּה לְקַבֵּל זִיבוּרִית בְּעַד כִּסְפוֹ. (7) מִשְׁנָה
שֶׁם מַח: "אֵין נִפְרָעִין מִנְכָּסֵי יְתוּמִים אֲלָא מִן הַזִּיבוּרִית".
וּבַגְמָרָא שֶׁם נ. פִּירוּשׁ: יְתוּמִים שֶׁאֲמָרוּ - גְּדוֹלִים וְאֵין צָרִיךְ
לֹאמֹר קִטְנִים. וְרַבִּינוּ שִׁינָה לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה וְכָתַב מִן
הַיּוֹרְשִׁים "הַיְתוּמִים", לֹאמֵר לָךְ - אֵין דִּין זֶה
מוֹגַבֵּל לְבָנִים בִּלְבַד אֲלָא לְכָל יוֹרֵשׁ שֶׁהוּא. וְטַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר,
שֶׁהַמְלוּוֹה אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ עַד כְּדִי כֵךְ, שֶׁמָּא יָמוּת הַלוּוֹה וְיִצְטָרֵךְ
לְגְבוֹת זִיבוּרִית מִן הַיּוֹרְשִׁים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשיינה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה י.].

- 8 ה. מְכַרְן²⁶ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּבֵת אַחַת²⁷ - הָרִי פֶלֶן
- 9 נִכְנְסוּ תַּחַת הַבְּעָלִים, וְהַנִּזְקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית²⁸,
- 10 וּבַעַל חוֹב טוֹרֵף מִן הַבִּינוּנִית, וְכַתְּבָת אִשָּׁה טוֹרֶפֶת
- 11 מִן הַזְּבוּרִית. מְכַרְן לְזֶה אַחֵר זֶה - פֶּלֶן טוֹרְפִין מִן
- 12 הָאֲחֵרוֹן²⁹; לֹא הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלָפְנֵי; לֹא
- 13 הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלָפְנֵי פָּנָיו. אֶפְלוּ הָיָה הָאֲחֵרוֹן
- 14 הוּא שֶׁלֶקַח הַזְּבוּרִית³⁰. שֶׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ הַקּוֹדֵם אוֹמֵר
- 15 לַטּוֹרֵף: הַנַּחֲתִי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת מְמַנּוּ³¹.

(26 ברייתא שם. (27 כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. (28 בהגהות מיימוניות שואל למה ניוק טורף מהלוקח, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותיירץ שזיוק שעמד בדין וחיובהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29 ואין מתחשבים כלל בסוג השדות. (30 אינו יכול לטעון הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקח הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו, מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקח. (31 כמו שאמרנו בהלכה ב.

- 16 ו. מְכַרְן לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִכְנָס תַּחַת
- 17 הַבְּעָלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֶקַח עֵדִית
- 18 בְּאֲחֵרוֹנָה; אֲבָל לֶקַח זְבוּרִית בְּאֲחֵרוֹנָה - פֶּלֶן גּוֹבִין
- 19 מִן הַזְּבוּרִית; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לַטּוֹרֵף כְּשִׁיבּוֹא לְגִבּוֹת מִן
- 20 הַשָּׂדֶה שֶׁלֶקַח תַּחֲלֶה: הָרִי הַנַּחֲתִי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
- 21 מְמַנּוּ. וְלָמָּה אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ הַטּוֹרֵף כִּי אִם לֶקַח
- 22 עֵדִית בְּאֲחֵרוֹנָה, וְתַגִּיבָה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הָעֵדִית
- 23 שֶׁלֶקַח בְּאֲחֵרוֹנָה³²? שֶׁזֶה תַּקְנָה הִיא לְלֹקֵחַ³³, וְהָרִי
- 24 אוֹמֵר לּוֹקֵחַ לֶהֱן: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָה זֹאת³⁴, אֵלָּא כָּל
- 25 אֶחָד מֵכֶם יִגְבֶּה מִן הָרָאוּי לוֹ.

(32 כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33 דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקח, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34 כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

- 26 ז. מְכַרְן³⁵ לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה, וּמְכַר לוֹ עֵדִית

שהייתה משועבדת לי, ואותה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלווה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:). שהאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתקנהו לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. (18 שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. (19 כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ויש להגדירה כזיבורית, ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמי", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

- 1 ד. כְּכָר בְּאֶרְנו, שֶׁהַנִּזְקִין - שְׁמִין לֶהֱן בְּעֵדִית²⁰, וּבַעַל
- 2 חוֹב - בְּבִינוּנִית²¹, וְכַתְּבָת אִשָּׁה - בְּזְבוּרִית²². הָיָה
- 3 לוֹ²³ עֵדִית וְזְבוּרִית - נִזְקִין בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וְכַתְּבָת
- 4 אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הָיָה לוֹ עֵדִית וּבִינוּנִית - נִזְקִין
- 5 בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וְכַתְּבָת אִשָּׁה בְּבִינוּנִית. הָיָה לוֹ
- 6 זְבוּרִית וּבִינוּנִית בְּלִבְד²⁴ - נִזְקִין וּבַעַל חוֹב
- 7 בְּבִינוּנִית²⁵, וְכַתְּבָת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.

(20 נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז. (21 בפרק זה הלכה א. (22 בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. (23 ברייתא בבא קמא ח. (24 שם. למעלה בהלכה א למדנו שבשלו שמיין, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמיין. ותיצרו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). (25 בגמרא שם מובאות שתי ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זומנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

א. מי שיש לו חובות הרבה - כל שקדם חובו²⁴ גובה תחלה³, בין מן הלואה עצמו בין מן הלקוחות. ואם קדם האחרון וגבה - מוציאים מידו⁴; שכל שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות שהיו לו בעת שלוה; אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מפעלי חובות הרבה, אף על פי שקנתו לכל אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין בהן דין קדימה, אלא כלן שוין⁶, וכל שקדם וגבה - זכה, אף על פי שהוא אחרון⁷.

(2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת הקנין שלו. (3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אלף קטז, וכדבריו כתב ה'טור' בחור"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטרוף ממנו (רשב"א שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה (מגיד-משנה). (4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה. ופסק הרי"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שרירא גאון. (5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. (6) כלומר, יחלוקו (בבא בתרא קנו: לזה ולזה וחזר וקנה. . . והילכתא יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה. (7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם) "מה שגבה לא גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

ב. לזה וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך, ואחר כך קנה שדה, וחרז ולוה מאחר⁸ - הרי השדה משעבד לראשון⁹, והוא קודם לגבות¹⁰. וכן אפילו היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין¹¹, אלא כל שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון. קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה כדי לזפות לאחד מפעלי חובות - לא זכה; שכל התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים - לא קנה¹². אבל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו¹³. וכן אם אמר לו¹⁴ הלואה: זכה בחפץ זה לפלוני - זכה לו; ואין אחד מפעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין, שפכר זכה בהן אחר.

(8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא בתרא שם) "יחלוקו" אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד, אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלוה שנית. (9) לפני השעבוד השני. (10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בדק הבית' שלו בחור"מ סי' קד, ס"ק ח) כתב, שהוא-הדין אם

באחרונה, וחרז הלוקח ומכר וזבורית ובינונית ושטר עדיית לפניו - כלן גובין מן העדיית, שהרי אין לו במה ידחה אותם³⁶. מכר עדיית והניח בינונית וזבורית - הנזקין טורפין מן העדיית שפיד לוקח השני³⁷, ובעל חוב וכתבת אשה גובין מבינונית וזבורית ששטר לפניו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עדיית. (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלואה נכסיו לשנים⁴⁰, וכתב בעל חוב ללוקח שני: דין ודברים אין לי עמך, וקנו מידו - אינו יכול לטרוף מלוקח ראשון; שהרי אמר לו: הנחת לי לך מקום לגבות ממנו אצל בעל חובך מן הנכסים שקנה לוקח שני אחרי, ואתה הפסדת על עצמך, שהרי סלקת עצמך מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם כתבה לשני - אפדה בכתבתה, ואינה יכולה לטרוף. אבל אם קתבו לראשון - טורפין מן השני⁴³. מכר הלואה שדה ללוקח, ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני⁴⁴, וכתב המלוה ללוקח ראשון: דין ודברים אין לי עמך, וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוקח שני אותה השדה⁴⁵, ולוקח ראשון טורף אותה מפעל חוב⁴⁶, שהרי כתב לו⁴⁷, ולוקח שני טורף אותה מלוקח ראשון⁴⁸, שהרי הוא מכרה לו⁴⁹, ובעל חוב חוזר וטורף משני⁵⁰, וחוזרין חלילה⁵¹, עד שיעשו פשרה ביניהן. וכן האשה בכתבתה.

(39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב). (42) בגמרא שם השוו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לווה מנה והשדות נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף.

פרק עשרים

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ב מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(הבבליה) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו כמעט בכל מקום.

ד. באו בלן ביחד לגבות¹⁶, וכן בעלי חובות שכל אחד מהן קודם לזמן חברו שבאו לגבות מן המטלטלין, שהרי אין בהן דין קדימה¹⁷, או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה לאחר שגלה מן האחרון שפנה¹⁸, ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהן את חובו - מחלקין ביניהם¹⁹. כיצד חולקין?²⁰ אם כשיחלק המזון הנמצא על מנינם, יגיע לפחות שבהן כשעור חובו או פחות - חולקים לפי מנינם²¹ בשוה²²; ואם יגיע לפחות שבהם יותר על חובו²³ - חולקין מכל המזון ביניהם כדי שיגיע לפחות שבהם כשעור חובו²⁴, וחוזרין הנשארם מבעלי חובות וחולקין היתר ביניהן בדרך הזאת. כיצד? היו שלשה חובות, של זה מנה, ושל זה מאתים, ושל זה שלש מאות: אם היה כל הנמצא שלש מאות - נוטלין מאה מאה; וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות - חולקין בשוה. נמצא שם יתר על שלש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק בעל המאה, ושאר המזון חולקין אותו השנים על אותה הדרך. כיצד? נמצאו שם חמש מאות או פחות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק האחד, וחוזרין וחולקין המאתים או הפחות בשוה, ויסתלק השני²⁵. נמצא שם שש מאות - חולקין שלש מאות בשוה, ויסתלק בעל המנה, וחוזרין וחולקין המאתים בין השנים בשוה, ויסתלק בעל המאתים, ונותנין המאה הנשארים לבעל השלש מאות, ונמצא בידו שלש מאות בלבד²⁶. ועל דרך זו חולקין אפלו הן מאה, כשיבאו לגבות כאחת. ויש מן הגאונים שהורו, שחולקין לפי ממונם²⁷.

(16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א ר"ב). (17) כמבואר שם. (18) נתבאר למעלה, שאין דין קדימה בקרקעות אלה. (19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה, והוא-הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו ביחד לגבות, יחלוקו. (20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג. והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן. (21) לפי מספר בעלי החובות. (22) כל אחד מהם מקבל אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. (23) כשנחלק לפי מספר הגובים. (24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות. (25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. (26) המלה "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש מאות. (27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלוה שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שוים ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה,

כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני", ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני. ומסתמך בזה על ספר התרומות שער ארבעים. ובש"ך שם ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו' חלק ח, וכן מ' בעל התרומות שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה, משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימה שעל גבי הלווה)" שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו, וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא כתב לו. והש"ך מוסיף, שב'שער התרומות' שער מ, לא מצא כלום בדין זה (ב'שער התרומות' שבידי עם "גידולי תרומה" דפוס וויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא הכסף-משנה בשמו). (11) רי"ף, כתובות, שם. (12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם ראה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה. [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמהו על רש"י שכתב בבבא-מציעא י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו שלא קנה. וכן דעת הר"ן בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם בנתיב ח חלק ז. ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' קד, וסמ"ע שם ס"ק א. (13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל דברים ידי את (אינך בעל דברים שלי). והרי"ף בתשובה (מובא ברא"ש בבא-מציעא י.) מבאר, שדין זה נאמר רק במקום שנשקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין, כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין גובים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פ"א ה"ח וה"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים ידי את. (14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ו ה"ב).

ג. שטרות שזמן בלן יום אחד, או שעה אחת במקום שכותבין שעות, כל שקדם מהן וגבה, בין קרקע בין מטלטלין - זכה¹⁵.

(15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו' חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד). בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י), ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בדינו, שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר הרי"ף בכתובות (אות שמואל), ששמואל אינו חולק על המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל במרייתא, ולא הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת) אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו

מֵאַחַר זֶמֶן שֶׁמֶכֶר בּוֹ לְלוֹי¹⁶; אֲכָל הַשֶּׁבַח שֶׁטָרַף
מִמֶּנּוּ בַעַל חוֹב, בֵּין בַּחֲצִי בֵּין בְּכָלֹ - אֵין לְוִי
גּוֹבְהוֹ אֲלֹא מִנְכָּסִים בְּגִי חוֹרִין¹⁷ שֶׁל שְׁמֵעוֹן. שֶׁתִּקְנַת
עוֹלָם הִיא¹⁸: שְׁלֹא יִגְבֶּה הַשֶּׁבַח, וְלֹא הַפְּרוֹת שֶׁאֲכָל
הַגִּזְלָן¹⁹, וְלֹא מִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת²⁰, מִנְכָּסִים
מִשְׁעָבְדִּין; שְׁאֵלוֹ דְּבָרִים שְׁאֵין לָהֶן קֶצֶף²¹. וּמִקְלִי
כְּתֻבָּה²², שְׁלֹא תִטְרֹף אִשָּׁה מִן הַשֶּׁבַח כְּתֻבָּתָהּ. וְלִמָּה
יִטְרֹף בַּעַל חוֹב חֲצִי הַשֶּׁבַח בְּלִבָּד בְּכֹא מִחֲמַת
הוֹצָאָה עֲצָמָה²³? לְפִי שֶׁהַשֶּׁבַח בָּא לְאַחַר שְׁלוֹה
מִרְאוּבֵן וְלֹא־אֶחָד שֶׁמֶכֶר לְלוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן²⁴ וְלוֹי²⁵
כְּשֶׁנִּי בַעַל חוֹבוֹת לְשְׁמֵעוֹן, וְהַשֶּׁבַח כְּנֻכָּסִים²⁶ שֶׁבָּאוּ
לוֹ אַחֵר שְׁלוֹה מִשְׁנִיָּהֶם²⁷, שֶׁהֵן חוֹלְקִין כְּאֶחָד כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֵי²⁸. לְפִיכָּךְ²⁹, רְאוּבֵן שְׁלוֹה מִשְׁמֵעוֹן מִנֶּה,
וְכֹתֵב לוֹ: שְׁאֵנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת³⁰, וְחֹזֵר וְלֹה מִלְּוִי
מֵאַתִּים, וְכֹתֵב לוֹ: שְׁאֵנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת, וְקָנָה אַחֵר כֶּךָ
שְׁדָה וּמִכְרָה לִיהוּדָה בְּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וְהַשְׁבִּיחָה
יְהוּדָה בְּהוֹצָאָתוֹ וְהִיא שְׁדָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - טוֹרֵף
שְׁמֵעוֹן וְלוֹי הַקָּרֵן³¹ וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשֹׁרֶה³², וְנִמְצָא
בִּיד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּבִיד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים;
וְחוֹזְרִין שְׁמֵעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה³³ שֶׁלְשָׁתָן וְחוֹלְקִין מֵאָה
וְחֲמִשִּׁים שֶׁל שֶׁבַח עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשְׁנוּ³⁴. נִמְצָא
שְׁמֵעוֹן טוֹרֵף מִנֶּה שְׁלוֹ מִשְׁדָּה זוֹ, וְלוֹי טוֹרֵף מֵאָה
וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה וּמִחֲצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשֶּׁבַח³⁵
שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמִחֲצָה. וְכֵּן הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוֹ הֵן
מֵאָה.

(2) ברייתא בבא מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה
ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את
השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א.
ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא-בבא קנז: כותב
שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו.
(3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה
לקמן ה"ו בדין שדה אפותיקי). (4) כלומר, שהשביחה
השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי
להשביחה. (6) בבא-בבא קנז: (רבים חלקו על רבינו,
ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר
ממחצה) (בית יוסף "ח"מ סימן קטו בשם רבינו זרחיה
הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה
ש"ך שם ס"ק א' וס"ק ה). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף
בבא-מציעא פרק אלו מציאות, ודחה אותה מהלכה. נימוקו
יתבאר לקמן. (8) שדינו כגולן. (9) כמה הוא השבח
וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את
ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה - נוטל רק השבח.
(10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמשים.
(11) הלוקח. (12) נמצא שמחשבים ומחלקים ביניהם רק
את השבח העודף על ההוצאה. (13) למעלה הערה ו
כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה
ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל
השדה כשיצטרך להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו

וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה
כמותו ב"שולחן ערוך" ח"מ ס' קד סעיף ה.

ה. ראוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן²⁸, לְכָל אֶחָד מִשְׁנִיָּהֶם שֶׁטָרַף חוֹב
עַל לְוִי, רְאוּבֵן שֶׁטָרַף בְּחֲמִשָּׁה בְּנִיסָן, וְשְׁמֵעוֹן שֶׁטָרַף
בְּנִיסָן סֵתָם, וְהִירִי יֵשׁ לְלוֹי שְׁדָה שְׁאֵינָה בְּדִי חוֹב שֶׁל
שְׁנֵיהֶם - מוֹרִידִין לְתוֹכָהּ רְאוּבֵן²⁹, שְׁמָא שֶׁטָרַף שֶׁל
שְׁמֵעוֹן בְּסוֹף נִיסָן הִיָּה. וְכֵן אֵין שְׁמֵעוֹן יָכוֹל לְטָרֵף
מֵאִיר וְאֵילָךְ³⁰, שֶׁהִירִי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ: שְׁמָא בְּאֶחָד
בְּנִיסָן הוּא זְמַנּוֹ שֶׁל שֶׁטָרֵף, וְהִירִי שְׁדָה בַּת חוֹרִין
בִּיד רְאוּבֵן³¹ שֶׁתִּגְבֶּה אוֹתָהּ, וְיִבּוֹא רְאוּבֵן שֶׁהוּא אַחֵר
זְמַנָּךְ וְהוּא שֵׁשׁ לוֹ לְטָרֵף מִמֶּנִּי³². לְפִיכָּךְ, אִם כְּתִבּו
הַרְשָׁאָה³³ זֶה לְזֶה³⁴ - טוֹרֵפִין מֵאִיר וְאֵילָךְ מִכָּל
צִיד³⁵. וְהוּא הַדִּין³⁶ בְּרְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן שֶׁמֶכֶר לָהֶן לְוִי
שְׁדָה אַחַת בְּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת, שֶׁטָרַף שֶׁל זֶה בְּחֲמִשָּׁה
בְּנִיסָן וְשֶׁטָרַף שֶׁל זֶה בְּנִיסָן סֵתָם.

(28) מעשה שהיה (שם צד:). (29) כן פסק רב יוסף, שם.
(30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר
שגבה ראוּבֵן חובו. (31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה
לו שדה בת חורין - זו שגבה שמעון - ולא נשתעבדה השדה
שנמכרה אחר שעה זו. (32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש
הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. (33) ייפוי כוח.
(34) מלוה אחד לשני. (35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה
בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. (36) רש"י מפרש,
את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש,
כנראה, בשטרי חוב. ומסביר השווה לזה דין מכר.

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה
ואיזה שבח אינו גובה.

א. בַּעַל חוֹב² גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח³ שֶׁהַשְּׁבִיחַ הַלּוֹקֵחַ⁴,
בֵּין שֶׁהַשְּׁבִיחוֹ מִחֲמַת הוֹצָאָה⁵ בֵּין שֶׁשֶּׁבְּחוֹ נִכְסִים
מֵאֲלִיָּהֶן. אֲלֹא שְׁאֵם שֶׁבְּחוֹ מֵאֲלִיָּהֶן - טוֹרֵף כָּל
הַשֶּׁבַח, וְאִם הַשְּׁבִיחוֹ מִחֲמַת הוֹצָאָה - גּוֹבֶה חֲצִי
הַשֶּׁבַח⁶. בִּיצֵד? רְאוּבֵן שֶׁהִיָּה לוֹ חוֹב עַל שְׁמֵעוֹן
מֵאַתִּים, וּמִכָּר שְׁמֵעוֹן לְלוֹי שְׁדָה בְּמִנֶּה, וְהוֹצִיא
עֲלֶיהָ לְוִי הוֹצָאָתוֹ, וְהַשְּׁבִיחָה וְהִירִי הִיא שְׁדָה
מֵאַתִּים, כְּשִׁיבּוֹא רְאוּבֵן לְטָרֵף מִלְּוִי - טוֹרֵף מִמֶּנֶּה
בְּמֵאָה, וְחֲמִשִּׁים שֶׁל חֲצִי הַשֶּׁבַח. וְאִם הַשְּׁבִיחָה
מִחֲמַת עֲצָמָה, כְּגוֹן שֶׁהוֹקֵרָה בְּדָמִים אוֹ עֲלֹ כֶּה
אֵילָנוֹת - גּוֹבֶה אֶת כָּלָה. הוֹרִי חֲכָמִים גְּדוֹלִים⁷
וְאָמְרוּ: לֹא יֵהָא הַלּוֹקֵחַ רַע כְּחוֹ מִהִיּוֹרֵד לְשְׁדָה
חֲבִירוֹ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת⁸, שֶׁשְּׁמִין לוֹ⁹ וְיִדֹּעַ עַל הַתַּחֲתוֹנָה.
לְפִיכָּךְ, אִם הַשְּׁבִיחַ מֵאָה וְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים¹⁰ - נוֹטֵל¹¹
כָּל הַהוֹצָאָה וְחֲצִי הַשֶּׁבַח הֵתֵר עַל הַהוֹצָאָה, וְהַחֲצִי
עִם הַקָּרֵן טוֹרֵף בַּעַל חוֹב¹². [וְדָבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם,
וְכֵן רְאוּי לְדוֹן¹³]. וְחֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֶה אֶת הַקָּרֵן¹⁴
מִנְכָּסֵי שְׁמֵעוֹן, אֵף מִן הַמִּשְׁעָבְדִּין שֶׁמֶכֶר אוֹ נִתָּן¹⁵

הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו מהמוכר. [בש"ך שם סי' קטו ס"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם עם מגדל-עוז הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כח פסק כשיטה זו. והכריע כן להלכה למעשה]. (14) הכסף ששילם בעד השדה. (15) כדין כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף השדה שקנה. (16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו אחר זמן המכירה ללוי, כיצד טרף בעל-חוב מלוי, הרי הוא יכול לטעון: הנחתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש בזה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוה מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירוש "דאקני". יתקיים איפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו במכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעברו לראובן ונשתעברו ללוי. (17) משנה, גיטין מח: (18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונה מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שיגרום לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). (19) במשנה: "אין מוציאם לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחזר הלוקח ותובע מהגזלן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. (20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פרטי דיני המזונות - נתבאר במקומם בפרק טז מהלכות אישות. (21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזהר. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). (22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב:). (23) תמיהה זו כוחה יפה לשתי השיטות שנאמרו למעלה, בדין ניכוי ההוצאה מן השבח. (24) שהלוה כסף לשמעון. (25) שקנה שמעון השדה באחריות. (26) צ"ל: כנכסים. (27) יש לדון את השבת כנכס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוה משניהם. (28) למעלה בפ"כ ה"א. (29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא. (30) רבינו לשיטתו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים הבאים

ללוה אחר ההלוואה לא נשתעברו, אם לא הותנה בפירוש. (31) שוויה של השדה לפני שהשיבחה, היינו 150. (32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבאר למעלה (פ"כ ה"ד) בדין חלוקה (ראה שם). (33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשוננו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה זו אין חולקים את כל השלש מאות, וזה כדעת הש"ך שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי ההוצאה שהשקיע יהודה. (34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנותנים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. (35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלוקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומהשנייה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שמסכם רבינו בסמוך.

- ב. פל הפירות³⁶ שאכל הלוקח - אינן נטרפין ממונו.¹
אכל הפירות המחברין לקרקע³⁷, אף על פי שאינן²
צריכין לקרקע, פוענבים שהגיעו להבצר - הרי פעל³
חוב גובה מהן כמו שגובה מן השבח.⁴

(36) בבא-מיעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר הרי"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלשו, אבל המחברים לקרקע - גובה. (37) נראה, שרבינו למד זה מלשוננו של הרי"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידינא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א ה"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א ה"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחק ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מב: מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרם לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם כמטלטלין, שכל העומד ליבצר

סברתו. והראב"ד בהשגותיו כאן מסכים לדבריו. (40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. (41) כששבחה מחמת הוצאה. (42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. (43) שבעל-חוב יקח גם השבח. (44) את התנאי הזה בשטר. (45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירושו. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

ד. וכן יתומים⁴⁶ שֶׁהִשְׁבִּיחוּ הַנִּכְסִים - אֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִן הַשִּׁבְחָה בְּלוֹם. אֲבָל אִם שִׁבְחוּ נִכְסִים מֵאֲלֵיהֶן - גּוֹבֶה אֶת הַשִּׁבְחָה בְּלוֹ.⁴⁷

(46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד-משנה כתב, שדעת הרי"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

ה. בְּעַל חוֹב שֶׁטָרַף בְּחוּבוֹ מִיַּד הַלוֹקֵחַ מֶה שֶׁרָאוי לוֹ מִן הַקֶּרֶן וְחֲצֵי הַשִּׁבְחָה - רואין הַנִּשְׁאָר מִן הַקֶּרֶקֶע: אִם יֵשׁ בוֹ תַעֲלָה⁴⁷ לַלוֹקֵחַ⁴⁸, בְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאָר לוֹ בְּשֻׁדָּה בֵּית תַּשְׁעָה קַבִּין⁴⁹, וּבִגְנֹה בֵּית חֲצִי קַבִּים⁵⁰ - יִשְׁתַּחֲפּוּ בֵּה שְׁנֵינֵיהֶם⁵¹; וְאִם לֹא נִשְׁאָר לוֹ דָּבָר שֶׁאֵלּוֹ יִחַלֵּק יִהְיֶה שֵׁם בְּלוֹ עָלָיו⁵² - נוֹתֵן לוֹ בְּעַל חוֹב אֶת דָּמְיוֹ⁵³.

(47) תועלת. (48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. (49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות]. (50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. (51) כלומר, ויחלוק את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופר את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. (52) משנה בבבא-בבא יא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמנו עליו - חולקין". פירושו, אם שנים שותפים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. (53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א

כבצור דמי, ושמור זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנמסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשינהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי לתלשם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם)". ומחדש הש"ך (שם בס' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לדונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה ענינך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידי, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם כחובו אלא נוטלם ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

ג. מִתְּנָה³⁸ שֶׁשִּׁבְּחָהּ מִחֲמַת הוֹצָאָה - אֵין בְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִשִּׁבְּחָה בְּלוֹם, אֲלֹא רואין בְּמֶה הָיְתָה שְׁוֶה בְּשַׁעַת מִתְּנָהּ וּגּוֹבֶה. וְאִם שִׁבְּחָה מֵאֲלֵיהֶ - בְּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת כָּלָהּ³⁹. וְאִם קָבַל הַנוֹתֵן אַחֲרֵי מִתְּנָהּ - הָרִי בְּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִמֶּנָּה אֶת הַשִּׁבְחָה בְּדֶרֶךְ שְׁגוּבִין מִן הַלְקוּחוֹת⁴⁰. וְלִמָּה יִטָּרֵף בְּעַל חוֹב חֲצִי הַשִּׁבְחָה מִן הַלוֹקֵחַ⁴¹ וְלֹא יִטָּרֵף מִמֶּנָּה מִתְּנָה בְּלוֹם? מִפְּנֵי⁴² שֶׁהַמוֹכֵר כּוֹתֵב לַלוֹקֵחַ בְּשִׁטְר מִכִּירָה: שְׁאֵנִי מַחֲיֵב לָךְ בְּקָרְן וּבְעָמָל שֶׁתַּעֲמַל וּבְשִׁבְחָה שֶׁתַּשְׁבִּיחַ, וְעָלִי אַחֲרֵי מִתְּנָה כֹּפֵל; וְרָצָה הַלוֹקֵחַ וְקָבַל דָּבָר זֶה⁴³, שֶׁהָרִי הַלוֹקֵחַ יֵרֵד עַל תְּנָאֵי זֶה, שְׁאֵם יִלְקַח מִמֶּנּוּ הַשִּׁבְחָה יִחְזֹר עַל הַמוֹכֵר. וְאִפְּלוֹ לֹא כֹתֵב⁴⁴ - בְּכָר נִדְעָ שֶׁזֶה דִּין הַמוֹכֵר עִם הַלוֹקֵחַ⁴⁵. אֲבָל הַמִּתְּנָה, שְׁאֵין שֵׁם תְּנָאֵי זֶה - אֵינוֹ גּוֹבֶה מִשִּׁבְּחָה שֶׁהִשְׁבִּיחָה בְּהוֹצָאָתוֹ בְּלוֹם.

(38) ב"מ טו. (39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הרי"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאלי - טורף)". ורבינו קיבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבארו כך.

ו. הִתְּהַה הַשְׂדֵּה⁵⁴ אֲפֹתִיקִי⁵⁵ - בַּעַל חֹב נוֹטֵל אֶת פְּלֶה⁵⁶, וְרוֹאֵין חֲצִי הַשֶּׁבַח הַנֶּשְׁאָר לַלֹּקֵחַ⁵⁷: אִם הָיָה חֲצִי הַשֶּׁבַח יָתֵר עַל הַהוּצָאָה - נוֹטֵל הַהוּצָאָה⁵⁸ מִבַּעַל חֹב⁵⁹, שֶׁהָיָה אוֹמֵר לוֹ בַּעַל חֹב: שְׂדִי הִיא שְׁהַשְׁבִּיחָה⁶⁰, וְהַנֶּשְׁאָר לִּי⁶¹ מִן הַשֶּׁבַח⁶² נוֹטֵל מִן הַמּוֹכֵר; וְאִם הָיָה חֲצִי הַשֶּׁבַח פָּחוֹת מִן הַהוּצָאָה - אֵין לוֹ מִן הַטּוֹרֵף אֶלָּא דְּמִי חֲצִי הַשֶּׁבַח⁶³, וְחוֹזֵר וְגוֹבֶה מִן הַמּוֹכֵר חֲצִי הַשֶּׁבַח שֶׁנֶּטְרָף בְּלֶבֶד⁶⁴.

(54) ב"מ טו. (55) כגון שאמר לזה למלוה: לא יהא לך פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פ"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודינך כיורד לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמימות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערות - השמיט מרן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

יום רביעי י"ג מנ"א ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

- א. סֵדֶר גְּבִית הַחֹב כִּף הוּא: כְּשִׁיבִיא הַמְּלוֹה שְׂטָרוֹ¹⁹
- לְבִית דִּין וְיִתְקַנֵּם²⁰ - אוֹמְרִים לָלוֹה: שְׁלָם. וְאֵין²¹
- יּוֹרְדִין לִנְכָסִיו²² תַּחֲלָה עַד שִׁתְּבַעֲנוּ²³. וְאִם טָעָה הַדִּין²⁴
- וְהוֹרִיד הַמְּלוֹה לִנְכָסִי לָלוֹה קֹדֶם שִׁתְּבַעֲנוּ - מְסַלְקִין²⁵
- אוֹתוֹ²⁶. אָמַר הַלוֹה: הֲרִינִי מִשְׁלָם, קִבְּעוּ לִי זְמַן כְּדִי²⁷
- שְׂאֵלוֹה מֵאַחֵר אוֹ אֲמַשְׁכֵּן²⁸ אוֹ אֶמְכֹּר וְאִבִּיא הַמְּעוֹת²⁹
- קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ³⁰
- לְתַן מִשְׁכּוֹן³¹; שְׂאֵלוֹה הֵיוּ שֵׁם מְטַלְטְלִים - מִיָּד הֵיוּ³²
- בֵּית דִּין גּוֹבִין מֵהֶם³³. וְאִם רָצָה הַמְּלוֹה לְהַחְרִים עַל³⁴
- מִי שֵׁשׁ לוֹ מְעוֹת אוֹ מְטַלְטְלִין וּמְפַלֵּג אוֹתוֹ³⁵
- בְּדָבָרִים - הֲרִי זֶה מַחְרִים³⁶. וְאֵין מְחִיבִין הַלוֹה³⁷
- לְהִבִּיא עָרֵב עַד שִׁתֵּן. שְׁלָמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים וְלֹא הִבִּיא -³⁸
- בֵּית דִּין פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא³⁹. וְכֵן אִם אָמַר בַּתְּחִלָּה⁴⁰
- כְּשִׁתְּבַעֲנוּ: אֵינִי מִשְׁלָם - פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסֵיוֹ⁴¹
- מִיָּד⁴², וְאֵין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן. וְכֵן אִם אֵין שֵׁם אֶלָּא⁴³
- מְלוֹה עַל פֶּה⁴⁴ אוֹ שְׁהוּדָה⁴⁵ - פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל⁴⁶
- נִכְסֵי בְּנֵי חוּרְיָן⁴⁷ שֵׁשׁ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר גביית החוב כך הוא.

"אין יורדין לנכסיו תחילה עד שיתבענו, ואם טעה הדיין...

מסלקין אותו"

ידועה דרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו

- 1 ו. הִתְּהַה הַשְׂדֵּה⁵⁴ אֲפֹתִיקִי⁵⁵ - בַּעַל חֹב נוֹטֵל אֶת
- 2 פְּלֶה⁵⁶, וְרוֹאֵין חֲצִי הַשֶּׁבַח הַנֶּשְׁאָר לַלֹּקֵחַ⁵⁷: אִם
- 3 הָיָה חֲצִי הַשֶּׁבַח יָתֵר עַל הַהוּצָאָה - נוֹטֵל הַהוּצָאָה⁵⁸
- 4 מִבַּעַל חֹב⁵⁹, שֶׁהָיָה אוֹמֵר לוֹ בַּעַל חֹב: שְׂדִי הִיא
- 5 שְׁהַשְׁבִּיחָה⁶⁰, וְהַנֶּשְׁאָר לִּי⁶¹ מִן הַשֶּׁבַח⁶² נוֹטֵל מִן
- 6 הַמּוֹכֵר; וְאִם הָיָה חֲצִי הַשֶּׁבַח פָּחוֹת מִן הַהוּצָאָה -
- 7 אֵין לוֹ מִן הַטּוֹרֵף אֶלָּא דְּמִי חֲצִי הַשֶּׁבַח⁶³, וְחוֹזֵר
- 8 וְגוֹבֶה מִן הַמּוֹכֵר חֲצִי הַשֶּׁבַח שֶׁנֶּטְרָף בְּלֶבֶד⁶⁴.

(54) ב"מ טו. (55) כגון שאמר לזה למלוה: לא יהא לך פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פ"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודינך כיורד לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמימות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערות - השמיט מרן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

- 9 ז. בַּעַל חֹב⁶⁵ שְׂבֹא לְטָרֵף מִן הִיתוּמִין, יְתוּמִים
- 10 אוֹמְרִים: אָנוּ הַשְּׁבִיחָנוּ⁶⁶, וּבַעַל חֹב אוֹמֵר: שְׂמֵא
- 11 אֲבִיכֶם הַשְּׁבִיחִי⁶⁷ - עַל הִיתוּמִים לְהִבִּיא רֵאִיָּה⁶⁸.
- 12 הִבִּיאוּ רֵאִיָּה שֶׁהֵם הַשְּׁבִיחוּ - שְׁמִין לָהֶן אֶת הַשֶּׁבַח
- 13 וְאֶת הַהוּצָאָה, וְנוֹטְלִין הַפָּחוֹת שֶׁבְּשִׁנְיָהֶן⁶⁹, וּמַעֲלָה
- 14 אוֹתָן בְּדָמִים⁷⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁷¹? כְּשֶׁעָשָׂה
- 15 שְׂדֵה זוֹ אֲפֹתִיקִי; אֲכָל אִם לֹא עָשָׂה אֲפֹתִיקִי, אִם
- 16 רָצוּ הִיתוּמִין לְסַלֵּק בַּעַל חֹב בְּדָמִים - מְסַלְקִין
- 17 אוֹתוֹ, וְאִם רָצוּ - נוֹטְלִין מִן הַקֶּרֶקַע שְׁעוֹר שֶׁבַח
- 18 שְׁלֵהֶן⁷².

(65) ב"מ קי: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת "שמא" מחויבים היוורשים להביא ראיה שהם השביחו. (68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המשוועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשאה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב להביא ראיה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מובן

בְּדִבְרֵי - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן¹⁸ לְהֵבִיא עֲדֵיו; וְאִם נִרְאָה
לָהֶם שְׂאֵינוּ בָּא אֶלָּא בְּעִלְלוֹת דְּבָרִים וּבְטַעֲנוֹת שֶׁל
דִּפִּי - אוֹמְרִים לוֹ: שְׁלֹם, וְאַחֵר כִּף אִם לֹשׁ לוֹ רֵאִיָּה
יִחְזֹר.¹⁹ וְאִם הָיָה הַמְלוּה אֶלֶם²⁰, וְשָׂמָא אֵינוּ יָכוֹל
לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ - מְנִיחִין עַל יְדֵי שְׁלִישׁ²¹.

(16) מימרא של רבא שם. (17) רבא אמר סתם: טען הלווה
אביא עדים שהשטר מזויף ולא התנה שצריך להודיע שמות
העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפסקא הראשונה
של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד
וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזויף אין
שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן
שאברר בעדים שהשטר מזויף - נותנים לו, והרי גם ברישא
המדובר כשאומר שיוכיח הזיף, שאם לא כן הדבר פשוט,
שאינ כל ערך לצווחה שלו במקום עדי קיום. ולפיכך פירש
רבינו את הטענה "מייטנא סהדי (אביא עדים)" כשפירש
שמותם ומקומם. (18) לפי ראיות עיני הדיינים. ובטור חושן
משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלושים יום.
(19) יחזיר לו המלוה מעותיו. (20) אדם תקיף.
(21) ונותנים לו זמן שלושים יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל
זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם
שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם
בשם בעל התרומות שער ג). [בבעל התרומות (ויניציאה
תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים
דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של
רבינא בבבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר
שהכוונה לעניין הודעה ללווה (ראה לקמן הלכה ד והלכה
ה)].

ג. קִבְּעוּ²² לוֹ זְמַן לְהֵבִיא רֵאִיָּה וּלְבַטֵּל הַשְּׁטָר²³,
וְהִגִּיעַ הַזְמַן וְלֹא בָּא - מְמַתִּינִין לוֹ שְׁנֵי וַחֲמִישֵׁי
וְשְׁנֵי²⁴. לֹא בָּא - כּוֹתְבִין עָלָיו פְּתִיחָא²⁵ וּמְשַׁמְתִּין²⁶
אוֹתוֹ, וּמְמַתִּינִין לוֹ וְהוּא בְּגִדּוֹ תִּשְׁעִים יוֹם²⁷;
שְׁלֹשִׁים רֵאשׁוֹנִים - שְׂמָא טוֹרַח לָלוֹת; אֲמָצְעִים -
שְׂמָא הוּא טוֹרַח לְמַכּוֹר²⁸; אַחֲרֹנִים - שְׂמָא הַלּוֹקָה
מִמֶּנּוּ טוֹרַח לְהֵבִיא מְעוֹת. שְׁלֹמוֹ תִּשְׁעִים יוֹם וְלֹא
בָּא - בֵּית דִּין כּוֹתְבִין לוֹ אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסָיו, וּמְתִירִין
לוֹ נְדִיּוֹ.²⁹

(22) בבא קמא שם. (23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל
החוב אינו אדם תקיף. (24) בתי דין יושבים ביום שני
וחמישי בשבוע. ממתנים ללווה שלוש ישיבות שמא יבוא
וישלם. (25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נידוי). ונראה
שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין
הלכה ה). (26) נידוי ושמתא היינו הך ודיניהם מבוארים
בהלכות תלמוד תורה פרק ז. (27) גמרא שם. (28) כשל
מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

ד. אֵין כּוֹתְבִין²⁹ אֲדָרְכָתָא עַד שְׁשׁוּלְחִין וּמוֹדִיעִין
לוֹ. וְהוּא שְׂיֵהִיָּה קְרוֹב לְבֵית דִּין מִהֶלֶף שְׁנֵי יָמִים³⁰
אוּ פְּחוֹת; יָתֵר עַל זֶה³¹ - אֵין צָרִיכִין לְהוֹדִיעוֹ³².
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה כָּל הַתִּשְׁעִים יוֹם

ומשפטיו ל"ש"אל" מה שהוא עושה הוא אומר לישראל
לעשות". ומפורש בגמרא בבא-בבא "מאי דכתיב במלוה
ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול,
"עבד לזה לאיש מלוה". ובשו"ע אדמו"ר הזקן כתב שזה
עיקר באמונה "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים שהצדקה
אינה אלא הלוואה לקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל, וגמולו
ישלם לו בכפליים בעולם הזה.

וסדר גביית החוב כך הוא שצריך שיתבענו תחילה,
שלאחרי כל הכוונות שבגלות צריכים ישראל לתבוע את
ביטול הגלות בפשטות, ובלשון הכתוב "עד מתי אלקים
יחרף צר" "אשר חרפו עקבות משיחך".

ואין צורך להאריך ולבאר גודל ההכרח, שהרי זהו עניין
הנוגע לכל אחד ואחד מישראל ונוגע גם לקב"ה בעצמו,
שהרי "שכינתא בגלותא" וגאולת השכינה תלויה בגאולתם
של ישראל, שנאמר "ושב ה' אלקיך את שבותך" ופירש
רש"י, שהיה לו לכתוב והשיב, אלא כיון שהשכינה שרויה
עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו".
הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא שכל בני
ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה
האמיתית והשלימה.

(על פי "זין מלכות" ספר משפטים סימן יב.)

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד
לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות
מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש
הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בבבא
בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו
שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה
(לפני שתבע את הלווה עצמו). (6) מקור הדינים שבהלכה
זו בתשובת הר"ף (מגיד משנה). (7) קרקע שלי.
(8) מטלטלין. (9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה
על ידי בית דין טעונה הכרזה ושומא וזה ימשך גם כן זמן
מסויים, אבל מטלטלין שמים לו מיד. (10) חרם סתם
מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים
ולא נזכר בגמרא. (11) בית דין כותבים ייפוי כוח למלוה
לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש
ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה
להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות
לרדוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו
(בית יוסף חושן-משפט סי', צח). והרמ"א שם סעיף ה
אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה.
נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. (12) בבא קמא קיב:
(13) בעדים. (14) הלווה בנכותותה של התביעה.
(15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה
על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

ב. טַעֲנִין¹⁶ וְאָמַר: שְׁטָר זֶה שְׁנִתְקַיֵּם בְּפָנֶיכֶם מִזִּיף
הוּא, אֲנִי אֵבִיא רֵאִיָּה וְאֶבְטְלֶנּוּ, וְהָעֵד בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי,
וְהֵם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי¹⁷: אִם נִרְאָה לְדִינִין שֶׁיֵּשׁ מִמֶּשׁ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נְשַׁמְט³³ וְאוֹמַר: עֲתָה אָבִיָּה וְאֶבְטֵל הַשְּׁטָר;
2 אֲבָל אָמַר: אֵינִי בֵּית דִּין - מִיָּד כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא
3 עַל נִכְסָיו, בֵּין עַל הַקְרָקְעוֹת בֵּין עַל הַמְטָלְטְלִין³⁴.
4 וְכֵן אִם הָיָה הַשְּׁטָר עַל הַפְקְדוֹן³⁵ - אֵין מְמַתִּינִין לוֹ
5 תְּשַׁעִים יוֹם, אֲלָא כּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסֵי מִיד³⁶.

(29) שם. (30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת ולהודיע ללווה, שבית דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל לבוא לשיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש לו מה לטעון או ישלם. (31) כשהלווה נמצא במקום רחוק יותר ממהלך שני ימים. (32) מכיוון שהמתין לו כבר תשעים יום ולא בא. [בגמרא שם אמרו, שרבינא עשה מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינא השמיט לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה]. (33) משתמט ודוחה מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. (34) ראה הלכה ה. (35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו. (36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללווה מעות לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור לנפקד להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא ותובע. ואם הוא טוען: איני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו כפושע וחייב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון פרק ד הלכה ז.

- ז. וְאַחֵר שְׁכּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא זו, הוֹלֵךְ הַמְלוֹה
וּמַחֲפֵשׁ. אִם מָצָא לוֹ נִכְסִים בְּגֵי חוּרִין - שְׁמִין לוֹ
מֵהֵן. מָצָא לוֹ נִכְסִים מְשַׁעֲבָדִין מֵאַחֵר זְמַן שְׁטָרוֹ -
טוֹרֵף מֵהֵן⁵¹. וְקוֹרְעִין שְׁטָר הָאֲדָרְכָתָא⁵², וְכוֹתְבִין לוֹ
שְׁטָר הַטָּרְפָּא.

(51) המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקח מן הלווה (ראה מגיד משנה). (52) שם. מאותו הנימוק שאמרנו בקריעת השטר.

- ח. בִּיצֵד כּוֹתְבִין? אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי זָכָה בְּדִין
לְטָרֵף בַּחוּב שְׁפְלוֹנִי חֵב לוֹ, שֶׁהוּא בָּךְ וְכָךְ, מְשַׁדָּה
פְּלוֹנִית שְׁלָקָה פְּלוֹנִי בָּךְ וְכָךְ מְזַמֵּן פְּלוֹנִי. וְכֵכָר
קָרְעֵנוּ הָאֲדָרְכָתָא⁵³ שְׁהִיתָה בְּיָדוֹ, וְהִרְשִׁינוּהוּ לְטָרֵף
מֵזָה בָּךְ וְכָךְ.

(53) בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט.) גירסא אחרת ולפיה טירפא קודמת לאדרכתא.

- ט. וְאַחֵר שְׁכּוֹתְבִין הַטָּרְפָּא לְטָרֵף, מוֹרִידִין שְׁלֹשָׁה
בְּקִיָּאִין לְאוֹתָהּ שְׂדָה, וְשְׁמִין לוֹ מִמֶּנָּה⁵⁴ כְּשֶׁעוֹר
חוּב כְּפִי מֵה שְׂרָאִי לוֹ מִן הַקֶּרֶן וְחֲצִי הַשְּׂבָח, כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֵי⁵⁵. וּמְכַרְזִין עָלֶיהָ שְׁלֹשִׁים יוֹם⁵⁶, בְּדֶרֶךְ
שְׁמְכַרְזִין עַל נִכְסֵי יְתוּמִים.

(54) כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55) למעלה פרק כ"א הלכה א. (56) בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשבית דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלושים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים

- ה. זֶה שְׁאֲמַרְנוּ, שְׁאִם לֹא בָּא בְּסוֹף הַתְּשַׁעִים כּוֹתְבִין
אֲדָרְכָתָא - עַל הַקְרָקְעוֹת; אֲבָל עַל הַמְטָלְטְלִין³⁷,
אֲפִלּוֹ אַחֵר תְּשַׁעִים יוֹם, כֹּל זְמַן שֶׁהוּא אוֹמַר: עֲתָה
אָבִיָּה וְאֶבְטֵל הַשְּׁטָר³⁸ - אֵין מוֹרִידִין הַמְלוֹה
לְמְטָלְטִלִין, שְׁמָא יֹאכֵל אוֹתָם, וְיָבִיא זֶה רְאִיָּה
וְיִבְטֵל הַשְּׁטָר, וְלֹא יִמָּצֵא מֵה יֵטֵל. וְאֲפִלּוֹ הָיָה
לְמְלוֹה קָרְקַע³⁹, שְׁמָא תִּכְסִּיף⁴⁰ אוֹ תִּשְׁתַּדֵּף⁴¹.

(37) בבא קמא שם. (38) ואינו מתחצף לסרב לפקודת בית הדין. (39) ויוכל לגבות ממנה. (40) תכחש ולא תוציא פירות. (41) תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא - בראשית מא, ו - ו שדופות קידם). בהלכה הקודמת באומר איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על מטלטלין ואין חוששים שמא יאכלם המלוה, משום שאין עושים תקנה לטובת סרבנים מתחצפים.

- ו. בִּיצֵד כּוֹתְבִין הָאֲדָרְכָתָא? אִם לְנִכְסִים בְּגֵי חוּרִין
הוֹרִידוּהוּ - אוֹמְרִים⁴²: אִישׁ פְּלוֹנִי נִתְחַבֵּב לְפְלוֹנִי
בְּדִין בָּךְ וְכָךְ, וְלֹא נָתַן לוֹ מַעֲצָמוֹ, וְכִתְבָנוּ לוֹ
אֲדָרְכָתָא זו עַל שְׂדָה פְּלוֹנִית שְׁלוֹ. וְאַחֵר בָּךְ שְׁמִין
לוֹ שְׁלֹשָׁה⁴³ מְאוֹתָה שְׂדָה כְּנָגַד חוּב⁴⁴. וּמְכַרְזִין
עָלֶיהָ⁴⁵ כְּפִי מֵה שְׂרָאִי⁴⁶, עַד שֶׁיִּפְסְקוּ הַמּוֹסִיפִין.
וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ בַּחוּב לְחַלֵּק שְׁשֻׁמוֹ אוֹתוֹ⁴⁷. וְקוֹרְעִין
שְׁטָר הַחוּב⁴⁸, אִם הָיָה שֵׁם שְׁטָר. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ
נִכְסִים בְּגֵי חוּרִין - כּוֹתְבִין הָאֲדָרְכָתָא בָּךְ: אִישׁ
פְּלוֹנִי נִתְחַבֵּב לְפְלוֹנִי בָּךְ וְכָךְ בְּשְׁטָר חוּב שְׁלִישׁ בְּיָדוֹ,

19 וְשֵׁנִים אוֹמְרִים בְּמֵאֲתָיִם, אוֹ אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵאֲתָיִם
20 וְשֵׁנִים אוֹמְרִים בְּמֵנָה - בְּטֹל יָחִיד בְּמֵעוּטוֹ⁷². אֶחָד
21 אוֹמֵר בְּמֵנָה, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשִׁמּוֹנִים, וְאֶחָד אוֹמֵר
22 בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים - נִדּוֹן בְּמֵאָה⁷³. אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵאָה,
23 וְאֶחָד אוֹמֵר תְּשָׁעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים -
24 נִדּוֹן בְּמֵאָה וְעֶשְׂרֵה⁷⁴. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה שְׂמִין בִּיגִינָה.

(70 בבא בתרא קז. 71) השדה שווה מאה דינרים.
(72) מקבלים שומת השניים. (73) ההפרש שבין 80 ל- 120
הוא 40 ובכך מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה-120
ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. (74) כפי
החשבון בבבא הקודמת.

25 טו. בֵּית דִּין שֶׁשְּׁמוֹ לְטוֹרֵף בְּנִכְסֵי לוֹקָח, וְשָׁעוּ בְּכָל
26 שְׁהוּא - מִכְרָן בְּטֹל⁷⁵; שְׁהָרִי הֵן כְּשִׁלִּית לְטוֹרֵף
27 וְלֹלֹקָח, וְיֵשׁ לָהֶן רְשׁוּת לְתַקֵּן אֲבָל לֹא לַעֲוֹת⁷⁶,
28 כְּשִׁלִּית⁷⁷. וְכָל הַמּוֹרִים בְּזֶה הָדוּר.

(75) תשובת הרי"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה
לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה י"א)
שבפחות משתות מכרם קיים, משום שיתומים חייבים
לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא
היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיקך הדיינים
עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן
הדין גם כשגובים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין
להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים
כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כממונים.
(76) לקלקל. (77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח
דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה
בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם
הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושו. ובטורי זהב שם
מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום
שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים
עצמם, אבל בבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין
ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

29 טז. בֵּית דִּין⁷⁸ שֶׁשְּׁמוֹ לְבַעַל חוֹב, בֵּין בְּנִכְסֵי לֹה בֵּין
30 בְּשִׁעְבָדִין שֶׁבִּיד הַלּוֹקָח, וְלֵאחֶר זְמַן הַשִּׁיגָה יָדוֹ
31 שָׁל לֹה אוֹ שָׁל נִטְרָף אוֹ שָׁל יוֹרְשִׁינָה, וְהֵבִיאוּ
32 לְבַעַל חוֹב אֶת מְעוֹתָיו - מִסְלָקִין אוֹתוֹ⁷⁹ מֵאוֹתָהּ
33 קֶרְקַע⁸⁰; שֶׁהַשּׁוֹמֵא חוֹזֵר לַפְעָלִים לְעוֹלָם, מִשּׁוּם
34 שְׁנֵאֵמַר: וְעִשִּׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב.

(78) בבא מציעא לה. (79) שם: "הילכתא שומא הדרא
(חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו
ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין
בטורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כתב שהרא"ש
חולק בטורף מלוקח ופסק שבלוקח לא שייך ועשית הישר
והטוב, משום שידע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה
ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר
לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן]. (80) קרקע דווקא,
אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא
שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם

משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה
לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם,
כמבואר למעלה הלכה ו. ונבבית יוסף חושן משפט סימן
קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין
מכריזים שלושים יום].

1 י. וְאַחֶר כֵּן מְשַׁבְּעִין אֶת הַלֹּה שְׁאִין לוֹ כְּלוּם⁵⁷,
2 כְּתֻבָּת הַגְּאוּנִים, אִם הָיָה הַלֹּה עִמָּנוּ בְּמִדְיָנָה.
3 וּמְשַׁבְּעִין אֶת הַטּוֹרֵף⁵⁸ בְּקִיטַת חֶפְץ⁵⁹ שֶׁלֹּא נִפְרַע
4 חוֹב זֶה, וְלֹא מִחֻלוֹ, וְלֹא מִכְּרֹו לְאַחֶר⁶⁰. וְאַחֶר כֵּן
5 מוֹרִידִין אוֹתוֹ⁶¹ לְנִכְסֵי הַלּוֹקָח בְּשׁוּמָא שְׁלֹו⁶²,
6 וְכוֹתְבִין הוֹרְדָה.

(57) שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין
גובים מלוקחות. (58) משנה כתובות פז. (59) של מצוה,
כדין כל הנשבעים ונוטלים. (60) שבועה זו היא תקנת
חכמי המשנה הקדמונים. (61) אם לא נמצאו קונים במחיר
גבוה משומת הבקאים, ואם ישנם כאלה אין כופים את
המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים
את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע.
(62) כפי מה ששמו הבקאים בשבילו.

7 יא. וְכִיצַד כּוֹתְבִין⁶³? אַחֶר שֶׁשְּׁמִנוּ לְפָלוּנִי בְּשׁוּמָא
8 שְׁהִיתָה בִּידִי⁶⁴, וְהִכְרַזְנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּרֹאוֹי,
9 וְהַשְׁפַּעְנוּ אֶת זֶה הַטּוֹרֵף וְאֶת בְּעַל חוֹב, הוֹרְדֵנוּהוּ
10 לְשִׁדָּה פְּלוֹנִית לְהִיּוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּדֶרֶךְ שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ
11 אָדָם בְּקִנְיָנוּ.

(63) שטר ההורדה. (64) נראה שהכוונה לשטר שומא
שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר
שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא
בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור
חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה
וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

12 יב. וּמֵאִימַתִּי⁶⁵ אוֹכַל הַטּוֹרֵף פְּרוֹת שְׂדֵה זֹ?
13 מִשִּׁפְסָקוֹ יְמֵי הַהִכְרָזָה⁶⁶.

(65) בבא מציעא לה: (66) כרבא שם, משום שרבא הוא
אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה. ומדבריו יוצא,
שהלכה ככתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק
בוה על רבה רבו).

14 יג. כָּל אֲדִרְכָתָא⁶⁷ שְׁאִין כְּתוּב בָּהּ: קֶרְעָנוּהוּ לְשִׁטְר
15 הַהִלּוּאָה - אֵינָה אֲדִרְכָתָא⁶⁸. וְכָל טְרַפָּא שְׁאִין כְּתוּב
16 בָּהּ: קֶרְעָנוּהוּ לְאֲדִרְכָתָא - אֵינָה טְרַפָּא. וְכָל שׁוּמָא⁶⁹
17 דְּלֹא כְּתוּב בָּהּ: קֶרְעָנוּהוּ לְטְרַפָּא - אֵינָה שׁוּמָא.

(67) בבא בתרא קסט. (68) שאם לא קרעו את השטר יוכל
המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. (69) ראה
למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים
שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר
ההורדה - הכוונה כאן לשטר הורדה.

18 יד. שְׁלֹשָׁה⁷⁰ שְׁיָרְדוּ לְשׁוּם, אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵנָה⁷¹

פרק שלשה ועשרים

1 מבאר דין שטרי חוב המוקדמים או מאוחרים, ודין שטרי
מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי,
ושאין כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר
המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר לחתום
על שטר, ודין מי שנמחק שטר חובו, ודין שטר חוב שנקרע,
ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני
שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה
ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

9 א. שטרי חוב² המקדמים³ - פסולין⁴; שהרי טורף
10 בהן לקוחות שלא פדין. ולפיכך קנסו אותו חכמים,
11 ולא יגבה בשטר מקדם אלא מבני חורין⁵, גזירה
12 שקמא יטרף בו מזמן ראשון שהקדימם⁶.

2 משנה שביעית פ"ח, ה. 3 הזמן הכתוב בהם הוא
מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לזה בתשרי וכתוב בו ניסן של
אשתקד. 4 אין גובים בהם מן הלקוחות כלל, אפילו מיום
ההלוואה. 5 פסק כ"ר"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה
שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה,
שהלוה יכול לטעון פרעתו. 6 בבבא-מציעא עב. שאלו
למה אין גובים מלקוחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר
רבי יוחנן: "גזירה שמא יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם
משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי
דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת,
שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי
מאיר. [רבינו בפירושו לשביעית שם מפרש "המוקדמים",
כגון שלוח ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את
החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר
זמן לזה שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע בידך
לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש מסובך כזה,
ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה
לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים
לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנץ
שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש
באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתרץ
שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן.
נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך].

13 ב. שטרי חוב⁷ המאחרין⁸ - פשוטין⁹; שהרי הורע
14 פחו של פועל השטר, שאינו טורף אלא מזמן
15 השטר¹⁰. ואף על פי שלא פתבו בו שהוא מאחר -
16 הרי זה פשוט.

7 שם. 8 זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. 9 בין שכתבו
בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר
ההלוואה (רשב"ם בבא-בבא קעז:). 10 והמלוה הסכים
לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג,
כתב: במה דברים אמורים שמאחרים כשרים, כששעבד
למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מכאן ואילך, אבל אם
לא כתב לו כן - פסול, שמא יקנה הלוה שדה אחר היום
שלוח, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה
למלוה, וכשיוציא מלוה שטר-חוב זה שזמנו אחר יום קניית

הר"ן מדייק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך
לכתוב שטר מכר כלוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע.
והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

1 יז. קרקע¹¹ ששמו אותה לבעל חוב, ואחר כך
2 שמוה בית דין לבעל חוב של זה המלוה¹² - הרי זו
3 חוזרת; לא יהא פחו גדול מפת פועל חוב הראשון.
4 מקרה פועל חוב או נתנה במתנה, או ששמה לבעל
5 חוב מדעתו¹³, או שמת והורישו - אינה חוזרת¹⁴.
6 שמו קרקע¹⁵ לאשה¹⁶ ונשאת¹⁷, או ששמו ממנה¹⁸
7 ונשאת - פועל בנכסי אשתו כלוקח הוא¹⁹, ולא
8 מחזיר²⁰ ולא מחזירין לו²¹.

81 בבא מציעא שם. 82 כגון, ראובן שלוח משמעון
ושמעון לוה מלוי והגבו בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר
כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של
שמעון. 83 הלוה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון
החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. 84 שם
אמרו: מכרה, נתנה והורישו - לדברי הכל אינה חוזרת.
ונימקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיוורד
לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה
מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון ההלוואה. ופסק הר"ף
שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו
קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר
כשהורישו בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן
עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא
שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה
באה לידו ממילא. ורבינו כתב בפירוש "מת והורישו"].
85 שם. 86 פנויה, שהלווה מעותיה. 87 אחר
שנכנסה הקרקע לרשותו ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י
שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה
לבעלה בנידונייתה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי
התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ז שיאכל
פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף
נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה
האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם כקנויים לו ממש בחיי
האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו
כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם)].
88 לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. 89 שם אמרו,
שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה
התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את
הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא
מוציא מידם כלוקח ראשון. 90 את הקרקע שגבתה
כבעלת חוב. 91 אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה
יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין
אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו
אפילו הוא כיוורש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא
הקודמת, ובא רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי
שמחזירים ליורש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות
שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבדק הבית
שלו).

17 עד תשירי, ונמצא המלוה טורף בשטר זה מניסן
18 שלא פדין²⁵, שלא הגיע לידו עד תשירי.

(20) משנה, שם קסז: (21) עושים קבלת קנין על שעבוד נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללווה, וכשימסרהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין. (22) אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר בידכם עד שיבוא הלווה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם, שאין כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים שמא יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). (23) שכותבים ללווה שאין מלוה עמו. (24) כתוב בו שקנו מיד הלווה. (25) ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבבא-מציצה יג.

19 ו. עדים²⁶ שקנו מיד הלוי או המוכר וכיוצא בהן²⁷,
20 ונתאחרה כתיבת השטר זמן מרבה: אם ידעו יום
21 שקנו ממנו בו - כותבין בשטר זמן הקנין ואף על
22 פי שאינו זמן חתימתו, ואין צריכין לומר²⁸:
23 ונתאחרה כתיבת ידנו עד יום פלוני²⁹; ואם לא ידעו
24 יום שקנו בו - כותבין זמנו של שטר משעת כתיבה.
25 וכן³⁰ מי שנמסרה להן העדות במדינה אחת, וכתבו
26 העדים במדינה אחרת - אין מזכירין בשטר מקום
27 שנמסרה בו העדות, אלא מקום שכתבו בו חתימת
28 ידן.

(26) שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו לכותבי שטרות. (27) כגון שטרי מתנה. (28) לכתוב בשטר. (29) ואין מקום לחשוש שמא יטרוף שלא כדין, משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא שם אמרו: "שטרי אקנייתא". ומפרש רבינו חננאל: כל שטר שיש בו קנין. ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א (מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמודבר בשטרי מכר ומתנה ולא בשטרי הלוואה, משום שאין לגבות המושעבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא כדין. ורבינו לשיטתו, שטורף משעת הקנין. (30) הוראת רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן, וב'טור' חו"מ סי' מג) שיש לנסח את השטר באופן שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי כשיקרא). ובכן כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו מפלוני ביום פלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני. וכשאינם זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו מפלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני, ונתנו לפלוני. ובדומה לזה מנסחים את המקום.

29 ז. שטרי מקח וממכר³¹ שלא נכתבו בזמן, אפלו
30 המאחרין - פסולין; שהרי אפשר לטרוף בהן שלא
31 פדין. כיצד? כגון שחזר המוכר וקנה השדה מיד
32 הלוקח קדם שניע זמן השטר המאחר, ויוציא
33 הלה³² השטר המאחר ויאמר: חזרתי ולקחתיה פעם
34 שניה ממך, ונמצא טורף שלא פדין³³. ולמה³⁴ לא
35 נחש בן לשטר חוב המאחר, שמא יפרענו קדם
36 שניע זמנו³⁵ ויכתב שובר³⁶, ויחזר ויוציא השטר

שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בבא קמא): "ואי סלקא-דעתך דאיני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך שאפילו אם התנו שהשעבוד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים)?" ומכאן שמאוחרים אינם כשרים אלא כששעבד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכך היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פי"ח ה"א, שאם לא התנה בפירוש, "דאיני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמודבר כשכתב בשטר "דאיני"? וב'קצות החושן' סי' מג ס"ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר - ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ח ח"ו מ" קיב, א).

1 ג. שטר¹¹ שכתבוהו ביום¹², ונתתם בלילה הסמוך
2 לו - פסול, מפני שהוא מקדם¹³. ואם היו עוסקים
3 בענין¹⁴ עד שנכנס הלילה וחתמוהו, אף על פי
4 שקנו ממנו בלילה¹⁵ - פשוט¹⁶.

(11) משנה, גיטין יז. (12) ונכתב בו הזמן הנכון של אותו יום. (13) שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. (14) באותו ענין, ומשום כך נתאחרה החתימה. (15) כשעשו קבלת קנין ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עוסקים באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו, והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעוסקים באותו ענין, יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). (16) כרבי אלעזר ברבי צדוק, שם יח.

5 ד. שטר¹⁷ שזמנו כתוב בשפת או בעשרה בתשירי¹⁸
6 - שטר מאחר הוא ופשוט. ואין חוששין שמא מקדם
7 הוא, ובאחד בשפת או באחד עשר בתשירי נכתב,
8 אלא מעמידין השטר על חזקתו¹⁹; שהדבר ידוע
9 הוא שאין כותבין בשפת, ולפיכך אחרוהו.

(17) ברייתא בבא-בבא קמא. (18) ביום הכיפורים. וברור הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר. (19) כל שטר שעדים חתומים עליו הוא בחזקת כשרות, והבא לפסול אותו צריך להביא ראיה.

10 ה. כותבין²⁰ שטר ללוה אף על פי שאין המלוה
11 עמו²¹, ואין כותבים למלוה עד שיהיה לוה עמו²².
12 במה דברים אמורים²³ בשטר שיש בו קנין²⁴,
13 שהרי משעה שקנו מידו נשתעבדו נכסיו; אבל
14 שטר שאין בו קנין - אין כותבין אפלו ללוה עד
15 שיהיה מלוה עמו ויתן השטר ביד המלוה בפנינו.
16 שמא יכתב עתה ללוות ממנו בניסן, ולא ללוה ממנו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 מִנְכָּסִי פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָף מִזְמֵן פְּלוֹנִי, וּמֵת אָבִיו וְעָדִין
17 לֹא טָרַף - הֲרִי הֵבֵן טוֹרֵף בְּעֵדוּת זֹו.

(44) ב"ב קסט. (45) מיד הלוקח מן הגזול.

18 י. לְפִיכָף⁴⁶ אֵין כּוֹתֵבִין שְׁנֵי שְׁטָרֵי מִכָּר עַל שְׂדֵה
19 אַחַת, שְׁמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקֵחַ קִנּוּיָא עִם בְּעַל חוֹב⁴⁷
20 וְיִטְרֹף שְׁלֹא בְּדִין. פִּינֵצַד? יָבוֹא זֶה וְיִטְרֹף שְׂדֵה זֹו
21 בְּעֵדוּת שְׁהֵעִידוּ לוֹ מִחֲמַת אָבִיו, וְיִחְזֹר הַלּוֹקֵחַ
22 וְיִטְרֹף בְּשִׁטְר הַמִּכָּר שְׁבִידוֹ מִן הַלְקוּחוֹת שְׁלָקָהוּ
23 אַחֲרָיו⁴⁸, וְיִקְרַע⁴⁹ שְׁטֵר הַמִּכָּר שְׁבִידוֹ, וְיִחְזֹר בְּקִנּוּיָא
24 וְיַעֲמִד⁵⁰ בְּשְׂדֵה שְׁנִטְרָפָה מִמֶּנּוּ, וְיָבוֹא הוּא⁵¹ שְׁטִרְפָּה
25 בְּעֵצְמָה וְיִטְרֹף אוֹתָהּ פֶּעַם אַחֶרֶת בְּעֵדוּת עֲדִיו⁵²,
26 וְיִוצִיא הֵלָה שְׁטֵר הַמִּכָּר הַשְּׁנִי וְיִטְרֹף בּוֹ לְקוּחוֹת
27 אַחֲרֵים⁵³ שְׁלֹא בְּדִין. אִם כֵּן, מִי שְׁנֵאָבֵד לוֹ שְׁטֵר
28 הַמִּכָּר וְעָדִיו קִימִין, פִּינֵצַד יַעֲשֶׂה? יִכְתְּבוּ שְׁטֵר שְׁנִי,
29 וְיֹאמְרוּ בּוֹ: שְׁטֵר זֶה אֵין גּוֹבִין בּוֹ לֹא מִנְכָּסִים
30 מִשְׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְכָּסִים בְּגִי חוֹרִין, וְלֹא כְּתִנּוּהוּ
31 אֶלָּא לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זֹו בְּיַד פְּלוֹנִי הַלּוֹקֵחַ, כִּדִּי שְׁלֹא
32 יִוצִיאָהּ מִיָּדוֹ הַמּוֹכֵר⁵⁴ וְלֹא יוֹרְשִׁיו.

(46) שם. (47) שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו
שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר.
(48) מן הלווה. (49) בית-דין קורעים אותו. (50) יחזיק
שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב
שטרפה. (51) בן בעל החוב. (52) על-ידי בית-דין אחר,
שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. (53) שלקחו אחריו
מאותו המוכר - הלווה. (54) שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

33 יא. בְּשְׁטָרֵי הַחוֹבוֹת⁵⁵ אֵינוֹ כֵּן. אָף עַל פִּי שְׁעָדִיו
34 קִימִין וְקִנּוּ מִידוֹ, וְחֹזֵר בְּשַׁעֲתוֹ וְאָמַר: שְׁטֵר
35 שְׁכַתְּבָתֶם לִי, עֲתָה אָבֵד אוֹ נִשְׁרַף - אֵין כּוֹתֵבִין לוֹ
36 שְׁטֵר שְׁנִי, שְׁמָא פָּרַעוֹ אוֹ מִחְלוֹ⁵⁶. וְאֶפְלוּ הֵיָה הַחוֹב
37 לְזִמְן⁵⁷. וְאֵינוֹ גּוֹבֵה בְּעֵדִים אֵלּוּ פְּלוֹם, אֶלָּא אִם
38 הֵלָה אוֹמַר: לֹא הִיוּ דְּבָרִים מַעֲלוֹם⁵⁸; שְׂדֵה הַחֲזֹק
39 כִּפְרִין⁵⁹ בְּעֵדוּתָן⁶⁰, כִּמּוֹ שְׁתִּבְאָר⁶¹.

(55) ברייתא, שם קסח: (56) מחל החוב ללווה, ועכשיו
רוצה לחזור בו. (57) אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון
וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם
פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתערער תקפו. ועוד,
יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את
השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם
הרשב"א). (58) שלא לוה ולא כתב שטר. (59) נתברר
שהוא שקרן. (60) של עדי השטר. (61) בפ"ו מהל' טוען
ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך:
לוייתי ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזק כפרן.

40 יב. מִי⁶² שְׁכַלָּה⁶³ שְׁטֵר חוֹבוֹ וְהֲרִי הוּא הוֹלֵף
41 לְהַמְחִיךְ⁶⁴ - מַעֲמִיד עָלָיו עֲדִים⁶⁵, וְכֹא לְבִית דִּין,
42 וְהֵם⁶⁶ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוֹם⁶⁷. אֲבָל עָדִי הַשְּׁטֵר עֲצָמָן אֵין

1 הַמְאָחֵר³⁷ וְיִטְרֹף בּוֹ שְׁלֹא בְּדִין? לְפִי שְׁכַל הַכּוֹתֵב
2 שְׁטֵר מְאָחֵר - תִּקְנָתוֹ שְׁיִכְתֹּב הַשּׁוֹבֵר סֵתָם³⁸, שְׁכַל
3 זִמְן שְׁיִצֵּא הַשְּׁטֵר יִשְׁפֹּר אוֹתוֹ זֶה הַשּׁוֹבֵר; וְאִם לֹא
4 עֲשֶׂה כֵּן וְכָתֵב הַשּׁוֹבֵר בְּזִמְן הַפְּרָעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד
5 עַל עֲצָמוֹ⁴⁰.

(31) מימרא של רב המנונא, שם קעא. (32) הלוקח.
(33) רב המנונא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמא
יטרוף מלוקח שקנה אותה שדה אחר הזמן שכתוב בשטר
המאוחר. [נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טורף"
משמעותו - מוציא מיד הלוקחות]. אבל בשביל הפסדו של
המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה
לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר.
(34) שאלה זו וההסבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם.
(35) הזמן הכתוב בשטר. (36) יטעון שאבד השטר, ויכתוב
ללווה שטר פרעון. (37) שזמנו מאוחר לזמנו של השובר.
(38) בלי זמן. (39) כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון.
(40) ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של
זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלוקחות,
שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא,
שהלווה יתירשל שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר; ב.
יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל
שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא
רחוק מהמציאות. [הרמב"ן (מובא במגיד-משנה כאן) שואל
למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה
שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר
המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותירץ,
שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות
ממשועבדים כשיטרפו בעל-יחוב של הלוקח את השדה,
ועוד שמא ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה
את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר
המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין].

6 ח. מִי שְׁמִכְרִי⁴¹ שְׂדֵהוּ בְּאִנְסָה וּמָסַר מוֹדְעָא⁴², או
7 שְׁקָדָם וּמָכַר אוֹ נָתַן לְאַחֵר קָדָם שְׁיִמְכֹּר לְאִנְסָה - הֲרִי
8 הַמְּעוֹת שֶׁל אִנְסָה אֶצֶל הַמּוֹכֵר כְּמִלְוֶה עַל פֶּה, וְאֵינוֹ
9 טוֹרֵף בְּשִׁטְר מִכָּר שְׁבִידוֹ פְּלוֹם⁴³; מִפְּנֵי שְׁאִין דִּין
10 שְׁטֵר זֶה שְׁיִכְתֹּב, וְלֹא נִכְתֵּב אֶלָּא מִפְּנֵי הָאִנְסָה. וְכֵן
11 כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה.

(41) מימרא של רבא, בבא-מציעא עב: (42) הודיע לשני
עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס
למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה
שם). (43) אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר,
ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

12 ט. אֶפְשָׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שְׁיִטְרֹף בְּלֹא שְׁטֵר, אֶלָּא בְּעֵדוּת
13 עַל פֶּה. פִּינֵצַד? כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדוּת שְׂזוֹ גְּזוּלָה
14 מֵאָבִיו - הֲרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֵלּוּ, וְאֵין פֶּאֶן
15 שְׁטֵר. וְכֵן אִם הֵעִידוּ לוֹ שְׁנַגְמַר הִדִּין לְאָבִיו לְטָרֵף

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פותבין לו שטר אחר, אף על פי שנמחק בפניהם;
2 אכל באין לבית דין, ובית דין עושין לו קיום.
62 משנה, שם קסח. 63 נתקלקל, שלט בו רקבון.
64 במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים היודעים מה היה כתוב בו]. 65 שיקראו את הכתוב בשטר. המדובר הוא, כשא"אפשר למלוה לבוא עכשיו לבית-דין, כדי לקבל קיום. 66 בית-הדין. 67 מאשרים בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה הבאה. וקיום זה עושים כשארין עדי השטר לפנינו. 68 ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.

85 ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור את השובר.

- יז. מי שהוציא⁸⁶ שטר חוב במנה, ואמר⁸⁷: עשו לי ממנו שנים בתמשים חמשים - אין עושין⁸⁸; ושזכות היא ללוה⁸⁹ להיות הכל בשטר אחד, שאם יפרענו מקצת - נמצא שטר פגום⁹⁰. וכן⁹¹ אם הוציא שני שטרות בתמשים חמשים, ואמר: עשו לי אותן במאה - אין עושין לו, אלא עושין לו קיום לכל אחד ואחד; ושזכות היא ללוה להיות שנים, שלא יכף אותו בדין בפעם אחת לגבת הכל⁹².

86 מימרא של רבא, שם קעב. 87 לבית-דין. 88 שלא מדעת הלווה. 89 ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. 90 שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פי"ד ה"א): הפגום את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. 91 רבא, שם. 92 אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבת אחת פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמט ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאינ-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

- יח. הוציא⁹³ שטר חוב במאה, ואמר: קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בתמשים⁹⁴ - אין שומעין לו. שמה פרעו הכל, וכתב לו שובר על שטר של מאה; וכשיחזר ויוציא קיום זה⁹⁵ על שטר חמשים, ויוציא הלוה השובר - יאמר לו: זה שטר אחר הוא⁹⁶.

93 מימרא של רב אשי, שם. 94 משום שנפרעת חמשים. 95 של בית-דין על חמשים. 96 שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

פרק ארבעה ועשרים

1 מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מוחזק שמו בעיר שלושים יום ושארין עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

- א. ככר בארנו⁹⁷, ששטר חוב שיש בו קנן - פותבין אותו ללוה אף על פי שאין המלוה עמו. וכן פותבין⁹⁸ שטר למוכר אף על פי שאין הלוקח עמו.

- יג. כיצד מקימין שטר זה? פותבין שטר אחר ואומרים: אנו בית דין פלוני ופלוני ופלוני, הוציא פלוני בן פלוני שטר נמחק לפנינו, וזמנו ביום פלוני, ופלוני ופלוני עדי⁹⁹. ואם כתבו¹⁰⁰: והזקקנו לעדותן של עדים¹⁰¹ ונמצאת מכות¹⁰² - גובה בשטר זה שכתבו לו, ואין צריך קיום אחר; ואם לא כתבו בן¹⁰³ - צריך להביא ראיה על העדים הראשונים¹⁰⁴ עד שתתקיים¹⁰⁵ עדותן.

69 מובן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה, סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. 70 ברייתא, שם קסח. 71 עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו, ואישרו חתימתם. 72 לא מצאנו כל שינוי או פגם בעדותם. 73 כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים על השטר לא היו מקיימות בבית-הדין. 74 על חתימת עדי השטר. 75 תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

- יד. שטר חוב¹⁰⁶ שנתקרא¹⁰⁷ - פשר. נמחק או נטשטש, אם רשומו נפר¹⁰⁸ - פשר. נקרא קרע בית דין - הרי זה פסול¹⁰⁹. איזהו קרע בית דין? שתי וערב¹¹⁰.

76 שם. 77 שלא בכוונה. 78 ניכרות האותיות, ואפשר לקרוא. 79 הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף. 80 לארכו ולרחבו. פסק כאב"י שם נגד דעת רב יהודה. [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבלי - לא הביאה רבינו, וגם הרי"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי, השמיט שיטה זו].

- טו. מי שפרע¹¹¹ מקצת חובו: אם רצה¹¹² - מחליף, וכותבין לו בית דין שטר אחר בשאר החוב מזמן ראשון, אכל לא עדי השטר¹¹³; ואם רצה - יכתב שובר¹¹⁴.

81 שם קע: 82 המלוה. 83 כרב הונא אמר רב, שם. 84 שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ג מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-עזר סי' קכ מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תיקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום, כדי לקיים "וכתב ונתן", ויש כוח ביד חכמים להפקיע כספה של האשה, משום שהפקר בית-דין - הפקר. וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"א.

ג. אחד השטרות הנכתבין לאחד שלא בפניו חברו ואחד השטרות שאין פותבין אותן אלא מדעת שניהם ושניהן עומדין, כגון שטר שפותבין למלוה¹⁸ או ללוה¹⁹ - פלן צריכין שיהיו העדים מכירין השמות שבשטר²⁰, שזה הוא פלוני בן פלוני וזהו פלוני בן פלוני; שמה יבואו שנים ויעשו קניניא, וישנו שמותיהן בשמות אחרים, ויודו זה לזה.

(18) כשלווה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכירין" גבי גט ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם, שמה יכתוב גט על שם אשה וזה שאינה אשתו, ויתנו לה ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמה האשה כותבת את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ותתן לו השובר ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר שחוששים שמה יש שם עוד אדם ששמו כשמו וגם שמות אבותיהם שוים, שהרי שנינו (שם קעב.): שני יוסף בן שמעון הדריים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב (פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה), ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאנים מכירים את הלוהק ואת המלוה].

ד. כל מי²¹ שהחזיק שמו בעיר שלשים יום²² - אין חוששין לו שמה אחר יוש לו²³, והוא שנהו פדי לרמות ולעשות קניניא; שאם אתה אומר פן - אין לדבר סוף. לפיכך, מי שלא החזיק שמו בעיר שלשים יום, ובא ואמר: כתבו עלי שטר שאני חייב לפלוני או לזה כך וכך דיגריין - אין פותבין לו עד שיביא ראיה שזה שמו או יחזוק²⁴.

(21) שם קסז: אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

ה. כל שטר²⁵ שיצא לפנינו ויטען הלוה ויאמר: איני חייב פלוס, שמה רמאי אחר העלה שמו פשמי והודה לזה; או שאמר: לא לזה אני חייב פלוס אלא

1 וכן פותבין שובר למלוה אף על פי שאין הלוה
2 עמו, ושובר לאשה⁴ אף על פי שאין בעלה עמה,
3 וגט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו⁶. אבל אין
4 פותבין שטרי ארוסין ונשואין⁷, ושטרי אריסות
5 וקבלנות⁸, ושטר ברירת הדינין⁹ או שטר טענות
6 בעלי דינין¹⁰ וכל מעשה בית דין, אלא מדעת
7 שניהם. וכל השטרות האלו¹¹ צריכין להזהר
8 בתקונן¹² פשאר השטרות¹³.

(2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בטרא קסז:
(4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבא-מציעא יג:) שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [וב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמה יכתוב שטר בתשרי וימסרנו ללוהק בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין באמת נקנתה השדה ללוהק הראשון וכדין יטרוף. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרח - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדוניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיבול. כשקבע לו חלק מסוים מהיבול, כגון שליש או רביע, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היבול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דיין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירוורין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דינים; ב. שטר הטענות. וקיבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיצא בהם.

9 ב. ומי נותן¹⁴ שטר הסופר? בשטרי הלוואה - הלוה
10 נותן שטר¹⁵. ובשטרי מקח וממכר - הלוהק¹⁶ נותן
11 שטר. והאשה נותנת שטר הגט¹⁷. והחתן נותן שטר
12 שטר הארוסין או הנשואין. והמקבל וכן האריס או
13 השכיר נותן שטר השטר. אבל שטר ברירת הדינין
14 או טענות בעלי דינין - שניהם נותנין שטר.

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומוכן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט,

1 לְאַחַר, וְזֶה רִמָּאִי הוּא וְהַעֲלָה שְׁמוֹ כְּשֶׁמַּעַל חוֹבִי
2 - מֵאַחַר שֶׁלֹּא הִחֲזִק שֵׁם שְׁנֵים שְׁשִׁמּוֹתֵיהֶן שְׁוִין, אֵין
3 חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵיו; שִׁחְזָקָה הוּא, שְׁאֵין הָעֲדִים
4 חוֹתְמִין עַל הַשֹּׁטֶר אֲלָא אִם בֶּן מִפְּרִין אֵלוֹ הַנִּזְכָּרִים
5 בַּ26. וְכֵן חֲזָקָה שְׁאֵין חוֹתְמִין עַל הַשֹּׁטֶר אֲלָא אִם
6 בֶּן נֹדַע לָהֶם בְּרֹדָאֵי שְׁאֵלוֹ שְׁהָעִידוֹ עַל עֲצָמָן
7 גְּדוּלִים²⁷ וְכֵן דַּעַת. וְאֵין הָעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשֹּׁטֶר
8 אֲלָא אִם בֶּן יוֹדְעִים לְקִרְוֹת וּלְחַתָּם.²⁸

22 שְׁהָעֲדָנוּ עָלֵינוּ וְזֶהוּ שְׁהָעֲדָנוּ לוֹ בְּהַלְוָאָה. וְכֵן אֵין
23 מְגַרְשִׁין גְּשׁוּמֵיהֶן אֲלָא זֶה בְּפָנֵי זֶה. וְכֵן אִם נִמְצָא
24 לְאַחַד בֵּין שְׁטֻרְתֵּיהֶן⁴² שׁוֹבֵר שְׁשִׁטְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן
25 שְׁמַעוֹן⁴³ פְּרוּעַ - שְׁטֻרֹת שְׁנֵיהֶן שְׁעָלִיו⁴⁴ פְּרוּעִין⁴⁵.
26 וְכִיצַד יַעֲשֶׂה אֵלוֹ שְׁשִׁמּוֹתֵיהֶן שְׁוִין וְשִׁמּוֹת אֲבִיהֶן
27 שְׁוִין? יִשְׁלֹשׁוּ⁴⁶. הֵיוּ שְׁמֹת אֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶן שְׁוִין -
28 יִכְתְּבוּ סִמְנֵיהֶן⁴⁷. הֵיוּ דוֹמִין זֶה לָזֶה בְּצוּרָתָן -
29 יִכְתְּבוּ יְחוּסָן⁴⁸. הֵיוּ שְׁנֵיהֶם לְוִיִּים, שְׁנֵיהֶם כְּהֻנִּים -
30 יִכְתְּבוּ דוֹרוֹת⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכותבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלווית לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כותבים כשאין מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לוה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לוה. (43) שליותי ממנו כסף. (44) אם לוה משניהם, ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לגבות את החוב - פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב ממנה-נפשו, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרועי חובי או חובי של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לו לקחתי שובר או נאבד, ואף-על-פי שבדרך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). [במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותי שטרו של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין". ופירשו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוע. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירש רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר (נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותי של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא]. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמוותיהם שוים.

31 ט. הוציא עליו⁵⁰ שטר שכתוב בו: אני פלוני בן פלוני לוייתי ממך⁵¹ מנה, אף על פי שאין בו שם המלוה - כל מי שייצא שטר זה מתחת ידו גובה⁵² בו⁵², ואינו יכול לדחותו ולומר: של אחר הוא

(25) שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאינם מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה - אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול". (28) ראה ההלכה הבאה.

9 ו. עדים שאין יודעין לחתם, וקראו להן²⁹ נגר חלק וחתמו על הרשום - מפין אותן³⁰ מפת מרדות³¹, והשטר פסול³².

(29) רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את העדים. (31) הלקאה בעוון עבירה על דברי חכמים נקראת "מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותו הלקאה מן התורה. (32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך: "ונגידה (הלקה) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה התירו לכתחילה לחתום כך, הרי ברור שהחתומה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מחלק בין לכתחילה לבין דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא ומקרים לפניהם. אבל מלקים רק כשאינם יודעים לחתום וקראו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על חתימה הלקה.

12 ז. ראש בית דין³³ שהיה יודע ענין השטר, וקרא השטר לפניו הסופר שלו, הואיל והוא מאמין³⁴ אות³⁴ ואימתו עליו³⁵ - הרי זה חותם על השטר אף על פי שלא קראוהו הוא בעצמו. ואין שאר העם³⁶ רשאים לעשות בן³⁶, עד שיקרא העד³⁷ השטר מלה במלה.

(33) שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו. (35) הסופר מפחד מפניו ולא יעז לשנות. (36) שם: "ודוקא רב נחמן וספרי דיני, אבל רב נחמן וספרי אחריני, ספרי דינא ואינא אחרינא - לא". (37) החותם על השטר.

18 ח. שנים³⁸ שהיו בעיר, שם כל אחד מהן יוסף בן שמעון - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה³⁹, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב⁴⁰, אלא אם בן באו עדי השטר בעצמן⁴¹ ואמרו: זהו השטר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמרא (שם) וברור שבי"ד לא יגבה תחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתרץ את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידיה, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידיה ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אע"פ שהיא עכשיו עידיה שלו. וכן ביאר רבינו בבבא-קמא ח. את הברייתא, ובחיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב'טור' ח"מ סי' קב, שאם היתה לו עידיה ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"ד.

יא. הוציא שטר חוב על חברו, והלה⁶⁶ מוציא שטר שמוכר לו השדה⁶⁷: אם היו במקום שנותן הלוקח המעות ואחר כך פותח לו המוכר את השטר - הרי שטר חובו של זה בטל; שהרי אומר לו⁶⁸: אלו הייתי חייב לך - הנה לך לפרע חובך⁶⁹. אבל במקום שכותבין ואחר כך נותנין⁷⁰ - הרי שטר החוב קיים; שהרי זה אומר: מכרתי לך את השדה כדי שיהיו לך נכסים ידועים שאגבה מהן חוב שלי.

(66) הלווה. (67) שהמלוה מכר לו שדה אחר זמן ההלוואה הכתוב בשטר. (68) הלוקח אומר למוכר. (69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמו"ר, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאליו, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). (70) ואי-אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

יום חמישי י"ד מנ"א ה'תשע"ח

פרק חמשה ועשרים

(1) מבאר דיני ערבות וקבלנות.

א. המלוה² את חברו, ואחר שהלווה אמר לו אחד: אני ערב; או שתבע את הלוה בדין, ואמר לו אחר: הנח ואני ערב; או שהיה חונק את חברו בשוק לתן לו, ואמר לו: הנח ואני ערב - אין הערב חייב כלום³, ואפילו אמר 'אני ערב' בפני בית דין⁴. אבל אם קנו מידו שהוא ערב ממוין זה - כל אלו הפנים, בין בפני בית דין בין בינו לבין המלוה, נשתעבד⁵.

(2) בבא בתרא קעו: (3) משום שהמלוה נתן את הכסף על אמונתו של הלווה עצמו ולא סמך על הערב, ודיבור של הערב בלא קבלת קניין אין לו תוקף של התחייבות. (4) שלא על פי התערבות בית הדין. (5) משמע אפילו לגבות מנכסים משועבדים שלו, משום שקניין יש לו קול ומתקבל על הדעת, שהלוקח ידע ששדותיו של הערב משועבדות למלוה. וכן כתב הטור חושן משפט סימן קט בשם רבינו מאיר הלוי. [בנימוקי יוסף בבא בתרא שם כתב, שבקניין בלי שטר אינו גובה ממשועבדים, אולם מסתימת לשונו של רבינו משמע שדעתו כדעת הרמ"ה].

1 ונפל⁵³. וכן⁵⁴ שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר - אינו יכול לדחותו ולומר לו: לפלוני שהוא בשמך אני חייב, וממנו נפל השטר; אלא הרי זה שניצא מתחת ידו גובה, ואין חוששין לנפילה.

(50) בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישינן". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

6 י. שנים⁵⁵ שהוציאו כל אחד משניהם שטר חוב על חברו⁵⁶ - אין האחרון יכול לומר לראשון: אלו הייתי חייב לך, היאף אתה לזה ממני⁵⁷? אלא זה גובה חובו וזה גובה חובו. הנה זה במאה וזה במאה, ויש לזה עדיה ולזה עדיה, או לזה בינונית ולזה בינונית, לזה זבורית ולזה זבורית - אין נזקקין לזה, אלא כל אחד ואחד עומד בפשלו⁵⁸. הנה לזה⁵⁹ עדיה⁶⁰ ובינונית, ולזה זבורית⁶¹ - זה⁶² גובה מן הבינונית⁶³, וזה⁶⁴ גובה מן הזבורית⁶⁵.

(55) מחלוקת אדמו"ר וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבידנו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר למעלה פי"ט ה"א. (64) בעל עידיה ובינונית. (65) משום שהבינונית שגבה - היא עידיה שבשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידיה. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמין, ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמין, ואם-כן הבינונית שגבה ימשיכו להיות בינונית, ויגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפי"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותיירך שדעת רבינו: בשל עולם שמין, ואע"פ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שבית-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידיה ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמין. ובכסף-משנה דוחה תירוצו, שהרי המדובר כשבאים ביחד לבית-דין (ראה

9) שנינו (שם קעג): "המלוה את חבירו על ידי ערב לא יפרע מן הערב" ופירשו בגמרא (שם עמוד ב): לא יפרע מן הערב תחילה. 10) רבינו מבאר מה שכתב לפני כן "ולא נתן לו" הכוונה שלא מצא נכסים לגבות מהם. 11) אפילו אם הלווה מסרב לפרוע. 12) כפי האמור למעלה פרק כ"ב הלכה ג.

ד. התנה¹³ המלוה על הערב ואמר לו: על מנת שאפרע ממך שארצה, אם יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב¹⁴. אמר: על מנת שאפרע ממך שארצה תחלה¹⁵, או שהיה קבלן¹⁶ - הרי זה יתבע את הערב הנה או את הקבלן¹⁷ תחלה, ויפרע מהן אף על פי שיש נכסים¹⁸ ללוה.

13) שם קעג: 14) בטור שם כתב שדין זה שנוי במחלוקת ראשונים: דעת רבינו יהוסף הלוי, שאפילו יש ללוה נכסים גובה מן הערב תחילה, ודעת רבינו תם (ראה תוספות שם דיבור המתחיל חסורי) שאינו גובה מן הערב, אלא כשאין נכסים ללוה. [לכאורה שיטתו של רבינו נוגדת שיטת רבו הר"י הלוי, אולם לפי ביאורו של המגיד משנה כאן מתיישבים דברי רבינו גם לפי שיטת רבו. הוא (המגיד משנה) מפרש מה שכתב רבינו "אם יש נכסים ללוה" הכוונה לנכסים ידועים, אבל כשאין לו נכסים ידועים, שאפשר להיפרע מהם בלי טירחא יתירה אין הערב יכול לדחותו כשאמר אפרע ממך שארצה, וכשלא התנה כך - יכול לומר להמלוה תתבע את הלוה תחילה ואם יתחייב בדין ולא ימצא בית דין נכסים לגבות - תגבה ממנו. ויש להניח שרבינו מפרש מה שכתב רבו, שכשיש ללוה נכסים גם כן גובה מן הערב התכוון לנכסים שאינם ידועים לבית דין אפיה הם נמצאים או שנמצאים במקום רחוק וצריך לטרוח הרבה כדי לגבות מהם, אבל כשהם ידועים ממש ונמצאים במקום שיד בית דין מגיעה - גם הר"י הלוי מודה שאין נפרעים מהערב תחילה. וגירסת הספרים שבידינו (בבא בתרא שם) מסייעת לשיטת רבינו]. 15) בבבא הקודמת המדובר כשלא התנה בפירוש "תחילה" אלא "ממי שארצה". 16) בהלכה הבאה יתבאר מי קבלן ומי ערב. 17) אף על פי שלא אמר בפירוש "תחילה". 18) אפילו ידועים ואפשר לגבות מהם.

ה. איזהו ערב¹⁹ ואיזהו קבלן? אמר לו: תן לו ואני נותן לך - זהו קבלן, שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אף על פי שלא פירש ולא אמר: על מנת שאפרע ממך שארצה. אבל אם אמר לו: הלוה ואני ערב, הלוה ואני פורע, הלוה ואני חייב, הלוה ואני נותן, הלוה ואני קבלן, תן לו ואני קבלן, תן לו ואני פורע, תן לו ואני חייב, תן לו ואני ערב - כלן לשון ערכנות²⁰, ואינו תובעו תחלה, ולא נפרע ממנו במקום שיש נכסים ללוה, עד שפירש ויאמר: ממך שארצה אפרע²¹.

19) שם קעד. נחלקו אמוראים בזה: רבינו פסק כרבה, משום שהוא אחרון (כלל בידינו מאבבי ורבה הלכה כבתראי -

ב. אמר לו¹⁹ בשעת מתן מעות: הלוה ואני ערב - נשתעבד הערב, ואינו צריך קנן. וכן אם בית דין עשו אותו ערב - נשתעבד, אף על פי שלא קנו מידו. כגון שהיו בית דין רוצין לגבות מן הלוה, ואמר להם: הניחוהו ואני ערב לכם. הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו בית דין, באותה הנה שיעבד עצמו⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשתעבד הערב... וכן אם בית דין עשו אותו ערב... אע"פ שלא קנו מידו... הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו בית דין".

לשיטת הרמב"ם, שיעבוד הערב בלא קניין הוא רק אם בית-דין עשו אותו ערב, הואיל ויש לו הנאה על שהאמינוהו בית-דין,

אבל אם האמינו המלוה ואמר הריני ערב אחר מתן מעות אינו ערב בלא קניין כמו שכתב בהלכה א' כי אינו משעבד עצמו בגין ההנאה שהאמינו המלוה. והוא כשיטת הבבלי כפי שהתבארה ב'רבינו גרשום' וב'נמוקי יוסף' (סוף בבא בתרא) שהנאה זו אין כוחה יפה לשעבד את הערב אלא שרק בגלל שהוציא ממון על פיו ומחסרו ממון בפועל משתעבד, ולכן במלוה שחנק את הלוה בשוק על חוב שחייב לו ובא חברו ואמר "הנח לו ואני אשלם" מכיון ש"לאו מידי מחסרי" ולא חסרו ממון בפועל כיון ש"לא על אמונתו הלווהו" אינו משתעבד בלא קניין.

אבל לשיטת הירושלמי ההנאה שיש לערב בזה שהמלוה מאמינו יש בכוחה בלבד לשעבדו, ולכן ב"חנוק" משתעבד גם בלא קניין.

(על פי לקו"ש עמוד 148 הע' 23)

6) שם. 7) משום שהמלוה הסתמך עליו ונתן את הכסף. 8) במקום שאין לערב כל הנאה אינו משעבד עצמו, אלא רוצה להציל את הלוה ממצבו הקשה בלי סיכון של הפסד ממון, אבל כשיש לו הנאה כל שהיא, אנו אומרים שקיבל על עצמו הסיכון של הפסד ממון. [בגמרא שם אמרו: "ערב דבית דין לא בעי (אינו צריך) קניין". ופירש רבינו שהכוונה כמו שביאר כאן, אבל כשאמר בפני בית דין - ללא כל סיבה מצד בית הדין - "אני ערב" - לא נשתעבד.

ג. המלוה⁹ את חברו על ידי ערב, אף על פי שהערב משתעבד למלוה - לא יתבע את הערב תחלה, אלא תובע את הלוה תחלה; אם לא נתן לו - חוזר אצל הערב ונפרע ממנו. במה דברים אמורים? בשאין נכסים ללוה¹⁰; אבל אם יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב כלל¹¹, אלא מן הלוה. הנה הלוה אולם ואין בית דין יכולין להוציא מידו, או שלא בא לדין - הרי זה נפרע מן הערב תחלה, ואחר כך יעשה הערב דין עם הלוה; אם יכול להוציא מידו - יוציא, או ישמתינהו בית דין¹² עד שיתן לו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ערכות של מכר לערבות הלווה, בהלוואה הערבות היא על המעות שהלווה, אבל במכר האחריות אינה חלה על דמי השדה אלא על הקרקע, שאם יטרפוהו ישלם המוכר דמיו ללוקח שקנה אותו וזכה בו, ואין להגדיר תשלום זה כהחזרת הדמים שקיבל אלא כהשלמת ההפסד, והערבות היא על תשלום זה שנתחייב בו המוכר בשעה שטרפו את הקרקע, ולפיכך אין כאן ערבות בשעת מתן מעות, ואפילו אם קנו מידו - לא נתחייב. כפי שנתבאר למעלה שקניין אינו מועיל באסמכתא, אלא כשהלווה על אמונתו. (30) מפני שהקניין היה בפירוש על דמי המכר הרי זה דומה להלוואה בשעת מתן מעות (לחם משנה. ראה בית יוסף חושן משפט סימן קלא סעיף י"א). [השגתו של הראב"ד וגם ביאורו של המגיד משנה מוכיחים, שהמדובר כשהערב בא בשעת מתן מעות ואפילו אם קנו מידו ואינו חייב אלא כשעשו קניין בסגנון המפורט בסוף הלכה זו].

ח. וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן על תנאי, אף על פי שקנו מידו - לא נשתעבד, מפני שהוא אסמכתא³¹. פיצד? בגון שאמר לו: תן לו ואני אתן לך אם יהיה כף וכן או אם לא יהיה. שפ"ל התולה שעבדו שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה - לא גמר והקנה קנין שלם, ולפיכך לא נשתעבד.

(31) כשתלה בפירוש את השתעבדותו בתנאי - אם יהיה או לא יהיה - הרי גילה דעתו, שקניינו אינו קניין גמור ומוחלט ולפיכך אין לקניין זה כל תוקף.

ט. שנים שלוו³² בשטר אחד או שלקחו מקח אחד, וכן השתפין שלוה אחד מהן או לקח בשתפיות - הרי הן ערבאין זה לזה³³, אף על פי שלא פירש.

(32) ירושלמי שבועות פרק ה הלכה א. (33) כל אחד דינו כלוה לגבי מחצית ההלוואה וכערב למחציתה השנייה. [בטור חושן משפט סימן עז כתב בשם רבינו, שהמלוה רשאי לגבות הכל ממי שירצה, אולם בבית יוסף שם הוכיח שגירסא משובשת נודמנה לבעל הטורים, הגירסא הנכונה היא כמו שהיא בספרים שבידינו: "נעשו ערבאים", ודינם ככל ערב שאינו גובה ממנו תחילה. וכן כתב בכסף משנה כאן].

י. שנים שערכו לאחד, פשיבוא המלוה לפרע מן הערב - פרע מאי זה מהן שירצה³⁴. ואם לא היה לאחד פדי החוב - חוזר ותובע השני בשאר החוב.

(34) למד דין זה ממה שאמרו בבבא בתרא קו. "האחים שחלקו (ירושת אביהם) ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם וכו'". הרי שהמלוה של אביהם יכול לגבות הכל מנכסי יורש אחד, אף על פי שנכסי הלווה דינם כעריבים כמו שאמרו: "נכסוהי דבר אינש אינן ערבין ביה". יוצא מזה שבמקום שיש שני עריבים יכול המלוה לגבות הכל מאחד מהם. ואין זה דומה לשניים שלוו שבהלכה הקודמת, משום שאין ערבות לחצאין, אבל ההלוואה אפשר שזה לוה חצי וזה חצי (מגיד משנה בשם רשב"א). [תמחו רבים על

כאחרונים]. (20) ולפיכך לא נעשה קבלן, עד שיאמר: תן לו ואני אתן לך. (21) רוצה לומר, שאמר "תחילה" (מגיד משנה) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

1 ו. ערב²² של כתבה, אף על פי שקנו מידו - פטור
2 מלשלם; שהרי מצוה עשה²³, ולא חסר קמץ²⁴.
3 ואם היה האב ערב²⁵ לכתבת בנו, וקנו מידו -
4 חייב²⁶. וקבלן של כתבה - חייב²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואם היה האב ערב וקנו מידו חייב".

אבא לגבי בנו משתעבד ללא קנין (בבא בתרא קעד, ב). אבל לדעת הרמב"ם כאן הוא בקנין דווקא. ומבואר ב'לקוטי תורה' שמי שהוא משורש אחד או ענף אחד הוא ערב בעד חבירו יותר מכל ישראל שכולם עריבים זה בזה.

(על פי "לקוטי ש"ס" חכ"ו עמוד 150 הע' 41)

(22) שם עמוד ב. (23) עזר לקיים הנישואין. (24) כל ערבות היא "אסמכתא" שהערב סמך שזה יפרע ולא יתבעו ממנו, אלא משום שנהנה שזה האמין לו ונתן מעות על סמך ערבותו, אנו אומרים, שמפני הנאה זו שעבד עצמו ומשום כך, כשהערב אינו גורם לחיסרון ממון, כגון בכתובה שהאשה רוצה להינשא ואפילו כשכתובתה אינה מובטחת, לא גילתה כל אומן בערב ומשום כך ערבותו נידונית כאסמכתא, אף על פי שקנו מידו, בהתאם לשיטתו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ז, שאסמכתא אינה מחייבת אפילו כשקנו מידו, אם לא הקנה לו מעכשיו (ראה שם גם הלכה י"ג ומגיד משנה שם). ואין זה דומה לערב שלאחר מתן מעות שהקניין מועיל אף על פי שלא על אמונתו הלווהו, משום שיש שם חיסרון כ"ס (מגיד משנה). (25) שם: "אבא לגבי בריה שעבדו משעבד נפשיה (אב ביחס לבנו משעבד עצמו)". (26) בגמרא שם לא אמרו שצריך קניין, ורבינו מסביר עצמו חסדיו "וקנו מידו", משום שלא חסר ממון והבעל לא גילה כל אומן באב - אין נימוק לשעבוד בלא קניין. ובאדם אחר, אפילו קניין אינו מועיל כמו שביארונו למעלה [הראב"ד חולק ואומר שאפילו לא קנו מיד האב - נשתעבד. וזה מתאים לשיטתו שאפילו ערב כתובה זר משתעבד כשקנו מידו, ומכאן - שמה שחילקו שם בין אב לאדם מן השוק המדובר כשלא קנו מידו]. (27) שם.

5 ז. ואובן שמכר לשמעון שדה, ובא לוי וקבל
6 אחריות עליו²⁸ - לא נשתעבד לוי, שזו אסמכתא
7 היא²⁹. ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם דמי מכר
8 זה פל עת שירצה שיתבענו לשמעון - הרי זה
9 חייב³⁰. וכן הורו רבותי.

(28) כלפי הלוקח, שאם יטרוף בעל חוב של המוכר את השדה, והמוכר לא יחזיר לו מעותיו - ישלם הוא. (29) לוי בטוח היה שלא יטרפו את השדה וסמכה דעתו שלא יצטרך לשלם (על פי פירושו של המגיד משנה). הראב"ד השיג, שהרי זה כערב בשעת מתן מעות שאינו צריך קניין, כמו שכתב רבינו בהלכה א. ובמגיד משנה מבאר, שאין לדמות

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁמַת או שְׁפַרְחָה אֶהְיָה חֵיב לְשֹׁלֵם - הָרִי זֶה
אֶסְמְכָתָא, וְלֹא נִשְׁתַּעְבַּד. וְלֹאָה דַּעְתִּי נוֹטָה.

(40) לא נעשה ערב לעצם פירעון החוב על ידי הלווה.
(41) קיבל על עצמו רק להביא את הלווה. (42) נתבאר
למעלה בהלכה א שלא בשעת מתן מעות צריך קניין.
(43) במגיד משנה כתב, שזאת היא דעת רב נחשון גאון
בתשובה שהובאה בטור חושן משפט סימן קכט. ונראה
שמקור זה נתקבל גם על דעת בית יוסף שם.

פֶּרֶק שְׁשָׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דיני ערבות בשטר, ושאר דיני ערבות שלא נתבאר
בפרק הקודם וכולל דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו.

א. הַמְלוּהָ ² אֶת חֲבֵרוֹ בַּשָּׂטֵר, וְאַחֵר שֶׁהֵעִידוּ ³ הָעֲדִים
בַּשָּׂטֵר בָּא עָרֵב וְעָרֵב אֶת הַלְוָה, ⁴ אָף עַל פִּי שְׁקִנּוֹ
מִיָּדוֹ וְנִשְׁתַּעְבַּד לְשֹׁלֵם כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, ⁵ כְּשִׁיבֹא
הַמְלוּהָ לְהַפְרֵעַ מִנְּכָסֵי הָעָרֵב הַזֶּה - אִינוֹ טוֹרֵף
מִנְּכָסִים מִשְׁעָבָדִים. ⁶ הִיא הָעָרֵב בְּגוּפוֹ שֶׁל שָׂטֵר
קָדֵם חֲתִימַת הָעֲדִים: אִם כְּתִבּוּ: פְּלוֹנִי עָרֵב, ⁷ שֶׁהָרִי
אִינוֹ מְעָרֵב ⁸ עִם הַלְוָה בַּמְלוּהָ - אִינוֹ גּוֹבֵה מִמֶּנּוּ מִן
הַמְשַׁעְבָּדִים; ⁹ אָבֵל אִם כְּתִיב בַּשָּׂטֵר: פְּלוֹנִי לְוָה
מִפְּלוֹנִי כֹךְ וְכֹךְ וּפְלוֹנִי ¹⁰ עָרֵב, שֶׁהָרִי עָרֵב לְוָה עִם
עָרֵב בַּשָּׂטֵר, וְקִנּוֹ מִיָּדוֹ שֶׁל עָרֵב, וְאַחֵר כֹּךְ חֲתָמוּ
עֲדִים בַּשָּׂטֵר - הָרִי זֶה נִפְרָע מִנְּכָסֵי עָרֵב
הַמְשַׁעְבָּדִים. ¹¹

(2) משנה בבא-בבא קעה: וגמרא שם קעו: (3) שחתמו.
(4) וכתב ערבותו בשטר-החוב למטה מחתימת העדים.
במשנה: "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות" (ראה רש"י
שם). (5) בפרק הקודם ה"א, שקנין מועיל אפילו לאחר
מתן מעות. (6) של הערב. (7) סגנון זה אינו מקשר את
הערבות והמלוה יחד, וכאילו פיסקא זו הוא ענין בפני
עצמו. (8) קטע זה משמש נימוק להאמור לאחר-כך: "אינו
גובה ממנו מן המשועבדים". (9) אפילו אם קנו מידו.
וכשלא קנו - אינו גובה אפילו מבני חורין (מגיד-משנה).
(10) וא"ו זו מקשרת הערבות עם המלוה. (11) כרב ורבי
יוחנן שם קעו. רבינו דייק וכתב "וקנו מידו", ללמדנו,
שאפילו אם נכתבה הערבות בשטר לפני חתימת העדים,
וכתבו "ופלוני" - אינו משתעבד לאחר מתן מעות בלא קנין.
במגיד-משנה מבאר, שאפילו מבני חורין אינו גובה בלא
קנין (עיין שם, ובלחם-משנה).

ב. מְלוּהָ שֶׁתַּבַּע אֶת הַלְוָה וְלֹא מָצָא לוֹ נְכָסִים -
אִינוֹ יָכוֹל לְהַפְרֵעַ מִן הָעָרֵב עַד אַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם
מִיּוֹם שֶׁנִּתְחַיֵּב ¹² הָעָרֵב לְשֹׁלֵם. לֹא יִהְיֶה פָּח זֶה פָּחוֹת
מִן הַלְוָה עַצְמוֹ ¹³. וְכֵן הוֹרֵי הַמּוֹרִים. וְאִם הִתְנָה
עַמּוֹ - הִכָּל לְפִי הַתְנָא ¹⁴.

(12) על-ידי בית-דין. (13) וכל ההקלות וההדיחיים שאמרו
למעלה (פכ"ב) גבי לווה - כוחם יפה גם בערב. וכן דרכי
הכפיה מצד בית-הדין, שייכות גם בערב. (14) נתבאר כבר
כמה פעמים, שכל תנאי שבממון - קיים (מועיל).

רבינו מתוספתא סוף בבא בתרא: "המלוה את חבירו על ידי
שני ערבים לא יפרע מאחד מהם, ואם אמר על גנת שאפרע
מאחד מהן - ייפרע מאחד מהן". ובנימוקי יוסף בבא מציעא
תחילת פרק ג כתב, שרבינו מפרש מה שכתבה התוספתא:
"לא ייפרע מאחד מהן" הכוונה שלא ייפרע תחילה כלום
מאחד מן הערבים אלא מן הלווה, ואם התנה שיגבה מאיזה
מהם שירצה - גובה כפי תנאו (ראה למעלה הלכה ד). וכן
פירש גם הרשב"א ופסק כרבינו].

1 יא. וְאַחֵר שֶׁעָרֵב לְשָׁנִים, כְּשִׁיפְרַע לְמְלוּהָ - יוֹדִיעֵנו ³⁵
2 עַל חוֹב אֵיזָה מְשִׁנִּיהֶם פּוֹרֵעַ, כְּדִי שִׁיחֲזֹר עָלֵינוּ ³⁶.

(35) המלוה יודיע לערב. (36) שהערב ידע ממי לדרוש
החזרת מעותיו. דין זה היא סברת עצמו.

3 יב. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ ³⁷: עָרֵב לְפְלוֹנִי כֹךְ וְכֹךְ וְאֲנִי עָרֵב
4 לְךָ-הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: הַלְוָה וְאֲנִי עָרֵב; וְכִשְׁם
5 שֶׁנִּשְׁתַּעְבַּד הָעָרֵב לְמְלוּהָ, כֹךְ נִשְׁתַּעְבַּד עָרֵב לְעָרֵב
6 רֵאשׁוֹן ³⁸. וְדִין הָעָרֵב עִם הַמְלוּהָ וְדִין עָרֵב רֵאשׁוֹן
7 עִם הַשֵּׁנִי דִין אֶחָד הוּא.

(37) לא נמצא מקור ברור לדין זה (מגיד משנה).
(38) משמע אפילו בלא קניין, ואף על פי שערב ראשון אינו
משתעבד בלי קניין שלא בשעת מתן מעות (ראה הלכה א)
ובערב שני אין מתן מעות, שהרי ערב ראשון אינו נותן מעות
כלל. וטעמו של דבר - שעת חלות השעבוד של ערב ראשון
נחשבת כשעת מתן מעות לגבי ערב שני (מגיד משנה).

8 יג. מִי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ קָצֵב הַדָּבָר שֶׁעָרֵב, כְּגוֹן שֶׁאָמַר
9 לוֹ: כָּל מֶה שֶׁתִּתֵּן תָּן לוֹ וְאֲנִי עָרֵב, אוּ מְכַר לוֹ וְאֲנִי
10 עָרֵב, אוּ הַלְוָה וְאֲנִי עָרֵב - יֵשׁ מִן הַגָּאוֹנִים שֶׁהוֹרָה:
11 אֲפִלּוּ מְכַר לוֹ בַּעֲשָׂרַת אֲלָפִים אוּ הַלְוָה מָאָה אֲלָף
12 - נִשְׁתַּעְבַּד הָעָרֵב בְּכָל. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאֵין זֶה הָעָרֵב
13 חֵיב כָּלִים; שֶׁכֵּיוֹן שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ הַדָּבָר שֶׁשֶׁעָבַד עַצְמוֹ
14 בּוֹ - לֹא סִמְכָה דַּעְתּוֹ וְלֹא שֶׁעָבַד עַצְמוֹ ³⁹. וְדָבָרִים
15 שֶׁל טַעַם הֵם לְמַכִּין.

(39) ואפילו קניין אינו מועיל כמו שנתבאר למעלה הלכה ח
גבי חיוב על תנאי. וכן כתב רבינו בפירוש בפרק י"א
מהלכות מכירה הלכה ט"ז, [רבינו נסים בסוף קידושין מביא
דברי הרמב"ן בתשובה החולק על רבינו, ודעתו שאדם יכול
לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כשקנו מידו. גם הראב"ד
בהלכות מכירה (שם) השיג על רבינו וכאן נכנס לפשרה בין
שתי השיטות, וסומך על אומדן הדעת בכל מקרה ומקרה.
ראה מגיד משנה כאן ושם וכסף משנה שם].

16 יד. מִי שֶׁאָמַר לְחֲבֵרוֹ: הַלְוָה וְאֲנִי עָרֵב לְגוּפוֹ שֶׁל
17 לְוָה זֶה, לֹא עָרֵב לְעַצְמוֹ שֶׁל מִמּוֹן ⁴⁰, אֲלֹא כָּל זְמַן
18 שֶׁתִּרְצֶה אֲבִיאָנוּ לָךְ ⁴¹, וְכֵן אִם אָמַר לוֹ אַחֵר שֶׁהַלְוָה
19 וְתַבַּע: הַנִּיחִיחוּ, כָּל זְמַן שֶׁתִּתְחַבְּעֵנוּ אֲבִיאָנוּ לָךְ, וְקִנּוֹ
20 מִיָּדוֹ ⁴² עַל זֶה, אִם לֹא יָבִיא זֶה הַלְוָה - יֵשׁ מִן
21 הַגָּאוֹנִים שֶׁהוֹרָה, שֶׁהוּא חֵיב לְשֹׁלֵם ⁴³; וְיֵשׁ מִי
22 שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֲפִלּוּ הִתְנָה וְאָמַר: אִם לֹא אֲבִיאָנוּ אוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלתי ידועים. (25) מעשה רמאות. (26) המלוה יטען שלא מצא נכסים אצל הלווה ויגבה מן הערב, ויחלקו - הוא והלווה - את המעות שגבה.
ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, ובא המלוה לתבע את הערב, והרי המלוה במדינת הים - אומר לו הערב: הבא ראיה שלא פָּרַעְךָ²⁷ הלוה, ואני אשלם לך.

(27) ואינו נוטל בשבועה. והטעם, שהלווה עצמו נאמן לומר פרעתי במלוה על-פה, כמבואר למעלה פ"א ה"א (מגיד-משנה).

ו. ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו - הרי זה חוזר וגובה מן המלוה²⁸ כל מה שפָּרַע על ידו, אף על פי שהיה מלוה על פה או בלא עדים כלל. במה דברים אמורים? כשאמר לו המלוה בעת שנעשה לו ערב: ערבני ושלם; אבל אם עמד ברשות עצמו ונעשה לו ערב או קבלן, או שאמר לו המלוה: ערבני, ולא הרשהו שיתן ויפֹרַע החוב²⁹ - אין המלוה חייב לשלם לו כלום³⁰. וכן הפורע שטר חובו של חברו שלא מדעתו³¹, אפילו היה החוב על המשכון³² - אין המלוה חייב כלום, ונוטל משכוננו בחנם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו; שמא היה המלוה מפסיד את המלוה ומוחל לו³³. מת המלוה³⁴, וקדם הערב ופָּרַע החוב קדם שיוֹדִיעַ את היוֹרְשִׁים, אם נודע לנו שלא פָּרַע המלוה שטר חובו קדם שְׁמֻתוֹ, כגון שהודה בו קדם³⁵, או שגִּדְּוָהוּ³⁶ ומת בנדויו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות - הרי זה חוזר וגובה מן היוֹרְשִׁין³⁷ כל מה שפָּרַע³⁸. היה המלוה עובד כוכבים³⁹ - אין היוֹרְשִׁין חייבין לשלם⁴⁰; שמא אביהן נתן ליד הערב כל החוב שהיה עליו, מפני שהעובד כוכבים תובע את הערב תחלה⁴¹, ולפיכך פָּרַע זה מדעתו קדם שיוֹדִיעַ היתומים. אבל אם הודיעו שהעובד כוכבים תובע אותו והרי הוא נותן - חייבין לשלם.

(28) כן משמע מברייאת בבא-בבא קעד: (29) שלא אמר: "ושלם". (30) במגיד-משנה מדייק מלשוננו של רבינו: "ערבני ולא הרשהו", שדין זה נאמר בערב בלבד, אבל בקבלן חייב הלווה לשלם כשאמר לו: "הכנס להיות קבלן", אפילו כשלא הוסיף: "ושלם". ומסביר את ההבדל בין ערב לקבלן, שהמלוה אינו יכול לתבוע את הערב תחילה למה היה לו למהר ולשלם. אבל קבלן, שהמלוה יכול לנגוש אותו וללחוץ עליו שיפֹרַע את החוב - מתקבל על הדעת, שרצה להשתחרר מאימת הנגישה, ומשום כך אין לדמות דין קבלן לדין פורע שטר-חובו של חברו שלא מדעתו, שמביא רבינו בקטע הבא. ומזה מסיק במגיד-משנה, שאם עמד הלווה בדין ולא נמצאו לו נכסים, והרי המלוה רשאי לתבוע את הערב, וקדם הערב ושלם לפני שנתבע בבית-דין - חייב הלווה לשלם לו (ראה ראב"ד כאן). (31) משנה,

ג. מלוה שפָּא לתבוע את המלוה ולא מצא לו נכסים¹⁵ - אינו יכול לדחות¹⁶ ולומר: לך אצל הקבלן, הרי יש לך¹⁷ לתבוע אותו תחלה¹⁸; אלא תובע כל מי שרצה תחלה¹⁹. ואם נשא הקבלן המעות מיד המלוה ונתנו ביד המלוה - אין למלוה ביד המלוה כלום²⁰. היה המלוה במדינה אחרת²¹, שאינו יכול להודיעו ולא לילף אליו, או שמת המלוה והניח היתומים קטנים, שאין בית דין נזקקין לנכסיהן - הרי זה תובע את הערב תחלה, שהרי אין המלוה מצוי²².

(15) ידועים. (16) שם קעד. "לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן (הקבלן) ביד". (17) הזכות. (18) כאמור למעלה פכ"ה ה"ד. (19) ב'טור' חו"מ ס' קכט כתב בשם 'בעל התרומות', שיכול לגבות גם מן המשוועדים של הלווה, ואפילו כשיש לקבלן בני חורין (ראה 'בית יוסף' שם). ורבינו לא גילה דעתו בזה. כתב רשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שאינו יכול לגבות מן הקבלן שדה יותר משוכחת מזו שיכול לגבות מן הלווה עצמו, כגון שללוה יש זיבורית בלבד, או עדידת וזיבורית ויש לו לגבות זיבורית, כאמור למעלה פ"ט ה"ד, ולקבלן יש גם בינונית - אינו גובה מהקבלן בינונית אלא זיבורית. וכתב עוד, שאם הלווה רוצה לשלם למלוה - אינו רשאי לגבות מן הקבלן תחילה. (20) אינו יכול לתבוע את הלווה. [ב'תוספות' שם קעג: כתבו בשם רבינו-תם, שאם אין נכסים לקבלן - גובה מן הלווה, מטעם שעבודא דרבי נתן (בכתובות יט ובכמה מקומות, אמרו בשם רבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? שנאמר ונתן לאשר אשם לו". והטביעו חז"ל את שמו של רבי נתן על שעבוד עובר זה, וקראו לו: שעבודא דרבי נתן), שהרי הלווה מחויב להחזיר לקבלן את הכסף שנתן לפרעון המלוה. וכן פסקו ה'טור' חו"מ ס' קכט, וה'שולחן ערוך' שם סעיף יט. ויש לפקפק קצת בסבירא זו, שהרי כל זמן שלא פרע הקבלן אין הלווה חייב לו כלום ולא נשתעבד לו, ולא שייך כאן לומר "לאשר אשם לו". ומסתימת לשונו של רבינו, משמע שלא כדעת רבינו-תם]. ה'טור' שם כתב, שבנושא ונתן ביד - אין הבדל בין קבלן לערב, ובשניהם אין למלוה על הלווה כלום. אולם רבינו דייק כאן, וכתב "הקבלן", ומשמע שבערב אין הדין כך. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' שם. (21) המדובר, כשאין ללווה נכסים ידועים, אבל כשיש לו - בית-דין יורדים לנכסיו וגובים, ואין תובעים את הערב תחלה (כסף-משנה בשם 'בעל התרומות'). (22) ראה למעלה פכ"ה ה"ג.

ד. מלוה שתבע את המלוה ומצאו שהוא עני - אינו יכול להפֹרַע מן הערב עד שישבע המלוה²³ בתקנת אחרונים²⁴ שאין לו כלום; שמא יעשו קְנוּיָא²⁵ על נכסיו של ערב²⁶.

(23) בנקיטת חפץ, כעין שבועה של תורה. (24) נתבאר למעלה פ"ב ה"ב שכשאין ערב משיביעים אותו מתקנת הגאונים הראשונים. ונראה שהשבועה האמורה כאן היא תקנה יותר מאוחרת לטובת הערב, שמא יש ללווה נכסים

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 לִי מֵאֲתָנִים, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא עָרַבְתִּי אֶלָּא מֶנָּה - מִכָּל
13 אֱלֹהֵי הַטְּעָנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, הַמוֹצִיא מִחֲבָרוֹ עָלָיו
14 הָרִאִיָּה. אוֹ יִשְׁבַּע⁴⁸ הַנִּתְבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, אוֹ שְׁבוּעַת
15 הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָתָהּ, כִּשְׁאָר כָּל טְעָנוֹת
16 הַמִּמּוֹן⁴⁹.

47 ומסיים רבינו: ש"י שבע הנתבע שבועת היסט". אף-על-
פי שהמלוה היתה בשטר - ואפילו נכתבה הערבות בשטר,
אין כל זה עושה את תביעת הערב למלוה בשטר. ואם כתב
המלוה "התקבלתי" - אין הלווה נאמן לטעון: פרעתי,
משום שהמלוה העמיד את הערב במקומו (מגיד-משנה).
48 נראה שצריך לומר: המוציא מחבירו עליו הראיה,
וישבע הנתבע שבועת היסט או שבועת התורה.
49 שכופר הכל נשבע היסט ונפטר, ומודה במקצת נשבע
שבועת התורה.

17 ט. עֵבֶד אוֹ אִשָּׁת אִישׁ שָׁלוֹו, אוֹ שְׁעָרְבוּ אֶת אַחֲרֵים
18 וְנִתְחַיְבוּ לְשֹׁלֵם⁵⁰ - כְּשִׁישְׁתַּחֲרֹר הָעֵבֶד וְתִתְגַּרְשׁ
19 הָאִשָּׁה אוֹ תִתְאֲלָמֵן יִשְׁלְמוּ⁵¹.

50 והרי כל מה שבידם שייך לבעל. (51 מקור הדין,
במשנה בבא-קמא פז. "העבד והאשה וכו' החובל בהם
חייב, והם שחבלו באחרים פטורין (שאינן להם מה לשלם -
רש"י) אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר
העבד - חייבין לשלם". ומכאן למד רבינו גם לענין מלוה
וערבות. כתב במגיד-משנה, שמצא כתוב בשם הגאונים רב
שרירא ובנו רב האי: "שהאשה שלוותה או קיבלה בפקדון
או גולה או גנבה, אם הוא מצוי בידה משלמת ואין לבעל
לעכב. ואם כבר אבד - הרי הוא כדון חבלות". ותמה
המגיד-משנה על דין מלוה, הלא מלוה להוצאה ניתנה,
וכשהגיעה המלוה לידה - זכה בה הבעל כמו בכל נכסי
אשתו. ובסיום פרקנו זה, פסק רבינו כגאונים האלה, שאם
כסף ההלוואה עצמו נמצא בידה - מחזירים למלוה. ונראה
שהסתמך על הבעיא בבבא-בבא-בבא קלט. "לוותה ואכלה -
מהו", ומשמע שאם לא אכלה והמעות קיימים - ברור היה
לשואל, שהיא חייבת לשלם אפילו כשהיא תחת בעלה.

20 י. קָטָן שָׁלוֹו - חַיִּב לְשֹׁלֵם כְּשִׁיגְדִיל⁵². וְאִין כּוֹתְבִין
21 עָלָיו שְׁטָר⁵³, אֶלָּא הָרִי הִיא מְלוֹוָה עַל פֶּה, אָף עַל
22 פִּי שְׁקָנוּ מִידוֹ; שְׁאִין קָנְנָן מִיד מִיד הַקָּטָן כְּלוּם.

52 אף-על-פי ששנינו (בבא-קמא שם) שקטן שחבל
באחרים פטור, ואינו משלם כשיגדיל - במלוה אין הדין כן,
משום שהוא קיבל כסף ונהנה ממנו, מחויב להחזיר.
ומסתבר, שזה דוקא כשהקטן הוא מבן שש ולמעלה, ומבין
בטיב משא ומתן. ועל בני גיל זה, שנינו בגיטין נט.
"הפעותות מקחן מקח וממכרן ממכר", אבל המלוה לקטן
למטה מגיל זה - איבד מעותיו (מגיד-משנה, וראה הלכות
מכירה פכ"ט ה"ו). (53 זה נלמד ממה שאמרו בבבא-
בבא קנה. חזקה - אין העדים חותמים על השטר אלא-אם-
כן נעשה בגדול.

23 יא. קָטָן שְׁעָרְב אֶת אַחֲרֵים - הוֹרֵו הַגְּאוֹנִים, שְׁאִינוּ
24 חַיִּב לְשֹׁלֵם כְּלוּם אָף כְּשִׁיגְדִיל. וְזֶה שְׁנִתָּן אֶת

כתובות ק: וגמרא שם קח. וכן פסק רבינו בפ"ב מהל'
אישות הי"ט. (32 ירושלמי, שם פ"ג ה"ב. (33 נימוק
זה אמרו בירושלמי, שם. (34 מעשה שהיה, הובא בבבא-
בבא קעד. המדובר כשאמר לו הלווה: "ערבני ושלם".
(35 סמוך למיתתו, הודה שלא פרע. (36 ראה למעלה
פכ"ב ה"ג. (37 משמע אפילו יורשים גדולים. וב"טור/
חו"מ סי' קל כתב, שבגמרא (שם) המדובר ביתומים קטנים,
אבל גדולים מחויבים להחזיר אפילו כשאין שם אחד
מהתנאים שנאמרו למעלה. (38 כרב הונא בריה דרב
יהושע, שם. ואם אין שם אחד משלושת התנאים האמורים
(הודאה, נידוי, לפני זמן פרעון) אין היורשים חייבים לשלם
אף-על-פי שאמר "ושלם", משום שאנו אומרים: הלווה
מסר לידי הערב חפצי ערך להבטחת פרעון החוב. בלשון
הגמרא שם: "אימר צררי אתפסיה". ולמה חוששים לצררי
גבי ערב, יותר מגבי מלוה עצמו? ביאר במגיד-משנה,
משום שקדם ושלם לפני שחל עליו החיוב לשלם, מתעורר
חשש שהלווה הפקיד בידו חפצי ערך להבטחת מעותיו.
(39 שם קעד: מעשה שהיה. (40 אפילו באחד מן הדרכים
הנ"ל. כרב אשי, שם. (41 ואילמלא קיבל מהלווה חפצי
ערך לבטחון - לא היה מקבל עליו ערבות. נימוק זה
מלמדנו, שבמקום שגם גוים תובעים את הלווה תחילה -
אין חוששים לצררי גם במלוה גוי.

1 ז. כָּל עָרֵב⁴² שָׂבָא לְטַל מַה שְׁפָרַע, בֵּין שָׂבָא לְהַפְרַע
2 מִיּוֹרְשֵׁי לֵוִיָּה בֵּין מְלוֹוָה עַצְמוֹ⁴³ - הָרִי זֶה צָרִיף
3 לְהִבִּיא רִאִיָּה שְׁפָרַע⁴⁴. וְאִין מְצִיאָת שְׁטָר הַחוּב⁴⁵
4 שְׁעָלָיו בִּיד הָעָרֵב רִאִיָּה, שְׂמָא נָפַל הַשְּׁטָר מִיד
5 הַמְלוֹוָה וְלֹא פָרַע זֶה כְּלוּם⁴⁶.

42 ברייתא, שם. (43 בסוגיא שם משמע, שהברייתא
עוסקת בדין יתומים. אבל רבינו, וכן כל הפוסקים, קיבלו
דין זה גם ללווה עצמו. (44 ואינו נוטל בשבועה כדין
מלוה בשטר, משום שתביעת הערב היא כמלוה על-פה.
(45 העובדא ששטר החוב נמצא ביד הערב - אינו ראיה.
(46 כשהלווה חי, יכול לטעון בעצמו: פרעתי למלוה והחזיר
לי השטר ונפל ממני, או: אמנם לא פרעתי אבל גם אתה לא
פרעת, ואינני חייב לך כלום. בראש"ם שם מפרש, שדין זה
נאמר ביתומים קטנים בלבד, וכשיגדלו ישבע שפרע ויוציא
מן היורשים. [תמוה הדבר, שרבינו השמיט את סיומה של
הברייתא: "ואם כתוב בו (פירוש: המלוה כתב לערב)
התקבלתי ממך - גובה". וב"טור" שם הביא דין זה וביאר,
שלדעת רשב"ם (ב"ב שם) דינו כמלוה בשטר וגובה מן
המשועבדים, והר"י חולק ופוסק שגובה מבני חורין בלבד.
ורבינו שותק לגמרי. גם ברי"ף כאן אין רמז לדין התקבלתי
(ראה סמ"ע ושי"ך סי' קלא סי"ג וס"ד). וצע"ג].

6 ח. הָאוֹמֵר לְחֲבָרוֹ: עָרַבְתִּי לִי, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא
7 עָרַבְתִּי; אוֹ שְׂאֵמֵר הָעָרֵב לְלֵוִיָּה: אֵתָה הִרְשִׁיתָנִי לְעָרֵב
8 אוֹתָךְ וְלִתְּךָ, וְהוּא אוֹמֵר: מִדַּעְתָּךְ עָרַבְתִּי, אוֹ לֹא
9 עָרַבְתִּי כָּלִל; אוֹ שְׂאֵמֵר הָעָרֵב: פָּרַעְתִּי הַמְלוֹוָה בְּפָנֶיךָ,
10 וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא פָרַעְתִּי, אוֹ שְׂאֵמֵר לוֹ: כֵּן פָּרַעְתִּי,
11 וְנִתְתִּי לָךְ מַה שְׁפָרַעְתָּ⁴⁷; אוֹ שְׂאֵמֵר הַמְלוֹוָה: עָרַבְתִּי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בזה¹⁴. אם לא ידעו¹⁵ דיני ישראל לקרות שטר זה
הנעשה בערכאות של עובדי כוכבים - נותנו לשני
עובדי כוכבים זה שלא בפני זה וקורין לו, שנמצא
כל אחד מהן כמסיח לפי תמו¹⁶. וגובה בו מפני
חורין¹⁷, אבל אין טורפין בו, מפני שאין לו קול,
שהרי לא ידעו הלקוחות במה שנעשה בעובדי
כוכבים.

(2) מימרא של אמימר, בגיטין יט: (3) כתובים בדיו שאינו
נמחק, ואם יגררו את הכתוב ויוסיפו מה שהוא - ניכר
הזיוף. (4) משנה, שם י: וסוגיית הגמרא, שם ודף יא.
(5) העדים החתומים עליו. (6) דינם כמלוה בשטר שאין
הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל אין גובים בהם מנכסים
משועבדים, משום שרק עדי ישראל מוציאים קול
(מפרסמים דבר ההלוואה) וידוע הלוקח להזהר, אבל לא
עדי גוים (ע"פ פירושו של המגיד-משנה). נחזור לענין זה
בסוף הלכה זו [שם שנינו: "כל השטרות העולים בערכאות
של גוים (ערכאות = בית-משפט מלכותי) אע"פ שחותמיהן
גוים - כשרים, חוץ מגיטי נשים". ובגמרא שאלו: למה
שטרי מתנה כשרים? כיצד קנה המקבל? בשלמא במכר -
קנה בכסף שנתן (שהרי השופטים מאשרים שנתן כסף,
ואינם חשודים לשקר) והרי השטר שלהם אין לו תוקף שטר
קנין. ומתוך שמואל: "דינא דמלכותא - דינא", שטר
שנעשה בהתאם לחוקי המלכות, יש לו תוקף מלא. ותיורין
אחר מתקן לשון המשנה, וצ"ל "חוץ מכגיטי נשים", פירוש
כל השטרות הדומים לגיטי נשים, שהם עצמם גומרים את
הענין, כגון שטר הקנאה או שעבוד. ורבינו פוסק כאן
כשיטה זו, ואין בזה סתירה למה שפסק בפ"ה מהל' גזילה
הי"א ובכמה מקומות: דינא דמלכותא - דינא, שלדעתו לא
אמרו "דינא דמלכותא דינא" אלא לענין הנוגע למלך (או
למדינה) כגון מסים וחוקים שהמלך מעוניין בהם, אבל לא
בדברים שבין אדם לחבירו, וכן הוא מפרש בדברי התורין
השני (מגיד-משנה). (7) מקום שמתקבצים שם השופטים,
והמעוניינים כותבים שטרות על-פי הוראותיהם.
(8) סומכים אנו על חתימתו של השופט, אבל אין אנו נותנים
תוקף אפילו למסמכים שנעשו בפניהם, כשלא אישרו
בחתימת ידיהם. (9) בסתם אינם חשודים בקבלת שוחד.
(10) צ"ל "שטרי הודאות", ולמחוק את המילה "חוב", וגם
את ה"ואו" שלאחריה, שהרי רבינו מכשיר שטרי-חוב
שנעשו בערכאות. וכן הוא בכת"י תימן. (11) ב'פרישה'
חו"מ שם מפרש, שהכוונה כשלא מחל לפני כך בעל-פה,
אלא כתב את המחילה בשטר, שהרי מחילה בעל-פה
מועילה. (12) משום שבכל אלה, תוקף השטר גומר את
הענין, ולשטרות חתומים בידי הגוים אין תוקף שטר.
(13) ונאמן הלווה לטעון: פרעתי. ונימוקם: שבלי כוחו של
השטר, הרי זה מלוה על-פה אף-על-פי שאנו מאמינים למה
שכתוב בו, והרי אמרנו שאין לו תוקף שטר. (14) אלא
שטרי-חוב דינם כשטרי מכר. ואף-על-פי-כן יש הבדל
חשוב בין אלה לאלה: בשטרי-חוב אין גובים ממשועבדים
(ראה למעלה הערה ה), ובשטרי מכר - כשנטרפה השדה
מיד הלוקח - גובה ממשועבדים, שהקונה שדה בעדים בלא

מעותיו על פי הקטן - אבד את מעותיו. שאין לקטן
דעת כדי לשעבד עצמו⁵⁴ בדבר שאינו חיב בו, ולא
בערכנות ולא בכל פיוצא בזה. ודין אמת הוא, וכן
ראוי לדון.

(54) אין לדמות שעבוד למכר ומתנה, שמכרם ומתנתם
קיימים. אמנם קטן שהגיע לעונת הפעוטות, שכלו כבר
מפותח להבין העברת רכושו לידי אדם אחר, אבל אינו
תופס עדיין תוקף משקלה של התחייבות והשתעבדות.

יב. האשה⁵⁵ שלותה בשטר או ערכה בשטר ונשאת
- חיבת לשלם⁵⁶ אחר שנשאת⁵⁷. ואם היתה מלוה
על פה - אינה משלמת עד שתתגרש או שתתאלמן;
שטרות בעל פרשות לוקח⁵⁸ הוא, כמו שבארנו⁵⁹
בכמה מקומות. ואם היו אותן מעות ההלוואה עצמן
קנימין - יחזירו אותן למלוה⁶⁰.

(55) פנויה. (56) בבא-בטרא קלט. (57) ואין הבעל יכול
לעכב כמו בנשואה שלווה (ראה ה"ט), משום שנכסיה
השתעבדו למלוה לפני נישואיה. (58) וכשם שמלוה על-
פה אינו גובה מן הלקוחות, כך אינו גובה מהבעל.
(59) בפ"ב מהל' זכיה ומתנה הי"ב. (60) כדעת הגאונים
רב שרירא ובנו רב האי (ראה מה שכתבנו בזה בהערה מח).

פרק שבעה ועשרים

(1) מבאר דיני תיקון השטרות ודין שטר שעדי גויים, ודין
הרחקת חתימת העדים מן השטר או מן הקיום, ודין
הלשונות שאין כותבים אותם בסוף השיטה ושהלכים אחר
הפחות שבלשונות השטר.

א. שטר² שכתוב בכל לשון ובכל כתב: אם היה
עשוי בתקון שטרי ישראל, שאין יכולין להזדקף³
ולא להוסיף ולא לגרע, והיו עדיו ישראל, ויודעין
לקרותו - הרי הוא פשר, וגובין בו מן המשעבדין.
אבל כל השטרות שחותמיהן⁵ עובדי כוכבים - הרי
אלו פסולין, חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב.
והוא שיתן המעות בפניהם, ויכתבו בשטר: לפנינו
מנה פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או מעות
החוב. והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהם; אבל
במקום קבוצ פליליהן⁶ בלא קיום השופט שלהם -
לא יועילו פלוס⁸. וכן צריכין עדי ישראל שיעידו
על אלו העובדי כוכבים שהן עדי השטר ועל זה
השופט שלהן שקים עדותן, שאין יודעין בקבלנות
שחד⁹. ואם חסרו שטרי העובדי כוכבים דבר מכל
אלו - הרי הן פחרס. וכן שטרי הודאות¹⁰ ומתנות
ופשרות ומחילות¹¹ שהן בעדים שלהן, אף על פי
שיש בהן כל הדברים שמנינו - הרי הן פחרסים¹².
והורו רבותי: שאפלו שטרי חוב שלהן שנתנו
המעות בפניהם - פסולין¹³, ולא הכשירו אלא שטרי
מקח וממכר שנתנו המעות בפניהם. ואין אני מודה

קלו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שטר גובה ממסועבדים, כאמור למעלה (פי"א ה"ה) ומשום שבית-הדין מאמין לכל הכתוב בשטר - הרי זה כמוכר בעדים (סברא זו נאמרה במגיד-משנה. והש"ך חו"מ סי' סח ס"ק ד חולק עליו ואומר, שגם לוקח אינו גובה ממשועבדים, משום שעדי גוים אינם נוהגים לפרסם ולא ידע הלוקח להזהר). (15) כרב פפא, שם יט: (16) נתבאר בכמה מקומות שמאמינים לגוי, כשהוא מספר משהו לתומו, כשאנו יודע שמישהו סומך על דבריו ויסיק מהם מסקנות. (17) רבינו גורס במעשה דרב פפא "ומגבי ביה מבני חרי". ויש גורסים: "ומגבי ביה ממשעבדי" (וכן הגירסא בדפוסים שבידינו), וסוברים שערכאות גס-כחן מוציאים קול. [במגיד-משנה מוסיף וכותב: "ועליהם סומכים בארצותינו"].

ב. שטר¹⁸ שעדי עובדי פוכבים שפסרו ליה ליד המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני שני עדים מישאל, אף על פי שאינו עשוי בערכאות של עובדי פוכבים ואין בו כל הדברים שפנינו - הרי זה גובה מפני חורין¹⁹. והוא שהיה העדים שפסרו בפניהם יודעין לקרותו, וקראוהו שפסרו בפניהם, ויהיה פתקון שטר מישאל, שאינו יכול להזדיף ולא להוסיף ולא לגרע. ולמה לא יגבה בו מן המשעבדים? מפני שאין לו קול.

(18) שם י: יא. (19) משום שסומכים על עדי המסירה. בגמרא שם, אמרו דין זה לדעת רבי שמעון שמכשיר אפילו בגט אשה, ולמד רבינו מזה לשטרות אחרים לשיטת החולקים על רבי שמעון בגט אשה. [בכסף-משנה הקשה, הרי בגמרא שם אמר רבי אבא: מודה רבי אליעזר במזויף מתוכו. פירוש, אם חתמו עדים פסולים - פסול, ובגמרא שם משמע, עדים גוים בכלל מזויף מתוכו, ולא הכשיר רבי שמעון אלא שמות מובהקים שלהם, אבל בשאינם מובהקים ואפשר לטעות ולחשוב שהחותמים הם יהודים - הגט פסול מדרבנן, שמא ימסרם בידי אותם עדים עצמם, ולמה הכשיר רבינו סתם ולא התנה שזה דוקא בשמות מובהקים? ותירץ, שלדעת רבינו לא חששו שמא ימסרם בפני אותם עדים, אלא בגט אשה בלבד, משום חומר איסור אשת איש. וזה דוקא בעדי גוים, אבל בעדי ישראל קרובים או פסולים - לא הכשיר רבי שמעון, שמא לא ימסרו בעדים כלל ויסמכו על החותמים].

ג. תקון שטרי ישראל כן הוא: כל השטרות כפין צריך שיתקון²¹ מענינו של שטר בשיטה אחרונה²². [אלא] שאין למדין משיטה אחרונה, שפא²³ היו העדים²⁴ מרחקין מגופו של שטר בכדי השיטה, ובא זה המזיף וכתב פאות הרוח שיטה זו.

(20) בבא-בטרא קסא: (21) לכתוב שנית. (22) משום שאין סומכים על הכתוב בה, ולפיכך חוזרים בה על הכתוב כבר. [בדפוסים חדשים הוסיפו את המלה "אלא", וכתבו "אלא שאין למדים וכו'". ושיגאה היא ויש למחקה. בגמרא שם, נימקו בזה למה צריך לחזור. בדפוס רומא (ר"מ) אינה, ובכתי" תימן כתוב בפירוש: לפי שאין למדים וכו'.

(23) שם יא. (24) שם יא. (25) שם יא. (26) שם יא. (27) שם יא. (28) שם יא. (29) שם יא. (30) שם יא. (31) שם יא. (32) שם יא. (33) שם יא. (34) שם יא. (35) שם יא. (36) שם יא. (37) שם יא. (38) שם יא. (39) שם יא. (40) שם יא. (41) שם יא. (42) שם יא. (43) שם יא. (44) שם יא. (45) שם יא. (46) שם יא. (47) שם יא. (48) שם יא. (49) שם יא. (50) שם יא. (51) שם יא. (52) שם יא. (53) שם יא. (54) שם יא. (55) שם יא. (56) שם יא. (57) שם יא. (58) שם יא. (59) שם יא. (60) שם יא. (61) שם יא. (62) שם יא. (63) שם יא. (64) שם יא. (65) שם יא. (66) שם יא. (67) שם יא. (68) שם יא. (69) שם יא. (70) שם יא. (71) שם יא. (72) שם יא. (73) שם יא. (74) שם יא. (75) שם יא. (76) שם יא. (77) שם יא. (78) שם יא. (79) שם יא. (80) שם יא. (81) שם יא. (82) שם יא. (83) שם יא. (84) שם יא. (85) שם יא. (86) שם יא. (87) שם יא. (88) שם יא. (89) שם יא. (90) שם יא. (91) שם יא. (92) שם יא. (93) שם יא. (94) שם יא. (95) שם יא. (96) שם יא. (97) שם יא. (98) שם יא. (99) שם יא. (100) שם יא.

ד. עדים²⁵ שהיו מרחקין מן הפתב שתי שטיין - פסול²⁶; פחות מכאן - פשר²⁷. שתי שטיין שפאמרו - בכתב ידי עדים, ולא בכתב ידי סופר²⁸; שפא המזיף - אינו הולך אחר הסופר, אלא אחר העדים. ושתי שטיין אלו - הן ואירין²⁹, כגון למ"ד על פ"ה³⁰. היו העדים מרחקין מן הפתב יתר על שתי שטיין, והיה הרוח שפין הפתב והעדים מלא בעדים פסולין או קרובים - הרי זה פשר³¹, שהרי אינו יכול להזדיף. ואם מלאהו בשריטות³² של דיו - פסול; שפא העדים על השריטות חתמו³³, ולא על גופו [של שטר]. היה השטר³⁴ פלו עם עדי בשיטה אחת - הרי זה פשר³⁵.

(25) ברייתא שם. (26) חששו חכמים, שמא יחתוך בעל השטר כל מה שלמעלה משתי השורות, ויכתוב על הגליון החלק הנשאר שטר אחר כרצונו. (27) שהרי אין למדים משיטה אחרונה. (28) הסופר רגיל בכתיבה, וידיו מאומנות, וכתב-ידו אינו גס ככתב-יד העדים שאינם מאומנים. (29) השטח הפנוי שבין השורות, וביניהן לבין חתימות העדים. (30) כף סופית, היינו שלושה אירים: א. בשביל הקו העליון של למד; ב. האויר שבין שיטה לשיטה; ג. בשביל רגל כף סופית. כרב חייא בר אמי, שם. (31) שם קסב: כתב הרשב"א בחידושו בשם רבינו יונה, שהמדובר כשמילאוהו לפני שהגיע ליד המלוה, אבל אם מילאוהו לאחר מכאן - פסול, שהרי ליד המלוה הגיע שטר פסול. וב"טור חו"מ סי' מה ס"ד, מביא בשם רבינו יונה, שאם מילאוהו המלוה בהסכמת הלווה - כשר. ומה שאמר פסול, הכוונה - כשמילא שלא מדעת הלווה. ומנמק את ההבדל: כשהגיע ליד המלוה היה פסול ולא נשתעבד הלווה, ואין המלוה יכול לשעבד את הלווה על-ידי מילוי בקרובים שלא מדעתו. וכתב עוד בשם אביו הרא"ש, שאם בא השטר ליד בית-דין לפני שמילאוהו ופסלוהו - אין לשטר זה תקנה, מכיון שנפסל על-ידי בית-דין אין להכשירו. [ונאמרו בענין זה עוד כמה חילוקי דינים: כשמילאוהו אחר יום חתימת העדים - דינו כשטר מוקדם ופסול או לא? ואם יש לחלק בזה בין שטר שיש בו קנין (שמוקדם אינו פסול), לבין אין בו קנין. ונתבאר ב"טור, ב'פרישה', ב'שולחן ערוך' ובסמ"ע וש"ך באותו סימן ס"ד. ופליאה היא, שרבינו לא נכנס כלל לכל הסבך הזה. ואין כאן מקום להאריך]. (32) גמרא שם קסג. (33) אישרו שכאן היו שריטות, ולא המלוה הוסיפם לשם איזה זיוף שהוא. (34) שם קסג: (35) שאין כאן חשש זיוף. ומכאן למד הרשב"א (הובא במגיד-משנה כאן) שהעדים צריכים לחתום בצד ימין של השטר, שאם ירחיקו חתימתם שמאלה, יוכל המלוה לחתוך את השטר שלמעלה מחתימת העדים ולכתוב מה שהוא רוצה בקלף החלק שמימין לחתימתם, ויהיה בידו שטר שהוא ועדי בשיטה אחת (ראה הגהות מיימוניות כאן).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ד מנ"א - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שריר וקיים. (52) קים את הכתוב על המחק כפי הנוסח שלמעלה. (53) את השריר וקים. (54) שריחקו חתימתם שיטה אחת. [מלשוננו של רבינו כאן שכתב "מחק או תלויה", משמע שדין שניהם שוה, ומכיון שתלויה שאינה מקוימת אינה פוסלת את כל השטר אלא אין מתחשבים בה - שהרי אין כאן כל חשש זיוף - כך גם במחק אין למדים מן הכתוב עליו, אבל השטר כשר. ובמגיד-משנה מביא בשם רשב"א, שבמחק - כל השטר פסול. וטעמו מבואר ב'טור' שם סי' מד אות ו, שחוששים שמא היה כתוב במקום המחק דבר שהוא לחובת בעל השטר, ומחקו וכתב מה שכתב. ופסק כמותו. ומרן ב'שולחן ערוך' שם סעי' ה פסק כרבינו].

ט. שטר⁵⁵ הבא הוא ועדיו על המחק - פשר. ואם תאמר: מחק וחוזר ומוחק⁵⁶ - אינו דומה מי שנמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים⁵⁷. ואם תאמר: שפא נמחק שתי פעמים מקום העדים⁵⁸, ואחר שכתב השטר חוזר ומוחקו וכותב כל מה שירצה, שהרי הוא ועדיו פלו שוה, מפני שנמחק הפל שתי פעמים - כבר תקנו חכמים, שלא יהיו העדים חותמין על שטר מחוק, אלא אם כן נמחק בפניהם⁵⁹.

(55) שם קסג: וקסד. (56) שמא מחק כל הכתוב בשטר וכתב כרצונו. (57) והזיוף ניכר. (58) כתב משהו על המקום בשטר המיועד לחתימת העדים ומחקו, ואח"כ מחק פעם שניה וחתמו העדים על המחק הכפול, והשטר עצמו נמחק פעם אחת בלבד, והעדים לא ירגישו בשינוי שבין המחקים מפני הכתב שבשטר, או לא ישימו לב לשינוי. (59) ואז ודאי ירגישו בשינוי שבין מחק למחק.

י. שטר⁶⁰ הבא הוא ועדיו על המחק, והקיום מלמטה על הנזר - אין מקימין אותו מעדי הקיום⁶¹ אלא מעדים שלמעלה; שפא הקיום היה רחוק מן השטר הרבה, והיה הרוח מלא שריטות של דיו⁶², וחתך גוף השטר, ומחק השריטות, וכתב השטר ועדיו על המחק.

(60) שם. (61) אם בא לבית-דין לגבות באותו השטר, צריך לקיים שנית חתימת העדים, ואין סומכים על הקיום שבשטר. (62) ואמרנו למעלה בה"ז שהקיום כשר. (63) שזיף חתימתם. בגמרא שם אמרו סברא זו לפי שיטת רב, שבין עדים לקיום אפילו כמה שורות כשר, ואף-על-פי שרבינו פסק כרבי יוחנן (ראה למעלה ה"ו) שאפילו שיטה אחת בין עדים לקיום - פסול, קיבל אותה הסברא גבי הוא ועדיו על המחק והקיום על נייר, מפני שלא מצאנו בזה מחלוקת בין רב לרבי יוחנן, והסברא שנאמרה אליבא דרב מתקבלת על הדעת (מגיד-משנה).

יא. שטר⁶⁴ הבא על הנזר, ועדיו על המחק - פסול; שפא ימחק השטר ויזיף⁶⁵, ונמצא הוא ועדיו על המחק⁶⁶. ואם כתבו⁶⁷ העדים: אנחנו העדים חתמנו

ה. היה השטר³⁶ פשיטה זו והעדים פשיטה שניה - פסול; שפא אלו העדים היו מרחקין מן השטר פשר שיטה אחת, וחתך כל השטר, וכתב זה השטר באותה השיטה, ונמצאו אלו העדים חתומים עליה. וכן³⁷ אם היה השטר ושני עדים פשיטה אחת, ושני עדים אחרים פשיטה שניה, ואמר³⁸: אני נתפונתי לרבות העדים³⁹ - אין מקימין שטר זה מעדים של מטה בפשיטה שניה, אלא מעדים של מעלה; שפא פשיטה שהיתה בין העדים של מטה ובין השטר שחתך כתב שטר זה ושני עדי⁴⁰.

(36) שם עמוד ב. (37) שם. (38) לבית-דין ששאלו למה חתמו ארבעה עדים. (39) והוא מבקש לקיים את חתימת העדים. (40) זיף חתימת העדים בשיטה ראשונה, ולפיכך הצריכוהו להביא עדי קיום של עדים ראשונים.

ו. קיום בית דין⁴¹ צריך שיהיה סמוך לכתב ידי עדים או סמוך לצד השטר⁴² או מאחוריו⁴³ כנגד הכתב. ואם היה בין הקיום והשטר רוח שיטה אחת - פסול⁴⁴; שפא יחתך השטר שנתקים, ויזיף באותה שיטה שטר ושני עדי⁴⁵, ונמצא הקיום על שטר מזיף.

(41) שם. (42) על הגליון החלק מימין או משמאל - תוכן השטר. מובן שכותבים בפירוש שמקיימים את השטר הכתוב מימין או משמאל הקיום, או כותבים בראש הקלף. (43) וכותבים שמקיימים את הכתוב מעבר לרף כנגד כתב הקיום או כותבים בראש הקלף. (44) כרבי יוחנן שם. מובן, שרק הקיום פסול, אבל השטר לא נפסל. (45) וזיף חתימתם.

ז. הרחיק⁴⁶ את הקיום מן השטר יתר⁴⁷ על שתי שטיין, ומלא כל הרוח שריטות דיו - פשר, שהרי אינו יכול לזיף⁴⁸; ואין חוששין לבית דין שיקימו קיום על השריטות, אלא על גופו של שטר.

(46) שם עמוד א. (47) כלומר: אפילו יתר, ומכל-שכן פחות משתי שורות. (48) למעלה ה"ד אמרנו שבחתימת עדים השטר פסול, כשמילא שתי השורות שריטות, שמא אישרו את השריטות, אבל בקיום בית-דין כשר - כמו שמנמק רבינו בסמוך, שבית-דין אין מקיימים שריטות אלא תוכן שטרות.

ח. כל המחקין⁴⁹ כלן - צריך שיקתב קיומיהן בסוף השטר, ויאמר: אות פלונית או מלה פלונית או שיטה פלונית על מחק, או תלויה⁵⁰, והכל קים. ואם היה המחק במקום שריר וקנים, ובשעור שריר וקנים⁵¹, אף על פי שחזר וקימו⁵² - פסול; שפא מחקו⁵³, וכתב דבר שזיף, וחזר וקימו ברוח שבין הכתב והעדים⁵⁴.

(49) מימרא של רבי יוחנן, שם קסא: (50) בין שורה לשורה. (51) במקום שרגילים לכתוב בסוף השטר: והכל

מָאָה - הָיָה נֹטֵל מֵאָה⁸²; אָבֵל שְׁנֵי דְבָרִים שָׁאִין
הָאֲחֵרוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹן - הֵלֵךְ אַחֵר אַחֲרוֹן. הָיָה בּוֹ
מְלַמֵּעֵלָה שָׁם, וְלִמְטָה שָׁם קָרוֹב לוֹ - הֵלֵךְ אַחֵר
הַתַּחְתּוֹן⁸³. אִם כֵּן, לָמָּה כּוֹתְבִין אֶת הָעֲלִיּוֹן? שָׁמָּה
תִּמְחַק אֹת אַחַת מִן הַתַּחְתּוֹן, וְיִלְמַד מִן הָעֲלִיּוֹן⁸⁴.
כְּגוֹן שֶׁהִיָּה⁸⁵ בְּעֲלִיּוֹן חֲנִי אוֹ עֲנִי, וּבַתַּחְתּוֹן חֲנִי אוֹ
עֲנִי - בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן. אָבֵל לֹא יִלְמַד
תַּחְתּוֹן מֵעֲלִיּוֹן בִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת⁸⁶.

(79 משנה, שם קסה: (80 מאה דינרי כסף. (81 שהרי
אין מוציאים ממון מספק. (82 ולמה אין הולכים גם בזה
אחר התחתון? משום שכאן טעות גלויה בחשבון, ואין אנו
יודעים איזה סכום מוטעה, ולפיכך דנים כמו בכל ספק
שבממון, שהמוציא מחבירו - עליו הראיה. (83 בשטרות
הולכים בכל דבר אחר התחתון, כשאין סיבה מיוחדת
מתנגדת לכך. הר"י מיגש בפירושו מנמק שיש לראות
בתחתון חזרה מהכתוב בעליון. (84 כל זה במשנה הנ"ל.
(85 ברייתא שם קסו: (86 שם. ובגמרא פירשו טעמו של
דבר: שמא יקרה שם בן שלש אותיות, וכתוב למעלה שתי
אותיות שהן רוב השם, ואין ללמוד מעליון אלא להשלים
את התחתון כשהוא עיקר השם.

טו. כְּתוּב בּוֹ⁸⁷ מְלַמֵּעֵלָה סֶפֶל⁸⁸, וּמְלַמֵּטָה קֶפֶל⁸⁹ -
הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהִקְפֵּל פָּחוֹת מִן הַסֶּפֶל.
כְּתוּב בּוֹ מְלַמֵּעֵלָה קֶפֶל, וּמְלַמֵּטָה סֶפֶל - חוֹשֵׁשִׁין
שָׁמָּה זָכוֹב הַסִּיר רִגְלֵי הַקּוֹף וְנַעֲשִׂית סֶמֶךְ⁹⁰, וְאִינוּ
גּוֹבֵה אֲלָא בְּמִדַּת קֶפֶל הַקִּטְנָה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
שֵׁיִד בְּעַל הַשֵּׁטֶר עַל הַתַּחְתּוֹנָה⁹¹. מַעֲשֶׂה בַּשֵּׁטֶר⁹²,
שֶׁהִיָּה כְּתוּב בּוֹ: שֵׁשׁ מֵאוֹת וְזוֹז אֶחָד, וְהָרִי הַדָּבָר
סֶפֶק, אִם שֵׁשׁ מֵאוֹת זוֹז וְזוֹז אֶחָד אוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶסְתִּירָא⁹³ וְזוֹז; אֶמְרוּ חֲכָמִים⁹⁴: יִטֵּל שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶסְתִּירָא וְזוֹז, שֵׁיִד בְּעַל הַשֵּׁטֶר עַל הַתַּחְתּוֹנָה. אִם
כֵּן, לָמָּה לֹא נֹאמַר: שֵׁשׁ מֵאוֹת פְּרוּטָה וְזוֹז⁹⁵? לִפִּי
שֶׁהַפְּרוּטוֹת כּוֹלָל אוֹתָן הַסּוֹפֵר זוֹזִין⁹⁶ וְאַחֵר כֶּף
כּוֹתְבִין. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה כֶּכֶל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם,
לִפִּי דִרְכָם הַיָּדוּעַ - עַל פִּי עוֹשִׂין.

(87 שם. כתוב בשטר שפלוני חייב לו וכו'. (88 ראשי-
תיבות: "סאה פלג", פירושו: סאה וחצי. (89 קב פלג, קב
וחצי (הסאה מחזיקה ששה קבים). [וב'תוספות' שם ד"ה
ספל, הביאו כמה פירושים לספל וקפל, ורבינו מפרש
כרבותיו הר"ף והר"י מיגש]. (90 בכתב-יד שלהם
ה"קוף" דומה ל"סמך" בתוספת רגל דקה. (91 בעיא של
רב פפא שם ולא נפשטה, ואין מוציאים ממון מספק.
(92 שם. (93 יש מפרשים ש"אסתירא" הוא חצי זוז.
ואחרים מפרשים - שני זוזים. ורבינו קיבל הפירוש הראשון
(ראה רשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה ומשוי). [לפלא, שרבינו
נטה כאן מפירושו של רבו הר"י מיגש שפירש שני זוזים.
ראה כסף-משנה]. (94 אב"י, שם. (95 המטבע הפחות
ביותר. (96 הסופר אינו כותב מנין הפרוטות, אלא עושה
מהם זוזים (בזוז 192 פרוטות) וורושם בשטר מספרם, ואת

עַל הַמְחָק, וְהַשֵּׁטֶר עַל הַנִּיר - פֶּשֶׁר. וְכוֹתְבִין בֵּן בֵּין
עַד לְעַד, כְּדֵי שְׁלֹא יִזְנֶה⁶⁸.

(64 שם קסד. (65 יזיף וכתוב במקום המחק מה שהוא
רוצה. (66 ושטר כזה כשר, כמבואר למעלה בה"י.
(67 שם. (68 אם יכתבו זאת למטה מחתימתם - יחתוך
הקטע הזה, ואם יכתבו בין השטר לחתימה - ימחוק. כל זה
מבואר בגמרא שם.

יב. שֵׁטֶר⁶⁹ הַכָּא עַל הַמְחָק, וְעַדִּיו עַל הַנִּיר - פֶּסוּל.
וְאִפְלוּ כְּתָבוּ הָעֵדִים: אֲנַחְנוּ עֹדִים חֲתָמְנוּ עַל הַנִּיר,
וְהַשֵּׁטֶר עַל הַמְחָק. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק אוֹתוֹ פַּעַם
שְׁנִיָּה, וְכוֹתֵב כֹּל מֵה שִׁירָצָה, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל נִמְחָק שְׁתֵּי
פַּעַמִּים אֵינוֹ נָכֵר; שְׁאֵלוֹ הָיָה בּוֹ מְקוֹם הַנִּמְחָק פַּעַם
אַחַת וּמְקוֹם הַנִּמְחָק שְׁתֵּי פַּעַמִּים - הָיָה נָכֵר⁷⁰.
וּמִתְקִינָן הַשִּטְרוֹת: לְהַתְּבוּנָה⁷¹ בַּשֵּׁטֶר בְּנוֹי"ן וְזִנְיִין
שְׁלוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה דְחוּקִין בֵּין הַתְּבוּת, שָׁמָּה זִנְיָ וְהוֹסִיף
זִנְיָ⁷². וְלֹא יִהְיֶה מְרַחֲקִין⁷³, שָׁמָּה מְחָק אוֹת אַחַת, כְּגוֹן
ה"א אוֹ חִי"ת, וְהַנִּיחַ רִגְלָהּ הָאֶחָת⁷⁴ מְקוֹם ו"ו. וְכֹל
פִּיּוּצָא בְּזָה מְדַקְדָּקִין בּוֹ בְּכָל לָשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב.

(69 שם. (70 ראה למעלה ה"ט. (71 הדיין צריך
להתבונן, כלומר להשיגח היטב ולבדוק. (72 הוסיף אות
זו, ולפיכך היא דחוקה. בגמרא שם קסז. מסופר שבא שטר
מכר לפני אב"י, שכתוב בו שהלוקח קנה: "מנת (חלק)
ראובן ושמעון ואחי" והיה להם לראובן ושמעון אח ששמו
"אחי", וטען הלוקח שקנה גם חלקו, ואב"י התבונן יפה
בשטר וראה שה'ואר' של המלה "ואחי" לחוצה יותר מדאי,
ואחר חקירה מדוקדקת - הודה הלוקח שהוא הוסיף
ה"ואר", ובשטר היה כתב שקנה חלקם של ראובן ושמעון
אחי (אחים). (73 שם. מעשה בשטר שני שבא לידי אב"י,
והיתה "ואר" מרוחקת יותר מדאי משאר האותיות שבאותה
מילה, וכשלחץ אב"י על בעל השטר, הודה שמחק חלק
מאות "ב" ונשארה "ואר". (74 הימנית.

יג. מַשְׁלֵשׁ⁷⁵ וְעַד עֶשֶׂר אֵין כּוֹתְבִין בְּסוֹף שְׁטִיטָה,
שָׁמָּה יִזְנֶה⁷⁶ וְיִחְזִיר הַשֵּׁלֶשׁ לְשִׁלְשִׁים וְהָעֶשֶׂר עֶשְׂרִים.
וְאִם נִדְמָן לוֹ בְּסוֹף שְׁטִיטָה - מְחִזֵּר הַדְּבוּר⁷⁷ בְּגוּפוֹ
שֶׁל שֵׁטֶר פַּעַמִּים רַבּוֹת, עַד שֶׁיִּבּוֹא בְּאֻמָּצָה
הַשְּׁטִיטָה⁷⁸.

(75 אב"י, שם. (76 יוסיף בסוף המילה "יוד" ו"מם".
(77 כותב שנית את השטר או את הקטע. (78 רשב"ם שם
מפרש, שיכתוב עוד פעם את הסכום הנכון באמצע השורה,
ואם יזיף את הסכום הכתוב בסוף השורה שלמעלה לא
יועיל כלום, שהרי הסכום הכתוב באחרונה קובע, כמו
שיבואר בהלכה הבאה.

יד. שֵׁטֶר⁷⁹ שֶׁכְּתָבוּ מְלַמֵּעֵלָה מְנָה⁸⁰ וּמְלַמֵּטָה
מֵאֲתִים, מְלַמֵּעֵלָה מֵאֲתִים וּמְלַמֵּטָה מְנָה - הַכֹּל
הוֹלֵךְ אַחֵר הַתַּחְתּוֹן. וְלָמָּה אֵין הוֹלְכִין אַחֵר הַפָּחוֹת
שֶׁבְּשְׁנֵיהֶם⁸¹? לִפִּי שָׁאִין הָאֶחָד תְּלוּי בְּחִבְרוֹ. שָׁאִם
הָיָה כְּתוּב בּוֹ: מָאָה שֶׁהֵן מֵאֲתִים, אוֹ מֵאֲתִים שֶׁהֵן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה. ומפי השמועה⁵ למדו⁶, שכל מקום ששנים²⁰
מחייבין אותו ממון - אחד מחיבו שבועה. וכן²¹
למדו⁷ מפי השמועה, שעד אחד לכל צון ולכל²²
חטאת אינו קם⁸, אכל קם הוא לשבועה.²³

(2) משנה שבעות לח: (3) במכילתא משפטים פרשה ט"ו
דרשו: "כי הוא זה" עד שיודה במקצת: כלומר, רק זה הוא
הדבר שאני חייב לך ולא מה שאתה תובע (ראה בבא קמא
קו:). ודווקא במטלטלין, אבל על קרקעות עבדים ושטרות
אין נשבעים (משנה שם מב: ובגמרא שם מג: למדו זה
מכלל ופרט וכלל). (4) גמרא שם מ: (5) ששמע תלמיד
מרב ורבו מרב עד משה רבינו. (6) ברייתא שם.
(7) כלומר, וכך הוא הלימוד שנמסר מפי השמועה.
(8) כתוב בתורה (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש
לכל עון ולכל חטאת" ודרשו: לכל עון ולכל חטאת אינו
קם, אבל קם הוא לשבועה (שם).

ב. אין לך מחיב שבועה מן התורה חוץ משלשה:²⁴
מי שהודה במקצת המטלטלין, ומי שהחזיקו עד²⁵
אחד, והשומר. שהרי נאמר בשומר: שבועת יי²⁶
תהיה בין שניהם. וכבר בארנו שבועת השומרין²⁷
בהלכות שכירות. וכל אחד מן השלשה נשבע²⁸
ונפטר מלשלם⁹. אכל כל הנשבעין ונוטלין¹⁰, כגון²⁹
שכיר¹¹ ונחבל¹² ופוגם את שטר¹³ וכיוצא בו¹⁴, וכן³⁰
כל הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין¹⁵
והאריסין¹⁶ - כלן נשבעין בתקנת חכמים¹⁷. וכל אלו³²
השבועות, אף על פי שהן מדברי סופרים, הרי הן³³
כעין של תורה¹⁸ בנקיטת חפץ¹⁹.

(9) משנה שם מד: (10) שם. (11) נתבאר בהלכות שכירות
פרק י"א הלכה ו, שאם טען בעל הבית נתתי לשכיר את
שכרו והשכיר מכחיש - נשבע השכיר שלא נטל - ונוטל.
ולמה אין משיעים את בעל הבית ויפטר? מפני שבעל
הבית טרוד בפועליו הרבים ואפשר שנדמה לו שנתן - ולא
נתן, אבל פועל, שפרנסתו על שכר עבודתו, אינו שוכח
ואינו טועה (גמרא שם מה:). (12) משנה שם מד: ונתבאר
שם שהמדובר, כשיש עדים שהנחבל נכנס תחת ידו של
הנתבע (פירוש למקום שהנתבע היה בו לבדו) כשהוא שלם
ויצא חבול ונתבע לבית דין וטען לא חבלתי בו. [בגמרא
שם אמר שמואל, שאם החבלה היא במקום שאין הנחבל
עצמו יכול לחבל - נוטל בלא שבועה, בתנאי, שלא היה שם
אדם אחר שאפשר היה לו לחבול]. (13) הוציא שטר חוב
על חבירו וזה טוען פרעתי כל החוב והמלוה אומר פרעת
חלק מהחוב - הרי זה פגם תוקפו של השטר ולפיכך עליו
להישבע. וכשהוא טוען לא פרעת כלום - נאמן בלא
שבועה. (14) והדומים לאלה שנמנו במשנה שם.
(15) התובע טוען יישבע שלא נטל יותר מהמגיע לו.
(16) החוכרים שדות מבעליהן לעבדן ולקבל חלק מהיבול.
(17) בגמרא שם מח: שאלו מה בין שותפים ואריסים לכל
אדם, שאין משיעים אותם בטענת שמא? ונימקו, שאלה
רגילים להורות היתר לעצמם באמתלאות שונות להשקיט
את מצפונם. [בגמרא (שם) אמר רב נחמן שעל טענת שמא

מספר הפרוטות שאינן מצטרפות לזו שלם, ואם התכוון
לפרוטות - היה כותב ארבעה זוזים ועשרים וארבע פרוטות,
ומשמיט את המילה "וזוז".

טז. שטר⁹⁷ שכתוב בו: אסתירא מאה מעי⁹⁸, או
שכתוב בו: מאה מעי אסתירא - הלך אחר פחות
שבשונות, ואינו נוטל אלא אסתירא אחת⁹⁹. שיד
בעל השטר על התחתונה, מפני שהוא המוציא
מחברו, ואינו מוציא אלא בדבר שאין בו ספק.
לפיכך, כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות, שמה
כך או שמה כך - אינו נוטל אלא הפחות
שבשתייהן; ואם תפס בעליונה - אין מוציאין
מידו¹⁰⁰ אלא בראיה ברורה¹⁰¹.

(97) שם קה: (98) מע' = פרוטה של נחושת (מעה כסף,
היא אחד מששה בזוז = 32 פרוטות). (99) היינו 96
פרוטות. ולמה אין הולכים אחר התחתון? כמו במנה
ומאתים (ראה הי"ד)? משום שזה כאילו אמר "אסתירא
שהיא מאה מעי", והרי זה דומה לכותב מאה שהם מאתים.
ואפשר להוסיף עוד נימוק: שדרכם של אנשים לעגל את
הסכומים, ולפיכך כתב מאה אף-על-פי שמגיע לו רק 96
פרוטות, וסמך על מה שכתב אסתירא (ראה רשב"ם שם
ד"ה מהו דתימא). (100) שהרי הוא המוחזר.
(101) ואפילו אם יש עדים שתפס ואינו יכול להכחיש
(מסקנת המגיד-משנה, וכן פסק הש"ך ח"מ סי' מב ס"ק
ט'. ראה 'בית יוסף' שם).

יז. כתוב בו¹⁰²: מטבע זהב - אין פחות מדינר
זהב¹⁰³. זהב דינרין, או דינרין זהב - אין פחות
משנה שני דינרין של זהב. זהב בדינרין - אין פחות
משנה שני דינרין של כסף מן הזהב¹⁰⁴. וכן כל¹⁴
כיוצא בזה.

(102) ברייתא שם קסה: (103) שהוא 25 דינרי כסף.
(104) נותן לו זהב שוה שני דינרי כסף.

תמו הלכות מלוה ולוה

יום שישי ט"ו מנ"א ה'תשע"ח

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת היא. והיא: דין טוען ומודה או
כופר.

ובאר מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מבאר דין כופר בכל או מודה במקצת.

א. הטוען² את חברו במטלטלין, והודה לו במקצת
- הרי זה משלם מה שהודה בו, ונשבע על השאר
מן התורה; שנאמר: אשר יאמר כי הוא זה³. וכן⁴
אם כפר בכל ואמר: לא היו דברים מעולם, ועד
אחד מעיד [שהוא חיב לו] - הרי זה נשבע מן¹⁹

(הכוונה למחר"ם מרוטנברג) שריבנו תם חזר בו בסוף ימיו].
 (25) קראו לה "היסת" על שם שהסיתו אותו חכמים לשבועה
 זו (רש"י בבא מציעא שם. ראה רש"י שבועות שם).
 (26) פרק י"א, הלכה ד.

ד. כל מי שנתחייב שבועה מן התורה - הרי זה
 נשבע ונפטר²⁷. ואם לא רצה להשבע - יורדין
 לנכסיו²⁸ וגובין מהם כל מה שתבע חברו עליו²⁹;
 שהרי התובע אומר לו: אני זו מדין תורה, או
 השבע או תן לי. ויש לו להחרימם³⁰ על מי ששטען
 עליו דבר שאינו כן, ונותן³¹. אבל מי שנתחייב
 שבועה מדבריהם³², אם היה מן הנשבעין ונטלין -
 אינו יכול להפוך את השבועה³³; שהרי הנתבע אומר
 לו: השבע וטל, כמו שתקנו לך. ואם לא רצה
 להשבע - לך לו. והורו רבותי, שאם אמר התובע:
 אני רוצה בתקנה זו שתקנו לי חכמים³⁴, אלא הריני
 פשאר התובעים³⁵ - הרי זה משביע את הנתבע
 הסת³⁶. ואם רצה להפכה על התובע - מחייבין את
 התובע להשבע³⁷, או ללך לו.

(27) משנה שבועות לח: (28) שם מא. (29) ואינו יכול
 להפוך את השבועה על התובע ולומר: ייבע שאני חייב
 לו ויטול. שם אמרו: בדאורייתא לא מפכינן. [בר רב אשי
 אומר שם: בדאורייתא נמי (גם כן) מפכינן. ובתוספות שם
 דיבור המתחיל ולמר כתבו, שרב האי גאון וכן רבינו גרשון
 מאור הגולה פסקו כמר בר רב אשי, ובעל הלכות גדולות
 ובסדר תנאים ואמוראים (לרבי יוסף טוב עלם) כתבו, שאין
 הלכה כמותן]. (30) לנתבע יש זכות. (31) ומשלם.
 (32) מתקנת חכמים. (33) לענין היפוך שבועת הנוטלים -
 אף על פי שהיא מדבריהם - כדין שבועת התורה. וכן פסק
 הר"י מיגאש בפירושו לשבועות שם. ורש"י כתובות פז:
 כתב שכל שבועה מדבריהם יכול להפוך (ובש"ך חושן
 משפט שם סעיף קטן ל כתב, שכמה פוסקים קדמונים פסקו
 כרש"י). (34) שאשבע ואטול. (35) והנתבע מכחיש,
 שהוא נשבע ונפטר. (36) כשהוא מהפך היה הנתבע נשבע
 אותה השבועה שהמהפך היה חייב בה, היינו, "כעין
 דאורייתא" בנקיטת חפץ, אבל באומר איני רוצה בתקנת
 חכמים שתיקנו לטובתי - הנתבע נשבע היסת. (37) לקמן
 הלכה ו יתבאר שכל שבועת היסת מהפכים.

ה. היה מחייב שבועה מדבריהם מן הנשבעין
 ונפטרין, כגון הנשבעין על טענת ספק³⁸ או מן
 הנשבעין הסת, ולא רצה להשבע - משמתין אותו³⁹
 שלשים יום. אם לא פא ולא תבע נדויו⁴⁰ - מלקין
 אותו מפת מדרות⁴¹. וכל מי שחלה עליו שממא
 שלשים יום - מפין אותו מפת מדרות ואחר כך
 מתירין נדויו⁴². ואין יורדין לנכסיו⁴³, לפי שאינו
 מחייב שבועה מן התורה⁴⁴.

(38) כגון האריסים והשותפים (ראה למעלה הלכה ב).
 (39) שם. (40) לא ביקש להתיר לו את הנדיו. (41) מפני
 שמרד בדברי חכמים. כל עונש מלקות מדרבנן נקרא "מכת

אינו נשבע בכפירת תביעה פחותה משתי מעות כסף. ופירש
 רש"י שהכוונה למודה במקצת, שבטענת וודאי היה מחוייב
 שבועת התורה ותיקנו חכמים שבועה בטענת שמא דומה,
 אבל כשזה כופר הכל שבטענת וודאי פטור משבועת התורה
 - לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמא. ורבינו בפרק ט
 מהלכות שלוחין ושותפין פסק, שגם כופר הכל לכתחילה,
 מחוייב שבועה, כדעת רבו הרב יוסף מיגאש בפירושו
 לשבועות שם. ובבית יוסף חושן משפט סימן צג מדייק
 מלשונם של הר"ף והרא"ש, שדעתם כדעת רבינו.
 (18) ר"ף בהלכותיו בכתובות סוף פרק ט. (19) הנשבע
 אוהו בידו חפץ של מצוה בשעת השבועה. בהלכות שבועות
 פרק י"א הלכה ח: כותב רבינו שתלמיד חכם אוהו תפילין
 בידו, ושאר כל אדם - ספר תורה.

ג. הטוען²⁰ מטלטלין על חברו, וכפר בכל ואמר:
 לא היו דברים מעולם; או שהודה במקצת, ונתנו
 מיד ואמר: אין לך בדי אלא זה והילך²¹; או
 שאמר: אמת שהיה לך אצלי, אבל מחלת לי או
 נתת לי או מכרת לי או החרת לי; או ששטענו
 חטים והודה לו בשעורים - בכל אלו פטור
 משבועת התורה²². אבל חכמי הגמרא²³ תקנו,
 שישבע הנתבע בכל אלו²⁴ שבועת הסת²⁵ ויפטר.
 ואינה פעין של תורה, לפי שאין בה נקיטת חפץ.
 וכבר בארנו דרך שבועה של תורה ודרך שבועת
 הסת בהלכות שבועות²⁶.

(20) משנה שם לח: (21) והנה אני משלם לך הסכום שאני
 מודה בו. (22) בהילך פסק כרב ששת (בבא מציעא ד).
 כפי הכרעתו של הר"ף בראש פרק ו משבועות. והדינים
 האחרים נשנו בשבועות שם. [רש"י בבא מציעא שם מבאר,
 שהילך משמעו: לא הוצאתים והרי הם שלך בכל מקום
 שהם ... הואיל ואיתנייהו כמאן דנקיט להו דמי (=ומכיוון
 שישנם בעינם הרי זה כאילו נמצאים בידו של המלוה).
 והר"ן שם כתב, שלפי שיטת רש"י לא אמרו הילך פטור
 אלא בפיקדון, אבל במלוה אי אפשר לומר שהמעות הן
 ברשות המלוה בכל מקום שהן, משום שמלוה להוצאה
 ניתנה, וכשהגיעו ליד הלווה יצאו לגמרי מרשות המלוה,
 ומביא בשם הגאונים, שבהלוואה אם היה בידו מזומן
 הסכום שהודה בו ונתנו למלוה - פטור משבועה, ובפיקדון
 אפילו אם נמצא הדבר במקום רחוק - ההודאה עצמה היא
 כהילך, משום שפיקדון בכל מקום שהוא - ברשותו של
 המפקיד הוא (ראה לקמן פרק ג הלכה י"ד). (23) מימרא
 של רב נחמן שם מ: ובבא מציעא ה. (24) בשבועות שם
 אמר רב חביבא, ששבועת היסת נאמרה רק על מה ששנינו
 (שם לח:): מנה לי בידך, אמר לו הן, למחר אמר לו תנהו
 לי, נתתיו לך (טענת הנתבע) - פטור. וביארו שם שלדעתו
 כופר הכל לכתחילה, פטור אפילו מהיסת. ולכן הדגיש
 רבינו וכתב: "בכל אלו" לומר לך, שאין הלכה כרב חביבא.
 וכן פסק הר"ף בהלכותיו בשבועות בראש פרק ו.
 [בתוספות שם מא. דיבור המתחיל ומאן, כתבו בשם רבינו
 תם שאין משיבעים את הכופר הכל. ובהגהות מיימוניות
 כאן אות ח כתב: שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו זצ"ל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קמא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוסיף שהנתבע מחוייב להישבע היסת, שאם לא נטיל עליו שבועה תתבטל שבועת היסת בכופר הכל, שהרי יעדיף לטעון איני יודע ויהיה פטור משבועה (מגיד משנה). ולמה אין מחייבים אותו שבועת התורה כמודה במקצת, ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם, כמו בטוען חמישים אני חייב לך וחמישים איני יודע, כמבואר לקמן פרק ד הלכה ח? משום שמודה במקצת אינו מחוייב שבועה אלא בהודה לו ממין הטענה (ראה לקמן פרק ג הלכה ח). (53) הראב"ד משיג על זה מדברי רבה בר נתן בבבא קמא לה: שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים. וכן פסק רבינו עצמו (שם). והמשיג עצמו מבאר שיטת רבינו וכותב: שלדעתו לא אמר רבה בר נתן אלא כשהוא מכחיש לגמרי את התביעה (החיטים), אבל בשאינו מכחישה, אלא טוען איני יודע ונכנס לחיוב שבועת היסת על התביעה - חייב לשלם מה שהודה. ונראה שהתכוון לנימוקו של רבינו מאיר הלוי (הובא ברא"ש בבא קמא שם) שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור, מפני שיכול לטעון משטה הייתי כך, ולמעשה גם שעורים איני חייב לך, אבל כשנשבע היסת שאינו יודע אין כאן השטאה (ראה ש"ך חושן משפט סימן פ"ח סעיף קטן לה). ובסמ"ע שם סעיף קטן לא, מסביר שאפילו לשיטת האומרים שטעם הפטור משעורים הוא משום שאנו אומרים: על השעורים מחל - כאן חייב, משום שאפשר הדבר שגם התובע לא זכר בדיוק אם חיטים השאילה או שעורים ולפיכך טען חיטים, וכשהנתבע הודה ששאל מין אחד צריך לשלם לו הפחות שבשני המינים ונשבע על השאר (ראה מה שכתבנו בזה בהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו).

מרדות". (42) כרב אשי שם. (43) רב אשי שם מסיים: "ושבקינן ליה (ועוזבים אותו)". (44) בשבועה מן התורה אמרנו למעלה בהלכה ד, שאם לא רצה להישבע יורדים לנכסיו וגוזבים מהם.

1 ו. כָּל הַמְּחִיבֵה שְׁבוּעַת הַסֵּת, אִם רָצָה לְהַפֵּךְ
2 הַשְּׁבוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ - הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁפָּע הַסֵּת וְנוֹטֵל
3 מִחֻבְרוֹ. וְאִין לֹא⁴⁶ מִי שֶׁנִּשְׁפָּע הַסֵּת וְנוֹטֵל מִחֻבְרוֹ,
4 אֲלֵא זֶה שֶׁנִּהְפָּכָה עָלָיו שְׁבוּעַת הַסֵּת. וְאִין לֹא
5 שְׁבוּעָה שֶׁתִּהְפֹּךְ אֲלֵא שְׁבוּעַת הַסֵּת בְּלִבֵּד; אֲבָל
6 שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם שֶׁהִיא פְּעִין שֶׁל
7 תּוֹרָה⁴⁷ - אִין הוֹפְכִין שְׁבוּעָתָן.

(45) שם אמרו: "בדרבנן מפכינן". (46) נתבאר למעלה שרבינו ורבו הר"י מיגאש מפרשים מה שאמרו: "בדרבנן מפכינן" הכוונה לשבועת היסת בלבד. (47) נתבאר למעלה בהלכה ה.

8 ז. אִין מְשִׁיעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת אֲלֵא עַל טַעֲנַת וְדָא;
9 אֲבָל עַל טַעֲנַת סָפֵק - פְּטוּר⁴⁸. כִּיצַד? כְּמַדְמָה לִי
10 שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ מִנֶּה; אוֹ שְׁאֵמַר: מִנֶּה הַלּוּיִתִּי,
11 וְכַמְדָּמָה לִי שְׁלֹא פָּרַעְתִּנִּי; אָמַר לִי אֲבֵא⁴⁹ שֵׁישׁ לִי
12 אֶצְלָךְ מִנֶּה, אוֹ צִנָּה לִי בִּפְנֵי עֲדִים שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ
13 מִנֶּה; דְּבַר פְּלוּנִי נִגְנַב מִבֵּיתִי, וְלֹא הָיָה שָׁם אֲלֵא
14 אֶתָּה, קָרוֹב בְּעֵינֵי שְׁאֵתָה גִּנְבָתוֹ; חֲשַׁבְתִּי מַעוֹת
15 וּמַצָּאתִי חֶסֶר, שְׁמָא אֶתָּה הִטְעִיתִנִּי בַּחֲשׁוֹן;
16 וְהִנֵּתָּפֵעַ אוֹמַר: אִין לֹא בִּידִי כְּלוֹם - הָרִי זֶה פְּטוּר
17 אֶף מִשְׁבוּעַת הַסֵּת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(48) שם מ: מנמק רב נחמן למה משביעים היסת את הכופר הכל - משום חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו, ובטענת ספק אין חזקה כזו (מגיד משנה). (49) אמרו, שלשית רבי אליעזר בן יעקב, אם הבן התובע מסתמך על צוואת אביו בלבד ולא אמר: ברי לי - הנתבע פטור משבועה, אפילו כמודה במקצת ששבועתו מן התורה. ורבינו - וכן הרי"ף - פסקו כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב:): "משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי". [הראב"ד משיג על רבינו בדיון אמר לי אבא, ודעתו שזו טענת ברי. ובלחם משנה מברר באריכות שתי השיטות. ראה שם].

18 ח. פוֹר חֲטִים⁵⁰ יֵשׁ לִי בִּידֶךָ בּוֹדָאִי, וְהִנֵּתָּפֵעַ אוֹמַר:
19 אִינִי יוֹדֵעַ, שְׁמָא יֵשׁ לֹא שְׁמָא אִין לֹא - הָרִי הַנִּתְּפֵעַ
20 יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר⁵¹, לִפִּי שְׁלֹא
21 חֵיב עֲצָמוֹ בּוֹדָאִי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. פוֹר חֲטִים יֵשׁ
22 לִי בִּידֶךָ בּוֹדָאִי, וְהִנֵּתָּפֵעַ אוֹמַר: אִינִי יוֹדֵעַ אִם חֲטִים
23 הוּא אוֹ שְׁעוּרִים - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שֶׁאִינוֹ יוֹדֵעַ⁵²,
24 וּמִשְׁלֵם שְׁעוּרֵי⁵³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(50) בכתב יד תימן: "מנה לי בידך". וכן גירסת המגיד משנה. (51) מחלוקת אמוראים בכתובות יב: ופסק רבינו כרב נחמן ורבי יוחנן. בגמרא שם אמרו "פטור" ורבינו

25 ט. מִנֶּה יֵשׁ לִי בִּידֶךָ⁵⁴ בּוֹדָאִי, וְהִנֵּתָּפֵעַ אוֹמַר: כֵּן
26 הָיָה לֹא בִּידִי, אֲבָל אִינִי יוֹדֵעַ אִם הִחֲזַרְתִּי לֹא אוֹ
27 עֲדִין לֹא הִחֲזַרְתִּי לֹא - חֵיב לְשֵׁלֵם; וְלֹא יִשְׁבַּע
28 הַתּוֹבֵעַ כָּלֵל, אֲפִלּוֹ שְׁבוּעַת הַסֵּת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
29 בּוֹדָאִי שֶׁהוּא חֵיב, וְהָיָה זֶה⁵⁵ טוֹעֵן⁵⁶ אוֹתוֹ טַעֲנַת
30 וְדָאִי, וְנִסְתַּפֵּק אִם נִפְטָר אוֹ לֹא נִפְטָר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
31 בְּזָה. אֲבָל אִם אִין לוֹ תּוֹבֵעַ⁵⁷, וְהוֹדָה מַעֲצָמוֹ וְאָמַר:
32 גִּזְלָתִיךָ אוֹ הַלּוּיִתִּנִּי מִנֶּה, אֲבִיךָ הִפְקִיד אֶצְלִי מִנֶּה,
33 וְאִינִי יוֹדֵעַ אִם הִחֲזַרְתִּי אוֹ לֹא הִחֲזַרְתִּי - אִינוֹ חֵיב
34 לְשֵׁלֵם. וְאִם כָּא לְצֹאת יְדֵי שְׁמִים⁵⁸ - חֵיב לְשֵׁלֵם.

(54) משנה שם קיח. (55) הנתבע. (56) כלומר, מודה. (57) בגמרא שם מבואר ההבדל בין תבע או לא תבע. וכן פסק הרי"ף שם. (58) בית דין אינו מחייבו לשלם, אבל כשהוא מקפיד להיות נקי מעוון גזל גם כלפי הקדוש-ברוך-הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו - משלם. והוא הדין באומר מנה לי בידך וזה אומר איני יודע אם הלוייתי. וכן פסקו הרי"ף והרא"ש שם ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ע"ה סעיף ט. ברא"ש שם כתב עוד, שאם לא תבעו ובא ואמר מעצמו איני יודע אם הלוייתי או לא - פטור גם לצאת ידי שמים. וכן נפסק בשולחן ערוך שם סעיף י.

35 י. מִנֶּה לִי בִּידֶךָ⁵⁹, אִין לֹא בִּידִי כְּלוֹם; הַשְּׁבַע הַסֵּת⁶⁰
36 וְלֹא, הַשְּׁבַע אֶתָּה הַסֵּת⁶¹ וְנוֹטֵל⁶²; וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ: אִינִי

משנה. [ברא"ש שבועות פרק ח סימן יח הוכיח מגמרא בבא מציעא צח: שאין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען טענת וודאי, כמו סוטה שהיא טוענת טענת וודאי: טהורה אני, אבל כשהשבועה היא על טענת איני יודע - אין מגלגלים (וכן פסק בטור חושן משפט סימן צד). וכתב עוד, שאין מגלגלים על טענת ספק אלא כשיש רגליים לדבר, כלומר, שיש איזה יסוד המחזק את הטענה, כמו בסוטה שנסתרה עם האיש שבעלה התרה בה (קינא לה) שלא תיסתר עימו].

יג. מי שנתחייב שבועה⁷⁵, אפלו הסת, והתחיל התובע לגלגל עליו דברים אחרים שלא טען אותם, וראה הנתבע כך ואמר: איני רוצה להשבע, אלא הריני משלם הטענה הראשונה שנתחייבתי על כפירתה שבועה - אין שומעין לו⁷⁶; אלא אומרים לנתבע: או תן לו כל מה שגלגל עליו מטענות הנדאיות או השבע⁷⁷ והפטר.

75 הרי"ף בהלכותיו שבועות סוף פרק ז. 76 משום שנתחייב שבועה והסכים להישבע וחוזר בו אחר שנודע לו שמגלגלים עליו שבועות אחרות. 77 על הכל. בירושלמי בבא מציעא פרק ג הלכה א נחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא אומר אינו יכול לחזור בו ורבי יוסי אומר: "לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל, שאם רצה לשלם - ישלם. ואם רצה להישבע יישבע". כלומר, לעולם אין כופים אותו להישבע כשהוא רוצה לשלם. והרי"ף בשבועות שם מביא ירושלמי (לא מסר מקומו), שרב זעירא פסק במעשה שבה לידו כתנא קמא. וקיבל הרי"ף להלכה פסק דינו של רב זעירא. [כתב הראב"ד בהשגותיו, שאינו יכול להפך את השבועה העיקרית ולהפטר מן הגלגולים, אלא או יישבע על הכל או יהפוך הכל ויישבע התובע ויטול הכל, ובטור חושן משפט סימן צד כתב, שאם נתחייב שבועה של תורה וגלגלו עליו היסת, יכול הוא לומר: שבועה דאורייתא אני נשבע, והגלגולים יישבע התובע ויטול. ורבינו לא גילה דעתו בכל פרטי הדינים שהבאנו. וכבר השיג עליו הראב"ד על קיצור זה].

יד. הטוען⁷⁸ את חברו טענות הרבה - אין משפיעין אותו על כל טענה וטענה⁷⁹, אלא שבועה אחת על הכל⁸⁰. נתחייב שתי שבועות על שתי טענות, קלה⁸¹ וחמורה⁸² - משפיעין אותו על החמורה, ומגלגלין בזה שאר דברים.

78 רבינו האי גאון בשערי שבועות. 79 לכל טענה שבועה בפני עצמה. 80 כוללים כל הטענות בשבועה אחת. 81 שבועת היסת. 82 שבועה כעין של תורה, שהיא חמורה מהיסת. והוא הדין לשבועה כעין של תורה ושבועת התורה ממש. - מצא סימוכין לזה במשנה סנהדרין פא. "מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין - נידון בחמורה".

טו. כל הטוען את חברו טענה שאם הודה אינו חייב לשלם ממון, אף על פי שפטר - אין מחייבין אותו שבועת הסת ולא חרם סתם. פיצד? אמרת שתתן לי מנה, לא היו דברים מעולם - אין משפיעין אותו

1 רוצה להשבע - הרי הנתבע אומר לו: השבע וטל, או תלך בלא כלום. ואין שם הפוך אחר⁶³. ויש לו להחרים סתם⁶⁴ על מי שהוא חייב לי ולא יתן לי.

59 נתבאר למעלה (הלכה ו) ששבועת היסת מהפכים. 60 התובע טוען כך. 61 תשובת הנתבע. 62 ואשלים לך. 63 אין מהפכים שבועה מהופכת, שאם לא כן - אין לדבר סוף. 64 בלי הזכרת שם הנתבע.

יא. הזרו רבותי: שכל מי שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של דבריהם, אפלו הסת - יש לו להחרים סתם קדם שישבע על מי שישטען עליו דבר שאינו חייב בו כדי שישפיע אותו בחנם, וינענה המושפיע אמין⁶⁵, ואחר ישבע. ותקנה טובה לבעלי דינים, כדי שיימנעו מטענת שקר, ולא יגרמו להוציא שם שמים לבטלה⁶⁶, ולא ישיאו שמע שוא⁶⁷.

65 ענייית אמין משמעותה הודאה לחרם כזה. 66 בשבועה יש הזכרת שם שמים. 67 לא יסבירו לבית דין טענות שקר. מלשון המקרא (שמות כג, א): לא תשא שמע שוא. [בפרק כ"א מהלכות סנהדרין הלכה ז מבואר, שלא-תעשה זו כוללת גם השמעת טענות לבית דין שלא בנוכחות בעל דין השני. מובן שנוח יותר להסביר טענת שקר כשאין מי שיסתור דבריו במקום.

יב. כל מי⁶⁸ שנתחייב שבועה, בין של תורה בין של דבריהם - מגלגל עליו המושפיע⁶⁹ כל מה שירצה מדבריהם שאם יודה בהן יתחייב ממון. ועד היכן פה גלגול? עד שיאמר: ובכלל שבועה זו, שלא נמפרת ל⁷⁰ בעד עברי⁷¹ ועדין עבדי אתה⁷². וכבר בארנו⁷³ שאין מגלגלין על השכיר⁷⁴.

68 קידושין כז: 69 יכול לדרוש שיכלול בשבועה זו גם תביעות אחרות שיש לו עליו, שבית דין אין מחייבים שבועה עליהן. 70 שם כח. 71 שמחוייב לעבוד שש שנים. 72 טרם נשלמו שש השנים. ודווקא כשטוען עבד עברי אתה, אבל הטוען עבד כנעני אתה - מנדים אותו ואין מגלגל שבועה כזו. ובשבועות מח: למדו מבריייתא שמגלגלים גם בשבועה דרבנן. 73 בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ט. 74 נתבאר שם בהלכה ו, שאם בעל הבית טוען נתתי לך שכרך והשכיר אומר לא קיבלתי, תיקנו חכמי המשנה שיישבע השכיר ויטול אף על פי שכל כופר הכל נשבע היסת ונפטר (ראה הערות שם). דין גלגול למדו בקידושין שם משבועת הסוטה, שכתבה תורה (במדבר ה, כב): "ואמרה האשה אמן אמן" וכפל לשון זה נתפרש: אמן מאיש זה שנחשדתי, אמן מאיש אחר ואף על פי שבנוגע לאיש האחר חסרים התנאים המביאים לידי שבועה זו, ודבי רבי ישמעאל למדו שם מקל וחומר שמגלגלים גם טענות שמא כגון האריסים והשותפים שחלקו, שאם לא חלקו משיביעים אותם אפילו בלא גלגול (ראה למעלה הלכה ב ופרק ט מהלכות שותפין הלכה א). ומובן מאליו שגם אם השבועה העיקרית היא על טענת שמא של התובע - מגלגלים, שהרי שבועת סוטה היא על טענת שמא (מגיד

פֶּרֶק שֵׁנִי

(1) מבאר דין חשוד על השבועה, ודין שניהם חשודים.

- א. כל חשוד² על השבועה³ - אין משביעין אותו¹⁹
לא שבועת התורה ולא שבועה מדבריהם⁴ ולא²⁰
שבועת הסתם⁵. ואפלו רצה התובע - אין שומעין²¹
לו²².

(2) משנה, שבועות מד: (3) לקמן יבואר מי נקרא חשוד על השבועה. (4) שבועה בנקיטת חפץ של מצוה. (5) למד זה מדין שניהם חשודים, שלא הטילו שבועת היסט על הנתבע. (6) יתבאר לקמן בה"ט, שבשבועת היסט לא תיקנו חכמים "שכנגדו ישבע ויטול", ואם כן בוודאי רוצה התובע שהנתבע ישבע ולא יפטור בלא כלום, ואף-על-פי-כן אמרו, שאין משביעים את החשוד שבועת היסט.

- ב. אחר הנשבע לשקר שבועת בטוי⁸, או שבועת עדות⁹, או שבועת הפקדון¹⁰, או שבועת שוא¹¹ - הרי הוא חשוד על השבועה¹². וכן כל הפסול לעדות משום עברה, בין פסלנות של תורה, כגון בעלי רבית ואוכלי גבלות וגזלנין, בין פסלנות של דבריהם¹³, כגון משחק בקוביא ומפריחי יונים¹⁴ - הרי הוא חשוד על השבועה, ואין משביעין אותו²⁹.

(7) אחד . . . או = בין . . . ובין. (8) מלשון הכתוב (ויקרא ה, ד): "נפש כי תשבע לבטא בשפתים". פירוש, אדם הנשבע לעשות איזה דבר - ולא עשה, או שלא לעשות - ועשה. וכן אם נשבע על לשעבר, כגון שבועה שעשיתי או שבועה שלא עשיתי - ושיקר. (9) אמר לשנים, בואו והעידו לי שפלוגי חייב לי כך וכך, והשיבו: שבועה שאין אנו יודעים לך עדות, או שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות, ואמר: משביעני עליכם, וענו - אמן (משנה, שבועות לא:). (10) "אמר לו: תן לי פקדוני שיש לי בידך, (וענה) שבועה שאין לך ביד". (11) נשבע על העץ שהוא אבן וכדומה. [רבינו בהלכות שבועות (פ"א ה"ה, ה, ו, ז) מונה ארבעה סוגים של שבועת שוא. ראה שם]. (12) רבינו כתב סתם שבועת ביטוי, משמע בין שבועה על להבא בין על לשעבר. אולם רש"י שם מו: כתב שחילול שבועה על להבא - אינו פוסל לשבועה. וטעם ההבדל בין לשעבר ובין להבא, הוא: שבועה להבא, אנו אומרים שבשעה שנשבע היה בדעתו לקיים השבועה אלא שתקפו יצרו ועבר עליה, אבל אינו חשוד להוציא שבועת שקר מפיו. [רבינו ורש"י נחלקו בפירוש דברי הגמרא שם מו: שאלו שם: למה לא מנתה המשנה בין החשודים גם את העובר על שבועת ביטוי. ותירצו, שהמשנה מונה רק את השבועות שבשעה שנשבע הן שקר, ואינה מונה (בגמרא: לא קתני) שבועה שאעשה או שלא אעשה, שבשעה שנשבע התכוון לקיימה (ושבועת ביטוי על שעבר, כלולה בשבועת שוא שנמנתה במשנה). ופירש רש"י שלא מנאה במשנה מפני שלא נפסל לשבועה על-ידה, ורבינו מפרש שהגמרא אומרת שמשנתנו אינה עוסקת בסוג שבועות כאלו, אבל להלכה אין הברל ביניהן]. (13) חכמים פסלו אותם לעדות. (14) משנה, שם. בגמרא

- 1 הַסֵּת וְלֹא חָרָם; וְשָׁאֲלוּ הַדָּרָה בְּדָבָר זֶה - אֵינּוּ חָיִב
2 כְּלוּם⁸³. אֲתָה קָלַלְתָּ אוֹתִי, אֲתָה הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רַע,
3 לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים⁸⁴ - אֵין מַחְרִימִין עַל זֶה. וְכֵן
4 כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה מְדַבְּרִים אֵלָיו.

(83) כתב רב האי גאון שם (והובא בהגהות מיימוניות כאן): אבל תבעו, שהיה ערב שלא בפני בית דין שלא בשעת מתן מעות (ראה פרק כ"ה מהלכות מלוה ולווה הלכה א והלכה ב), כיוון דבהודאתו לא מיחייב אף כפירתו אין מחייב[ת] שבועה". (84) תשובת הנתבע.

- 5 ט.ז. אֲתָה חִבַּלְתָּ בִּי, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים - הָרִי
6 זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת⁸⁵; וְשָׂאֵף עַל פִּי שָׂאִינוּ מִשְׁלֵם קֶנֶס עַל
7 פִּי עֲצֻמוֹ⁸⁶, מִשְׁלֵם שְׂכֵת וְרַפּוּי וּבִשְׂת. אֲתָה בִּישְׁתָּנִי,
8 לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים - אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שְׂגוּבִין בּו
9 קֶנֶסוֹת, הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת; וְשָׁאֲלוּ הַדָּרָה - הִיָּה
10 מִשְׁלֵם הַבִּשְׂת.

(85) ככל כופר הכל. (86) כמבואר, בפרק ב מהלכות נזקי ממון הלכה ח. בבבא קמא סד: למדו מן הכתוב (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלוקים ישלם שנים לרעהו" - ולא המרשיע את עצמו. בפרק ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו מבואר, שהחובל בחבירו משלם חמישה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. פירוש הדברים: נזק - שמים את שווי של אדם זה אם יימכר לעבד לפני החבלה, וכמה הוא שווה אחר החבלה, וההפרש מוגדר כנזק; צער - כמשמעותו; ריפוי - הוצאות רופא ותרופות; שבת - ההפסד שנגרם לנחבל על ידי שביטלו ממלאכתו; בושת - האדם מתבייש כשחובלים בו. ודעת רבינו, שזנז הוא קנס, שהרי הוא מקבל שבת, וכל תשלום שאינו בא מפני שחסר ממנו של אחר - הרי זה קנס. וכן צער הוא קנס - שהרי לא חיסרו ממון. ולמה משלם בושת, הרי לא חיסרו ממון? ביאר רבינו (שם הלכה ז), מפני שהודאתו בבית דין היא גרמה לו הביוש (כי החבלה עצמה הייתה בלי עדים) ואם כן אין כאן הודאת עצמו, שהרי ההודאה הייתה על תביעה בפני בית דין.

- 11 י.ז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים, שֶׁהַמֹּדָה בְּקֶנֶס - פְּטוּר?
12 כְּשֶׁהוֹדָה בְּדָבָר שְׁחִיב עָלָיו קֶנֶס, כְּגוֹן שְׂאֵמֶר:
13 חִבַּלְתִּי בְּזֶה; אֲכַל אִם אָמַר: חִבַּלְתִּי בְּזֶה, וְהִבֵּיא עָלַי
14 עֵדִים בְּבֵית דִּין, וְחִיבוּנִי לִתֵּן כֶּף וְכֶף בְּנֻזְקִי - הָרִי
15 זֶה חָיִב לְשֵׁלֶם⁸⁷. לְפִיכָּה⁸⁸, אִם טָעַן הַטּוֹעֵן: שְׂבִית
16 דִּין חִיבוּף לְשֵׁלֶם לִי מֵאֵה דִּנְרִין מִשּׁוּם שְׁחִיבְתָּ בִּי,
17 וְהוּא אֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוָלִים - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע
18 הַסֵּת⁸⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(87) אחר שחייבוהו בית דין והטילו עליו חובת תשלומין - הרי זה חוב ככל חיובי ממון ואין עליו תורת קנס. (88) מפני שהודאה מחייבת אותו. (89) שהרי כפר ממון שאילו הודה בו היה חייב.

שם, וכן גם אביי (שם לב): הסכימו לדעת רבי אבא, וכלל בדינו שהלכה כבתרא (כאחרון). ורבינו פסק כר"ף רבו של רבו, כדרכו כמעט בכל מקום (ראה 'טור' ו'בית יוסף' חושן-משפט סי' צב, אות יוד). (21) ולא אמרו מתוך שאינו יכול לישבע - משלם אלא כשכנגדו טוען טענת ודאי והוא חשוד. [ב'טור' שם מביא דעתם של רבינו ישעיה ורבינו מאיר הלוי, שגם בזה אמרו מתוך וכו'. וב'בית חדש' שם מנמק שיטתם ושיטת רבינו]. (22) משום שנימוקו של הפטור הוא: שטענו 'שמא' (ראה סמ"ע שם ס"ק פד, וש"ך ס"ק יב). (23) השתמש בו לצרכו. (24) לא שמרו כראוי וכדומה, והרי כאן טענת ודאי. [נתבאר בפ"א מהל' שכירות ה"ד, שאפילו שומר חנם חייב בשליחות יד ובפשעיה].

- ה. נתחייב החשוד שבועה מדבריהם, אם היה מן הנשבעין ונוטלין²⁵ - אינו יכול להשבע ולטל, אלא הנתבע שפנגדו ישבע הסת ויפטר²⁶. וכן פוגם שטור²⁷ וכל פיוצא בזה²⁸ שהיה חשוד, וטען הלוה שפרעו, ואמר²⁹: ישבע³⁰ לי - הרי הנתבע נשבע הסת ויפטר³¹ מן השטר.

(25) במשנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה וחנווני על פנסקו; ונתבאר על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-וחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטול, ומכל-שכן שלא יטול החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת - שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהורה שקבל חלק מהלוואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א, שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע. (28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים. (29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה, הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבע? ותירץ בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו, או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד - נשבע הלווה היסט ונפטר. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה כספ-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי שבועה, וחכמים תיקנו שישבע - אנו אומרים, שלא תיקנו אלא כשאפשר לו להישבע, אבל כשא-אפשר לו אין מפסידים אותו מעותיו, כשיש בידו שטר מקויים. ואין לדמות זה לשכיר ונגזל וכדומה, שמדין תורה אינם נוטלים כלל, וחכמים תיקנו שישבעו ויטלו, אנו אומרים: לא תיקנו אלא לאלה שיכולים להישבע. ויוצא מזה, שבפוגם את שטרו - יפה כח החשוד מכת בלתי חשוד. [בשו"ע שם סי' פב סעיף ח גבי נפרעים מן היורשים, פסק המחבר כהראב"ד

סנהדרין כה. נאמרו שני פירושים: א. הימור, בעל היונה שתקדים את יונת חבריו בפריחה למטרה מסוימת יקבל סכום כסף; ב. יונים מלומדות לצוד יונים של בני אדם אחרים, ולהביאן לבית בעליהן.

- ג. אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו עליו עדים שהוא עבר עברה שנפסל בה; אבל המודה מפי עצמו¹⁵ שהוא חשוד¹⁶ וישעבר עברה שנפסל בה, אף על פי שחוששין לו ואין ראוי לעשותו עד בתחלה, אם נתחייב שבועה - משביעין אותו¹⁷. שהרי אומרים לו: אם אמת אתה אומר - השבע, ולא מפני שעברת עברה אסור לך להשבע באמת; ואם שקר אתה אומר - הודה לבעל דינך. אבל הנחשד בעדים - אין אנו מאמינים אותו שישבע.

(15) רבא אומר בסנהדרין ט: שאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות מן התורה. רבא אמר זה בענין פסולי עדות, וממנו למד רבינו לפסולי שבועה. וכן פסק רב האי גאון, ב'שער שבועות'. (16) וטוען שישבע זה שכנגדו ויטול. (17) ב'טור' חו"מ סי' צב כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שאם אמר התובע מסכים אני להישבע וליטול - שומעים לו. וכתב עוד שם, שכל זה כשהנתבע טוען חשוד אני, אבל כשהתובע הוא מהנשבעים ונוטלים ואומר חשוד אני - מאמינים לו, משום שהודאת בעל-דין כמאה עדים, ולחשוד לא תיקנו חכמים שישבע ויטול, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה, מה-שאין-כן בנתבע העומד וצווח: אינני חייב, ואומר: יישבע התובע ואשלם לו, אלא שהתובע אינו רוצה להישבע.

- ד. תקנת חכמים היא¹⁸: שכל המחייב שבועה מן התורה על טענת ודאי, אם היה חשוד - הרי התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה שטען. היו שגיהם חשודין¹⁹ - חזרה שבועה למחייב לה, שהוא הנתבע, ומתוך שאינו יכול לשבע משלם²⁰. היה החשוד שומר, וטען שאבד הפקדון או נגנב - שכנגדו אינו יכול להשבע ולטל, שהרי אינו טוענו ודאי שאבד²¹. לפיכך²², אם טען בעל הפקדון ואמר: בפני שלח יד²³ פפקדוני או פשע בו²⁴ - הרי התובע נשבע בתקנת חכמים ונוטל.

(18) משנה, שבועות מד: "ואלו נשבעין ונוטלין... ושכנגדו חשוד על השבועה". (19) משנה, שם מה: (20) במשנה שבידינו, וכן גם במשנה שבר"ף כתוב: "רבי יוסי אומר חזרה שבועה למקומה, רבי מאיר אומר יחלוקו", אולם בגמרא שם מז. אמרו בשם רב נחמן: רבי מאיר אומר חזרה שבועה למקומה, ורבי יוסי אומר יחלוקו. וקבע הלכה למעשה - יחלוקו, בהתאם לכלל שבידינו: רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי (עירובין מו:). ורב האי גאון ב'שער שבועות' (מובא ברבינו נסים, שבועות שם) פסק כרב נחמן. והרי"ף בהלכותיו כאן פסק שחזרה שבועה למקומה, וכפירושו של רבי אבא שם: "למקומה" היינו למחוייב לה (לנתבע), ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, משום שרבא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בסי' צב סי"ב, וצע"ג].
 1 ו. הִיָּה הַחֲשׂוֹד מִן הַנִּשְׁבָּעִין³² בְּטַעֲנַת סֶפֶק³³ - אִינוּ
 2 נִשְׁבָּע, וְאֵין שֶׁנִּגְדָּו נִשְׁבָּע; לָפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב זֶה
 3 שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, וְלָפִי שֶׁאֵין הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵנוּ טַעֲנַת
 4 וְדַאי³⁴ כִּדִּי שִׁישְׁבֵּעַ עַל טַעֲנָתוֹ.
 (32) ונפטרים. (33) כגון שותפים ואריסים. (34) רבינו
 כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב.
 שהתובע אינו יכול לישבע. ב'טור' שם מביא דברי רבינו,
 והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו
 כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא
 נתבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת
 חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה].

ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בסי' צב סי"ב, וצע"ג].

1 ו. הִיָּה הַחֲשׂוֹד מִן הַנִּשְׁבָּעִין³² בְּטַעֲנַת סֶפֶק³³ - אִינוּ
 2 נִשְׁבָּע, וְאֵין שֶׁנִּגְדָּו נִשְׁבָּע; לָפִי שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב זֶה
 3 שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, וְלָפִי שֶׁאֵין הַתּוֹבֵעַ טוֹעֵנוּ טַעֲנַת
 4 וְדַאי³⁴ כִּדִּי שִׁישְׁבֵּעַ עַל טַעֲנָתוֹ.

(32) ונפטרים. (33) כגון שותפים ואריסים. (34) רבינו
 כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב.
 שהתובע אינו יכול לישבע. ב'טור' שם מביא דברי רבינו,
 והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו
 כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא
 נתבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת
 חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה].

5 ז. נִתְחַיֵּב³⁵ הַחֲשׂוֹד שְׁבוּעַת הַסֵּת - אֵין שֶׁנִּגְדָּו
 6 נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. שֶׁשְׁבוּעַת הַסֵּת עֲצָמָה תִּקְנָה הִיא, וְלֹא
 7 עָשׂוּ לָהּ תִּקְנָה אַחֲרָת³⁶ שִׁישְׁבֵּעַ הַתּוֹבֵעַ, אֲלֵא הִרִי
 8 הַנִּתְבָּע נִפְטָר בְּלֹא שְׁבוּעָה.

(35) שבועות מא. (36) תקנה לאותה תקנה. לשון הגמרא:
 "תקנתא לתקנתא לא עבדינן (אין אנו עושים)".

9 ח. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב³⁷ שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְהִיָּה הַתּוֹבֵעַ חֲשׂוֹד
 10 - אֵין הַנִּתְבָּע יָכוֹל לְהַפֵּךְ עָלָיו הַשְׁבוּעָה³⁸, שֶׁהִרִי אֵין
 11 יָכוֹל לְהִשְׁבָּע³⁹, אֲלֵא יִשְׁלֵם אוֹ יִשְׁבָּע הַסֵּת. וְאֵין
 12 שׁוֹמְעִין לָזֶה לְתוֹלוֹת בְּדָבָר שֶׁאֵין אֶפְשָׁר. וְהִרִי זֶה כְּמִי
 13 שֶׁהִפֵּךְ שְׁבוּעָתוֹ עַל הַקָּטָן, שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֲלֵא
 14 אוֹ יִשְׁבָּע הַסֵּת אוֹ יִשְׁלֵם.

(37) אין לדין זה מקור מפורש, וסברת עצמו היא.
 (38) נתבאר בפ"א ה"י, ששבועת היסת מהפכים. (39) ואין
 הנתבע יכול לטעון: מכיון שהוא אינו יכול להישבע, אפטר
 בלי שבועת היסת, כמו בנתבע חשוד (ראה ההלכה
 הקודמת).

15 ט. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב⁴⁰ שְׁבוּעָה, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל
 16 דְּבָרִיהֶם, וְנִשְׁבָּע וְנוֹטֵל אוֹ נִשְׁבָּע וְנִפְטָר, וְאַחֲרֵי כֵן
 17 בָּאוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁהוּא חֲשׂוֹד - אֵין שְׁבוּעָתוֹ שֶׁנִּשְׁבָּע
 18 בָּלוּם, וַיֵּשׁ לְבַעַל דִּינוֹ לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ מַה שֶׁנִּטְלָה⁴¹, אוֹ
 19 יִשְׁבָּע זֶה שֶׁנִּגְדָּו וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ⁴².

(40) גם דין זה סברת עצמו. (41) אם היה החשוד
 מהנשבעים ונוטלים. [למעלה בה"ה הבאנו שיטת הראב"ד
 והרמ"ה שחשוד הפוגם את שטרו, וכן הנפרע מנכסי יתומים
 - נוטל בלי שבועה (ראה שם נימוקם). וברור, שאם נשבע
 ונודע שהוא חשוד - אינו מחזיר מה שנטל. רבינו לשיטתו
 שם שאינו נוטל, ולפיכך כתב סתם: מי שנתחייב].
 (42) כשהחשוד נשבע ונפטר.

20 י. לְעוֹלָם⁴³ כִּזְהָ דִּנִּין לְחֲשׂוֹד, עַד שֶׁיִּלְקָה בְּבֵית דִּין.
 21 אִם הָיוּ עָלָיו עֲדִים שֶׁלִּקָּה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה⁴⁴ - יִחְזַר
 22 לְכַשְׁרוֹתָיו בֵּין לְעֵדוֹת בֵּין לְשְׁבוּעָה.

23 יא. מִי שֶׁטָּעַן⁴⁵ עַל חֲבֵרוֹ, וְכָפַר בוֹ וְנִשְׁבָּע, בֵּין
 24 שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה בֵּין שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ
 25 עֲדִים וְהִעִידוּ עָלָיו שֶׁעַל שֶׁקָּר נִשְׁבָּע - הִרִי זֶה
 26 מִשְׁלָם⁴⁶, וְהַחֲזֹק חֲשׂוֹד עַל הַשְׁבוּעָה. וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ
 27 בְּשְׁבוּעוֹת⁴⁷, שֶׁכָּל הַנִּשְׁבָּע עַל מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה
 28 תְּשׁוּבָה - חֵיב לְהוֹסִיף חֲמִשָּׁה⁴⁸.

(45) בבא-קמא קו. (46) שם אמר רב הונא בשם רב, שפטור
 מלשלם, משום שהשבועה פוטרת מתשלומין, שנאמר
 (שמות כב, י): "שבועת ה' תהיה בין שניהם. . . ולקח
 בעליו ולא ישלם". פירוש, כשלקח התובע את השבועה
 ונפטר הנתבע מתשלומין, אולם רב נחמן שם חולק עליו.
 ופסק רבינו כרב נחמן, משום הוא אחרון. (47) פ"ז ה"א.
 (48) עליו לשלם את הסכום שכפר בו, ולהוסיף עוד אחד
 מארבעה שהוא אחד מחמשה מהסכום הכולל הקרן
 והתוספת (בלשון הגמרא: חומשא מלבר).

29 יב. טָעַנוּ שְׁנֵי לֹא חוֹב אֶצְלוֹ בְּעֵדִים וְקִנְיָן, וְאָמַר:
 30 כֵּן הִיָּה וּפְרַעְתִּיד, אוֹ שֶׁאָמַר: אֵינִי חֵיב לָךְ בָּלוּם,
 31 וְנִשְׁבָּע, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדֵי הַקִּנְיָן, אוֹ הוֹצִיא הַשֹּׁטֵר
 32 וְנִתְקַיֵּם⁴⁹ - הִרִי זֶה מִשְׁלָם⁵⁰ וְאִינוּ חֲשׂוֹד; שֶׁהִרִי לֹא
 33 הִעִידוּ שֶׁלֹּא פָּרְעוּ⁵¹, וְלֹא אָמַר הַנִּתְבָּע: לֹא הָיוּ
 34 דְּבָרִים מְעוֹלָם⁵². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁵³.

(49) ובמלוה בשטר, וכן בעדי קנין - אין הלווה נאמר
 לטעון: פרעתי. (50) השבועה אינה פוטרת, כמבואר
 בהלכה הקודמת. (51) אף-על-פי שיפה כוחו של השטר
 לענין ממון - אינו פוסל את הטוען פרעתי. (52) ואלמלי
 טען כך היה מוכחש על-ידי העדים ונעשה חשוד.
 (53) כשהעדים אינם מכחישים את טענת הנשבע, אלא
 עדותם מחזקת טענת שכנגדו, ומתוך כך אין בית-דין
 מקבלים טענתו.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) מבאר דין שיעור הטענה והכפירה, ודין הודאה ממין
 הטענה.

א. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצָת² חֵיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד³⁵

לשתי מעין. ולמה כתב רבינו שזה מדבריהם? ידועה דרכו של רבינו להגדיר כ"דברי סופרים" או "מדבריהם" דברים שנלמדו באחת משלוש-עשרה מדות (ראה י"ד מלאכי" כללי הרמב"ם אות ז). (9) בבכסף-משנה מבאר שיטתם: הם מפרשים מה ששינוי "שתי כסף", הכוונה לשני דינרי כסף מדינה, היינו חצי שקל, שהוא עשר גרה או עשר מעין, ומפני שבכסף מדינה רק החלק השמיני שבו הוא של כסף, הרי כאן משה ורביע, שהן עשרים שעורות (המעה 16 שעורות), תוריד מזה חצי שעורה להודאה בפרוטה - נשארו 19 וחצי. וישנן תמיהות רבות בחשבון זה, ורמז עליהן רבינו כאן. ראה לחם-משנה].

ג. שְׁתֵּי מַעֲיִן¹⁰ וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בִּידָךְ, אֵין לָךְ בְּיָדִי 19
אֶלָּא פְּרוּטָה - חֵיב; אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת 20
- פְּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּפַר בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי מַעֲיִן. מָנָה לִי 21
בְּיָדְךָ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא חֲצִי פְּרוּטָה - פְּטוּר; שְׁכָּל 22
הַמּוֹדָה בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה - כָּאֵלוֹ לֹא הוֹדָה כְּלוּם. 23

(10) נתבאר למעלה בהלכה א.

ד. מֵאָה תִּמְרִים יֵשׁ לִי בִּידָךְ, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא 24
תְּשַׁעִּים - רוֹאִים: אִם הָיוּ שְׁוִין שָׁם הָעֶשְׂרִי שֶׁכָּפַר 25
בָּהֶן שְׁתֵּי מַעֲיִן - נִשְׁבָּע; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹¹. חֲמִשָּׁה 26
אוֹ שֵׁשֶׁה¹² אֲגוּזִים יֵשׁ לִי בִּידָךְ, אֵין לָךְ [בְּיָדִי] אֶלָּא 27
אֲגוּזֵי אֶחָד - רוֹאִין: אִם שְׁנֵה הָאֶחָד פְּרוּטָה - נִשְׁבָּע; 28
וְאִם לֹא - פְּטוּר¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. 29

(11) שהכפירה פחותה משתי כסף. משום שאמרו (שם מ:): שבטענו שני כלים, אפילו אינם שוים פרוטה - נשבע (ראה ה"ה), מלמדנו רבינו שפירות דינם ככסף ולא ככלים. (12) בדפוס רומא (ר"מ) כתוב "חמשה וששה". ובמשנה למלך כאן הגיה וכתב "צ"ל חמשה וששים, והחשבון מדוקדק". וחשובנו הוא מדויק להפליא. אמרנו למעלה (ה"א) ששתי מעין משקלן 32 שעורות שהן 64 פרוטות. וששים וחמש פרוטה הן שתי מעין ופרוטה. ויוצא מזה, שאם הודה באגוז אחד וכפר בששים וארבע - יש כאן כפירה בשתי מעין והודאה בפרוטה. (13) שאין כאן הודאה בפרוטה. [בדפוס וינציא כתוב: מאה אגוזים].

ה. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּכֶסֶף אוֹ בְּמִנֵּי סְחוּרוֹת 30
וּפְרוֹת וּכְיוּצָא בָּהֶן; אֲבָל הַכִּלִּים - אֵין מִשְׁעָרִין אֶת 31
דְּמִיָּה, וְאֶפְלוּ הֵן עֶשְׂרִי מַחְטִין בְּפְרוּטָה, וְטַעְנוּ שְׁתֵּי 32
מַחְטִין, הוֹדָה בְּאַחַת וּכְפַר בְּאַחַת - חֵיב¹⁵; שְׁנַאֲמַר: 33
כֶּסֶף אוֹ כָּלִים - כָּל הַכִּלִּים כְּכֶסֶף¹⁶. טַעְנוּ כֶּסֶף 34
וּכָלִים¹⁷, וְהוֹדָה בְּכָלִים וּכְפַר בְּכֶסֶף: אִם יֵשׁ בְּכַפְּיָהּ 35
שְׁתֵּי מַעֲיִן - חֵיב; וְאִם לֹא - פְּטוּר¹⁸. הוֹדָה בְּכֶסֶף 36
וּכְפַר בְּכָלִים, אִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה - חֵיב¹⁹. וְכֵן כָּל 37
פְּיוּצָא בְּזָה. 38

(14) שם. (15) בגמרא שם: "אמר רב ענן אמר שמואל, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב, לפיכך יצאו כלים למה שהן". פירוש, כתוב בתורה "כסף או כלים", והרי כסף כולל גם שוה כסף, ולמה כתבה תורה "כלים"?

1 שְׂיֹדָה בְּפְרוּטָה אוֹ יֵתֵר וְיִכְפֹּר בְּשְׁתֵּי מַעֲיִן כֶּסֶף³ או 1
2 יֵתֵר. וְכִמָּה הִיא פְּרוּטָה? מִשְׁקָל חֲצִי שְׁעוּרָה שֶׁל 2
3 כֶּסֶף נָקִי⁴. וְכִמָּה הֵם שְׁתֵּי מַעֲיִן? מִשְׁקָל שְׁתֵּים 3
4 וְשָׁלְשִׁים שְׁעוּרוֹת⁵ כֶּסֶף מְזֻקָּה. 4

(2) משנה, שבועות לח: כפירושו של רב, שם לט: (3) במשנה כתוב: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה", ובגמרא (שם לט:): נחלקו רב ושמואל בפירושה: רב אמר "כפירת טענה - שתי כסף". פירוש, אינו חייב שבועה אלא כשכפר שתי כסף. ולפי זה, הטענה עצמה צריכה להיות שתי כסף ופרוטה, ושמואל אמר: "טענה עצמה - שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה". ופסק רבינו כרב - נגד הכלל שבידינו, שהלכה כשמואל בידינו ממונות. והטעם, משום ששנה רבי חייא (שם מ.) סיוע לשיטת רב. וכן כתב הר"ף בסוגיא שלנו. ובשיעור ההודאה, הכל מודים שבפחות מפרוטה אין משיבעים, כמבואר לקמן בה"ג. (4) בלי תערובת מתכת אחרת. [בר"ף קידושין אות תקכט כתב, שפרוטה היא משקל "חצי חכה", ופירש רבינו נסים שם: משקל חצי שעורה]. (5) קידושין יב. שנינו בברייתא, שארבעה איסרים במעה, והאיסר שמונה פרוטות. יוצא, שמעה היא שלושים ושתים פרוטות שהן שש עשרה שעורות. [ב"בית חדש" חו"מ סי' פח כתב, שמצא ב"מרדכי" הארוך בשם הר"ף בשערים, ששתי מעין הן שש עשרה שעורות, נמצא שפרוטה היא רביע השעורה].

5 ב. כָּל כֶּסֶף⁶ הָאֲמוּר בְּתוֹרָה הוּא שְׁקָל הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא 5
6 עֶשְׂרִים מָעָה. וְכָל כֶּסֶף שֶׁל דְּבָרֵיהֶן - מִמִּטְבַּע 6
7 יְרוּשָׁלַּיִם, שֶׁהִיא הַסֵּלַע שֶׁלָּהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בּוֹ כֶּסֶף 7
8 וְהַשָּׂאָר נִחַשְׁתָּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי⁷, אֲבָל הַמָּעָה הִיא 8
9 הִיתָה כֶּסֶף נָקִי אֶפְלוּ בִּירוּשָׁלַּיִם, וְהִיא כֶּסֶף שֶׁל 9
10 יְרוּשָׁלַּיִם. וְלִפִּי שְׁנָה שֶׁהֶצְרִיכּוּ לִהְיוֹת כְּפִירַת הַטַּעְנָה 10
11 שְׁתֵּי כֶּסֶף הִיא מִדְּבָרֵיהֶם⁸, עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף שֶׁל 11
12 יְרוּשָׁלַּיִם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מַעֲיִן, וְלֹא עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנֵי 12
13 שְׁקָלִים בְּשֶׁקָל הַקֹּדֶשׁ. זֶהוּ הַדָּבָר הַנִּרְאֶה בְּשַׁעוֹר 13
14 כְּפִירַת הַטַּעְנָה. וְרַבּוֹתֵי הוֹרֵי, שֶׁכְּפִירַת הַטַּעְנָה הִיא 14
15 מִשְׁקָל תֵּשַׁע עֶשְׂרֵה שְׁעוּרוֹת וְחֲצִי שְׁעוּרָה⁹ מִן 15
16 הַכֶּסֶף. וְיֵשׁ לִי כָּמָה רְאִיוֹת לְסִתֵּר אוֹתָהּ הַדָּרָךְ 16
17 שֶׁתִּפְסֹס עַד שֶׁיֵּצֵא לָהֶם זֶה הַחֲשֹׁבּוֹן, וְיִרְאֶה לִי שֶׁהוּא 17
18 טַעוּת. 18

(6) שם יא. "אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף האמור בתורה: כסף צורי, ושל דבריהם: כסף מדינה" (כסף צורי, משקלו כשקל הקודש. וכסף מדינה = אחד משמונה בכסף צורי). (7) בפ"ג מהל' חובל ומזיק ה"י. (8) במגיד-משנה מעיר שבגמרא שם עמוד ב למדו מן הכתוב (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכו'" מה כלים - שנים, אף כסף - שנים. ויש להוסיף עוד, שביירושלמי שבועות פ"א ה"א אמרו: "מעה סוף מטבע" פירוש, מעה היא מטבע של כסף הנמוך ביותר שנזכר בתורה (גרה = מעה). נמצא, שסתם כסף שבתורה היא מעה, ומההיקש למדנו שהכוונה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קמז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשבעות מ. כתב: האי דינא (שאינן נשבעים על כפירה פחותה משתי כסף) במודה במקצת בלחוד (בלבד) וכו' הוא, אבל במידי אחרינא (בענינים אחרים) מיחייב שבועת התורה, ואף-על-גב דלית ביה (שאינן בה) בכפירה שתי כסף. והוא מבאר שם, שגם בשבועת השומרים נשבעים על פרוטה. (26) רבו התמיהות בהלכה זו, שהרי רבינו סותר דברי עצמו בהלכות שכירות פ"א ה"א, שכתב שם כדין שכיר ש"אפילו היה שכרו פרוטה אחת, לא יטול אלא בשבועה". ובפרק ב הלכה ח שם כתב גבי שבועת השומרים: "אפילו היה הדבר המושאל או המופקד או המושכר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו". וכן כתב רבינו כאן בהלכה הקודמת (מסיפא של אותה הלכה לא קשה, כמו שביארנו שם על-פי הלחם-משנה), והרי ה"ר מיגש וההולכים בשיטתו מדמים שומרים לנשבעים ונוטלים, שאלה ואלה נתמעטו מאותו הנימוק שכתב ה"ר מיגש "האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא". נאמרו כמה ישובים בזה. והש"ך בחושן-משפט סי' פט סק"ב דחה כולם, ופירש שרבינו כאן התכוון לומר, שבתחילה צריכה כפירה שתי כסף, ואז מחייבים בית-דין את התובע לישבע, אבל כשהתובע ישבע רק על פרוטה - נוטל אותה, וכשאין כפירה בתחילה על שתי כסף - אין בית-דין משיביעים ואינו נוטל כלום (אמנם הסגנון בש"ך הוא מעורפל קצת, אבל כוונתו ברורה). אין להתעלם מן הדוחק שבפירוש זה, ואם נקבל פירושו - יוכל כל תובע להערים ולתבוע יותר מן המגיע לו, ואחר-כך ישבע על פרוטה ויטול (ראה השלמות).

ח. אין²⁷ מודה במקצת חייב שבועה עד שתהיה הודיה ממין הטענה. פיצד? פור²⁸ חטים יש לי בידי, אין לי בידי אלא לתה²⁹ חטים - חייב. אבל אם אמר לו: אין לי בידי אלא פור של שעורים - פטור³⁰; שהמין שטענו לא הודה לו בו, והמין שהודה לו בו לא טענו. דינר זהב³¹ יש לי בידי פקדון, לא הפקדת אצלי אלא דינר כסף; מזה כסף הפקדתי אצלי, לא הפקדת אצלי אלא פרוטה - פטור³²; שטענו מין אחד, והודה לו במין אחר. וכן אם אמר לו: עשרה דינרים מצריות הפקדתי אצלי, לא הפקדת אצלי אלא עשרה צוריות³³ - פטור³⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם לח: (28) שלשים סאה. (29) חצי כור. (30) לקמן ה"י יתבאר שפטור אפילו מדמי שעורים. ראה שם טעמו של דבר. (31) דוגמא ראשונה היא בזהב וכסף, ושניה בכסף ונחושת. (32) במשנה, שם - אמרו: "שתי כסף יש לי בידך - אין לך בידי אלא פרוטה פטור". והקשו בגמרא (שם לט): מזה על שמואל שסובר שבטוען שתי מעות כסף והנתבע מודה בפרוטה - חייב, ותירצו ששמואל מפרש את המשנה כשטען כסף משקל שתי מעין כסף, וזה הודה בפרוטה שהיא נחושת, ואינו נשבע משום שטענו בחיטים והודה לו בשעורים. ולרב, הסובר שהכפירה לבדה צריכה להיות שתי כסף חוץ מהפרוטה של ההודאה, תתפרש המשנה בשוה (כלומר, לאו דוקא מתכת כסף, אלא

אלא ללמד, שעל כלים נשבעים אפילו שוויים נמוך מאוד (אמנם אמרו שם שהמילה "כלים" באה ללמד שאין נשבעים על טענה פחותה משתיים, אבל אפשר היה לכתוב "כספים" לשון רבים, ואין רבים פחות משניים (רש"י שם). הרמב"ן והרא"ש חולקים על רבינו, ודעתם שאין כפירה פחותה מפרוטה, ואין הודאה פחותה מפרוטה אפילו בכלים, ומסתמכים על הירושלמי שבועות פ"ו ה"א. נאמר שם: "שמואל אמר, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב. אמר רב חננא, והן שיהו שוות שתי פרוטות, שיהא הטענה פרוטה וההודאה פרוטה". והם מפרשים מה שאמרו בבבלי "למה שהן", הכוונה שאין צריכים שווי של שתי מעין, ומספיקה פרוטה. ורבינו נסים על הרי"ף כתב, שרב האי גאון מפרש כל שהן ממש, אפילו פחות מפרוטה, ועל דעתו מסתמך רבינו. [נתבאר כבר כמה פעמים, שרבינו ורבותיו מכריעים בבבלי נגד הירושלמי בכל מקום שנחלקו בהלכה]. (16) כל כלי שהוא דינו לענין שבועה כמו כסף האמור בתורה, שמשמעותו שתי מעין. (17) מימרא של רב פפא, שם. (18) משום שהכפירה היא כסף, צריכה להיות שתי מעין. (19) אף-על-פי שהכפירה כל שהיא, משום שכפר בכלים.

1 ו. העיד עליו עד אחד²⁰, אפלו לא כפר אלא פרוטה
2 - הרי זה נשבע; שפל מי ששנים מחייבים אותו
3 ממון - אחד מחייבו שבועה²¹. פיצד? פרוטה או
4 שוה פרוטה יש לי בידי, אין לי בידי כלום, ועד
5 אחד מעיד שיש לו - הרי זה נשבע. וכן בשבועת
6 השומרים, אפלו הפקיד אצלו פרוטה או שוה
7 פרוטה, וטען שאבדה - נשבע²². וכל פחות
8 מפרוטה - אינו ממון, ואין בית דין נזקקין לו. וכן
9 כל הנשבעין ונוטלין - נשבעין ונוטלין מפרוטה
10 ומעלה²³.

(20) מימרא של שמואל, שם מ. (21) ראה למעלה פ"א ה"א. (22) המדובר בשומר חנם, שפטור מגניבה ואבידה. מובן שהוא-הדין בשומר שכיר שטען שנגזלה ממנו באונס. פסק כרבו רבינו יוסף מיגש, בפירושו לשבועות שם (ראה הלכות שכירות פ"ב ה"ח). (23) כלומר, לא בפחות מפרוטה ואין בזה כל מחלוקת, ובהלכה הבאה תתבאר שיטת רבינו שצריכה כפירת שתי כסף (על-פי לחם-משנה כאן).

11 ז. הורו רבותי²⁴: שהנשבעין ונוטלין אינן צריכין
12 טענת שתי כסף²⁵. ואני אומר: שצריך הנתבע
13 שיקפר בשתי מעין, ואחר כך ישבע התובע בתקנת
14 חקמים ויטל²⁶. שהרי הנשבעין בטענת ספק - צריך
15 שיהיה ביניהם כפירת שתי מעין, ואחר כך ישבע
16 מספק.

(24) נתבאר כבר, שבכל מקום שכתב רבינו "הורו רבותי", התכוון לרבינו יוסף מיגש, ורבו רבינו יצחק אלפי (הרי"ף). ובהלכות שאלה ופקדון פ"ה ה"ו, כתב בפירוש: רבותי הרב ר' יוסף הלוי ורבו ז"ל. (25) ה"ר מיגש בפירושו

ובשעה זו וזו, והנתבע טוען: שעורים היו, ולפיכך אנו אומרים, שאלמלי הלווה לו באותה שעה עצמה גם שעורים, היה טוען חטים ושעורים, אבל כשתבע סתם ולא מסר שעת ההלוואה המדויקת - אין לראות בזה הודאה שלא הלווה שעורים, שלפעמים אין אדם תובע בבת אחת כל תביעותיו; ג. הרא"ש שם כותב בשם רבינו מאיר הלוי, שלא אמרו פטור אלא כשהנתבע טוען אחר-כך: לא מגיע לך כלום, ומה שאמרתי שעורים - משטה הייתי בך, אבל כשהוא עומד בהודאתו - חייב לשלם מה שהודה (ראה 'בית יוסף' ו'בית חדש' שם); ד. 'בעל התרומות' - מובא בהגהות מיימוניות כאן - כותב, שאם ענה התובע: נכון הדבר שמגיע לי ממך גם שעורים, אלא שלא רציתי לתבוע הכל בבת אחת - חייב; ה. מה דינה של שבועת היסט? צריכה כפירה שתי כסף או לא? - רבינו נסים בשבועות פ"ו כתב שצריכה שתי מעין כסף, כעין שבועה דאורייתא, וכן דעת רבינו ישעיה (מובא ב'בית יוסף' חו"מ ס' פח), ונימוקם: כל מה שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו, ולא מצאנו שבועה של תורה בפחות מזה, חוץ משבועה נגד עד אחד, שממנה אין ללמוד, משום ששבועה זו היא יוצאת מן הכלל, ונלמדה ממה שאמרה תורה (דברים יט, כו): "לא יקום עד אחד וכו'". מכל אלה הפרטים לא השמיענו רבינו דבר. בענין שבועת היסט, יש להעיר שלדעת רבינו בהלכה ו, ששומרים נשבעים על פרוטה - בטל נימוקם של הר"ן והר"י.

- יא. הטוען⁴⁴ את חברו שגני מינין, והודה באחד מהן¹⁷
 - הרי ההודאה ממין הטענה ונשבע. פיצד? פגון¹⁸
 פור חטין וכור שעורין יש לי בידך, אין לך בידך¹⁹
 אלא פור חטין - חיב. התחיל הטוען ואמר: פור²⁰
 חטין יש לי בידך, וקדם שישלים דבריו ואמר: פור²¹
 שעורים יש לי בידך, אמר לו הנטען: אין לך בידך²²
 אלא פור שעורים, אם נראה לדינין שהנטען²³
 הערים⁴⁵ - חיב שבועה⁴⁶; ואם לפי תמו - פטור.²⁴

(44) שבועות לט: מימרא של שמואל. (45) מיהר להודות בשעורים לפני שהתובע ישלים טענתו, מתוך כוונה שלא יתחייב שבועה. (46) שם מ:

- יב. פור חטין יש לי בידך, אמר לו: הן, וכור²⁵
 שעורים, אמר לו: אין לך בידך שעורין - הרי זה²⁶
 פטור; ואין זה מודה במקצת, עד שיאמר לו בבת²⁷
 אחת⁴⁷: כור חטים וכור שעורין יש לי בידך, ואמר²⁸
 לו הנטען: אין לך בידך אלא פור שעורים. וכן כל²⁹
 פיצא בזה.³⁰

(47) זה דומה להאמור בהלכה י"א "ואם לפי תומו - פטור". והטעם, שהכפירה וההודאה צריכות להיות בבת אחת על מה שטען התובע.

- יג. מלוא עשרה פדין שמן⁴⁸ יש לי בידך, אין לך³¹
 בידך אלא עשרה פדין בלא שמן - פטור; שהרי³²
 טענו שמן, והודה לו בתרסם. עשרה פדין שמן יש³³
 לי בידך, אין לך בידך אלא עשרה פדין ריקנין -³⁴

מטבע בשווי שתי מעין) ופטור משבועה, משום שלא כפר שתי כסף מלאות. ולכאורה משמע, ששני הדינים האלה - כפירת שתי כסף מחד - ומאידיך משמעותו של "כסף" סתם - מתכת כסף דוקא או שוויו, תלויים זה בזה. אולם רבינו פסק כאן כשמואל, שדווקא משמע. ולמעלה בהלכה א פסק כרב, שכפירה שתי כסף. ברור, שלדעתו אין הדינים תלויים זה בזה, וגם לשיטת רב אפשר לפרש את המשנה כשתבעו כסף דווקא (רבינו נסים כאן בשם הרשב"א. עיין שם). [בלחם-משנה מביא דעת הרמב"ן, שרב חולק על שמואל גם בזה, וסובר "שזה שנינו", והלכה כרב. וכל זה בהלוואה, אבל בפקדון מודה רב שדווקא תבע. ומלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שדעתו כרמב"ן, שהרי הדגיש כאן שהמדובר בפקדון]. (33) של מדינת צור. (34) כשתבע "מצריות" גילה דעתו שדווקא אמר, ולפיכך אף-על-פי שההודאה היא באותה המתכת שתבע - הרי זה כטענו חטים והודה לו בשעורים.

- ט. מנורה³⁵ גדולה יש לי בידך, אין לך בידך אלא¹
 מנורה קטנה - הרי זה פטור³⁶. אכל אם טענו מנורה²
 בת עשר ליטין, והודה לו במנורה בת חמש ליטין³
 - הרי זה מודה במקצת³⁷, מפני שיכול לגררה⁴
 ולהעמידה על חמש³⁸. וכן אם טענו אזור גדול,⁵
 ואמר לו: אין לך בידך אלא אזור קטן - פטור³⁹.
 אכל אם טענו יריעה בת עשרים אמה, והודה לו⁷
 ביריעה בת עשר אמות - הרי זה נשבע, מפני שיכול⁸
 לחתכה ולהעמידה על עשר⁴⁰. וכן כל פיצא בזה.⁹

(35) ברייתא שם מג. (36) גדולה וקטנה אינן דומות זו לזו. (37) שם. (38) והמנורה לא תשנה את תבניתה, אלא תהיה דקה. כרב אבא בר ממל שם. (39) שאם יחתוך חלק ממנו משתנה מקום החתך, שהרי ראשי האיזור ניכרים (רש"י שם). [דעת רבינו, שלפי מסקנת הסוגיא שם, אין כל הבדל בין איזור למנורה גדולה וקטנה, והברייתא נקטה מנורה, וממנה נלמד איזור]. (40) נראה שהמדובר בחתיכת בר, שקצותיה תתוחות ללא תפר (ראה לחם-משנה).

- י. פור חטים⁴¹ יש לי בידך, אין לך בידך אלא פור¹⁰
 שעורים - פטור אף מדמי שעורים; שהרי אומר¹¹
 לו: אין לי בידך שעורים⁴², ונמצא זה דומה למי¹²
 שאמר לחברו בבית דין: מנה לך בידך, ואומר לו¹³
 האחר: אין לי בידך - שאין בית דין מחיבין אותו¹⁴
 לתן לו בלום. ואם תפס התובע דמי השעורים - אין¹⁵
 מוציאין מידו⁴³.¹⁶

(41) בבא-קמא לה: (42) והודאה זו מבטלת הודאת הנתבע (ב'תוספות' שם ד"ה לימא, מפרשים: משום שמחל לו על השעורים). (43) הרי"ף בהלכותיו שם מוכיח דין זה מן הגמרא. [נאמרו בפוסקים עוד כמה דינים שרבינו לא גילה דעתו בהם. א. ה'טור' בחו"מ ס' פח בשם 'בעל התרומות' מוסיף, שאפילו באו עדים והעידו על שעורים - פטור מדמי שעורים, שהודאת בעל-דין כמאה עדים; ב. הרא"ש שם כתב, שהמדובר כשאמר הלוויתך חטים ביום זה וזה

- 1 חֵיב שְׂבוּעָה; שֶׁהָרִי טַעֲנוּ הַפְּדִין וְהַשְּׁמָן, וְהוֹדָה לוֹ
2 בְּפִדְיוֹ⁴⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

16 מְשֻׁבְּעָת הַתּוֹרָה, וְחֵיב שְׂבוּעָת הַסֵּת, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ
17 בַּמָּה פְּעָמִים.
(52) למעלה (פ"א ה"ג) למדנו ש"הא לך" דינו ככופר הכל ופטור משבועה, וכפל דין זה כאן כעין מבוא לבבות הבאות. מלשנו משמע, שאם לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - הרי זה כאילו אמר, משום שפקדון הוא ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא נמצא (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה). (53) מדין גלגול שבועה. למעלה (פ"א ה"ב) למדנו, שגם בשבועת היסת מגלגלים. (54) מדין טענו חייטים ושעורים, והודה לו באחד מהם. משמיענו כאן, שאף-על-פי שנותן לו כלי אחר תמורת הפקדון - אין זה כהילך.

יום ש"ק ט"ז מנ"א ה'תשע"ח

פרק רביעי

(1) מבאר שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיטעון דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין, ודין משיב אבידה בהודאתו, ודין מודה במקצת והשאר אמר איני יודע, ודין מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע וכל כיוצא בזה.

- 18 א. אֵין² מוֹדָה בְּמִקְצַת חֵיב שְׂבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד
19 שִׁיטְעֲנֵנוּ³ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנְיָן;
20 וְיוֹדָה לוֹ⁵ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוֹ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוֹ שֶׁבְּמִנְיָן.
21 פִּיזָד? עֲשֶׂה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֱלָא
22 חֲמִשָּׁה; כּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֱלָא
23 לֶחֶף; שְׁתִּי לִיטְרִין שֶׁל מְשִׁי יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ
24 בְּיָדִי אֱלָא רוּטָל - הֲרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
25 אָבֵל אִם אָמַר לוֹ: כִּיס מָלֵא דִּינָרִין מִסְרָתִי לָךְ, לֹא
26 מִסְרָתִי לִי אֱלָא חֲמִשִּׁים; מָה דִּינָרִין מִסְרָתִי לָךְ, לֹא
27 מִסְרָתִי לִי אֱלָא צָרוּר שֶׁל דִּינָרִין, וְלֹא מְנִית אוֹתָן
28 בְּפָנֶי⁸, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, וְמָה שֶׁהִנַּחַת אֹתָהּ
29 נוּטָל - הֲרִי זֶה פְטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(2) משנה שבועות מב: וגמרא שם מג. (3) שיתבע. (4) יגדיר היקף התביעה: המשקל, או המידה או המניין. (5) במשנה כתוב: "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין" ואפשר לפרש, שהכפירה בלבדה, שעליה נשבעים צריכה להיות מסויימת ולא ההודאה, אולם בברייתא שם כתוב: "לעולם אינו חייב אלא עד שיטענו בדבר שבמשקל ושבמניין ויודה לו בדבר שבמשקל ושבמניין. (6) ההודאה היא מסויימת והטענה לא. (7) הטענה מסויימת וההודאה לא. (8) כנראה נתת בי אמון מלא.

- 30 ב. בֵּית מָלֵא חֲבוּאָה מִסְרָתִי לָךְ, וְהָלָה אוֹמַר: לֹא
31 מִסְרָתִי לִי אֱלָא עֲשֶׂה כּוֹרִין; עֲשֶׂה כּוֹרִין מִסְרָתִי
32 לָךְ, אֵינִי יוֹדֵעַ בַּמָּה הֵם, שֶׁהָרִי לֹא מִדְּדָתָם בְּפָנֶי,
33 אֱלָא מָה שֶׁהִנַּחַת אֹתָהּ נוּטָל - פְטוּר⁹.

(48) ולשון זה משמע שלא תבע כדים, אלא כמות שמן כמדת עשרה כדים (כתובות קח:). (49) והרי זה כטענו חייטים והודה לו בשעורים. [בהגהות מיימוניות כאן כתב שפסק כאדמון במשנה (שבועות לח:): נגד דעת חכמים, משום שרבן גמליאל אמר: רואה אני את דברי אדמון. ודבריו תמוהים קצת, שהרי רבן גמליאל מחייב גם בטענו חייטים והודה לו בשעורים. ולפיכך אין כל ראייה מדבריו להסוברים שבזה פטור. ואולי כוונתו, שרבן גמליאל תומך בשיטתו של אדמון, שיש בלשון זה (עשרה כדים שמן) גם תביעת הכדים].

- 3 יֵד. מָנָה לִי אֶצְלָךְ הַלּוּאָה, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם⁵⁰
4 וְלֹא לְוִיתִי מִמֶּךָ, אָבֵל חֲמִשִּׁים דִּינָרִין יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי
5 פְּקָדוֹן אוֹ מְשוּם נֶזֶק וְכִיּוּצָא בּוֹ - הוֹרִי רְבוּתִי: שְׂוָה
6 מוֹדָה בְּמִקְצַת, וְיִשְׁבַּע. שֶׁהָרִי טַעֲנוּ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ
7 מָה, וְהוֹדָה לוֹ שֶׁהוּא חֵיב חֲמִשִּׁים, וְמָה לִי נִתְחַיֵּב
8 לוֹ מְשוּם הַלּוּאָה אוֹ מְשוּם פְּקָדוֹן אוֹ מְשוּם נֶזֶק?
9 וְלָזֶה דַּעֲתִי נוּטָה⁵¹.

(50) טענת הנתבע. (51) חלקו עליו הראב"ד והרשב"א, ודעתם שמלוה ופקדון שני מינים הם, ומסתמכים על הגמרא בבא-מציעא צח: בדין שאל פרה ושכר פרה ומתה אחת מהן, וטען המשאיל: שאולה מתה ושואל חייב באונסין, והנתבע טוען: שכורה מתה ושוכר פטור מאונסין. ושנינו במשנה (שם צז): "ישבע ששכורה מתה". ושאלו בגמרא: "ואמאי (למה)? מה שטענו - לא הודה לו, ומה שהודה לו - לא טענו?". מוכח מזה ששאלה ושכירות נידונות כשני מינים, והרי זה דומה למלוה ופקדון. ובספר התרומות' (שער שביעי ח"ב אות כז) דחה ראה זו, שהרי שם לא הודה הנתבע כלום, וכופר הכול פטור משבועה. ופירש שם בארוכה כוונת הגמרא (עיי' שם). והביא עוד כמה ראיות של המשיגים על רבינו, ודחה כולם, והעלה להלכה כדעת רבינו. [הראב"ד בהשגותיו כאן כתב, שגם טענו מנה מלוה ומנה פקדון, והודה באחד מהם - פטור. וב'בית יוסף' חו"מ ס' פח מבאר בשם הרשב"א, שאין זה דומה לטענו חייטים ושעורים, והודה לו באחת מהן שחייב שבועה, משום שחייטים ושעורים דיניהן שווים, ולפיכך נידונות כתביעה אחת, אבל פקדון ומלוה אין דיניהם שווים, ויש כאן שתי תביעות שונות, ואין הודאה במקצת תביעה. מובן, שלדעת רבינו חייב שבועה, שהרי הוא מגדיר את שתייהן כתביעה אחת].

- 10 טו. מָנָה וּכְלִי יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אֵין לָךְ בְּיָדִי אֱלָא הַכְּלִי
11 וְהָא לָךְ - הֲרִי זֶה פְטוּר⁵², וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁאֵין לוֹ
12 אֶצְלוֹ אֱלָא זֶה. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי: אֵין זֶה הַכְּלִי -
13 כּוֹלָל בְּשֻׁבְּעוֹתָיו⁵³ שְׁוָה כְּלָיו. הוֹדָה הַנִּטְעֵן שֶׁאֵין זֶה
14 כְּלָיו וְנִתְחַלַּף לוֹ בְּאַחֵר - הֲרִי זֶה חֵיב שְׂבוּעָה⁵⁴. כָּל
15 מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעֲנָן זֶה פְטוּר - הֲרִי זֶה פְטוּר

פי שהלווה אינו יכול לטעון לא לויתי, חייב המלוה שבועה, ונראה שהתכוון לומר אפילו אם טען: לא לויתי אלא חמישים, שאם טען פרעתי חמישים פשיטא שחייב (ראה שם).

- ה. שְׁטָר¹⁶ שֶׁכְּתוּב בוֹ סְלָעִים, וְלֹא הִזְכִּיר מִנְיָן, 11
- מְלֹוֹה אוֹמֵר: חֲמֵשׁ סְלָעִים שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ הֵם 12
- הַכְּתוּבִים בוֹ, וְהִלְוָה אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא שְׁלֹשׁ 13
- וְהֵם הַכְּתוּבִים בְּשֹׁטֵר, אָף עַל פִּי שְׁאִין מַחֲזִיבִין אוֹתוֹ 14
- בְּשֹׁטֵר זֶה אֶלָּא בְּשִׁתִּים¹⁷, וְהָרִי הוֹדָה בְּסֻלַּע שְׁאֶפְשָׁר 15
- לְכַפֹּר בָּהּ - הָרִי זֶה פְּטוּר¹⁸; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמֹשִׁיב 16
- אֲבֵדָה, וְתִקְנַת חֲכָמִים הִיא: שֶׁפֶל שְׁיָשִׁיב אֲבֵדָה - 17
- לֹא יִשְׁבַּע¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקְוֵמוֹ²⁰. וְכֵן²¹ הָאוֹמֵר 18
- לְחִבְרוֹ: אָמַר לִי אָבֹא שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדְךָ מִנָּה, וְהִלְוָה 19
- אוֹמֵר: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים - הָרִי זֶה מֹשִׁיב 20
- אֲבֵדָה²², וּפְטוּר²³ אָף מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת²⁴. וְאֵין צָרִיךְ 21
- לֹמַר, אִם הוֹדָה מֵעַצְמוֹ וְאָמַר: מִנָּה הִיָּה לְאֲבִיךָ 22
- בְּיָדִי, וְנִתְּתִי לוֹ חֲמִשִּׁים דִּנְרָן, וְנִשְׁאַר לוֹ חֲמִשִּׁים - 23
- שָׁזֶה פְּטוּר אָף מִשְׁבֻּעַת הַסֵּת. אָבֵל יוֹרֵשׁ שְׁטַעֲן 24
- וְאָמַר: אֲנִי יוֹרֵשׁ בְּדוֹאֵי שָׁיֵשׁ לְאֲבִי בְּיָדְךָ אוֹ בְּיָד 25
- אֲבִיךָ מִנָּה, וְהוּא אוֹמֵר: אֵין לוֹ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים, 26
- אוֹ אֵין לוֹ בְּיָדִי אֲבִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים - הָרִי זֶה מוֹדָה 27
- בְּמִקְצָת, וְיִשְׁבַּע²⁵. 28

(16) ברייתא בבא מציעא ד. (17) אין משגיחים כלל בטענת המלוה שתובע חמש, מכיוון שלא דקדק לכתוב בשטר מניין מדויק, מסתבר שהכוונה לשתיים (מובן שיכול לתבוע עוד שלוש כמלוה על פה). (18) פסק כרבי עקיבא, שהלכה כמותו בכל מקום נגד דעת יחיד. (19) כשבעל האבידה טוען מצאת יותר ממה שאתה משיב לי. (20) בפרק י"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה כ. ונימקו, שאם נחייבהו להישבע יימנע מלהגביה מציאה, כדי שלא יטילו עליו שבועה. (21) משנה שבועות לח: (22) משום שהיה יכול לכפור הכל. כשתבעו המלוה עצמו אמרנו (בבבא מציעא ג.) שאין אדם מעיז כל כך לשקר בפני בעל חובו, אבל בפני בנו - מעיז (כתובות יח:). (23) דין זה שנוי בברייתא (כתובות יח.) רבי אליעזר בן יעקב אומר חייב וחכמים פוטרים. והרי"ף בשבועות פרק ו אות אלף קסב פסק כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב:). משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ורבינו נטה כאן משיטתו כנראה מפני שסתם משנה היא כשיטת חכמים. [האריכו בזה בעלי הכללים אם הלכה כרבי אליעזר בן יעקב גם נגד סתם משנה ואין כאן מקום להאריך בזה]. ובמגיד משנה מבאר, שהרי"ף התכוון ליושר שטוען ברי: אני יודע שאתה חייב לאבי מנה, ובברי גם רבינו מודה (ראה הבבא האחרונה בהלכה זו). (24) בבבא הקודמת כתב רבינו: "הרי זה פטור", וסתם פטור האמור בדיני מודה במקצת משמעותו פטור משבועת התורה אבל נשבע היסת, וכאן פטור גם מהיסת. ובמגיד משנה מבאר נימוק ההבדל: גבי סלעים אינו משיב אבידה ממש, שהרי המלוה טוען טענת ברי, ולפיכך מחייבים אותו היסת, אבל היוורש שהוא מסתמך על מה ששמע מאביו -

(9) משנה שם מב: "בית מלא (תבואה) ... והלה אומר אני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור". במקרה זה שתיהן - הטענה וההודאה - אינן בדבר מסויים, ומכיוון שלמדנו למעלה (הלכה א) שאינו נשבע אלא כששתיהן מסויימות, שינה רבינו מלשון המשנה וכתב שתי בבות. ואולי הוא מפרש כך את המשנה עצמה ומחלקה לשתי בבות: א. טענה בלתי מסויימת. ב. הודעה בלתי מסויימת (ראה לחם משנה).

- 1 ג. בֵּית זֶה¹⁰ מְלֹא עַד הַיָּזִי¹¹ מִסְרְתִי לְךָ, וְהִלְוָה אוֹמֵר: 1
- 2 עַד הַחֲלוּן - חֵיב¹². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(10) משנה שם. (11) חלק הקורה הבולט מחוץ לכותל הבית. (12) אף על פי שלא מסר בדיוק כמה כורים - הרי זה נקרא דבר מסויים. רבינו לשיטתו, שגם בפיקדון צריך שהנתבע ימסור ליד התובע ויאמר הילך ולפיכך כאן חייב אפילו בפיקדון מכיוון שלא אמר הילך. [בתוספות שם דיבור המתחיל זה פירשו, שהמדובר כשהפירות אינם בעין, ומשום כך אין כאן הילך. אנו צריכים לתירוץ זה לשיטת הרשב"א (ראה למעלה פרק ג הלכה א) שפיקדון אפילו לא אמר הילך דינו כהילך (לחם משנה). במשנתנו כתוב סתם: "זה אומר עד היזי וזה אומר עד החלון חייב", ולא הזכירה שהמדובר באמר "בית זה": ומסתברים דברי רבינו, שהרי "בית סתם" דבר שאינו מסויים הוא, משום שישנם בתים גדולים ובתים קטנים].

- 3 ד. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצָת¹³ חֵיב שְׁבוּעָה עַד שְׁיִוְדָה בְּדָבָר 3
- 4 שְׁאֶפְשָׁר לוֹ לְכַפֹּר בוֹ. פִּיּוּצָא? מִי שְׁטַעֲן חִבְרוֹ וְאָמַר: 4
- 5 מִנָּה דִּנְרָן יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ, חֲמִשִּׁים שְׁבִשְׁטָר זֶה 5
- 6 וְחֲמִשִּׁים כֹּלָא שְׁטָר, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים 6
- 7 שְׁבִשְׁטָר - אֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת; שֶׁהַשְׁטָר לֹא תוֹעִיל 7
- 8 בוֹ כְּפִירְתּוֹ, וְהָרִי כָּל נִכְסָיו מִשְׁעֲבָדִין בוֹ, וְאֶפְלוּ כְּפָר 8
- 9 בוֹ הִיָּה חֵיב לְשֵׁלֶם. לְפִיכָךְ נִשְׁבַּע הַסֵּת¹⁴ עַל 9
- 10 הַחֲמִשִּׁים¹⁵. 10

(13) רי"ף בבא מציעא פרק א אות רמח. (14) מתקנת רב נחמן בלי נקיטת חפץ. (15) ברי"ף שם מנמק דין זה, משום שאין נשבעים על כפירות והודאות שעבוד קרקעות (ראה לקמן פרק ה הלכה ג). ורבינו הוסיף כאן נימוק "שהשטר לא תועיל בו כפירתו". ונראה, שכל נימוק בפני עצמו מספיק כדי לפטור משבועת מודה במקצת. [וכן כתב בלחם משנה. והוא מבאר שאין נשבעים על זה משום שמלוה בשטר הוא כגבוי, והרי זה כהילך. ודעתו שגם הפטור של שעבוד קרקעות הוא מטעם הילך, וקשה לקבל דבריו, שהרי בשבועות מב: ובכמה מקומות למדנו שאין נשבעים על הקרקעות מכלל ופרט וכלל] ומנימוקו של רבינו יוצא, שאם הוציא התובע כתב ידו של הנתבע על חמישים וכתוב בו שהמלוה יהיה נאמן לומר לא נפרעתי והוא תובע עוד חמישים שהלווה בלי כתב - גם כן פטור, ואף על פי שאין נכסיו משועבדים, שהרי אינו יכול לכפור (ראה ש"ך חושן משפט סימן נא). וכתב במגיד משנה, שאם הוציא כתב ידו של הלווה שאין בו נאמנות או כשהלווה הוא בעדים ואם כן יכול הלווה לטעון פרעתי את החוב. אף על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. מִנָּה³⁸ לִי בִידֶךָ, וְהָיָה עַד אֶחָד מֵעֵיד עָלָיו, וְהִנָּטְעָן אוֹמֵר: בֵּן הוּא, אֲבָל אִתָּה חַיֵּב לִי כֶּנֶד אוֹתוֹ מִנָּה - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלֵם³⁹. וּמִפְנֵי מָה אִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע? שֶׁהָרִי הוּא מוֹדֶה בְּמָה שֶׁהָעֵיד בּוֹ הָעֵד, וְאִין הִנָּשְׁבַע בְּהַעֲדָאת עַד אֶחָד נִשְׁבַּע עַד שִׁיכְחִישׁ אֶת הָעֵד וְיִכְפֹּר בְּעֵדוּתוֹ וְיִשְׁבַּע עַל כְּפִירָתוֹ. לְפִיכָף: שֶׁטֶר שָׁיֵשׁ בּוֹ עַד אֶחָד, וְטַעַן שֶׁפָּרַע⁴⁰; וְכֵן כִּפְרָן⁴¹ שָׁבָא עָלָיו עַד אֶחָד, וְטַעַן שֶׁפָּרַע אוֹ הַחֲזֹרֶתִי לִף הַפְּקָדוֹן - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמִשְׁלֵם. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד⁴², שֶׁחָטַף לְשׁוֹן כֶּסֶף מִחֶבְרוֹ בְּפָנָיו עַד אֶחָד, וְאָמַר אַחֵר בֵּן: חֲטַפְתִּי וְשָׁלִי חֲטַפְתִּי; וְאָמְרוּ חֲכָמִים⁴³: הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, וּמִשְׁלֵם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(38) מקור הדינים שבהלכה זו הוא בבבא בתרא לד. וידוע בגמרא ובפוסקים בשם: "נסכא דרב אבא". (39) המדובר כשהנתבע אינו יכול לטעון פרעתי, כגון שהוא תוך זמן פירעון או כשהעד מעיד שלא זזה ידו מיד התובע או הנתבע משעת ההלוואה עד עכשיו, אבל כשאין אחד משני המקרים האלו - נאמן הנתבע במיגו שהיה יכול לטעון פרעתי, שהרי אפילו לוהו בפני שני עדים נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים, כמו שנתבאר בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. ואין לדמות מיגו זה למיגו שהיה יכול להכחיש את העד, משום ששבועה נגד עד אחד למדנו (בשבועות מ.) מן הכתוב (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" - אבל קם הוא לשבועה. ובקשר לזה אמרו בברייתא: "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" ולפיכך אי אפשר לפוטרו בלי שבועה נגד העד, אבל בנידון שלפנינו, אין שני עדי הלוואה מחייבים אותו ממון כשהוא טוען פרעתי ומשום כך אין על הנתבע חובת שבועה זו (מגיד משנה). ולמה לא האמין רב אבא את החוטף מכוח מיגו שיכול לטעון: החזרתי? משום שהגוזל בעדים אינו נאמן לטעון החזרתי שלא בעדים. (40) ואילו היו שני עדים לא היה נאמן לומר פרעתי, כשטר מקויים ביד התובע. (41) כגון שטען לא לוויית ובא אחד והעיד שלוה וחזר הלווה וטען: לוויית ופרעתי (ראה במגיד משנה וכסף משנה). (42) שם. (43) רב אבא שם והסכימו אחרים לדעתו ונקראה הלכה זו על שמו: "נסכא דרב אבא" (נסכא = לשון כסף מהותך).

ט. מִנָּה הַלִּוּיָתִיף⁴⁴, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעוֹלָם, הִבִּיא עַד אֶחָד שְׁלוֹה מִמֶּנּוּ בְּפָנָיו, הוֹאִיל וְאִלוּ הָיוּ שְׁנַיִם הָיָה מְחֻזָּק בְּפָרָן וּמִשְׁלֵם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁴⁵ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע עַל פִּי עַד אֶחָד; שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁשְׁנַיִם מְחִיבִין אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ - אֶחָד מְחִיבֻ שְׁבוּעָה. חֲזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי - מִשְׁלֵם בְּלֹא שְׁבוּעָה⁴⁶, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָרְנוּ⁴⁷.

(44) כל הלכה זו באה לבאר דין כפרן שבהלכה הקודמת. (45) לקמן פרק ו הלכה א. (46) התובע אינו מחוייב שבועה. (47) בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה י"א.

הרי זו טענת שמא, ולא קשה לנתבע להעזיז לכפור הכל - הרי זה משיב אבידה ממש ופטור לגמרי. ובכסף משנה מוסיף נופך ואומר שרבינו רמזו זה באמרו גבי סלעים "כמשיב אבידה" ובירוש כתב "משיב אבידה" בלי כ"ף (ולכאורה סברתו מופרכת מלשון המשנה שכתבה "כמשיב" גבי יורשים, אולם אין מכאן פירכא, משום שבתקופת המשנה טרם תוקנה שבועת היסת ומשום כך לא הבדילו בין "משיב" ל"כמשיב"). (25) בזה גם רבי אליעזר בן יעקב מודה (מגיד משנה, כמו שביארנו למעלה. ראה ש"ך חושן משפט סימן עה סעיף קטן פב).

ו. מִנָּה²⁶ לִי בִידֶךָ עַל מִשְׁכּוֹן זֶה, אִין לִף בִּידִי עָלָיו אֲלֹא חֲמִשִּׁים - הָרִי זֶה מוֹדֶה בְּמִקְצַת²⁷, וְאִם אִין הַמִּשְׁכּוֹן שׁוֹה אֲלֹא חֲמִשִּׁים אוֹ פָּחוֹת - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע, וּמִשְׁלֵם הַחֲמִשִּׁים שֶׁהוֹדָה בְּהֵן²⁸. הָיָה הַמִּשְׁכּוֹן שׁוֹה מֵאָה אוֹ יֵתֵר, הוֹאִיל וְהַמְלִיָּה יָכוֹל לְטַעַן עָלָיו עַד כְּדִי דְמִיור²⁹ - הָרִי הַמְלִיָּה נִשְׁבַּע וְנוֹטְלָה³⁰ מִדְּמִי הַמִּשְׁכּוֹן. הָיָה שׁוֹה שְׁמוֹנִים - נִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שְׁאִין לוֹ פָּחוֹת מִשְׁמוֹנִים, וְנוֹטְלָן מִן הַמִּשְׁכּוֹן, וְנִשְׁבַּע הַלִּוָּה מִן הַתּוֹרָה עַל הַעֲשָׂרִים שֶׁכָּפַר בְּהֵן³¹. כָּפַר כָּל וְאָמַר: אִין זֶה מִשְׁכּוֹן אֲלֹא פְקָדוֹן, וְאִין לוֹ אֲצִלִּי כָלוּם - נִשְׁבַּע הַמְלִיָּה שְׁאִין לוֹ פָּחוֹת מִשְׁמוֹנִים³², וְנִשְׁבַּע הַלִּוָּה הֶסֶת עַל הַעֲשָׂרִים³³.

(26) במשנה שבועות מג. נשנו דינים דומים באבד המשכון ולווה תובע את ההפרש בין שווייו ובין המלוה. ורבינו סובר שמשכון אינו כהילך, ומכאן מסתעפים כל הדינים שבהלכה זו. (27) בבא זו משמיעה דין כללי, שמשכון אינו כהילך, ובבבות הבאות יתבארו הדינים המפורטים הנובעים מדין כללי זה. והמדובר בהם כשתבעו מנה והודה בחמישים. (28) פשוט. (29) יכול לטעון שהלווה סכום עד כדי שווייו של המשכון, משום שהוא מחזיק בו. (30) והלווה אינו יכול לפטור עצמו על ידי שבועת מודה במקצת. (31) ואין ביד המלוה משכון עליהם. (32) כמו בבבא הקודמת. (33) משום שהוא כופר הכל. למעלה פרק א הלכה ג למדנו, שכופר הכל פטור משבועת התורה וחכמים תיקנו שיישבע היסת.

ז. מִנָּה לִי בִידֶךָ³⁴, וְהָלָה אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים וְדָאִי יֵשׁ לִף בִּידִי, אֲבָל הַחֲמִשִּׁים אִינִי יוֹדַע אִם אֲנִי חַיֵּב בְּהֵן אוֹ לֹא - הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה, מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצַת, וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע בְּמִקְצַת שֶׁכָּפַר בּוֹ, שֶׁהָרִי אִינוּ יוֹדַע, לְפִיכָף מִשְׁלֵם הַמִּנָּה בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְיֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים³⁶ עַל מִי שֶׁטַּעַן עָלָיו דְּבָר שֶׁאִינוּ יוֹדַע בְּדָאִי שְׁאִנִּי חַיֵּב בּוֹ³⁷.

(34) מימרא של רבא בבבא מציעא צח. (35) כלל זה מנוסח בגמרא: "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" (ראה ההלכה הבאה). (36) מתקנת הגאונים. (37) והחרם הוא בלי הזכרת שמו של התובע.

1 ונפטר. וכן החופר¹⁴ בשדה חברו בורות שיחין
2 ומערות והפסידה, והרי הוא חיב לשלם¹⁵, בין
3 שטענו שחפר, והוא אומר: לא חפרתי, או שטענו
4 שחפר שתי מערות, והוא אומר: לא חפרתי אלא
5 אחת, או שהיה שם עד אחד שחפר, והוא אומר:
6 לא חפרתי כלום - הרי זה נשבע הסת על הכל¹⁶.

12 הלכה זו מבארת את האמור בהלכה הקודמת.
13 בבא הקודמת מבארת דין מודה במקצת, ובבא זו דין
14 שבועה נגד עד אחד. (14) שם ה. (15) מה שהפסיד.
16 הראב"ד מחלק בין תבעו למלאות את הבורות, שזו
תביעת קרקע, ובין תבעו ממון בערך הנזק, שהיא תביעת
ממון ממש. ורבינו אינו מחלק בכך, ובשתי התביעות פטור
- לדעתו - משבועת התורה, משום שתביעת הממון באה
מקלקול הקרקע (מגיד-משנה).

31 ג. טענו¹⁷ פלים וקרקעות, בין שהודה בכל
32 הקרקעות וכפר בכל הפלים¹⁸, בין שהודה בכל
33 הפלים וכפר בכל הקרקעות, בין שהודה במקצת
34 הקרקעות¹⁹ וכפר במקצתן עם כל הפלים - בכל אלו
35 נשבע הסת. אבל אם הודה במקצת פלים וכפר
36 במקצתן עם כל הקרקעות - מתוך שהוא חיב
37 שבועה על מקצת הפלים שחפר בהן²⁰, נשבע אף
38 על הקרקעות שטענו עמהן, שהכל טענה אחת²¹.
39 וכן הדין בטענו פלים ועבדים או פלים ושטרות,
40 הכל דין אחד הוא.

17 משנה, שבועות לח: (18) והרי כאן כפירה בדבר
שחייב עליו שבועה, והודאה בדבר הפטור. (19) ויש כאן
כפירה בדבר הפטור, והודאה בדבר החייב. (20) משום
שיש כאן כפירה והודאה בכלים. (21) במשנתנו:
"שהנכסים שאין להן אחריות (מטלטלין) זוקקים (קושרים)
את הנכסים שיש להן אחריות להישבע עליהן". ומבאר
רבינו שאין זה מדין גלגול שבועה, אלא דין מיוחד מנומק
בסברא: שהכל (פירוש, הקרקעות והכלים) נידון כטענה
אחת, ויש בה כפירה והודאה בדבר המחייב. ואלמלי
התכוון לגלגול, הרי כל נימוקו מיותר, משום שגלגול מחייב
אפילו תביעות שאין להן כל קשר לתביעה העיקרית, כמו
שנבאר למעלה בפ"א הי"ב, שהתובע יכול לגלגל עליו
אפילו שבועה שלא נמכר לו לעבד עברי. וההבדל בין גלגול
לבין האמור כאן הוא, שבנידון כאן - בית דין עצמו מטיל
על הנתבע את השבועה על הקרקעות, אבל בגלגול אין
משיביעים אלא כשהתובע טוען: ישבע לי גם על זה ועל זה.
ורבינו שם כתב בפירושו: "מגלגל עליו המשיביע". וב"טור"
חומ"מ סי' זה כתב: "מגלגלים עליו שבועה על הקרקעות".
נראה שלא קיבל סברתו של רבינו "שהכל טענה אחת".

41 ד. טענו עבדים²² העומדות לבצר ותבואה יבשה
42 העומדת להקצר, והודה במקצתן וכפר במקצתן -
43 הרי זה נשבע עליהם פשאר המטלטלין²³. והוא
44 שאינו צריכין לקרקע, שכל העומד להקצר - הרי
45 הוא כבצור לענין כפירה והודאה; אבל אם היו

1 י. מנה לי בידך⁴⁸, אין לך בידך כלום, והעדים
2 מעידין עליו שעדיין יש לו אצלו חמשים - פסקו
3 כל הגאונים הלכה, שישלם חמשים וישבע על
4 השאר; שלא תהא הודנה פיו גדולה מהעדאת
5 עדים⁴⁹.

(48) בבא מציעא ג. (49) אם הודאת פיו בחמישים מחייבת
שבועה על החמישים שכפר, כל שכן שהעדאת עדים כזו
מחייבת שבועה (שם, תני רבי חייא).

פרק חמישי

(1) מבאר כל הדברים שאין נשבעים עליהם מן התורה, כגון
קרקעות ועבדים ושטרות והקדשות, ודין טענו כלים עם
אחד מהדברים שאין נשבעים עליהם, ושאלו נשבעים על
טענת חרש שוטה וקטן.

6 א. ואלו דברים² שאין נשבעין עליהן מן התורה³:
7 הקרקעות והעבדים והשטרות וההקדשות. אף על
8 פי שהודה במקצת, או שיש עליו עד אחד, או
9 ששמר וטען טענת השומרין⁴ - הרי זה פטור.
10 שנאמר: כי יתן איש אל רעהו - פרט להקדש⁵;
11 כסף או פלים - פרט לקרקעות ולעבדים שהקשו⁶
12 לקרקעות⁷; וכן יצאו שטרות, שאין גופן ממון
13 כסף וככלים, ואינו אלא לראיה שבהן⁸. ועל כלן
14 נשבע שבועת הסת⁹, אם היתה שם טענת ודאי; חוץ
15 מן ההקדשות, שאף על פי שאינו חיב עליהם
16 שבועה מן התורה, תקנו חכמים שישבע עליהם
17 כעין של תורה¹⁰, כדי שלא יזלזלו בהקדשות¹¹.

(2) משנה, שבועות מב. (3) כל שבועה שהיא. (4) שומר
חנם שטען: נגנב הפקדון או נאבד, שומר שכיר - נאנס.
(5) למעט הקדש, שאינו רעהו של בן אדם. (6) הושוו.
(7) כתבה תורה (ויקרא כה, מ): "והתנחלתם אותם (את
העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ודרשו (שם)
שעבדים דינם כאחוזה, היינו כקרקע. (8) ואפילו אם נגרם
הפסד ממון למפקיד עלידי אבדת השטר - פטור.
(9) ראה לקמן ה"א. (10) בנקיטת חפץ. (11) בבא-מציעא
נח. [ב"טור] חומ"מ סי' זה, כתב בשם רב האי גאון, שעל
הקדשות אין נשבעים אפילו היסת (בבית חדש) שם מבאר,
שלא אמרו "נשבעין לגוברין" אלא בשבועה שלא פשע
בשמירה, ורב האי גאון מתכוון לשבועה שאינה ברשותו.
ורבינו ישעיה מחלק בין ממונה על הקדשות שהוא פטור,
ובין אדם אחר שגזל מן ההקדש].

18 ב. שתי שדות¹² מכרת לי, לא מכרתי לך אלא אחת;
19 שני עבדים או שני שטרות יש לי בידך, אין לך
20 בדי אלא שטר אחד או עבד אחד - הרי זה נשבע
21 הסת. וכן אם טענו¹³ ואמר: חצר זו או עבד זה או
22 שטר זה שיש בידך שלי הוא ואתה מכרתו לי,
23 והנטען אומר: לא היו דברים מעולם, בין שהביא
24 הטוען עד אחד בין שלא הביא - הרי זה נשבע הסת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טען: ישיב התובע ואשלם לו. נתבאר למעלה פ"א ה"ו ששבעת היסוד מהפכים. (32) אינו יכול לגבות את החוב, משום שאין בידו שטר - ושכנגדו מכחיש תביעתו. (33) ודינו כשומר, והתורה פטרה את השומר שטרות. (34) בפ"ז שם ה"ט כתב רבינו: "השורף שטרותיו של חברו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. . . ובלבד שיודה לו המזיק, ששטר מקריים היה (בית-דין אישר על גבי השטר את חתימות העדים) וכך וכך היה כתוב בו. . . אבל אם לא האמינו (לא הודה לו על כך) - אינו משלם לו אלא דמי הנייר בלבד". ומפרש המגיד-משנה, שהמדובר כאן בשאינו מאמינו, וטוען שמסר לו נייר חסר ערך ופסול גם משבועת היסוד, משום שהתובע אינו טוען 'בר'י' שפשע, ולא תיקנו חכמים שבועה על טענת 'שמא'. [פירוש זה דחוק מאוד מכמה טעמים: א. אם המדובר באינו מאמינו, למה כתב רבינו: "אפילו פשע בו"? היה לו להדגיש, שאפילו הזיק בידים ממש, כגון ששרפו - פטור; ב. כאן אנו עוסקים בדיני שמירה בשטרות, ודין זה אין לו קשר לענין שמירה; ג. למה לא פירש רבינו שהמדובר כשאינו מאמינו, ונתן מקום לטעות? ברור שהמגיד-משנה וכל ההולכים בעקבותיו נכנסו לדוחק זה, משום שלדעתם סובר רבינו ששטרות לא נתמעטו מחיוב פשיעה, והסתמכו על מה שכתב בפ"ב מהל' שכירות ה"ג. אולם בהשלמות שלנו לאותה הלכה, הוכחנו שרבינו קיבל דעת רבו הר"י מיגש, שישנם שני סוגי פשיעה: א. פשיעה בשמירה, שלא שמר שמירה מעולה וגנב הפקדון, מפשיעה כזו פטרתו תורה בשטרות והדומה להם; סוג ב. פשיעה הדומה למזיק, והחוב הוא לא מדיני שמירה אלא מדין מזיק, ולפיכך אין לזה כל ענין למה שמיעטה תורה מדין שמירה. ולפי ביאורנו זה, תתפרש יפה כל הלכה זו. בבא א באומר להד"ם נתפרשה כבר למעלה, שאין לו דין שומר (ונרמזה שם כבר שיטתם של רבינו ורבו), ובבא זו מתפרשת גם במאמינו, ומנמק רבינו יפה, שאפילו פשע בו פשיעה רגילה שהשומר חייב בה, כאן בשטרות - פטור. ומה שמסיים כאן "כמו שבארנו בהל' חובל" נמשך לבבא הקודמת שחייבו לשלם כל הכתוב בשטר מדין גורם היזק אף-על-פי שאיבד פיסת נייר בלבד, כדעת רפרם בבבא-קמא צח: נגד דעת רבה]. ולמה אין מאמינים בלא שבועה לטוען להד"ם (ראשי-תיבות "לא היו דברים מעולם") ב'מיגו' שיכול לטעון קיבלתי השטר ואבד? משום שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור מתשלומין (רבינו בפ"ב מהל' שכירות ה"ח). [הראב"ד משיג על רבינו, ואומר שהשומר חייב שבועה שאינו ברשותו. והאריכו בזה הלחם-משנה ובמשנה-למלך, ואין כאן מקום להאריך בזה].

1 צְרִיכִים לְקַרְקַע - הָרִי הֵן פְּקָרְקַע לְכָל דְּבָרָא, וְאֵין 2 נִשְׁבָּעִין עָלֶיהֶן אֲלָא הֶסֶת.

(22) משנה, שבועות מב: וגמרא מג. (23) במשנה, כתוב סתם: "עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש", ובגמרא שם מפרש רבי יוסי ברבי חנינא, שהמדובר בעומדים להיבצר, ואומר רבי מאיר שחייב שבועה משום שהם כבצורים, וחכמים אומרים שאינם כבצורים ונידונים כקרקע, ולפיכך פטור משבועה. (24) דעת רבינו, שמחלוקתם היא בצריכות קצת לקרקע, שאם לא יבצרו אותם תיכף יוסיפו להשביח, אבל כשאינם צריכים כלל לקרקע - מודים חכמים שכבצורים הם (מגיד-משנה). ובה נסתלקה תרעומתו של הראב"ד, למה פסק רבינו כרבי מאיר נגד חכמים (ראה מה שביארנו בדין זה בפ"ב מהל' שכירות ה"ד).

3 ה. הַטּוֹעֵן עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁנֵי חֲדָשִׁים שִׁכַּנְתִּי 4 בְּחֶצְרִי, וְאָתָּה חֵיב לִי שְׁכָר שְׁנֵי חֲדָשִׁים, וְהוּא 5 אוֹמֵר: לֹא שִׁכַּנְתִּי אֲלָא חֲדָשׁ אֶחָד - הָרִי זֶה מוֹדָה 6 בְּמִקְצָת, וְאֵם הָיָה שְׁכָר הַחֲדָשׁ שִׁכַּר בּוֹ שְׁנֵי 7 פָּסָף²⁵ - נִשְׁבָּע; שְׁאֵין הַטּוֹעֵן בְּגוֹף הַקָּרְקַע, אֲלָא 8 בְּשִׁכְרָה, שֶׁהוּא מְטֻטָּלִין²⁶.

(25) נתבאר למעלה פ"ג ה"א, שאין נשבעים על כפירה פחותה משתי מעין כסף. (26) אף-על-פי ששכירות קרקע היא כקרקע, משום שהתביעה היא דמי השכירות, וכשטענותיהם הן בשכירות עצמה, שהמשכיר טוען כבר עברה תקופת השכירות, והשכיר יאמר: לפי תנאי השכירות, רשאי אני לדור עוד זמן מסוים - הרי זו כתביעת קרקע ופטור משבועת התורה. ואין זה דומה לטענת חפירה שבהלכה ב, משום שקלקל את הקרקע עצמו שלא ברשות בעלים, ולפיכך אפילו כשמשלם לו דמים בעל הקלקול, הרי אלה דמי קרקע ממש הם, מה-שאינ-כן בנידון כאן, שלא חיסר כלום מן הקרקע ונכנס ברשות בעל הבית על-מנת שישלם לו דמים, ומשום כך כל הטענות שביניהם הוא ענין של דמים מתחילתו ועד סופו (מגיד-משנה).

9 ו. שְׁטָר²⁷ מְסֻרְתִּי לְךָ וְעֲשֶׂרָה דִּינָרִין הָיוּ לִי בּוֹ 10 רְאִיָּה²⁸, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם²⁹ - יִשְׁבָּע הֶסֶת³⁰. 11 הִפֵּךְ עָלָיו³¹ - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הֶסֶת שֶׁהָיָה בּוֹ רְאִיָּה 12 לְעֲשֶׂרָה דִּינָרִים וְאֶבְדּוֹ בְּאֶבְדַּת הַשְּׁטָר³², וַיִּטַּל. וְאֵם 13 אָמַר הַנִּתְבָּע: אֲמַת מְסֻרָתִי לִי, וְאֶבְדִּי³³ - הָרִי זֶה פְּטוֹר 14 אֶף מִשְׁבֻּעַת הֶסֶת; שֶׁאִפְלוּ פֶּשַׁע בּוֹ וְאֶבְדַּת - פְּטוֹר, 15 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל³⁴.

(27) הדינים שבהלכה זו, אין להם מקור מפורש בגמרא ובגאונים, ומיוסדים הם על פרטים שונים שכבר נתבאר. (28) השטר היה הוכחה, שמגיע לי מפלוני עשרה דינרים. (29) תשובת הנתבע. (30) נתבאר בפ"ב מהל' שכירות ה"א וה"ב, שדיני שומרים נאמרו רק כשהנתבע מודה שקיבל עליו השמירה, אבל כשאינו מודה כלל בזה - דינו ככל כופר הכל בתביעה רגילה (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה שם) ולפיכך פטור משבועת שומרים וחייב היסוד. (31) הנתבע

16 ז. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: שְׁטָר שִׁישׁ לִי בְּיָדְךָ זְכוּת יֵשׁ לִי 17 בּוֹ³⁵, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי מוֹצִיא שְׁטָרִי, אוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ 18 אִם יֵשׁ לְךָ בּוֹ רְאִיָּה אוֹ לֹא - כּוֹפֵין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא³⁶. 19 35) כתוב בו משהו לזכותו. (36) להביא את השטר לבית-דין.

ח. טָעַן שֶׁאֶבְדַּת הַשְּׁטָר - מִתְרִימִין אוֹתוֹ חֵרֶם סִתָּם³⁷. 20 טָעַן זֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּדָאִי שֶׁהַשְּׁטָר שִׁישׁ לוֹ בּוֹ

25 שְׁהִיָּה שָׁם עַד בֵּין שְׁלֹא הָיָה שָׁם עַד - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע
26 הַסֵּת. וְאִינוּ יָכוֹל לְהַפֵּךְ עַל הַקָּטָן, שְׂאִין מְשִׁיעִין
27 אֶת הַקָּטָן כָּלָל, וְאִפְלוּ חָרָם סָתָם אִינוּ מְקַבְּלִים, לְפִי
28 שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ עֲנֹשׁ הַשְּׁבוּעָה⁵².

(48) הר"י מיגש. (49) לא התכוון לומר שאין נשבעים שום שבועה של תורה על טענת קטן, שהרי בהלכה הקודמת כתב בפירוש שנשבעים לקטן שבועת שומרים, וכן שבועת שותפים ואריסים, וכוונתו: במקום שאמרו אין נשבעים לקטן - לא אמרו אלא בשבועה של תורה, אבל היסת נשבעים. (50) בדין זה הודו לו הרמב"ן והרא"ש וה'טור' שם. (51) חלקו עליו הרמב"ן והרא"ש, ודעתם שאין משביעים על טענת קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, ואינו בקי בטיב משא ומתן. (52) בהגהות מיימוניות כאן אות ט כתב בשם גאונים, שאין משביעים אשת איש, אלא מוסרים פסק-דין ביד התובע, שאם תתאלמן או תתגרש - תישבע. והרא"ש לא קיבל דעתם (ראה 'טור' שם ר'בית יוסף' אות כ).

29 יֵא. קָטָן שֶׁטָּעַנו הַגְּדוֹל⁵³: אִם טָעַנוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ
30 הַנִּזְהָ לְקָטָן, כְּגוֹן עֶסֶק מִשָּׂא וּמִתָּן, וְהוֹדָה הַקָּטָן -
31 נִפְרָעִין מִנִּכְסָיו⁵⁴. וְאִם אֵין לוֹ - יִמָּתֵין עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ
32 יִשְׁלֵם. וְאִם כָּפַר הַקָּטָן - מִמָּתִינִין עַד שֶׁיִּגְדִּיל,
33 וְיִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם טָעַנוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין לְקָטָן הַנִּזְהָ,
34 כְּגוֹן נִזְקִין וְחִבְלוֹת⁵⁵, אָף עַל פִּי שְׁמוּדָה וְאָף עַל פִּי
35 שֵׁשׁ לוֹ מִמָּה יִשְׁלֵם - פָּטוּר, וְאִפְלוּ לְאַחֵר שֶׁהִגְדִּיל.
36 וְאִם הָיָה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנִּשְׁפָּעִין וְנוֹטְלִין, כְּגוֹן הַשֹּׁכֵר
37 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֵׁשׁ הַנִּזְהָ לְקָטָן שֶׁיִּשְׁתַּכַּר לוֹ שֹׁכֵר -
38 הָרִי זֶה נִשְׁפָּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן. אֲבָל חֲנוּנִי שֶׁנִּשְׁפָּע
39 עַל פְּקָסוֹ⁵⁶ - אִינוּ נִשְׁפָּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן; שְׂאִין
40 לְקָטָן בְּזֶה הַנִּזְהָ, שֶׁהָרִי חַיֵּב לָתֵן לְפֹעֲלָיו וְנִשְׁפָּעִין
41 וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְזֶה הַחֲנוּנִי הַפָּסִיד עַל נִפְשׁוֹ שֶׁנָּתַן
42 מְמוֹנוֹ עַל פִּי קָטָן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(53) בהלכות הקודמות, מדובר כשהתובע הוא קטן. והלכה זו עוסקת בנתבע קטן. (54) נתבאר בפכ"ט מהל' מכירה, שקטן מבין שש ולמעלה הבקי בטיב משא ומתן מקחו וממכרו קיימים במטלטלין (משנה וגמרא גיטין כט). תקנת חכמים היא, כדי לאפשר לקטן להתפרנס, שלא ימנעו אנשים מלמכור לו וליקח ממנו. (55) קטן שהזיק ממון או חבל באדם, פטור - שנינו בבבא-קמא פז. "חרש שוטה וקטן - פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם שחבלו באחרים - פטורין". משמע שגם שלאחר שיגדיל - פטור. ואת הניגוד: שבין משנה זו למשנה בגיטין הנ"ל, הסבירו הגאונים: שמכריעה העובדה אם הענין מביא הנאה לקטן או לא, שדברים שאין לקטן בהם הנאה - דומים לנזקין וחבלות. (56) שנינו בשבועות מח. שחנווני על פנקסו נשבע ונוטל, ורבינו בפכ"ט מהל' מלוה ולוה ה"ה, מביא ומבאר משנה זו: בעל הבית שאמר לחנווני תן לפועל שלי כך וכך, וטען החנווני: נתתי, ותובע מבעל הבית, והפועל אומר לא קיבלתי - שניהם נשבעים ונוטלים מבעל-הבית (ראה שם

1 זְכוּת אֲצִלוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שְׂאִינוּ אֲצִלוֹ
2 וְשָׂאֵבֵד מִמֶּנּוּ³⁸. וְכֵן הוֹדוּ רַבּוֹתֵי.

(37) נתבאר כמה פעמים, שכל החרמות הם תקנות הגאונים, וחרם סתם היינו בלי להזכיר שם בעל הדין. (38) כשאינו טוען ידוע לי בוודאי שהשטר בידך - אין משביעים אותו, משום שאין משביעים על טענת 'שמא'.

3 ט. אֵין³⁹ נִשְׁפָּעִין⁴⁰ עַל טָעַנַת חֶרֶשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן,
4 אֶחָד הֵבֵא בְּטָעַנַת עֲצֻמוֹ⁴¹ אוּ בְּטָעַנַת אֲבִיו⁴²; לְפִי
5 שֶׁזֶה הַמִּקְצָת שֶׁהוֹדָה בּוֹ לְקָטָן אִינוּ אֵלָּא כְּמִשְׁבִּיב
6 אֲבִדָּה⁴³. וְכֵן אִם כָּפַר בְּכָל, וְכָא עַד אֶחָד וְהָעִיד
7 לְקָטָן - אִינוּ נִשְׁפָּע; שֶׁזֶה עַד אֶחָד, וְאֵין שָׁם תּוֹבֵעַ,
8 שֶׁתְּבִיעַת קָטָן אֵינָה תְּבִיעָה גְּמוּרָה⁴⁴. נִמְצְאָתָּ אוֹמֵר:
9 קָטָן שֶׁאָמַר לְגְדוֹל: מִנָּה לִּי בִידֶךָ, אוּ אֲבָא הָיָה לוֹ
10 בִידֶךָ, וְהִלָּה אוֹמֵר: אֵין לָךְ בִּידִי אֵלָּא חֲמִשִּׁים, אוּ
11 אֵין לָךְ בִּידִי כָלוּם וְעַד אֶחָד מְעִידוֹ שֵׁשׁ לוֹ - הָרִי
12 זֶה פָּטוּר מִשְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁴⁵. אֲבָל אִם שָׁמַר לְקָטָן
13 וְטָעַן שָׂאֵבֵד - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין, לְפִי
14 שְׂאִינוּ נִשְׁפָּע מִחֻמַּת טָעֻנָּה⁴⁶. וְכֵן אִם הוֹדָה שֶׁהָיָה
15 שֶׁתָּף לְקָטָן אוּ אֶפְטוֹרְפוֹס עָלָיו - יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין
16 אֶפְטוֹרְפוֹס לְקָטָן, וְיִשְׁבַּע הַשֶּׁתָּף⁴⁷ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ
17 בְּטָעַנַת שְׂמָא.

(39) משנה, שבועות לח: (40) שבועת מודה במקצת. (41) לקחת ממני מנה. (42) מנה לאבא בידך. (43) נתבאר למעלה פ"ד ה"ה. (44) ודינה כטענת 'שמא'. (45) נראה, שבכורש קטן, אפילו אמר ברי לי שאתה חייב מנה לאבא והודה במקצת או עד אחד מאשר התביעה - פטור, ומה שאמר רבינו (שם בסוף ההלכה) שאם טען אני יודע בוודאי - חייב, המדובר בכורש גדול (ראה הגהות מיימוניות כאן אות ז). (46) שכל שבועת שומרים אינה מחמת טענה, שהרי המפקיד טוען שמא פשעת או שמא הפקדון לא נגנב והוא בידך, ואף-על-פי-כן הטילה התורה שבועה על השומר, ולפיכך נשבע גם על טענת קטן. וכן דעת הר"י מיגש. (47) משום ששבועת שותפים ואפוטרופוסים תוקנה על טענת 'שמא' (ראה למעלה פ"א ה"ב). [הרא"ש שם פ"ו אות כב כתב בשם הרמב"ן, שאין נשבעים לקטן שבועת שומרים, מפני שטענת קטן נתמעטה (שם מב.) מהכתוב (שמות כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו וכו'", וקטן אינו איש, ופסוק זה נאמר בשבועת שומרים. וכן פסק ב'טור' חר"מ סי' צא].

18 י. הוֹדוּ רַבּוֹתֵי⁴⁸: שְׂאִין נִשְׁפָּעִין עַל טָעַנַת קָטָן
19 שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה⁴⁹, אֲבָל שְׁבוּעַת הַסֵּת - נִשְׁפָּעִין⁵⁰.
20 וְאִפְלוּ הָיָה קָטָן שְׂאִינוּ חֶרֶף לְעִנְיָן מִשָּׂא וּמִתָּן -
21 נִשְׁפָּעִין הַסֵּת עַל טָעַנָּתוֹ⁵¹. שְׁלֹא יִהְיֶה זֶה נוֹטֵל
22 מְמוֹנוֹ כְּשֶׁהוּא קָטָן וְיִלָּךְ לוֹ בְּחֻמָּם. וְלִזֶּה דַּעְתִּי נוֹטָה,
23 וְתִקּוֹן עוֹלָם הוּא. נִמְצְאָתָּ לְמֹד: שֶׁהַקָּטָן שֶׁטָּעַן עַל
24 הַגְּדוֹל, בֵּין שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת בֵּין שֶׁכָּפַר בְּכָל, בֵּין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ט"ז מנ"א - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36 ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו בפניהם, וחזר
37 הנטען ואמר: כן היה ולויתי ופרעתי - אין מקבלין
38 ממנו⁶, אלא החזק כפרן⁷ ומשלים⁸. אבל אם השיב:
39 איני חיב, או אין לך בידי כלום, או שקר אתה
40 טוען, וכן כל פיוצא בזה, והלך התובע והביא עדים
41 שהלוהו בפניהם, ואמר הנתבע: כן היה, אבל
42 החזרתי לו פקדונו או פרעתי חובו - לא החזק
43 כפרן⁹, ונשבע הסת ונפטר.

נימוק דין זה). ומלמדנו רבינו כאן, שלא עשו חכמים תקנה
זו לחנווני כשהנתבע הוא קטן.

1 יב. החרש⁵⁷ והשוטה - אין נזקקין להן⁵⁸ לכל
2 טענה, לא לטענתן על אחרים ולא לטענת אחרים
3 עליהן, לא לשבועה קלה ואין צריך לומר שבועה
4 חמורה או תשלומין⁵⁹. אבל הסומא - הרי הוא
5 כבירא לכל דבר⁶⁰ בענינים אלו, ונשבע כל מיני
6 שבועות, ונשבעין על טענתו.

(2) למד דין זה מבדיקת העדים, ששינוי (סנהדרין כט.)
שבית-דין אומרים לעד: "אמור האיש אתה יודע שזה חייב
לזה", מפני החשש שמא הוא טועה בדין, וכל-שכן שבעל-
דין צריך לפרש, שהרי אין אדם רואה חובה לעצמו.
[בהגהות מיימוניות כאן אות א, מביא ראיות מכמה מקומות
בגמרא שמשביעים על טענה סתמית, ומבאר שאחר חתימת
הגמרא, משרבו הרמאים - תיקנו הגאונים לדרוש ביורר
הטענות, ומסיים שגם רבו (הר"מ מרוטנבורג) פסק כן בסוף
ימיו]. (3) ויודע לפסוק הלכה. (4) קשה להבין כוונת
רבינו. בלחם-משנה מפרש, שלפעמים מפחד הנתבע לברר
טענתו האמיתית משום שחושש הוא שמא בית-הדין לא
יאמין לו, כגון שטענתו היא: לויתי ופרעתי, וטענה זו אינה
חזקה כמו טענת להדים, ולפיכך מעדיף הוא שלא לפרש,
וכדי להוציא מלבו חשש זה, אומרים לו: "שהרי אנו דנים
במתוך וכו'", פירוש אנו מאמינים לטענת פרעתי ב'מיגר'
שיכול לטעון להדים. אולם גם פירוש זה אינו מניח את
הדעת, שהרי חכם גדול יודע גם דיני 'מיגר'. ואולי התכוון
לומר שנימוק זה נמשך לעיקר הדין, למה אין מקבלים
הכחשה סתמית, וטעם הדבר שדורשים גם מחכם גדול הוא,
שאין לקבוע גבולות מי נקרא חכם גדול ומי לא.
(5) מימרא של רבי יוחנן, בבבא-מציעא יז. (6) אין
מאמינים לו כלל. (7) בגמרא שם כתוב "הוחזק כפרן
לאותו ממון". משמע, אבל לא לתביעות אחרות. (8) בלי
שבועת התובע (ראה לקמן ה"א). ואין זה דומה לחשוד על
השבועה, שאמרנו (למעלה בפ"ב ה"ד) שהתובע נשבע
ונוטל, משום שתוקף טענתו נתרערע על-ידי שקרנותו
באותה תביעה ('נמוקי יוסף' שם בשם הרו"ה והרשב"א)
ודעת רש"י שם, שהתובע צריך להישבע. (9) יכול לפרש
טענתו הראשונה "אין לך בידי כלום" שהתכוון לומר:
פרעתי. וכן כתב בהגהות מיימוניות בשם רב האי גאון.
[בגמרא שם אמרו: "והלה אמר אין לך בידי כלום... הוחזק
כפרן". ולכאורה דברי רבינו מנוגדים לשיטת הגמרא. עמד
על זה המגיד-משנה וביאר, שרבינו מפרש דברי רבי יוחנן,
כשהעדים מעידים שהוא חייב לו עכשיו בשעת התביעה
בבית-הדין, כגון שלא זזה ידם מידו ולא ראו שפרע, וכן
משמע מלשונו של רבי יוחנן: "והעדים מעידים אותו שיש
לו", ומכיוון שהוחזק כפרן לאותו ממון, אין מאמינים לו
בשבועה אם יטען פרעתי לו אחר שבית-הדין חייב אותו
לשלם, אבל אם העדים מעידים רק שלוה מנה - אין עדותם
מכחישה טענתו הסתמית של הנתבע: "אין לך בידי כלום",
שהרי אפשר שלוה ופרע, ומשום כך לא הוחזק כפרן, ואם
יטען פרעתי אחר שחייב אותי בית-דין לשלם - נאמן

(57) סתם חרש האמור בכל מקום משמעותו: אינו שומע
ואינו מדבר. (58) בית-דין אינו נכנס לדין. (59) ואף-על-
פי שחרש מקחו וממכרו קיימים, כמבואר בפכ"ט מהל'
מכירה פכ"ט ה"ב. (60) לענין תביעות ממון, אבל פסול
להעיד ולדון (ראה הל' עדות פ"ט ה"ב, ופ"ב מהל'
סנהדרין ה"ט).

פרק ששי

(1) מבאר הוחזק כפרן בטענתו או לא הוחזק כפרן, ודין
משטה אני כך ושאין אדם עשוי להשביע עצמו או בניו.

7 א. בעלי דינין שבאו לבית דין, טען האחד ואמר:
8 מנה יש לי אצל זה, שהלויתיו, או שהפקדתי אצלו,
9 או שגזל ממני, או שיש לי אצלו בשכרי, וכן כל
10 פיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר: איני חיב כלום,
11 או אין לך בידי כלום, או שקר אתה טוען - אין זו
12 תשובה נכונה; אלא אומרים בית דין לנטען: השב
13 על טענתו, ופרש התשובה? כמו שפרש זה טענתו,
14 ואמר אם לוית ממנו אם לא לוית, הפקיד אצלך או
15 לא הפקיד, גזלתו או לא גזלתו, שכרתו או לא
16 שכרתו, וכן שאר הטענות. ומפני מה אין מקבלים
17 ממנו תשובה זו? שמא טועה הוא בדעתו, ויבוא
18 להשבע על שקר. שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען,
19 והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו, או שנתן לו
20 במתנה כנגד החוב, וידמה בדעתו שנופטר מן החוב.
21 לפיכך אומרים לו: היאך תאמר איני חיב כלום,
22 שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם ואין אתה יודע;
23 אלא הודע לדינין פרוש הדברים, והם יודיעוך אם
24 אתה חיב או אין אתה חיב. ואפלו היה חכם גדול³,
25 אומרים לו: אין לך הפסד שתשיב על טענתו,
26 ותודיענו כיצד אין אתה חיב לו, מפני שלא היו
27 דברים מעולם או מפני שהיו והחזרת לו, שהרי אנו
28 דנין במתוך שיוכל לומר בכל מקום⁴. וכן אם טען
29 הטוען ואמר: זה חיב לי מנה, או מנה יש לי אצלו
30 - אומרים לו: מאי זה פנים? הלוית אותו, או
31 הפקדת אצלו, או היתק ממנו? אמר היאך נתחייב
32 לך. שהרי אפשר שידמה לו שהוא חיב לו, והוא
33 אינו חיב. כגון שחשדו שגנבו, או שאמר לו: שאאתן
34 לך מנה, וכיוצא בזה. הרי שטען עליו⁵ שהלוהו
35 מנה, והשיב זה ואמר לו: לא היו דברים מעולם,

טענתו? נכתב בלחם-משנה, שאם שינה הלווה טענתו אחר העדאת העדים וטען שלוח ופרע, המלוה מחוייב שבועה שלא פרע, ומכיון שאינו יכול להישבע נגד עדים - אינו נוטל, ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוח, כאומר לא פרעתי דמי", כלומר, מדובר כשהוא עומד בטענתו זו, ועדים מכחישים טענתו. ובהסתמך על דבריו אלה, נראה לי ליישב השגתו של הראב"ד על נימוקו של רבינו: "שהרי הוחזק זה כפרן", שכתב: "אין צורך לזה הטעם". ברור שהתכוון לומר, שבלי טעם זה אין התובע נשבע, משום שעדים מכחישים אותו. ולפי דברי הלחם-משנה אין מקום להשגה זו, שהרי אם הנתבע אינו כפרן, היה התובע מחוייב שבועה, ומשום שאינו יכול להישבע - אינו נוטל].

- ד. מנה¹⁹ הלויתיה והוא לי בידך, אָמַר לו הַנְטֵעֵן: 21
וְהָלֹא פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנַי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי, וּבָאוּ עֲדִים²⁰ 22
וְאָמְרוּ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעֻלָּם - לֹא הִחֲזַק בְּכֶרֶן; 23
שָׁאִין הָעֲדִים זֹכְרִין אֲלָא דְּכַר שֶׁהֵם עֲדִים בּוֹ²¹. 24
לְפִיכָךְ לֹא הִחֲזַק בְּכֶרֶן, וַיִּשְׁבַּע הַלֹּוֹה הֵסֵת וַיִּפְטֹר. 25
פִּיזָא בּוֹ²²: תָּן לִי מְנָה שֶׁהָלוֹיתִיךָ וְאִתָּה עֲמַדְתָּ בְּצַד 26
עֲמוּד זֶה, וְאָמַר הַנְטֵעֵן: לֹא עֲמַדְתִּי בְּצַד עֲמוּד זֶה 27
מְעֻלָּם, וּבָאוּ עֲדִים שְׁעֵמֶד - לֹא הִחֲזַק בְּכֶרֶן; שָׁאִין 28
אָדָם מְשִׁים דַּעְתּוֹ לְדְּבָרִים שָׁאִין בִּהֶן מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל 29
פִּיזָא בְּזוֹה. 30

(19) שבועות, שם. (20) צ"ל העדים, כלומר אותם העדים [בכתי' תימן: ובאו פלוני ופלוני]. (21) בגמרא שם: "אמר רבא: מילתא דלא רמיא עליה דאינש - לאו אדעתיה (בעברית: דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו - אינו שם לב אליו)". ופירש רש"י שהכוונה ללווה, שלא שם לב כל-כך אם היו עדים בשעה שפרע או לא, מפני שהמלוה את חבריו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אפשר שטעה. אולם רבינו מפרש שהכוונה לעדים. ונראה שהתכוון לומר שהעדים שמים לב רק לדברים שהטילו עליהם להעיד (ראה הלכה 1). (22) שם לד: [במגיד-משנה מצוין, שפסק כרב נחמן שהלכה כמותו בדיני ממונות. ודבריו תמוהים, שהרי בלשון אחרון שם אמר רב נחמן הוחזק כפרן, ודרכו של רבינו להעדיף לשון אחרון. ונראה שרבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון לגבי רב נחמן. ועוד, שבלשון ראשון - גם רב נחמן סובר כך].

- ה. תָּן לִי²³ מְנָה שֶׁהָלוֹיתִיךָ וְהָרִי הָעֲדִים, וְאָמַר 31
הַנְטֵעֵן: פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנַי פְּלוּנִי וּפְלוּנִי - אוֹמְרִין לַלֹּוֹה: 32
הֵבִיאֵם וְהִפְטֹר²⁴. לֹא בָּאוּ אוֹ שְׁמָתוֹ אוֹ שֶׁהִלְכוּ 33
לְמִדִּינָה אַחֶרֶת - וַיִּשְׁבַּע הֵסֵת שְׁפָרְעוֹ. שָׁאִין אָנוּ 34
מְצַרִּיכִים אוֹתוֹ לְהֵבִיאֵן אֲלָא לְכַרְר דְּכָרְיוֹ וְלְהִפְטֹר 35
אֶף מְשִׁבוּעָה; שֶׁהַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים - אֵינוֹ 36
צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁵. 37

(23) בבא-בבא קע. (24) מעשה שהיה, ואמר רב יצחק נפחא (שם) "יבואו פלוני ופלוני ויעידו", ובמסקנא (שם) עמוד ב) ביאר רבי יצחק: "אנא נמי לברר קאמינא (גם אני

על-פי ביאורו של הלחם-משנה). וב'ספר התרומות' שער יב חלק א (מובא ב'טור' חו"מ סי' עט) כתב, שגם בטוען אין לך בידי כלום ועדים מעידים שלוח, ואחר העדאתם טען פרעתי אחר שטענתי אין לך בידי כלום - הוחזק כפרן, משום שהודה בעצמו ששיקר כשאמר אין לך בידי כלום. ובלחם-משנה מסביר דעתו של המגיד-משנה, שאין אדם נעשה כפרן על-פי עצמו אלא על-ידי העדאת עדים, וכאן אין העדים מכחישים טענתו שאינו חייב כלום, שהרי אפשר שפרע, אלא הוא מכחיש את עצמו].

- ב. רְאוּהוּ עֲדִים¹⁰ שְׁמָנָה לוֹ מְעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מָה הָן, 1
וְתִבְעֵנוּ בְּדִין וְאָמַר לוֹ: תָּן לִי מְעוֹתִי שֶׁהָלוֹיתִיךָ, 2
וְאָמַר: מִתְּנָה נָתַתְּ לִי אוֹ פְּרַעְוֹן הָיוּ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, 3
וְנִשְׁפָּע הֵסֵת וְנִפְטֹר. אָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעֻלָּם, 4
וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ עֲדִים שְׁמָנָה לוֹ בְּפָנֵיהֶם - הִחֲזַק 5
בְּכֶרֶן. וְלַעֲוָלָם אֵין אָדָם מִחֲזַק בְּכֶרֶן עַד שִׁיכְפֹּר 6
בְּבֵית דִּין¹¹ וַיִּבְאוּ שְׁנֵי עֲדִים וַיִּכְחִישׁוּהוּ בְּמָה 7
שֶׁכָּפַר. 8

(10) שבועות לד: (11) בבא-בבא קע. "והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען - דחזור וטוען, מאי טעמא? עבד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא" (בעברית: כשסיפר דברים מחוץ לבית-דין ולא טען שם טענותיו, ובא לבית-דין וטען (דברים שלא אמרם בחוץ) - טענותיו מתקבלות. ולמה? דרכו של אדם לא לגלות טענותיו אלא לבית-דין). [וב'טור' חו"מ שם (הובא ב'בית יוסף' שם) כתב, שאם אמר "אתם עדי" אפילו שלא בפני בית-דין אינו יכול לחזור בו ולטעון פרעתי, שכל האומר לא לויתי - כאומר לא פרעתי, שאם לא לווה - למה פרע. אבל נאמן לטעון פרעתי אחר-כך, משום שלא הוחזק כפרן אלא כששיקר בפני בית-דין].

- ג. מְנָה הָלוֹיתִיךָ¹², כְּפַר בְּבֵית דִּין וְאָמַר: לֹא הָיוּ 9
דְּבָרִים מְעֻלָּם, וּבָאוּ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁלֹּוֹה מִמֶּנּוּ מְנָה 10
וּפְרַעְוֹ, וְהַמְלִיחָה אוֹמַר: לֹא נִפְרַעְתִּי - הָרִי זֶה חֵיב 11
לְשִׁלְמָם¹³; שְׁכָל הָאוֹמֵר לֹא לוֹיִתִּי, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁלֹּוֹה 12
- כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי דְּמִי¹⁴, וְנִמְצָא הַלֹּוֹה אוֹמֵר לֹא 13
פְּרַעְתִּי, וְהָעֲדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁפְּרַעְוֹ - הוֹדָאת בְּעַל 14
דִּין כְּמֵאָה עֲדִים דְּמִי. וְאֵין הַמְלִיחָה חֵיב שְׁבוּעָה¹⁵, 15
שֶׁהָרִי הִחֲזַק זֶה¹⁶ בְּכֶרֶן. וְכֵן¹⁷ אִם הוֹצִיא עָלָיו כְּתָב 16
יָדוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעֻלָּם 17
זֶה אֵינוֹ אֵינוֹ כְּתָב יָדִי, אִם הִחֲזַק כְּתָב יָדוֹ בְּבֵית דִּין אוֹ 18
שֶׁבָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא כְּתָב יָדוֹ - הָרִי זֶה הִחֲזַק בְּכֶרֶן 19
וּמִשְׁלָם¹⁸. 20

(12) שבועות מא: (13) כרבא, שם. (14) שאם לא לוה - למה פרע. (15) שלא נפרע. (16) הלווה. (17) ר"ף סוף בבא-בבא קע. (18) דעת רבינו, שבכל מקום שהנתבע הוחזק כפרן - נוטל התובע בלא שבועה, כמו שביארנו למעלה בהלכה א הערה ז. נלמד זה מהנידון כאן, שאם נאמר שהתובע חייב שבועה, למה בנידון כאן משלם? הרי התובע אינו יכול לישבע, משום שעדים מכחישים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִשְׁבַּע הַסֵּת וַיִּפְטֹר. וְכֵן³⁶ אֶחָד הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו
שֶׁהוּא בָּעַל מָמוֹן³⁷. בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר: אֱלֹהִי הִנֵּה
לִי מָמוֹן. לֹא הָיִיתִי פּוֹרְעוֹ לְפָלוֹנִי וְלְפָלוֹנִי?³⁸ וְאַחֵר
מִיתָתוֹ בָּאוּ פָּלוֹנִי וּפָלוֹנִי לְתַבְּעוֹ. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין
לָהֶם פָּלוֹם; שֶׁהָאָדָם עָשׂוּי לְהִרְאוֹת עַצְמוֹ³⁹ שְׂאִינוֹ
בָּעַל מָמוֹן, וְשֶׁלֹּא הִנֵּיחַ בָּנָיו בְּעָלֵי מָמוֹן⁴⁰. וְכָל²¹
²² פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֱלֹהִי.²⁷

(32 שם. 33) והנתבע לא ידע שהם שומעים את השיחה
שבינו ובין התובע. (34 שם עמוד ב. 35) מלא קב (מדה
גדולה) חובות. "אשר ישה ברעהו" (דברים טו, ב) מתרגם
אונקלוס: "די ירשי בחבריה". ובגמרא (בבא-קמא מו:)
"ממרי רשותך פארי אפרע". (36 שם. 37) עשיר גדול.
(38) בלשון תמיהה: האם לא הייתי פורע מה שאני חייב
להם. (39) נימוק לדין קב רשו. (40) נימוק לבבא שניה.
לשון הגמרא: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, ורבי
חייא מוסיף: שלא להשביע את בניו. [בפרק הבא יתבאר
שלא אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אלא
כשהודה מעצמו, אבל אם תבעו חבריו והודה לו בפני עדים
בנוכחות התובע - אין מקבלים טענה זו.

ח. אף על פי שֶׁהַמְטָמִין עֲדִים - אֵינָה עֲדוּת, וְכֵן²⁸
הַמּוֹדֶה מַעְצָמוֹ וְעֲדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן הָאוֹמֵר²⁹
לְחִבְרוֹ בְּפָנֵי עֲדִים: מָנָה לִי בִידֶךָ, וְאָמַר לוֹ: הֵן -
בְּכָל הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן, כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְבֵית דִּין,
אוֹמְרִין לְנִתְבָּע: לָמָּה לֹא תִתֵּן מֶה שֶׁיֵּשׁ לּוֹ אֶצְלֶךָ?
אָמַר: אֵין לּוֹ אֶצְלֵי פָלוֹם - אוֹמְרִים לוֹ: וְהִלּוּ אֹתָהּ
אֲמַרְתָּ בְּפָנֵי אֱלֹהֵי כֶךָ וְכָךְ, אוֹ הוֹדִיתָ מַעְצָמְךָ! אִם
עָמַד וְשָׁלֵם - מוּטָב; וְאִם לֹא טַעַן - אֵין טוֹעֲנִין
לוֹ⁴¹. אֲבָל אִם טַעַן וְאָמַר: מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ, אוֹ לֹא³²
הָיוּ דְּבָרִים מַעְוֹלִם, אוֹ שֶׁלֹּא לְהַשְׁפִּיעַ אֶת עַצְמִי³⁷
נִתְכַּוְּנִתִּי - פֶּטוּר וְנִשְׁבַּע הַסֵּת, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.³⁸

(41) אין בית-דין אומרים לתובע: הבא ראיה שלא התכוון
להשטות כך (סנהדרין כט.). שם אמרו דין זה לגבי טענת
משטה, ורבינו סובר שגם טענת להשביע אין טוענים לו.
וב'תוספות' שם ד"ה כך, כתבו שטוענים לנתבע "שלא
להשביע", שהרי בגמרא שם אמרו: "אמר רב נחמן, אדם
עשוי שלא להשביע את עצמו", ולא נרמז שהנתבע טען כך.
[בהגהות מיימוניות כאן אות ס כתב שדעתו כ'תוספות'.
כנראה גירסא אחרת היתה לו בדברי רבינו].

התכוונתי להביא את העדים כדי לברר). ומפרש רבינו,
שאם לא יברר - צריך להישבע שפרע, והביור יועיל לפטור
משבועה. [וברשב"ם שם פירש בשם רש"י, שאם לא יברר
בעדים - יפסיד]. מלשוננו של רבינו שכתב: "לא באו או
שמתו או שהלכו למדינה אחרת" משמע, שאם באו
והכחישוהו - חייב לשלם. ולכאורה זה מנוגד לדבריו
בהלכה הקודמת. ומבאר במגיד-משנה, שרבינו מחלק בין
מלוה בעדים לבין שלא בעדים, או בין "והלא פרעתיך"
לבין "פרעתיך". ובכסף-משנה כתב, שאפילו באו ואמרו לא
פרע בפנינו - ישבע היסת ויפטור, בהתאם להאמור בהלכה
הקודמת (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' ע' שהארין בזה).
(25) בפ"א מהל' מלוה ולוה ה"א.

1. ו. אָמַר לוֹ²⁶ בְּפָנֵי עֲדִים: מָנָה לִי בִידֶךָ, אָמַר לוֹ:
2. הֵן, לְמַחֵר תִּבְּעוּ בְּדִין וְהִבֵּיא עֲדִים, וְאָמַר: מִשְׁטָה
3. הָיִיתִי בְּךָ²⁷ וְאֵין לְךָ בִּידֵי פָלוֹם - פֶּטוּר, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת
4. שְׂאִין בִּידֵי פָלוֹם. וְאֶפְלוֹ אָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים
5. מַעְוֹלִם²⁸. שֶׁהָרִי לֹא אָמַר לָהֶם: אַתֶּם עֲדִי²⁹, וְדָבָר
6. שְׂאִינוֹ עֲדוּת אֵין אָדָם זֹכְרוֹ³⁰, וְלִפְיֶכָּה אִם אָמַר: לֹא
7. הָיוּ דְּבָרִים מַעְוֹלִם - לֹא הַחֲזֹק בְּפָרְךָ³¹.

(26) סנהדרין כט. בצחוק אמרתי "הן", כתשובה
לטענה מצחיקה. (28) לא אמרתי: הן, והרי אם כן הוא
מוכחש על-ידי עדים. (29) העדים אינם מעידים שבשעת
ההלוואה אמר להם הנתבע: אתם עדי. (30) כמו שנתבאר
בהלכה הקודמת. (31) שאין לשלול האפשרות שהעדים
טעו. [ה'טור' חו"מ ס' פא כתב, שחייב להישבע שהתכוון
לשטות בו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות כאן בשם הר"מ
מרוטנבורג שהסתמך על רבי סעדיה גאון].

8. ז. וְלֹא עוֹד³², אֲלֹא אֶפְלוֹ הַטָּמִין לוֹ עֲדִים אַחֲרָי
9. הַגְּדִיר³³, וְאָמַר לוֹ: מָנָה לִי בִידֶךָ, אָמַר לוֹ: הֵן,
10. רְצוֹנְךָ שִׁיעִידוּ בְּךָ פָּלוֹנִי וּפָלוֹנִי? אָמַר לוֹ: לֹא, שְׂמָא
11. תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר וְאֵין לִי מֶה אֶתֶן לְךָ, וְלְמַחֵר
12. תִּבְּעוּ בְּדִין בְּאֵלֵי הָעֲדִים, בֵּין שֶׁטַעַן וְאָמַר: מִשְׁטָה
13. הָיִיתִי בּוֹ, בֵּין שֶׁאָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעְוֹלִם - הָרִי
14. יָה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטֹר. שְׂאִין כָּאֵן עֲדוּת, עַד שִׂיאֲמַר
15. הַלֵּוָּה: אַתֶּם עֲדִי, אוֹ יֹאמַר הַמִּלֵּוָּה בְּפָנֵי הַלֵּוָּה
16. וְיִשְׁתַּק הַלֵּוָּה, אֲבָל בְּעֲדוּת הַזֶּה לֹא הַחֲזֹק בְּפָרְךָ.
17. מַעְשָׂה בְּאֶחָד³⁴, שֶׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ קָב רִשְׁוֹ³⁵.
18. פְּלוֹמֵר, שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוֹבוֹת הַרְבֵּה. אָמַר: מִי הוּא
19. שְׂאִנִּי חֵיב לוֹ, אֲלֹא פָּלוֹנִי. וְכֹא אוֹתוֹ פָּלוֹנִי וְתִבְּעוּ,
20. וְאָמַר הוּא: אֵינִי חֵיב לוֹ פָּלוֹם. וְאָמְרוּ חֲכָמִים:

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ט"ז מנחם-אב תשע"ח

מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לְשַׁחַט וְאַחֵר
כֶּךָ יֹאכֵל. (ב) שֶׁלֹּא לְשַׁחַט אוֹתוֹ וְאֵת בְּנֵי בְּיוֹם אֶחָד.
(ג) לְכַסּוֹת דָּם חַיָּה וְעוֹף. (ד) שֶׁלֹּא לִקַּח הָאֵם עַל
הַבָּנִים. (ה) לְשַׁלַּח הָאֵם אִם לִקְחָהּ עַל הַבָּנִים.
וְכֹאֵר מִצּוֹת אֵלֶּי בְּפָרְקִים אֵלֶּי:

יום ראשון י' מנחם-אב ה'תשע"ח

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצוות: שלש מצוות עשה, שתיים

פרק ראשון

1

1) יבאר שחיטת בהמה חיה ועוף; דגים וחגבים אם צריכים שחיטה; ומקום השחיטה; וכמה שיעור השחיטה; ובאי זה דבר שוחטין; ליכן סכין ושחט בה; בדיקת הסכין קודם שחיטה ואחריה; וטבח שלא בדק סכינו לפני חכם; ודין כמה אורך הסכין ומתי שוחטין.

2 א. מִצְוַת עֲשֵׂה² שִׁשְׁחֹט מִי שִׁירְצָה לֶאֱכֹל בֶּשָׂר³
3 בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף וְאַחֵר כִּדְּיָאכָל. שְׁנֵאמַר: וְזָבַחַת
4 מִבְּקָרָךְ וּמִצִּאֲנָךְ. וְנֵאמַר בְּבָכּוֹר פֶּעַל מוֹם: אֵךְ פֶּאֶשֶׁר
5 יֵאָכֵל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל⁴. הָא לְמַדְתָּ שְׁחִיָּה
6 בְּבֵהמָה⁵ לְעֻנָּן שְׁחִיָּה⁶. וּבְעוֹף הוּא אוֹמַר: אֲשֶׁר
7 יֵצוֹד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף וְגוֹמֵר וְשִׁפְף אֶת דָּמוֹ. מִלְּמַד,
8 שִׁשְׁפִּיכַת דָּם הָעוֹף בְּשִׁפִּיכַת דָּם הַחַיָּה⁷.

2) מן התורה (3) אע"פ ששחיטה אינה מצוה של קום ועשה שאנחנו מצווים לעשותה, ואם מוותרים על אכילת בשר אין חיוב שחיטה. דעת רבינו שהיתר והכשרת איסור גם כן מצוה עשה מן התורה, ולפיכך תקנו בה ברכה "וצונו על השחיטה". כן כתב הרמב"ן בשורש ראשון בספר המצוות לדעת רבינו. ובפרק י"א מהלכות ברכות ה"ב כתב רבינו: ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות, כגון מזווה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית ולעשות מזווה או לבנות בית בשביל מעקה וכו', והרי מזווה ומעקה נמנים בחשבון מצוות עשה מן התורה, אף שחיטה כך. (4) ובראש הפסוק כתוב: "תזבח ואכלת בשר". (5) שהרי צבי ואיל חיה הם (6) ואע"פ שחיה בכלל בהמה היא בכל מקום, שהרי נאמר "זאת הבהמה אשר תאכלו" ואחר כך מונה איל וצבי כמבואר שם עא. כאן צריך ללמוד להיקש שחיה בשחיטה, משום שבפסוק לא נאמר וזבחת מבהמתך אלא מבקר וצאנך ואין חיה בכלל. (7) למדו מפסוק זה "בשפיכה בעלמא סגי" = דיו לעוף בכל שפיכות דמו שהיא, ולא דוקא בשחיטה. לימוד זה הוא לדעת האומר אין שחיטה לעוף מן התורה. והאומרים יש שחיטה לעוף מן התורה, וכן פסק רבינו בראש הפרק - לומדים זאת מהיקש עוף לחיה, שכאן נאמר "חיה ועוף" - ששפיכת דמם אחת היא.

9 ב. וְהִלְכוֹת שְׁחִיָּה⁸ כְּכֵן אַחַת הֵן. לְפִיכָךְ, הַשּׁוֹחֵט
10 בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף⁹ - מִבְּרֶךְ תַּחֲלָה¹⁰: אֲשֶׁר
11 קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנוּ עַל הַשְּׁחִיָּה¹¹. וְאִם לֹא בֶרֶךְ,
12 בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - הַבֶּשֶׂר מִתֵּר¹². וְאִסּוּר לֶאֱכֹל
13 מִן הַשְּׁחוּטָה כָּל זֶמֶן שֶׁהִיא מְפֹרָפֶסֶת¹³. וְהַאֲוִכָל
14 מִמֶּנָּה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נִפְשָׁה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְהָרִי
15 הוּא כְּכֵל לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם¹⁴, וְאִינוּ לוֹקְחִים¹⁵.
16 וּמִתֵּר לַחֲתוֹף מִמֶּנָּה אַחֵר שְׁחִיָּה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא
17 נִפְשָׁה¹⁶, וּמוֹלְחוֹ יִפֶּה יִפֶּה וּמִדִּיחוֹ יִפֶּה יִפֶּה¹⁷,
18 וּמִנִּיחוֹ עַד שֶׁתָּמוּת¹⁸ וְאַחֵר כִּדְּיָאכְלוּ.

(8) כגון חמישה דברים הפוסלים בשחיטה: שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור, וכן בדיקת הסכין שלא תהיה פגומה. (9) מפני שהלכות שחיטה שוות בכלם, לכן ברכה אחת

לכולם. (10) שכל הברכות מברכין "עובר לעשייתן". פירוש: לפני עשיית המצוה. (11) ולא לשחוט, מפני שלשחוט משמע שהוא מצווה לשחוט ואינו כן שאן הוא רוצה אינו שוחט ואינו אוכל. ובפסח וקדשים שהאכילה מצוה וגם השחיטה מצוה - מברך לשחוט. (12) לפי שברכות אינן מעכבות. (13) ולא משום אבר מן החי, שהרי אין איסור אבר מן החי במפרנסת שכבר הותרה לישראל בשחיטה, אלא משום איסור אחר, כמו שמסיים: והרי הוא בכלל לא תאכלו על הדם. (14) שיש עוד חיות בבמה (15) מפני שהוא לאו שבכללות. פירוש: לא תעשה זו כוללת הרבה איסורים וכולם מפורשים בברייתא. וכן כתב רבינו. בשורש תשיעי מספר המצוות: וזהו לאו שבכללות שאין לוקין עליו כמו שנבאר עתה, וזה שאמרו יתעלה "לא תאכל על הדם" וכו'. נראה בדעת רבינו שהוא איסור מן התורה אלא שאין לוקין וכן לשון הברייתא שם "שהוא בלא תעשה", ובגמרא שם אמרו: על כולם אינו לוקה משום דהווה (שהוא) לאו שאין בו מעשה. אבל דעת רש"י שאינו אלא איסור מדברבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא. (16) וכמו שכתבנו שאין כאן משום אבר מן החי. (17) לשון הברייתא שם. וגם רבינו אינו מזכיר הדחה ראשונה קודם מליחה שזה נכלל בלשון "מולחו יפה". שכן לשונו: אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה וכו'. הרי שכתב מולחו תחילה וכונתו אחר הדחה ראשונה. (18) וממתין לה עד שתצא נפשה, ואחרי כן פקע האיסור של לא תאכלו על הדם.

ג. דָּגִים וְחִגְבִּים¹⁹ - אֵינָן צָרִיכִים שְׁחִיָּה, אֶלָּא
19 אֲסִיפָתָן הִיא הַמִּתֵּרֶת אוֹתָן. הָרִי הוּא אוֹמַר: הִצֵּאן
20 וּבִקֵּר יִשְׁחֹט לָהֶם וּמִצֵּא לָהֶם, אִם אֶת כָּל דָּגֵי הַיָּם
21 יֵאָסֵף לָהֶם - אֲסִיפַת דָּגִים בְּשְׁחִיטַת בֶּקָר וְצֹאֵן²⁰.
22 וּבִתְחִלָּתָם נֵאמַר: אֶסֶף הַחֲסִיל - בְּאֲסִיפָה לְבִדְהָ²¹.
23 לְפִיכָךְ, אִם מָתוּ מֵאֲלִיָּהוּ בְּתוֹף הַיָּם - מִתֵּרִין²².
24 וּמִתֵּר לֶאֱכֹלָן חַיִּים²³.
25

(19) יצא דם דגים ודם חגבים שכולו היתר. ומפרשים בגמרא שם מאי כולו היתר שאין צריך שחיטה מביאים כמה מקומות בש"ס שחגבים מותרים בלא שחיטה. (20) הפירוש כמו שאומר בסוגיא חולין כז: הכא כתיבה אסיפה במקום שחיטה דאחריני, כלומר, שבאותו הפסוק בבקר וצאן נאמר שחיטה ובדגים שינה הלשון ואמר יאספו, שמע מינה שאסיפה בדגים היא בשחיטה בבקר ובצאן. (21) די, המגיד משנה מביא כאן בשם הרשב"א, שדחה ראייה זו של רבינו לחגבים שאין טעונים שחיטה, שהרי רק בדגים שכתוב בהם אסיפה במקום שחיטה, היינו שמשנה הפסוק בלשונו כמבואר למעלה, אנו אומרים שבאסיפה די, אבך אוסף החסיל הרי לא נאמר במקום שחיטה, שלא נזכר שחיטה בפסוק, מגין לנו שחגבים אין טעונים שחיטה? ויש ליישב דעת רבינו, שבדגים יש היקש לבהמה וחיה שנאמר בפסוק: וזאת תורה הבהמה וגו' וכל החיה הרומשת במים וצריכים היו שחיטה מן ההיקש, אלא כיון שכתוב בדגים אסיפה באותו פסוק שכתוב בו שחיטה בבהמה, אנו למדים מזה שדגים דים באסיפה, וזהו שכתב רבינו אסיפת דגים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(28) מקום דבוקו בלחי. (29) כרמי בר יחזקאל משמיה דרב. (30) לצד הראש (31) כדי תפיסת יד. ורש"י מפרש ארבע אצבעות. וכן דעת רבינו. (32) אולי מקור רבינו משם מג: יונא אמר זירא מבלעתא ופרש"י "מקום בית הבליעה קרוי תורבץ סמוך לראש הנקב מאוד". ורבינו מפרש "יונה" לא שם האמורא, אלא יונה ממש וכפוסקים שהביא הבית יוסף. ומזה משמע שמשערים כל עוף ועוף לפי גדלו וקטנו במקום בית הבליעה שלו. (33) גגו של זפק נידון כוושט.

- 22 ז. ואי זה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי כובע
- 23 ולמטה³⁴ עד ראש כנה הראה פשתמשך הבהמה³⁵
- 24 צוארה³⁶ לרעות³⁷ - זה הוא מקום השחיטה בקנה.
- 25 וכל שפנגד המקום הזה מבחוץ - נקרא צואר³⁸.

(34) הקנה עשוי טבעות טבעות והטבעת העליונה גדולה מכולן, ולמעלה ממנה משתפע הקנה כעין כובע. ופסק רבינו כד' חנינא בן אנטיגנוס, שכל הקנה למטה משפוי הכובע - ואפילו הטבעת הגדולה - כשר לשחיטה. (35) שהם נמתחים ופורשים כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורם. (36) כדרכה (37) ולא יותר. (38) ששנינו: כל הצואר כשר לשחיטה.

- 26 ח. אנסה הבהמה עצמה³⁹ ומשכה צוארה הרבה, או
- 27 שאנס⁴⁰ השוחט את הסימנין ומשכן למעלה, ושחט
- 28 במקום שחיטה בצואר ונמצאת השחיטה בקנה או
- 29 בושט שלא במקום שחיטה⁴¹ - הרי זה ספק נבלה⁴².

(39) הבהמה מתחה את הצואר יותר מן הרגיל, כדי להגיע לעשב המרוחק ממנה. (40) שדחק. (41) אף על פי שבשעת שחיטה במקום שחיטה שחט, מכיון שאחר השחיטה נתכווצו וחזרו למקומם נמצאת השחיטה שלא במקומה. (42) דין זה נשאר בתיקו. לכן פסק רבינו: ספק נבילה. יוצא מדברי שאין הבדל בין אנסה הבהמה עצמה ובין אינסה השוחט ושני המקרים נשארו בתיקו.

- 30 ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר. ואם
- 31 שחט מן הצדדין - שחיטתו כשרה⁴³. וכמה הוא
- 32 שעור השחיטה? שני הסימנין, שהן הקנה
- 33 והושט⁴⁴, השחיטה המעלה שחתכו שניהן, בין
- 34 בבהמה בין בעוף⁴⁵. ולזה יתפנן השוחט⁴⁶. ואם
- 35 שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבהמה
- 36 ובחיה⁴⁷ - שחיטתו כשרה.

(43) ודוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך שישחוט באמצע הצואר, כפירוש התוספות שם ולא כדברי רש"י. (44) קנה, בגמרא - גרגרת. (45) גם כן צריך לחתוך לכתחילה שני סימנים ולא סימן אחד. (46) יאמן ידו לחתוך כל שני הסימנים, כמבואר בירושלמי. (47) שחיה היא כבהמה.

- 37 י. שחט האחד בלוי וחצי השני - בבהמה שחיטתו
- 38 פסולה⁴⁸. רבו של זה ורבו של זה, אף על פי שלא
- 39 שחט מכל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט

כשחיתת בקר וצאן, היינו כשם ששחיטה מתירה את הבהמה כך אסיפה מתרת את הדגים. אבל בחגבים שאין שום היקש ולא מצאנו בתורה שהם צריכים שחיטה, מפרשים הפסוק אסיפה כמשמעו ודיה אסיפה שלו אפילו אם לא נאמרו אסיפה במקום שחיטה. וכן כתבו הכסף משנה והלחם משנה. וחגבים הללו אין טעונין שחיטה, שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב זאת תורת הבהמה כמשמעו וגו' וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים וכל שרץ השורץ על הארץ אלו חגבים. (22) וכל שכן אם ניצודו בידי אדם ואחר כך מתו. ואין אנו אומרים צידתם בחיים היא אסיפה המתרת, אבל כשמתים בתוך המים יהיו אסורים, אלא כל אסיפה שהיא דיה ואפילו לאחר מיתתם. (23) "אוכל אדם חגבים בין חיים בין מתים". מקשים על רבינו הרי חגבים חיים אסורים משום כל תשקצו, ומתירים: א. רק חגב טמא אסור משום כל תשקצו, אבל לא חגב טהור. ב. כונת רבינו שמותר לחתוך אבר ממנו ולאכלו ואין בו משום איסור אבר מן החי, אבל לאוכלו כשהוא חי אסור משום כל תשקצו. וכן גם דעת התוספות שם.

- 1 ד. זביחה זו האמורה בתורה סתם, צריך לפרש
- 2 אותה ולידע: באי זה מקום מן הבהמה שוחטין?
- 3 וכמה שעור השחיטה? ובאי זה דבר שוחטין? ומתי
- 4 שוחטין? והיכן שוחטין? וכיצד שוחטין? ומה הן
- 5 הדברים המפסדין את השחיטה? ומי הוא
- 6 השוחט? ועל כל הדברים האלו צונו בתורה ואמר:
- 7 וזבחת מבקרך וגומר פאשר צויתך, ואכלת בשערך
- 8 וגומר. שכל הדברים האלו על פה צוה בהן, כשאר
- 9 תורה שבעל פה, שהיא הנקראת מצוה, כמו
- 10 שפארנו בתחלת חבור זה²⁴.

(24) בהקדמה לספר משנה תורה: והתורה והמצוה. תורה - זו תורה שבכתב, והמצוה - זו פרושה, וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.

- 11 ה. מקום השחיטה מן החי²⁵ הוא הצואר. וכל
- 12 הצואר כשר לשחיטה. כיצד בושט? מתחלת
- 13 המקום שפשוותכין אותו מתפנין²⁶ עד מקום
- 14 שישעיר ויתחיל להיות פרצין פרצין²⁷ ככרס - זה
- 15 הוא מקום השחיטה בושט.

(25) כל חי בין בהמה בין חיה ובין עוף, או התכוון לומר: מקום החיות. ובמגיד משנה מפרש, שרבינו מתכוון להוציא את שש הנבילות מחיים. שאף על פי שהבהמה עורגה חיה אין השחיטה מועילה לטהרה מירי נבילה. (26) נכפל הושט בצד חללו ונסתם עוגל פי החלל. (27) ואינו חלק כפנים הושט.

- 16 ו. שחט למעלה ממקום זה, והוא הנקרא תרפיץ
- 17 הושט²⁸, או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני
- 18 מעים - שחיטתו פסולה²⁹. ושעור תרפיץ הושט
- 19 שאינו ראוי לשחיטה למעלה³⁰: בבהמה וחייה - כדי
- 20 שיתאזז בשתי אצבעותיו³¹; ובעוף - הפל לפי גדלו
- 21 וקטנו³². ולמטה - עד הזפק³³.

- 1 השערה⁴⁹ - הרי זו פשרה. פיון ששחט יתר על חציו
- 2 כל שהוא - רבו הוא.
- 3 יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף
- 4 שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק⁵⁰, ושחט
- 5 על מקום החתוך מעט והשלימו לרב, בין שהתחיל
- 6 לשחט⁵¹ במקום השלם ופגע בחתך בין שהכניס את
- 7 הספין בחתך והשלימו לרב - שחיטתו פשרה.
- 8 יב. כל השוחט צריך לבדק הסימנים⁵² לאחר
- 9 שחיטתו. ואם לא בדק, ונחתך הראש קדם שיבדק
- 10 - הרי זו נבלה⁵³, ואפלו היה השוחט זריז ומהיר⁵⁴.
- 11 יג. כל בהמה בחייה⁵⁵ בחזקת אסור עומדת⁵⁶, עד
- 12 שיודע בודאי ששחטה⁵⁷ שחיטתה פשרה.
- 13 יד. ובאי זה דבר שוחטין? בכל דבר. בין בספין
- 14 של מתכת בין בצר⁵⁸, או בזכוכית או בקרומית⁵⁹ של
- 15 קנה האגם⁶⁰, וכיוצא בהן מדברים החותכין. והוא
- 16 שיהיה פיה חד, ולא יהיה בה פגם⁶¹. אכל אם היה
- 17 כמו תלם בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה
- 18 התלם קטן ביותר⁶² - שחיטתו פסולה.
- 19 טו. היה התלם הזה מרוח אחת⁶³ - לא ישחט בה⁶⁴.
- 20 ואם שחט דרך הרוח שאין הפגימה נפרת בה⁶⁵ -
- 21 שחיטתו פשרה.
- 22 טז. כיצד? ספין שתבדק בהולכה ולא תרגיש שיש
- 23 בה פגם⁶⁶, וכשתחזיר אותה בהבאה תרגיש שיש בה
- 24 פגם: אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא -
- 25 שחיטתו פשרה⁶⁷; ואם הביא - שחיטתו פסולה⁶⁸.
- 26 יז. ספין שהיא עולה ויורדת נחש⁶⁹ ואין בה פגם
- 27 - שוחטין בה לכתחילה. וספין שפיה חלק ואינה
- 28 תדה⁷⁰, הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה. ואף על
- 29 פי שהולך והביא בה כל היום עד ששחטה -
- 30 שחיטתו פשרה⁷¹.
- 31 יח. ספין תדה שהשתזה, והרי אינה חלקה, אלא
- 32 מגעתה פגע ראש השכלת שהוא מסתבך באצבע,
- 33 הואיל ואין בה פגם - שוחטין בה.
- 34 יט. התולש קנה או שן, או שקצץ צר או צפרן,
- 35 והרי הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם
- 36 נעצן בקרקע⁷² - לא ישחוט בהן פשרה נעוצים; ואם
- 37 שחט - שחיטתו פשרה⁷³.
- 38 כ. שחט בהן פשרה מחברין מתחלת ברייתן קדם
- 39 שיעקר אותן - שחיטתו פסולה⁷⁴, ואף על פי שאין
- 40 בהם פגם.
- 41 כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים⁷⁵ חדות ושחט
- 42 (48) שצריך לשחוט רובו של סימן זה ורובו של הסימן
- 43 השני. (49) ואם כן ביחד נשחט פחות מאחד וחצי אף על
- 44 פי כן כשרה, מפני שנשחט רובו של כל סימן וסימן.
- 45 (50) בגמרא: "פגום". (51) בין שפגע בנקב בין ששחט
- 46 במקום נקב.
- 47 (52) אם חתוכים הם. (53) כביריתא שם: נבלה ומטמאה
- 48 במשא. (54) בגמרא: הטבח צריך שיבדוק וסתם טבח זריז
- 49 ומהיר.
- 50 (55) גירסת המגיד משנה "שכל" בהמה ומוסב על הלכה
- 51 הקודמת שאם לא בדק בסימנים הרי זו נבלה מפני ששכל
- 52 בהמה בחייה וכו'. וכן דעת הכסף משנה שהוא טעם הדין
- 53 שבהלכה הקודמת ואף על פי שהוא גורס: "כל בהמה".
- 54 (56) ואנו אומרים שלא נשחטה כראוי ומכיון שהיא מתה,
- 55 הרי היא בחזקת נבילה. יש מפרשים בחזקת איסור של אבר
- 56 מן החי. שהרי בחייה אסורה באכילה משום אבר מן החי,
- 57 וכן דעת רש"י. אבל אחרים מפרשים חזקת איסור שאינה
- 58 זבוחה שהתורה אמרה "וזבחת ואכלת" שלא תאכל בשר
- 59 בלא שחיטה ואם כן הבהמה בחייה אסורה באכילה בלאו
- 60 הבא מכלל עשה של "וזבחת". וכן דעת התוספות
- 61 והרשב"א. (57) "עד שיודע לך במה נשחטה". היינו אם
- 62 הספק בסכין שמא פגום. ורבינו פוסק אף בשאר דיני
- 63 שחיטה.
- 64 (58) אבן שחדדה. (59) צלע. (60) שאין קסמים נבדלים
- 65 ממנו ע"פ הגמרא. (61) שהפגימה נוקבת את הסימנים.
- 66 (62) ואפילו אין הצפורן חוגרת (מתעכבת) בו. ואפשר לפרש
- 67 שתלם קטן ביותר היינו שתחגור בו צפורן אבל פחות מזה
- 68 אין הפגימה פוסלת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י' מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחוששים שמא נפגם הסכין בעור הצואר וחתך הסימנים בסכין פגומה, וכל שכן הוא, אם בסימנים, שרוב בני אדם נזהרים ושוחטים כראוי וגם דבר שעומד להגלות הוא הצריכו חכמינו בדיקה, בדיקת סכין מפני החשש שנפגמה בעור לפני חיתוך סימנים, שאינו ברשותו של אדם ואי אפשר לגלות אלא על ידי בדיקה וחיפוש בודאי הצריכו חכמים לבדוק אחר השחיטה. (89) אמר רב הונא פסולה, וכוונתו ספק נבלה. (90) כשחתך את עור הצואר. (91) אע"פ שעור עור רך, חוששין שמא עור בעור נפגמה הסכין. (92) שמא בעור הצואר של ראשונה נפגמה שחיטתה לפני שחיטת הסימנים, שם:

- 21 כה. בִּדְק הַסִּכִּין וְשַׁחַט בָּהּ, וְלֹא בִּדְקָה אַחֵר
- 22 שְׁחִיטָה, וְשֹׁכֵר בָּהּ עֵצָם אוֹ עֵץ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְאַחֵר
- 23 כִּף בִּדְק וּמִצָּאָה פְּגוּמָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁹³; שְׁחִזְקָה
- 24 הַסִּכִּין שֶׁנִּפְגְּמָה בִּדְבַר הַקָּשָׁה שֶׁשֶּׁבֶר בָּהּ⁹⁴. וְכֵן אִם
- 25 פָּשַׁע וְלֹא בִּדְק הַסִּכִּין, אוֹ שֶׁאֲבָדָה הַסִּכִּין עַד שֶׁלֹּא
- 26 בִּדְק - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה⁹⁵.

(93) והלכתא כרב חסדא - החולק על רב הונא ומכשיר, כששיבר בה עצמות. (94) אבל אם שיבר דברים רכים ונמצאת פגומה אחר כך חוששים שמא בעור נפגם והשחיטה פסולה מספק. (95) כשבדק הסכין קודם השחיטה שהסכין בחזקת בדוקה. ואם תשאל מה בין סימנים, שאם לא בדקם אחר השחיטה ונחתך הראש שחיטתו נבלה? יש יש לאמר ששם, מכיוון שהריעותא (הפגם, החשש) היא בבהמה עצמה, מעמידין אותה בחזקת איסור כמ"ש שם, מה שאין כן בדין שלפנינו, שלא נולדה הריעותא בגוף הבהמה אלא בסכין, שאי אפשר לבדקה ואין ספק ריעותא בסכין מוציא מידי שחיטה ודאית, שהרי אנו יודעים "במה נשחטה" היינו בסכין שהיא בחזקת בדוקה.

- 27 כו. כָּל טָבַח שֶׁלֹּא בִּדְק הַסִּכִּין שֶׁלֹּו שְׁשׁוּחַט בָּהּ
- 28 לִפְנֵי חֲכָמִים⁹⁶, וְשַׁחַט בָּהּ לְעַצְמוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ: אִם
- 29 נִמְצְאָת יָפָה וּבְדִיקָה - מְנַדִּין אוֹתוֹ, לִפִּי שִׁסְמָהּ עַל
- 30 עַצְמוֹ פְּעַם אַחֲרִית⁹⁷ וְתִהְיֶה פְּגוּמָה וְיִשְׁחֹוט בָּהּ; וְאִם
- 31 נִמְצְאָת פְּגוּמָה - מְעַבְּרִין אוֹתוֹ, וּמְנַדִּין אוֹתוֹ⁹⁸,
- 32 וּמְכַרְיִזִּין עַל כָּל בָּשָׂר שֶׁשַּׁחַט שֶׁהוּא טָרְפָה⁹⁹.

(96) מפני כבודו של חכם, ויש אסמכתא לזה מן הפסוק כמבואר שם. וכתב הראב"ד שהחכם צריך לבדוק את הסכין מפני שצריך לפנות המחשבה היטב בשעת הבדיקה כדי שירגיש בפגימה, שהרי אנו רואים שפעמים יבדוק האדם הסכין ולא ימצאנה פגומה ויחזור אחר כך ויבדוק וימצאנה פגומה, אין זה כי אם רוע לב שפנה לדברים אחרים. ומפני שצריך עיון גדול והרי זה כמו הוראה ראו בזה כבוד החכם. (97) מקשים על רבינו, שהטעם הזה אינו בגמרא. ושם: אמר ר' יוחנן: לא אמרו להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם. ואפשר לאמר שפירוש הדברים ברבינו כגון ששחט לעצמו, כלומר, בשביל עצמו ולא למכירה, והרי אמרנו בעירובין סג. שבשוחט לעצמו שלא למכירה אין בזה זלוול בכבודו של חכם, ובכל זאת טבח מנדין אותו לפי שעסקו בכך ופעם אחרת גם כשישחוט למכירה יסמוך

- 1 בָּהֶן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּמַגֵּל⁷⁷. אֲבָל
- 2 בִּשְׁן אַחַת⁷⁸ הַקְּבוּעָה בִּלְחִי⁷⁹ - שׁוּחַט בָּהּ לְכַתְחֻלָּה,
- 3 וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבוּעָה בּוֹ⁸⁰.

(75) שתיים ויותר. (76) שהיא כסכין פגומה שיש הפרש בין שן זו לזו (77) קציר שקוצרין בה התבואה. (78) ואע"ג שאין בה רוחב, הא קיימא לן הוליק והביא בסכין כל שהוא כשירה. (79) התלושה מן הגוף. (80) לא נקראת שחיטה במחובר כיון שאינה מחוברת לגוף בעלי חיים אלא בלחי, והלחי הוא כבית יד. וכן הדין בצפורן המחוברת ליד תלושה מן הגוף.

- 4 כב. לִבֶּן הַסִּכִּין בְּאוּרִי⁸¹ וְשַׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ
- 5 כְּשֶׁרָה⁸². סִכִּין שֶׁצִּדָּה אֶחָד מִגֵּל⁸³ וְצִדָּה הַשְּׁנִי יָפָה -
- 6 לֹא יִשְׁחֹוט בְּצַד הַיָּפָה לְכַתְחֻלָּה. גִּזְרָה שֶׁמָּא יִשְׁחֹוט
- 7 בְּצַד הָאֲחֵר. וְאִם שַׁחַט, הוּאִיל וּבְצַד הַיָּפָה שַׁחַט -
- 8 שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(81) באש. (82) דברי ר' זירא בשם שמואל. והטעם: מפני ש"חידודה קודם לליבונה", שמקדים וממהר לחתוך לפני שהסימן נשרף מחום הסכין. וכמה מן הראשונים גורסים "שחיטתו פסולה" מפני הצדדים כדאמר בסוגיא שם, כלומר, מפני צדדי הסכין שורפים את הסימנים ונמצא שניקבו על ידי שריפה קודם שחיטה, וושט שנקב כל שהוא - טריפה. (83) מגל יד בלשון המשנה

- 9 כג. הַשׁוּחַט צָרִיף שִׁיבְדֵק הַסִּכִּין בַּחֲדָה וּמַצִּד זָה⁸⁴
- 10 וּמַצִּד זָה. וְכִיּוֹצֵד בּוֹדְקָה? מוֹלִיקָה וּמְבִיאָה⁸⁵ עַל
- 11 בָּשָׂר אֲצַפְעוֹ⁸⁶ וּמוֹלִיקָה וּמְבִיאָה עַל צַפְרָנוֹ⁸⁷ מִשְׁלֹש
- 12 רוֹחוּתֶיהָ, שֶׁהֵן פִּיהָ וְשִׁנֵּי צִדָּדֶיהָ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ
- 13 פָּגָם כָּלָל, וְאַחֵר כִּף יִשְׁחֹוט בָּהּ.

(84) שם: "אבישרא ואטופרא ואתלת ורתחא". (85) כדרך מעשה השחיטה (86) ומעבירין את הסכין על הבשר ולא את האצבע על הסכין, מפני שהבדיקה צריכה להרגש גדול ואם האצבע הולכת ובאה אפשר שתבטל קצת מהרגשתו בהיותו עסוק בתנועה, ולכן צריך שהאצבע תהיה נחה עומדת במקומה בלתי מתנועעת ואז תהיה הרגשתו שלמה בלי מפריע כל שהוא. הבדיקה על בשר אצבעו בשביל הושט שהוא רך. (87) בשביל הקנה שהוא קשה. ולאחר בדיקות אחדות יבדוק על צפורן אחרת, שמא נפגמה הצפורן בחודו של סכין ומתוך כך לא ירגיש הבדוק בפגימה קלה לפי שעוברת בתוך פגמות הצפורן.

- 14 כד. וְצָרִיף לְבִדְק כֵּן אַחֵר הַשְּׁחִיטָה⁸⁸. שְׁאֵם מִצָּא
- 15 בָּהּ פָּגָם אַחֵר הַשְּׁחִיטָה - הָרִי זוֹ סִפָּה נְבִלָה⁸⁹; שֶׁמָּא
- 16 בְּעוֹרָה⁹⁰ נִפְגְּמָה, וּכְשֶׁשַּׁחַט הַסִּימָנִים - בְּסִכִּין פְּגוּמָה
- 17 שַׁחַט. לְפִיכָף, הַשׁוּחַט בְּהִמּוּת רְבוּת אוֹ עוֹפּוֹת
- 18 רְבִימִים⁹¹ - צָרִיף לְבִדְק בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת. שְׁאֵם לֹא
- 19 בִּדְק, וּבִדְק בְּאַחֲרוֹנָהּ וְנִמְצְאָת סִכִּין פְּגוּמָה - הָרִי
- 20 הַכָּל סִפָּה נְבִלּוֹת, וְאַפְּלוֹ הָרָאשׁוֹנָה⁹².

(88) כמו הסימנים למעלה הלכה יב. וטעם בדיקה זו,

ב. וְזֶה שֶׁנִּשְׁחַט⁴ חוץ לַמָּקוֹם הוּא שֶׁמִּתֵּר לֵאמֹר
בְּכָל הַשְּׁעָרִים; אֲבָל הַשּׁוֹחֵט חָלִין בְּעֶזְרָה - אוֹתוֹ
הַבָּשָׂר טָהוֹר⁵ וְאִסּוּר בְּהִנָּה, בְּבָשָׂר בְּחֹלֶב⁶ וְכִיּוּצָא
בּוֹ. וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ⁷, וְאָפְרוּ אִסּוּר⁸. אֲפִלוּ שָׁחַט
לְרִפּוּאָה⁹ אוֹ לְאַכִּילַת עוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ לְהַאֲכִיל
לְכֹלֵבִים. אֲבָל הַנוֹחֵר¹⁰ בְּעֶזְרָה, וְהַמַּעֲקָר, וְעוֹבֵד
פּוֹכְכִים שֶׁשָּׁחַט, וְהַשּׁוֹחֵט וְנִמְצָא טְרֵפָה¹¹, וְהַשּׁוֹחֵט
בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף הַטְּמְאִים¹² בְּעֶזְרָה - הָרִי אֵלּוּ כֻּלָּן
מִתֵּרִין בְּהִנָּה.

(4) המשך הלכה א, כלומר, שלומדים גם-כן מהפסוק
"וזבחת ואכלת", שרק זה שנשחט חוץ למקום הקדוש מותר
לאכלו, ולא שנשחטו בעזרה. וכן הוא בקידושין שם,
"וזבחת ואכלת" מה שאתה זוכה ברחוק מקום אתה אוכל,
ואי אתה אוכל חולין שנשחטו בעזרה. (5) שהשחיטה
מטהרת מידי נבלה. ואפילו לרבי שמעון שסובר שחיטה
שאינה ראויה לאכילה - לא שמה שחיטה, חולין פה, ב.
(6) משנה, תמורה לג, ב. (7) כחכמים שם, שדינו בקבורה
ולא בשריפה. (8) כדין כל הנקברים, שם לר, א. (9) ולא
לאכילה, תוספתא חולין פ"ב. (10) שלא אסרה התורה
אלא שחיטת חולין בעזרה, דומה ל"וזבחת", וכל אלו לאו
שחיטה הם. תוספתא שם, הובאה ב"ירושלמי" נזיר פ"ד.
(11) ששחיטה שאינה ראויה, לא שמה שחיטה - כרבי
שמעון. תוספתא שם פ"ה. (12) שם: חיה או עופות
טמאים מותרים בהנאה.

ג. וְלֹא בְּהֵמָה וְחַיָּה בְּלִבְדִּי¹³, אֲלֵא כָּל הַחֲלִין אִסּוּר
לְהַכְנִיסֵן לְעֶזְרָה¹⁴, אֲפִלוּ בָּשָׂר שְׁחוּטָה אוֹ פְרוֹת
וּפֶת. וְאִם עֶבֶר וְהַכְנִיסֵן - מִתֵּרִין בְּאַכִּילָה¹⁵ כְּשֶׁחִיּוּ.
וְדָבָרִים אֵלּוּ כֻּלָּן דְּבָרֵי קִפְלָה הֵן. וְכָל הַשּׁוֹחֵט חָלִין
בְּעֶזְרָה אוֹ הַאוֹכֵל כִּזְזִית מִבָּשָׂר חָלִין שֶׁנִּשְׁחַטוּ בְּעֶזְרָה
- מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת¹⁶.

(13) שאותם למדנו מן הפסוק "וזבחת". (14) יש אומרים
שזהו מן התורה, שלא רק זבחת חולין בעזרה אסור, אלא
הוא-הדין לכל הבאת חולין בעזרה. ויש אומרים שאסור
מדרבנן שמה יראו אחרים שנוהגים בהם מנהג חולין,
כדינם, ויחשבו שקדשים הם ויבואו לזלזל בקדשים (מגיד-
משנה מכת"ס). (15) שרק חולין שנשחטו בעזרה אסורים
באכילה ובהנאה, אבל לא חולין שהוכנסו לעזרה.
(16) מפני שאיסורם נאמר בלאו הבא מכלל 'עשה' של
"וזבחת", ולא הבא מכלל 'עשה' - דינו כ'עשה', ואין לוקה
עליו מן התורה, אבל לוקה מכת מרדות, שלא גרע העובר
על 'עשה' מעובר על איסור דרבנן, וכמ"ש הרב המגיד בהל'
איסורי ביאה פ"ז ה"ז, בענין ספק גרושה לכהן, ראה שם.
ד. האומר: בְּהֵמָה זוּ שְׁלָמִים וּלְדָהָה¹⁷ חָלִין, אִם
נִשְׁחַטָה בְּעֶזְרָה - וְלָדָה מִתֵּר בְּאַכִּילָה¹⁸, לְפִי שֶׁאֵינוֹ
יָכוֹל לְשַׁחֵט אוֹתוֹ בְּרִחוּק מְקוֹם¹⁹.

(17) העובר שבה. (18) אף-על-פי שהוא חולין ונשחט
בעזרה ששחיטתו אמו מתירתו. (19) שאמו קדשים ואסור
לשחטה בחוץ, ובפסוק נאמר רק "כי ירחק ממך המקום

על עצמו ולא יראה לחכם. (98) רבינו מפרש בגמרא שם,
מעבירים אותו נוסף על נדוי. (99) כלומר, ששחיטתו
פסולה והבהמה נבלה.

1 כז. כִּמָּה הוּא אֶרֶץ הַסִּפִּין שֶׁשּׁוֹחֵט? כָּל שְׁהוּא.
2 וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה דָּבָר דֵּק שְׁנוּקָב וְאֵינוֹ שּׁוֹחֵט, כִּמּוֹ
3 רֹאשׁ הָאֲזֵמֶל הַקָּטָן¹⁰⁰ וְכִיּוּצָא בּוֹ¹⁰¹.

(100) שיש לו עוקץ (101) כגון "מחטא דאושכפי" (מרצע
של הרצענים).

4 כח. וּמִתִּי שּׁוֹחֲטִין? בְּכָל זָמַן, בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה.
5 וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה אֲבוּקָה עִמּוֹ, כְּדֵי שִׁירָאָה מֵהַיַּעֲשָׂה.
6 וְאִם שָׁחַט בְּאַפְלָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

7 כט. הַשּׁוֹחֵט בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים אוֹ בַּשַּׁבָּת בְּשׁוּגְגָה¹⁰², אִךְ
8 עַל פִּי שֶׁאֵלּוּ הֵיכָּה מִזִּיד הֵיכָּה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ¹⁰³ אוֹ
9 מִתְחַיֵּב מִלְּקוּת¹⁰⁴ עַל יוֹם הַכְּפוּרִים - שְׁחִיטָתוֹ
10 כְּשֶׁרָה¹⁰⁵.

(102) אבל במזיד אסור לשוחט לעולם, כר' יהודה בדין
מבשל בשבת. (103) בשבת שחייב סקילה. (104) שכל
חייבי כריתות כשהתירו בהם למלקות - לוקין, כמו שכתב
בפרק א. והעושה מלאכה ביום הכפורים חייב כרת.
(105) ומותרת באכילה במוצאי שבת או יום הכיפורים, אבל
בו ביום אסורה באכיל, מימרא של חייא בן רב בשם אביו.

יום שני י"א מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק שני

(1) יבאר השוחט חולין בעזרה; או האומר בהמה זו שלמים
וולדה חולין; ובאי זה מקום שוחטין; ודין שחיטה שאינה
מכא אדם; ודין כיצד שוחטין; ושחיטת חולין אם צריכה
כוונה; והשוחט לשם קדשים; והשוחט לזרוק דמה לעבודה
זרה.

11 א. בְּכָל מָקוֹם מִתֵּר לְשַׁחֵט, חוּץ מִן הָעֶזְרָה. שֶׁאֵין
12 שּׁוֹחֲטִין בְּעֶזְרָה אֲלֵא קֶדְשִׁי מִזִּבְחַת בְּלִבְדִּי; אֲבָל
13 הַחֲלִין - אִסּוּר לְשַׁחֵט בְּעֶזְרָה², בֵּין בְּהֵמָה בֵּין חַיָּה
14 בֵּין עוֹף³. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּבָשָׂר תֵּאָוֶה: כִּי יִרְחַק
15 מִמָּךְ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ וְגוֹמֵר, וְזָבַחַת מִבְּקָרְךָ
16 וּמִצֹּאֲנֶךָ וְגוֹמֵר, וְאַכְלָתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ. הֵא לְמִדָּת, שֶׁאֵין
17 שּׁוֹחֲטִין בָּשָׂר תֵּאָוֶה אֲלֵא חוּץ לַמָּקוֹם אֲשֶׁר בָּחַר ה'.

(2) 'ספרי' פרשת ראה: כי ירחק ממך המקום וזבחת, בריחוק
מקום אתה זוכה, ואי אתה זוכה בקירוב מקום. ובבשר
תאווה שהם חולין - מדבר הכתוב, כמו שמסיים רבינו.
(3) קידושין נו, ב. וב'תורת כהנים', שלשה פסוקים נאמרו
בתורה הנדרשים למעט בעלי-חיים שלא יישחטו בעזרה: א.
"ושחטו פתח אהל מועד". ב. "ושחט אותו לפני אהל
מועד". ג. "ושחט אותו לפני אהל מועד". הוא"ו הסופית
של "ושחטו" וגם המלים "אותו" שלושה מיעוטים הם,
למעט בעלי מומים, חיה ועוף שאינם קדושי מזבח, שלא
ישחטו אותם בעזרה.

היא, ופסולה. אבל אם הסכין תלושה, כמו בהלכה הקודמת, אם תכבד הבהמה תפול הסכין ולא תשחוט, ולפיכך אפילו צואר למעלה כשרה, מכיון ששחט ודאי לא דרס (מגיד-משנה מכת"י). (42) להלן פ"ג הי"א. (43) שהוא קל. ואפילו עופות גדולים, כגון אווזים (מגיד-משנה). (44) שם יז, ב.

ט. השוחט והולך את הסכין ולא הביאה⁴⁵ או הביאה ולא הולכה ושחט - שחיטתו כשרה. הולך והביא עד שחתך הראש והתירו - שחיטתו כשרה⁴⁶. הולך ולא הביא⁴⁷ או הביא ולא הולך והתירו את הראש בהולכה בלבד או בהכאה בלבד: אם יש בפסין כמלא שני צוארים⁴⁸ מצוארי הנשחט - שחיטתו כשרה⁴⁹, ואם לאו⁵⁰ - שחיטתו פסולה⁵¹. שחט שני ראשים⁵² באחד - שחיטתו כשרה.

(45) משנה, שם ל, ב. (46) משנה, שם. וראה מגיד-משנה. (47) במשנה, שם. (48) בגמרא, שם לא, א. (49) שיש בה כדי לשחוט ולהתירו את הראש בהולכה בלא הובאה, או בהובאה בלא הולכה, אפילו אם לא דרסה השוחט (רש"י). (50) שאורך הסכין כעובי הצואר או חוץ לצואר משהו (רש"י). (51) דרסה היא, שאין הסימנים והראש עמהם נחתכים במשיכה זו לבדה בלא דרסה. (52) משנה, שם. ואפילו אין אורך הסכין כמלא שני צוארי הנשחט (כסף-משנה).

י. שנים שאחזו בסכין⁵³, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני ספינין ושחטו באחד בשני מקומות בצואר⁵⁴ - שחיטתן כשרה⁵⁵. ואפלו שחט זה הנשחט בלבד⁵⁶ או רבו, והשני שחט במקום אחר⁵⁷ הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף על פי שאין השחיטה פלה במקום אחד. וכן שחיטה העשויה בקלמוס⁵⁸ ושחיטה העשויה במסרק⁵⁹ - כשרה.

(53) במשנה שם ל, ב. שנים אחזים בסכין ושוחטין, מוכח, שאפילו לכתחילה מותר לשחוט בשנים. ורבינו כתב, לשון דיעבד "ואחזו בסכין שחיתם כשרה". ונראה שרבינו מפרש במתניתין שנים אחזין - שאוחזין, והסיום שחיטתו כשרה במשנה מוכיח, שרק בדיעבד מותר, אבל לכתחילה אסור לשחוט כך, שמא יעכב האחד על השני כשירצה להביא סכין אצלו. אבל זה רק כשאחד אחוז בקצה האחד והשני בקצה השני, אחד בראש הסכין ואחד בסופו, אבל אם שניהם אחוזים במקום אחד בקתו של סכין - אפילו לכתחילה מותר (מגיד-משנה). (54) בהיקפו של סימן, בין שאותן שחיתות הן זו כנגד זו, בין שאחת למעלה ואחת למטה, כיון שכולם בהיקפו של סימן, ואילו תצרפם במקום אחד יהא רוב בהיקפו של סימן - כשרה (כסף-משנה בשם הראשונים). ורב אחא משבחא פירש, כגון שכל אותם מקומות בהיקפו של סימן בטבעת אחת בקנה וכיוצא בו בושט, כגון בשעה ששחט ונהפך הסימן, נחתך כאן מעט

וזבחת", כשאתה יכול לזכות בריחוק מקום, אסור לזכות בקירוב מקום בעזרה. בעיא של אביי שנפשטה, תמורה יא, ב.

ה. אין שוחטין²⁰ לתוך ימים ונהרות, שמא יאמרו: עובד מים הוא זה²¹, ונראה במקריב למים. ולא ישחוט לכלי מלא מים²², שמא יאמרו: לצורה²³ שתראה במים שחט. ולא ישחוט בתוך הכלים, ולא לתוך הגמא, שכן דרך עובדי עבודת כוכבים²⁴. ואם שחט - שחיטתו כשרה²⁵.

(20) משנה, חולין מא, א. (21) בגמרא שם: "אימור לשרא דימא קא שחיט", פירוש: למלאך שהוא שרו של הים. והאמת, שאף אם חשב למים עצמם, גם כן שחיטתו פסולה מדרבנן, ואף-על-פי שהם מחוברים. ראה להלן הי"ד וי"ז, ובמגיד-משנה שם. (22) לאו דוקא מלא מים, אלא שיש בו מים. ובמשנה: לתוך אוגן של מים. (23) בגמרא: בבואה. (24) ונראה כאילו עובד עבודה-זרה. (25) ורק לכתחילה אמרו אין שוחטים.

ו. שוחטין לכלי מים²⁶ עכורין, שאין הצורה נראית כהן. וכן שוחט חוץ לגמא²⁷, והדם שותת ויורד לגמא. ובשוק²⁸ לא יעשה כן²⁹, שמא יחקה את המינים³⁰. ואם שחט³¹ לגמא בשוק - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריה, שמא מין הוא. ומתוך לשחט על דפן הספינה³², והדם שותת על הדפן ויורד למים³³. ומתוך לשחט על גבי הכלים³⁴.

(26) לכלי מלא מים (גמרא שם מ עמוד ב). (27) משנה וגמרא שם. (28) בפרהסיא (29) משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (גמרא שם). (30) עובדי עבודה-זרה, במשנה ובגמרא יש נוסחא: "את הצדוקים", והיא לא נכונה. (31) גמרא, שם. (32) כשהוא מהלך בה. (33) שאינו שוחט לא לתוך הים ולא לתוך הנהר. (34) ולא לתוכם.

ז. ביצד שוחטין? מותר את הצואר³⁵ ומולף הספין ומביאה³⁶ עד ששוחט. בין שהיתה הבהמה רבוצה³⁷ בין שהיתה עומדת ואחזו בערפה והספין ביזו מלמטה³⁸ ושחט - הרי זו כשרה.

(35) ראה שם מה, א. (36) שם ל, ב. וכן יש בתוספתא: מצות שחיטה, מולך ומביא (מגיד-משנה מכת"י). (37) והסכין מלמעלה. (38) שם יז, ב.

ח. נעץ את הספין בפתל³⁹ והעביר הצואר עליה עד שנשחט - שחיטתו כשרה. והוא שהיה צואר הבהמה למטה וספין למעלה⁴⁰; שאם היה צואר הבהמה למעלה מן הספין - שמא תרד הבהמה בכבד גופה ותחתך בלא הולכה והכאה⁴¹, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר⁴². לפיכך, אם היה עוף⁴³, בין שהיה צוארו למעלה מן הספין הנעוצה או למטה ממנו - שחיטתו כשרה⁴⁴.

(39) והיא מחוברת. (40) שם. (41) ושחיטה כזו דרסה

21 וְלֹא־תִרְיָהּ⁷³ - אֵינָהּ מִפְּנֵי הָאָדָם, אֲלֵא מִפְּנֵי הַמַּיִם
22 בְּהַלּוּכָן.

(68) שם טז, א. (69) שהאדם סיבב את הגלגל. (70) מפני שהבהמה נשחטה ע"י כוחם של המים. (71) פתח. (72) בגמרא: כח ראשון. (73) שם: כח שני.

23 יֵד. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם הָרִים⁷⁴, לְשֵׁם גְּבֻעוֹת, לְשֵׁם יָמִים,
24 לְשֵׁם נְהִירוֹת, לְשֵׁם מִדְּבָרוֹת, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּבֹן
25 לְעֵבֶדן אֲלֵא לְרִפּוּאָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מִדְּבָרֵי הַבָּאִי
26 שְׁאוּמְרִין הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים - הָרִי שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁷⁵.
27 אֲבָל אִם שָׁחַט לְשֵׁם מִזֵּל הַיָּם אוֹ מִזֵּל הַהָר אוֹ
28 לְכוֹכְבִּים וּמִזֵּלוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - הָרִי זֶה אֲסוּרָה
29 בַּהֲנִיחָה⁷⁶ כָּל תַּקְרֹכֶת עֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים⁷⁷.

(74) משנה, שם מ, א. (75) אסורה באכילה מפני שנראה כמכוין לעבודה-זרה (כסף-משנה בשם הר"ן), אבל בהנאה מותר כשלא נתכוין לעבדן בשחיטה זו, ואין דרכם של גויים לעבוד הרים וגבעות. (76) בברייתא שם: הרי אלו זבחי מתים. (77) דבר הקרב לעבודה-זרה. ואפילו שחט לשם מזל הים או מזל החר בשביל רפואה, אסורה בהנאה מדברי סופרים, שעשוהו חכמים כתקירות עבודה-זרה, משום שדרך הגוים לעבדם (ר"ן).

30 טו. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לְזֶרֶק דָּמָה לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים
31 אוֹ לְהַקְטִיר חֲלָפָה⁷⁸ לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים - הָרִי זֶה
32 אֲסוּרָה⁷⁹. שְׁלֵמִדִּין מִחֲשָׁבָה בַּחוּץ בְּחֵלְיוֹן⁸⁰ מִמַּחֲשָׁבָה
33 הַקְּדָשִׁים בַּפְּנִים, שְׁמִחֲשָׁבָה בְּזוּי⁸¹ פּוֹסְלַת בָּהֶן, כְּמוֹ
34 שִׁיתַּבָּאָר בְּהַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁸².

(78) שחטה על-מנת שיעבוד העבודה-זרה בוריקת הדם או בהקטרת החלבים, אבל השחיטה עצמה לא היתה לשם עבודה-זרה. (79) בהנאה כזבחי מתים, שם לט, א. פלוגתא של רבי יוחנן ורש' לקיש, ופסק כרבי יוחנן שמחשבין מעבודה לעבודה. (80) שמחשבה פוסלת ואוסרת. (81) השוחט קדשים לשמן על-מנת לזרוק דמן או להקטיר חלבן שלא לשמן. (82) פט"ו ה"י.

35 טז. שְׁחָטָה וְאַחֵר כָּף חֲשִׁב⁸³ לְזֶרֶק דָּמָה לְעֲבוֹדַת
36 כּוֹכְבִּים אוֹ לְהַקְטִיר חֲלָפָה לְעֲבוֹדַת כּוֹכְבִּים - הָרִי
37 זֶה אֲסוּרָה מִסִּפְּקָה⁸⁴; שְׁמָא סוּפוֹ הוֹכִיחַ עַל תַּחֲלָתוֹ,
38 וּבְמַחֲשָׁבָה כְּזוֹ שָׁחַט.

(83) ששמעו שאמר כך. (84) שם: "זה היה מעשה בקיסרי, ולא אמרו (חכמים) בה לא איסור ולא היתר".

39 יז. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם קֳדָשִׁים⁸⁵ שְׁמִתְנַדְּבִין וְנִדְרִים
40 כְּמוֹתֵנּוּ⁸⁶ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה⁸⁷, שְׁזָה פְּשׁוּחַט קֳדָשִׁים
41 בַּחוּץ⁸⁸. שָׁחַט לְשֵׁם קֳדָשִׁים שְׁאִינָן בְּאֵין בְּנֶדֶר וְנִדְבָה
42 - שְׁחִיטָתוֹ כְּשָׂרָה.

(85) משנה, שם מא, ב. (86) באים בנדר ובנדבה, והרואה שהוא שוחטם לשם קדשים - יחשוב שהוא מקדישם ושוחטם לקרבן, וקדשים בחוץ מותרים. (87) מדרבנן גזרו

ורכאן מעט סביב סביב, ובין כולו יש רוב, אבל כשחתך אחד למעלה והשני למטה יותר סמוך לגוף, פסולה (מגיד-משנה). (55) שם. (56) כן מפרש רבינו חננאל שנים ושלשה מקומות בגמרא, כגון רוב הקנה למעלה ורוב הושט למטה (מגיד-משנה). (57) כרב, ולא כשמואל האומר שצריך שחיטה מפורעת וגלויה, חולין שם. (58) התחיל בקנה למעלה, וחתך ושיפע באלכסון כלפי מטה, ובמקום שנגמרה שחיטת הקנה התחילה שחיטת וושט, וכן מלמטה למעלה (רש"י שם). (59) שם יט, ב. כגון, שעיקם הסכין לכאן ולכאן כמה פעמים בשעת שחיטה, והואיל ונשחט רוב הסימן, כשרה.

1 יא. אֵין שְׁחִיטַת הַחֲלִין צְרִיכָה בְּנִיחָה⁶⁰, אֲלֵא אֲפִלּוּ
2 שָׁחַט כְּמִתְעַסֵּק אוֹ דֶּרֶךְ שְׁחֹק, אוֹ שְׁזָרַק סִפִּין
3 לְנִעְצָה בְּכַתֵּל וּשְׁחָטָה בְּהִלְכָּתָהּ⁶¹, הוּאִיל וְהַשְׁחִיטָה
4 בְּרָאוּי בְּמִקְוָמָה וְשְׁעוּרָה - הָרִי זֶה כְּשָׂרָה.

(60) ואפילו כוונה לחתוך את הסימנים - לא צריך. כרבי נתן, שם לא, א. (61) ובהולין ולא הביא - השחיטה כשרה, כמו שכתב בה"ט. ובגמרא שם יב, ב - מציינים אפשרות של הולכה והובאה בזרק סכין, כגון שחתכה הסכין בהליכתה והכתה בכותל וחזרה וחתכה בחזירתה.

5 יב. לְפִיכָף⁶², חֲרַשׁ אוֹ שׁוּטָה אוֹ קָטָן אוֹ שְׁכוּר
6 שְׁנִתְבַּלְפָּלָה דַּעְתּוֹ⁶³ וְמִי שְׁאַחֲזוֹתוֹ רוּחַ רָעָה שְׁשָׁחַטוֹ,
7 וְאַחֲרִים רֹאִין אוֹתָם⁶⁴ שֶׁהַשְׁחִיטָה כְּתֻקָּנָה - הָרִי זֶה
8 כְּשָׂרָה⁶⁵. אֲבָל סִפִּין שְׁנִתְבַּלְפָּלָה⁶⁶ וְשָׁחַטָה, אִף עַל פִּי
9 שְׁשָׁחַטָה כְּדִרְכָּה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה; שְׁנִתְבַּלְפָּלָה
10 - עַד שִׁיחִיָּה הַזּוֹכֵחַ אָדָם⁶⁷ וְאִף עַל פִּי שְׁאִינָן מִתְּבֹנִין
11 לְשָׁחִיטָה.

(62) הואיל ואין צריך כוונה, אף חרש שוטה וקטן שאינם בני דעת - כשרים לשחוט. (63) והרי הוא כשוטה. וכשהגיע לשכרותו של לוט (עירובין סה.). 'פרי חדש' ב'מים חיים'. (64) בשעת שחיטה שלא קלקלו שחיטתן. משנה, שם פ"א. (65) בדיעבד, אבל לכתחילה אין מוסרים לחרש שוטה וקטן לשחוט אפילו חולין. שם יב, ב. (66) מאליה. משנה, שם לא, א. מה-שאינ-כן אם הפילה האדם בכוונה להפיל אף-על-פי שאין כוונה לשחיטה - כשרה, מכיון שהמעשה נעשה בידי אדם, כמו שמסיים רבינו. (67) במשנה שם, הלשון: מה שאתה זוכה אתה אוכל.

12 יג. גִּלְגַּל שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל עֵץ⁶⁸ שִׁיחִיָּה הַסִּפִּין
13 קְבוּעָה בּוֹ, וְסִבֵּב אָדָם אֶת הַגִּלְגַּל, וְשָׁם צִוָּר הָעוֹף
14 אוֹ הַבְּהֵמָה כְּנִגְדּוֹ עַד שֶׁנִּשְׁחַט בְּסִבִּיבַת הַגִּלְגַּל - הָרִי
15 זֶה כְּשָׂרָה⁶⁹. וְאִם הַמַּיִם הֵן הַמִּסְבִּבִּין אֶת הַגִּלְגַּל,
16 וְשָׁם אֶת הַצִּוָּר כְּנִגְדּוֹ בְּשָׂעָה שֶׁסִּבֵּב וְנִשְׁחַט - הָרִי
17 זֶה פְּסוּלָה⁷⁰. וְאִם פְּטוּר⁷¹ אָדָם אֶת הַמַּיִם עַד שֶׁבָּאוּ
18 וְסִבְּבוּ אֶת הַגִּלְגַּל וְנִשְׁחַט בְּסִבִּיבָתוֹ - הָרִי זֶה כְּשָׂרָה,
19 שֶׁהָרִי מִפְּנֵי אָדָם בָּא. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּסִבִּיבָה
20 רְאִשׁוֹנָה⁷², שֶׁהִיא מִפְּנֵי הָאָדָם; אֲבָל מִסִּבִּיבָה שְׁנִיָּה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"א מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קסה

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרי זו תחת זו, הרי זו חליפת זו, תחת חטאת זו, תחת חטאת שיש לי בתוך הבית - והוא שיש לו. מלשון רבינו משמע, שזו היא תמורה ממש, ואם כן חלה עליה קדושת הגוף ופסולה מן התורה, כקדשים שנשחטו בחוץ. רבינו פסק כאן שאם אמר תמורת זבחי, ולא אמר שיש לי בבית גם-כן תמורה. ובאמת בסוגיא שם: "והא לא קאמר לשם תמורת זבחי?" ראה שם ברש"י, משמע דלשון תמורת זבחי מועיל כתמורה ממש. לפי זה, הלשון פסולה בהלכות יד-יח ותחילת ה"ט, אינה דומה להלשון פסולה כאן, שם פסול מדרבנן, כמו שביארנו, מפני הרואים, ואסור רק באכילה ולא בהנאה, כמ"ש ה'מגיד משנה' בכת"י, וכאן נעשים קדשים פסולים מן התורה, שהרי המיר בה ושחטה בחוץ, ואסורה אף בהנאה כפסולי מוקדשים.

עליה פסול (רש"י). (88) נראה כשוחט קדשים בחוץ, אבל אינם קדשים ממש, שהרי לא הקדישום לפני השחיטה. והמלים "לשם קדשים" אינן לשון הקדש, ופסלו חכמים את השחיטה משום מראית עין, שנראה כשוחט קדשים בחוץ (מגיד-משנה).

1 יח. כיצד? השוחט לשם עולה⁸⁹, לשם שלמים,
2 לשם תודה, לשם פסח⁹⁰ - שחיטתו פסולה; הואיל
3 והפסח מפריש אותו בכל השנה בכל עת שירצה⁹¹,
4 הרי הוא דומה לדבר הנדר⁹² והנדר. שחט לשם
5 חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם תלוי⁹³, לשם
6 בכור, לשם מעשר⁹⁴, לשם תמורה⁹⁵ - שחיטתו
7 כשירה⁹⁶.

12 כ. האשה ששחטה¹⁰⁰ לשם עולת יולדת, ואמרה:
13 זו לעולתי - שחיטתה כשירה; שאין עולת יולדת
14 באה בנדר ונדרה, והרי אינה יולדת¹⁰¹ שנתחייבה
15 בעולה. ואין חוששין לה שפא הפילה, שכל
16 המפלות - קול יש לה¹⁰². אבל השוחט לשם עולת
17 נזיר¹⁰³, אף על פי שאינו נזיר - שחיטתו פסולה;
18 שעקר הנזירות נדר מן הנדרים¹⁰⁴.

(89) משנה, שם. עולה ושלמים ושלמי תודה באים בנדר ובנדרה. (90) אף-על-פי שחובה היא להביא קרבן הפסח בערב פסח, שחיטתו פסולה, כמו שמפרש. (91) ולא רק בערב פסח, ודינו כשלמים. (92) שהרואה יחשוב שהפרישו לפסח, ועכשיו שוחטו שלא בזמנו והוא שלמים, ויאמר קדשים בחוץ מותרים (רש"י שם). (93) הבא על ספק חייב כרת. "וזהו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה לו עד שיוודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו" (ה'ל' שגגות פ"ח ה"א), והואיל ובא לכפרה - שחיטתו כשרה כשוחט לשם חטאת. (94) מעשר בהמה, שהשבת מקדישו, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש" (ויקרא כז, לב) ואינו בנדר ונדרה. (95) אינה בנדר ונדרה, וכשאין לו קרבן בתוך ביתו, ואין מקום לחשוב שהוא עושה עכשיו תמורה. ואין לחוש שיחשבו שיש לו זבח במקום אחר, מפני שאלו כן היו יודעים, שהרי יש פרסום לדבר זה, ואפילו כשיש לו זבח בתוך ביתו ולא אמר לשם תמורת זבחי - כשר, גמרא שם מא, ב. (96) כי אין מקום לחשוש, שהרואה יאמר שקדשים שחט. באשם תלוי פסק שלא כמשנה שלנו, מפני שבגמרא אמרו, שזו דעת רבי אלעזר, האומר שמותר לנדר אשם תלוי בכל יום, אבל חכמים חולקים עליו, ופסק רבינו כרבים. ואם שחט בעלי מומים, אף-על-פי שאסורים למזבח - שחיטתו פסולה, כי לפעמים מקום המום מכוסה, דעת רבי יוחנן.

8 יט. היה מחיב חטאת⁹⁷, ושחט ואמר: לחטאתי -
9 שחיטתו פסולה⁹⁸. היה לו קרבן בתוך ביתו, ושחט
10 ואמר: לשם תמורת זבחי - שחיטתו פסולה, שהרי
11 המיר בו⁹⁹.

(100) חולין מא, ב. גירסת רבינו שם: "לאתי (לרבות) עולת יולדת. פשיטא (מה בא להשמיענו)? מהו דתימא אפולי אפולא - קא-משמע-לן". פירוש, הגמרא מתרצת שהמשנה באה ללמדנו שאין חוששים שמא הפילה בצינעה, וחייבת להביא עולה ושוחטת אותה בחוץ, שהרי נשים שוחטות בקדשים לכתחילה, וראה להלן בפ"ד ה"ד, וב'מגיד משנה' שם. (101) וכל הרואה יודע שמשקרת. (102) לפי גירסת רבינו, שם מב, א. 'מגיד משנה'. (103) שם. (104) ואולי נדר בנזירות בצנעא, כמ"ש בסוגיא שם. ואם תאמר: מפני מה לא אמרו גם בתמורה, שמא יש לו זבח בתוך ביתו בצנעא. תירצו ב'תוספות', שאם יש לו זבח בתוך ביתו, הדבר יש לו קול, מפני שרגילים להודיע, כדי שלא יבוא לידי מעילה. ולפיכך בזבח אין חוששים שמא יש לו בתוך ביתו בצנעא. ודעת רבינו, שלא חילקו בכלל של נזיר ונזיר, ונזירות גם-כן נדר ככל הנדרים, ולכן חוששים שמא הוא נזיר בצנעא ושחיטתו פסולה. [מדברי רבינו נראה, שגם בזמן הזה שאין מקריבים קרבנות - שחיטתו פסולה, 'מגיד משנה'].

19 כא. שנים או חזין בפסין¹⁰⁵ ושוחטין, אחד מתפון
20 לשם דבר שהשוחט לו שחיטתו אסורה¹⁰⁶, והשני לא
21 היתה לו פונה כלל, ואפילו נתפון לשם דבר המתיר¹⁰⁷
22 להתפון לו - הרי זו פסולה. וכן אם שחט זה אחר
23 זה¹⁰⁸, והתפון האחד מהן לשם דבר הפסול - פוסל.
24 במה דברים אמורים? כשהיה לו פה שתפות¹⁰⁹; אבל
25 אם אין לו פה שתפות - אינה אסורה¹¹⁰; שאין אדם
26 מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין פגנתו אלא
27 לצער¹¹¹.

(97) גמרא, שם. (98) כל מחיב חטאת נותן בעצמו פרסום לדבר, כדי שיתבייש ויתכפר מעונו, לפיכך השומע שאמר לשם חטאתי בשעת שחיטה, אומר: עתה הוא מפרישה לשם חטאתו, וכששוחטה בחוץ יאמרו הרואים קדשים בחוץ מותרים. אבל אינו מחוייב חטאת, שחיטתו כשרה אף-על-פי שאמר לשם חטאתי, מכיון שהאנשים יודעים שאינו מחוייב חטאת (רש"י שם). (99) משנה, תמורה כו, ב. וכן פסק רבינו בה'ל' תמורה פ"ב ה"א: התמורה היא שיאמר

פרק שלישי

1 יבאר שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור - כיצד; כל מקום שנאמר שחיטה פסולה, אם היא נבילה; שש נבילות מחיים; ובדיקת הוושט.

7 א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר
8 הלכות שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן:
9 שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור.

10 ב. שהיה כיצד? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו
11 קדם שיגמר השחיטה ושהיה, בין פשוט² בין במזיד
12 בין באנס, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה:
13 אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצה וישחוט
14 - שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מדי זה -
15 שחיטתו כשרה.

2 שאינו תלוי בכוונת ודעת השוחט.

16 ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה
17 בהמה דקה וירביצה וישחוט. ואם היתה גסה -
18 כדי שיגביה וירביצה וישחוט. ובעוף - כדי
19 שיגביה בהמה דקה וירביצה וישחוט.

20 ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה
21 מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת
22 שעור השהיה, אבל כשתחשב כל זמן השהיות
23 יצטרף מכללן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה³. וכן
24 אם שהה כדי שיגביה וירביצה וכדי שישחט
25 כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט שחיטה
26 גמורה⁴ - הרי זו ספק נבלה.

3 שזו היא בעיניי שלא נפשטה אם שהיות מצטרפות או לא, ולכן היא ספק נבילה. 4 היינו רוב הסימנים. ואם שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבלה.

27 ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בבהמה, אף
28 על פי ששהה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנין
29 - הרי זו מתרת; מאחר ששחט בה פשוט, הרי זה
30 כמתחת⁵ בשר השחטה.

5 ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר.

31 ו. שחט בקנה לבדו⁶ חציו⁷ או מעוטו, ושהה זמן
32 מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה ואין בכך
33 פלוס. אבל אם שחט רב הקנה⁸ או שגב פושט⁹
34 כל שהוא ושהה פשוט, בין שחזר וגמר השחיטה
35 שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר -
36 הרי זו פסולה; מפני שהבהמה או העוף שנפסק רב

"...שאינ אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו, שאין כוונתו אלא לצערו".

במקרה זה לא יועיל גם גילוי דעת שמתכוון לאסור, כי "אין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו".

(לקו"ש חלק י"א עמוד 149)

105 אחד בראשה ואחד בסופה, או שניהם אוחזין בקת.
106 כגון שוחט לשם הרים או לשם עולה. משנה שם מ,
א - ומא, ב. 107 שם. 108 בלא שהיה ביניהם.
109 שם מא, א. 110 אפילו באכילה (מגיד-משנה).
111 מפני שסתם ישראל חזקה שאינו עושה דבר האסור ולהזיק לחבירו. ואף-על-פי-כן אם יש לו שותפות אסור, שאין להניח שהוא רוצה להפסיד לעצמו כדי לצער לחבירו, ובוודאי לעבודה-זרה התכוון. וזהו כשיטת רש"י שם, אבל ה'תוספות' סוברים שאפילו כשהשוחט שותף בבהמה, אם אינו ישראל מומר, אומרים שכוונתו היתה לצער את שותפו. ויש לשאול למה השמיט רבינו ההלכה שבישראל מומר אין אומרים לצער היתה כוונתו, כמבואר בגמרא שם, שמתרצים המשנה של שנים אוחזים בסכין ושוחטין אחד לשום אחד וכו' שחיטתו פסולה, ואין אומרים שכוונתו היתה רק לצער את חבירו, הכא במאי עסקינן (כאן אנו עוסקים), בישראל מומר. ויש לומר שהסוגיא מתרצת את המשנה דף מ, א - בשוחט לשום הרים וכו' ובישראל מומר אנו אומרים שסתם מחשבתו לעבודה-זרה ולא לצער את חבירו, אבל רבינו מדבר באלו שתי המשניות, כמו שביארנו, וגם בשוחט לשום עולה וכו' ואין הבדל בין מומר ובין אינו מומר, דלא שייך כאן מחשבתו לעבודה-זרה. וההלכה שבמומר לעבודה-זרה אין אומרים לצער היתה הכוונה, ראה בפ"ז מהל' חובל ומזיק.

1 כב. ישראל ששחט לעובד כוכבים¹¹², אף על פי
2 שהעובד כוכבים מתפונן לכל מה שיירצה¹¹³ -
3 שחיטתו כשרה; שאין חוששין אלא למחשבת
4 הזבח¹¹⁴, לא למחשבת בעל הבהמה. לפיכך¹¹⁵,
5 עובד כוכבים ששחט לישראל¹¹⁶, אפילו היה¹¹⁷
6 קטן¹¹⁸ - שחיטתו נבלה, כמו שיתבאר¹¹⁹.

112 בשביל לא יהודי. 113 ואפילו לשם עבודה-זרה. 114 במשנה שם לח, ב - הכל הולך אחר השוחט. 115 מכאן יוצא שהכל תלוי במחשבת השוחט והוא בעל הזבח, ולפיכך בבהמת ישראל ששחטה גוי, יש לקרוא בה "וקרא לך ואכלת מזבחור" (שמות לד, טו), ומפסוק זה למדנו ששחיטת גוי נבילה. ראה לקמן פ"ד הי"א (לחם-משנה). 116 שהבהמה של ישראל. 117 הגוי. 118 שאינו יודע לעבוד עבודה-זרה. 119 להלן פ"ד הי"א, משום "וקרא לך ואכלת מזבחור". ובהלכה יב: וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובד עבודה-זרה, שחיטתו נבילה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כִּדְרָךְ שְׂמֵכִין בְּסִיף, וְחֹתֶךְ הַסִּימָנִין בְּכַת אַחַת בְּלֹא
הוֹלֵכָה וְלֹא הוֹבָאָה¹⁹; או שֶׁהֵנִיתְהוּ הַסִּימָנִין עַל הַצֹּנָא
וְדָחַק וְחֹתֶךְ לְמִטָּה, בְּחֹתֶךְ צָנֹן או קְשׁוּת, עַד
שְׁחֹתֶךְ הַסִּימָנִין - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה.

(18) שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. (19) שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך, שחיטתו כשרה.

יב. הַגֵּרָמָה פִּיצֵד? זֶה הַשּׁוֹחֵט בַּקֶּנֶה לְמַעַלָּה²⁰
בְּמָקוֹם שְׂאִינוּ רְאוּי לְשַׁחֲטָהּ. וְכִמּוֹ שְׁנֵי חֲטִים יֵשׁ
בְּסוֹף הַקֶּנֶה²¹ לְמַעַלָּה בְּטַבְעַת גְּדוּלָּה. שְׁחַט בְּתוֹךְ
הַחֲטִים: אִם שִׁיר מִהֵן כָּל שֶׁהוּא לְמַעַלָּה²² - הֲרִי זֶה
כְּשֶׁרָה; שֶׁהֲרִי שְׁחַט מִשְׁפּוּי כּוֹבֵעַ²³ וְלִמְטָה²⁴, וְהוּא
מִן הַמָּקוֹם הָרְאוּי לְשַׁחֲטָה; וְאִם לֹא שִׁיר מִהֵן
כָּלּוּם, אֲלֹא שְׁחַט לְמַעַלָּה מִהֵן - הֲרִי זֶה מַגְרָמָה
וּפְסוּלָה.

(20) במקום שאינו ראוי לשחיטה. (21) דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסבכת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חֲטִים. (22) לצד הראש. (23) אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חדוד כמין קולמוס, ואותו שיפוי נקרא שיפוי כובע. (24) קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות.

יג. שְׁחַט רֵב הָאֶחָד²⁵ או רֵב הַשְּׁנַיִם²⁶, וְהַשְּׁלִים
הַשְּׁחִיטָה בְּדִרְסָה או בְּהִגְרָמָה - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָה²⁷; וְהֲרִי
שְׁחִיטָה נְשַׁחֲטָה שְׁעוֹר פְּרָאוּי. הַגֵּרִים בְּתַחֲלָה שְׁלִישׁ,
וְשְׁחַט שְׁנֵי שְׁלִישִׁים - הֲרִי זֶה כְּשֶׁרָה²⁸. שְׁחַט שְׁלִישׁ,
וְהַגֵּרִים שְׁלִישׁ, וְחִזּוֹר וְשְׁחַט שְׁלִישׁ הָאֶחָדוֹן -
כְּשֶׁרָה²⁹. הַגֵּרִים שְׁלִישׁ, וְשְׁחַט שְׁלִישׁ, וְחִזּוֹר וְהַגֵּרִים
שְׁלִישׁ הָאֶחָדוֹן - הֲרִי זֶה פְּסוּלָה³⁰. וְאִם דָּרַס או
הִחֲלִיד, בֵּין בְּשְׁלִישׁ הָרִאשׁוֹן בֵּין בְּשְׁלִישׁ הָאֶמְצָעִי -
הֲרִי זֶה פְּסוּלָה.

(25) בעוף. (26) של שני הסימנים בבהמה. (27) למד רבינו משהייה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. (28) שהרי סוף סוף שחט הרוב

הַקֶּנֶה שְׁלֹה או שְׁנֵקֵב הַשֵּׁט בְּמִשְׁהוּ - נִבְלָה, וְאִין
הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלָת בָּהּ, כִּמּוֹ שְׁחִיטָה בְּאֶרֶץ.

(6) שידוע בוודאי שלא נגע בוושט, כגון שתפס בידו הקנה לבדו ושחט בו. (7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמחתך בעור הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים. (9) בין בבהמה בין בעוף.

ז. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׂאִין שֶׁהִיָּה בַּקֶּנֶה בְּעוֹף כָּלָל.
שְׂאִם שְׁחַט רֵב הַקֶּנֶה וְשֶׁהָה - כְּכֵר נִגְמָרָה שְׁחִיטָתוֹ;
בְּשֶׁחִזּוֹר וְגָמַר - מִחֹתֶךְ בְּשׁוֹר הוּא. וְאִם שְׁחַט בְּמַעוֹט
הַקֶּנֶה¹⁰ וְשֶׁהָה - הֲרִי זֶה חִזּוֹר וְשׁוֹחֵט כָּל זִמָּן
שִׁירָצָה; שְׂאִינָה נֶאֱסָרֶת מִשּׁוּם נִבְלָה עַד שִׁיפְסֵק רֵב
הַקֶּנֶה.

(10) או אפילו בחציו.

ח. שְׁחַט¹¹ הָעוֹף וְשֶׁהָה בּוֹ¹², וְאִינוּ יוֹדְעִים¹³ אִם נִקְבַּ
הַשֵּׁט או לֹא נִקְבַּ - חִזּוֹר וְשׁוֹחֵט הַקֶּנֶה לְבַדּוֹ בְּמָקוֹם
אַחֵר¹⁴, וּמַנִּיחוֹ עַד שְׁיָמוּת, וּבִדְוֹק הַשֵּׁט מִבְּפָנָיִם¹⁵.
אִם לֹא נִמְצְאוּת בּוֹ טַפַּת דָּם - בִּידוּעַ שְׁלֹא נִקְבַּ,
וּכְשֶׁרָה.

(11) התחיל לשחוט בקנה. (12) בחציו הראשון. (13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל יותר לפגוע בוושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו בשחיטה זו ולא היה מקורם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בוושט וינקבו ויבוא לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. (15) ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הוושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הוושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו.

ט. חֲלָדָה¹⁶ פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁהִכְנִים הַסִּימָנִין בֵּין סִימָן
לְסִימָן, בֵּין שְׁפִסֵּק הַסִּימָן הָעֲלִיוֹן לְמַעַלָּה, בֵּין
שְׁשַׁחֲטָה הַתַּחְתּוֹן לְמִטָּה, שֶׁהִיא דְרָךְ שְׁחִיטָה - הֲרִי
זֶה פְּסוּלָה.

(16) שהסכין מתחבאת ומתכסה.

י. הִכְנִים אֶת הַסִּימָנִין תַּחַת הָעוֹר וְשְׁחַט שְׁנֵי הַסִּימָנִים
בְּדִרְכָּן, או שֶׁהִחֲלִיד אֶת הַסִּימָנִין תַּחַת צֶמֶר מְסַבֵּךְ, או
שֶׁפָּרַס מְטִלִית¹⁷ עַל הַסִּימָנִין וְעַל הַצֹּנָא וְשְׁחַט תַּחַת
הַמְטִלִית, הוֹאִיל וְאִין הַסִּימָנִין גְּלוּיָה - הֲרִי זֶה סָפֵק
נִבְלָה. וְכֵן אִם שְׁחַט מַעוֹט הַסִּימָנִים בְּהִחֲלָדָה, וְגָמַר
הַשְּׁחִיטָה שְׁלֹא בְּהִחֲלָדָה - הֲרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה.

(17) בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר.

יא. דְרָסָה¹⁸ פִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁהִכָּה בְּסִימָן עַל הַצֹּנָא,

קסח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ב מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שְׁתַּרְאָה חֲסֵרָה פְּשִׁיטָה⁴² - הָרִי זֶה נִבְלָה, כְּמוֹ
24 שְׁנִיחָה⁴³ חֲצִיָּה וְנִחְלָקָה לְשָׁנֵי גּוּפוֹת, וְאִין הַשְּׁחִיטָה
25 מוֹעֵלֶת בָּהּ. וְכֵן אִם נִשְׁבְּרָה מִפְּרָקָתָה וְרֹב בָּשָׂר
26 עִמָּה⁴⁴, אוֹ שְׁנִיחָה מִגִּבָּה פְּדָג, אוֹ שְׁנִפְסָק רֹב
27 הַקֶּנֶה, אוֹ שְׁנִיחָה הַשֵּׁשֶׁת בְּכָל שְׁהוּא בְּמָקוֹם הָרָאוּי
28 לְשְׁחִיטָה⁴⁵ - הָרִי זֶה נִבְלָה מִחַיִּים⁴⁶, וְאִין הַשְּׁחִיטָה
29 מוֹעֵלֶת בָּהּ. וְאֶחָד הַבְּהֵמָה וְאֶחָד הָעוֹף⁴⁷ בְּכָל
30 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה.

(42) כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י:
דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו
ניכר חסרונה כשהיא רבוצה. (43) כלומר, דין ניטל הירך
שווה לדין נחתכה חצייה, שתייה נבלה, אבל לא נתכוון
רבינו לומר, שניטל הירך וזה עם נחתך חצייה. (44) נפסק
עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. (45) אבל נקב בתורבין
הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. (46) בשאר הדברים,
אבל לא בפסוקת הגררת ונקובת הוושט שאינה מטמאה
בחיים. (47) תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן
בעוף (גם כן טריפה).

31 כ. שְׁנֵי עוֹרוֹת יֵשׁ לוֹ לְוֹשֵׁט: הַחִיצוֹן אָדָם, וְהַפְּנִימִי
32 לְבָן. נֶקֶב הָאֶחָד מִזֶּה בְּלֹבֶד - כְּשֶׁרָה⁴⁸; נֶקֶבוּ שְׁנֵיהֶן
33 בְּכָל שְׁהוּא בְּמָקוֹם הָרָאוּי לְשְׁחִיטָה - הָרִי זֶה נִבְלָה.
34 וּבִין שְׁנִיחָה בְּמָקוֹם הַקָּבֵץ⁴⁹ בֵּין שְׁנִיחָה בְּמָקוֹם
35 אַחֵר - אִין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלֶת בָּהּ. נֶקֶבוּ שְׁנֵיהֶם זֶה
36 שְׁלָא כְּנֻגָּד זֶה - נִבְלָה⁵⁰.

(48) זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. (49) שמה
במקום נקב קא שחית. (50) ואף על פי שבאיברים אחרים
בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו
שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט
ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יזדמנו שני הנקבים זה כנגד
זה ולא יהיה עור מגין.

37 כא. נֶקֶב הַשֵּׁשֶׁת וְעֵלָה בּוֹ קְרוֹם וּסְתָמוֹ - אִין הַקְּרוֹם
38 כְּלוּם⁵¹, וְהָרִי הוּא נֶקֶב כְּשֶׁהִיָּה. נִמְצָא קוֹץ עוֹמֵד⁵²
39 בַּשֵּׁשֶׁת - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה; שְׁמָא נֶקֶב הַשֵּׁשֶׁת וְעֵלָה
40 קְרוֹם⁵³ בְּמָקוֹם הַקָּבֵץ וְאִינוּ נִרְאָה. אָבָל אִם נִמְצָא
41 הַקוֹץ לְאַרְכּוֹ⁵⁴ בַּשֵּׁשֶׁת - אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ; שָׂרֵב
42 הַבְּהֵמוֹת הַמְּדַבְּרִיּוֹת אוֹכְלוֹת הַקּוֹצִים תָּמִיד.

~ נקודות משיחות קודש ~

"נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו, אין הקרום כלום".

מכאן משמע קצת שדעת הרמב"ם היא ש"טריפה חוזרת
להכשירה", שהרי הסיבה שנחשבת טריפה היא מפני
"שאין הקרום כלום", אבל אם היה סותמה יפה אזי
לכאורה חוזרת להכשירה.

הנ"ל, הוא מראה-מקום אחד מתוך למעלה משלושים
שהביא הרבי במכתב להגאון הרוגוצ'בי בשנת תרפ"ב
(בהיותו בן 132), ובו מוכיח משלל מראי-מקומות בש"ס

כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל
בוושט פסול. (29) שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא
מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא
שחיטה כשרה. (30) שאין כאן רוב בשחיטה.

1 יד. עֶקֶר פִּיצָד? כְּגוֹן שְׁנִיחָה הַגְּרָת³¹, וְהִיא
2 הַקֶּנֶה, אוֹ הַשֵּׁשֶׁת, וְנִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶן³² אוֹ שְׁנֵיהֶן קִדָּם
3 גְּמֵר שְׁחִיטָה. אָבָל אִם שָׁחַט אֶחָד בַּעוֹף³³ אוֹ רֹב,
4 וְאַחֵר כֶּף נִשְׁמַט הַסִּימָן הַשֵּׁנִי - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁴.

(31) שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. (32) ממקומו.
והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה,
השחיטה פסולה, הואיל שנשמט באותה שעה אי אפשר
לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדדים הסימנים.
(33) שגם בעוף עיקור סימנים פוסל. (34) שכבר נשחט
שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פוסל.

5 טו. נִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶן וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט אֶת הַשֵּׁנִי -
6 שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה³⁵. שָׁחַט אֶחָד מֵהֶן וְנִמְצָא הַשֵּׁנִי
7 שְׁמוּט, וְאִין יָדוּעַ אִם קִדָּם שְׁחִיטָה נִשְׁמַט אוֹ אַחֵר
8 שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה.

(35) הואיל וקודם השחיטה נשמט, אף על פי ששחט את
הסימן האחר ולא את הנשמט.

9 טז. נִמְצָא הַסִּימָן הַשְּׁחוּט שְׁמוּט³⁶ - הָרִי זֶה
10 כְּשֶׁרָה³⁷. שְׁוֹדָא אַחֵר שְׁחִיטָה נַעֲקָר; שְׁאֵלוּ נַעֲקָר
11 קִדָּם שְׁחִיטָה - הִיָּה מִתְּדַלְּדֵל וְלֹא נִשְׁחַט.

(36) בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשמט הסימן שלא
נשחט. (37) כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה
שחוטת", שאם נשמט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה
ולא היה נשחט.

12 יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים³⁸? שְׁלָא תַּפֵּס הַסִּימָנִין בִּידּוֹ
13 כְּשֶׁשָּׁחַט; אָבָל אִם תַּפֵּסֵן וְשָׁחַט - אֲפָשֶׁר שְׁתִּשְׁחַט
14 אַחֵר הָעֶקֶר. וּלְפִיכָף, אִם נִמְצָא³⁹ שְׁמוּטָה
15 וּשְׁחוּטָה - הָרִי זֶה סָפֵק נִבְלָה.

(38) שאין שמוטה נעשית שחוטת. (39) לאחר זמן ואינו
יודע אם תפס הסימנים בידו ונשמטו קודם שחיטה או לא
תפס, ואחר השחיטה נשמטו.

16 יח. כָּל מָקוֹם שְׁאֵמְרָנוּ בְּשְׁחִיטָה 'פְּסוּלָה' - הָרִי זֶה
17 נִבְלָה⁴⁰, וְאִם אָבָל מִמְּנָה פְּזוּת - לֹקָה מִשּׁוּם אוֹכַל
18 נִבְלָה. שְׁאִין מוֹצִיא מִיָּד נִבְלָה אֲלֵא שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה,
19 כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.
20 וְכָל סָפֵק בְּשְׁחִיטָה - הָרִי הוּא סָפֵק נִבְלָה, וְהָאוֹכַל
21 מִמְּנָה - מִפִּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדּוֹת⁴¹.

(40) כל שנפסלה בשחיטתה נבלה. (41) ככל העובר על
ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים.

22 יט. בְּהֵמָה שְׁנִטְלָה יָרֵךְ שְׁלָה וְחִלְלָה עִמָּה, עַד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ג מנחם-אב – ספר קדושה – הלכות שחיטה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסר מצומצם נבלה ואין צריך יתר מכאיסר. (61) ניקבה כנפה. (62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסקת הגרגרת ברובה. ובפירוש המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכלום שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסקת הגרגרת נבילה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חיסרון מצטרפין לכאיסר ושאינן בהם חיסרון מצטרפין לרובה. (63) לאורכה ויש בה חיסרון. (64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסר, היא נבלה. (65) שאין מקום לשיעור כאיסר מפני שבכל גרגרת העוף אין כאיסר. (66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסר. (67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו.

13 כד. נִקְבָּה הַגִּרְגֵּרֶת נִקְבַּ מִפִּלֵּשׁ מִשְׁנֵי צִדֶּיהָ⁶⁸ כְּדִי
14 שֵׁיכָנֶס אֶסֶר לְרַחְבּוֹ⁶⁹ - נִבְלָה. נִסְדָּקָה לְאַרְכָּהּ⁷⁰,
15 אֶפְלֹ לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִן הַמָּקוֹם הָרָאיוּ בָּהּ לְשִׁחִיתָהּ⁷¹
16 אֶלָּא מִשְׁהוּ לְמַעַלָּה וּמִשְׁהוּ לְמַטָּה - כְּשָׂרָה.

(68) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש הרי"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חיסרון. (69) [בטור יורה דעה סימן לה, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסר], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסר לכל רחבו - נבילה.]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. (70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. (71) באותה הבהמה או העוף.

17 כה. גִּרְגֵּרֶת שֶׁנִּקְבָּה, וְאִין יָדוּעַ אִם קִדְּם שִׁחִיתָהּ
18 נִקְבָּה אוֹ אַחֵר שִׁחִיתָהּ נִקְבָּה - נִזְקֵכִין אוֹתָהּ עֵתָהּ
19 בַּמָּקוֹם אַחֵר, וּמִדְּמִין הַנִּזְקֵכִין לְנִזְקָבָהּ⁷². אִם נִדְּמָה לוֹ -
20 מִתֵּרֵת⁷³. וְאִין מִדְּמִין אֶלָּא מִחֲלִיא גְדוֹלָהּ⁷⁴ לְחֲלִיא
21 גְדוֹלָהּ אוֹ מִקְטָנָהּ לְקְטָנָהּ, אֲבָל לֹא מִקְטָנָהּ לְגְדוֹלָהּ.
22 שֶׁכָּל הַקְּנָה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת הוּא, וּבִין כָּל חֲלִיא וְחֲלִיא
23 חֲלִיא אַחַת קְטָנָה מִשְׁתִּיחֶין וְרַבָּה⁷⁵.

(72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסר ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. (73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראיהם לנקבים בבשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. (74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. (75) פירוש: העור שבין הטבעות. כלשון הגמרא: "בר חוליא".

יום רביעי י"ג מנחם-אב ה'תשע"ח

פֶּרֶק רִבְעִיעִי

(1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין אצל שחיטה

חולין וזבחים, י"ד החזקה, 'מורה נבוכים' ופירוש המשניות, שטריפה חוזרת להכשירה.

(הובא בלקו"ש חלק כ"ז עמוד 308)

(51) אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת. (52) כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קוץ בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. (53) אפילו אין קורט דם בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא, שמא היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י שם עוד פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא אותהן בחרבותם. (54) ואינו תחוב בוושט.

1 כב. וְשֵׁט - אִין לוֹ בְּדִיקָה מִבְּחוּץ⁵⁵, אֶלָּא מִבְּפָנִים⁵⁶.
2 פִּינָדָה הוֹפְכֹ וּבוֹדֵק. אִם נִמְצָא עָלָיו טֶפֶת דָּם -
3 בְּיָדוּעַ שֶׁהָיָה נִקְוֵב.

(55) העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין לעניין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד שיאדימו הסימנים עצמם. (56) העור הפנימי שלו לבן וניכרת בו אדמיות כלשהו.

4 כג. גִּרְגֵּרֶת שֶׁנִּפְסַק רֹב חֲלָלָהּ⁵⁷ בַּמָּקוֹם הָרָאיוּ
5 לְשִׁחִיתָהּ⁵⁸ - הָרִי זֶה נִבְלָה⁵⁹. וְכֵן אִם נִקְבָּה כְּאֶסֶר⁶⁰.
6 נִקְבָּה נִקְבִּים קְטָנִים⁶¹: אִם נִקְבִּים שְׁאִין בֵּהֶן חֲסָרוֹן
7 הֵם - מִצְטָרְפִין לְרַבָּה⁶²; וְאִם נִקְבִּים שְׁאִין בֵּהֶם
8 חֲסָרוֹן - מִצְטָרְפִין לְכֶאֶסֶר. וְכֵן אִם נָטְלָה מִמֶּנָּה
9 רִצְעוּעָה⁶³ - מִצְטָרְפֶת לְכֶאֶסֶר⁶⁴. וּבְעוּף⁶⁵ - כָּל שְׁאֵלוֹ
10 מִקְפָּל הִרְצוּעָה אוֹ הַנִּקְבִּים שְׁאִין בֵּהֶן חֲסָרוֹן⁶⁶ וּמִנִּיחֶין
11 עַל פִּי הַקְּנָה: אִם חוֹפָה אֶת רִבּוֹ⁶⁷ - נִבְלָה, וְאִם לֹא
12 - כְּשָׂרָה.

(57) הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה לשיפוי כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של בשר המסובבת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק בצידו השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן הגרגרת עב מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק, וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה נבלה עד שייפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנוך) אינו משלים לרוב. (58) אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. (59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. (60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטריף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסר זהו כבר כפסוקה

מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת.

(15) לפי הגמרא זה נקרא: "מומחה ומוחזק". וראה לחם-משנה. (16) עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות, כיוון שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים.

ה. חרש¹⁷ שוטה¹⁸ וקטן¹⁹ ושפור שנתבלבלה דעתו²⁰ ששחטו - שחיטתו פסולה, מפני שאין בה דעת, שמה יקלקל²⁰. לפיכך, אם שחטו בפני הידע, וראה אותן ששחטו פהגן - שחיטתן פשוטה²¹.

(17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) שיש בו אחד מסימנים אלו: יוצא יחידי בלילה, לן בבית הקברות, מקרע כסותו, מאבד מה שנותנים לו. (19) היינו שהגיע לשכרותו של לוט. ראה פרק ב הלכה יב. (20) הכוונה שמה קלקלו, כיון שמדובר בדיעבד שאם שחט שחיטתו פסולה. אלא נקט לשון המשנה בריש חולין "שמה יקלקלו". ואפשר שמרמז בזה רבינו, לדיוק הגמרא חולין יב: בדברי המשנה בראש הפרק "שמה קלקלו לא קתני, אלא שמה יקלקלו וכו', זאת-אומרת שאין מוסרים להם חולין לכתחילה", אפילו במקום שביעבד שחיטתו כשרה, כגון במקום שאחרים רואים אותם כפירש"י. טעמו של דבר: משום שעובר על כל תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה במגיד-משנה עוד טעמים. (21) קטן, דוקא כשיודע לאמן את ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שביודע לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם אחרים רואים אותו.

ו. מי שאינו ידוע אצלנו²² ששחט בינו לבין עצמו²³ - שואלין אותו²⁴. אם נמצא ידע עגרי הלכות²⁵ שחיטה - שחיטתו פשוטה.

(22) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. (23) כלומר, בודקים אותו. ואף-על-גב דק"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו ידוע לנו שהוא רגיל, ושחט בינו לבין עצמו אין חוששים שמה נתעלף, ואפילו אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים אצל שחיטה אינם מתעלפים.

ז. הרי שראינו ישראל²⁴ מרחוק²⁵ ששחט והלך לו, ולא ידענו אם ידע אם אינו ידע - הרי זו מתרת. וכן האומר לשלוחו: צא ושחוט לי, ומצא הבהמה שחווטה, ואין ידוע אם שלוחו שחטה או אחר²⁵ - הרי זו מתרת. שרב המצויין²⁶ אצל שחיטה ממחין²⁷ הן.

(24) כיון שאינו לפנינו, סומכים על רוב מצויים אצל שחיטה מומחין הם. כלומר, יודעים הם עיקרי הלכות שחיטה ורגילים בשחיטה. (25) שהרי לא אמרו חזקה שלוחו עושה שליחותו באיסורין להקל, אלא להחמיר. (26) ואפילו אם הוברר שאחר שחטה, לא השליח, היא מותרת.

ח. אבד לו גדי או תרנגול, ומצאו שחוט בפית - מתר; שרב המצויין אצל שחיטה ממחים הן. מצאו

1 א. ישראל שאינו ידוע חמשה דברים שמפסדין את
2 השחיטה וכיוצא בהן² מהלכות שחיטה שבארנו³,
3 ושחט בינו לבין עצמו⁴ - אסור לאכל משחיטתו,
4 לא הוא⁵ ולא אחרים. והרי זו קרובה לספק נבלה⁶.
5 והאוכל ממנה פזית - מפין אותו מפת מרדות⁷.

(2) כגון בדיקת הסכין, כדי שלא ישחוט בסכין פגומה. ואף-על-פי שאינו ידוע כל דקדוקי שחיטה, שחיטתו כשרה, אם יודע לשאול לחכם על ספקותיו. וראה להלן סוף הלכה א. (3) פרק ג הלכה א, ופרק א הלכות כג-כד. (4) אבל אם חכם עומד על גביו מותר לאכול משחיטתו. ובמגיד-משנה כתב, בשם הרשב"א, שאפילו לכתחילה מותר למסור לו לשחוט, כשחכם עומד על גביו. (5) ואף-על-פי שאחר שלימדוהו הלכות שחיטה, אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי, אסור לאכול מה ששחט לפני שלימדוהו, שמה שהה ודרס ולא הרגיש, מכיון שידע אז הלכות שחיטה. (6) ספק נבילה הוא, כשנולד דבר מה בלתי רגיל בשחיטה, ואין אנו יודעים אם הדבר ההוא פסול אם לאו, אבל כאן לא נולד דבר כעין זה, אלא שאנו חוששים שמה שהה או דרס ולא הרגיש מתוך שלא ידע הלכות שחיטה, לפיכך כתב רבינו, קרובה לספק נבילה. (7) ככל ספק איסור, כמו שנתבאר כמה פעמים.

ב. ואפילו שחט בפנינו ארבע וחמש פעמים⁸ שחיטה פשוטה, והרי שחיטה זו ששחט בינו לבין עצמו שחיטה נכונה וגמורה - אסור לאכל ממנה¹⁰. הואיל ואינו ידוע דברים המפסידים, אפשר שיפסיד השחיטה והוא אינו ידוע¹¹, כגון שיששה או ידרס או ישחוט בסכין פגומה וכיוצא באלו בלא פונתו.

(8) שם: שנים ושלש פעמים. (9) כלומר, מתקבל על הדעת. (10) ואפילו אם הוא אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי. (11) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ג. ישראל שידע הלכות שחיטה - הרי זה לא ישחוט בינו לבין עצמו לכתחילה, עד שישחוט בפני חכם פעמים רבות¹² עד שיהיה רגיל וזריז¹³. ואם שחט תחלה בינו לבין עצמו - שחיטתו פשוטה¹⁴.

(12) וזה נקרא בתלמוד: מוחזק. (13) ולא יתעלף בשחיטתו. וחומרא בעלמא הוא שמחמירים שלא למסור לו לכתחילה לשחוט. (14) בדיעבד, שאין אנו חוששים להתעלפות, ואפילו אם ישנו לפנינו אינו צריך בדיקה.

ד. הידע הלכות שחיטה ושחט בפני חכם עד שנעשה רגיל - הוא הנקרא ממחה¹⁵. וכל הממחין שוחטין לכתחילה בינו לבין עצמן. ואפילו נשים ועבדים¹⁶, אם היו ממחין - הרי אלו שוחטין לכתחילה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ג מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתקרובת עבודה-זרה, כמבואר בגמרא שם, שסתם מחשבת גוי אינה לעבודה-זרה. וכן יוצא מדבריו למעלה פרק ב הלכה ב: "וגוי ששחט חולין בעזרה, מותרים בהנייה", ולא נאסרו בהנאה מפני ששחטם גוי. (39) וכיון שזבחו אסור, הרי הוא כאילו לא נזבח כראוי, ולוקה עליו משום נבילה. ובתוספתא בראש חולין אנו שונים: שחיטת גוי הרי זו פסולה, ושחיטת הקוף הרי זו פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת, ולא שזבח נכרי. (40) ששחיטתו "רק קרובה לספק נבילה" כשאין חכם עומד על גביו ואם החכם רואה אותו, שחיטתו כשרה. אבל גוי ששחט, שחיטתו נבילה אפילו כשישראל רואה אותו.

יב. וגדר גדול גדרו בדבר, שאפילו עובד פוכבים⁴¹ שאינו עובד עבודה זרה - שחיטתו נבילה.⁴²

(41) כגון גוי גר תושב, ובמהדורות אחרות כתוב בפירוש, "כגון גר תושב", פירוש, גוי שקיבל עליו לשמור שבע מצוות שנצטוו עליהן בני נח. ומשמע שאסור רק מדרבנן, שהרי כתב: "וגדר גדול גדרו" והעובר לוקה מכת מרדות. (אבל בגוי קטן, כתב רבינו בפירוש בהלכה הקודמת, שלוקה מן התורה. וטעמו של דבר, כי גוי קטן יעבוד עבודה-זרה כשיגדל, מה-שאינ-כן גר תושב.

יג. התחיל העובד פוכבים לשחט מעוט סימנין וגמר ישראל, או התחיל ישראל וגמר העובד פוכבים - פסולה. ישנה לשחיטתו מתחלה ועד סוף⁴². אבל אם שחט העובד פוכבים דבר שאינו עושה אותו נבילה, כגון ששחט חצי הגרגרת בלבד, וגמר ישראל - הרי זו פשרה⁴³.

(42) כלומר, תחילת השחיטה הוא חלק מהשחיטה, ואם נעשתה בידי גוי - פסולה. ואפילו לדעת לוי סבא שם, שאינה לשחיטה אלא לבסוף, וכשנגמרה על ידי ישראל אין השחיטה נקראת על שם הגוי, כאן שהגוי שחט רובו של קנה או משהו בוושט, פסולה, שהרי זה כפסוקת הגרגרת או נקובת הוושט שלא בדרך של שחיטה כשרה, מימרא של רבא שם: "שהרי נעשה בה מעשה טריפה וכו'", ראה רש"י שם. (43) שאינו גרוע יותר מנפסקה מאליה, ונתבאר למעלה בפרק א הלכה יא, שאם היה חצי קנה נקוב, והוסיף עליו כל שהוא, כשר. ובתוספתא חולין פרק א, א: שחט בה (הגוי) דבר שאינו עושה אותו טריפה, ובא ישראל וגמרה - מותרת באכילה.

יד. ישראל מומר לעברה⁴⁴ מן העברות⁴⁵ שהיה ממחה⁴⁶ - הרי זה שוחט לכתחלה. וצריך ישראל פשר לבדק את הספין ואחר כך יתנה למומר זה לשחט בה, מפני שחזקתו שאינו טורח לבדק⁴⁷. ואם היה מומר לעבודה זרה או מחלל שבת פפרהסיא⁴⁸ או אפיקורוס⁴⁹, והוא הפופר בתורה ובמשה רבנו, כמו שבארנו בהלכות תשובה - הרי הוא פעובד פוכבים ושחיטתו נבילה.

(44) אחת, שהוחזק לעשות אותה עבירה בודון והרגל

1 בשוק²⁷ - אסור; שמה נתנבל²⁸, ולפיכך השלף. וכן
2 אם מצאו באשפה שפכית²⁹ - אסור.

(27) בגמרא שם: באשפה שבשוק הכל מודים שאסור, בבית הכל מודים שמותר, ובאשפה שבבית נחלקו ר' יהודה ור' חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי. ודעת רבינו, שבשוק אפילו לא באשפה - אסור ר' יהודה, ופסק כמותו. וכן גם דעת ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל כי פליגי. (28) ואין אומרים שרוב מציין אצל שחיטה מומחים, מכיון שהושלך בחוץ. ורש"י פירש: ודאי נתבילה בשחיטה, ולפיכך השליכה שם. (29) שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, שם, וכל-שכן באשפה שבשוק.

3 ט. ממחה שנשתתק³⁰, והרי הוא מבין ושומע
4 ודעתו נכונה - הרי זה שוחט לכתחלה³¹. וכן מי
5 שאינו שומע³² - הרי זה שוחט³³.

(30) היינו שומע ואינו מדבר. (31) כשאחרים מברכים, כי לכתחילה אסור לשחוט בלי ברכה. ואפילו אין אחרים רואים אותו, מותר, הואיל והוא מומחה. (32) אבל מדבר. (33) לכתחילה. והמגיד-משנה מביא בשם הרא"ש, שדייק מלשון רבינו שלא סיים כאן "לכתחילה" כמו בבבא ראשונה, שמע-מינה שלכתחילה אין לו לשחוט, מפני שאינו יכול לברך, שהרי המברך צריך להשמיע הברכה לאזניו, ואם אינו שומע לא יצא. (וראה בהלכות תרומות פרק ד', שמנה רבינו בין החמישה שאסור להם לתרום לכתחילה, את המדבר ואינו שומע, מפני שאינו יכול לברך, וכך שנינו בתרומות פרק א משנה ו: "חמשה לא יתורמו וכו' האלם". ובירושלמי מפורש הטעם מפני שאינו יכול לברך, ולדעת הכסף-משנה קשה מה בין שחיטה לתרומה? הבדל גדול בין שחיטה לתרומה. בתורם, כשאחר מברך, יכול הוא גם לתרום ולמה יתרום האלם. אבל בשחיטה, לא כל אדם יודע לשחוט, וכשלפנינו אלם מומחה ומוחזק, מוסרים לו לכתחילה לשחוט ואחר יברך. וראה רא"ש והגהות אשר"י ריש מסכת חולין ו'מעדני יום-טוב' שם, כסף-משנה כאן, ובית-יוסף יורה-דעה סימן א).

6 י. הסומא - לא ישחוט³⁴ לכתחלה אלא אם פן
7 אחרים רואים אותו; ואם שחט - שחיטתו פשרה³⁵.

(34) משנה חולין יג: שמא יקלקל. (35) כיון שרגיל אצל שחיטה, בוודאי כהלכה שחט.

8 יא. עובד פוכבים ששחט, אף על פי ששחט בפני
9 ישראל בספין יפה, ואפילו היה³⁶ קטן³⁷ - שחיטתו
10 נבילה, ולוקה על אכילתה³⁸ מן התורה. שנאמר:
11 וקרא לך ואכלת מזבח. מאחר שהזהיר שמה יאכל
12 מזבח, אתה למד שזבחו אסור³⁹. ואינו דומה
13 לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה⁴⁰.

(36) הגוי. (37) ואינו עובד עבודה-זרה. רבינו למד דין זה, ממה ששנינו "שחיטת נכרי" סתם, ולא אמרו "עובד עבודה-זרה". (38) כנבילה, אבל אינה אסורה בהנאה

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ד מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר, ואל
17 פתח אהל מועד וגומר, למען אשר יביאו וגומר,
18 וזבחו זבחי שלמים ליי וגומר. אבל הרוצה לנחור
19 ולאכל⁵⁷ במדבר - היה נוחר.

(55) דברי ר' עקיבא שם יז. (56) שחיטה כשרה.
(57) חולין.

20 ית. ומצוה זו⁵⁸ אינה נוהגת לדורות, אלא במדבר
21 בלבד בעת התור הנחירה. ונצטוו שם, ששפינסו
22 לארץ תאסר הנחירה, ולא יאכלו חליץ אלא
23 בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה.
24 שנאמר: כי ירחיב יי אלהיך את גבולך וגומר, וזבח
25 מפקדך ומצאנך אשר נתן יי אלהיך וגומר⁵⁹. וזו
26 היא המצוה הנוהגת לדורות: לשחט ואחר כך
27 יאכל⁶⁰.

(58) להקדיש לשלמים, את הבהמות שרוצים לשחטם.
(59) בפסוק "אשר נתן ה' לך" בלי המלה "אלהיך", כנראה
טעות-סופר נפלה כאן. (60) כלומר, אם ירצה לאכול בשר,
מצוה לשחוט. וראה למעלה פרק א.

יום חמישי י"ד מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק חמישי

(1) יבאר ששמונה מיני טריפות נאמרו לו למשה בסיני;
דרוסה כיצד? ואם ספיקה אסורה או מותרת.

28 א. כבר בארנו בהלכות אסורי מאכלות², שהטרפה
29 האמורה בתורה היא הנוטה למות³. ולא נאמר
30 טרפה⁴, אלא שדבר הפתוב בהוה, כגון שטרפה ארי
31 וכיוצא בו ושברה ועדין לא מתה.

(2) פ"ד. (3) וזה לשונו שם (הלכה ח"ט): ואסרה (התורה)
הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף-על-פי שעדיין לא מתה,
והיא הטרפה. . בין שטרפתה חיה ושרתה, בין שנפלה .
. בין שבא לה חולי מחמת עצמה. . מכאן אמרו חכמים:
זה הכלל, כל שאין כמות חיה - טריפה. (4) שמשמעותה
שהוכחה על-ידי חיה טורפת.

32 ב. ויש שם⁵ חלאים אחרים, אם יארעו לה - תחשב
33 טרפה. והן הלכה למשה מסיני⁶. ושמונה מיני
34 טרפות נאמרו לו למשה בסיני⁷, ואלו הן⁸: דרוסה,
35 נקובה, חסרה⁹, נטולה¹⁰, פסוקה, קרועה, נפולה
36 ושבורה¹¹.

(5) שימוש מילה השגור אצל רבינו, במוכן שיש במציאות
כזה. וראה בהל' יסודי התורה פ"א ה"א. (6) כל שבעים
הטריפות שמנה רבינו בסוף פ"ה, הם הלכה למשה מסיני.
וכולם כלולים בשמונה מיני הטריפות שמנה רבינו למטה.
(7) חולין מג, א. (8) שמות המינים הכוללים, שפרטיהם
יבוארו אחר-כך. (9) חסר אבר מתחילת ברייתו.
(10) שניטל אבר בידי אדם, אבל לא חסר מתחילת ברייתו.

ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות. (45) בגמרא שם ד.
אמר רבא דין זה "ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון".
ורבינו סובר, שהוא-הדין במומר לעבירה אחרת מכל
העבירות. ורבא משמענו, שאפילו מומר לאכילת נבילות
מותר לאכול בשחיטתו. וזה רק במומר העושה לתיאבון,
שאינו טורח לחפש דבר המותר כשיש בידו דבר אסור, אבל
כשבידו איסור והיתר הוא מעדיף את ההיתר - מועילה
בדיקת הסכין. אבל מומר להכעיס, כלומר, להקניט את ה',
הרי הוא בכלל אפיקורוס הנזכר בסוף הלכה זו, ששחיטתו
בכל אופן פסולה. (46) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה
או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר רוב מצוין
אצל שחיטה מומחים הם. (47) אבל אין חוששים שמה
יקלקל שחיטתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין
טירחתה מרובה משחיטה פסולה "לא שביק היתרא ואכיל
איסורא" (לא יעזוב את המותר ויאכל את האסור).
(48) שהוא כמומר לעבודה-זרה, שם ה. (49) בנוסחאות
אחרות: או מין. בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז, לא מנה
רבינו את הכופר בתורה בסוג "אפיקורסים" אלא קבע לו
סוג בפני עצמו, ובהלכה ח שם הוא מגדיר את מכחישי
תורה שבעל-פה ככופרים בתורה, ואילו כאן בהלכה טז,
הוא מתיר שחיטתם כשישראל עומד על גביהם. ובלחם-
משנה כאן העיר על יגודים אלה, ולא מצא יישוב נכון.

1 טו. מי שהוא פסול לעדות בעברה⁵⁰ מן העבירות
2 של תורה - הרי זה שוחט פינו לבין עצמו⁵¹, אם
3 היה ממחה⁵²; שאינו מניח⁵³ דבר מותר ואוכל דבר
4 אסור. שזו חזקה היא על כל ישראל, ואפלו
5 הרשעים מהן.

(50) שפעם אחת עשה עבירה, ואינו מומר ומועד לעבור על
אותה מצוה. (51) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי
אחרים. (52) משמע, אם יודעים בו שהוא מומחה. אבל
אם אין יודעים, אין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה
מומחים הם, ראה בהלכה הקודמת. (53) ואם כן, לא
יקלקל בשחיטה בכוונה, וגם יבדוק את הסכין.

6 טז. אלו הצדוקין⁵⁴ והפיתוסין ותלמידיהן וכל
7 הטועים אחריהן שאינן מאמינים בתורה שבעל פה
8 - שחיתתן אסורה. ואם שחטו בפגנינו - הרי זו
9 מותר. שאין אסור שחיתתן אלא שמה יקלקלו,
10 והם אינן מאמינים בתורת השחיטה, לפיכך אינן
11 נאמנים לומר: לא קלקלנו.

(54) דינם כדין הכותים שאינם מאמינים במה שאינו כתוב
בפירוש בתורה, חולין ג. ולפני שגזרו עליהם ועשאו כגוים
גמורים. מפני שעברו לדמות יונה. שם ו. כי הצדוקים לא
נחשדו על עבודה-זרה, ולכן אם שחטו בפגנינו בשחיטתם
מותרת. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד.

12 יז. כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת
13 החליץ, אלא היה נותרין⁵⁵ או שותטין ואוכלין
14 כשאר האמות. ונצטוו במדבר, שכל הרוצה
15 לשחט⁵⁶ - לא ישחוט אלא שלמים. שנאמר: איש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי י"ד מנחם-אב – ספר קדושה – הלכות שחיטה קעג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

רגישות כל מין כלפי הארס, ובהתאם לכך קבעו את הדין. (18) [קטנים, דקים שבבהמה דקה]. (19) [מימרא של רב חסדא, שם נב, ב: דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים, וכלשון אחרון, כדרכו של רבינו לפסוק בכל מקום כלשון אחרון]. (20) בעיא שלא נפשטה, שם, אם יש לשועל דריסה או לא, ופסק להחמיר. (21) אין יריעה ברורה, נמייה מהי. רש"י שם כותב, שיש אומרים שהיא "מרטרימא" בלעז, מדרר בגרמינת. (22) שהם למטה מן הזאב.

(11) ויש סימן לזה בראשי-תיבות: "דן חנק נפש". וכל אחת משבעים הטריפות שמנאן רבינו בסוף פ"י, כלולה באחד משמות המינים האלה.

ג. אף על פי שפולן הלכה למשה מסיני הן, הואיל ואין לה בפרוש בתורה אלא דרוסה¹² - הַחֲמִירוּ בָּהָּ¹³, וְכָל סֶפֶק שִׁסְתַּפֵּק בְּדְרוּסָה - אָסוּר. וְשֶׁאֵר שְׂבָעָה מִיַּי טְרֵפוֹת - יֵשׁ בָּהֶן סֶפֶקִין מִתְּרִין, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

ה. וְהַגִּץ²³ - יֵשׁ לוֹ דְרִיסָה, וְאִפְלוּ בְּעוֹף גָּדוֹל²⁴ מִמֶּנּוּ. אֲבָל שֶׁאֵר עוֹפוֹת הַדּוֹרְסִים²⁵ - יֵשׁ לָהֶן דְרִיסָה בְּעוֹף שֶׁכְּמוֹתָן, וְאֵין לָהֶן דְרִיסָה בְּעוֹף שֶׁהוּא גָּדוֹל מֵהֶן.

(12) פירוש, הכאה בידי חיה טורפת, כמו שיתבאר בהלכות שלפנינו. (13) מפשטות לשונו של רבינו משמע, שבדרך כלל אין הבדל בין איסור המפורש בתורה ובין איסור מהלכה למשה מסיני, ושניהם ספיקם אסור, אלא שיש סוגי ספיקות שמקילים בהם בהלכה למשה מסיני, ומחמירים בדבר הנאסר בפירוש בתורה, כגון דרוסה. למשל, בהמה שבאה פצועה לפנינו, ואנו מסופקים אם זה נעשה ע"י חיה דורסת או ע"י דבר אחר, וכגון שנכנס הדורס לפנינו למקום הבהמה, מחמירים בספק זה משום חומרת דרוסה, ואומרים שמן הטורף בא, ואין תולין שנתחככה בכתלים. ובשאר טריפות, כמו בנקובה, ספק אם נעשה הנקב מחיים או לאחר שחיטה, תולין שנעשה אחר שחיטה וכשרה. אבל ספק השקול שאין הדעת יכולה להכריע בו, לא לצד איסור ולא לצד היתר, אסור בין בדבר המפורש מן התורה ובין דבר הנאסר מהלכה למשה מסיני (מגיד-משנה). [נאמרו כמה פירושים בדברי רבינו כאן, ראה ט"ז י"ד ריש הלכות טריפות, וב'פרי מגדים' בפתיחה לאותה הלכה].

(23) במשנה, שם מב, ב: "ודרוסת הנץ בעופות". (24) כלשון אחרון, שם נג, א. [אין אנו בקיאים בשמותיהם של העופות הכתובים בתנ"ך ובתלמוד, ואין לסמוך על השמות הנהוגים עכשיו, כי רובם נתחדשו על-ידי בלשנים בדורנו]. (25) בגמרא שם: שאר עופות טמאים, יש להם דריסה. ונפסקה שם הלכה כלשון אחרון, שלכולם יש דריסה בעופות שכמותם, ולנץ יש דריסה אפילו בעופות גדולים ממנו, ונראה שכך היא דעת רבינו. [ודע שהמונה "דורס" יש לו שתי משמעויות: א. הכאה בציפורן והטלת ארס במוכה; ב. אוכל טרפו כשהוא חי או מניח רגלו על הטרף ואוחזו ואוכלו. בדיני טריפות, הכוונה למשמעות הראשונה. ואילו בדיני סימני עופות טמאים, המונח "דורס" מתכוון למשמעות השניה. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל שאר. וישנם עופות טמאים שדורסים במובן א - והנדרס טריפה, אבל אינם דורסים ואוכלים כפי מובן ב].

ד. הַדְּרוּסָה הוּא שִׁטְרָף הָאָרִי וְכִיּוֹצָא¹⁴ הַבְּהֵמָה וְיִדְרֵס עָלֶיהָ בִּידּוֹ, אוֹ יִדְרֵס הֵנֶץ וְהַנֶּשֶׁר וְכִיּוֹצָא בָּהֶן עַל הָעוֹף. וְאֵין דְרִיסָה בַּבְּהֵמָה גִּסָּה וּבַחֲבִיה גִּסָּה אֲלֹא לָאָרִי בְּלִבְדּוֹ¹⁵; וּבַבְּהֵמָה דִּקְהָ¹⁶ - מִן הַזָּאֵב וּמִלְּעֵלָה¹⁷; וּבַגְּדִיִּים וּטְלָאִים¹⁸, אִפְלוּ חֲתוּלִי¹⁹ וְשׂוּעֵל²⁰ וְנִמְיָה²¹ וְכִיּוֹצָא בָּהֶן²² - יֵשׁ לָהֶן דְרִיסָה, וְכָל שֶׁפֶן בְּעוֹפוֹת.

ו. וְיֵשׁ לַחֲלָדָה דְרִיסָה בְּעוֹפוֹת²⁶. וְכָלֵב - אֵין לוֹ דְרִיסָה בָּל עֶקְרָ²⁷, לֹא בְּעוֹף וְלֹא בַּבְּהֵמָה וְחִיָּה. וְהַגִּץ - יֵשׁ לוֹ דְרִיסָה בַּגְּדִיִּים וּטְלָאִים²⁸. וְהוּא שֶׁיֵּקֵב בַּצִּפְרָנִי לְבֵית הַחֵלָל²⁹.

(26) שם נב, ב. (27) מסורת בידי חכמים: "אין דרוסה לכלב", שם נג, א. שאין לכלב ארס כלל. (28) שם נב, ב. (29) בברייתא שם דרוסת הנץ עד שתנקב לחלל, ומשמע שם שמשום דרוסה נגעו בה, מדקרי לה דרוסה, ולא משום נקב לבית חללו, וכן דעת הרי"ף. ולפיכך אם האדים הבשר נגד בני מעיים, טריפה. ואפילו אם נבדקו האיברים הפנימיים ונמצאו שלמים, מה-שאינ-כן בנקב לבית חללו על ידי קוץ, שבדיקה מועילה. [וכן כתב רבינו בה"ז בנקבה על ידי שן הדורס, וכן לקמן פ"ו הי"ג].

(14) חיות בר. (15) המילה "בלבד", באה למעט מינים שהם למטה מהארי. אבל הדומים לו, כגון נמר וכדומה, יש להם דריסה בגסה (כסף-משנה), וכן מפורש בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ו, וראה 'כסף משנה'. וארי והדומה לו, יש להם דריסה בכל מיני בעלי-חיים, ואפילו הם גדולים ממנו. (16) בנוסחאות אחרות: ובבהמה דקה ובחיה דקה. (17) כרבי יהודה, משנה, חולין מב, א. ולפי לשון אחרון בדברי רב, שם נב, ב - שרבי יהודה בא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק עליהם. וטעם איסור הדרוסה הוא, מפני שהדורס מטיל ארס חריף, וסופו לשרוף את בשר הנדרס. ונחלקו בדבר, יש אומרים, שהאיסור הוא מפני שהארס ינקוב את האיברים הפנימיים שכנגד מקום הדריסה. ויש אומרים, שהארס יחלחל בבהמה וסופה למות, ראה 'תוספות' שם מב, א - דיבור-המתחיל דרוסת. וב'מגיד משנה' כאן, קיבל את הדעה השניה ומוסיף, שחז"ל ידעו את טבע הדורסים והנדרסים, היינו דרגת חריפות הארס, וכן

ז. אֵין דְרִיסָה אֲלֹא בִּידּ הַטּוֹרֵף³⁰, אֲבָל בְּרַגְלִיו³¹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ³². וְאֵין דְרִיסָה אֲלֹא בַּצִּפְרָן³³, אֲבָל בְּשֵׁן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. אֲלֹא אִם בֶּן נֶקֶב עַד בֵּית הַחֵלָל³⁴, בּוֹדֵקִין שָׂמָּה נֶקֶב אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים שְׁנִטְרַפֶּת בְּנִקְיָבָתָן. וְאֵין דְרִיסָה³⁵ אֲלֹא בְּכֹנֶת הַטּוֹרֵף³⁶. אֲבָל אִם נָפַל הַדּוֹרֵס וְנִשְׁתַּקְּעוּ צִפְרָנָיו בְּנִטְרָף - אֵין זֶה דְרִיסָה³⁷. וְאֵין דְרִיסָה אֲלֹא מִחַיִּים.

הגידין טריפה שזה גם כן דומה לנטול. אבל רבינו שינה בלשונו, ואמר "כאילו חסר" שרואין את הבשר שנתמסמס כאילו הוא חסר מצד הארס ששרפו, אבל לא כאילו ניטל כל האבר, ואסור לפי שסופו לנקוב בני מעיים, וכן דעת הרשב"א (כסף-משנה).

- י. ואם דרס בסימנין, משיאדימו⁴⁸ - טרפה.¹³
ויריטתן במשהו⁴⁹, פיון שהאדים בהן כל שהוא¹⁴
מחמת דריסה⁵⁰ - טרפה.¹⁵

(48) הסימנים עצמם, אבל אם האדים רק הבשר כנגד הסימנים כשרה, משום שהסימנים קשים והארס שהוטל בבשר שכנגדם אינו שולט בהם, ובהאדימו הסימנים עצמם הרי נגלה ששלט בהם. ובבני מעיים נתבאר בה"ט כשהאדים הבשר כנגדם גם כן טריפה, שם. (49) אפילו בקנה שאינו נטרף אלא בנחתך רובו, בדרוסה נטרף במשהו מפני שהארס מחלחל ושורף (גמרא שם). (50) היינו, אדמומית הבאה מחמת דריסה.

- יא. ספק דרוסה - אסורה⁵¹ עד שתבדק בדרוסה¹⁶
ודאית⁵². כיצד? ארי שנכנס לבין שורים, ונמצא¹⁷
צפרן⁵³ בגבו של אחד מהן - חוששין שמא ארי¹⁸
דרסו, ואין אומרים שמא פתל נתחבף⁵⁴. וכן שועל¹⁹
או נמיה שנכנס לבין העופות, והוא שותק והן²⁰
מקרקריין⁵⁵ - חוששין שמא דרס. אבל אם היה הוא²¹
נוהם והם מקרקריין - מיראתו ומנהימתו הן²²
מקרקריין. וכן אם קטע ראש אחד מהן - הנה נח²³
רגזו. וכן אם שתק הוא והם - אין חוששין; שאלו²⁴
הזיק - היו מקרקריין.²⁵

(51) שחוששין לספק דרוסה כשמואל, שם. (52) מוסב על הבדיקה שהיא נעשית באותו האופן כמו שבודקים בדרוסה ודאית, והיינו שבודקים את כל החלל כמ"ש בה"ח. אבל איסורה עד שתבדק הוא רק מטעם ספק טריפה. וראה רדב"ז מכת"י. (53) תלוש (רש"י). (54) השור, וציפורן זו בכותל היתה. ואע"פ שהציפורן לא נשלפה (ראה הערה לח) חוששים שמא דרס גם בציפורן אחרת. ראה ט"ז יו"ד סי' נז. (55) שם.

- יב. ספק שנכנס⁵⁶ לכאן טורף או לא נכנס, או²⁶
שראינו⁵⁷ ולא נודע אם זה מן הטורפין או אינו מן²⁷
הטורפין - אין חוששין⁵⁸. וכן עוף⁵⁹ שנכנס לבין²⁸
העצים או לבין הקנים, ויצא וראשו מנשף דם או²⁹
צוארו - אין חוששין לו שמא נטרף, אלא אומרים³⁰
שמא בעצים נזקק⁶⁰.³¹

(56) שם. (57) שם. (58) שספק אם היה במציאות או לאו, אפילו בספק דרוסה מקילין. ואינו דומה לארי שנכנס לבין השוורים שהטורף נתחזק במציאותו, ואין ספק כ"אם במכה, אם היא מהטורף או לאו (מגיד-משנה בהלכה ג). (59) שם. כאן יש שני ספיקות, אם היה הטורף במציאות, ואף אם תמצי לומר שהיה במציאות, שמא בקנים נפצע, ואף בשל תורה ספיקה לקולא (מגיד-משנה שם).

- אבל אם דרס ונהרג³⁸, ועדין ידו בדרוסה, ולא שמט¹
צפרניו ממנה אלא אחר מותו - אין חוששין לה³⁹.²

(30) הרגל הקדמית. (31) האחוריות. (32) משום דרוסה, שאין הארס של הדורס אלא בידו (שם). (33) לשון הגמרא שם. (34) שאז יש לחוש משום נקובה ובודקין. וגם בדריסה ברגל הדין כן, אלא נקט רבינו מה שיותר מצוי שהשן נוקבת עד בית החלל. (35) שיהיה אסור משום דרוסה אפילו אם לא ניקב. (36) לשון הגמרא שם: אין דריסה אלא מדעת. (37) כיון שנפל ממילא, ולא היה בכוונה - אינו מטיל ארס. (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "ופסקוהו לרישיה", והיינו שנהרג הטורף לגמרי, אבל רש"י גורס: "ופסקוהו לידיה" - שנקטעה ביד שדרסה, עד שלא שמט הציפורן, גם כן מותר, שאין דריסה לאבר אחרי שפסקה חיותו (לחם-משנה). (39) שאין לדריסה אלא לבסוף. הטורף מטיל את הארס בטרפו בשעה שהוא שולף את צפרנו ממנו (שם). ולפיכך מותר אפילו אם האדים הבשר כנגד בני מעיים שאין כאן דרוסה כלל, וכן אם נשחט הנדרס לפני שהדורס הוציא צפרנו (מגיד-משנה).

- ח. וכיצד דין הדרוסה? כל מקום שאמרנו 'חוששין לה' - שוחטין את הנטרף ובודקין כל החלל⁴⁰ שלו³
מכף הירך עד הקרקד⁴¹. אם נמצאת פלה שלמה⁴
מכל מיני טרפות, ולא נמצא בה רשם הדרוסה -⁵
הרי זו מתרת; ואם נמצא בה רשם הדרוסה - הרי⁶
זו טרפה, ואסורה מן התורה⁴².⁸

(40) אפילו בוודאי דרוסה מועילה בדיקה, וכן דעת הרבה פוסקים. ובדיקה לא רק בעוף, שהכשרו בסימן אחד, ואפשר לבדוק את הוושט השלם אחר השחיטה, אלא גם בבהמה, כי אפילו אם שחט במקום הדריסה, אפשר להכיר את האדמיות מפני שהיא מתפשטת ואינה דומה לנקב כל שהוא (מגיד-משנה). (41) ולא כף הירך בכלל, שאפילו האדים שם הבשר כשרה, מכיון שאפילו ניטל לגמרי כשרה (מגיד-משנה). (42) ראה ה"ב. כוונתו לומר, שהיא היא "טריפה" הכתובה בתורה.

- ט. אי זה הוא רשם הדרוסה? שיאדים הפשור כנגד⁹
בני מעים⁴³. ואם נמוק הפשור⁴⁴ כנגד בני מעים⁴⁵
עד שנעשה בפשור שהרופא גוררו מן התבורה⁴⁶ -¹⁰
רואין אותו הפשור כאלו חסר⁴⁷, וטרפה.¹²

(43) וכן אם האדים הבשר כנגד כל אבר שנטרפת בו בהמה טריפה, שסוף הארס לחלחל ולנקוב האבר הנטרף, שהרי הבדיקה לא רק כנגד בני מעיים אלא כל הגוף מכף הירך ועד הקדקד. ורבינו אחז בלשונו כנגד בני מעיים, שרוב הטריפות הם בבני מעיים (כסף-משנה). (44) מימרא של רב, בחולין נג, ב - נתמסמס הבשר. (45) ורש"י שם מפרש, נתמסמס הבשר שלא כנגד בני מעיים, אלא במקום שאם ניטל טריפה. (46) בגמרא שם: שהרופא גוררו ומעמידו על בשר חי, ופירש רש"י: אם בא לרפאותו, גוררו ומשליכו עד הבשר החי. (47) בגמרא: כאילו אינו, ורש"י פירש שהוא כנטול, ואם יש טריפות בניטל כולו, כגון צומת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ט"ו מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) וצריך בדיקה בסימנים, אם אין נקב בושט מחמת הנזק בעצים, שם כח, ב.

ד. המוח עצמו שנקב או נתמעף והקרום קיים - 15
כשרה. ואם נשפף פמלים או נמס בדונג - טרפה¹³. 16

13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להינקב.

ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול 17
שבשמאל בין לחלל קטן שפימין - טרפה. אבל אם 18
נקב בשר הלב ולא הגיע לחללו - מתר. וקנה הלב, 19
והוא המזרק הגדול¹⁴ שיוצא ממנו לראה - הרי הוא 20
כלב, ואם נקב לחללו במשהו - טרפה. 21

14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.

ו. מרה שנקבה וכבד סותמה - מתרת¹⁵. ואם לא 22
נסתם הנקב, אף על פי שהוא סמוך לכבד - טרפה. 23

15) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב.

ז. נזיה¹⁶ שנמצאת במרה: אם היתה כמו גרעינה 24
של תמרה, שאין ראשה חד - מתרת¹⁷; ואם 25
ראשה חד כגרעינת הזית - אסורה, שהרי נקבה 26
אותה כשנכנסה; וזה שלא יראה הנקב, מפני 27
שהגדל¹⁸ פי המפה. 28

16) גרעין. 17) ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. 18) שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין.

ח. קני הכבד¹⁹, והן המזרקין שבו שבהן הדם 29
מתבשל, אם נקב אחד מהן במשהו - טרפה²⁰. 30
לפיכך, מחט שנמצאת בחתוך הכבד²¹: אם היתה 31
מחט גדולה, והיה הקצה החד שלה לפנים²² - 32
בדיוע²³ שנקבה²⁴ כשנכנסה; ואם היה הראש העגל 33
לפנים²⁵ - אומרים: דרך סמפונות הלכה²⁶, ומתרת. 34

19) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם הם המזרקים. 20) והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשארו הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. 21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. 22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. 23) קרוב לוודאי. 24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. 25) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. 26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסימפונות, ולדעת רבינו - טריפה.

ט. היתה מחט קטנה - הרי זה טרפה²⁷; מפני ששני 35

יום שישי ט"ו מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק נשיי

1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי.

א. נקובה כיצד? אחד עשר איברים הן, שאם נקב 1
אחד מהן לחללו² במשהו - טרפה. ואלו הן: תרפין 2
הושט, וקרום של מוח הראש³, והלב עם הקנה שלו, 3
והמרה, וקנה הכבד⁴, והקבה, והפרס⁵, והמסס⁶, 4
ובית הפוסות⁷, והדקיין⁸, והראה עם הקנה שלה⁹. 5

2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 3) תחתון הסמוך למוח. 4) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. 5) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. 6) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האוכלין. 7) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. 8) בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. 9) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות.

ב. תרפין הושט - כבד בארנו שעורו, ושהוא 6
המקום מן הושט שאינו ראוי לשחיטה למעלה מן 7
הושט. אם נקב לחללו במה שהוא - טרפה. 8

ג. שני קרומות יש למוח שפראש. אם נקב העליון 9
הסמוך לעצם בלבד - הרי זו מתרת¹⁰; ואם נקב 10
התחתון הסמוך למוח¹¹ - טרפה. ומשיתחיל המוח 11
להמשך לשדרה, והוא מחוץ לפולין שהן תחלת 12
הערה, והיה לקרומו דין אחר¹². ואם נקב חוץ 13
לפולין - מתר. 14

10) שהטרפות תלוייה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. 11) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלוייה בתחתון. 12) שזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב.

42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים ודבוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכוסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו, כשיש מחט הדם נאחז ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קוצ אפשר שהלחלוחית העבירה את הדם.

26 יג. בהמה שהלעיטה דבר שנוקב בני מעיה, פגון
27 קרט של חליתית⁴⁸ וכיוצא בו - טרפה, שודאי נוקב.
28 ואם היה ספק נוקב⁴⁹ ספק אינו נוקב - תבדק⁵⁰. כל
29 אחד מן בני המעים שפסלת המאכל סובכת בהן,
30 והן הנקראים דקין, שנקב - טרפה⁵¹. ויש מהן
31 מלפפין ומקפין זו לפנים מזו בעגול, כמו נחש
32 שנקבר, ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה. אם נקב
33 אחד מהן לחברו⁵² - פשרה, שהרי חברו מגן עליו.

48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעיים או לא. (51) וניקבו הדקין ששנינו במשנה פירושו כל אחד מהדקין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולן.

34 יד. ומעים שנקבו ולחה⁵³ סותמתן - טרפה; שאין
35 זו סתימה עומדת⁵⁴. בני מעים שפא זאב או פלב
36 וכיוצא בהן ונטלן⁵⁵, והרי הן נקובין אחר שהניחן
37 - תולין בו ומתרת, ואין אומרים: שמא במקום
38 נקב⁵⁶ נקב. נמצאו נקובין⁵⁷, ולא נודע אם קדם
39 שחיטה נקבו אם אחר שחיטה - נוקבין בהן נקב
40 אחר ומדמין לו: אם היה הנקב הראשון כמותו -
41 פשרה⁵⁸; ואם היה בגינהן שני - קדם שחיטה נקב,
42 וטרפה. ואם משמשו הידים בנקב הספק⁵⁹ - פך
43 צריך למשמש בנקב שמדמין לו, ואחר פך עורקין⁶⁰
44 זה לזה.

53) בפנים המעיים יש ריר סמיך דבוק בהם ובדוחק מוציאים אותו. (54) אלא נודדת ממקום למקום. (55) אחר השחיטה. (56) שהיה מתחילה לפני השחיטה נקב הזאב. בגמרא שם מפרש הטעם, על פי הכלל בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת, ואף על פי שיש כאן ריעותא

1 ראשיה חדין, ודאי נקבה. ואם נמצאת בסמפון
2 הגדול שבפכד, והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו
3 נכנס המאכל לפכד - הרי זו מתרת. ובשר פכד
4 שהתליע²⁸ - מתרת²⁹.

(27) בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפנים. (28) שנתהו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמא ניקבו הסמפונות.

5 י. קבה שנקבה, וחלב טהור³⁰ סותם את הנקב -
6 מתרת³¹. וכן כל נקב שהבשר³² או החלב³³ המת
7 באכילה סותם אותו - הרי זה מתר. חוץ מחלב
8 הלב³⁴ והקרום שעל הלב פלו; והמחיצה שבאמצע
9 הפטן המבדלת בין איברי המאכל ואיברי הנשימה,
10 והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא
11 הנקראת טרפש הפכד; והמקום הלבן שבאמצע³⁵;
12 וחלב המעי האחרון³⁶. שבאיברים אלו אין מגזין,
13 לפי שהן קשים³⁷; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו
14 פסותם. וחלב חיה³⁸ שפגדו בבהמה אסור - אינו
15 סותם³⁹, אף על פי שהוא מתר באכילה.

(30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה. (32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסבין בבשרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (34) והוא החלב שעשוי ככובע ואינו סותם. (35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא, חלב שעל חלחולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהודקים וסותמים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותם.

16 יא. פרס שנקב⁴⁰ - טרפה. ואין לו דבר שישתם
17 אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית
18 הפוסות שנקב אחד מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב
19 אחד מהן לתוך חלל חברו - מתרת⁴¹.

(40) הכרס הפנימית. ורבינו מפרש כרס פנימית זהו כל הכרס כולו. וכרס החיצונה זו היא בשר החופה את רוב הכרס. (41) שחברו מגין עליו.

20 יב. מחט שנמצאת פני בית הכוסות⁴² מצד אחד
21 - פשרה. ואם נקבה נקב מפלש⁴³ לתוך חלל בית
22 הפוסות⁴⁴, ונמצאת טפת דם⁴⁵ במקום הנקב⁴⁶ -
23 טרפה; שודאי קדם שחיטה נקב. אבל אם אין דם
24 במקום הנקב - הרי זה מתר; שודאי אחר שחיטה⁴⁷
25 דחקה המחט ונקבה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף.

יט. הטחול אינו מן האברים שנקיבתו במשהו, ולפיכך לא מנו אותו חכמים בכלל. אלא יש לנקב שלו שעור שאינו שוה בכלו. פיצד? הטחול - ראשו האחד עבה, והשני דק, ככרית הלשון. אם נקב בראש העבה⁷¹ נקב מפלש - טריפה. ואם נקב נקב שאינו מפלש: אם נשאר תחתיו פצע דינר של זהב⁷² - מתר; פחות מכאן - הרי הוא כמפלש וטריפה. אבל אם נקב הדק - פשרה⁷³.

71 אמרו: אין הלכה כר' עזרא שפסק ניקב הטחול טריפה, ומסיימים: "והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שדבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. 72 ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל סף. 73 ובטחול של עוף אין טריפות כלל.

כ. כל אבר שאמרו חכמים בו: שאם נקב במשהו - טריפה, כך אם נטל פלו - טריפה⁷⁴. בין שננטל בחלי או ביד⁷⁵ בין שנברא חסר⁷⁶. וכן אם נברא בשני אברים מאותו אבר - טריפה; שכל היתר - ננטול הוא חשוב⁷⁷. פיצד? נטל אחד מן המעים או המרה⁷⁸ וכיצא בהן⁷⁹, בין בעוף בין בבמה - טריפה. וכן אם נמצא בהן שתי מדרות או שני מעים - טריפה. וכן כל כיצא בהן. אבל אם נטל הטחול או שנמצאו שנים - מתרת; שאינו בכלל המנונין⁸⁰.

74 שהוא חיסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריפות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. 75 טריפה משום נטולה. 76 טריפה משום חסירה. 77 רבינו מפרש, כנטול כאילו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. 78 שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. 79 באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. 80 עם האיברים שניקבו טריפה.

כא. המעי היתר שתטרף בו הפהמה הוא היתר מתחלתו ועד סופו, עד שנמצאו שני מעים זה בצד זה מתחלה ועד סוף כמעי העוף; או שהיה המעי יוצא קענה מן הפד והרי הוא מברל, בין בעוף בין בבמה; אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד משני ראשיו, והרי שניהם מברלין באמצע - הרי זו מתרת, ואין כאן יתר.

שנקובים נמצאו ואולי היה הנקב לפני השחיטה, אין אוסרין מספק ומעמידים את הבהמה בחוקת היתר. 57 ולא היה כאן כלב או זאב שאפשר היה לתלות בהם. 58 שאין דומה הנקב שנעשה לפני השחיטה לנקב שנעשה אחר השחיטה, ואם הנקב החדש דומה לנקב שאנו מסופקים בו, בוודאי שגם הוא נעשה לאחר שחיטה. 59 שמשמוש הידים משנה את צורת הנקב. 60 מסדרים ומדמים.

1 טו. בגי מעים שיצאו לחוץ ולא נקבו - מתרת. ואם 2 נתהפכו⁶¹, אף על פי שלא נקבו - טריפה; שאי 3 אפשר שיחזרו כמות שהיו⁶² אחר שנתהפכו, ואינה 4 חיה⁶³.

61 עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. 62 וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טריפה מטעם נקובה. 63 "ברא הקב"ה באדם כונניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות".

5 טז. המעי האחרון, שהוא שוה ואין בו עקום, והוא 6 שהרעי יוצא בו מן הערוה, והוא דבוק בין עקרי הירכים - הוא הנקרא חלחלת⁶⁴. אם נקב במשהו - 8 טריפה, כשאר המעים. במה דברים אמורים? שנקב 9 לחלל הבטן⁶⁵; אבל אם נקב במקום הדבוק בירכים - 10 מתרת⁶⁶. ואפלו נטל ממנו מקום הדבק פלו - 11 מתרת; והוא שישתיר מארכו בשור כמו ארבע 12 אצבעות⁶⁷.

64 שהרעי מחלחל שם. 65 כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. 66 הואיל וירכיים מעמידות אותה. 67 וכן פירש הר"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתייר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור.

13 יז. העוף - אין לו פרס ולא המסס ולא בית הפוסות; אבל יש לו פנגדן זפק⁶⁸ וקרקבן. וכל 15 הטריפות שוות הן בבמה חיה ועוף⁶⁹. וזפק שנקב 16 גגו במשהו - טריפה. ואי זהו גגו של זפק? זה 17 שיתמח עם הושט שניאריף העוף צוארו. אבל שאר 18 הזפק שנקב - מתר.

68 כיס שהאוכל נקבץ שם. 69 טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה.

19 יח. שני פיסין יש בקרקבן: החיצון אדם כמו פשר, 20 והפנימי לבן כמו עור. נקב זה בלא זה - מתרת, עד 21 שינקבו שניהן במשהו. ואם נקבו שניהן זה שלא 22 פנגדן זה - מתר⁷⁰.

70 ואינו דומה לוושט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהוושט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין כנסים דרך הוושט ויכול להיות שיזדמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חברו. וכתב המגיד

יום ש"ק ט"ז מנחם-אב ה'תשע"ח

פרק שביעי

1 יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה

ד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פֶּשֶׁתָּם מְקוֹם הַנֶּקֶב 16
שְׂבָאָנוֹת בְּשָׂרָה¹⁶; אֲכָל אִם נִסְמָךְ הַנֶּקֶב לְעֵצִים - אֵינוֹ 17
מִגֵּן. וְאִם הָיָה נֶקֶב הָאֲנוֹת דְּבוּק בְּעֵצִים וּבְבָשָׂר - 18
מִתְרַת¹⁷. 19

(16) סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר, שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17) מפני שהבשר מונע את העצם מלהתפרק.

ה. הָאוֹם שֶׁל רֹאֵה שְׂנִמְצָאָת סְמוּכָה לְדִפְּן¹⁸, בֵּין 20
שְׁהַעֲלָתָהּ¹⁹ צִמְחִים²⁰ בֵּין שְׁלֹא הָעֵלָת - חוֹשֵׁשִׁין לָהּ 21
שֶׁמָּא נֶקֶבָהּ²¹. וְכִיצַד עוֹשִׂין בָּהּ? מְפָרְקִין אוֹתָהּ מִן 22
הַדִּפְּן. וְנִזְהָרִין בָּהּ שְׁלֹא תִנָּקֵב²². אִם נִמְצָאָת נְקוּבָה, 23
וְנִמְצָא בְּדִפְּן מִכָּה בְּמִקוֹם הַנֶּקֶב - תּוֹלִין²³ בְּמִכָּה²⁴ 24
וְאוֹמְרִים: אַחֲרֵי שְׁחִיטָה נֶקֶבָה פֶּשֶׁנְּפָרָקָה מִן הַמִּכָּה; 25
וְאִם אֵין מִכָּה בְּדִפְּן - פִּידוּעַ שְׂנִיב²⁵ זֶה²⁵ בְּרֹאֵה הָיָה 26
קִדְּם הַשְׁחִיטָה, וְטָרְפָה. 27

(18) והוא-הדין סרוכה. (19) הריאה. (20) אבעבועות הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן. (21) כיון שנמצאה בה ריעותא. (22) בגמרא: מייתי סכינא דחליש פומיה, ופירש"י פיו חדוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23) דוקא כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם היתה סרוכה במכה וחורץ למכה טריפה, כי מה תועיל המכה לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24) אף אם נמצאה הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין תולין בה כלל. (25) והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך לבדוק את הריאה בנפיחה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה מגיד-משנה וסוף-משנה כאן.

ו. הֲרֹאֵה שְׂנִמְצָאָת בָּהּ מְקוֹם אֶטוּם פֶּל שְׁהוּא²⁶ שְׂאִין 28
הָרוּחַ נִכְנָסָת בּוֹ וְאֵינוֹ נִתְפָּח - הֲרִי זֶה כְּנִקוּבָה, 29
וְטָרְפָה²⁷. וְכִיצַד בּוֹדֵקִין אוֹתָהּ? קוֹרְעִין הַמְּקוֹם שֶׁלֹּא 30
נִתְפָּח בְּשַׁעַת נְפִיחָה. אִם נִמְצָאָת בּוֹ לִחָה²⁸ - מִתְרַת; 31
שְׂמִיחָתָהּ לִלְחָה לֹא נִכְנָסָה שָׁם הָרוּחַ. וְאִם לֹא 32
נִמְצָאָת בּוֹ לִחָה - נִתְנִיחַן עָלֶיהָ²⁹ מֵעַט רֶק אוֹ תֶּכֶן אוֹ 33
פֶּנֶף וְכִיּוּצָא בָּהֶן, וְנִפְחִין אוֹתָהּ. אִם נִתְנַדְּגָה - 34
פְּשָׂרָה; וְאִם לֹא - טָרְפָה, שְׂאִין הָרוּחַ נִכְנָסָת 35
לָשֶׁם³⁰. 36

(26) שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה בנפיחה. (27) מטעם נקובה. (28) מוגלא, בגמרא. (29) על האטום לאחר שנקרע. (30) והרי היא כנקובה, כמבואר למעלה.

ז. רֹאֵה שְׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִכְרָה³¹ פֶּשֶׁנְּפָחִין אוֹתָהּ: אִם 37
נֶכֶר הַמְּקוֹם שְׂמִיחָתָהּ תִּשְׁמַע הִכְרָה - מוֹשִׁיבִין עָלֶיהָ 38

הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותה; וריאה שנשכחה כקיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת וגראית כשתים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

א. שְׁנֵי קְרוֹמֹת יֵשׁ עַל הָרֹאֵה. אִם נֶקֶב זֶה בְּלֹא זֶה² 1
- מִתְרַת; וְאִם נֶקֶבוֹ שְׁנֵי הֵן - טָרְפָה³. אֶפְלוּ נִגְלַד⁴ 2
הַקְּרוֹם הָעֲלִיוֹן⁵ פֶּלּוּ וְהִלֵּךְ לוֹ - מִתְרַת. וְהִקְנָה שְׂנִיב 3
מִן הַחֲזָה וּלְמִטָּה בְּמִשְׁהוֹ - טָרְפָה⁶. וְהוּא הַמְּקוֹם 4
שְׂאִינוֹ רֹאֵי לְשְׁחִיטָה בְּקִנָּה לְמִטָּה. 5

(2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששינוי ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבדודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה.

ב. הַתַּחֲלִיל בְּשְׁחִיטָה וְשַׁחַט פֶּל הַקְנָה וְאַחֲרֵי כֵן נֶקֶבָה 6
הָרֹאֵה וְאַחֲרֵי כֵן גִּמְרַת הַשְׁחִיטָה - הֲרִי זֶה טָרְפָה, 7
הוֹאִיל וְנִקְבָה קִדְּם גִּמְרַת הַשְׁחִיטָה⁷. וְכֵן פֶּל כִּיּוּצָא 8
בְּזָה⁸. 9

(7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה.

ג. אֶחָד מִסְּמִפּוֹנֵי רֹאֵה שְׂנִיב, אֶפְלוּ נֶקֶב לִחְבֵּרוֹ⁹ - 10
טָרְפָה¹⁰. וְרֹאֵה שְׂנִיבָה, וְעֵלָה קְרוֹם בְּמִכָּה וְנִסְתָּם 11
הַנֶּקֶב - אֵינוֹ פְּלוּם¹¹. נֶקֶבָה הָאוֹם שֶׁל רֹאֵה¹², אִף 12
עַל פִּי שְׂדִפְּן סוֹתְמָתָהּ - טָרְפָה¹³. וְאִם נֶקֶבָה בְּמִקוֹם 13
חֲתוּף הָאֲנוֹת¹⁴ שְׁלָה, וְהוּא הַמְּקוֹם שְׂרוּכְבָּת עָלֶיהָ¹⁵ 14
- פְּשָׂרָה. 15

(9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וכסף-משנה. וראה גם לקמן הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שסופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה. והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אונות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ט"ז מנחם-אב - ספר קדושה - הלכות שחיטה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

43 יש כמין סדק באמצעיתה, ונראים כשתיים. (44) אם אין בהם לחה, מים סרוחים או עכורים.
 30 יב. הראה שנתמסמסה - טרפה⁴⁵. כיצד? כגון
 31 שנמצאת שלמה, וכשתולין אותה - תחתך ותפל
 32 חתיכות חתיכות. ראה שנמצאת נקובה במקום שיד
 33 הטבח מממש - מתרת, ותולין בידו ואומרין: מיד
 34 הטבח נקבה אחר השחיטה. נמצא הנקב במקום
 35 אחר, ואין ידוע אם קדם שחיטה או אחר שחיטה
 36 - נוקבין בה נקב אחר ומדמין⁴⁶, כשם שעושים
 37 בבני מעים⁴⁷.

45 שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גורדו
 מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר. והמגיד-משנה
 פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל
 אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך שהרופא
 גורדו, חשבינן ליה כנקוב. (46) נקב לנקב. (47) למעלה
 פרק ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב
 הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה
 ניקב וטריפה.

38 יג. ואין מדמין מראה של בהמה דקה⁴⁸ לראה של
 39 בהמה גסה, אלא מדקה לדקה ומגסה לגסה. נמצא
 40 הנקב באחד מן האבעבועות⁴⁹ - הרי זו טרפה, ואין
 41 אומרין: נקב אבעבוע אחר ונערף, שאין הדבר נבר.

48 שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה. אבל רש"י
 פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונא שהיא
 קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא גדולה.
 49 בגמרא שם מו: אין מקיפין בבועי, ופירש"י: בועה
 שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממשמשת, ואין
 לחלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או
 לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה
 ולראות אם מראה הנקבים שוים, שבבועה העשויה
 להשתנות בכל שעה ושעה, יש לחשוש שמא מראה אחר
 היה ונשתנה. וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר.

42 יד. מחט שנמצאת בראה⁵⁰ - נופחין אותה⁵¹. אם
 43 לא יצא ממנה רוח - בידוע שזאת המחט דרך
 44 סמפונות נכנסה⁵² ולא נקבה. ואם נתחתכה הראה
 45 קדם נפיתה ונמצאת בה המחט - הרי זו אסורה⁵³;
 46 שהדבר קרוב שנקבה⁵⁴ כשנכנסה.

50 כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. (51) שם
 מח: כרבנן המכשירים. ודוקא על ידי נפחת הריאה, וכן
 כתב הר"ף. (52) וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד
 של המחט לפניו. ואינו דומה לכבד, שפסק למעלה פרק ו
 הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפניו טריפה דוודאי
 ניקבה כשנכנסה, משום שסמפוני הריאה רחבים והריאה
 קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת
 לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של הריאה
 שהוא רך. (53) אפילו הראש העגול לפניו, והקצה החד
 לחוץ - טריפה. (54) שדרך הושט לבלוע, ואין דרך הקנה
 לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה.

1 רק או תכן וכיצא בו³². אם נתנדנד - בידוע שהיא
 2 נקובה, וטרפה. ואם לא נפר המקום - מושיבין
 3 אותה במים פושרין ונופחין אותה. אם בקבק³³
 4 המים - טרפה³⁴; ואם לאו - בידוע שקרום התחתון
 5 בלבד נקב, והרוח תנהג³⁵ בין שני הקרומות, ומפני
 6 זה ישמע בה קול דממה בשעת נפיתה.

(31) כגון נוצה. (32) כשכש. גירסא אחרת: "אם בצבין",
 מלשון נדנדו. (33) בידוע שהיא נקובה. (34) הולכת.
 (35) שם. רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשורי.

7 ח. זה עקר גדול יהיה בידך³⁶: שכל ראה שנופחין
 8 אותה בפושרין ולא יבקבק המים - הרי היא שלמה
 9 מקל נקב.

(36) שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן
 נימות.

10 ט. ראה שנשפכה קתיתון, וקרום העליון שלה קנים
 11 שלם בלא נקב: אם הסמפונות עומדים במקומם
 12 ולא נמוחו - פשרה; ואם נמוח אפילו סמפון אחד
 13 - טרפה³⁷. כיצד עושים? נוקבין אותה ושופכין
 14 אותה בכלי שהוא שוע באכר³⁸ וכיצא בו. אם
 15 נראה בה חוטין לבנים - בידוע שנמוקו הסמפונות,
 16 וטרפה; ואם לאו - בשר הראה בלבד הוא שנמוק,
 17 וכשרה³⁹.

(37) מחופה עופרת וחלק. (38) שם: ריאה שנימוקה וקרום
 שלה קיים, כשרה. (39) שם מח. העלתה צמחים.

18 י. ראה שנמצאו בה אבעבועות⁴⁰: אם היו מלאים
 19 רוח, או מים זפים, או לחה הנמשכת בדבש וכיצא
 20 בו, או לחה יבשה וקשה אפילו פאבן⁴¹ - הרי זו
 21 מתרת; ואם נמצאת בהן לחה סרוחה או מים
 22 סרוחין או עכורין - הרי זו טרפה. וכשמוציא
 23 הלחה ובודק אותה - צריך לבדק הסמפון
 24 שתחתיה⁴². אם נמצא נקוב - טרפה.

40 בגמרא שם: טיגרי, כלומר קשים כאבן. (41) שתחת
 האבעבוע, הואיל שהוא מקום מקולקל, יש לחשוש שמא
 ניקב הסמפון, ואין שם בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה
 שנשפכה קתיתון בהלכה הקודמת, ובוה מסולקת קושיית
 הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה. ראה במגיד-משנה. (42) לא
 שוא מלאים מים זכים, לא שוא מים סרוחים. ודוקא שהן
 נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים כאבן, אפילו סמוכים
 אהרדי כשרה (מ"מ).

25 יא. ראה שנמצאו בה שתי אבעבועות סמוכות זו
 26 לזו - טרפה⁴³; שהדבר קרוב הרבה שיש נקב
 27 ביניהן, ואין להן דרך בדיקה. היתה אחת ונראה
 28 בשתיים - נוקבין האחת. אם שפכה לה האחרת -
 29 אחת היא ומתרת⁴⁴, ואם לאו - טרפה.

למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין.

יט. ארבע מראות מתרות יש בה, ואלו הן: שחורה ככחול⁶⁶, או ירקה כחציר⁶⁷, או אדמה⁶⁸, או כמראה הכבד. ואפילו היתה הריאה כלה טלאים טלאים נקודות נקודות מארבע מראות אלו - הרי זו מתרת.

(66) צבע כחול כמראה לאזור. (67) בגמרא שם ככרתי, ותרגום של חציר כרתי. (68) בין כולה בין מקצתה. וכן נראה מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו', וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה אלא אם כן נשתנה המראה בריאה כולה.

כ. עוף שנפל לאור⁶⁹ והוריק לבו⁷⁰ או כבדו⁷¹ או קרקבנו או שהאדימו המעים⁷² שלו בכל שהוא⁷³ - הרי זו טרפה. שפל הירקים שהאדימו או האדמים שהוריקו מחמת האור בעוף - הרי הן כמי שנטלו, וטרפה⁷⁴. והוא שיעמדו במראה זה אחר ששלקו אותן מעט⁷⁵ וממרסין בהן⁷⁶.

(69) משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה ובשרה. (70) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו. (71) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו טריפה. אבל הרשב"א ב"תורת הבית" כתב: שאינו מחזור, שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו שאמרו: שיעור ירוקתן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין הנקב פוסל בה, אין ירוקתה במשהו אלא אם כן הוריקה כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלם כנגד בני מעיים אלא כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה, שאם ניטל כל מקום ירוקתה תהא תלושה ממקומה. ואפשר שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו. אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור הירקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה. (72) שמתולדותם הם ירוקים. (73) בגמרא שם: שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן. מה נקובתן במשהו, אף ירוקתן במשהו. (74) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחור ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט מעט, וסופו שיירקב וינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקובתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטרופות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירקות דומה לנקב, דנקב אינה טריפה עד

טו. תולעת שהיתה בראה ונקבה ויצאה, והרי הריאה נקובה בתולעת - הרי זו מתרת; חזקתה שאחר שחיטה תקב ותצא. יש שם⁵⁵ מראות, שאם נשתנה מראה האבר לאותו המראה הרע - הרי הוא כנקוב. שאותו הבשר שנשתנו מראיו למראה זה - כמות הוא חשוב⁵⁶, וכאלו הוא הבשר שנהפך עינו אינו מצינו. וכן הוא אומר: ומחית בשר חי בפשאת. וביום הראות בו בשר חי. מפלל, ששאר הבשר שנשתנה אינו חי.

(55) כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו, ראה הלכות יסודי התורה פרק א הלכה א. (56) זהו טעם כולל לכל המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

טז. ראה שנשתנו מראיה, בין מראה כלה בין מראה מקצתה: אם נשתנית למראה המת, אפילו נשתנית כלה - מתרת; ואם נשתנת למראה האסור, אפילו כל שהוא - טרפה; שהמראה האסור כנקב הוא חשוב⁵⁷, כמו שבארנו⁵⁸.

(57) ונקב פסול אפילו בכל שהוא. (58) בהלכה הקודמת.

יז. וחמש מראות אסורות יש בראה, ואלו הן: שחורה כדיו, או ירקה⁵⁹ כעין פשות, או כעין חלמון ביצה⁶⁰, או כעין חריע⁶¹, או כמראה הבשר. וחריע הוא הצבע שצובעים בו הבגדים, והוא דומה לשערות אדמות מעט ונטות לירוקה.

(59) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל כמה גווניו, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום, צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. (60) שהוא מראה ירוק, שם. (61) בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם פירש, מוריקא כרכום, ובנדה נא: פירש חריע כרכום. וכן פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע מוריקא. ובפירוש המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב: "והירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל קרטום".

יח. נמצאת כעין חריות של דקל⁶² - אוסרין אותה מספק⁶³, שזה קרוב למראה האסור⁶⁴. וכל המראות האלו אין אוסרין בהם עד שנופחים אותה וממרס בה פידו. אם נשתנית למראה המת - מתרת⁶⁵; ואם עמדה בעיניה - אסורה.

(62) בחולין מז: האי ריאה דמיא לאופתא טריפה, ומפרש רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש בכמה מקומות אופתא - בקעת. (63) שיש שתי לשונות בגמרא בפירוש המילה "דמיא", אם דומה במראהו או במישוש, ולא הוכרעה הלכה כמי. (64) נוטה מעט לאדמיות או לצהוב. (65) כן כתוב בשם רבינו האי גאון: וששאלתם מראות אסורות בריאה כשנפחין אותה מתהפכת

וְהַפְנִימִי אָדָם, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בְּבִהֶמָה - הֲרִי הוּא 9
כָּאֵלֹ אֵינוֹ⁸¹, וּטְרֵפָה. 10

77) בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים". ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים. 78) שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכו'") ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הר"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעיים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראיהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם). 79) דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדעת הר"ף. 80) ומתולדתו הפנימי לבן, והחיצון אדום ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבהמה - שלגבי ושט אין הבדל בין עוף לבהמה. 81) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת.

שיעבור לחלל, שאם לא עבר לחלל יכולה להתרפאות ולחיות, מה-שאין-כן בהוריקו כיון שלקה האבר, מתחלחל מעט מעט, ואע"פ שלא הגיע לחלל עכשיו, מכות האש עשויה לרדת למטה למטה ולנקוב, אלא שעתה אינו ניכר. ולפי זה, בלב וקורקבן טריפה אפילו הירקות היא רק עליהם מבחוץ. 75) גמרא שם: ירוקים שהאדימו ושלקו והוריקו כשרים, אבל רבינו מפרש שהוא-הדין אדומים שהוריקו ושלקו וחזרו והאדימו כשרים, משום האי טעמא גופא, ששינוי המראה בא מחמת העשן, שהעשן עושה מירוקים אדומים, ולפעמים מאדומים ירוקים, ראה מגיד משנה. 76) כלומר, ממשמשים בהם פן יעבור המראה. כסף-משנה. והראה מקורו משם נ. ממשמש בהו ואדימו.

1 כא. כל עוף שנמצאת הפכד שלו כמראה בני מעיים⁷⁷, או שנשתנו שאר בני מעים, ועמדו בשנוין אחר שליקה ומריסה כמו שבארנו - בידוע שנפל לאור⁷⁸ ונחמרו בני מעיו, וטריפה. ולא עוד, אלא בני מעים של עוף שלא נמצא בהם שנוי⁷⁹, וכשנשלקו נשתנו והאדימו הירקים והוריקו האדומים - בידוע שנפל לאור ונחמרו בני מעיו, וטריפה. וכן הושט שנמצא העור החיצון שלו לבן⁸⁰

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט מנחם-אב תשע"ח

יום ראשון י' מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רמא. רמב.

ועל הרקב בפני עצמו". וענן דבר זה, שכל-הממשכן כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצות לא-תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן פלים רבים שכל אחד מהם עושין בו אכל נפש — חייב על כל-פלי ופלי, כגון שמשכן כלי טחינה וכלי אפייה וכלי לישא. וזה ממה-שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי שחבל בגד אלמנת ראובן ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי שהוא עובר על כל-בגד ובגד. אבל ענין הדבר כמי שחבל שני פלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין אחד מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם נאמר כיון שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם ככלי אחד ויהיה חייב משום כלי אחד; או כיון שהם שני פלים — חייב על כל-אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו שהוא חייב עליהם משום שני פלים, אף-על-פי שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורקב, שאין טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורקב יהיה כמי שחבל ערבת הלישה וספין השחיטה שהם שני פלים שכל-אחד מהם מיוחד למלאכתו, וזהו ענין אמרם: וחיוב משום שני פלים, לא שהן שתי מצות. וזה לשון ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארת' לך, אמרו: "מה רחים ורקב מיוחדין שני פלים ומשמשין מלאכה אחת

11 המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהירו מלמשכן 12 אלמנה בין עניה בין עשירה, והוא אמרו: "ולא תחבל 13 בגד אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה (בבא מציעא 14 פרק ט משנה יג): "אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא 15 עשירה אין ממשכנין אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד 16 אלמנה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא 17 מציעא (שם). 18 המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהירו מלמשכן 19 פלים שמשמשים בהם בני אדם בהכנת מזונותיהם, 20 כגון פלי הטחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת 21 בעלי החיים וזולתם ממה-שפוללו שם דבר שעושים בו 22 אכל נפש, והוא אמרו ותעלה: "לא-יחבל רחים ורקב 23 (החלק העליון — ה"רוכב" — של הרחים) כיון נפש הוא 24 חבל" (שם, ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורקב 25 בלבד, אלא כל-דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר: 26 כיון נפש הוא חבל". ונשאר שנבאר לך כאן אמרם: "וחיוב 27 משום שני פלים, שנאמר: "לא-יחבל רחים ורקב", 28 שאפשר לחשוב על-פי זה שהן שתי מצות, וכל-שכן 29 באמרם (בבא מציעא קטז): "וחיוב על הרחים בפני עצמן

מתוך מהדורת חזק

הלֵוָה עֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסִּפִּים לִהְיוֹת נֶחֱמָס, וְהִנֵּה זֶה
דֹּמָה לְאוֹנָאָה שְׁעוֹבֵר הַמֵּאֲנָה, לֹא הִמָּתְנָהּ. לְפִיכָךְ בָּא
הֵלָא גַם לֵלֵוָה שְׁלֹא יִלְוֶה בְּרִבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
"לֹא-תִשָּׂיף לְאַחִיד נֶשֶׁף כֶּסֶף נֶשֶׁף אֶכֶל" (דברים כג, כ),
וּבֵא הַפָּרוֹשׁ: לֹא תִנָּשֵׁף לְאַחִיד. וּבְפָרוֹשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא
בְּבֹא מְצִיעָא (עה): "לֵוָה עֹבֵר מִשּׁוֹם לֹא-תִשָּׂיף וּמִשּׁוֹם
וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל" (ויקרא יט, יד), כִּמוֹ שֶׁנִּבְאָר
כְּשֶׁנִּזְכָּר אוֹתָהּ מִצְוָה (לֹא תַעֲשֶׂה רָצוֹן).

יום רביעי י"ג מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רלז.

הַמִּצְוָה הָרִל"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַתְּעַסֵּק
בְּהִלּוּת הַרְבִּית בֵּין הִלּוּה וְהַמְלִיחָה, שְׁלֹא נַעֲרֵב לְאַחִיד
מִהֶם, וְלֹא נַעֲדִי לָהֶם. וְלֹא נִכְתַּב בִּיגִיָּהם שֶׁטֶר כְּמֵה
שֶׁהִסְקִימוּ עָלָיו מַעֲנִיגֵי הַרְבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
"לֹא-תִשְׁמִימוֹן עָלָיו נֶשֶׁף" (שמות כב, כד). וְלִשּׁוֹן גִּמְרָא
כְּבֹא מְצִיעָא (עה): "עֲרֵב וְעָדִים אֵינָם עוֹבְרִין אֶלָּא
מִשּׁוֹם: "לֹא-תִשְׁמִימוֹן עָלָיו נֶשֶׁף", אֶף-עַל-פִּי שֶׁבֹא
בְּמִתְעַסְקִים בִּיגִיָּהם — הָרִי הוּא כּוֹלֵל גַּם אֶת-הַמְלִיחָה,
וְלִפְיָכֵךְ יִהְיֶה הַמְלִיחָה בְּרִבִּית עֹבֵר עַל שְׁשֵׁה לְאוֹיִן:
הָאֶחָד — לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה, וְהַשֵּׁנִי — אֶת-כֶּסֶף
לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף, וְהַשְּׁלִישִׁי — וּבְמִרְבִּית לֹא-תִתֵּן
אֶכֶלָּךְ, וְהָרִבְעִי — אֶל-תִּתֵּן מֵאֲתוֹ נֶשֶׁף, וְהַחֲמִישִׁי —
לֹא-תִשְׁמִימוֹן עָלָיו נֶשֶׁף, וְהַשְּׁשִׁי — וְלִפְנֵי עוֹר לֹא-תִתֵּן
מִכְשָׁל. וְשֵׁם אָמְרוּ: "וְאֵלּוֹ עוֹבְרִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה: הַמְלִיחָה,
וְהִלּוּה, הָעֲרֵב, וְהָעָדִים; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵף הַסּוֹפֵר —
עוֹבְרִין עַל בִּל-תִּתֵּן, וְעַל בִּל-תִּתֵּן מִמֶּנּוּ, וְעַל לֹא-תִהְיֶה
לוֹ כְּנֶשֶׁה, וְעַל לֹא-תִשְׁמִימוֹן עָלָיו נֶשֶׁף, וְעַל וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
תִתֵּן מִכְשָׁל". וּבְגִמְרָא: "אִמֵּר אַבִּי: מִלּוֹה עֹבֵר בְּכֶלֶן,
לֵוָה עֹבֵר מִשּׁוֹם לֹא-תִשָּׂיף וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל:
עֲרֵב וְעָדִים אֵין עוֹבְרִים אֶלָּא מִשּׁוֹם לֹא-תִשְׁמִימוֹן עָלָיו
נֶשֶׁף". וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה (הַמְלוּה בְּרִיבִית) — אִם הָיָא
רְבִית קְצוּצָה (רִיבִית מִמֶּשׁ, שִׁפְסָקוּ — קִצְצוּ — אֵת שִׁיעוּרָה
מִרָאשׁ. לַעֲוֹת "אִבֵּק רִיבִית") — מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִיָּדוֹ
וּמִחֲזִירִים לָזֶה שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְקַחָה הַרְבִּית.

יום חמישי י"ד מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות עשה קצח.

הַמִּצְוָה הַקִּצְ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְבַקֵּשׁ רְבִית מִן
הַגּוֹי וְאֵז נִלְוֶהוּ, כִּדִּי שְׁלֹא נַעֲזוֹר לוֹ וְלֹא נִחְנְהוּ אֶלָּא
נִזְקִי, אֶפְלוּ בְּהִלּוּתָהּ בְּרִבִּית שֶׁנִּתְּנָה עָלָיו כְּזֶה שֶׁהִזְהִירוּ
מִלְּעֲשׂוֹתָ עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לִנְכָרִי
תִּשָּׂיף" (דברים כג, כא), לְפִי שֶׁבֹא לָנוּ הַפָּרוֹשׁ הַמִּקְבֵּל
שְׁנֵה צוּי, לֹא רְשׁוּת. וְהוּא אָמְרָם בְּסִפְרֵי (פִּרְשַׁת כִּי תִצָּא
שֵׁם): "לִנְכָרִי תִשָּׂיף — זֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה; וְלֹא-חִיד לֹא תִשָּׂיף

וְחִיבִין עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כֶּף כָּל-שְׁנֵי
כָּלִים שֶׁמִּשְׁמָשִׁין מִלֵּאכָה אַחַת חִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ
וְעַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ". עֲנִין הַדָּבָר וּבִאֲוִירוֹ: אֶף-עַל-פִּי
שֶׁמִּשְׁמָשִׁין מִלֵּאכָה אַחַת חִיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה
בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְאִם עֹבֵר וּמִשְׁפֵּן — מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ וְיוֹשֵׁב
לְכַעֲלִי, וְאִם אֶבֶד אוֹ נֶשֶׁף קֶדֶם שִׁיחֲזִירוֹנוּ — לֹקָה.
וְכֵן הָדִין בְּבִגְד אֱלִמָּה וּבְכֵר נִתְבָּאָרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּפָרָק
ט' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

יום שני י"א מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רלה.

הַמִּצְוָה הָרִל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַלּוֹת
בְּרִבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת-כֶּסֶף לֹא-תִתֵּן לוֹ
בְּנֶשֶׁף (בְּצוּרָה כּוֹז הַנוֹשֶׁכַת גַּם מִמּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה בְּכָלל הַחוּב)
וּבְמִרְבִּית (שֶׁהַפִּירוֹת מִתְרַבִּים וּמִתּוֹסַפֵּת כְּמוֹת שֶׁלֹּא הִיָּה
בְּכָלל הַחוּב) לֹא-תִתֵּן אֶכֶלָּךְ" (ויקרא כה, לז). וְשְׁנֵי לְאוֹיִן
אֵלּוּ בָּאוּ בְּעִנְיָן אֶחָד (וְנִאֲמָרוּ) לְחִזּוּק (לִיתֵּר תּוֹקֶף),
שֶׁהַמְלִיחָה בְּרִבִּית יִהְיֶה עֹבֵר בְּשְׁנֵי לְאוֹיִן. לֹא שֶׁהֵם שְׁנֵי
עֲנִינִים (אֵף שֶׁבִּפְשׁוּטוֹת הַכְּתוּבִים מְדוּבָר בְּשְׁנֵי עֲנִינִים: "נֶשֶׁף" —
רִיבִית מִמּוֹן וְ"תְרִבִּית" — רִיבִית הָאוֹכֵל —), לְפִי שֶׁהִנָּשֵׁף הוּא
הַרְבִּית וְהַרְבִּית הוּא הַנֶּשֶׁף. וּבְגִמְרָא כְּבֹא מְצִיעָא (ס):
אָמְרוּ: (אֵף שֶׁהַמְקוּבֵּל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבִּי מִמּוֹן בְּמִילַת "נֶשֶׁף"
וּבְאוֹכֵל "תְּרִבִּית" בְּכָל זֹאת) אִי אִתָּה מוֹצֵא נֶשֶׁף בְּלֹא תְּרִבִּית
וְלֹא תְּרִבִּית בְּלֹא נֶשֶׁף (כִּי בְּמִצִּיאוֹת הַדְּרָבִים שִׁיכִים בְּשְׁנֵי
סוּגֵי הַרִיבִית), וְלָמָּה חִלְקוּ הַכְּתוּבִים לְעֹבֵר עָלָיו בְּשְׁנֵי
לְאוֹיִן. וְשֵׁם אָמְרוּ "דְּאוֹרִיתָא נֶשֶׁף וְתְּרִבִּית חִדָּא מִלְּתָא
נִנְהוּ (דְּבַר אֶחָד הֵם)". וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְּׁתָּא דְּתִיב,
אֶת-כֶּסֶף לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבְמִרְבִּית — קָרִי בֵּה
26 (הַמִּילִים "נֶשֶׁף וּמִרְבִּית" נִקְרָאִים מִלְּעִיל וּמִלְּרַע): אֶת-כֶּסֶף
לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבְמִרְבִּית, וּבְנֶשֶׁף וּבְמִרְבִּית לֹא-תִתֵּן
אֶכֶלָּךְ, וְיִהְיֶה כָּל-הַמְלִיחָה בְּרִבִּית כֶּסֶף אוֹ פְּרוֹת עֹבֵר עַל
שְׁנֵי לְאוֹיִן, נִסָּף עַל שְׁאָר לְאוֹיִן שֶׁבֹאוּ גַם בֵּן בְּמִלּוּה,
לְחִזּוּק, לְפִי שֶׁכְּבֵר נִכְפַּל לֹא זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר וְאָמְרָ:
"אֶל-תִּתֵּן מֵאֲתוֹ נֶשֶׁף וְתְּרִבִּית" (שם, לו) וְנִתְבָּאָר בְּגִמְרָא
כְּבֹא מְצִיעָא (סא), שֶׁגַּם לֹא זֶה לְמִלּוּה הוּא, אֶלָּא
שֶׁכָּל-אֵלּוֹ לְאוֹיִן יִתִּירִי, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּכָלֵל הַתִּשְׁעִי, לְפִי
שֶׁכָּלֵם בְּעִנְיָן אֶחָד נִכְפְּלוּ, וְהוּא שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַלּוֹת
בְּרִבִּית. וּבְכֵר נִתְבָּאָרוֹ דִּינִי מִצְוָה זֶה בְּפָרָק ה' מִבְּבֹא
מְצִיעָא.

יום שלישי י"ב מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רלו.

הַמִּצְוָה הָרִל"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ גַם הִלּוּה מִלְּלוֹת
בְּרִבִּית. לְפִי שֶׁאֵלּוֹ לֹא בָּא לֹא לֵלֵוָה מִלְּלוֹת בְּרִבִּית הִנֵּה
אֶפְשָׁר לְסַבֵּר שֶׁיֵּהָא הַמְלִיחָה עֹבֵר מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹמֵס וְאֵין

יום ש"ק ט"ז מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות עשה רמז.

המצוה הרמ"ו — הצווי שנוצטוינו בדין טוען
ונטען, והוא אמרו יתעלה: "על-כל-דבר-פֿשע וגו' אֲשֶׁר
יאמר כִּי-הוא זֶה" (שמות כב, ח). ולשון המכלתא (פרשת
משפטים שם): "כִּי-הוא זֶה — עד שִׁיזְדָּה בְּמִקְצֵת (חובו
— חייב שבועה)". ובדין זה נכלל כִּל-מֶה שִׁיפֹּל בֵּין בְּנֵי
אָדָם מִן הַטְּעָנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֶׁיֵּשׁ בֵּהֶן הוֹדָא
וְהִפְחָשָׁה. ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ג' (מבבא)
קמא ויִבְרִישׁ (בבא) מְצִיעָא ויִפְרֹק ח', וְגַם בְּפֶרֶק ה' ויִפְרֹק
ו' ויִפְרֹק ז' מְשֻׁבְּעוֹת. ויִמְעָנֵן זֶה שְׁאֵלוֹת רְבוֹת מְפֻזְּרוֹת
בְּמִקְוֵמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

1 — זו מצות לא-תעשה". וגם למצה זו יש תנאים
2 (הגבלות) מדרבנן, שֶׁכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ בְּמִסְכָּת (בבא) מְצִיעָא
3 (ע:).

יום שישי ט"ו מנחם-אב ה'תשע"ח

מצות עשה רמז.

4 הַמְצָוָה הָרַמ"ו — הַצּוּי שֶׁנּוּצְטוּיְנוּ בְּדִין טוּעֵן
5 וְנִטְעֵן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "עַל-כָּל-דְּבָר-פֶּשַׁע וְגו' אֲשֶׁר
6 יֹאמֵר כִּי-הוּא זֶה" (שְׁמוֹת כב, ח). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פֶּרֶשֶׁת
7 מִשְׁפָּטִים שָׁם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שִׁיזְדָּה בְּמִקְצֵת (חֻבּוֹ
8 — חֵיִיב שְׁבוּעָה)". וּבְדִין זֶה נִכְלָל כָּל-מֶה שִׁיפֹּל בֵּין בְּנֵי
9 אָדָם מִן הַטְּעָנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֶׁיֵּשׁ בֵּהֶן הוֹדָא
10 וְהִפְחָשָׁה. ויִכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ג' (מִבְּבֵא)
11 קַמָּא ויִבְרִישׁ (בְּבֵא) מְצִיעָא ויִפְרֹק ח', וְגַם בְּפֶרֶק ה' ויִפְרֹק
12 ו' ויִפְרֹק ז' מְשֻׁבְּעוֹת. ויִמְעָנֵן זֶה שְׁאֵלוֹת רְבוֹת מְפֻזְּרוֹת
13 בְּמִקְוֵמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

לעיל (בעמוד זה) בשם לוי: קא [ו-] בוא ושמע ראייה לפשוט את הספק,
דְּתַנִּי [ו-] ששנה לוי ברייתא ובה נאמר שבית הדשן היה בהר הבית
ובו נשרף בשר פרים ושעירים הנשרפים שְׁאִירָע בּו פֶּסוּל בִּיצִיאָתוֹ
מהעזרה, ולכך אינו נשרף במקומו חוץ לשלוש מחנות, אלא בבית
הדשן שבהר הבית. אומרת הגמרא: וכי איזה פסול אירע בו אחר
שיצא מהעזרה, מֵאִי לֹא — האם אין הכוונה לפסול יִצִיאָה, שיצא
קודם זריקת הדם, ומוכח שיציאה פוסלת בו. דוחה הגמרא: לֹא,
הכוונה כאן היא לפסול טומאה, שנטמא ונפסל, וכן לפסול לִינֵה,
שאחר שהוציאו מהעזרה לן עד למחר ונפסל.
ספק שלישי, אודות טומאת המתעסקים בהוצאת הפרים
והשעירים: בְּעֵי [ו-] נסתפקו רבי אלעזר, פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשִׁעִירִים
הַנִּשְׂרָפִים, שְׁאִירָע רֹבּוֹ שֶׁל הַפֶּר או השעיר, אֲבָל בְּמִיעוּט אֲבָר,
דהיינו שיצא רובו מחוץ לעזרה, ורוב הפר שיצא כולל חלק מאבר
שרובו בפנים, וללא אותו חלק מן האבר שיצא, אין כאן רוב בחוץ,
מֵהוּ שִׁיחֹשֵׁב שִׁיצָא רֹבּוֹ לַעֲנִין שִׁטְמָא אֶת הַמַּתְעַסְקִים בּו, הֵךְ
מִיעוּטָא דְּאֲבָר בְּתֵר רֹבָא שְׁדִינֵן לֵיה, וְהָא לֹא נִפְקָא לֵיה — האם את
מיעוט האבר מטילים אחר רוב האבר, וכאילו כל האבר בפנים,
ונמצא שיש לנכות מן הרוב שיצא את מיעוט אבר זה ואין כאן
רוב, ואין הבהמה מטמאת את המתעסקים בה עד שיצא ממנה
עוד, או דִּלְמָא בְּתֵר רֹבָא דְּהִקְהָא שְׁדִינֵן — או שמא מטילים את
מיעוט האבר שיצא אחר רוב הבהמה שיצאה, והרי רובה בחוץ
ומטמאת את המתעסקים בה.
הגמרא מבארת במה נסתפק. מקשה הגמרא: הֲלֹא פְּשִׁיטָא דְּלֹא
שְׁבִקִינֵן רֹבָא דְּהִקְהָא וְאִלֵּינֵן בְּתֵר רֹבָא דְּאֲבָרִים — שאם יש לנו
נידון לאן לשייך את מיעוט האבר, לרוב הבהמה או לרוב האבר,
פשוט הוא מששייכים אותו אחר רוב הבהמה, והרי רובה בחוץ
והיא מטמאת את המתעסקים בה, ובמה נסתפק. מרצת הגמרא:
אִלָּא סְפִיקוּ הוּא בִּאֹפֶן שְׁאִירָע חֲצִיו שֶׁל הַפֶּר או השעיר, בְּרֹב אֲבָר,
כלומר, שחצי זה שיצא כולל גם אבר שרובו בחוץ ומיעוטו בפנים,
ויש להסתפק, האם הֵאֱמִינָא דְּאֲבָר שְׁנוֹתֵר בְּפָנִים,

1 שהוציאו מהעזרה לנו עד למחר ונפסלו, ומוכח שלינה פוסלת
2 בהם. דוחה הגמרא: לֹא, הכוונה היא לפסול טומאה, שנטמא
3 ונפסל, וכן לפסול יִצִיאָה, שיצאו קודם זריקת דמים ונפסלו בכך,
4 ופסולים אלו נשרפים בהר הבית.
5 ספק שני לגבי פסול יוצא' בפרים ושעירים הנשרפים: בְּעֵי
6 [ו-] נסתפקו רבי אלעזר, יִצִיאָה מחוץ לעזרה, מֵהוּ שִׁתְּוָעִיל לַפְּסוּל
7 בְּבִשְׂר פְּרִים הַנִּשְׂרָפִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים, שֶׁאִם יֵצְאוּ מִן הָעֶזְרָה
8 לַפְּנֵי זְרִיקַת דָּמִים, נפסלו, והיא דינם כקדשים פסולים הנשרפים
9 בעזרה ואינם מטמאים בגדים.
10 הגמרא מבררת לדעת מי הסתפק. מבררת הגמרא: מֵאִי קְמִיפְעִיָא
11 לֵיה — מה הסתפק, ומה הצד שתפסול בהם יציאה, הלא סופם
12 לצאת מחוץ לעזרה, ואמר רבי יוחנן לעיל (פס), שמתעם זה לא
13 נפסל בשר קדשים קלים שיצא מחוץ לעזרה קודם זריקת דם
14 הקרבן, כיון שסופו לצאת אחר הזריקה. אומרת הגמרא: אֲמַר רַבִּי
15 יְרֵמְיָה בְּרִי אֲבָא, אֲבָן סְפִיקוּ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר אִינוּ אֵלָּא אֱלִיבָא דְּמֵאֵן
16 דְּאֲמַר — לדעת ריש לקיש הסובר (שם) שבשר קדשים קלים שיצא
17 מחוץ לעזרה קודם הזריקה, נפסל, לִפִּי שְׁעָרֵינִי לֹא הִנֵּיעַ וְמִנּוּ לְצִאתָ,
18 ודינו ככל קודש שיצא מחוץ למקומו.
19 מבארת הגמרא את הספק: מִי אֲמָרִין — האם נאמר שאף שבשר
20 קדשים קלים שיצא קודם זריקה נפסל, הִנֵּי מִיָּלָּה — דברים אלו אינם
21 אלא בְּשִׁשְׁר קדשים קלים, דִּאֵין סוּפָא לְצִאתָ כְּחוּקָה, כלומר, שאין
22 מצוה ביציאתו מהעזרה, שהלא אפשר לאוכלו בעזרה, ועל כן כל
23 זמן שלא הותר לצאת דינו ככל קודש שיצא מחוץ למחיצתו
24 שנפסל, אֲבָל הִנֵּי ו-אלו, פְּרִים וְשִׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִים, דְּסוּפָא לְצִאתָ
25 חוּקָה, כלומר, שיש מצוה ביציאתם, ודינם הוא להוציאם
26 ולשורפם, שֶׁמָּא בָּהֶם לֹא יִהְיֶה פְּסוּל יִצִיאָה אִף קודם שנוקד דמם
27 וחל בהם דין יציאה, או דִּלְמָא [ו-] שֶׁמָּא הָקָא נָמִי — גם בבשר פרים
28 ושעירים הנשרפים יש לומר שכיון שלא הִנֵּיעַ וְמִנּוּ לְצִאתָ יש בו
29 פסול יציאה, כבשר קדשים קלים שיצא קודם זריקה.
30 הגמרא דנה אם אפשר לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה

ישעיה פרק סו בא"כ

כ והביאו את כל אחיהם מפל־הגוים | מנחה | ליהוה בסוסים וברכב ובצפים ובפרדים ובפרפרות
על הר קדשי ירושלם אמר יהוה פאשר יביאו בני ישראל את־המנחה בכלי טהור בית יהוה:
כא וגם־מהם אקח לכהנים ולוים אמר יהוה: כג כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר
אני עשה עמדים לפני נאם־יהוה פן יעמד זרעכם ושמכם: כד והיה מדי־חדש בחדשו ומדי שבת
בשבתו יבוא כל־בשר להשתחות לפני אמר יהוה: כה ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים כי כי
תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל־בשר: (פפפ)

רש"י

ומן המובאים אקח כהנים ולוים ולפני גלויים הכהנים
והלויים שבהם ואברור אותן מתוכן ויהיו משמשי לפני
אמר ה' והיכן אמר הנסתרות לה' אלהינו (דברים כט)
כך מפורש באגדת תהלים: (כד) תולעתם. רמה
האוכלת את בשרם: ואשם. בגיהנם: דראון. לשון בזיון,
ו"ת כמין שתי תיבות די ראה, עד דיימרון עליהן
צדיקיא מיסת חזינא:

(כ) ובצבים. הם עגלות מטוקסות במחיצות ואהל
ודומה לו שש עגלות צב (במדבר ז): ובכרכרות. בשיר
משחקים ומכרכרים כמו ודוד מכרכר (שמואל ב ו)
טריפי"ר בלעז ומנחם פירשו לשון כבש כמו שלחו כר
מושל ארץ (לעיל טז): כאשר יביאו. מנחה בכלי טהור
לרצון כן יביאו את אחיהם למנחת רצון: (כא) וגם
מהם אקח לכהנים ולוים. מן העמים המביאים אותם

מצודת ציון

(כ) ברכב. במרכבות: ובצבים. עגלות מכוסות וכן עגלות צב
(במדבר ז): ובפרדים. הם הנולדים מן הסוס והחמור:
ובכרכרות. ברקודים של שמחה וכן ודוד מכרכר בכל עוז
(שמואל ב' י): (כג) מדי. ענינו כמו מתי וכן מדי עברו (לעיל כ"ח):
חדש. כן יקרא ראש החדש וכן מחר חדש (ש"א כ'):
(כד) בפגרי. כן יקראו גופות ההרוגים וכן כפגור מובס (לעיל
י"ד). תולעתם. מלשון תולעת ורימה: ואשם. מלשון אש:
תכבה. מלשון כיבוי: דראון. ענין בזיון וכן לדראון עולם
(דניאל י"ב): לכל בשר. לכל אדם:

עצמם בחזקת ישראל הנה לפני גלוי הכל: (כב) אשר אני עושה. בימים ההם: עומדים לפני. אשר יהיו עומדים וקיימים לפני
ר"ל שיהיה עמידתם לעולם על ידי ולא יכלו עוד כקדמונים: כן יעמוד. כן יתקיים לעולם זרעכם ושמכם כי לא ימחה שם
ישראל עד עולם: (כג) והיה מדי חדש בחדשו. מתי שיהיה ראש חודש והוסיף לומר בחדשו ר"ל בראש חודש עצמו ולא
יעבור הזמן וכן ומדי שבת בשבתו: יבוא כל בשר. ר"ל כל בני אדם אפילו שאר העמים: להשתחות לפני. בבית המקדש:
(כד) ויצאו. העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' יצאו מירושלים לעמק יהושפט לראות בפגרי מחנה גוג ומגוג שפשעו באל
יתברך וחשבו להגלות את ישראל וזה יהיה בתוך אותם שבעה חדשים בעוד שלא קברו אותם וכמ"ש וקברום וכו' שבעה
חדשים (יחזקאל ט): כי תולעתם. הרימה האוכלת בהם לא תכבה: והיו דראון. פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה':

מצודת דוד

(כ) והביאו את כל אחיהם. בני ישראל הרחוקים שלא עלו
עם אחיהם אותם העכו"ם שישאל הם בתוכם כשישמעו
הפלא הגדול שיעשה המקום במחנה גוג ומגוג יביאו את
ישראל בסוסים וברכב וכו' למנחה לה': על הר קדשי. אל הר
קדשי ולתוספת ביאור אמר ירושלים: כאשר יביאו וכו'. בכלי
טהור. כמו שמביאים ישראל את המנחה בית ה' בכלי טהור
כן יביאו העכו"ם את ישראל בבגדים טהורים ונאים
ובמרכבות נאות ומכובדות: (כא) וגם מהם. גם מהמובאים
אקח להיות כהנים ולוים מאותם שיהיו ממשפחת כהונה ולויה
עם כי נשכחת זכרם בהיותם בארץ רחוקה והיו מחזיקים

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

מחנות. ומה להלן בפרה אדומה, ההוא מדמה נעשית למחנותה של
ירושלים, כאמור שם בפסוק שלאחריו (שם יד) 'וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
מִדְּמָה בְּאַצְבָּעוֹ וְהָיָה אֵל נֶכֶח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד', ופתח אוהל מועד
פנה למזרח, ומכאן שההוא נעשית ממזרח לאוהל מועד, שעומד
למזרח ופניו למערב, וכיון שהיתה נעשית מחוץ לשלש מחנות
הרי שנעשתה ממזרח לירושלים,

לדרשה. אומרת הגמרא: מִיָּבֵעֵי לֵיהּ – נצרכות הן תיבות אלו
לְבִדְתָּנָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, נֶאֱמַר בָּאֵן, בפר ושעיר של יום
הכיפורים, 'מחזין למחנה', ונֶאֱמַר לְהֵלֵן בפרה אדומה (במדבר יט א)
'וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל מַחֲזִין לְמַחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ לִפְנֵי', מה (להלן)
[בָּאֵן] בפר ושעיר של יום הכיפורים, שריפתם חוץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת,
ובדלעיל, אָף (בָּאֵן) [וְלֵהֵלֵן] בפרה אדומה, שחיתתה חוץ לְשֵׁלֶשׁ

שיר השירים פרק ד א-ב

א הַנֶּךְ יִפָּה רַעֲיָתִי הַנֶּךְ יִפָּה עֵינֶיךָ יוֹנִים מִבְּעַד לְצִמְתָּךְ שְׁעָרְךָ כְּעֶדֶר הָעֹזִים שְׁגָלְשׁוּ מִהֶרָה גִלְעָד:
ב שְׁנִיךָ כְּעֶדֶר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלָו מִן־הַרְחָצָה שְׁפָלָם מִתְּאִימוֹת וְשִׁפְלָה אֵין בָּהֶם:

רש"י

(א) הנך יפה רעיתי. קילסן ורצן וערבו עליו קרבנותיהם: עד שיפוח היום. שחטאו לפני בימי חפני ופינחס: עיניך יונים. גווייך ומראיתך ודוגמתך כיונה הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צואר כך את נתת שכם לסכול עולי ומוראי: מבעד לצמתך, שערך כעדר העזים. הקילוס הזה דוגמת קילוס אשה הנאהבת לחתן מבפנים לקישורייך שערך נאה ומבהיק כצוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך היא מבפנים למחנותיך ומשכנותיך אף הרקים שביך חביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם, ד"א כאותן שצבאו על מדין בעבר הירדן שהיא בארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים. מבעד. הוא לשון מבפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר אחר כמו (איוב ט) ובעד כוכבים יחתם (יונה ב) הארץ בריחיה בעדי (איוב כח) הבעד ערפל ומבעד הוא הדבר שהוא מבפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד: צמתך. לשון דבר המצמצם השער שלא יפריח לצאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפרש צמתך לשון צומת שתהא התי"ו משורשת בתיבה שא"כ היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה פעולת נקבה או לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו חגה חדש' ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של צמתך שהיא רפה על כרחינו באה במקום ה"א ויהא שם הקישור צמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו כגון שפחה תהפך לומר שפחתו שפחתה, וכן אמה אמתו אמתה, ערוה ערותו ערותה, וכן זה צמה צמתו צמתה צמתי צמתך: שגלשו. שנקרחו גבח מתורגם גלוש כשהבהמות יורדות מן ההר נמצא ההר נקרח וממורט מהם: (ב) שניך כעדר הקצובות וגו'. אף קילוס זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות וסדורות על סדורן כצמר וסדר עדר הרחלים הברורות משאר הצאן בקצב ומנין נמסרות לרועה חכם והגון לזוהר בצמרן שעושין אותן לכלי מילת ומשמרין אותן מעת לידתן שלא יתלכלך הצמר ורוחצין אותם מיום אל יום: שכלם מתאימות. לשון מתום (תהלים לח), אין מתום בבשרי כלומר תמימות אינטכטי"ש בלע"ז: ושכלה. שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדוגמא הזו על שם גבורי ישראל הכורתיים ואוכלים אויביהם בשיניהם סביבותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן העריות שלא יתלכלכו בעבירה ונאמר קילוס זה על שנים עשר אלף איש שצבאו על מדין בקצב ומנין שלא נחשד אחד מהם על העריות שנאמר (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש ואף על הרהור הלב הביאו כפרתן ואף על הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגומר, ולא הברית אחד מהן פרה אחת או חמור אחד:

מצודת ציון

מצודת דוד

(א) הנך. הנה את: יונים. כיונים: מבעד. בפנים כי בעד ענינו דבר המפסיק. כמו הארץ בריחיה בעדי (יונה ב ז), ומבעד הוא הדבר שהוא מפנים לאותו בעד המפסיק: לצמתך. הוא המסוה המכסה את הפנים. כמו גלי צמתך (ישעיה מז ב), והוא יריעה דקה מאד ומראית הפנים נראה דרך בה: שגלשו. ענין מריטת השער, כי גבח הוא (ויקרא יג מא), תרגום אונקלוס גליש הוא: (ב) הקצובות. ענין חיתוך וכריתה. כמו מדה אחת וקצב אחד (מ"א ו כה): מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. רוצה לומר חסרון ופגם ואמר בלשון שכלה מלשון הנופל בבעלי חיים הנשכל מחיה רעה:

(א) הנך יפה רעיתי. כאשר היה נשמע אל החשוק שהיא משתעשעת באהבתו אלי, והפלגת בטחונה בו, שלח אמריו לקלסה, וכה אמר הנך יפה וכו', רוצה לומר יפה היית מאז עודך רעיתי ויושבת עמדי, ועדיין את עומדת ביופיך ולא נפרדה היופי ממך מכל וכל בעבור הצער שעזבתך. והנמשל הוא לאחדים עם המשל, ויאמר על כשרון המעשים: עיניך יונים. מראה עיניך היה מאז כמראה עיני יונים, והנה נסתרות מבפנים להמסך, ובוזה היו ממשיכות אהבה וחשק יותר מאילו היו גלויות מבלי מסוה. והנמשל הוא על החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה, אשר היו נחמדים כיונים וצנועים במעשיהם להסתירם מבני אדם: שערך כעדר העזים.

שער ראשך היה מאז סרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונסרקו בענפי הקוצים, ברדתם ממקום מרעיתם מהר גלעד, וכאילו נסרקו במסרק. והנמשל הוא על הנזירים שהיו בה המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים וכו', שהם סרוקות ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה: (ב) שניך כעדר הקצובות. שניך היו דומות זו לזו בגובה ובעובי, ולבנות היו במראה כמו עדר הדומות זו לזו. כאילו נחתכו כאחת. וכשהם עולים מן הרחצה שמבהיקים בלובן צח: שכולם מתאימות. מוסב על השנים, לומר אשר כל השנים שוות היו כתאומים. ולא היה בהם שכולה, רוצה לומר לא היה נחסר אחד מהם, ולא נפגם ולא נשתנה מראהו. והנמשל הוא על הגבורים אנשי המלחמה אשר היו בה מאז הכורתיים ואוכלים אויביהם, שהיו כעדר השוים במדה המנוקים מן הלכלוך אחר שעלו מן הרחצה. כי כמו כן היו שוים גם המה אלו לאלו, וכולם היו קדושים ומנוקים מן הגזל, ולא נמצא במי מהם נדנוד עושק, לא כדרך גדודי העובדי גילולים:

ז מי שהיו שתי פתי עדים מעידות אותו: אלו מעידים שְׁנֹר שְׁתִּים, ואלו מעידים שְׁנֹר חֲמֹשׁ – בֵּית שְׁמַאי אומרים: נְחַלְקָה הַעֲדוּת, ואין פֶּאֶן נְזִירוֹת. וּבֵית הֵלֵל אומרים: יֵשׁ בְּכָלֵל חֲמֹשׁ שְׁתִּים, שִׁיחָא נְזִיר שְׁתִּים.

פ ר ק ר ב י ע י

א מי שאמר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ, וְאָמַר: וְאֲנִי, וְאֲנִי – כֻּלָּם נְזִירִים. הֵתֵר הָרֵאשׁוֹן – הֵתֵר פֶּלֶן; הֵתֵר הָאֲחֵרוֹן – הָאֲחֵרוֹן מִתֵּר, וְכֻלָּם אֲסוּרִין. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ, וְאָמַר: פִּי כַפּוֹי, וְשַׁעְרִי כַפְּעָרוֹ – הֲרִי זֶה נְזִיר. הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע אֶשְׁתּוֹ, וְאָמְרָהּ: וְאֲנִי – מִפֶּר אֶת שְׁלָה וְשָׁלוֹ קִים. הֲרִינִי נְזִירָה; וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ, וְאָמַר: וְאֲנִי – אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפֵּר.

ב הֲרִינִי נְזִיר; וְאֵתָּה? וְאָמְרָהּ: אָמֵן – מִפֶּר אֶת שְׁלָהּ, וְשָׁלוֹ קִים. הֲרִינִי נְזִירָה; וְאֵתָּה? וְאָמַר: אָמֵן – אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפֵּר.

פירוש ברטנורא

ז אלו מעידים שנדר שתיים. שתי נזירות: ואלו מעידים שנדר חמש. באותה שעה שאתם אומרים שנדר שתיים, אנו מעידים שנדר חמש נזירות. והוא אומר שלא נדר כלל: בש"א נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו ונחבטלו דבריהם ואין כאן עדות כלל: וב"ה אומר יש בכלל חמש שתיים. ויהא נזיר שתיים:

ד א מי שאמר הריני נזיר. כולם נזירים. והוא שהתפס כל אחד מהן בתוך דברי חבירו בכדי שאלת שלום תלמיד לרב, שהוא כדי שיאמר שלום עליך רבי: פי כפוי כו'. והוא שיאמר פי כפוי מין ושערי כשערו מלהגז: ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפיר. שכבר קיים נדרה כשאמר ואני. ואם אשה נדרה בנזיר ושמע אחר ואמר ואני, ואח"כ הפר לה בעלה, אינו מופר לזה שאמר ואני, שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו כמו החכם: ב הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה. ודוקא כי אמר לה בלשון שאלה, כלומר ואת מזה תאמרי תהיה נזירה כמוני אם לאו, או יכול להפיר.

משניות מבוארות – קהתי

והתיר לו נזירותו, הֵתֵר פֶּלֶן – הואיל ונדרו בדרך התפסה, נמצא שכולם נזירים מכוחו של הנדר הראשון, הלכך כשהותר הראשון הותרו כולם; הֵתֵר הָאֲחֵרוֹן – אבל אם המתפס האחרון נשאל על נדרו והותר לו, הֵתֵר הָאֲחֵרוֹן מִתֵּר, וְכֻלָּם אֲסוּרִין – כלומר שחזן מהאחרון כולם חייבים להמשיך בנזירותם. אָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ – את נדרו, וְאָמַר: פִּי כַפּוֹי – כלומר שיהא נזיר מן היין, וְשַׁעְרִי כַפְּעָרוֹ – או שאמר: "שערי כשערו", כלומר שיהא אסור להגזו (ותוספות): ויש מפרשים (על פי הגמרא), שכונת המשנה דווקא אם אמר המתפס במפורש: "פי כפוי מין", או "שערי כשערו מלהגזו" (נזיר בא, ב; רמב"ם, ברטנורא), הֲרִי זֶה נְזִיר – שכן בלשון זה התפס עצמו בנזירותו של הראשון. מי שאמר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע אֶשְׁתּוֹ, וְאָמְרָהּ: וְאֲנִי – שהתפסה עצמה בנזירות בעלה, מִפֶּר אֶת שְׁלָהּ – יכול הבעל להפיר את נזירותה, כשם שהוא מפר כל נדר שיש בו משום עינוי נפש או משום דברים שבינו לבניה, וְשָׁלוֹ קִים – נזירותו קיימת; ואף על פי שתלתה נזירותה בנזירותו, אין הפרתו מבטלת אלא את נזירותה. אבל אם אמרה האשה: הֲרִינִי נְזִירָה; וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ, וְאָמַר: וְאֲנִי – שהתפס עצמו בנזירותה, אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִפֵּר – את נזירות אשתו, שבאמרו "ואני" כבר קיים נזירותה, שהרי אי אפשר שיהיה נזיר אם אינו מקיים נדרה, ולאחר שהבעל מקיים נדרי אשתו, שוב אינו יכול להפיר. ברם, אם אָמַר הַתֵּפִס עצמו בנדרה, ואחר כך הפר לה בעלה, לא הותרה נזירותו אף האחר, שאין הבעל המפר את נדר אשתו עוקר את הנדר מעיקרו כמו החכם המתיר את הנדר, אלא מבטלו מכאן ולהבא, כמו שבארנו כבר במקומות אחדים במסכת נדרים.

י ו ס ו י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

במשנה הקודמת שנינו (בסיפא), שאם נדרה האשה בנזירות, ובעלה התפס עצמו בנדרה, אינו יכול להפיר לה נזירותה, שעל ידי התפסה זו כבר קיים לה את נדרה. והוא הדין אם הבעל נדר בנזירות, ואמר לאשתו, שתהא כמותו, כגון שאמר: "הריני נזיר, ואת!" ואמרה האשה: אמן, אין הבעל יכול להפיר לה נזירותה (נמוא נזיר כב, ב). – משנתנו דנה במי שנדר בנזירות ושאל את אשתו, אם רוצה היא להיות כמותו, ואמרה: אמן; וכן באשה שנדרה בנזירות ושאלה את בעלה, אם הוא רוצה להיות כמותה, ואמר: אמן. – ופנה לאשתו בלשון שאלה: וְאֵתָּה? – כלומר ואת רוצה להיות נזירה כמוני? וְאָמְרָהּ: אָמֵן – היינו שהביעה בזה

י ו ס ו ר א ו י ו

ב א ו ר מ ש נ ה ז

כלל הוא בדיני ממונות, שאם שתי כיתות עדים מכחישות זו את זו, עדותם בטלה, ואין מאמינים לא לזו ולא לזו. ברם, אם כת אחת מעידה, שהנתבע חייב לתובע מאתיים זוז, וכת שנייה מעידה, שאינו חייב אלא מנה, הריהו חייב לשלם לו מנה, שיש בכלל מאתיים מנה. – משנתנו דנה בשתי כיתות עדים המעידות על אדם שקיבל נזירות.

מִי שֶׁהָיוּ שְׁתֵּי פִתֵּי עֲדִים מְעִידוֹת אוֹתוֹ – שתי כיתות של עדים מעידות עליו שנדר בנזירות: אֵלּוּ מְעִידִים שְׁנֹר שְׁתִּים – עדי כת אחת מעידים, שקיבל עליו שתי נזירות, וְאֵלּוּ מְעִידִים שְׁנֹר חֲמֹשׁ – ועדי הכת האחרת מעידים, שקיבל עליו חמש נזירות; והוא שותק, או שאומר שאינו זוכר את נדרו, או שמכחיש אותם ואומר שלא נדר כלל, בֵּית שְׁמַאי אומרים: נְחַלְקָה הַעֲדוּת – יש כאן מחלוקת בין שתי הכיתות, שהרי מכחישות הן זו את זו, וְאֵין פֶּאֶן נְזִירוֹת – שעדותם בטלה. וּבֵית הֵלֵל אומרים: יֵשׁ בְּכָלֵל חֲמֹשׁ שְׁתִּים – אף המעידים שנדר חמש נזירות מעידים שנדר שתיים, שהרי במנין חמש כלול גם המנין שתיים, ונמצא הכל מודים שקיבל עליו שתי נזירות, לפיכך מן הדין, שִׁיחָא נְזִיר שְׁתִּים – וחייב לנהוג שתי נזירות, היינו פעמיים שלושים יום.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנה זו באה ללמדנו, שיכול אדם לקבל עליו נזירות בדרך התפסה, על ידי שמתפס עצמו בנזירות חבירו, כגון אם שמע את חבירו נזיר, ואמר: "ואני כמותך", חלה עליו נזירות. וזה אחד ההבדלים שבין נדרים לשבועות, שהמתפס בשבועה פטור, ואילו המתפס בנדרים חייב. ברם, אין התפסה זו מועילה, אלא אם כן אמר המתפס "ואני כמותך", או "ואני" בלבד, בתוך כדי דיבורו של הנדר. וכן מי שהתפס עצמו במתפס, שאמר "ואני כמותך" בתוך כדי דיבורו של המתפס, אף הוא חייב בנזירות. ו"תוך כדי דיבור" היינו כדי שאלת שלום של תלמיד לרבו, שהוא כדי שיאמר: "שלום עליך רבי". וקבעו חכמים שיעור זה, כדי שיהא פנאי לכל תלמיד הנושא ונותן באיזה ענין, אם יבוא רבו לשם, שיהא שואל בשלומו, וחוזר לעסקיו (תמאיר).

מִי שֶׁאָמַר: הֲרִינִי נְזִיר; וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ – את נדרו, וְאָמַר – בתוך כדי דיבורו, כמו שבארנו לעיל: וְאָמַר – כלומר: "ואני כמותך". שהתפס עצמו בנדרו של הראשון; ושמע אחר, ואמר אף הוא תוך כדי דיבור: וְאָמַר – ואפילו היו הרבה, שכל אחד התפס עצמו בקודמו, תוך כדי דיבורו, כֻּלָּם נְזִירִים – שכן התפסה זו של כל אחד בחבירו מועילה לידור בנזירות. הֵתֵר הָרֵאשׁוֹן – אם הנדר נשאל לחכם

ג האשה שגדרה בגזיר, והיתה שותה ביין, ומטמאה למתים – הרי זו סופגת את הארבעים. הפר לה בעלה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים – אינה סופגת את הארבעים; רבי יהודה אומר: אם אינה סופגת את הארבעים, תספג מכת מדרות.

ד האשה שגדרה בגזיר, והפרישה את בהמתה, ואחר כך הפר לה בעלה; אם שלו היתה בהמתה – תצא ותראה בעדר. ואם שלו היתה בהמתה – החטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם. היו לה מעות סתומים – יפלו לנדבה; מעות מפרשים, דמי חטאת – ילכו ליום המלה,

פירוש ברטנורא

אבל אם אמר הריני נזיר ואת, בניחותא, וענתה אמן, אינו יכול להפר שהרי קיים לה:

ג והיתה שותה יין ומטמאה למתים. ואחר כך הפר לה בעלה: הרי זו סופגת את הארבעים. על שעברה קודם הפרה: תספוג מכת מדרות. מדברי סופרים. ומכות מדרות האמורה בכל מקום, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה. ודוקא בעברה שכבר נעשתה, אבל גבי מצות עשה כגון עשה סוכה ואינו עושה, מול לולב ואינו נוטל, מכין אותו עד שיעשה או עד שתצא נפשו:

ד ואם שלה. כגון שנתן לה אחר במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן. דנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל כולן משועבדים לבעלה: חטאת תמות. ממתנין לה עד שתמות: ונאכלין ליום אחד. כשלמי נזיר שאין נאכלים אלא ליום ולילה: ואין טעונין לחם. שכל שלמי נזיר טעונים לחם, וזו הואיל והפר לה בעלה אין שלמים הללו טעונין לחם: היו לה מעות סתומים. שהפרישתן סתם לקרבנות נזיר, ולא פירשה אלו הם לחטאת ואלו הם לעולה ואלו הם לשלמים: יפלו לנדבה. לחיובת שבמקדש שמשליכים בהם שאר מעות נדבה וקונים מהן קרבנות שכולן עולות: לא נהנין ולא מועלין. לבתחילה אסור ליהנות בהן,

משניות מבוארות – קהתי

סופגת את הארבעים, תספג מכת מדרות – אמנם אין היא חייבת מלקות, משום שלא עברה על לאו שבתורה, אבל הואיל והתכוונה לעשות עבירה בודון ולמרוד בדברי תורה, הרי היא חייבת מכות מדרות, שהן מלקות מדברי סופרים, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו.

הרמב"ם פוסק כרבי יהודה, וכותב בעל "כסף משנה", שלשיטת הרמב"ם לא בא רבי יהודה לחלוק על תנא קמא אלא לפרש את דבריו (הל' נדרים יב, יח).

י ו ש ל י ש

באור משנה ד

האשה שגדרה בגזיר – שקיבלה עליה נזירות, והשלימה זמן נזירותה, והפרישה את בהמתה – שלש הבהמות בשביל הקרבנות שהיא חייבת להקריב לאחר מלאת ימי נזרה, והם: כבש לעולה, כבשה לחטאת, ואיל לשלמים, ואחר כך הפר לה בעלה – את נזירותה, שכל עוד לא נזרק על המזבח דמו של אחד מקרבנותיה, יכול הבעל להפר נזירותה, וכיון שהפר לה, שוב אינה מביאה קרבנותיה, שאין קרבנות הטהרה באים אלא כשהיא נזירה, והרי אין היא נזירה ואינה צריכה לקרבנות; ומה דינם, איפוא, של הקרבנות שהפרישה? אם שלו היתה בהמתה – אם הבהמות שהפרישה היו משל בעלה, כגון שהעמיד בהמות לרשותה, שאם תצטרך להביא קרבנות, תביא מהן, תצא ותראה בעדר – תצא כל אחת מאותן הבהמות שהפרישה ותראה בעדר עם שאר בהמות חולין, שהואיל והפר לה נזירותה, הרי אין היא צריכה לקרבנות, ונמצא שלא היו הבהמות בידה להקדישן, לפי שלא הקנה לה בעלה את הבהמות לשם קרבנות שאינה צריכה להביאם, הלכך לא חלה עליהן קדושה כלל. ואם שלו היתה בהמתה – ואם הבהמות שהפרישה היו שלה, כגון שניתנה לה במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהן (עיין נדרים יא, ח), ונמצא שחלה עליהן קדושה, ולא פקעה מהן על ידי הפרת הבעל, החטאת – הבהמה שהופרשה לחטאת, תמות – סוגרים אותה ברפת ומונעים ממנה מזון עד שתמות, כדן חטאת שמתו בעליה (רש"י). והעולה – הבהמה שהופרשה לעולה, תקרב עולה – בתורת עולת נדבה, והשלמים – הבהמה שהופרשה לשלמים, יקרבו שלמים – בתורת שלמי נדבה, ונאכלין ליום אחד – לא ככל שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, שהואיל והופרשו לשם נזירות דינם כשלמי נזיר, שאינם נאכלים אלא ליום ולילה, ואינן טעונין לחם – שכן שלמי נזיר טעונים לחם, כמו שכתוב בפרשת נזיר (במדבר ו, יט): "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ודקיק מצה

את רצונה לקבל עליה נזירות, מפר את שלו – יכול הבעל להפר נזירותה, לפי שלא אמר לה להיות נזירה, אלא שאל אותה, אם גם ברצונה להיות נזירה, והיא על דעת עצמה קיבלה עליה נזירות, הלכך מפר לה בעלה את נזירותה, ושלו קיים – אבל נזירותו קיימת, אף על פי שהפר את שלה, שלא תלה נזירותו בנזירותה. אמרה האשה: הריני נזירה, ופנתה לבעלה בלשון שאלה: ואתה? – כלומר: ואתה רוצה להיות נזיר כמותי? ואמר: אמן – שהסכים להיות נזיר כמותה, אינו יכול להפר – אין הבעל יכול להפר נזירות אשתו, שהרי קיים לה נזירותה כשאמר "אמן", וכבר הזכרנו, שלאחר שהבעל מקיים נדרי אשתו, שוב אינו יכול להפר אותם.

באור משנה ג

נזיר שעבר על אחת ממצוות "לא תעשה" שהוא חייב בהן, הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "לא יחל דברו", הכולל כל הנדרים, ואחת משום עבירתו על אחד מאיסורי הנזירות שבתורה (ומב"ם הל' נזירות א, ב). מלקיות אלו שהן מן התורה, מספרן ארבעים חסר אחת (דברים כה, ב-ג; משנה מכות ג, י). ויש גם מלקיות מדרבנן הנקראות "מכות מדרות", והן כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה. "ילמה קוראים אותן "מכות מדרות"? שמכים את העבריין מפני שמרד בדברי תורה (שאונו מקיים מצוות נעשה) ובדברי סופרים" (הר"ן בכתובות פקד ד). ויש דעות שונות בענין ההבדל שבין מלקות ארבעים למכת מדרות: יש אומרים, שחכמים עשו חיזוק לדבריהם, והתמירו במכת מדרות במלקות של תורה, שכן מכים את העבריין בלא אומדן ובלא מספר; ויש שמכים אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו דברי חכמים. ויש אומרים, שבמכת מדרות הקלו במלקות של תורה, שאין המלקיות כל כך חזקות, ואין מרדקים בהן ברצועה; ויש גם דעה, שאינן אלא שליש ממספר המלקיות של תורה (עיין "תוספות יום טוב" על משנתנו. וכן "תפארת ישראל" על משנה מכות ג, א).

האשה שגדרה בגזיר – שקיבלה עליה נזירות, והיתה שותה ביין, ומטמאה למתים – כלומר שלא שמרה על איסורי הנזירות שבתורה, הרי זו סופגת את הארבעים – לוקה מלקות ארבעים, והיינו ארבעים חסר אחת, כדן העובר על "לא תעשה" שבתורה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו; ומבואר בגמרא, שאף על פי שבעלה הפר לה אחר כך את נזירותה ביום שבעה, מכל מקום היא לוקה על שעברה לפני ההפירה, שאין הבעל עוקר את הנדר מעיקרו, אלא מבטל אותו מכאן ולהבא. הפר לה בעלה – שכן נזירותה, והיא לא ידעה שהפר לה בעלה, יכול הבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו שלא בפניה, והיתה שותה ביין ומטמאה למתים – לאחר שהפר לה בעלה, אינה סופגת את הארבעים – ואף על פי שלא ידעה שהפר לה בעלה ועברה בודון על איסורי הנזירות, מכל מקום אינה לוקה, לפי שלא היתה כבר נזירה בשעה שהיתה שותה יין ומטמאה למתים, ולא נתחייבה במלקות. רבי יהודה אומר: אם אינה

לא נהנים ולא מועלים בהן; דמי עולה – יביאו עולה, ומועלים בהן; דמי שלמים – יביאו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואינן טעונים לחם.

ה נזרק עליה אחד מן הדמים – אינו יכול להפיר. רבי עקיבא אומר: אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות – אינו יכול להפיר. במה דברים אמורים? בתגלחת הטהרה; אבל בתגלחת הטמאה – יפר, שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מגולת. רבי אומר: אף בתגלחת הטהרה – יפר, שהוא יכול לומר: אי אפשי באשה מגולת.

ו האיש מדיר את בנו בנזיר, ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. כיצד? גלח או שגלחוהו קרוביו, מכה או שמחו קרוביו; היתה לו בהמה מפרשת – החטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום

פירוש ברטנורא

ואם נהנה אינו חייב להביא קרבן מעילה האמור בכל מי שנהנה מן הקדש:

ה נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפיר. דלאחר שנוזק הרם היא יכולה לשנות יין וליטמא למתים, ואין כאן יותר נדר של עניי נפש: רבי עקיבא אומר אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפיר. משום הפסד קדשים: תגלחת טומאה יפר. שצריכים לחזור ולמנות נזירות טהרה, ויכול לומר אי אפשי באשה מגולת, כלומר מעונה ומנועה משתיית יין: אף בתגלחת הטהרה יפר. כדי שלא תצטרך להתנוול בגילוח, דגילוח באשה נזול הוא. ותנא קמא סבר אין גילוח נזול שהרי יכולה לעשות פאה נכרית. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי:

ו האיש מדיר את בנו בנזיר. כשהוא קטן עד שיביא ב' שערות אחר שיהיה בן 12 שנה ויום אחד, וכל דין נזירות עליו ואביו מביא קרבנותיו, ואם נטמא מביא קרבן טומאה. והאי מדיר, שאומר לו תהא נזיר או הרי בני פלוני נזיר, והוא שלא ימחה לא הבן ולא הקרובים. ודבר זה הלכה מפי הקבלה: כיצד גלח או שגלחוהו קרובים. כיצד יעשה האב בקרבנות בומן שגלח הבן ולא קבל הנזירות או שגלחוהו קרובים, או מיחה או שמיחוהו קרובים דבטל הנזירות.

משניות מבוארות – קהתי

– שנטמא למת בתוך ימי נזירותה, והביאה קרבנות הטומאה, כמו שלמדנו בפרק הקודם, **יפר** – יכול הבעל להפיר נזירותה, **שהוא יכול לומר** – הואיל והיא צריכה לחזור ולמנות נזירות בטהרה, יכול הבעל לומר: **אי אפשי באשה מגולת** – אין רצוני באשה נזירה, המונעת עצמה משתיית יין, ומענה את נפשה ומתנוולת על ידי כך, הלכך מפר הבעל את נזירותה. **רבי אומר: אף בתגלחת הטהרה** – אף לאחר זריקת הדמים של קרבנות הטהרה, כל עוד לא גילחה שער ראשה, **יפר** – יכול הבעל להפיר נזירותה, כדי שלא תתגלח, מפני שהוא **יכול לומר: אי אפשי באשה מגולת** – אין רצוני באשה מגולת, שהגילוח באשה נזירה הוא. בגמרא מבואר, שתנא קמא אינו חושש לטענתו זו, שהרי יכולה היא להשתמש בפאה נכרית. אבל לדעת רבי יכול הבעל לטעון, שאף מפאה נכרית אין דעתו נוחה.

יום רביעי

באור משנה ו

לאחר שלמדנו בשתי המשניות הקודמות של נזירות האשה שהיא בטלה על ידי הפרת בעלה, מוסיפה משנתנו ללמד דין דומה של נזירות שבטלה.

האיש מדיר את בנו בנזיר – כל זמן שבנו קטן, עד שהוא מביא סימני נערות לאחר שיימלא לו שלש עשרה שנה ויום אחד, יכול הוא להדירו בנזירות, שאם אמר: "הרי בני פלוני נזיר", או שאמר לבנו: "הרי אתה נזיר", הרי הוא נזיר, וכל דקדוקי נזירות עליו. וזוהי הלכה מפי הקבלה. ודווקא בנזירות, ולא בנדרים אחרים; ואין האשה מדרת את בנה בנזיר – שאם האשה אמרה על בנה הקטן שיהא נזיר, אינו נזיר, שלא נאמרה הלכה אלא באב. ואף האב אינו מדיר את בנו בנזיר אלא אם כן בנו שתק ולא מיחה, ואף קרוביו לא מיחו: אבל אם מיחה הבן ולא קיבל עליו את הנזירות, או שמיחו קרוביו, אינו נזיר. **כיצד** – יעשה האב, אם גלח – הבן שער ראשו, והוכיח בזה, שלא קיבל עליו את הנזירות, או שגלחוהו קרוביו – שבמעשה זה הוכיחו על מחאתם בגד הנזירות של הבן, או אם מכה – הבן, שאמר: אני רוצה לקבל עלי נזירות, או שמחו קרוביו – ונמצא שבטלה על ידי כך נזירות הבן, כמו שהזכרנו לעיל, אלא שכבר היתה לו – לאב, בהמה מפרשת – בהמות שהפרישן לקרבנות נזירות בנו, כיצד יעשה האב בקרבנות אלו? **הטמאת** – הבהמה הראויה לחטאת, **תמות** – מונעים ממנה מזון עד שהיא מתה ברעב, הואיל ואין לה תקנה; **והעולה** – והבהמה הראויה לעולה, **תקרב עולה**

אחד", אבל שלמים אלו אינם צריכים לחם, שכן בלחם נאמר (שם): "ונתן על כפי הנזיר", והרי אין כאן כפי נזיר (תוספות). **היו לה מעות סתומים** – שלא הפרישה בהמות אלא מעות לקנות בהן קרבנות נזיר, ולא פירשה: אלו הן לחטאת, ואלו הן לעולה, ואלו הן לשלמים, **יפלו לנדרכה** – לחיבות שבמקדש, שהקריבו ממעותיהן עולות נדבה (עיי' שקלים ו, ה-1); **מעות מפרשים** – ואם היו לה מעות שפירשה בהן: אלו לחטאת, ואלו לעולה, ואלו לשלמים, **דמי חטאת, ילכו לים המלח** – כלומר שצריך לזרוק אותם למקום שאי אפשר להוציאם משם, **לא נהנים ולא מועלים בהן** – לכתחילה אסור ליהנות ממעות אלו, אלא שבדיעבד אם נהנו מהן, אין חייבים להביא קרבן מעילה כשם שחייב הנהנה מהקדש גמור, שהואיל והולכות לים המלח, אין להן דין הקדש גמור; **דמי עולה** – מהמעות שהפרישה לעולה, **יביאו עולה** – עולת נדבה, ומועלים **בהן** – הנהנה מהן חייב להביא קרבן מעילה, ולשלם קרן וחומש (עיי' ויקרא ה, טו-טז); **דמי שלמים** – מן המעות שהפרישה לשלמים, **יביאו שלמים** – ואין מעילה בשלמים לפני זריקת דמם, ונאכלין – השלמים, **ליום אחד** – ליום ולילה, **ואינן טעונים לחם** – כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ה

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה לדרן באשה שנדרה בנזירות והפרישה שלוש הבהמות לקרבנות במלאת ימי נזורה.

נזרק עליה אחד מן הדמים – לאחר שנוזק לשמה על המזבח דמו של אחד מקרבנותיה, **אינו יכול להפיר** – שוב אין הבעל יכול להפיר נזירותה; ואף על פי שערדין לא גילחה שיערה ולא הביאה שאר קרבנותיה, אין הפרתו מועילה, שמשנוזק עליה אחד מן הדמים, הותרה לשנות יין (וליטמא למתים), ואין כאן עוד נדר של עינוי נפש. **רבי עקיבא אומר: אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות** – ולא נזרק הדם עדיין, **אינו יכול להפיר** – נזירותה; ומבואר הטעם בגמרא: "משום הפסד קדשים", כלומר שאם יפר, יביא להפסד הקרבן שנשחט. **במה דברים אמורים** – שאינו יכול להפיר? **בתגלחת הטהרה** – שהשלמה נזירותה והביאה קרבנות הטהרה ביום תגלחתה, ונשחטה עליה אחת מן הבהמות (לדעת רבי עקיבא), או שנוזק עליה אחד מן הדמים (לדעת תנא קמא), שהואיל ונשלמה נזירותה ואינה חייבת אלא בגילוח, כבר הותרה ביין, ושוב אין כאן עינוי נפש, כמו שבארנו לעיל, הלכך אין הבעל יכול להפיר; **אבל בתגלחת הטמאה**

אֶחָד וְאֵינָן טְעוּנִין לָחֶם. הָיוּ לוֹ מַעוֹת סְתוּמִין – יָפְלוּ לְנִדְבָה; מַעוֹת מִפְרָשִׁין, דְּמֵי חֲטָאת – יִלְכוּ לָיִם הַמֶּלֶחַ, לֹא נִהְיוּ וְלֹא מוֹעֲלִין; דְּמֵי עוֹלָה – יָבִיאוּ עוֹלָה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן; דְּמֵי שְׁלָמִים – יָבִיאוּ שְׁלָמִים, וְנִאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד וְאֵינָן טְעוּנִין לָחֶם.

ז' הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל גִּזְרֹת אָבִיהָ. בִּיצֵד? מִי שֶׁהָיָה אָבִיו גִּזְרֵי וְהִפְרִישׁ מַעוֹת סְתוּמִים עַל גִּזְרֹתָיו וְנָתַן עַל מִנְתָּ שֶׁאֵנֶלֶח עַל מַעוֹת אָבָא – אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הָרִי אֱלוֹ יָפְלוּ לְנִדְבָה, אֵין זֶה מְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו. אֵיזְהוּ שֶׁמְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו? מִי שֶׁהָיָה הוּא וְאָבִיו גִּזְרִים, וְהִפְרִישׁ אָבִיו מַעוֹת סְתוּמִים לְגִזְרֹתָיו וְנָתַן – זֶהוּ שֶׁמְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו.

פ ר ק ח מ י ש י

א בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הִקְדָּשׁ מַעוֹת – הִקְדָּשׁ; וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אֵינוֹ הִקְדָּשׁ. בִּיצֵד? אָמַר: שׁוֹר שֶׁחֹר שִׁיצָא

פירוש ברטנורא

ודקא כשמיחה הוא או מיחו הקרובים מיד. אבל אם התחיל לנהוג נזירות או שקיבל עליו הנזירות, תו לא מצי לממחי לא הוא ולא קרובים: ז' האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אבית. ואפילו היא בת יורשת. ודבר זה הלכה מפי הקבלה: אמר רבי יוסי הרי אלו יפלו לנדבה וכו'. ואין הלכה כרבי יוסי. אלא בין שמת אביו ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא, בין שהיו הוא ואביו נזירים ומת אביו, מגלח על נזירות אביו. ואם היו בנים רבים וקדם אחד מהן וגילח על נזירות אביו, וכו':

ה א בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש. דילפינן מתמורה דהוי אפילו בטעות, דכתיב (ויקרא כ"ז) וזהו הוא ותמורתו יהיה קודש, ודרשינן יהיה לזכות שוגג כמזיד: ובה' אומרים אינו הקדש. דלא נמרינן תחלת הקדש דבר שאינו בא מכח הקדש, מתמורה שהוא סוף הקדש שבא מכח דבר אחר

משניות מבוארות – קהתי

שבארנו לעיל, וְנָתַת – קודם שהשלים נזירותו, וְהָיוּ שֶׁמְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו – בכגון זה רשאי הבן להביא במעות אלו את קרבנות תגלחתו.

בארנו משנתנו כפי שמשמע מהגמרא, שכולה רבי יוסי היא. אבל חכמים חולקים על רבי יוסי (בתוספתא המובאת בגמרא). והם סוברים: בין שנזר הבן לאחר מיתת אביו הנזיר, על מנת שיגלח על מעות שהפריש אביו לקרבנות נזירות, ובין שהיה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומים לנזירותו ומת, הרי הבן מגלח על נזירות אביו. והלכה כחכמים (רמב"ם הל' נזירות ח, טו).

יש גירסה אחרת במשנתנו, שהיא ההיפך מהגירסה שלפנינו: "ביצד? מי שהיה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומים לנזירותו, ומת – אמר רבי יוסי: הרי אלו יפלו לנדבה; ואיזהו שמוגלח על נזירות אביו? הרי שהיה אביו נזיר, והפריש מעות סתומים על נזירותו ומת. ואמר: הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא – זהו שמוגלח על נזירות אביו" (תוספות בשם פירוש קדמונים). וכן בתוספתא המובאת בגמרא יש בדברי רבי יוסי שתי גירסות שונות: רש"י גורס כפי הגירסה שבמשנתנו, ובעלי התוספות – כפי הגירסה שלהם (עיין בגמרא ברש"י ובתוספות; ועיין בתוספותא).

לפי רש"י חולקים חכמים גם על הרישא וגם על הסיפא שבדברי רבי יוסי, כלומר שלדעת חכמים דווקא מי שנזר לאחר מיתת אביו על מנת לגלח על מעות אביו, הריהו מגלח על נזירות אביו, אבל מי שהיה נזיר בחייו האב, שכבר נתחייב בקרבן אחר בפני עצמו, אינו מגלח על נזירות אביו. אבל דעת שאר המפרשים היא, שחכמים אינם חולקים אלא על הרישא שבדברי רבי יוסי, והם סוברים, שבין כך ובין כך מגלח הבן על נזירות אביו, כמו שהבאנו לעיל (ותוספות; רמב"ם; המאירי; ברטנורא).

יו ס ח מ י ש י

באור משנה א

כפי שלמדנו במסכת נדרים, כלל הוא בנדרים, שצריך שיהיו פיו ולבו של הנזיר שוים, והיינו שיכוון הנזיר בלבו למה שמבטא בשפתיו. ואם הוציא מפיו נדר ללא כוונה, מתוך שגגה או טעות, הרי זה נדר טעות, ואינו חל. וכבר בארנו שהנזירות וכן ההקדש מכלל הנדרים הם, אלא שבדין "תמורה", שהיא מנדרי הקדש, אנו מוצאים, שכל תמורה תופסת, ואפילו נאמרה בטעות, שנאמר (ויקרא כז, א): "ואם המזיד ימירנו, והיה הוא ותמורתו יהיה קודש", ודרשו חכמים: יהיה – שוגג כמזיד, שאם נתכוון לומר: "הרי בהמה זו תמורת עולה", ואמר: "הרי זו תמורת שלמים", דבריו שהוציא מפיו קיימים; ונחלקו במשנתנו בית שמאי ובית הלל, אם למדים הקדש מתמורה. – פרקנו עוסק בנזירות טעות, ולכן הוקדמו שתי משניות העוסקות בהקדש טעות (ותוספות).

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: הִקְדָּשׁ טְעוֹת, הִקְדָּשׁ – מי שהקדיש בטעות, כמפורש במשנתנו להלן, הרי זה הקדש. בגמרא מבואר טעמם,

– עולת נדבה, וְהִשְׁלָמִים – והבהמה הראויה לשלמים, יִקְרְבוּ שְׁלָמִים – שלמי נדבה, וְנִאֲכָלִין – השלמים, לְיוֹם אֶחָד – ליום ולילה, כדין שלמי נזיר, וְאֵינָן טְעוּנִין לָחֶם – שכן שלמי נזיר טעונים לחם, אבל אלו אינם טעונים לחם, כמו שבארנו הטעם במשנה ד. הָיוּ לוֹ מַעוֹת סְתוּמִין – שלא הפריש בהמות אלא מעות לקנות בהן קרבנות נזיר, ולא פירש: אלו לקרבן זה ואלו לקרבן זה, יָפְלוּ – המעות, לְנִדְבָה – לתיבות שבמקדש, שממעותיהן הקריבו עולות נדבה; הָיוּ לוֹ מַעוֹת מִפְרָשִׁין – אלו לחטאת, אלו לעולה ואלו לשלמים, דְּמֵי חֲטָאת, יִלְכוּ לָיִם הַמֶּלֶחַ – כלומר למקום שאי אפשר להוציאן משם, לֹא נִהְיוּ וְלֹא מוֹעֲלִין – אסור לכתחילה ליהנות ממעות אלו, אבל אם נהנו מהן, פטורים מלהביא קרבן מעילה; דְּמֵי עוֹלָה, יָבִיאוּ עוֹלָה – עולת נדבה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן – שכל הנהגה חייב קרבן מעילה; דְּמֵי שְׁלָמִים, יָבִיאוּ שְׁלָמִים – שלמי נדבה, וְנִאֲכָלִין לְיוֹם אֶחָד וְאֵינָן טְעוּנִין לָחֶם – כמו שבארנו לעיל.

באור משנה ז

הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו – רשאי הבן להביא קרבנותיו ביום תגלחתו ממעות שהפריש אביו לקרבנות נזירותו ומת, כמפורש להלן, וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל גִּזְרֹת אָבִיהָ – אבל הבת אינה רשאית להביא קרבנות תגלחתה ממעות אלו של נזירות אביה המת, ואפילו כשהיא יורשת את אביה. ואף הלכה זו (כמו ההלכה ששנינו לעיל) הלכה מפי הקבלה היא. בִּיצֵד – הבן מגלח על נזירות אביו? מִי שֶׁהָיָה אָבִיו גִּזְרֵי וְהִפְרִישׁ מַעוֹת סְתוּמִים עַל גִּזְרֹתָיו – הפריש מעות לקרבנותיו, ולא פירש: אלו לחטאת, אלו לעולה ואלו לשלמים, וְנָתַת – האב קודם שהשלים נזירותו, וְאָמַר – הבן: הִרֵינִי נִזְיֵר עַל מִנְתָּ שֶׁאֵנֶלֶח עַל מַעוֹת אָבָא – שקיבל עליו נזירות לאחר מות אביו על מנת שיהא רשאי להביא קרבנותיו ביום תגלחתו ממעות אלו של נזירות אביו; אָמַר רַבִּי יוֹסִי: הָרִי אֱלוֹ יָפְלוּ לְנִדְבָה – מעות אלו, שהפריש האב לנזירותו ומת, יימסרו לבית המקדש, להקריב מהן עולות נדבה, שהואיל נזר הבן לאחר מות אביו על מנת לגלח על מעות אביו, אֵין זֶה מְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו – אינו רשאי לעשות כן; אלא אֵיזְהוּ שֶׁמְגַלֵּחַ עַל גִּזְרֹת אָבִיו? מִי שֶׁהָיָה הוּא וְאָבִיו גִּזְרִים – אם הבן ואביו היו שניהם נזירים, היינו שהבן נזר עוד בחייו אביו, וְהִפְרִישׁ אָבִיו מַעוֹת סְתוּמִים לְגִזְרֹתָיו – כמו

מִבִּיתִי רֹאשׁוֹן הָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ; וְיָצָא לִבָּן – בֵּית שְׂמָאִי אֹמְרִים: הַקֹּדֶשׁ; וּבֵית הֶלֶל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ.
ב' דִּינָר זָהָב שִׁיעָלָה בְּיָדִי רֹאשׁוֹן, הָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ; וְעָלָה שֶׁל כֶּסֶף – בֵּית שְׂמָאִי אֹמְרִים: הַקֹּדֶשׁ; וּבֵית הֶלֶל
אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ. חֲבִית שֶׁל יֵין שִׁתְעָלָה בְּיָדִי רֹאשׁוֹנָה, הָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ; וְעָלָתָה שֶׁל שֶׁמֶן – בֵּית שְׂמָאִי
אֹמְרִים: הַקֹּדֶשׁ; וּבֵית הֶלֶל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ.

ג' מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזְיֹר וְנִשְׁאָל לַחֲכָם, וְאָסְרוּ – מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁנָּדַר. וְנִשְׁאָל לַחֲכָם וְהִתִּירוּ, הִיתָה לוֹ בְּהֵמָה מִפְּרִשֶׁת –
תֵּצֵא וְתִרְעָה בְּעֶדֶר. אָמְרוּ בֵּית הֶלֶל לְבֵית שְׂמָאִי: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּזֶה שֶׁהוּא הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת, שֶׁתֵּצֵא וְתִרְעָה בְּעֶדֶר?
אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׂמָאִי: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּמִי שִׁטְמָה, וְקָרָא לַתְּשִׁיעִי עֲשִׂירִי, וְלַעֲשִׂירִי תְשִׁיעִי, וְלֶאֱחָד עֶשְׂרִי עֲשִׂירִי

פירוש ברטנורא

שהיה הקדש:

ב' דִּינָר זָהָב. רִישָׁא אֲשִׁמְעִינָן בְּמִידֵי דְקֹדֶשׁ קְדוּשַׁת הַגּוֹף, וְהָכָא אֲשִׁמְעִינָן בְּמִידֵי דְקֹדֶשׁ קְדוּשַׁת דְּמִיָּה:
ג' מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזְיֹר. בִּלְשׁוֹן שְׂמָאִי דְמוּמָה לֹא שָׁלָא הִיא נִזְיֹר: וְנִשְׁאָל לַחֲכָם וְאָסְרוּ. וְאָמַר לֹא שִׁישׁ בִּלְשׁוֹן זֶה לִשְׁוֹן נִזְיֹרָה, וְהוּא לֹא נִזְיֹר מִלְּשַׁתּוֹת יֵין: מוֹנֶה
מִשְׁעָה שֶׁנָּדַר. וְלֹא קָסִינָן לִיה עַל שֶׁעָבַר וְשִׁתָּה יֵין, אֵיךְ דְּמִסְפָּק אִיסוּר הִיא לֹא לְפִרְשׁ עַד שִׁישְׁאָל לַחֲכָם: נִשְׁאָל לַחֲכָם וְהִתִּירוּ. שְׂמָאִי לֹא שָׁאֵן בִּלְשׁוֹן
זֶה לִשְׁוֹן נִזְיֹרָה: תֵּצֵא וְתִרְעָה בְּעֶדֶר. דְּהִפְרִישָׁה בְּטַעוֹת הוּאִי וְתֵצֵא לְחֻלּוֹן. וְכֵינָן מוֹדִים ב"ש, דְּכֵינָן דְּרִאֵנוּ נִזְיֹר, כִּי קָאָמַר לְקִרְבָּנוֹת נִזְיֹרָה, וְלֹא מִיָּד קָאָמַר,
כֹּאדָם שְׂאִינוּ חַיִּיב חֲמָתָא וְאָמַר הָרִי זֶה לְחֲמָתָא: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּזֶה שֶׁהוּא הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת. וְמֵאִי שְׂמָאִי מְרִישׁ פְּרָקִין דְּאִמְרֵיהוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּטַעוֹת הוּי הַקֹּדֶשׁ:
אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׂמָאִי. לֹא חֲשׂוֹ לְהִשְׁכִּים עֵיקֶר טַעֲמָם, אֲלֵא לְדִבְרֵיהֶם קָאָמְרִי לְהוּ מִתְּשִׁיעִי וְאֲחֵר עֶשְׂרִי דְקֹדֶשׁ בְּטַעוֹת דְּמִרְבִּינָן לִיה מִן וְכָל מַעֲשֵׂר בְּקֶר

משניות מבוארות – קהתי

בידו ראשונה, והרי כאן הקדש טעות, בֵּית שְׂמָאִי אֹמְרִים: הַקֹּדֶשׁ –
הַחֲבִיתָה שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁעָלָתָה בִּידוֹ רֹאשׁוֹנָה הִיא הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִקְדֵּשׁ טְעוֹת
הַקֹּדֶשׁ; וּבֵית הֶלֶל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ – שֶׁהִקְדֵּשׁ טְעוֹת אֵינוֹ
הַקֹּדֶשׁ. בְּגִמְרָא מְבֹאֵר, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׂכָלָל הוּא בַּהֲקֹדֶשׁ: "הַמְקִדִּישׁ
בְּעֵין יָפֶה מְקִדִּישׁ", הֵינִי שְׂאֻמְדִים דַּעְתּוֹ שֶׁל הַנּוֹדֵר שֶׁהִתְכוּחַן לְהַקְדִּישׁ
אֶת הִיפָּה שֶׁבִּנְכִּסּוֹ, מְכַל מְקוֹם בַּהֲקֹדֶשׁ טְעוֹת, בֵּין שֶׁחֲשַׁב כֵּן עַל הִרַע שֶׁבִּנְכִּסּוֹ,
שִׁיעָלָה בִּידוֹ רֹאשׁוֹן הִיפָּה שֶׁבִּנְכִּסּוֹ, וּבֵין שֶׁחֲשַׁב כֵּן עַל הִרַע שֶׁבִּנְכִּסּוֹ,
לְעוֹלָם בֵּית הֶלֶל סוֹבְרִים, שֶׁהִקְדֵּשׁ טְעוֹת אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ.

י ו ס ש י

באור משנה ג

מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזְיֹר – וְסָבֹר הִיא שְׂאֵין בִּלְשׁוֹנוֹ לִשְׁוֹן נִזְיֹרָה, וְנִהַג הִיתָר
בְּנִדְרוֹ, וְשִׁתָּה יֵין, וְנִשְׁאָל לַחֲכָם – עַל נִדְרוֹ, לְאַחֵר זְמַן, וְאָסְרוּ –
וְאָסַר לוֹ הַחֲכָם, הֵינִי שְׂאֻמְרִי לֹא, שִׁישׁ בִּלְשׁוֹנוֹ לִשְׁוֹן נִזְיֹרָה, וְאָסְרוּ הִיא
לֹא לְעִבּוֹר עַל נִדְרוֹ, מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁנָּדַר – בְּגִמְרָא מְבֹאֵר: "כִּמְשַׁעָה
שֶׁנָּדַר" כְּלוֹמֵר שֶׁחֹזֵר וּמוֹנֶה אֶת יָמֵי נִזְיֹרָתוֹ מִשְׁעָה שֶׁנִּשְׁאָל לַחֲכָם כְּאוֹתָם
הַיָּמִים שֶׁעָבְרוּ מִשְׁעָה שֶׁנָּדַר, שֶׁהוּאִיל וְעָבַר בָּהֶם עַל נִזְיֹרָתוֹ, אֵינֶם עוֹלִים
לֹא מִן הַמִּנְיָן, שֶׁקִּסְטוּהוּ חֲכָמִים, שִׁיחָא נִוְהָג אִיסוּר כִּימִים שֶׁנִּהַג בָּהֶם
הִיתָר, כְּמוֹ שֶׁשֶׁנִּי בְּבִרְיָתָא (בְּגִמְרָא): "מִי שֶׁנָּדַר וְעָבַר עַל נִזְיֹרָתוֹ, אֵין
נִקְקִין לוֹ (לְהִתִּיר נִדְרוֹ אוֹ לְהִבְיָא קִרְבָּנוֹתֵי – הוֹרָאָה). אֲלֵא אִם כֵּן מוֹנֶה
אִיסוּר כִּימִים שֶׁנִּהַג בָּהֶם הִיתָר". בְּרַם, רַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר (בְּבִרְיָתָא שֶׁם),
שֶׁאִם נָדַר בְּנִזְיֹרָה מְרֻבָּה, וְעָבַר עַל נִזְיֹרָתוֹ יוֹתֵר מִשְׁלוּשִׁים יוֹם, אֵינוֹ
צָרִיךְ לִמְנוֹת בְּמִקּוֹמָם אֲלֵא שְׁלוּשִׁים יוֹם. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים מִשְׁנֵתוֹ כְּפִשּׁוּטָה:

מוֹנֶה מִשְׁנֵתוֹ שֶׁנָּדַר – הוּאִיל וְעָבַר עַל נִזְיֹרָתוֹ מִתּוֹךְ שִׁגְגָה, שֶׁלֹּא יָדַע
שֶׁהוּא נִזְיֹר, לְפִיכָךְ מִן הַתּוֹרָה מוֹנֶה הוּא יָמֵי נִזְיֹרָתוֹ מִשְׁעָה שֶׁנָּדַר. בְּרַם,
מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים (לְפִי הַבְּרִייתָא) נִוְהָג הוּא אִיסוּר כִּימִים שֶׁנִּהַג בָּהֶם הִיתָר
(רַמְבַּם: וְעֵינִי בְּרִסְנוֹתָא וְחִסּוּפּוֹת יוֹם טוֹב). וְנִשְׁאָל לַחֲכָם וְהִתִּירוּ –
שְׂאֻמְרִי לוֹ הַחֲכָם, שְׂאֵין בִּלְשׁוֹן שֶׁנָּדַר לִשְׁוֹן נִזְיֹרָה, וְלֹא חָלָה עָלָיו נִזְיֹרָה
כָּלִל; הִיתָה לוֹ בְּהֵמָה מִפְּרִשֶׁת – שֶׁסָּבֹר הִיא שֶׁהוּא חַיִּיב בְּנִזְיֹרָה,
וְקוֹדֵם שֶׁנִּשְׁאָל לַחֲכָם עַל נִדְרוֹ הִפְרִישׁ בְּהִמּוֹת לְקִרְבָּן נִזְיֹרָתוֹ, מֵה יַעֲשֶׂה
בְּבִהֲמָתוֹ לְאַחֵר שֶׁנִּשְׁאָל לַחֲכָם וְהִתִּירוּ? תֵּצֵא וְתִרְעָה בְּעֶדֶר – עַם
שֶׂאֵר בְּהִמּוֹת חוּלִין, שֶׁלֹּא חָלָה עָלָיהָ קְדוּשָׁה, לְפִי שֶׁהִפְרִישָׁה בְּטַעוֹת
הִיתָה. אָמְרוּ בֵּית הֶלֶל לְבֵית שְׂמָאִי: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּזֶה
שֶׁהוּא הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת, שֶׁתֵּצֵא וְתִרְעָה בְּעֶדֶר – כְּלוֹם אֵינֶם מוֹדִים
בְּזֶה, שֶׁבִּהֲמָה זֶה שֶׁהִפְרִישָׁה בְּטַעוֹת אֵינָה הַקֹּדֶשׁ? וְלִמָּה אַתֶּם חוֹלְקִים
לְעֵיל (בְּמִשְׁנֵית הַקּוֹדְמוֹת). וְסוֹבְרִים שֶׁהִקְדֵּשׁ טְעוֹת הַקֹּדֶשׁ? אָמְרוּ
לָהֶם בֵּית שְׂמָאִי – לֹא לְהִשְׁכִּים עַל שֶׁאַתֶּם שֶׁל בֵּית הֶלֶל בָּאוּ, שֶׁכֵּן

שֶׁלֹּמֵדִים "תְּחִילַת הַקֹּדֶשׁ" מ"סוֹף הַקֹּדֶשׁ", כְּלוֹמֵר שֶׁהִקְדֵּשׁ שֶׁאִדָּם
מְקִדִּישׁ לְכַתְחִילָה, דִּינוּ כְּדִין תְּמוּרָה, הַנִּקְרָאת "סוֹף הַקֹּדֶשׁ", מִפְּנֵי
שֶׁקְדוּשָׁתָהּ בָּאָה מִכּוּחַ הַקֹּדֶשׁ אַחֵר – "מֵה תְּמוּרָה אֲפִילוֹ בְּטַעוֹת, אֵף
הַקֹּדֶשׁ אֲפִילוֹ בְּטַעוֹת"; וּבֵית הֶלֶל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ – הַקֹּדֶשׁ
טְעוֹת אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁלְּדַעַת בֵּית הֶלֶל אֵין לְמַדִּים הַקֹּדֶשׁ מִתְּמוּרָה, שֶׁכֵּן
תְּמוּרָה, קְדוּשָׁתָהּ בָּאָה מִכּוּחַ הַקֹּדֶשׁ אַחֵר שֶׁהוּקְדֵּשׁ כְּרָאוּי, הִלְכָךְ תּוֹפֶסֶת
הַתְּמוּרָה אֲפִילוֹ בְּטַעוֹת, אֲבָל בַּהֲקֹדֶשׁ מִתְחִילָתוֹ, אֵין הַקֹּדֶשׁ חַל בְּטַעוֹת.
פִּינִצֵּד – הַעֲנִין שֶׁל הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת שֶׁנִּחְלַק בֹּ בֵּית שְׂמָאִי וּבֵית הֶלֶל?
אָמַר – הַמְקִדִּישׁ: שׁוֹר שֶׁחֹזֵר שִׁיעָלָה מִבִּיתִי רֹאשׁוֹן הָרִי הוּא
הַקֹּדֶשׁ; וְיָצָא לִבָּן – וְשׁוֹר לִבָּן יֵצֵא מִבֵּיתוֹ רֹאשׁוֹן; וּמִכּוּבָר בְּמִסְקֵנָה
הַגְּמָרָא, שֶׁמְדוּבָר כֵּאֵן בְּכָגוֹן שִׁישׁ לְמִקְדִּישׁ בְּבִיתוֹ שׁוֹר שֶׁחֹזֵר אַחֵר
בִּלְבָד, וְלִכְּן אֵין לְפִרְשׁ דְּבָרֵינוּ, שֶׁהִקְדִּישׁ רֹאשׁוֹן שֶׁל הַשְּׁוֹרִים הַשְּׁחֹרִים
שִׁיעָרָא מִבֵּיתוֹ, אֲלֵא שֶׁהִתְכוּחַן לְהַקְדִּישׁ כָּל שׁוֹר שִׁיעָרָא רֹאשׁוֹן, וְזֵמָה
שְׂאֻמְרִי "שׁוֹר שֶׁחֹזֵר", אֵין זֶה אֲלֵא מִשּׁוֹם שֶׁסָּבֹר הִיא בְּטַעוֹת, שֶׁהִשְׁוֹר
הַשְּׁחֹזֵר יֵצֵא מִבֵּיתוֹ רֹאשׁוֹן, וְהוּא יִהְיֶה הַקֹּדֶשׁ, הִלְכָךְ נִחְלַקוּ בְּזֶה בֵּית
שְׂמָאִי וּבֵית הֶלֶל: בֵּית שְׂמָאִי אֹמְרִים: הַקֹּדֶשׁ – הַשׁוֹר הַלֵּבָן
שִׁיעָרָא רֹאשׁוֹן הוּא הַקֹּדֶשׁ, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁחֲשַׁב בְּטַעוֹת, שֶׁהִשְׁחֹזֵר יֵצֵא
רֹאשׁוֹן, מְכַל מְקוֹם הוּאִיל וְהִקְדִּישׁ בְּנִדְרוֹ שׁוֹר רֹאשׁוֹן, לְפִיכָךְ חַל
הַהֲקֹדֶשׁ עַל הַשׁוֹר שִׁיעָרָא רֹאשׁוֹן, וְאֲפִילוֹ הוּא לִבָּן, שֶׁכֵּן הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת
הַקֹּדֶשׁ: וּבֵית הֶלֶל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ – שֶׁהוּאִיל וְאָמַר "שֶׁחֹזֵר",
לֹא הִתְכוּחַן לְהַקְדִּישׁ אֲלֵא שׁוֹר שֶׁחֹזֵר, כְּשִׁיעָרָא רֹאשׁוֹן, וּמֵאֲחֵר שִׁיעָרָא
לִבָּן אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִקְדֵּשׁ טְעוֹת אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ.

באור משנה ב

מִשְׁנֵתוֹ הִיא הַמִּשְׁךְ הַמְשֵׁנָה הַקְדוּמָה, וְהִיא מוֹסִיפָה לְהִבְיָא דּוּגְמוֹת בְּדִין הַקֹּדֶשׁ
טְעוֹת שֶׁנִּחְלַקוּ בֹ בֵּית שְׂמָאִי וּבֵית הֶלֶל, שֶׁכֵּן בְּמִשְׁנֵה הַקְדוּמָה הַמְחִלּוֹקָה הִיא בְּמִי
שֶׁהִקְדִּישׁ שׁוֹר, שֶׁהוּא רָאוּי לִיקְרָב עַל הַמּוֹבָח, וְנִמְצָאת קְדוּשָׁתוֹ קְדוּשַׁת הַגּוֹף,
וּמִשְׁנֵתוֹ בָּאָה לְהַשְׁמִיעַ, שֶׁאֵף דְּבָרִים שֶׁאֵינֶם רָאוּיִם לְמוֹבָח, וְקְדוּשָׁתָם הִיא קְדוּשַׁת
דְּמִיָּה; נִחְלַקוּ בֵּית שְׂמָאִי וּבֵית הֶלֶל, אִם הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת הַקֹּדֶשׁ אוֹ אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ.

הַזְּמָנִים: דִּינָר זָהָב שִׁיעָלָה בְּיָדִי רֹאשׁוֹן, הָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ;
וְעָלָה דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף – בִּידוֹ רֹאשׁוֹן, וְלֹא דִינָר זָהָב כְּפִי שְׂאֻמְרִי
בְּנִדְרוֹ, וְהִיא זֶה הַקֹּדֶשׁ טְעוֹת, בֵּית שְׂמָאִי אֹמְרִים: הַקֹּדֶשׁ – דִּינָר
הַכֶּסֶף שֶׁעָלָה בִּידוֹ רֹאשׁוֹן הוּא הַקֹּדֶשׁ, לְפִי שֶׁהִתְכוּחַן לְהַקְדִּישׁ כָּל דִּינָר
שִׁיעָלָה בִּידוֹ רֹאשׁוֹן, אֲלֵא שֶׁהִיא סָבֹר בְּטַעוֹת שֶׁדִּינָר זָהָב יַעֲלֶה רֹאשׁוֹן,
וְהַקֹּדֶשׁ טְעוֹת הַקֹּדֶשׁ; וּבֵית הֶלֶל אֹמְרִים: אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ – שֶׁלֹּא
הִתְכוּחַן לְהַקְדִּישׁ אֲלֵא דִּינָר זָהָב שִׁיעָלָה בִּידוֹ רֹאשׁוֹן, וְכֵיוֹן שֶׁעָלָה
רֹאשׁוֹן דִּינָר כֶּסֶף, אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ. וְכֵן אִם אָמַר: חֲבִית שֶׁל יֵין שִׁתְעָלָה
בְּיָדִי רֹאשׁוֹנָה, הָרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ; וְעָלָתָה חֲבִית שֶׁל שֶׁמֶן –

הָ הָיוּ מְהֻלְכִין בַּדֶּרֶךְ וְאַחַד פָּא כְּנֻגְדָּן, אָמַר אֶחָד מֵהֶן: הָרִינִי נָוִיר שְׂוִיהַ פִּלּוּנִי; וְאַחַד אָמַר: הָרִינִי נָוִיר שְׂאִין זֶה

נצאן (ויקרא כ"ו): אמרו להם ב"ה לא השבט קידשו. בתמיה. כלומר גזרת הכתוב היא דחשינו ואחד עשר הסמוכים לעשרי השבט מקדשן אם קרא להם עשירי, ולא ילפינן מיניה בעלמא דהקדש בטעות הוי הקדש, דאילו הוי מעמא משום הקדש בטעות א"כ אפילו שמוני ושנים עשר נמי, אלא הכתוב שקדש עשירי כו', וגזירת הכתוב היא ולא ילפינן מיניה:

ה הריני נזיר שזה איש פלוני. אם זה ההולך לנגדי הוא איש פלוני הריני נזיר, והשני אומר אם אין זה איש פלוני הריני נזיר: כולם נזירים. ואפילו אותם

על נדרו, ובא לחכם שיתיר לו נזירותו על ידי פתח חרטה זה, שאמר הוא: "אילו הייתי יודע שבהמתי נגנבה, לא הייתי נודר בנזיר, שאין לי לקנות קרבן אחר", **אם עד שלא נגנבה בהמתו נזר** – אם נדר בנזירות קודם שנגנבה בהמתו, **הרי זה נזיר** ; ואין החכם שיתיר לו נדרו בפתח חרטה זה, לפי שענין הגניבה הוא פתח שנתחדש ונולד לאחר הנדר, והרי שינוי (נדרים ט, ב), שאין פותחים בנולד; **ואם משנגנבה בהמתו נזר** – שבשעה שנדר לא היתה כבר בהמתו ברשותו, והוא נדר מתוך טעות על דעת כן שבהמתו ברשותו, ויוכל להקריבה לקרבן נזירותו, **אינו נזיר** ; כלומר שיכול החכם להתיר לו נזירותו בפתח חרטה זה. וזו טעות נכונה בחכם המדי – שהיה סבור שפותחים בנולד, ואפילו בשאינו מצוי (תוספות): **לשעול נזירין מן הגולה** – שנזרו קודם שחרב הבית, ועלו כדי להשלים נזירותם וולחקריב קרבנות נזירותם בבית המקדש, **ומצאו בית המקדש חרב** – ובאו לפני נחום המדי, שיתיר להם נדרם, שאם לא כן הרי צריכים הם לנהוג נזירות לעולם, הואיל ואינם יכולים להביא קרבנות נזירותם, **אמר להם נחום המדי: אלו היתם יודעים שבית המקדש חרב, היתם נזירים? אמרו לו: לא!** – אילו היינו יודעים כן, לא היינו נזירים, שלא היינו רוצים לנהוג נזירות לעולם, **והתירן נחום המדי** – התיר להם נזירותם בפתח זה. **וכשכא הדבר אצל חכמים, אמרו לו: כל שגזר עד שלא חרב בית המקדש** – כל שקיבל עליו נזירות קודם שחרב בית המקדש, **נזיר** ; הוא, כלומר שאין להתיר נדרו כדרך שהתיר נחום המדי, לפי שאף חורבן הבית "נולד" שאינו מצוי הוא, ואין פותחים בנולד, **ומשחרב בית המקדש** – וכל שנזר לאחר חורבן בית המקדש, **אלא שלא ידע**, נדר על דעת כן ששנזר המקדש קיים, **אינו נזיר** ; שנזירות בטעות היא, והרי זה פתח המועיל להתרת נזירותו. והכלל כחכמים.

שבת קודש

באור משנה ד

מִי שֶׁנָּדָר בְּנִזְרָה – עַל דַּעַת שִׁבְיָא קֶרְבֹּנוֹת נִירוֹתוֹ מֵהִבָּחוֹת שֶׁבִּרְשׁוֹתָיו, וְהֵלֵךְ לְהֵבִיא אֶת הַקָּמָתוֹ – כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא הִבָּחוֹת שֶׁחֵיבִי לְהִקְיָבֵן בְּמַלְאֵת יְמֵי נִירוֹתָיו (רמב"ם), וּמִצִּיָּאָה שֶׁנֶּגְנָבָה בְּהִמָּחֶת, כְּלוֹמַר שֶׁנֶּגְנָבָה מִמִּיתוֹ, אוֹ אִפְּסִילוֹ לֹא נִגְנָבָה אֶחָת מֵאֵת מִן (רמב"ם ה"ג נִירוֹת ב'נ' וְתוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב), וְהוּא מֵתַרְסֵס מִחֲמַת זֶה

פלוני; הריני נזיר שאֶחָד מִכֶּם נזיר; שְׁאִין אֶחָד מִכֶּם נזיר; שְׁשֻׁנִיכֶם נזירים; שְׁכֻלְכֶם נזירים – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כֻּלָּם נזירים. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אִינוּ נזיר אֶלָּא מִי שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ דְבָרָיו. וְרַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אִין אֶחָד מֵהֶם נזיר. וְהַרְתִּיעַ לְאַחֲרָיו – אִינוּ נזיר. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: יֹאמֵר: אִם הָיָה פְּדָבְרִי – הַרְתִּיעַ נזיר חוֹבָה, וְאִם לֹא – הַרְתִּיעַ נזיר נִדְבָה.

פירוש ברטנורא

שלא נתקיימו דבריהם. דכי היכי דהקדש בטעות הוי הקדש, הכי נמי נזירות בטעות הוי נזירות: ר"ט אוֹמֵר אִין אֶחָד מֵהֶם נזיר. דסבר ר"ט אִין נזירות אלא להפלאה, כלומר שיהא ברור וידוע לו בשעת נדרו שיהא נזיר, וכל הני לא היה ידוע לו בשעת נדרו שיהיה כדבריו. ואִין הלכה כר"ט: וְהַרְתִּיעַ לְאַחֲרָיו. זה שבא כנגדן חזר לאחוריו ולא נודע מי הוא: אִינוּ נזיר. אִין אֶחָד מֵהֶם נזיר, דלא מחית אינש נפשיה אספיקא ודעתו היה בשעת הנדר שאם לא יבא הדבר לידי ביורור שלא יהיה בדבריו כלום: ר' שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כו'. רבי שמעון למעמיה דאמר ספק נזירות להחמיר. ומה תקנתן שהרי אי אפשר להביא קרבן מספק, אלא צריכים להתנות כל אחד ולומר אם אינו כדבריו שיהא נזיר נדבה. ואִין הלכה כרבי שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

דעתו בתחילה, אלא אותם הדברים שתלה בהם נזירותו, הריהו נזיר (נעין רמב"ם בפירושו למשנתנו: "משנה למלך" על הרמב"ם הל' נזירות ב. ח: "תוספות יוס טוב": ועיין פירושו והשלמותיו של ר"ח אלבק). בטעמו של רבי טרפון יש מבארים, שכל אלו לא התכוונו לנדרו בנזירות, אלא לאמת את דבריהם בלבד, ולפיכך אין נדריהם אלא נדרי זירזין (גמרא נדרים כא, א).

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא שנויה לדברי בית הלל, הסוברים: אינו נזיר אלא מי שנתקיימו דבריו: ומוסיפה משנתנו ללמד, שאם נפל ספק על אותו פלוני שבא כנגדו, ואִין אפשרות לברר, דברי מי נתקיימו, כגון שחזר לאחוריו והסתלק, ואִין יודעים אם זה היה פלוני או לא, נחלקו בזה תנאים במשנתנו, שתא קמא סובר: ספק נזירות להקל, ורבי שמעון סובר: ספק נזירות להחמיר. מחלוקתם זו שנויה כבריתא (בגמרא): "הריני נזיר על מנת שיהא בכרי זה מאה כור, והלך ומצאו שנגנב או שאבד – רבי שמעון אוסר, ורבי יהודה מתיר". שכן רבי יהודה סובר: אין אדם נכנס לנזירות מספק, ודעתו בשעת הנדר, שאם דבריו לא יתבררו, שלא יהא בדבריו כלום; ורבי שמעון סובר: הואיל ויש ספק שמא היו בו מאה כור ונתקיים חנאו, הרי זה נזיר מספק.

וְהַרְתִּיעַ לְאַחֲרָיו – אם זה שבא כנגד הששה שהיו מהלכים בדרך חזר לאחוריו, ואי אפשר לברר אם פלוני הוא אם לא, אִינוּ נזיר – כלומר אין אחד מהם נזיר, שכן ספק נזירות להקל, כמו שבארנו לעיל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כל אחד מהם הוא נזיר מספק, וכיצד הוא נוהג? יֹאמֵר – כל אחד מהם: אִם הָיָה פְּדָבְרִי – וחלה עלי נזירות, וְהַרְתִּיעַ נזיר חוֹבָה – מחמת הנדר שנדרתי בנזירות, וְאִם לֹא – שלא היה כדברי, ולא חלה עלי נזירות מחמת נדרי, הַרְתִּיעַ נזיר נִדְבָה – ומקבל עלי נזירות מעכשיו. תנאי זה חייב הוא להתנות, לדעת רבי שמעון, לפי שאי אפשר להביא קרבנות נזירות מספק, משום חשש חולין בעזרה.

נזיר; וְאֶחָד אָמַר: הַרְתִּיעַ נזיר שְׁאִין זֶה פְּלוֹנִי – והשני אמר: אם אין זה איש פלוני, הריני נזיר; והשלישי אמר לשניים הראשונים: הַרְתִּיעַ נזיר שְׁאֶחָד מִכֶּם נזיר – אם אחד מכם נזיר; והרביעי אמר להם: הריני נזיר שְׁאִין אֶחָד מִכֶּם נזיר – כלומר אם אחד מכם אינו נזיר; והחמישי אמר לאותם השניים: הריני נזיר שְׁשֻׁנִיכֶם נזירים – אם שניים נזירים; והששי אמר לכל חבריו: הריני נזיר שְׁכֻלְכֶם נזירים – אם כולכם נזירים, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: כֻּלָּם נזירים – הואיל וכל אחד מהם אמר: "הריני נזיר", אף מי שתלה נדרו בדבר שטעה בו, הריהו נזיר, שסוברים בית שמאי: נזירות בטעות נזירות היא, כשם שהקדש טעות הקדש. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים: אִינוּ נזיר אֶלָּא מִי שֶׁלֹּא נִתְקַיְּמוּ דְבָרָיו – בגמרא מגיהים: אינו נזיר אלא מי שנתקיימו דבריו, שהואיל וכל אחד מהם תלה נזירותו בדברים שהתנה בנדרו, לפיכך מי שנתקיימו דבריו הריהו נזיר, אבל מי שטעה בדבריו אינו נזיר, וְרַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אִין אֶחָד מֵהֶם נזיר – שאִין הנזירות חלה על הנודר, אלא אם כן ברור לו בשעת הנדר שהוא נזיר, שנאמר בפרשת נזיר (במדבר ו, ב): "איש... כי יפליא לנדר נדר נזיר", ודרשו חכמים: לא ניתנה נזירות אלא להפלאה, כלומר שאִין הנזירות חלה על אדם אלא אם כן הוא מפרש דבריו באופן ברור שהוא מקבל עליו נזירות, והיינו שברור וידוע לו בשעת נדרו שיהא נזיר, אבל כל אלו הרי נדרו על הספק, ולא היה ידוע להם בשעת נדרם שיהיו נזירים, הלכך אין אחד מהם נזיר.

בארנו משנתנו כפי רוב המפרשים. אבל יש מקיימים את הגירסה שלפנינו (בדברי בית הלל): "אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו". ומפרשים הם משנתנו בדרך אחרת (על פי דעת אביו שבגמרא). שהראשון נתכוון לומר: דעתי היא שזה הבא כנגדנו אינו איש פלוני, ואם הוא פלוני הריני נזיר, והשני נתכוון לומר: דעתי היא שזה הוא איש פלוני, ואם אינו פלוני הריני נזיר, וכן להלן, ולפיכך אומרים בית הלל, שכל שלא נתקיימו דבריו הראשונים, היינו כפי שהיתה

שלימות לימוד התורה היא, כאשר השכל והמחשבה הם ביגיעה והתעמקות כזו שפועלת שינוי ותזוזה גם במוחו הגשמי.

משיחות פרשת ואתחנן ה'תש"נ

מבואר בספרי רפואה (הובא בחסידות) שעלידי העמקה בשכל נעשים יותר חריצים במוחו הגשמי, וזה מרחיב את המוח הגשמי ונותן אפשרות להבנה עמוקה ורחבה יותר.

משיחות פרשת ואתחנן ה'תש"נ

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

לֹא בִקְהָל — לישא נשים, לפי שנשבעו ישראל מלהינשא להם, כדכתיב בשופטים (כא). **מִמֶּנּוּ** — מיעוט הוא, דכתיב "איש ממנו לא יתן בתו לבנימין" — לא גזרו אלא מהם (ממנו), אבל מבניהם לא גזרו. **שָׁכְלוּ מִתִּי מְדַבֵּר** — דתניא: כל ארבעים שנה שהיו במדבר, בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר: צאו לחפור. והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור. ולמחר הכרוז יוצא וקורא: יבדלו חיים מן המתים! וכל שהיה בו נפש חיים — היה עומד ויוצא. וכל שנה היו עושין כן, ובשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים. וכיון שראו כך, תמדו ואמרו: שמא טעינו בחשבון החדש? חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בחמשה עשר, ולא מת אחד מהם — ידעו שחשבון חדש מכון, וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור לאותו היום יום טוב. **דֹּאמֶר מִרְכּוּ** — לפיכך יום טוב הוא. **לֹא הָיָה הַדְּבֹר עִם מֹשֶׁה** — ביחוד וחובה, דכתיב "וידבר ה' אלי לאמר" — אלי נתייחד הדיבור. ואף על גב דמקמי הכי כתיבי קראי בהו "וידבר", איכא דאמרי: לא היה פה אל פה, אלא בחזיון לילה. גמגום. **לֹאִיזָה שִׁירְצָה יַעֲלֹ** — הושע בן אלה רשע היה, דכתיב (מלכים ב יז) "ויעש הרע בעיני ה' רק לא כמלכי ישראל", והיינו דקאמר "רק" — שבטל את הפרוסדאות, ואמר: לאיזה שירצו יעלו. **הַרוּגִי בֵּיתָר** — בפרק "הניזקין" (גיטין נז, א). **מִלִּבְרֹת** — לפי שהן לחין, ומאותו הזמן אין כח בחמה לייבשן. וחיישין מפני התולעת, לפי שעץ שיש בו תולעת פסול למערכה, כדאמרינן (מדות פרק ב' משנה ה'). **יֹסֵף תֵּבֶר מַגֵּל** — שבירת הגרון, שפסק החוטב מלחטוב עצים. **מִכָּאֵן וְאִילָךְ** — מחמשה עשר באב ואילך, דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה — יוסיף חיים על חייו. **דֹּלָא יוֹסֵף** — לעסוק בתורה בלילות. **תִּקְבְּרִיהָ אִימִיה** — כלומר: ימות קודם זמנו.

דף כו ע"ב: דבר נוסף שאירע בט"ו באב: **אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב נַחֲמָן**, יום זה הוא **יוֹם שְׁהוֹתֵר שָׁכְמָ בְּנִימִן לְבָא** [להנשא] **בְּקֶהָל**, שמתחילה קיבלו עליהם כל שבטי ישראל שלא להשיא בנותיהם לבני שבט בנימין מחמת מעשה הפילגש בגבעה (שופטים ט), **שְׁנֵאמֶר** (שם כא א) **'אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בְּמִצְפָּה לְאֹמֶר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בָּתוּ לְבְנֵימִן לְאִשָּׁה**. מבררת הגמרא: **מֵאִי דְרֹשׁ** - מה דרשו חכמים להתיר איסור זה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב**, דרשו מתיבת **'מִמֶּנּוּ'** שיש לדייק **וְלֹא מִבְּנֵימִן**, שנשבעו רק שהם לא ישיאו בנותיהם לבני שבט בנימין, ולא נשבעו שבניהם לא יתנו מבנותיהם. דבר נוסף אירע בט"ו באב: **(אָמַר) רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, יום זה הוא **יוֹם שָׁכְלוּ בֹו** למות **מִתִּי מְדַבֵּר** שמתו בעון המרגלים, והיה זה בשנת הארבעים בחמשה עשר באב, וקבעוהו ליום טוב משום **דְּאָמַר מִרְכּוּ** - אחד החכמים, **עַד שֶׁלֹּא בָּלֹו מִתִּי מְדַבֵּר לֹא הָיָה דְּבֹר הַשְׁכִּינָה עִם מֹשֶׁה** ביחוד וחובה, **שְׁנֵאמֶר** (דברים ב טז) **'וַיְהִי כֹאשֶׁר תָּמוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה לְמוֹת, וְגו' וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי**, כלומר שרק אז **אֵלִי הָיָה הַדְּבֹר** ביחוד וחובה, ולא קודם לכן. דבר נוסף: **עוֹלָא אָמַר**, יום זה הוא **יֹם שֶׁבִּיטֵל הוֹשַׁע בֶּן אֱלֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת הַפְּרוֹסְדֵיּוֹת** [שומרים] **שְׁהוֹשִׁיב יִרְבָּעָם בֶּן נִבְטָ עַל הַדְּרָכִים** לשמור **שֶׁלֹּא יַעֲלֹ יִשְׂרָאֵל לְהַגֵּל, וְאָמַר**, **לֹאִיזָה** מן הדברים **שִׁירְצָה יַעֲלֹ**, כלומר או יעלו לרגל לבית המקדש, או ח"ו לעבוד את עגלי הזהב שהעמיד ירבעם. וכיון שבו ניתן להם לעלות לרגל קבעוהו ליום טוב. דבר נוסף שאירע ביום זה: **רַב מִתְנָה אָמַר**, הוא **יֹם שֶׁנִּתְּנוּ הַרוּגִי הַעִיר בֵּיתָר לְקִבּוּרָה**, לאחר שנהרגו על ידי הרומאים, כעונש על שהכו את משרתי בת הקיסר, על שנטלו מהם עץ ארז שהיה נטוע למזל טוב כדי לתקן את מרכבתה (גיטין נז, ו), וזמן רב לא ניתנו לקבורה (ירושלמי פ"ד ה"ה), ובט"ו באב ניתנו לקבורה, ולכן קבעוהו ליום טוב. דבר שתיקנו להודאה על כך: **וְאָמַר רַב מִתְנָה, אוֹתוֹ יֹם שֶׁנִּתְּנוּ הַרוּגִי בֵּיתָר לְקִבּוּרָה, תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים בְּבִבְנָה אֶת בְּרַכַּת הַטּוֹב וְהַמְטִיב** שבברכת המזון, והיא שבח לה' הטוב והמטיב, ומשבחים בלשון **'הַטּוֹב'** על **'שֶׁלֹּא תִסְרִיחוּ, וְהַמְטִיב'** על **'שֶׁנִּתְּנוּ לְקִבּוּרָה**. דבר נוסף שאירע באותו יום: **רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תַרְוִיחָהוּ** - אמרו שניהם, הוא **יֹם שֶׁפָּסְקוּ מִלְּכָרֹות עֲצִים לְמַעַרְכָּה** שעל המזבח, **(תַּנִּיא) [דַּתְנִיא]** בברייתא, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, מִחֲמַשָּׁה עֶשֶׂר כָּאֵב וְאִילָךְ תִּשְׁשׁ בִּתְחָה שֶׁל חֲמָה, וּמֵאוֹתוֹ יוֹם לֹא הָיוּ בּוֹרְתִין עֲצִים לְמַעַרְכָּה, לְפִי שֶׁאֵינֶן יֹשְׁבִין מִן הַחֲלוּחִית שְׁבָהם עַל יְדֵי הַחֲמָה, שְׁאִין בַּה כַּח לִיבֶשֶׁם, וּדְרָךְ עֲצִים לְחַיִּים לְגַדֵּל תּוֹלָעִים, וְעַץ שִׁישׁ בּוֹ תּוֹלַעַת פִּסּוֹל לְמַעַרְכָּה (מידות פ"ב מ"ה), וּשְׁמַחוּ שֶׁזָּכּוּ לְהַשְׁלִים מִצְוַה גְּדוּלָה זו, וְלִכְּנָן קִבְּעוּהוּ לְיוֹם טוֹב**. כמה דברים שנאמרו על יום זה: **אָמַר רַב מִנְשֵׁיָא, וְקָרוּ לֵיהּ** - היו קוראים לאותו יום **'יוֹם תֵּבֶר מַגֵּל'** [שבירת הגרון], שאין בו צורך לחטוב עצים, כדי לזכור את השמחה שזכו להשלים את המצוה. **וּמִכָּאֵן** - מיום ט"ו באב **וְאִילָךְ** שהלילות מתארכים, **דְּמוֹסִיפָה** לעסוק בתורה גם בלילות, **יֹסֵף חַיִּים עַל חַיִּיו. וְדֹלָא מוֹסִיפָה (וְאִסְפָּה)**. מבררת הגמרא: **(תַּנִּי רַב יוֹסֵף) מֵאִי** - מה הפירוש **'וְאִסְפָּה'**. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף, תִּקְבְּרִיהָ אִימִיה** - תקברנו אמו, כלומר ימות קודם זמנו.

הרי מאחר שכבר נאסר באותו פסוק להטמא לאביו ולאמו, ודאי
 שכן הדין גם באחותו. משיבה הברייתא: **הַרִי שְׁהֶלֶךְ** – היה הנזיר
 הולך לשחוט את פסחו וכן אם היה הולך למול את בנו כדי שיוכל
 להקריב את קרבן הפסח, ושםע בהליכתו שמת לו מת מקרוביו,
 יבול – שמא תאמר שיקיים את מצות התורה ויטמא למתו, ויתבטל
 ממצות קרבן פסח, אבל אמרת – ודאי יש לך לומר שלא יטמא,
 משום האיסורים שבדבר, אלא יקריב את פסחו. ויבול – שמא
 תאמר ששם שלא יטמא לאחותו ולשאר קרוביו באופן זה, כך אין
 מטמא – כך אסור לו להטמא למת מצות, תלמוד לומר – מלמדנו
 הכתוב ביתור תיבת 'ולאחותו', שרק לאחותו [ולשאר הקרובים]
 הוא דאין מטמא – אסור לו להטמא, אבל מטמא הוא למת מצות,
 אפילו באופן זה. הרי מפורש שמצות קרבן פסח קודמת למצות
 ההיטמאות לקרובים. וקשה, הלא הברייתא הראשונה אמרה
 שאדם מצווה להטמא לקרוביו אף כאשר על ידי כך ימנע
 מהקרבן הפסח. אלא לאו שמע מינה – ודאי מוכרחין לתרץ, כן
 קודם חצות בן אחר חצות, כלומר שבברייתא השניה מדובר
 במי שקרבו מת רק לאחר חצות, שכיון שכבר חלה עליו חובת
 הבאת הפסח, היא דוחה את מצות ההיטמאות לקרובים, אולם
 במעשה יוסף הכהן מדובר שאשתו מתה לפני חצות, ובכך
 הקדימה אנינותו לחול עליו והפקיעה אותו ממצות קרבן פסח,
 וכיון שלא היה מחוייב בה, היה מוטל עליו להטמא לאשתו. הרי
 מוכח מכאן שבאופן שהאנינות דוחה חצות לפני שחלה חובת
 הפסח, היא מפקיעה אותה, כפי שחידש אביו.
 הגמרא מקשה על הראיה: **ממאי** – מנין לך שהטעם שהברייתא
 הראשונה חייבה להטמא בערב פסח הוא משום שהאנינות קדמה
 לחובת הפסח, דילמא לעולם אימא לך – אולי באמת אפשר לך,
 אידי ואידי – בשתי הברייתות מדובר שמת אחר חצות, והא –
 הברייתא השניה היא כשיטת רבי ישמעאל, והא – והברייתא
 הראשונה היא שיטת רבי עקיבא. דתניא – שכן שנינו בברייתא, מה
 שאמרה התורה (ויקרא שם) **'לֹא יִטְמָא'** היא רשות שנתנה התורה
 לכהן להטמא לקרוביו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה
 היא, שציוותה אותו להטמא להם, ובאמת לדברי הכל אף
 כשהאנינות הקדימה וחלה עליו לפני חצות היא אינה מונעת את
 חובת הבאת הפסח מלחול עליו, וכל זמן שלא נטמא הוא מחוייב
 בה, אלא שרבי עקיבא סובר שלמצות ההיטמאות לקרובים יש דין
 קדימה, ולכן בכל אופן מוטל על האונן להטמא לקרובו, ורבי
 ישמעאל סובר שההיטמאות אינה אלא רשות, ובכל אופן אפשר
 לאונן להטמא. מכיון שעל ידי כך הוא יתבטל מעשיית הפסח
 שהיא חובה, אולם לדעת הכל כל שלא נטמא האונן הרי הוא
 מביא קרבן פסח, כי האנינות אינה מעכבת.
 הגמרא מתרצת ומוכיחה שגם הברייתא השניה היא דברי רבי
 עקיבא: **לֹא כִּלְקָא דְּתַתֵּי** – אין לנו כלל להעלות בדעתנו
 שהברייתא השניה היא דברי רבי ישמעאל, כיון דרשינן דההיא רבי
 עקיבא קתני לה – שאת הירשאי של אותה ברייתא שנה רבי עקיבא
 עצמו, דתניא – שכן שנינו בתחילת הברייתא השניה, רבי עקיבא
 אומר, אמרה התורה לנזיר, 'על נפש מת לא יבא, לאביו ולאמו
 לאחיו ולאחותו' וגו' (במדבר שם), **'נִפְשָׁא'** האמורה בפסוק זה אלו
 הקרובים, ו'מת' אלו הרהוקים, שאסור לנזיר להטמא בין לאלה ובין
 לאלה. ומאחר שכבר נאמר שאסור להטמא לקרובים, לא היה
 צורך לשוב ולמנות את אלו שהוזכרו בפסוק, וודאי לא נאמרו
 אלא בשביל לדרוש מהם, ללמד שרק 'לאביו' ושאר הקרובים
 אמרה התורה שניזיר אינו מטמא, אבל מטמא הוא למת מצותו אם
 נודמן לו, וחובה עליו להטמא ולהתעסק בקבורתו. 'לאמו' למד
 נאמר, שהרי איסור ההיטמאות לה כבר ידוע מתיבת 'נפש', והיתר
 הנזיר להטמא למת מצוה כבר נלמד מ'לאביו', אלא ללמד שאם
 היה אדם זה בן נזיר, והוא אינו, שיש בו שתי קדושות שמחמתן אסור
 לו להטמא למתים, ושמא משום כך לא יטמא אפילו למת מצוה.
 על כן בא ביתור הכתוב ללמדנו שרק 'לאמו' הוא דאין מטמא,
 אבל מטמא הוא למת מצוה. 'לאחיו' למד נאמר, ללמד שאפילו אם

לא קשיא, כיון שפאן – בברייתא מדובר שמת לו מת בארבעה עשר
 בניסן, וקברו בארבעה עשר, ונמצא שערב פסח היה יום המיתה,
 וליל פסח הוא הלילה שאחריו, ואילו פאן – במשנה בפסחים,
 מדובר שמת לו מת בשלשה עשר, וקברו למחרת, בארבעה עשר,
 ונמצא שערב פסח לא היה יום המיתה אלא יום הקבורה, וליל
 פסח הוא הלילה שאחר יום הקבורה. וטעם החילוק הוא, שבאופן
 שמת לו מת בארבעה עשר וקברו בארבעה עשר אין הוא אוכל
 קרבן פסח בלילה, משום שיום המיתה שהאנינות בו היא
 מדאורייתא תופס את לילו מדאורייתא, וכיון שלא יהיה רשאי
 לאכול ממנו, אינו מביא קרבן פסח, ואילו כשמת לו מת בשלשה
 עשר וקברו בארבעה עשר ערב פסח הוא יום הקבורה, ויום הקבורה
 שהאנינות בו היא מדרבנן אינו תופס את לילו אלא מדרבנן, לפיכך
 אף שחכמים אסרו ביום הקבורה הבאת קרבנות, וכן את אכילתם
 בלילה, כדין אנינות, מי שאירע לו יום קבורה בערב פסח התירו
 לו להקריב קרבן פסח ולאכול בלילה.
 רב אשי דוחה את דברי רב מרי. מקשה הגמרא: **אמר ליה רב אשי**
לרב מרי, ואילא לפי דברך שאתה מעמיד את המשנה בפסחים
 ביום קבורה, הא דקתני – מה ששנינו בברייתא (לעיל צט) שרבי
 יהודה אמר שאנינות לילה דאורייתא, ואמר לו רבי שמעון, תיע
 שאנינות לילה דרבנן, שיהי אומר במשנה (פסחים צא) **אונן מובל**
ואוכל את פסחו לערב אבל לא בפרשים, נימא ליה – היה לרבי
 יהודה להשיב לו, קאמינא לך אלא – אני אמרתי לך על יום המיתה
 שהוא מדאורייתא, שתופס גם את לילו מדאורייתא, ואמר לי את
 – ואתה משיב לי מהמשנה בפסחים שמדובר בה בליל יום
 הקבורה, שהיום עצמו הוא מדרבנן, ובוזה הרי מודה אני. מסיקה
 הגמרא: קשיא – אכן קשה הדבר.
 הגמרא מביאה שני תירוצים נוספים, בהם היא מסיקה שרבי
 שמעון סובר אנינות לילה דרבנן, ומפרשת שאיסור הבאת קרבן
 באנינות הוא מן התורה. אבוי מתרץ, ומבאר שגם במשנה וגם
 בברייתא מדובר ביום מיתה: **אבוי אמר, כיין שפאן** –
 בברייתא שאמרה שקרבן פסח אינו קרב באנינות, מדובר באונן
 שמת לו מת בערב פסח קודם חצות היום, ופאן – במשנה בפסחים
 שאמרה שאונן אוכל את פסחו, ומשמע שהפסח קרב באנינות,
 מדובר שמת לאחר חצות. וטעם החילוק הוא, שכשהמיתה היתה
 קודם חצות, ולא אחריה לפסח – שאז קרובו של המת עדיין לא היה
 ראו להקרב קרבן פסח, הרי חילא עליה – חלה עליו בשעת
 המיתה אנינות, ומאחר שנעשה אונן נאסר בהבאת קרבנות,
 ונודה מלכתחילה בהקרבן הפסח, אולם באופן שהמיתה היתה
 אחר חצות, דאחריה לפסח – שאז כבר היה ראוי להביא את הפסח,
 וחובת הבאתו חלה עליו קודם שנעשה אונן, לא חילא עליה – לא
 חלה עליו האנינות לדחות חובה זו מעליו, אלא האנינות נדחת
 מפני חובת קרבן פסח, ועליו להביאו באנינותו וטובל ואוכל ממנו
 בערב.
 הגמרא מוכיחה שיש חילוק בין שחלה אנינות לפני חצות ובין
 שחלה אחרי חצות. התורה אסרה על הכהנים להטמא בטומאת
 מת, אולם הוציאה מכלל זה היטמאות לשבעת קרובי הכהן
 שמתו. שונה הוא דין הנזיר, שנאסר עליו להטמא אפילו לשבעת
 הקרובים. שואלת הגמרא: **ומנא תימרא דשני ליה** – ומנין אתה
 אומר שמן התורה יש להבדיל בין מת קודם חצות ובין מת לאחר
 חצות, משיבה הגמרא: דתניא בברייתא, מה שאמרה התורה (ויקרא
 כא א-ב) באיסור הכהן להטמא למת, **'ולאחותו הבתולה וגו'** לה
 יסמא' הוא מצוה שציוותה אותו להטמא לקרוביו שמתו, ולא
 רשות שנתנה לו. ואם לא רצה להטמא להם, מטמאין אותו על
 כרחו, ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח, ולא רצה
 ליטמא לה, כדי שלא יתבטל על ידי כך מקרבן פסח, ונקמנו אחיו
 הכהנים ויטמאוהו בעל כרחו.
 אומרת הגמרא: וימניה – ואקשה על ברייתא זו ממה ששנינו
 בברייתא אחרת, הוזהר הנזיר, **'ולאחותו'** לא יטמא' (במדבר ו ז),
 ושואלת הברייתא: מה תלמוד לומר – מה מלמדנו הכתוב בזה,

זבחים. פרק שנים עשר – טבול יום דף ק עמוד א – מותוך מהדורות "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה רש"י תוספות

לא קשיא. דר"ש אדר"ש הא דקתני הכא אונן לא מייתי פסח כשמת וקברו ב"ד דיום מיתה דאורייתא ותפיס לילו מדאורייתא כדילף ליה רבי יודנה לקמן והא דקתני לעיל אוכל פסחו בשמת ב"ג וקברו ב"ד דיום קבורה גופיה דרבנן ולא תפיס לילו אלא מדרבנן ורומיא דתרייתא מתני' קמייתא משני לה רב מרי אידי ואידי יום קבורה ובאן בפסח ובאן בשאר ימות השנה כדשנינן לה מעיקרא ונמאי

אבל לא בקדשים אבל לא בקדשים של כל השנה כולה: הכי נרם לא תפיס לילו עמו אלא מדרבנן: אמינא לך אנינות יום מיתה דאורייתא. דהא מאנינות דאחרן מייתי לה לקמן והתם יום מיתה הוא: ואת מהדרת יום קבורה. דהוא גופיה מדרבנן והתם מודינא: אבי אמר. אידי ואידי ביום מיתה ולעולם אנינות לילה לר"ש דרבנן ודקתני בדאורייתא פסח אינו בא באנינות כשמת קודם חצות דרומנא דהייה מהאי קרא דדרשין כשהוא שלם הוא מביא ולא כשהוא אונן ודקתני בפסחים טבול ואוכל פסחו אלמא מייתי ליה אונן כשמת אחר חצות דקדמה חובת שחיטת פסח לאנינות ותו לא דהיא ליה אנינות מלשלא קרבנו ומיהו על כרחך ש"מ אנינות לילה דרבנן בדאורייתא דהא האי לא הוה אביל נהי דקדמה חובת שחיטה לאנינות אבל חובת אבילה לא קדמה ליה ואבילת פסחים לא מעבא לאביי אלא משום דאנינות לילה דרבנן והם לא העמידו דבריהם במקום כרת דילמא ממנע ולא שחט א"נ כיון דעל כרחך שחטה לאו אורח ארעא דנימור ישתטנו ע"מ ליפסל הילכך אוכל פסחו אבל לא שאר קדשים אפי' ליל פסח והעמידו דבריהם במקום עשה ומתני' דדייקין אי ממנע ליה אבל ביום קבורה כדאמר רב אסי לעיל ודמת ב"ג וקברו ב"ד אפילו מדרבנן לא תפיס לילה דשני לן. מדאורייתא: ורבינו ב"ג. מסקנא דמילתיה הוא דבני לאתניו מגו רומיא ושינוי: לאחותו מה ת"ל. בנזיר קאי ובזון דכתיב לאביו ולאמו כ"ש לאחותה: אמרת לא יטמא. רישא דברייתא בנזיר קא מיירי כדתני לה לקמן בשמעתין דה"ק סיפא דרי' שהיה נזיר והוא ב"ג וחולך לשחוט את פסחו או למול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא אי משום נזיר אי משום כ"ג אי משום פסח וכ"ש הכא דאיתגוהו לכולהו ולמול את בנו. דמילת זכריו מעכבתו מלאכול פסחו: לאחותו אין פטמא. אלמא אחיא חובה דפטח ואסרה ליה להטמא ומביא פסח אונן וקס"ד דתרייתו קתני אליבא דר' עקיבא דאמר לא יטמא מצוה והילכך לא מיתוקמא דך

בהרייתא אלא בשמת לאחר חצות דאתאי חובת פסח ודחיא למצות טומאה וקמייתא במת קודם חצות דאפקעתיה אנינות מופסת: ונמאי. דטעמא דקמייתא משום דקדמה אנינות הוא דתוקמא לר"ש דאמר לעיל אין מביא פסח אונן במת קודם חצות ובר"ע. ויילמא. טעם דר"ע לאו משום קודם חצות הוא והיכא דלא איטימי במת ואפילו קודם חצות בעי למעבד פסח והכא משום דאיטימי הוא ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר ר' עקיבא יטמא משום דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין והילכך מטמאין ליה וממילא אול ליה כרת דה"ל טמא ופסח יש לו תשלומין בשני דך דקתני לא יטמא רבי ישמעאל היא דאמר רשות הילכך לא תחדיה מצות פסח בשביל רשות טומאה ולעולם בין לרבי ישמעאל בין לר"ע אונן שלא נטמא מביא פסחו ואפילו מת קודם חצות דטעם דהכא לאו משום אנינות הוא: דרישא. דהדיא דנזיר ר"ע קתני לה דאומר מצוה הילכך לא מיתירי' אלא משום טעמא דקודם חצות אחר חצות היכא דמת קודם חצות קדמה לה חובת טומאה לפסח וטמא והוא הדין לאנינות דהא קדמה והיכא דמת לאחר חצות קדמה חובת פסח ומפקע לחובת טומאה והוא הדין לאנינות: נפש. בנזיר כתיב כל ימי חזירו לה' על נפש מת לא יבא וסמך ליה לאביו ולאמו וגו' וכוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב ליה קרובים ורחוקים: נפש אלו הקרובים. לאו משמעו דהיא היתקשה לך אם כן למה נאמרו רחוקים דאי לא כתיב תרתי קראי הוה מוקמינן ליה ברחוקים אבל השתא דאיכתיבא תרי קראי נפש קרובים משמע שחן כנפשו: לאביו. מה ת"ל אם ללמד שלא יטמא לו הרי פירש קרובים ורחוקים אלא בא לפרט את מי אסר את הקרובים אבל לא מת מצוה: לאמו. מה תלמוד לומר אם לאסור הרי למדנו אם להתיר מת מצוה הרי למדנו אלא לא הוצרך לנזיר לבדו אלא ללמדך שאם היתה בו עוד קדושה אחרת כגון שהיה כהן ונזיר התירי' לך בו מת מצוה ממייעט דלאמו דרשין לאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למ"מ וכן כולם: הרי שחלף לשחוט את פסחו. זה שהיה כ"ג ונזיר וניתוסף בו עוד דבר אחר המעכבו מליטמא שהיה צריך לשחוט את פסחו אף זה לאחותו פטרתו לך בו אבל מיטמא הוא למת מצוה דאם אינו ענין לנזיר לבדו תנודו ענין למי שיש בו כל אלו:

לא קשיא. באן שְׁמַת לו מַת בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, וקִבְּרוּ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר. באן שְׁמַת לו מַת בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר, וקִבְּרוּ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר. מַת לו מַת בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, וקִבְּרוּ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, יוֹם מִיתָה תוֹפֵס לִילוֹ, מְדֹאֲרִיתָא. מַת לו מַת בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר, וקִבְּרוּ בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר, יוֹם קְבוּרָה דִּרְבָּנָן, אֵינּוּ תוֹפֵס לִילוֹ אֶלָּא מְדִרְבָּנָן. אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב מְרִי, וְאֶלָּא הָא דְקָתְנִי, אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, תַּדַּע שְׁהָרִי אָמְרוּ, אֲוִינָן טוֹבֵל וְאוֹכֵל אֶת פִּסְחוֹ, אֲבָל לֹא בְּקִדְשִׁים. נִימָא לִיה, קִאֲמִינָא לָךְ אֲנָא יוֹם מִיתָה דְאֲוִרִיתָא. וְאִמְרַת לִי אֶת יוֹם קְבוּרָה, דִּרְבָּנָן. קָשְׁיָא. אָפִי אָמַר, לֹא קָשְׁיָא. באן שְׁמַת קוֹדֵם חֲצוֹת, באן שְׁמַת אַחֲרֵי חֲצוֹת. קוֹדֵם חֲצוֹת, דְּלֹא אִיחְזִי לְפִסְחָה, חֵיילָא עֲלֵיהּ אֲנִינוּת. אַחֲרֵי חֲצוֹת, דְּאִיחְזִי לְפִסְחָה, לֹא חֵיילָא עֲלֵיהּ אֲנִינוּת. וּמָנָא תִּימְרָא, דִּשְׁנֵי לִיה בֵּין קוֹדֵם חֲצוֹת, בֵּין אַחֲרֵי חֲצוֹת. דְּתַנְיָא, 'לֵה יִטְמָאוּ', מִצְוָה. לֹא רִצָּה, מְטַמְּאִין אוֹתוֹ עַל פְּרָחוֹ. וּמַעֲשֶׂה בְיוֹסֵף הַכֹּהֵן, שְׁמַתָּה אִשְׁתּוּ בְּעֶרֶב הַפִּסְחָה, וְלֹא רִצָּה לִיטְמָאוּ, וְנִמְנוּ אִיחְזִי הַכֹּהֲנִים וְיִטְמָאוּהוּ בְּעַל פְּרָחוֹ. וְרַמְבַּנְהִי, וְלֹאחֹתוֹ, מַה תִּלְמֹד לִזְמַר. הֲרִי

שְׁחָלַף לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְלִמּוֹל אֶת בְּנוֹ, וְשָׁמַע שְׁמַת לוֹ מַת, יִבּוֹל יִטְמָאוּ, אֲמַרְתָּ, 'לֹא יִטְמָאוּ'. יִבּוֹל, בְּשֵׁם שְׁלֹא יִטְמָאוּ לֹאחֹתוֹ, כִּדְ אֵין מְטַמְּא לְמַת מִצְוָה, תִּלְמֹד לִזְמַר 'וְלֹאחֹתוֹ', לֹאחֹתוֹ הוּא דְאֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. לֹא, שְׁמַע מִיפָּה, באן קוֹדֵם חֲצוֹת, באן אַחֲרֵי חֲצוֹת. מָמָא, דִּילְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ, אִידִי וְאִידִי אַחֲרֵי חֲצוֹת. וְהָא, רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. וְהָא, רַבִּי עֲקִיבָא. דְּתַנְיָא, 'לֵה יִטְמָאוּ', רְשׁוּת, דְּבָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, חוֹבָה. לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ, דְּרִישָׁא דְהִתְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא קָתְנִי לָהּ. דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, 'נֶפֶשׁ' אֵלּוּ הַקְּרוֹבִים. 'מַת' אֵלּוּ הַרְחוֹקִים. 'לֹאבִיו' אֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. 'לֹאמוֹ', הִנֵּה כֹהֵן וְהוּא נֹזֵר, 'לֹאמוֹ' הוּא דְאֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. 'לֹאחִיו', שְׁאֵם הִנֵּה כֹהֵן גָּדוֹל וְהוּא נֹזֵר, לֹאחִיו הוּא דְאֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. 'וְלֹאחֹתוֹ', מַה תִּלְמֹד לִזְמַר, הֲרִי שְׁחָלַף לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְלִמּוֹל אֶת בְּנוֹ, וְשָׁמַע שְׁמַת לוֹ מַת, יִבּוֹל יִטְמָאוּ, אֲמַרְתָּ, 'לֹא יִטְמָאוּ'. יִבּוֹל, בְּשֵׁם שְׁאֵין מְטַמְּא לֹאחֹתוֹ, כִּדְ אֵינוּ מְטַמְּא לְמַת מִצְוָה, תִּלְמֹד לִזְמַר 'וְלֹאחֹתוֹ', לֹאחֹתוֹ לֹא יִטְמָאוּ, אֲבָל יִטְמָאוּ הוּא לְמַת מִצְוָה. רַב

הרי' שהיה חולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו כו'. תימה היכי דייק מביא דשחיטת פסח דוחה טומאת מותו שאני הכא שהוא כ"ג ונזיר וכי תימא אי לאו דבאפי נפשיה דחיא מות לא היה צריך קרא למת מצוה דדחיא שלשתן דכיון דכ"ג ונזיר נדחים משום מות מצוה בשביל שהולך עדיין לשחוט את פסחו לא מימנע א"א לומר כן דהא לבחן הדיוט ונזיר איצטרך קרא אף על גב דבחן הדיוט לחודיה מיטמא למתו ויש פירושים שמוגה בהם משום דך קשיא דלא מיירי הכא בנזיר אלא בהולך לשחוט פסחו לחודיה ולא יתכן כלל דהיניו ברייתא דמייתי בסמוך דמיירי בבחן ונזיר ונראה דדייק משום דקתני הכא אמרת לא יטמא ובכולהו לא קתני הכי משמע לא יטמא משום שחיטת פסחו ולא גרסינן ת"ל לא יטמא ועוד נראה לדקדק אי שחיטת הפסח לחודיה לא דחיא טומאת קרובים ה"ל למתנייה ברישא דהולך לשחוט כו' הרי שהיה כ"ג ונזיר חולך לשחוט כו' כמו כהן הדיוט דתני ברישא דמעיקרא תני הקל יותר כי היכי דתני כהן הדיוט קודם לנזיר ואח"כ כ"ג ונזיר. ה"א רבי ישמעאל הא ר"ע. פי' בקונטרס ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר ר"ע יטמא משום דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין והילכך מטמאין ליה וממילא אול ליה כרת דה"ל טמא דפטח יש לו תשלומין בשני דמי דמי לעשה דהשלמה דאתי עשה דפטח דחיי ליה כדאמר בריש תמיד נשחט (פסחים דף נט. וס) ואע"פ שיש לו תשלומין בשני: נפש אלו הקרובים מת אלו הרחוקים. בנזיר בפ' כ"ג (דף מהו) גרס איפכא ועיקר ועושה שם (וחדא) דרשא מלאביא ולאמו: אכילת

רבי ישמעאל ורבי עקיבא. דתניא, 'לֵה יִטְמָאוּ', רְשׁוּת, דְּבָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, חוֹבָה. לֹא סִלְקָא דְעֵתָךְ, דְּרִישָׁא דְהִתְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא קָתְנִי לָהּ. דְּתַנְיָא, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, 'נֶפֶשׁ' אֵלּוּ הַקְּרוֹבִים. 'מַת' אֵלּוּ הַרְחוֹקִים. 'לֹאבִיו' אֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. 'לֹאמוֹ', הִנֵּה כֹהֵן וְהוּא נֹזֵר, 'לֹאמוֹ' הוּא דְאֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. 'לֹאחִיו', שְׁאֵם הִנֵּה כֹהֵן גָּדוֹל וְהוּא נֹזֵר, לֹאחִיו הוּא דְאֵינוּ מְטַמְּא, אֲבָל מְטַמְּא הוּא לְמַת מִצְוָה. 'וְלֹאחֹתוֹ', מַה תִּלְמֹד לִזְמַר, הֲרִי שְׁחָלַף לִשְׁחוֹט אֶת פִּסְחוֹ, וְלִמּוֹל אֶת בְּנוֹ, וְשָׁמַע שְׁמַת לוֹ מַת, יִבּוֹל יִטְמָאוּ, אֲמַרְתָּ, 'לֹא יִטְמָאוּ'. יִבּוֹל, בְּשֵׁם שְׁאֵין מְטַמְּא לֹאחֹתוֹ, כִּדְ אֵינוּ מְטַמְּא לְמַת מִצְוָה, תִּלְמֹד לִזְמַר 'וְלֹאחֹתוֹ', לֹאחֹתוֹ לֹא יִטְמָאוּ, אֲבָל יִטְמָאוּ הוּא לְמַת מִצְוָה. רַב

דטעמא דקמייתא משום דקדמה אנינות הוא דתוקמא לר"ש דאמר לעיל אין מביא פסח אונן במת קודם חצות ובר"ע. ויילמא. טעם דר"ע לאו משום קודם חצות הוא והיכא דלא איטימי במת ואפילו קודם חצות בעי למעבד פסח והכא משום דאיטימי הוא ואפילו מת לאחר חצות נמי קאמר ר' עקיבא יטמא משום דקסבר לה יטמא מצוה ואין לה תשלומין והילכך מטמאין ליה וממילא אול ליה כרת דה"ל טמא ופסח יש לו תשלומין בשני דך דקתני לא יטמא רבי ישמעאל היא דאמר רשות הילכך לא תחדיה מצות פסח בשביל רשות טומאה ולעולם בין לרבי ישמעאל בין לר"ע אונן שלא נטמא מביא פסחו ואפילו מת קודם חצות דטעם דהכא לאו משום אנינות הוא: דרישא. דהדיא דנזיר ר"ע קתני לה דאומר מצוה הילכך לא מיתירי' אלא משום טעמא דקודם חצות אחר חצות היכא דמת קודם חצות קדמה לה חובת טומאה לפסח וטמא והוא הדין לאנינות דהא קדמה והיכא דמת לאחר חצות קדמה חובת פסח ומפקע לחובת טומאה והוא הדין לאנינות: נפש. בנזיר כתיב כל ימי חזירו לה' על נפש מת לא יבא וסמך ליה לאביו ולאמו וגו' וכוליה קרא יתירא הוא דהא כתיב ליה קרובים ורחוקים: נפש אלו הקרובים. לאו משמעו דהיא היתקשה לך אם כן למה נאמרו רחוקים דאי לא כתיב תרתי קראי הוה מוקמינן ליה ברחוקים אבל השתא דאיכתיבא תרי קראי נפש קרובים משמע שחן כנפשו: לאביו. מה ת"ל אם ללמד שלא יטמא לו הרי פירש קרובים ורחוקים אלא בא לפרט את מי אסר את הקרובים אבל לא מת מצוה: לאמו. מה תלמוד לומר אם לאסור הרי למדנו אם להתיר מת מצוה הרי למדנו אלא לא הוצרך לנזיר לבדו אלא ללמדך שאם היתה בו עוד קדושה אחרת כגון שהיה כהן ונזיר התירי' לך בו מת מצוה ממייעט דלאמו דרשין לאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למ"מ וכן כולם: הרי שחלף לשחוט את פסחו. זה שהיה כ"ג ונזיר וניתוסף בו עוד דבר אחר המעכבו מליטמא שהיה צריך לשחוט את פסחו אף זה לאחותו פטרתו לך בו אבל מיטמא הוא למת מצוה דאם אינו ענין לנזיר לבדו תנודו ענין למי שיש בו כל אלו:

אבילת

פסחים מעכבא. פולגתא היא בפרק כיצד צולין (פסחים דף עח) דרבי נתן ורבנן ומשמע מתוך פירוש הקונטרס דסבר לה כמ"ד מעכבא לגבי הא ודאפילו למ"ד לא מעכבא דבעינן גברא ראוי לאכילה כדמוכח התם אם כן אכילה היא מצוה וסברא הוא שדוחה אנינות דרבנן א"נ כיון דתכתיב איש לפי אכילו למצוה דמצוה בדידה מבאדרינן סברא הוא דדחיא אנינות דרבנן ומעכבא דקאמר לאו

דקא:

סמוך

לשקיעת החמה. במנחה נקט סמוך נקט נמי הכא סמוך דהוה מצי למימר כאן קודם שקיעה כאן לאחר שקיעה: ואחריתה כיום מר. פסוק הוא בתרי עשר [ועמוס ח'] ושמותיה לאכל יחיד ואחריתה כיום מר ולא כמו שפירש בקונטרס: וחכמים

שבעה ושלשים, ולאכילת פסחים, כיום ליקוט עצמות. אחד זה ואחד זה, מובל ואוכל פקדשים לערב. הא גופא, קשיא. אמרת, יום שמועה כיום קבורה, למצות שבעה ושלשים, ולאכילת פסחים כיום ליקוט עצמות. מכלל, דיום קבורה, אפילו לערב, נמי לא אכיל. והדר תני, אחד זה ואחד זה, מובל ואוכל פקדשים לערב. אמר רב חסדא, תנאי היא. רבה בר רב הונא אמר, לא קשיא. כאן, ששמע שמועה על מות סמוך לשקיעת החמה, וכן שליטתו לו עצמות סמוך לשקיעת החמה, וכן שמת לו מות וקברו סמוך לשקיעת החמה. וכאן, לאחר שקיעת החמה. לאחר שקיעת החמה, מאי דהוה הוה. אלא, שמע מינה, אכילת פסחים מעכבא. רב אשי אמר, מאי 'אחד זה ואחד זה' הכי קאמר, אחד יום שמועה, ואחד יום ליקוט [עצמות], מובל ואוכל פקדשים לערב. והא דרב אשי, בדותא היא. מכרי עליה קאי, 'זה וזה' מיבעי ליה. אלא, שמע מינה, בדותא היא. ומאי תנאי, דתנאי, עד מתי מתאונן עליו, כל היום. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר. במאי עסקינן. אילימא, כיום מיתה, מי אכא, דלית ליה דיום מיתה דתפס לילו מדרבנן. ותו, 'רבי אומר, כל זמן שלא נקבר', הא קבור, אישתרי ליה. ומי אכא, דלית ליה 'ואחריתה כיום מר'. אמר רב ששת, איום קבורה קאי. מתקיף רב יוסף, אלא הא דתנאי 'השומע על מותו' מלקט עצמות, מובל ואוכל פקדשים לערב. מכלל דיום קבורה, אפילו לערב, נמי לא אכיל. הא מני. אלא תריין, עד מתי מתאונן עליו, כל אותו היום ולילו. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר, [אבל נקבר] בלא לילו. אמרוה קמיה דרבי ירמיה, אמר, גברא רבה בר יוסף, לימא הכי. לימא, דרבי לקולא. והתנאי, עד מתי מתאונן עליו, כל זמן שאינו נקבר, אפילו מפאן ועד עשרה ימים, דברי רבי. ותכמים אומרים, אין מתאונן עליו אלא אותו היום בלבד. אלא תריין הכי, עד מתי הוא מתאונן עליו, כל אותו היום, בלא לילו. רבי אומר, כל זמן שלא נקבר. ואם נקבר, תופס לילו. אמרוה קמיה דרבא, מדקאמר רבי, יום קבורה תופס לילו מדרבנן, מכלל דיום מיתה תופס לילו מדאורייתא. וסבר רבי, אנינות לילה דאורייתא. והתנאי, 'הן היום', אני היום אסור, ולילה מותר. ולדורות, בין ביום ובין בלילה, אסור, דברי רבי יהודה. רבי אומר, אנינות לילה אינה מודברי תורה אלא מודברי סופרים. לעולם, דרבנן היא. וחכמים

רבא אמר כו'. אמילתיה דר"ש קאי לשניי דר"ש אדר"ש: אידי ואידי לאחר חצות. ואפילו מת לאחר חצות קודם ששחטו עליו לית לר"ש לא ביא את פסחו דרחמנא דחיה כדדריש ואילו שלמים קרבנו כל קרבנותיו לא 'ביא אלא כשהוא שלם ודקתני אונן טובל ואוכל פסחו לערב כשמת לאחר ששחטו וזרקו עליו: מאי דהוה הוה. דרי נפטר ואמאי דחייא אבילותו אנינות לילה דרבנן טפי משאר קדשים בשלמא לאביי דמוקי לה בקודם ששחטו וזרקו עליו ובלאחר חצות חזרת פסח חלה עליו להביא ואי לא שרית ליה לאוכלו לא מייתי הילכך לא העמידו דבריהם אלא לרבא אמאי לא העמידו הא כבר שחט וזרק. ה"ג א"ל רבינא אבילת פסחים מעכבא מדרבא בר רב הונא. ולקמן מייחית לה: א"ל רבא לרב אדא ציית מאי דאמר לך רבך. רבינא שבע על שפי' השיב על שאלתך ובמסכת שבתות כי האי סוגיא דרבה ורבינא ורב אדא בפ' ידיעות הטומאה (דף יח). יום שמועה. שמועה שמת לו מת בשמועה קרובה שחור' ל' עסקינן: כיום קבורה למצות שבעה ושלשים. מיום שמועה מתחיל למנות ד' לרדיצה ונעילת הסנדל וז' לגיורין: ולאכילת פסחים. הוי יום שמועה כיום ליקוט עצמות דקיימא לו בפסחים בפרק האשה (דף צב). השומע על מותו והמלקט עצמות טובל ואוכל בקדשים לערב וזוין בה מלקט עצמות הואה שליש ח' בעי ומשנינן אימא שליטתו [ולן] אחרים עצמות דאמרין במירק (דף ת) המלקט עצמות אביו ואמו דרי זה מתאבל עליהם כל היום אשמועינן פסחים דלערב מותר בקדשים והכא אשמועינן יום שמועה לענין אבילת פסחים לא כיום קבורה הוא דאילו יום קבורה לא אכיל פסחו לערב ואפילו מת באתמול ב"ג אלא כיום ליקוט עצמות הוי ומותר בכל הקדשים והא דנקט פסחים משום דיום קבורה נקט ליה למימר דביום קבורה אפילו פסח נמי לא: אחד זה ואחד זה. על כרחך איום קבורה ויום ליקוט קאי וקשיא רישא לסיפא כדלקמן דאי איום שמועה ויום ליקוט לא שייך למיתני אחד זה ואחד זה ריבין דמיניירו טליק זה וזה מיבעי ליה: מובל ואוכל. בקדשים לערב וכ"ש פסחו: יום ליקוט עצמות. משמע לא כיום קבורה דאילו יום קבורה לא אכיל פסחו שחטו דתנאי היא. דפליגי בליל יום קבורה שאניה יום מיתה דאיכא למיד תפיס לילו מדרבנן וסבר אבילת פסחים לא מעכבא והלכך אפילו פסח לא אכיל ולקמן מייחית לה: רבה בר רב הונא

אמר כאן ששמע שמועה או שלקט לו עצמות או שקבר מתי ב"ד סמוך לשקיעת החמה וכאן לאחר שקיעת החמה. סיפא דקתני בכולהו אוכל קדשים וכ"ש פסחו כשכא עליו אחד מאלו לפני שקיעת החמה דה"ל לערב ליל יום קבורה וליל יום שמועה וליל (פסחים) ביום ליקוט עצמות וסבר יום קבורה לא תפיס לילו אפילו מדרבנן וכ"ש יום שמועה וליקוט עצמות והא דתני רישא ולאכילת פסחים כיום ליקוט עצמות דאילו יום קבורה לא אכיל כשאיירע לו אחד מאלו לאחר שקיעת החמה דה"ל לילה זה יום קבורה עצמו ולא ליל יום קבורה אע"ג דאף הוא מדרבנן החמירו ביום קבורה עצמו יותר מיום שמועה וליקוט לאסורו בפסח אבל ביום ליקוט לא אסורו בפסח אלא בשאר קדשים הצריכורו להמתין עד ערב דה"ק לאכילת פסחים הוי יום שמועה כיום ליקוט ואוכל פסחו ואפי' שמע או ליקט אחר שקיעה דה"ל יום שמועה עצמו ויום ליקוט עצמות ואפילו הכי שרי מאן שאן כן ביום קבורה עצמו דאילו מת לו מת ב"ג וקברו אותו נעמים לאחר שקיעה ד"ד אסור לאכול בפסח ואע"ג דחלה עליו שמחת הרגל ואינו נהוג אבילות ברגל ה"מ אבילות מדרבנן היא ותכתיב ושמת בתוך אבל אנינות ליאסר בקדשים חלה עליו ואחד זה ואחד זה היכא דבאו עליו מבעד יום אוכל בקדשים לערב דלילו לא תפיס ומיהו ביום אסור בשאר קדשים אפי' יום שמועה וליקוט עצמות בר מפסח כדמפרש טעמא ואילו: מאי דהוה הוה. ומה לי פסח ומה לי שאר קדשים הא אמרת קדשים אסור ביום ליקוט לבו ביום כדקתני לערב ובפסח אמאי שרית ליה אכילת פסחים מעכבא. לא העמידו דבריהם במקום ברת ומיהו ביום קבורה העמידו דבריהם עשור דרובא קברי ביום מיתה ואולי קדמי ודריש יום מיתה עצמו ויש מקומות שחמירו דבריהם במקום ברת כדאמרין בפסחים בהאשה (דף צב). ומאי תנאי. דפליגי ביום קבורה למיתפס לילו מדרבנן דקאמר רב חסדא לעיל תנאי היא: עד מתי מתאונן. ליאסר בקדשים: כל היום. קס"ד בלא לילה: כל זמן שלא נקבר. קא ס"ד לקולא פליג ואמר דכל היום לא מתסר דמשקברו הותר מיד: אי נימא ביום מיתה. שקברו ביום שמת: מי איכא דלית ליה כו'. הא בין לר"ש בין לרבי דפליגי עליה דר' יהודה באנינות לילה דיום מיתה מודו מדברי סופרים מיהא אסור: אחרייתה כיום מר. אחרייתה של זונה כיום מר שמתאבל ומימר על מותו לפי שסופו למות עליה ויתאבלו עליהן אלמא מירדות יום שלם הוא: איום קבורה. שמת אתמול וקברו היום ואכתי לא אסיקנא מילתיה לתנאי דרב חסדא עד סיפא דתירצה ר' ירמיה: הא מני. בין לרבי בין לרבנן מותר: כל אותו היום. ש קבורה ולילה: רבי אומר כל זמן שלא נקבר. אבל קברו אישתרי ליה בלילה ומיהו ביום ליכא למימר דשרי ליה רבי דאפילו יום ליקוט עצמות אסור כל היום כדאמרוה טובל ואוכל לערב: והתנאי כו'. אלמא רבי לחומרא אמרה ובין לדיכא לפירוש פולגתא דרבנן לאכול בעדו מוטל לפניו וע"כ בליל יום קבורה פליגי דקאמר רבי אפי' קברו לסוף י' ימים מתאונן עליו ליל יום קבורה וחכ"א אינו מתאונן עליו ביום קבורה אלא יום עצמו אבל לא לילו והיינו תנאי דרב חסדא: מריקא"א יום קבורה. דאידו גופיה דרבנן תפיס לילו מדרבנן מכלל דיום מיתה דאורייתא: תפיס לילו דאורייתא. דקא טלקא דעתך לא עשו חכמים חיזוק לדבריהם שעיקר מודבריהם יותר משעשתה תורה לדבריהם הן היום. הן משמע דאלו הקרבנות חלוקין משאר קרבנות שעליהן שמעת לאוכלן באנינות לילה מפני שכולנו אוננין ואין כהן לאוכלן אבל לדורות שיש כהנים לאוכלן בין ביום ובין בלילה אסור: לעולם דרבנן היא. אפילו אנינות לילה דיום מיתה ואפילו הכי יום קבורה דאידו גופיה מדרבנן לילו נמי לרבי אסור מדרבנן.

הרישא ואחד את הסיפא, ונחלקו בדין יום קבורה ושאני יום
מיתה, שאנינותו היא מדרבנן, התנא ששנה את הרישא סובר
שתופס את לילו עמו ונוהגת אנינות גם בלילה שאחריו, והתנא
ששנה את הסיפא סובר שאינו תופס, והלילה מותר באכילת
קדשים.
רבה בר רב הונא מתרץ תירוצו אחר לבאר את דין יום הקבורה:
רבה בר רב הונא אמר, לא קשיא, כי פאן – בספיא של הברייטא,
שאמרה שבין ביום ליקוט בין ביום שמועה ובין ביום קבורה מותר
לאכול בקדשים בערב, מדובר ששפע את השמועה על מנת
לשקיעת החמה, קודם שתשקע, וכן מדובר ששקיעתו לו עצמות
סמוך לשקיעת החמה, וכן שפת לו מן בשלושה עשר בניסן, וקברו
בארבעה עשר סמוך לשקיעת החמה, ונמצא שיום הליקוט ויום
השמועה הסתיימו כששקעה החמה, וכן יום הקבורה הסתיים
כששקעה החמה, ומכיון שדינו הוא שאינו תופס את לילו עמו
אפילו מדרבנן, אין אנינות נהוגת בלילה כלל. וכן – ברישא,
שמדויק ממנה שאכילת הפסח מותרת בליל יום ליקוט ובליל יום
שמועה ואסורה בליל יום קבורה, מדובר שהקבורה והליקוט נעשו
לאחר שקיעת החמה, שהוא כבר ליל פסח, ומאחר שזמן הקבורה
היה בלילה, הלילה הזה נידון כיום הקבורה עצמו, ואמנם האנינות
הנוהגת ביום הקבורה אינה אלא מדרבנן, אך חכמים העמידו את
דבריהם ואסרו בו אכילת קדשים, ובכללם קרבן פסח. אולם באופן
דליקוט את העצמות אחרי השקיעה, אמנם אכילת קדשים
אסורה ביום ליקוט מדרבנן, אולם חכמים התירו בו את אכילת
הפסח.
הגמרא מקשה על דברי רבה בר רב הונא: אם מדובר בליקוט
שנעשה לאחר שקיעת החמה, מאי דתוה הוה – מה שהיה היה, את
מצות הקרבת הפסח הוא כבר קיים, ובזמן אכילתו בערב הרי
אכילת קדשים אסורה עליו, ומדוע התירו לו את אכילת הפסח,
שלא נאמר בה עונש כרת.
הגמרא מתרצת ומסיקה מכאן שאכילת פסחים מעכבת: אלא שפע
מינה – מוכח מכאן שאכילת פסחים מעכבת – מעכבת, וכיון שכל
האכילה יתחייב כרת כמי שכלל לא הביא קרבן פסח, לא העמידו
בו חכמים את דבריהם כמו שהעמידו בשאר הקדשים, והתירו את
אכילת הפסח למי שלילה זה הוא אצלו יום הליקוט עצמו.
רב אשי מתרץ תירוצו נוסף: רב אשי אמר, מאי – מה הכוונה אחר
זה ואחר זה, לא בין ביום קבורה ובין ביום ליקוט? כפי שפירשנו,
אלא הכי קאמר – כך היא כוונת הברייטא, אחר יום שמועה ואחר
יום ליקוט – בין ביום שמועה ובין ביום ליקוט מובל ואוכל פסחים
לערב. אבל בלילה שאחרי יום קבורה אכן אסור לאכול אפילו
קרבן פסח, כפי ששמענו מן הרישא.
הגמרא דוחה תירוצו זה: והא – ותירוצו זה דרב אשי, בדותא היא –
אינו נכון, מפרך עלה קאי – הרי דברי הסיפא האלה סמוכים
לאמור ברישא שיום שמועה שזה ליום ליקוט, ומתייחסים אליהם,
ואם גם הסיפא עוסקת ביום שמועה ויום ליקוט, וזה וזה מביני ליה
הגמרא מבררת את כוונת דברי הברייטא. שואלת הגמרא: פמאי
– יש להוכיח מכך, שאכן בדותא היא.
הגמרא חוזרת לתירוצו של רב חסדא, ומבררת היכן מצינו
מחלוקת תנאים האם נוהגת אנינות מדרבנן בליל יום קבורה.
שואלת הגמרא: ומאי תנאי – מי הם התנאים שחולקים בדבר זה.
משיבה הגמרא: דתניא בברייטא, אדם שמת לו מת, עד מתי
מתאונן עליו להאסר בקדשים, כל היום, ולא יותר. רבי אומר, כל
זמן שלא נקבר הרי זה אונן, ובקבורת המת מסתיימת האנינות.
עקינן – במה מדובר כאן, אילימא – אם נאמר שמדובר ביום
מיתה, כלומר, שהמת נקבר ביום שמת בו, ובוה אמרו שאין
האנינות נמשכת אלא עד סוף היום או עד הקבורה. דוחה הגמרא:
מי איכא דלית ליה היום מיתה דתפיס לילו מדרבנן – וכי יש מי
שחולק על כך שיום המיתה, שהאנינות בו היא מן התורה, תופס
את לילו לכל הפחות מדרבנן. ותו – ועוד יקשה על כך ממה

רבא מתרץ בדרך אחרת את הסתירה בדברי רבי שמעון: קא
אמר, אידי ואידי – גם באיסור הבאת הפסח באנינות שדרש רבי
שמעון, וגם בדין אונן אוכל את פסחו לערב שהביא מהמשנה
בפסחים, מדובר באופן שהקריב מת אחר חצות, ולא קשיא, כי פאן
– בברייטא שאמרה שאונן אינו מביא את הפסח מדובר שמיתת
קרבו היתה קודם ששקיעתו וירקו עליו את דם פסחו, ומעת שנעשה
אונן נדחה מן התורה מלהביא את הפסח, כפי שגדרש מ'שלמים',
ואילו פאן – במשנה בפסחים מדובר שמת רק לאחר ששקיעתו וירקו
עליו, ואמנם אנינות מפיקה את חובת הקרבת הפסח אף באופן
שנעשה אונן לאחר חצות, אך כיון שההקרה כבר נעשתה
בכשרות קודם המיתה, טובל ואוכל את פסחו בערב.
רב אדא בר מתנה מקשה על רבא מדוע אוכל את פסחו באנינותו:
אמר ליה רב אדא בר מתנה לרבא, אם מדובר שמת אחר ששקיעתו
וירקו את דמו, מה דתוה הוה – מה שהיה היה, את מצות הקרבת
הפסח הוא כבר קיים, והרי בזמן אכילתו בערב הוא אונן מדרבנן
לדעת רבי שמעון ואכילת קדשים אסורה עליו, ומדוע דוחה מצות
אכילת הפסח את דין האנינות, בעוד אכילת שאר הקדשים אינה
דוחה אותו.
רבינא משיב לרב אדא ומבאר את שיתת רבא: אמר ליה רבינא,
אכילת פסחים מעכבת – אכילת הפסח מעכבת את כפרת הקרבן,
כלומר שאדם שהקריב את הפסח לא נרצה קרבנו ולא יצא ידי
חובתו אם לא קיים את מצות האכילה ממנו, ומקור הדבר הוא
מדרבנן בר רב הונא, כמבאר להלן. לפיכך, כיון שמי שלא אכל
את הפסח לא יצא ידי חובת ההקרה ויש עליו עונש כרת, לא
העמידו חכמים את דבריהם באנינות לילה במקום שיש כרת,
והתירו את אכילת הפסח.
אמר ליה רבא לרב אדא, ציית מאי דקאמר לך רבא – שמע למה
שאמר רבא רבינא, שיפה השיב על שאלתך.
הגמרא מבררת מה הם דברי רבה בר רב הונא שמהם הסיק רבינא
שאכילת פסחים מעכבת. הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדיני
האבלות הנוהגים ביום קבורה, ביום שמועה, וביום ליקוט עצמות,
ופירושים שונים שנאמרו בה. יום שמועה הוא היום שבו הגיעה
לאזניו של אדם השמועה שקרבו מת. ענין ליקוט עצמות הוא
שדרכם היתה לקבור את המתים תחילה במקום לח ועמוק כדי
שיתעכל הבשר מהר, ולאחר שנתעכל היו מלקטים את העצמות
וקוברים אותם במקום נכבד בארון, ואותו יום נקרא יום ליקוט.
שואלת הגמרא: מאי – מה הם דברי דרבה בר רב הונא, שמהם
מוכח שאכילת הפסח מעכבת. משיבה הגמרא: דתניא בברייטא,
יום שמועה – היום שבו הגיעה לאזניו של אדם השמועה שמת לו
מת, דינו כיום קבורה לענין מצות שבעה ושלשים – שמיום זה עליו
להתחיל למנות את שבעת הימים ואת שלשים הימים שבהם ינהג
את דיני האבלות השונים, ולענין אכילת פסחים דינו של יום
שמועה אינו כיום קבורה, אלא כיום ליקוט עצמות – היום שבו
לוקטו עצמות קרבו, כלומר שמתו באכילת הפסח בלילה
שאחרי יום השמועה, כפי שמתור בה בלילה שאחרי יום ליקוט.
אבל יום קבורה אינו כן, ובלילה שאחרי אכילת הפסח אסורה,
וכל שכן שאר קרבנות. אחר זה ואחר זה – בין ביום קבורה ובין
ביום ליקוט מובל ואוכל פסחים לערב.
הגמרא מקשה סתירה בדברי הברייטא בדין יום הקבורה: הא נפא
קשיא – ברייתא זו מצד עצמה קשה היא, שהרי אפרת – נאמר
בתחילתה שיום שמועה הוא כיום קבורה למצות שבעה ושלשים,
ואילו לאכילת פסחים יום שמועה הוא כיום ליקוט עצמות ולא
כיום קבורה, מפני – משמע מזה דביום קבורה אפילו לערב נמי
לא אכיל – האונן אסור באכילת הפסח אפילו בערב, וזהו תני –
ואחרי כן חזר התנא ואמר שאחר זה ואחר זה – גם ביום ליקוט וגם
ביום קבורה מובל ואוכל פסחים לערב, וקל וחומר שמתור לאכול
או מקרבן פסח.
על קושיא זו נאמרו שלשה תירוצים. מתרצת הגמרא: אמר רב
הקרא, תנאי היא – שני תנאים שנו את דברי הברייטא, אחד את

הגמרא: רבי נחמיה מְתַרְצִין לְהוּ חָבִי, שאלת משה 'מדוע לא אכלתם
 אֶת הַחֲטָאִת בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ' (ויקרא יז) פירושה כך, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה
 לְאַהֲרֹן, שָׂמָא נִכְנָס דְּמָה שֶׁל הַחֲטָאִת לִפְנֵי וְלַפְּנִים – להיכל, שאו
 אסור לאכלה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, 'הֵן לֹא הוּבָא אֶת דְּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ
 פְּנִימָה' (שם יח), לא הובא דמה אל ההיכל. אמר לו משה, שָׂמָא חוּץ
 לְמַחֲצִיתָהּ – חוץ לקלעים יצאת ובשרן הַחֲטָאִת ונפסלה ביוצא
 ואסור לאכלה, ולכן נשרפה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, בְּקֹדֶשׁ הָיְתָה וְלֹא
 יצאה. אמר לו משה, וְדִלְמָא בְּאִנְיֻנוֹת אֶקְרִיבְתוּהּ וּפְסָלְתוּהּ – שמא
 הקרבנות אותה באנינות ופסלתם אותה, שהרי כהן הדיט אונן
 פסול לעבודה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, מֹשֶׁה, וְכִי הֵם – בני הַקְרִיבוּ, שהם
 כהנים הדיוטות ואסורים לעבוד אוננים, הרי אֲנִי הַקְרִיבְתִּי, שהרי
 אמרת לי שעלי מוטלת כל העבודה היום, ואני כהן גדול ומותר לי
 לעבוד אונן. וְאָמַר לוֹ מֹשֶׁה, הֵן לֹא הוּבָא אֶת דְּמָה פְּנִימָה, וּבְקֹדֶשׁ
 הָיְתָה וְלֹא יצאה מחוץ לקלעים, אם כן (שם יח) אֲכֹל תֹּאכְלוּ אוֹתָהּ
 וגו' בְּאִשְׁרֵי צִוִּיתִי – היה לכם לאכול אותה אף שאתם אוננים,
 כאשר צויתני לגבי המנחה שפְּאִנְיֻנוֹת יֹאכְלוּהָ, ולא היה לכם
 לשורפה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, (שם יט) וְיִתְקַרְאָנָה אוֹתֵי בָּאֵלָה וְאֲכַלְתִּי
 חֲטָאִת הַיּוֹם, הַיֵּיבֵב בְּעֵינֵי ה' – הרי אוננים אנחנו, ומה שנצטוו
 שיאכל באנינות, שָׂמָא לֹא שָׁמַעְתָּ אֵלָּא בְּמִנְחָה שְׂחִיא קֹדֶשׁ שָׁעָה,
 ואין ללמוד לחטאת ראש חודש שהיא קדשי דורות, דָּא וְ– שאם
 רוצים אנו לדון מה הדין בְּקֹדֶשׁ דְּדוֹרֹת, יש לנו לדון לאיסור על
 ידי קל וחומר מְעַשְׂרֵי שְׁנֵי חֲקָל מִקְדָּשִׁים, וְכֵּן לִגְבִי מְעַשְׂרֵי שְׁנֵי חֲקָל
 אֶמְרָה תוֹרָה (דברים כז יד) לֹא אֲכַלְתֶּם בָּזוּי מִמֶּנּוּ, שאסור לאונן,
 בְּקֹדֶשׁ דְּדוֹרֹת החמורים ממנו לא כל שָׂבֶן שאסורים לאונן, ועל פי
 זה שרפנו את השעיר. מִיד נאמר (ויקרא כ) וְיִשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב
 בְּעֵינָיו, שהודה משה לדברי אהרן ולא בוש מֹשֶׁה לומר 'לא שָׁמַעְתִּי'
 – לא כיחש משה מפני הבושה לומר שלא שמע שיש חילוק בין
 קדשי שעה לקדשי דורות, אֵלָּא אָמַר 'שָׁמַעְתִּי כדברך, שיש
 לדרוש קל וחומר ממעשר, וְשִׁבְחָתִי'.
 שואלת הגמרא: וְכִי יוֹדֵה וְכִי יוֹדֵה וְכִי שָׁמַעוּ, הסוברים שהותרה להם
 אנינות אלא שמפני טומאה נשרף, הִכִּי מְתַרְצִי לְהוּ לִפְסוּקִים.
 משיבה הגמרא: חָבִי מְתַרְצִי לְהוּ, ששאל משה (ויקרא יז) 'מדוע לא
 אכלתם אֶת הַחֲטָאִת בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ', היינו שָׂמָא נִכְנָס דְּמָה לִפְנֵי
 וְלַפְּנִים, ולכן שרפתם אותה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, (שם יח) 'הֵן לֹא הוּבָא אֶת
 דְּמָה (אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה) אֶל הַהִיכָל, שאל משה, שָׂמָא חוּץ
 לְמַחֲצִיתָהּ יצאת, ולכן נשרפה. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, הֵן בְּקֹדֶשׁ הָיְתָה וְלֹא
 יצאה. שאל משה, וְדִלְמָא בְּאִנְיֻנוֹת אֶקְרִיבְתוּהּ וּפְסָלְתוּהּ – שמא
 הקרבנות אותה באנינות, ולכן נפסלה ודינה היה להשרוף. אָמַר לוֹ
 אַהֲרֹן, מֹשֶׁה, הֵם הֵן הַקְרִיבִינָהּ, דָּהֵם כהנים הדיוטות וּפְסָלְתָהּ בְּהוּ
 אֲנִינֻת, הרי אֲנִי הַקְרִיבְתִּי, ואני כהן גדול ומותר להקריב אונן.
 שאל משה, וְדִלְמָא אֲנִי מְרִיבִיכּוֹן שָׁפַעְתּוּ בָּהּ וְאִי־טָמֵא – שמא אגב
 צערכם על מות נדב ואביהוא. פשעתם בחטאת ונטמאה. אָמַר לוֹ
 אַהֲרֹן, מֹשֶׁה, הֵם כָּךְ אֲנִי בְּעֵינֵי, שָׂאֲנִי מִבְּנֵי קֹדֶשׁ שָׂמִים לַחֲסִידָה
 את דעתי מהם ולא לשמרם, (שם יט) וְיִתְקַרְאָנָה אוֹתֵי בָּאֵלָה, וְאֲפִילוּ
 אֵלָּה וְכָאֵלָה, כלומר אפילו לו אירעה לי עוד אבילות כאבילות זו,
 אֲנִי אֲנִי מִבְּנֵי קֹדֶשׁ שָׂמִים. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, וְאִי שֶׁהֵן לֹא הוּבָא אֶת
 דְּמָה לִפְנֵי וְלַפְּנִים, וּבְקֹדֶשׁ הָיְתָה וְלֹא יצאה, אם כן (שם יח) אֲכֹל
 תֹּאכְלוּ אוֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּאִשְׁרֵי צִוִּיתִי לגבי המנחה שפְּאִנְיֻנוֹת יֹאכְלוּהָ,
 וכן היה לכם לאכול את החטאת. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, שָׂמָא לֹא שָׁמַעְתָּ
 להקל לאכול באנינות אֵלָּא בְּלִילָה, דָּא וְ– שאם אנו רוצים לדון
 מה הדין בְּיוֹם, אם כן יש לנו לדון לאיסור קל וחומר מְעַשְׂרֵי שְׁנֵי
 חֲקָל מִקְדָּשִׁים, וְכֵּן לִגְבִי מְעַשְׂרֵי שְׁנֵי חֲקָל מִקְדָּשִׁים, וְכֵּן לִגְבִי מְעַשְׂרֵי שְׁנֵי
 אֶבְלִית בָּזוּי מִמֶּנּוּ, קֹדֶשׁ הַחֲמוּר לֹא כָּל שָׂבֶן שאסור לאונן ביום.
 מִיד (ויקרא יז) וְיִשְׁמַע מֹשֶׁה

וְחֻכָּמִים שתיקנו את אנינות יום הקבורה עָשׂוּ חֻזִּיק לְדִבְרֵיהֶם יוֹתֵר
 מִשֵּׁל תוֹרָה, ותיקנו אנינות גם בלילה שאחריו. נמצא שגם יום
 המיתה וגם יום הקבורה אינם תופסים את לילם אלא מדרבנן.
 הגמרא מוסיפה לבאר את הפסוקים אודות יום השמיני למילואים:
 הֵנּוּ רִבְּנָן, נאמר לגבי המנחה שקרבה ביום השמיני למילואים
 (ויקרא יג), וְאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ בַּמָּקוֹם קֹדֶשׁ וגו' כִּי בֵּן צִוִּיתִי, ונאמר
 לגבי חטאת ראש חודש ששרפו אהרן ובניו (שם יח) 'אֲכֹל תֹּאכְלוּ
 אוֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּאִשְׁרֵי צִוִּיתִי', שאמר להם משה שהיו מצווים לאכולה,
 ונאמר לגבי חזה התנופה ושוק התרומה של שלמי הציבור,
 שמשה אמר לאהרן ובניו שיאכלום (שם טו) 'בְּאִשְׁרֵי צִוָּה ה'.'
 ומבארת הברייתא: 'כִּי בֵּן צִוִּיתִי' היינו שצויהו ה' שאף בְּאִנְיֻנוֹת
 יֹאכְלוּהָ, 'בְּאִשְׁרֵי צִוִּיתִי' היינו שְׁבִשְׁעַת מְעַשְׂהָ, כשמתו נדב ואביהוא,
 אָמַר לָהֶן, שיאכלו באנינות כאשר שמע מפי ה', וכשראה ששרפו
 את שעיר ראש חודש אמר להם 'מדוע לא אכלתם אותו כאשר
 צויתני אתכם בשעת מעשה', ו'בְּאִשְׁרֵי צִוָּה ה'' פירושו שאמר להם
 משה, לֹא מֵאֵלֵּי אֲנִי אֹמֵר לָכֶם לֵאכֹל את החזה והשוק באנינות,
 אלא מפי הקדוש ברוך הוא.
 מקשה הגמרא: וְיִמְנִינָהּ – קשה על כך מברייתא אחרת האומרת
 על חטאת ראש חודש, מִפְּנֵי אֲנִינֻת נִשְׂרָפָה, לָכֶן נֶאֱמַר שאמר
 אהרן למשה (שם יט) וְיִתְקַרְאָנָה אוֹתֵי בָּאֵלָה, שמתו שני בני והריני
 אונן, ולכן לא אכלתי את השעיר ושרפנוהו. ומצינו שהודה לו
 משה, שנאמר (שם כ) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו, ומוכח שלא
 נצטוו משה מפי הקדוש ברוך הוא שיאכלו באנינות.
 מתרצת הגמרא: אָמַר שְׂמוּאֵל, לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא הראשונה
 היא דעת רבי יהודה, וְהָא – והברייתא השניה היא דעת רבי נחמיה,
 דְּתַנִּינָא, מִפְּנֵי אֲנִינֻת שְׂרָפָהּ, וְלָכֶן נֶאֱמַר 'בָּאֵלָה', דְּבִרִי רְבִי נְחֻמִּיָּה.
 רְבִי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, מִפְּנֵי טוֹמָא שנגעה בה ונאסרה
 באכילה, נִשְׂרָפָה, שָׂאֵם אוֹתָהּ אוֹמֵר שְׂמַפְנִי אֲנִינֻת נִשְׂרָפָה, אוֹי הִיוּ
 לְשִׁלְשֶׁתָּן, שעיר ראש חודש ושעיר נחשון לחטאת שמיני, שִׁשְׁשֶׁרֶפּוּ,
 דְּבִרִי אַחֵר וְ– ועוד, רָאוּ לֹאֲכֹל לְעֵרֵב, שהרי אז כבר אינם
 אוננים. דְּבִרִי אַחֵר, וְהָלָא פִּינְהִם הִיָּה עֲפָהָן, שהיה כהן ולא היה
 אחיהם ולכן לא היה אונן, והיה יכול לאכול אם לא היה השעיר
 נטמא. הברייתא הראשונה סוברת כדעת רבי יהודה שהיה ציווי
 לאכול אף באנינות, ורק משום שאירע בו טומאה שרפוהו,
 והברייתא השניה סוברת כדעת רבי נחמיה שהיה אסור להם
 לאכול באנינות ולכן שרפוהו.
 רְבָא אָמַר, אִידִי וְאִידִי וְ– שתי הברייתות הן כדעת רבי נחמיה
 שמפני אנינות שרפוהו, וְלֹא קָשְׁיָא, כָּאֵן בְּקֹדֶשׁ שָׁעָה כָּאֵן בְּקֹדֶשׁ
 דְּדוֹרֹת – מה שאמרה הברייתא הראשונה שהותר להם לאכול
 באנינות, זהו דווקא במנחה שהוקרבה אז למצות יום השמיני
 למילואים, שהיא קדשי שעה ואינה נוהגת לדורות, ומה שאמרה
 הברייתא השניה שמפני אנינות נשרף השעיר, זהו דווקא בשעיר
 ראש חודש, שהוא קרבן שנוהג לדורות. ומשה שמע הוראת שעה
 שאותו היום מותר להם לאכול את המנחה באנינות, וסבר שהוא
 הדין לקדשי דורות שמוותר להם לאכול באנינות אותו היום, ולכן
 קצף על אהרן ובניו ששרפו את השעיר. ואמר לו אהרן, שמא מה
 שהותר לנו בהוראת שעה לאכול קדשים באנינות, הוא רק בקדשי
 שעה דוגמת המנחה שהוקרבה אז שאינה נוהגת לדורות, אך
 קדשי דורות אסור לנו. והודה משה לדבריו.
 הגמרא מבארת את הפסוקים לשתי השיטות. שואלת הגמרא: רְבִי
 נְחֻמִּיָּה הִכִּי מְתַרְצִין לְהֵנִי קִרְאִי – היאך הוא מפרש את הפסוקים
 שנאמרו לגבי שריפת השעיר, לשיטתו שנשרף מפני אנינות, וְרִבְּנָן
 רְבִי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן, הִכִּי מְתַרְצִי לְהוּ לְהֵנִי קִרְאִי – היאך הם
 מפרשים את הפסוקים, לשיטתם שנשרף מפני הטומאה. משיבה

בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיב הן היום הקריבו. כלומר קרבן זה לחובת היום קרב וקדשי דורות הוא ואבדתי חטאת היום בתמיה לא שמעת אלא בשל שעה אלא לרבנן דאמרי שמא לא שמעת אלא בלילה קאמר ליה מאי היא דקאמר ליה הן היום הקריבו דכר קאמר ליה אמרת לי דילמא באנינות אקריבתיא וכי הן בני הדיוטות היום הקריבו שום

קרבן אני הקרבתיה אותם זו היא גירסת הקונט' ופירושו והטאת לפי זה למיד מפני אנינות נשרפה
היו הן היום בניהווא ולמיד מפני טומאה היו
בתמיה וקשה דלעיל בריש פ"ב (דף טז.) משמע
איפכא ונראה דגרסין נמי בך פירכא בתרייתא
בשלמא לרבנן היינו דכתיב הן היום כמו בקמייא
ובתרייהו פריך לר' נחמיה מדכתיב היום
כדמרש בקונט' בקמייא ומשני הכי קאמר וכי
הן הקריבו אני הקרבתיה כל הקרבנות שקרבו היום:
ההוא בברכה הוא דכתיב. שברכו הקב"ה
שידיה כהן ומיד היה יכול להיות כהן אלא
שתחילה צריך להכשירו ולמושו ולחנכו
בתחיתן כדן הדיוטות המתנבים בתחיתן
כדאמרין בסוף התכלת (מנחות דף נא:) אבל
שמן לא נתרצו לו כל ישראל באותה שעה מפני
שהרג נשיא שבת עד ששם שלום בין השבטים
בימי יהושע ואז נתרצו לו והלבישוהו ומשחוהו
והנבחרו בתחיתן: **ואידך** נמי הכתיב וישמע
פנחס הכהן והוא לייחס ורעו אחרייו. פי' מימי
משה נתכחן וכששם שלום נתייחס ליקרא כהן
ולייחס ורעו במעלות כהונה להיותם כהנים
גדולים שכן מצינו בדברי הימים (א' ה') שלא היו
כהנים גדולים אלא מפנחס ובספרי מופי' ליה
מאת בריהי שלום שעמדו ממנו שמונים כהנים
בבית ראשון ושלוש מאות בבית שני וכולם נמנו
בספרי:

אחרן

וַיִּטֵּב בְּעֵינָיו, לֹא בּוֹשׁ מִשֶּׁה לֹאֲמֹר לֹא שָׁמַעְתִּי, אֶלָּא
שָׁמַעְתִּי וְשָׁכַחְתִּי. אִיבָעִי לְהוֹ לְשִׁחוּיָהּ, וְלִמְכִּילָא
בְּאֻרְתָּא. טוּמְאָה בְּאוֹנָם, בְּאֵתָהּ. בְּשִׁלְמָא לְרַבְנָן,
הֵינֵנו דְּכִתְיִב 'הֵינֵנו' אֶלָּא לְרַבִּי נְחֻמִּי, מֵאִי 'הֵינֵנו'.
חֻבֵּת הַיּוֹם. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי נְחֻמִּי, הֵינֵנו דְּכִתְיִב 'הֵנִי
הַיּוֹם'. אֶלָּא לְרַבְנָן, מֵאִי 'הֵנִי הַיּוֹם'. הֵכִי קְאָמַר,
הֵנִי הַקְּרִיבִי, אֲנִי הַקְּרַבְתִּי. אֲמַר מַר, הֵינִי לְשִׁלְשֶׁתָן
שִׁישְׁרָפִי. מֵאִי שִׁלְשֶׁתָן, דְּתִנְיָא, 'אֵת שְׁעִיר הַחַטָּאת
דְּרַשׁ דְּרַשׁ מִשֶּׁה'. 'שְׁעִיר', זֶה שְׁעִיר נֶחֱשׁוֹן. 'הַטָּאת',
זֶה הַטָּאת שְׁמִינִי. 'דְּרַשׁ מִשֶּׁה' זֶה שְׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ
חֹדֶשׁ. יָכוֹל, שִׁלְשֶׁתָן נִשְׂרָפִי, תִּלְמוּד לֹאֲמֹר 'וְהִנֵּה
שׁוֹרָף, אֶחָד נִשְׂרָף, וְלֹא שִׁלְשֶׁתָן נִשְׂרָפִי. 'דְּרַשׁ דְּרַשׁ,
שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת לָמַת. אֲמַר לְהוֹ, כִּפְנֵי מַה הַטָּאת זֶה
נִשְׂרָפָה, וְאֵלּוּ מוֹנָחוֹת. וְאִינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ, כִּשְׁהוּא
אֲמַר 'וְאוֹתָהּ נָתַן לָכֶם לְשֹׂאת אֵת עֹון הָעֲדָה', הֵינִי
אֲמַר זֶה שְׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. שְׁפִיר קְאָמַרִי לִיה.
רַבִּי נְחֻמִּי לְטַעְמִי, דְּאֲמַר, קְרָשִׁי שְׁעָה, לֹא פִסְלָה
בְּהוּ אֲנִינִת. אֲמַר מַר, הִיָּה לֹא לְאִכְלָה לְעֶרְב, שְׁפִיר
קְאָמַרִי לִיה. קִסְבָּר, אֲנִינִת לִילָה דְּאֻרִּייתָא. דְּבַר
אַחֵר, וְהֵלֵא פִּינָחָם הִיָּה עֲמֻהָ. שְׁפִיר קְאָמַרִי לִיה.
סָבַר לֵה פְּרָבִי אֶלְעֹזֵר, דְּאֲמַר רַבִּי אֶלְעֹזֵר אֲמַר רַבִּי

חֲנִינָא, לֹא נִתְכַּהֵן פִּינָחָם עַד שֶׁהָרְגוּ לֹמְרִי, דְּכִתְיִב 'וְהִיָּתָה לוֹ וְלִירְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנָּה
עוֹלָם'. רַב אֲשִׁי אֲמַר, עַד שֶׁשָּׁם שְׁלֹם בֵּין הַשְּׂבָטִים, שְׁנֶאֱמַר 'וַיִּשְׁמַע פִּינָחָם הַכֹּהֵן וְנִשְׁאִי
הָעֲדָה וְרֹאשִׁי אֶלְפִי יִשְׂרָאֵל' וגו'. וְאִידֵךְ נִמִּי, וְהַכְּתִיב 'וְהִיָּתָה לוֹ וְלִירְעוֹ אַחֲרָיו'. כִּי כְּתִיב
הַהוּא, בְּכִרְכָּה הוּא דְּכִתְיִב. וְאִידֵךְ נִמִּי, הָא כְּתִיב 'וַיִּשְׁמַע פִּינָחָם הַכֹּהֵן'. הַהוּא, לִיחָם וִירְעוֹ
אַחֲרָיו. אֲמַר רַב, מִשֶּׁה רַבִּינוּ כֵּהֵן גְּדוֹל וְחֹלֶק בְּקִדְשֵׁי שְׁמִים הִיָּה, שְׁנֶאֱמַר 'מֵאִיל הַמַּלְאִים
לְמִשְׁה הִיָּה לְמִנְה'. מִיָּתִיב, וְהֵלֵא פִּינָחָם הִיָּה עֲמֻהָ. וְאֵם אֵימָא, לִימָא 'וְהֵלֵא מִשֶּׁה רַבִּינוּ הִיָּה
עֲמֻהָ'. דִּילְמָא, שְׁאֵנִי מִשֶּׁה, דְּמִירִיד בְּשִׁכְנָה. דְּאֲמַר מַר, מִשֶּׁה בְּהַשְׁפָּכָה עָלָה, וּבְהַשְׁפָּכָה יָרַד.
מִיָּתִיב, 'לִיחָם אֶלְהוֹי מִקְדָּשִׁי הַקְּדָשִׁים וּמִן הַקְּדָשִׁים יֹאכֵל', אֵם נֶאֱמַרִי קְרָשִׁי, לָמָּה
נֶאֱמַרִי קְדָשִׁים קָלִים. וְאֵם נֶאֱמַרִי קְדָשִׁים קָלִים, לָמָּה נֶאֱמַרִי קְרָשִׁי קְדָשִׁים. אִילוּ לֹא נֶאֱמַרִי
קְדָשִׁים קָלִים, הִיָּתִי אֲמַר, קְרָשִׁי קְדָשִׁים הוּא דְּאִכְלָה, שְׁהִי הוֹתֵרִי לְזֹר וְלָהֵן, קְדָשִׁים קָלִים
לֹא יֹאכֵל. וְאִילוּ לֹא נֶאֱמַרִי קְרָשִׁי קְדָשִׁים, הִיָּתִי אֲמַר, בְּקָדָשִׁים קָלִים יִהְיֶה אוֹכֵל, שְׁהֵן קָלִים.
בְּקָדָשִׁי קְדָשִׁים, לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל. לָכֵן נֶאֱמַרִי קְרָשִׁי קְדָשִׁים, וְלָכֵן נֶאֱמַרִי קְדָשִׁים קָלִים. קִתְּנִי
מִיָּהָ, 'שְׁהִי הוֹתֵרִי לְזֹר וְלָהֵן', לֹא מִשֶּׁה. אֲמַר רַב שִׁשְׁתִּי, לֹא. בְּפָמָה לְזֹר, וּכְדָבְרִי הָאוֹמֵר,
יֵשׁ מִנְהָ בְּפָמָה. מִיָּתִיב, מִרְיָם, מִי הַסְּגִירָה. אֵם תֹּאמַר, מִשֶּׁה הַסְּגִירָה. מִשֶּׁה, זֶר הוּא.

ואין

טוּמְאָה בְּאוֹנָם. שרצו להשהותה עד הלילה ולאכול בולן יחד ונטמאת באונם: **בשלמא**
לרבנן. דאמרי אחד קדשי שעה ואחד קדשי דורות לילה הותר להן ולא יום עד הלילה
היו רוצין להשהותה היינו דכתיב ואבדתי חטאת היום אני און ואוכל היום חטאת שמא
לא שמעת אלא בלילה: **אלא** לרבי נחמיה. דאמר מה שזוהר ליום הותר אפי' ביום כגון
קדשי שעה ומה שנאמר נאסר אף בלילה: **מאי**
ואבדתי חטאת היום. בלילה נמי קדשי דורות
היו אסירי דהאמר מפני אנינות נשרפה ולא
המתניו עד הערב ויאכלוהו אלמא קסבר אנינות
לילה דאורייתא והכי אמר לקמן: **מאי** היום
חובת היום. כלומר קדשי דורות שזון חובת היום
של ר"ח אתה אומר לי לאכול און והיני חטאת
היום חטאת הקדש ליום: **בשלמא** לרבי נחמיה
היני דכתיב הן היום הקריבו. כלומר קרבן זה
לחובת היום קרב וקדשי דורות הוא ואני אוכל
און בתמיה שמא לא שמעת אלא בשל שעה:
אלא לרבנן. דאמרי שמא לא שמעת אלא
בלילה קאמר ליה מאי היא דקאמר ליה הן היום
הקריבו: **הכי קאמר** ליה. אמרת דילמא באנינות
אקריבתיא וכי הן בני הדיוטות היום הקריבו
שום קרבן אני הקרבתיה את הכל: **שעיר** נחשון.
שאותו היום היה ראשון להקדש נשיא:
דתיניא בסדר עולם ככ"ג באדר התחילו
המזלזלים וכל שבעת הימים היה משה מעמיד
המשכן ומקריב את קרבנותיו בכל בקר ובקר
ופרקו ובשמיני העמידו ולא פירקו והוא ראש
חדש ניסן ואותו היום נטל עשר עטרות וכו':
חטאת שמיני. שבא חובה לשעה דכתיב קור
שעיר עוים לחטאת: שתי דרישות. דרישה
לנשרפות דרישה למנוחות למה מנוחות
להמתין לערב ולא נאכלו ביום: **ואני** יודע איזו
היא. תנא דמתניתא הוא דקמהדר למילתיה: **הוי**
אומר זה שעיר ר"ח. שמכפר על טומאת מקדש
וקדשיו כדאמר בשבועות (דף כג.) **שפיר** קא"ל.
לעיל קאי דאמרן לר' נחמיה דיה לון שלששתן
שישרפו: קסבר לילה דאורייתא. ומחאבא ג"ל
דמחוקקאנה אחריו כאלה ליקח מפני אנינות
נשרפה ומדלא אכלוהו לערב נפקא ליה אנינות
לילה דאורייתא ור' יהודה לדורות אית ליה
אנינות לילה דאורייתא אבל לאותו היום
הותרה דריש היום אני היום אסור ולילה מותר
כו: ברית כהונת עולם. תחת אשר קנא אלמא
מכאן ואילך הוא: ששם שלום בין השבטים. בימי
יהושע בשבת בני גד ובני ראובן שבנו את
המזבח בעבר הירדן ובקשו שאר שבטים לעלות
עליהם לצבא ושלחו את פנחס לדבר עמיהם:
וישמע פנחס הכהן. בכל מקום אתה מוצא:
פינחס בן אלעזר בן אחרן הכהן אבן כהונה
כתובה אלא כאלעזר וכאן כתובה בפנחס: **ההוא.**
קרא התם בברכה כתיב בשרו שלא תפסוק
כהונה מרוע אבל עדיין לא נתכחן: לייחס ורעו
אחריו. ומימי משה נתכחן וכששם שלום נתייחס

ליקרא כהן ולייחס ורעו במעלות כהונה להיותם כהנים גדולים שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס: לפיכך היה לפנחס. לשון חלוקה בכהנים: מיידי בשבטים. ולא היה עוסק באכילת
קדשים שהדבור טורדו להיות תמיד בהר מבקר ועד ערב: כהשכמה ע"ה. לר' בימי מתן תורה כשהיה עולה ויורד לקדש את העם ולהשיב את דברי העם אל ה' בפרק רבי עקיבא
במסכת שבת (דף פו.) אלמא טרוד היה: לחם אלהיו וגו'. בבעל מום כתיב להחירו בקדשים: שהרי הותרו לו ולוהן, קא סיד הותר לזר במשה קאמר שאכל חוה ושוק של איל המזלזלים
וקדשי קדשים היה כדכתיב ביה בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלו אותו ולא נאכל אלא ליום ולילה דכתיב ואם יתר וגו': בקדשים קלים. בחוה ושוק של שלמי יחיד לא
יחלוק עם אחיו שלא מצינו וז' ופסול חולק בהן: **לא** משה. דהא לאו זר אוכל בקדשים אלא במזלזלים: **לא** בבמה קאמר. דהותרו לזר וכדברי האומר בפרק אחרון (דף קג.) יש מנחה
בבמה קטנה מנחה קדשי קדשים היא ואוכלין שרייה זרים שהיו עובדים בבמה קטנה שהיו עובד שם כדאמר בפרק בתרא אבל קדשים קלים לא יאכל בחוה ושוק של כהנים שהרי
לא הותרו לזר ולא אשכחן זר חולק במזבח משלמי יחיד דאלו במקדש נאכל לכהנים ובבמה קטנה לא היה חוה ושוק כדנתיא בפרק בתרא חוה ושוק בבמה גדולה ואין חוה ושוק
בבמה קטנה והאי דבעי למינקט בדברי האומרי יש מנחה בבמה דאי אין מנחה בבמה אין לך עוד קדשי קדשים נאכלין בבמה דאלו חטאת ואשם בבמה לא קריב דנתן מגילה (דף טז)

כל שאין נידר ונידב אין קרב בבמה אין לך נידר ונדבה בקדשי קדשים אלא עולה ומנחה:

הַמִּשְׁתָּה זֶה נִשְׁרָף וְזוֹ דְרִישָׁה אַחַת] וְאֵלּוּ הַחֲטָאוֹת הָאֲחֵרוֹת מִזִּנְחוֹת
 לַהֲמִתִּין לַעֲרֵב וְלֹא נֹאכְלוּ בַיּוֹם וְזוֹ דְרִישָׁה שְׁנִיָּה. שְׁוֹאֵלֹת
 הַבְּרִייתָא: וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִיזוּהוּ הַשְּׁעִיר שֶׁנִּשְׂרָף. מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא:
 בְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (וּיקרא יז) וְאִוְתָהּ נָתַן לָכֶם לִשְׂאֵת אֶת עֵזוֹ הָעֶדְהָ, מִכּוּכָה
 שֶׁמְדוּבֵר עַל שְׁעִיר שֶׁבֶא לַכֹּפֶרֶה, וְאִיזוּהוּ שְׁעִיר שֶׁבֶא לַכֹּפֶרֶה, הָיָה
 אוֹמֵר שֶׁזֶה שְׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שְׁהָרִי מְבֹאֵר בִּשְׁבוּעוֹת (ב).
 שֶׁשְּׁעִירֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ מְכַפְּרִים עַל טוֹמְאוֹת מִקְדָּשׁ וּקְדִישׁוֹ.
 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: שְׁפִיר קָאָמְרִי לִיה – יִפֶּה הַקֶּשׁוֹ רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי
 שְׁמַעוֹן לְרִבִּי נַחֲמִיָּה, שְׁהָרִי מְבֹאֵר בִּפְסוּקִים שֶׁרֶק שְׁעִיר רֹאשׁ
 חֹדֶשׁ נִשְׂרָף, אֲךָ לְשִׁטַּת רִבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁמִּפְנֵי אֲנִיּוֹת נִשְׂרָף, הִיָּה
 לָהֶם לְשִׂרְוֹף אֶת שְׁלֹשֶׁת הַשְּׁעִירִים. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: רִבִּי נַחֲמִיָּה
 לְמַעֲמִיָּה – סוֹבֵר בְּשִׁיטָתוֹ (לעיל ע"א), דְּאָמַר, קִדְּשִׁי שְׁעִירָה לֹא מִפְּסֻלָּה
 בְּהוֹ אֲנִיּוֹת, וּבְהוֹרָאֵת שְׁעִירָה הוֹתֵר לָהֶם לֵאכּוֹל קִדְּשִׁי שְׁעִירָה וְשְׁעִיר
 נַחֲשׁוֹן וְשְׁעִיר מִלּוּאוֹיִם בְּאֲנִיּוֹת, וְלִכֵּן לֹא הוֹצֵרֻם לְשׁוֹרֶפֶס.
 אָמַר מֶר – הוֹבֵא לְעִיל (ע"א) בְּרִייתָא, שְׁהַקֶּשׁוֹ רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי
 שְׁמַעוֹן לְרִבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁלְּשִׁיטָתוֹ שֶׁמִּפְנֵי אֲנִיּוֹת שְׂרָפוּהוּ, הָיָה לוֹ
 לַהֲשִׁיחַ אֶת הַשְּׁעִיר עַד הָעֶרֶב וְלִפְסֻלָּה לְעֶרֶב, שֶׁאֵין כֹּכֵר אֵינֶם
 אוֹנֵנִים. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: שְׁפִיר קָאָמְרִי לִיה – יִפֶּה הַקֶּשׁוֹ לוֹ, וְזֶה
 יִתְרָץ עַל כֵּךְ. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: קָסֵבֶר – סוֹבֵר רִבִּי נַחֲמִיָּה שֶׁאֲנִיּוֹת
 לִילָה דְּאִוְתָהּ, וְלִכֵּן לֹא הִיוּ יְכוּלִים לַהֲשִׁיחַ עַד הַלֵּילָה. וְלֹא
 יְכוּלִים לַהֲשִׁיחַ עַד לַמַּחֲרַת, שֶׁכֵּן חֲטָאֵת נֹאכְלָת רֶק לַיּוֹם וְלֵילָה.
 עוֹד שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא לְעִיל (ע"א), הַקֶּשׁוֹ רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן
 לְרִבִּי נַחֲמִיָּה, דְּאָמַר אַחֵר – קוֹשִׁיָא נּוֹסֵת, וְהָלֵא פִּינְחָס הָיָה עִמָּהּ,
 וְהוּא לֹא הִיָּה אוֹנֵן עַל נֹדֵב וְאִבְיָהוּא, וְהִיָּה יְכוּלֵּי לֵאכּוֹל אֶת הַשְּׁעִיר,
 וּמְדוּעַ שְׂרָפוּהוּ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: שְׁפִיר קָאָמְרִי לִיה – יִפֶּה הַקֶּשׁוֹ לוֹ,
 וְזֶה יִתְרָץ רִבִּי נַחֲמִיָּה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: רִבִּי נַחֲמִיָּה קָסֵבֶר לֵיהּ כִּרְבִּי
 אֶלְעִזָּר, דְּאָמַר רִבִּי אֶלְעִזָּר אָמַר רִבִּי הִנֵּינָא, לֹא נִתְבַּחַשׁ פִּינְחָס עַד
 שְׁהָרִי לְקִמְרִי – לֹא זָכָה פִּינְחָס לְכַהֲנֻתָּה עַד שֶׁהָרַג אֶת זִמְרִי, בְּעִרְבוֹת
 מוֹאֵב בִּשְׁנֵת הָאַרְבַּעִים לְצֵאתָם מִצִּיּוֹן וְזִמְרִי בֶּאֱחָר מַעֲשֵׂה
 שְׂרִיפָה שֶׁשְּׁעִיר שְׁהִיָּה בִּשְׁנֵת הַמִּשְׁחָה, דְּכִתְבִּי אַחֲרֵי מַעֲשֵׂה זִמְרִי
 (במדבר כג יג) וְהִיָּתָה לוֹ – לְפִינְחָס וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנָּה עוֹלָם,
 תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא, וְהִיָּינוּ שֶׁאֵין זָכָה פִּינְחָס לְכַהֲנֻתָּה בִּשְׁכֵּר שְׁקִינָא אֶת
 קִנְיָתָה ד' בְּזִמְרִי. וְאֵם כֵּן בִּימֵי הַמִּלּוּאוֹיִם עֲרִידָן לֹא הִיָּה כְּהֵן וְלֹא
 הִיָּה יְכוּלֵּי לֵאכּוֹל אֶת הַשְּׁעִיר. רַב אִשִּׁי אָמַר, לֹא נִתְבַּחַשׁ פִּינְחָס עַד
 שֶׁשָּׁם שְׁלֹוֹם בֵּין הַשְּׁכִנִּים בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁנֶּאֱמַר כִּשְׁמַעְנוּ פִּינְחָס
 וְהַנְּשִׂאִים אֶת תְּשׁוּבַת בְּנֵי רֹאבוֹן, גִּדּוּ וּמִנְשָׁה, (יהושע כב) וְיִשְׁמַע
 פִּינְחָס הַכֹּהֵן וְנִשְׂאִי הָעֶדְהָ וְרֹאשִׁי אֶלֶף יִשְׂרָאֵל וְגו', וְכֵאֵן הוּא נִקְרָא
 'פִּינְחָס הַכֹּהֵן' בְּעוֹד שֶׁבְכָל מִקּוֹם הוּא נִקְרָא 'פִּינְחָס בֶּן אֶלְעִזָּר'
 הַכֹּהֵן, שֶׁהַכְּהֻנָּה מִתִּיַּחֶסֶת עַל אֶלְעִזָּר, וְהִיָּינוּ שֶׁכֵּאֵן נִתְבַּחַשׁ פִּינְחָס
 עֲצֻמוֹ. וּמִכָּל מִקּוֹם לֹא הִיָּה כְּהֵן בִּימֵי הַמִּלּוּאוֹיִם, וְלֹא הִיָּה יְכוּלֵּי
 לֵאכּוֹל אֶת הַשְּׁעִיר. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְאִדְּךָ נָפִי – גַּם לְדַעַת רַב אִשִּׁי
 וְהַכְּתִיב – הָרִי כְּתוּב בְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי וְהִיָּתָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית
 כְּהֻנָּה עוֹלָם, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁכֵּבֶר אֵין נִתְבַּחַשׁ, וְהִיאָר יִפְרֹשׁ רַב אִשִּׁי
 פְּסוּק זֶה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: כִּי כְּתִיב הָהוּא – מִה שֶׁכְּתוּב בִּפְסוּק
 הַהוּא, וְהִיָּתָה לוֹ וְגו', בְּכִרְכָּה הוּא דְּכִתְבִּי, שֶׁמִּבְשֵׁר הַכְּתוּב אֶת
 פִּינְחָס שֶׁסּוּפוֹ לְהַתְּבַרֵּךְ לְהִיָּת כְּהֵן, וְכֵן וְרַעֲוִי הִיָּה כְּהֵן. מִקְשָׁה
 הַגִּמְרָא: וְאִדְּךָ נָפִי – לְדַעַת רִבִּי חֲנִינָא וְרִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן, הֵא
 כְּתִיב כִּשְׁעֵשָׂה פִּינְחָס שְׁלֹוֹם בֵּין הַשְּׁבֵטִים וְיִשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן,
 שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁאֵין נִתְבַּחַשׁ. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֲמַנָּם נִתְבַּחַשׁ פִּינְחָס
 בְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי, וְהַפְּסוּק הָהוּא וְיִשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן כּוֹנֵנֵנוּ לְיָחִס
 וְרַעֲוִי שֶׁל פִּינְחָס אַחֲרָיו – שֶׁעֲבָשׁוּ נִתְיַחֵס פִּינְחָס לְהִיקְרָא כְּהֵן
 וְנִתְיַחֵס וְרַעֲוִי בְּמַעֲלוֹת הַכְּהֻנָּה לְהִיָּתוֹם כְּהֵנִים גְּדוֹלִים, שֶׁלֹּא הִיָּה
 כְּהֵנִים גְּדוֹלִים בּוֹמֵן מִקְדָּשׁ אֲשׁוּן אֵלֵּא מִזְרַע פִּינְחָס.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִימָרָא שֶׁל רַב, כִּדִּי לְהַקְשׁוֹת עֲלָיו מִהַבְּרִיתָא
 לְעִיל (ע"א): אָמַר רַב, מִשָּׁה רִבִּינוּ בְּתָן גְּדוֹל וְחֹלֵל בְּקִדְּשִׁי שְׁמִים הִיָּה,
 שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת יְמֵי הַמִּלּוּאוֹיִם (ויקרא כ ט) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת הַחֵתָה
 וַיִּנְיִפּוּהָ תְּנוּפָה לְפָנָי ה' מֵאֵיל הַמִּלּוּאוֹיִם לְמִשָּׁה הָיָה לְמִנְהָ, שְׁקִיבֵל
 מִשָּׁה אֶת חֻזָּה הַתְּנוּפָה שֶׁל אֵיל הַמִּלּוּאוֹיִם, וְהָרִי חֻזָּה הַתְּנוּפָה דִּינוּ
 לַהֲנַתֵּן לְכַהֲנִים. וּמִכָּאֵן שֶׁמִּשָּׁה הִיָּה כְּהֵן. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִיָּתִיבִי –

וְיִטֵּב בְּעִינָיו, דְּהִיָּינוּ שֶׁלֹּא בּוֹשׁ מִשָּׁה – לֹא כִיחַשׁ מִשָּׁה מִפְּנֵי הַבוּשָׁה
 לְזִמְרִי לֹא שְׁמַעְתָּ לְחַלֵּק בֵּין אֲנִיּוֹת יוֹם לְאֲנִיּוֹת לֵילָה, אֶלֶּא הוֹדָה
 וְאָמַר 'שְׁמַעְתָּ וְשִׁפְחָתָי'. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵם אֲכָן הִיוּ מוֹתֵרִים
 לֵאכּוֹל בְּלֵילָה, אִזִּי אֵיבָעִי לְהוֹ לְשִׁהוּיָהּ וְלִמְיָכָלָא בְּאִוְרָתָא – הִיָּה
 לָהֶם לַהֲשִׁיחַ אֶת הַחֲטָאֵת וְלֵאכּוֹלָה בְּלֵילָה, וּמְדוּעַ שְׂרָפוּהָ.
 מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: אֲכָן הֵם רָצוּ לַהֲשִׁיחַ אֶת הַחֲטָאֵת וְלֵאכּוֹלָה
 בְּלֵילָה עִם שֶׁאֵין הַקִּרְבָּנוֹת, אֵלֵּא שְׁבִינְתִּים מוֹמָתָה בְּאִוְרָתָא – הִיָּה
 בָּאָה עֲלֵיהֶם, וְכִיּוֹן שֶׁנִּשְׁמָאָה אִוְיָהָ רֹאדִיָּה לֵאכּוֹלָה שְׂרָפוּהָ.
 הַגִּמְרָא מְבִרֵּרֵת הִיאָךְ מְבִאֵרִים הַתְּנָאִים אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ
 בְּעִנְיַן הַשְּׁעִיר. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבָר לְשִׁיטַּת רִבִּי
 – רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן, הַסּוֹבְרִים שֶׁנֶּאֱסָר לָהֶם לֵאכּוֹל בְּאֲנִיּוֹת
 בַּיּוֹם, וְהוֹתֵר לָהֶם הַלֵּילָה אֶף בְּקִדְּשֵׁי דוֹרוֹת, אֵם כֵּן הִיָּינוּ דְּכִתְבִּי
 (ויקרא יט) וְאֶכְלֵתִי חֲטָאֵת הַיּוֹם, הֵיטֵב בְּעִינֵי ה', שֶׁאֲמַר אַהֲרֹן
 לְמִשָּׁה, אֵם אֲכָן אוֹכֵל חֲטָאֵת הַיּוֹם, לְפָנָי הַלֵּילָה, הָאֵם יִטֵּב זֶה
 בְּעִינֵי ה', הָרִי יֵשׁ לְנוֹמֵר שֶׁמֶה שְׁהוּיָה לֶךְ שֶׁנֹּאכְלָה בְּאֲנִיּוֹת וְזֶה רֶק
 בְּלֵילָה וְלֹא בַּיּוֹם. אֶלֶּא לְרִבִּי נַחֲמִיָּה, הַסּוֹבֵר שֶׁקִּדְּשִׁי שְׁעִירָה הוֹתֵר
 לָהֶם אֵין אֶף בַּיּוֹם, וְקִדְּשֵׁי דוֹרוֹת נֹאסְרוּ לָהֶם אֶף בְּלֵילָה, וְאֵין חִילּוּק
 כָּלל בֵּין אוֹתוֹ הַיּוֹם לְאוֹתוֹ הַלֵּילָה, אֵם כֵּן מֵאֵי – מְדוּעַ פִּירֹשׁ 'הַיּוֹם',
 הָרִי אֵין זֶה דוּקָא בַּיּוֹם, שֶׁכֵּן גַּם בְּלֵילָה הַשְּׁעִיר אֲסוּר. מִתְרַצַּת
 הַגִּמְרָא: כּוֹנֵנֵת אַהֲרֹן הִיָּה לְקִרְבָּנוֹת הַבָּאִים לְחֻזְבַּת הַיּוֹם, כְּלוֹמֵר
 שְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וְכֵן אָמַר אַהֲרֹן לְמִשָּׁה, וְכִי אַתָּה אוֹמֵר לִי
 לֵאכּוֹל אֶת הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁל חוֹבַת הַיּוֹם, הָרִי אֵין אוֹנֵן וְקִדְּשֵׁי דוֹרוֹת
 אֲסוּרִים לְאוֹנֵן.
 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: בְּשִׁלְמָא – מוֹבֵן הַדְּבָר לְשִׁיטַּת רִבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁהוֹתֵר
 לָהֶם רֶק קִדְּשֵׁי שְׁעִירָה בְּאֲנִיּוֹת וְלֹא קִדְּשֵׁי דוֹרוֹת, אֵם כֵּן הִיָּינוּ דְּכִתְבִּי
 (שם) וְהָיָה הַקִּרְבִּי, שְׁמִילַת 'הַיּוֹם' מִיּוֹתֵרֵת, וְהִיָּה לוֹ לְכַתּוּב 'וְהָיָה
 הַקִּרְבִּי', אֵלֵּא כּוֹנֵנֵנוּ 'וְהָיָה קִרְבֵּן שֶׁהוּא חוֹבַת הַיּוֹם הַקִּרְבִּי', דְּהִיָּינוּ
 קִדְּשֵׁי דוֹרוֹת, וְאֵם כֵּן אֲסוּר לִי לֵאכּוֹל בְּאֲנִיּוֹת. אֶלֶּא לְרִבִּינָא, מֵאֵי 'וְהָיָה
 הַיּוֹם', וּמְדוּעַ אָמַר אַהֲרֹן 'הַיּוֹם', שְׁהָרִי לְדַעַת רִבְנָן אֵין לְפִרֵּשׁ
 שֶׁ'הַיּוֹם' הוּא 'חוֹבַת הַיּוֹם' שֶׁכֵּן לְדַעַתָּה אֵין חִילּוּק בֵּין קִדְּשֵׁי דוֹרוֹת
 לְקִדְּשֵׁי שְׁעִירָה. מִתְרַצַּת הַגִּמְרָא: הִכִּי קָאָמַר – כֵּן אָמַר לוֹ אַהֲרֹן
 לְמִשָּׁה, עַל מִה שֶׁשְּׁאֵלֵת שְׁמָא בְּנֵי הַקִּרְבִּי אֶת הַקִּרְבָּנוֹת בְּאֲנִיּוֹת,
 וְכִי הָיָה – בְּנֵי הַקִּרְבִּי הַיּוֹם שׁוֹם קִרְבֵּן, שֶׁהֵם אוֹנֵנִים הַיּוֹם, הָרִי אֵין
 הַקִּרְבִּי, וְאֶף שֶׁאֵין אוֹנֵן הַיּוֹם הָרִי מוֹתֵר לִי לְהַקְרִיב, שֶׁאֵין כְּהֵן
 גְּדוֹל.
 לְעִיל (ע"א) הוֹבָאָה בְּרִייתָא שֶׁבֶה הַקֶּשׁוֹ רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן
 שֶׁל קוֹשִׁיּוֹת עַל שִׁיטַּת רִבִּי נַחֲמִיָּה. הַגִּמְרָא מְבִאֵרֵת כִּיצַד מִתְרָץ
 רִבִּי נַחֲמִיָּה קוֹשִׁיּוֹת אֵלּוֹ לְשִׁיטָתוֹ. וְתוֹחִילָה מְבִיאָה הַגִּמְרָא בְּרִייתָא
 הַמְּבִאֵרֵת שֶׁשְּׁלֹוֹה שְׁעִירֵי חֲטָאֵת הוֹקֵרֵב בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְרֶק אֶחָד
 מֵהֶם נִשְׂרָף: אָמַר מֶר – הוֹבֵא לְעִיל (ע"א) בְּרִייתָא, שֶׁהַקֶּשׁוֹ רִבִּי
 יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן לְרִבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁלְּשִׁיטָתוֹ שֶׁמִּפְנֵי אֲנִיּוֹת נִשְׂרָף
 הַשְּׁעִיר, אֵם כֵּן הִיוּ לְשִׁלְשָׁתָן – לְשִׁלְשֶׁת הַשְּׁעִירִים שִׁשְׂרָפָה, וְלֹא רֶק
 שְׁעִיר אֶחָד. שְׁוֹאֵלֹת הַגִּמְרָא: מֵאֵי שִׁלְשָׁתָן – בְּאִיזָה שְׁלֹוֹה שְׁעִירִים
 מְדוּבֵר. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּתִנָּא בְּרִייתָא, נֶאֱמַר בִּפְסוּק (ויקרא יט ט)
 'וְאֵת שְׁעִיר הַחֲטָאֵת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מִשָּׁה'. דּוֹרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא, 'שְׁעִיר' זֶה
 שְׁעִיר נַחֲשׁוֹן, שֶׁהָיָה נִחֲשׁוֹן בֵּן עֲמִינָדָב בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 בִּפְסוּק (במדבר יט טז) 'וְהָיָה זֶה הַחֲטָאֵת כְּכָתוּב בִּפְסוּק (ויקרא ט א) וּמִהַמְלָחָה דָּרַשׁ'
 הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִלּוּאוֹיִם כְּכָתוּב בִּפְסוּק (ויקרא ט א) וּמִהַמְלָחָה דָּרַשׁ'
 מִתְרַבָּה שֶׁדִּרַּשׁ מִשָּׁה גַּם עַל הַשְּׁעִיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהָרִי הַיּוֹם
 הַשְּׁמִינִי לְמִלּוּאוֹיִם הִיָּה רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן. וְאֵם כֵּן, עַל שֶׁלֹּוֹה
 שְׁעִירִים אֵלּוֹ דִּיבְרוּ רִבִּי יְהוּדָה וְרִבִּי שְׁמַעוֹן. מִמְּשִׁיבָה הַבְּרִייתָא:
 יְכוּלֵּי הִיָּת לְפִרֵּשׁ שִׁלְשָׁתָן נִשְׂרָפָה, שְׁהָרִי נֶאֱמַר (שם יט) וְאֵת שְׁעִיר
 הַחֲטָאֵת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מִשָּׁה, וְהָנָה שֶׁרָף, וּבְמִלִּים 'שְׁעִיר הַחֲטָאֵת'
 דָּרַשׁ מִנָּה הַכְּתוּב אֶת שְׁלֹוֹת הַשְּׁעִירִים, תְּלִמּוֹד לְזִמְרִי – מִלְּמַדְנוּ
 הַכְּתוּב 'וְהָנָה שֶׁרָף' בְּשִׁלּוֹן יְחִיד, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁרֶק אֶחָד נִשְׂרָף וְלֹא
 שִׁלְשָׁתָן נִשְׂרָפָה. וְלַהֲלֵךְ יִתְבָּאֵר אִיזוּהוּ הוּא שֶׁנִּשְׂרָף. וְזֶה מְבִאֵרֵת
 הַבְּרִייתָא אֶת הַכְּפִילּוֹת 'דָּרַשׁ דָּרַשׁ', שֶׁשְּׁמַע שְׁשִׁי דְרִישׁוֹת דָּרַשׁ
 מִשָּׁה, שֶׁלְּכַאֲרָה קֶשֶׁה, שְׁתֵּי הַדְּרִישׁוֹת הַלָּלוּ לְמִה לִי. אֲךָ כִּיּוֹן שֶׁרֶק
 שְׁעִיר אֶחָד נִשְׂרָף, לִכֵּן תִּמְנָה מִשָּׁה וְאָמַר לְהוֹ לַאֲהֲרֹן וּבְנָיו, מִפְּנֵי מִה

הגמרא חוזרת לבאר את תחילת דברי הברייתא. מקשה הגמרא: 60
 והאם אמנם כל חרון אף שבתורה נאמר בו רשע, והכתיב – והרי 61
 נאמר (שמות יא ח) אחרי שהתירה משה בפרעה על מכת בכורות, 62
 ואמר לו פרעה שלא יוסיף עוד לראות את פניו, ויצא (משה) מעם 63
 פרעה בקרי אף, שחרה אפו של משה על מה שאמר לו פרעה 64
 שלא להוסיף לראות פניו, ולא אמר ליה משה ולא מיד – מאומה, 65
 שלא נוף בפרעה ולא גידפו ולא הכהו, ואם כן הדו חרון אף שלא 66
 נאמר בו רשע. מתרצת הגמרא: אמר ריש לקיש, משה קטיר – 67
 הכהו על לחיו ויצא, ואם כן גם חרון אף זה היה בו רשע. מקשה 68
 הגמרא: ומי – וכי אמר ריש לקיש הכי – כר, שהכה משה את 69
 פרעה, והכתיב – והרי כתוב שאמר הקב"ה למשה, כאשר ציווהו 70
 להתרות בפרעה על מכת דם (שמות י טו), ונצבת לקראתו על שפת 71
 הים, שימתין משה לפרעה על שפת היאור, ואמר ריש לקיש 72
 בפירוש תיבת 'לקראתו', שאמר הקב"ה למשה, פרעה מלך הוא, 73
 והכפיר לו פנים – הכון לקראתו לפי גדולתו, ורבי יוחנן אמר, אמר 74
 הקב"ה למשה, פרעה רשע הוא, והענין פניו בו, ופירוש 'לקראתו' 75
 הוא להתיצב למלחמה ולדבר עזות. ומעתה איך אמר ריש לקיש 76
 שהכה משה את פרעה, הרי לדעתו נצטוו משה להסביר לו פנים. 77
 מתרצת הגמרא: איפוך – הפוך שמעוה זו, שריש לקיש אמר 78
 שפירוש 'לקראתו' הוא להענין פנים, ורבי יוחנן אמר שפירוש 79
 'לקראתו' הוא להסביר פנים. 80
 אגב שהוזכר לעיל שאמר הקב"ה למשה להסביר פנים לפרעה, 81
 משום שהוא מלך, מביאה הגמרא עוד מימרות בענין כבוד 82
 המלכות: אמר רבי ינאי, לעולם תהא אימת מלכות עליך, דכתיב 83
 כאשר התירה משה בפרעה על מכת בכורות, אמר לו משה 84
 שכאשר תבוא המכה, ויורו כל עבדיך אלה אלי והשתחויו לי 85
 לאמר צא אתה וכל העם (שמות יא ח), ואילו לירידה לא קאמר ליה 86
 – אך לפרעה עצמו לא אמר משה 'ירדת אלי והשתחוית לי 87
 לאמר' וגו', אף שלבסוף כן היה, שפרעה עצמו קרא למשה לבקשו 88
 לצאת ממצרים (שם יב ל-לא), ונמצאנו למדים מכך שיש לחלוק 89
 כבוד למלכות. רבי יוחנן אמר, ענין אימת המלכות נלמד מהכא 90
 [מכאן], שנאמר (מלכים א' יח מז) ויד ה' היתה אל אליהו, וישנם 91
 מתניין וירין לפני אחאב, שרץ אליהו לפני אחאב שכן אחאב היה 92
 רוכב יחיד, ואין זה כבוד המלכות. נמצאנו למדים מכך שיש 93
 לחלוק כבוד למלכות. 94
 אגב שהוזכר לעיל שמשה היה מלך, מביאה הגמרא מימרא של 95
 אבא בזה, ודנה בה: אמר רבי אבהו, בקש משה מלכות, ולא נתנו לו, 96
 דכתיב בשחייה משה בסנה, אמר לו הקב"ה (שמות ג א) אל תקרב 97
 הים, ומפרש עולא, ואין 'הים' אלא לשון מלכות, שנאמר בדברי 98
 דוד שאמר לה' (שמואל ב' יח) מי אנכי ה' אליהם [וגו'] כי הביאתני 99
 עד הים – שהמלכותני אף שלא הייתי ראוי לכך. נמצא שכשאמר 100
 הקב"ה למשה אל תקרב הים, כוונתו שלא יקרב למלכות. 101
 מקשה הגמרא: מתיב רבא, שנינו, רבי ישמעאל אמר, רבא של 102
 אלישבע, דהיינו משה רבינו, היה מלך. וקשה לדברי עולא שאמר 103
 שלא ניתנה מלוכה למשה, מתרצת הגמרא: אמר רבא, לו וליורעו 104
 קאמר – כוונת עולא היא שביקש משה מלוכה לו ולזרעו, ולא 105
 ניתנה לו בקשה זו, דהיינו שלא היו זרעו מלכים, אך משה עצמו 106
 היה מלך. ואם כן, לשון 'הים' הוא מלכות לו ולזרעו. מקשה 107
 הגמרא: וכל היכא – וכי בכל מקום דכתיב 'הים', האם מלכות 108
 לדורות הוא, והא – והרי גבי שאול דכתיב כאשר הפיל שמואל 109
 גורל לברר מי הוא האיש שבחר ה' להיות מלך, ונכלב שאול בן 110
 קיש בגורל, וחייפשוהו ולא מצאוהו וכי היה נחבא אל הכלים, 111
 ושאלו שוב ישראל את ה' (שמואל א' י כב) 'הבא עוד הים איש' – 112
 האם בא לכאן עוד איש, שהרי ביקשנו את שאול ולא מצאנוהו, 113
 ואמר להם ה' שאכן שאול שם והוא נחבא אל הכלים. מכל מקום 114
 נאמר לשון 'הים' בשאול, אף שהוא אין [בן] זכה למלוכה והענין 115
 לא, ואם כן אין פירוש 'הים' מלכות לו ולדורות. מתרצת 116
 הגמרא: איבעית אימא – אם תרצה אמור ותתרץ שאכן זכה שאול 117
 למלוכה ולזרעו, שהא הנה – הרי היה איש בנשך בן שאול שהיה 118

ואין יד רואה את הנענים להורות אם הם טמאים או טהורים. ואם 1
 תאמר אהרן הקניניה, אין לומר כך, לפי שאהרן קרוב משפחה של 2
 מרים הוא, ואין קרוב רואה את הנענים. אלא כבוד גדול חלק לה 3
 הקדוש ברוך הוא למרים באותה שעה, שאמר, אני בזה, ואני 4
 מסניגה, אני חולקה – מחלית אותה לטומאה, ואני פוקדה – 5
 מטהרה. מדייקת הגמרא: קתני מיתה – שנינו מכל מקום בברייתא 6
 שמשעה דף הוא, ואין יד רואה את הנענים, וקשה על דברי רב שאמר 7
 שמשעה כהן גדול היה. 8
 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, שאני – שונה דין מראות 9
 נענים, דאיהרן ובניו בתובין בפרשה של מראות נגעים, שנאמר 10
 (ויקרא יג ב) אדם כי יהיה בעור בקשו שאת או ספחת וגו' והובא אל 11
 אהרן הכהן או אל אחד מבניו הפהנים, ולכן משה לא היה יכול 12
 לראות נגעים, אף שהיה כהן, משום שלא היה מבני אהרן. 13
 עוד קושיא על דברי רב: מיתני – שנינו בברייתא, חמש שמחות 14
 היתה אלישבע בת עמינדב, אשת אהרן, ותידה על שאר בנות 15
 ישראל ביום השמיני למילואים, ואבילות אחת היתה לה. שמחה 16
 אחת, שביקה – אחי בעלה, כלומר משה רבינו, היה מלך. שמחה 17
 שניה, שאישה – בעלה, אהרן, נתמנה לכהן גדול. שמחה שלישית, 18
 בנה אלעזר היה כהן כהונה גדולה. שמחה רביעית, בן בנה פינחס 19
 היה משה מלך. והשמחה החמישית היא שאהרן נחשון הוא 20
 נשיא שבט יהודה. והאבילות היתה, שאבילה היתה אלישבע על 21
 שני בניה נדב ואביהוא, שמתו אותו היום. מדייקת הגמרא: קתני 22
 מיתה – מכל מקום שנינו שביקה משה היה מלך, ואהרן כהן גדול, 23
 ומשמע שמשעה מלך אין [בן] היה אף בזה גדול לא היה, וקשה 24
 לדברי רב שאמר שמשעה היה כהן גדול. מתרצת הגמרא: אימא – 25
 אמור וגורס בברייתא שהיה משה אף מלך, ולא כאהרן שהיה רק 26
 כהן גדול. 27
 מבאר הגמרא: בתנאי – הדין שאמר רב, שמשעה כהן היה, נתון 28
 למחלוקת תנאים, שכן שנינו בברייתא, אחר שביקש הקב"ה 29
 ממשה בסנה לכתב לגאול את ישראל, ומשה סירב במשך שבעה 30
 ימים, נאמר (שמות ד יד) ויחר אף ה' במשה. מבאר הגמרא: רבי 31
 יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שנאמר בתורה, נאמר בו שעשה 32
 רשע – סימן מה של חרון אף, הכאה, נזיפה או קללה וגידוף, וזה 33
 – וחרון אף זה לא נאמר בו רשע, שלא נוף הקב"ה במשה ולא 34
 הענישו. רבי שמעון בן יוחי אומר, אף חרון אף זה נאמר בו רשע, 35
 שנאמר (סו) הלא אהרן אחיך חלו', ויש להקשות, והלא אהרן בזה 36
 הוא, ומדוע קראו הקב"ה לוי, אלא הכי קאמר – כך אמר לו הקב"ה 37
 למשה, אני אקדשך שאהיה תהיה בזה והוא – אהרן יהיה לוי, אך 38
 עבשיו שסיבת לילך בשליחותי אני מענישך שהוא יהיה בזה ואהיה 39
 לוי. נמצא לדעת רבי שמעון בן יוחי, אף שהיה משה כהן בשבעת 40
 ימי המילואים, נטלה ממנו הכהונה אחר ימי המילואים, וזהו חרון 41
 האף שנאמר בסנה. והקמים אומרים, לא נתבזה משה – לא ניתנה 42
 כהונה למשה כלל אלא לשבעת ימי המילואים בלבד, ומעולם לא 43
 נטלה הכהונה ממנו בגין חרון אף. ויש אומרים, מאחר שנתבזה 44
 משה בימי המילואים, לא פסקה כהונה ממנו לעולם, אלא מדרעו 45
 של משה פסקה הכהונה, שנאמר (דברי הימים א' כג יד) 'ומשה איש 46
 האלהים, בניו יקראו על שם חלו', שמשמע שבניו הם לויים אך 47
 הוא עצמו היה כהן, ואומר – פסוק נוסף שנקרא משה כהן, (תהלים 48
 טז) 'משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקריאי שמו'. ואם כן, לדעה זו 49
 היה משה כהן כל ימיו, כדברי רב. ואם כן דברי רב הם במחלוקת 50
 תנאים. שואלת הגמרא: מאי ואומר – מדוע הוצרכו היש אומרים' 51
 להביא פסוק נוסף לראיה. משיבה הגמרא: יבי תיקא – שמא תאמר 52
 שאין ראיה מהפסוק 'ושמשה איש האלהים' שהיה משה כהן, שכן 53
 פסוק זה לדורות הוא דכתיב – הוא נכתב, בדברי הימים, אחר מות 54
 משה, ולא נכתב אלא כדי לייחס את זרעו של משה ושהם לויים 55
 ולא כהנים, ולעולם גם משה עצמו היה לוי, אך לא היה לפסוק 56
 צורך לכתוב זאת, שכן משה כבר מת ואין צורך לייחסו, לכן 57
 הביאה הברייתא ראיה נוספת, ואומר 'משה ואהרן בכהניו', שמשעה 58
 עצמו נקרא כהן. 59

זבחים. פרק שנים עשר – טבול יום דף קב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רג
רש"י תוספות

ואין זר רואה את הנגעים. דכתיב (ויקרא יג) והובא אל אהרן וגו' ואין קרוב רואה את הנגעים. כדנתיא בסנהדרין (דף דף) כל ריב וכל נגע מה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים: היתה אלישבע יתירה. ביום שחוקם המשכן קאי בסדר עולם: בנה סגן. אלעזר: בן בנה. פנחס משהו מלחמה כדאשכחן במדן אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא והוא המדבר אל העם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על ארביבים: אחיה. נחשון: בתנאי. אם משה כהן היה: נאמר בו רשם. סימן מה של חרץ היה שם פעמים הכאה פעמים נופה פעמים קללה וגידוף כגון (שמואל א כ) ויחר אף שאלו כתיב בתריה בן נעת המדרות ויחר אף אליהוא (איוב לב) לא רבים יחבמו (שם) ויחר אף יעקב ברחל התחת אלהים (בראשית ל) לשון נזיפה הוא: הלא אהרן אחיך. שהיה ראוי להיות לוי ידעתי כי דבר ידבר הוא ומשמע זכה להכונה: לא נתבחר משה. ולא פסקו לו כהונה מעולם: ויש אומרים. לא פסקה כהונה אלא מדרש אבל הוא כל ימיו כהן היה ורב דאמר כיש אומרים: בניו יקראו על שבת הלוי. אבל הוא כהן: וכי תיטא לדורות הוא דכתיב. לא ידור זמן נכנת כשהיו מייחסים את הכהונה ואת הלוי להביא נקט בניו יקראו דלא הוה ליה למימר משה ויקרא על שבת הלוי שהרי לא קיים ואין לו לומר אלא על המתייחסים: פספסו. הכוונה על לחיה. הפסיד לו פנים. והיינו ונצבת לקראתו לפי גדולתו הכון לקראתו: העניו בו פניו. היינו ונצבת לקראתו למלחמה ולדבר עזות: ואילו לדריה לא קאמר ליה. וירדת אלו והשתחית לך לאמר וגו' ואעני' דמסקנא הכי הוה דכתיב (שמות יב) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמרו קמו וגו' וירץ לפני אחאב. אחאב רוכב והוא רץ לפניו שהיה אוראב יחיד ולא אורח ארעא: כי אנכי. דוד אמרה: שאני שאול דאפי' בגייה לא קאמר. ומיהו הלום מלכות עולמית הוא וכשפסקו לו לשאול מלכות עולמית פסקו לו אבל הוא גרם לעצמו שנתשל הימנו: כדרי' אלעזר. דאמר אם הגיס בו ויגבהו ואם אסורים בוקים גבהות לבם גורם להם להיות אסורים בוקים ילכדו בחבלי עוני: כל זכר. קמא במנחה כתיב בצו את אהרן: אם אכילה. להתירו לאכול מחלק חביריו אם יזמנהו עמם אבל הוא לא יחלוק: לחלוקה. ליטול חלק כאחד הכשרים: כל זכר. תנינא בחטאת כתיב והשלישי באשם וברייחות הללו בת"כ במדרש המקראות: כלפי' לייא. בעל מום עובר משמע להתירו טפי מבעל מום קבוע: לא תיפוך. ואיצטרך קרא למידרשה הכי מהו דתינא קרא קמא קבוע הוא דאכשר דרומנא חס עליה משום דלית ליה היתירא למחר ולימנא אחרינא אבל עובר דאית ליה היתירא למחרת: (אימא)

ואין זר רואה את הנגעים. ואם תאמר, אהרן הסגן היה. אהרן קרוב הוא, ואין קרוב רואה את הנגעים. אלא, כבוד גדול חלק לה הקדוש ברוך הוא למרים אותה שעה. אני פה, ואני מסגירה. אני חולקה, ואני פומרה. קתני מיתה, משה זר ואין זר רואה את הנגעים. אמר רב נתנן בר יצחק, שאני מראות נגעים, ד'אהרן וכו' פתובין בפרשה. מיתני, חמש שמחות היתה אלישבע יתירה על בנות ישראל. יבמה מלך. איש, פהן גדול. פנה, סגן. בן בנה, משהו מלחמה. ואחיה, נשיא שבט. ואבילה על שני בניה. קתני מיתה, יבמה מלך. מלך אין, פהן גדול לא. אימא, אף מלך. פתנא, ייחר אף ה' במשה. רבי יהושע בן קרחה אומר, כל חרון אף שבתורה, נאמר בו רשם, וזה לא נאמר בו רשם. רבי שמעון בן יוחי אומר, אף זה נאמר בו רשם, שנאמר הלא אהרן אחיך הלוי. והלא פהן הוא. הכי קאמר, אני אמרתי, אתה פהן והוא לוי. עכשיו, הוא פהן ואתה לוי. וכתבים אומרים, לא נתבחר משה אלא שבעת ימי המלוואים בלבד. ויש אומרים, לא פסקה כהונה אלא מדרש של משה, שנאמר 'ומשה איש האלהים, בניו יקראו על שבת הלוי'. ואומר, 'משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקוראי שמו'. מאי ואומר. וכי תימא, לדורות הוא דכתיב, ואומר 'משה ואהרן בכהניו'. וכל חרון אף שבתורה נאמר בו רשם, והכתיב 'וצא (משה) מעם פרעה בחרו אף', ולא אמר ליה ולא מיד. אמר ריש לקיש, ססור ויצא. ומי אמר ריש לקיש הכי, והכתיב 'ונצבת לקראתו על שפת הירא', ואמר ריש לקיש, מלך הוא, והפסיד לו פנים. ורבי יוחנן אמר, רשע הוא, והעניו פניו בו. איפוד. אמר רבי ינאי, לעולם תהא אימת מלכות עליך, דכתיב 'וירדו כל עבדיך אלה אלי'. ואילו לדריה, לא קאמר ליה. רבי יוחנן אמר, מהבא 'יד ה' היתה אל אליהו, וישנם מתניו וירץ לפני אחאב'. אמר עולא, בקש משה מלכות, ולא נתנו לו, דכתיב 'אל תקרב הלם'. ואין 'הלום' אלא מלכות, שנאמר 'מי אנכי ה' אלהים וגו' כי הביאתני עד הלום'. מתיב רבא, רבי 'שמעאל אומר, יבמה מלך. אמר רבא, לו ולידעו קאמר. וכל היכא דכתיב 'הלום', לדורות הוא. והא גבי שאול, דכתיב 'הבא עוד הלם איש'. הוא, אין. ורעו, לא. איבעית אימא, הא הוה איש בשת. ואיבעית אימא, שאני שאול, דאפילו בגייה לא קאים. כדרי' אלעזר אמר רבי חנינא, בשעה שפוסקים גדולה לאדם, פוסקים לו ולידעו עד סוף כל הדורות, שנאמר 'לא יגרע מצדיק עניו, ואת מלכים לפסא וגו'. ואם הגיס דעתו, הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר 'ואם אסורים בוקים, ילכדון בחבלי עוני': בעלי מומין, בן בעלי מומין כו'. מנא הני מילי. דתנו רבנן, 'כל זכר' לרבנות בעלי מומין. למאי. אי לאכילה, הרי כבר נאמר 'לחם אלהיו מקדשי הקדשים יאכל'. אלא, לחלוקה. תניא אידך, 'כל זכר' לרבנות בעלי מומין. למאי. אי לאכילה, הרי כבר אמור. אי לחלוקה, הרי כבר אמור, שייכול אין לי אלא תם ונעשה בעל מום. בעל מום מעיקרו, מנין, תלמוד לומר 'כל זכר'. תניא אידך, 'כל זכר' לרבנות בעל מום. למאי. אי לאכילה, הרי כבר אמור. ואי לחלוקה, הרי כבר אמור. ואי לבעל מום מעיקרו, הרי כבר אמור. שייכול אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מנין, תלמוד לומר 'כל זכר'. כלפי' לייא. אמר רב ששת, איפוד. רב איש אמר, לעולם לא תיפוד. ואיצטרך, סלקא דעתך אמינא,

קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים. פלוגתא היא במסכת נגעים פ"ב (מ"ה) דתנן כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו ותנא ברייתא דהכא כרבי מאיר וטעמא דרבי מאיר כדמפרש באחד דיני ממונות מקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום ומה ריבים שלא בקרובים אף נגעים שלא בקרובים ורבנן לא מקשי דסברי דיני ממונות בלילה: אני מסגירה אני חולטה אני פוטרה. בספרי תניא אמר אהרן נמצאת מפסיד לאחותנו שאני יכול להסגירה ולא לסמאה ולא לטהרה לפי דבריו למדנו שהיה אהרן דורש אין אדם רואה בנגעי קרובו ותימה במה היה מפסידה הא דאין אדם רואה את הנגעים כל שכן שהיתה טהורה: בעל

עבודת האדם צריכה להיות עם גופו ונשמתו גם יחד, עלידייזה שמשתמש בגופו ובכוחותיו הגשמיים ככלים לכוחות הרוחניים של הנשמה, בכך שמקיים תורה ומצוות.
משיחות פרשת ואתחנן ה'תש"נ

בעל מום עובר מנין ת"ל כל זכר. תימה דלמא איצטריך לבעל מום מעיקר חד לאבילה וחד לחלוקה דאי מחד ה"א דוקא אבילה ולא חלוקה כמו קטן דאוכל ואינו חולק וי"ל כיון דאשכחן תם ונעשה בעל מום דאין חילוק בין אבילה לחלוקה דבסתמא היה לבעל מום מעיקרו וא"ת דהבא מייתרי ליה חנך תלתא כל זכר דכתיבי במנחה וטטא ואשם משמע דילפי מהדרי וגבי טבול יום בדניא

כִּי טָמֵא. מִה טָמֵא, בְּמָה דְלֵא טְהוֹר, לֹא אָכִיל. אָף הָאֵי נָמִי, בְּמָה דְלֵא מִתְקֵן, לֹא אָכִיל. קָא מְשַׁמְעֵ לָן: כָּל שְׂאִינוּ רָאוּי וְכוּ'. וְלֹא. וְהָרִי פָעַל מוֹם, דְּלֹא רָאוּי לְעִבּוּדָה, וְחֻלְק. וְתוֹ, הָא רָאוּי לְעִבּוּדָה, חֻלְק. הָרִי טָמֵא, בְּקִרְבָּנוֹת צִיבוֹר, דְּרָאוּי לְעִבּוּדָה וְאִינוּ חֻלְק. רָאוּי לְאָכִילָה, קְאָמֵר. וְהָרִי קָטָן, דְּרָאוּי לְאָכִילָה וְאִינוּ חֻלְק. הָא לֹא קִתְּנִי. הַשְׁתָּא דְאֶתְחִית לְהָכִי, לְעוֹלָם בְּדָקָאמֵר מְעִיקְרָא. אִי מְשׁוֹם טָמֵא, טָמֵא לֹא קִתְּנִי. וְאִי מְשׁוֹם פָּעַל מוֹם, רַחֲמָנָא רַבִּינָה: אִפְּלִי טָמֵא בְשַׁעַת זְרִיקַת דְּמִים וְטְהוֹר בְּשַׁעַת הַקָּטֵר חֲלָבִים, אִינוּ חֻלְק: הָא, טְהוֹר בְּשַׁעַת זְרִיקַת דְּמִים, וְטָמֵא בְשַׁעַת הַקָּטֵר חֲלָבִים, חֻלְק. מִתְּחִילָתָא, דְּלֹא קָאָבָא שְׂאוֹל. דְּתִנָּא, אָבָא שְׂאוֹל אוֹמֵר, לְעוֹלָם אִינוּ אוֹכֵל עַד שִׁירָא טְהוֹר מְשַׁעַת זְרִיקָה עַד שַׁעַת הַקָּטֵר חֲלָבִים, דְּאָמֵר קָרָא 'הַמְקַרֵּיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֲלֵב', דְּאִפְּלִי הַקָּטֵר חֲלָבִים, נָמִי בְעִי: בְּעִי רַב אֲשִׁי, נְטָמָא

דריא בר' שמעון מצריך תלת קראי למנחת ישראל וטטא וחוזה ושוק. ור"י טמא בקרבנות ציבור דראוי לעבודה ואינו חולק. תימה דפריך מטמא בקרבנות ציבור שהיא בעיא לעיל וזהו מצי למפיק מכן גדול אנון וראוי לעבודה דאינו חולק דפשיטא לן לעיל בריש פירקין כרתניא בהדיא: מ"ה אם דחיתני מוטטא שכן הורע כח אצל נשי ועבדי. תימה אמאי לא קאמר בדקאמר לעיל ומה אם דחיתני מוטטא שכשם שיפה כחי כך יפה כחך דחיתני מחוזה ושוק שכשם שהורע כחי כך הורע כחך: פריך רב אחאי. בכל מקום לשונו משונה כדאשכחן בריש כתובות (דף ב') פשיט רב אחאי ומתוך כך היה אומר רבינו שמואל דהוא רב אחאי שעשה השאלות שהיה מרבנן סבוראי דבתר רבינא ורב אשי דהוסיף הוראה וכתבו אחרי כן דבריו בסוף הש"ס ומיהו בהדיא דכתובות אשכח רב אשי דמייירי בהדיא:

הניחא

בִּינְתִּיִּים, מִהוּ. בְּשַׁעַת זְרִיקָה וּבְשַׁעַת הַקָּטֵר בְּעִינֵי, וְהֵאֵיפֹא. אוּ דְלִמָּא, עַד שִׁירָא טְהוֹר מְשַׁעַת זְרִיקָה וְעַד שַׁעַת הַקָּטֵר חֲלָבִים. תִּיקוּ. אָמֵר רַבָּא, הָאֵי דִּינָא, מְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, גְּמִירָנָא. דְּאָמֵר בְּבִית הַכֶּפֶא דְנִתְּהָ. בָּא מְבֹול יוֹם וְאָמֵר, מִן לִי מִמְּנָחָה וְאוֹכֵל. אָמֵר לוֹ, וְמָה אָם בְּמָקוֹם שִׁיפָה כְּחָד, בְּחִטָּאָתָךְ, דְּחִיתִיד מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל. מָקוֹם שְׁהוֹרַע כְּחָד, בְּמִנְחָתָךְ, אִינוּ דִּין שְׁאִדִּיחָךְ מִמְּנָחַת יִשְׂרָאֵל. וְמָה אָם דְּחִיתִי מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל, שְׂכִשְׁם שִׁיפָה כְּחָד, כְּד יָפָה כְּחָד. תְּדַחֲנִי מִמְּנָחָה, שְׂכִשְׁם שְׁהוֹרַע כְּחָד, כְּד יָפָה כְּחָד. הָרִי הוּא אוֹמֵר 'לִכְהֵן הַמְקַרֵּיב אוֹתָהּ לוֹ תִּתִּיה', בָּא הַקָּרֵב וְאוֹכֵל. תֵּן לִי מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל, וְאוֹכֵל. אָמֵר לוֹ, וְמָה בְּמָקוֹם שְׁהוֹרַע כְּחָד, בְּמִנְחָתִי, דְּחִיתִיד מִמְּנָחַת יִשְׂרָאֵל. מָקוֹם שִׁיפָה כְּחָד, בְּחִטָּאָתִי, אִינוּ דִּין שְׁאִדִּיחָךְ מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל. אָמֵר לוֹ, וְמָה אָם שְׁדִּחִיתִי מִמְּנָחַת יִשְׂרָאֵל, שְׂכִשְׁם שְׁהוֹרַע כְּחָד, כְּד הוֹרַע כְּחָד. תְּדַחֲנִי מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל, שְׂכִשְׁם שִׁיפָה כְּחָד, כְּד יָפָה כְּחָד. הָרִי הוּא אוֹמֵר 'לִכְהֵן הַמְּחַטָּא אוֹתָהּ יֹאכְלָנָה', בָּא חֲטָא וְאוֹכֵל. אָמֵר לוֹ, תֵּן לִי מִחֻזָּה וְשׁוֹק וְאוֹכֵל. אָמֵר לוֹ, וְמָה בְּמָקוֹם שִׁיפָה כְּחָד, בְּחִטָּאָתָךְ, דְּחִיתִיד [מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל] (מִחֻזָּה וְשׁוֹק). מָקוֹם שְׁהוֹרַע כְּחָד, בְּשְׁלָמִים, שְׂאִין לָךְ כְּהֵן אֶלָּא חוֹזָה וְשׁוֹק, אִינוּ דִּין שְׁאִדִּיחָךְ. מָה אָם דְּחִיתִי מִחִטָּאָתָא, שְׂכֵן הוֹרַע כְּחָד אֶצֶל נָשִׁי וְעַבְדִּי. הָרִי הוּא אוֹמֵר 'לִכְהֵן הוֹרַק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים, לוֹ יִתִּיה', בָּא זְרוֹק וְאוֹכֵל. יָצָא מְבֹול יוֹם, קוֹלִיו וְחִמּוּרָיו עַל רֹאשׁוֹ. אוֹנֵן מִימִינוֹ, מְחוּסַּר בְּפָרָה מְשֻׁמָּאלוֹ. פְּרִיד רַב אֶחָא, לִמָּא לִיה תֵּן לִי מִכְבוֹר וְאוֹכֵל. מְשׁוֹם דְּאָמֵר לוֹ, וְמָה בְּמָקוֹם שְׁהוֹרַע כְּחָד, בְּחִטָּאָתָא, אֶצֶל נָשִׁי וְעַבְדִּי, דְּחִיתִיד מִחִטָּאָתָא יִשְׂרָאֵל. מָקוֹם שִׁיפָה כְּחָד בְּכִבּוֹר, דְּכֹלִיָּה דִּילִי הִיא, אִינוּ דִּין שְׁאִדִּיחָךְ מִמְּנָחָה. וְמָה אָם דְּחִיתִי מִחִטָּאָתָא, שְׂכִשְׁם שְׁהוֹרַע כְּחָד, כְּד הוֹרַע כְּחָד. תְּדַחֲנִי מִכְבוֹר, שְׂכִשְׁם שִׁיפָה כְּחָד, כְּד יָפָה כְּחָד. הָרִי הוּא אוֹמֵר 'אֶת דָּמָם תִּזְרוֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאֶת חֲלָבָם תִּקְטִיר, וּבִשְׂרָם יִתִּיה לָךְ', בָּא זְרוֹק וְאוֹכֵל. וְאִידָךְ פְּרִיד, מִי כְּתִיב 'וּבִשְׂרָם לִכְהֵן הוֹזִיק', 'וּבִשְׂרָם יִתִּיה לָךְ' כְּתִיב, אִפְּלִי לִכְהֵן אַחֵר. וְהִיכִי עֲבִיד הָכִי. וְהָאָמֵר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּכָל מָקוֹם מוֹתֵר לְהַרְהֵר, חוּץ מִמֶּרְחֵץ וּמִבֵּית הַכֶּפֶא. לְאוֹנָסוֹ, שְׂאִנִּי:

משה

דינא: תן לי מכבור ואוכל. לערב אמר לו טהור מה אם במקום כו': את דם תזרוק, בבכור כתיב בא זרוק ואכול ואע"ז דאין בכור נאכל במחלוקת שאינו ניתן לאנשי משמר אלא לכל כון שירצה כתרומה וכפדין הבכור מיהו תיפוק לן מינה דלא יתנו בכור אלא למי שראוי לעבודה באותה שעה: ותיבי עביד הכי. רבי אלעזר רבי שמעון דאמר האי דינא בבית הכסא: לאונסו. שהיתה שמועתו שגורה בפיו ומהרהר בה על כרחו ודוגמתו שמעתי בקדושין (דף ל"ג).

מתני'

1 (אימא כי טמא כו') [הרי] טמא בקרבנות ציבור. אמרן לעיל בריש פירקין (דף 2
3 ע"ג): דאין חולק קטן אינו חולק. דכתיב איש באחיו ודרשין ליה במנחות (דף ע"ג).
4 ובקדושין (דף נ"ג). איש חולק אפילו בעל מום ואין קטן חולק אפילו תם: הא לא
5 קתני. הא ראי לאבילה חולק דדייקת לא קתני דתיקשי לך קטן לא תזרוק מיניה הכי
6 דהיא גופה איצטריך לאשמועינן דכל שאינו
7 ראי אינו חולק ולא דיוקא תני: בראשית
8 מעיקרא. ראי לעבודה: הא לא קתני. הא ראי
9 לעבודה חולק דקא דייקת וקשיא לך עלה
10 טמא בקרבנות ציבור לא קתני לה מתניתין
11 ואת לא יתני מדיקא דלאשמועינן היא גופה
12 אתאי מתני' ולא דליוקא דילה: דאפילו הקטר
13 חלבים נמי בעי. שיהא ראי להקטיר ות"ק
14 סבר לו תהיה שוק דהימן למנה אחרקיה דם
15 השלמים קאי בראשכון קרא אחרקיה לכוון
16 הוורק את דם השלמים לו יהיה (ויקרא ז) ולא
17 כתיב מקטיר חלבים והבא דכתיב את החלב
18 לא לראי אתא אלא למודה בעבודת כדדרש
19 ליה בשחיטת חולין (דף קלב) רבי שמעון
20 אומר כל כון שאינו מודה בעבודה אינו חולק
21 בבהונה שנאמר המקריב את דם השלמים אן
22 לי אלא זריקה מנין לרבות הקטר חלבים ת"ל
23 ואת החלב מנין לרבות שאר כל עבודות ת"ל
24 מבני אהרן עבודה המסורה לבני אהרן כל כון
25 שאינו מודה בה אינו חולק בבהונה: בעי רב
26 אשי. אליבא דאבא שאול: דנתה. יכול אתה
27 לדון בא מכול יום ואמר. לחבירו טהור של
28 בית אב של: תן לי. בחלק מן המנחה של
29 ישראל ואוכל לערב: מ"ל. טהור לטבול יום
30 כלומר כן יש לו להשיבה ומה אם במקום שיפה
31 כחך בחטאתך. רבון המזוייב טטא מבאי
32 ומקריב אפילו במשמר שאינו שלו ועבודתו
33 ועורה שלו בפרק הגולל בב"ק (דף קט) מנין
34 לכוון שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל
35 שעה שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת
36 ומנין שעבודתה ועורה שלו ת"ל ואיש את
37 קדושו לו יהיה: דחיתך מחטאת ישראל. וטבול
38 יום אינו חולק בה דכתיב (ויקרא ו) הכהן
39 המחטא אותה יאכלנה ואוקימנא לעיל (דף
40 ע"ג) יחלקנה: מקום שהורע כחך במנחתך.
41 שאם התערבת מנחה אחרת באהא מחטאת
42 טהור אי אתה אוכלה כדכתיב כל מנחת כהן
43 כליל וגו' (ויקרא ו) אינו דין שאדחך. כל זמן
44 שאתה טבול יום ואינך ראי להקריב ממנחת
45 ישראל: כך יפה כחך. בחטאתך: לכוון המקריב
46 אותה לו תהיה. במנחה כתיב: ומה במקום כו'.
47 טהור מהרהר ליה לטבול יום הכי שלא לחלוק
48 עמה: שכשם שהורע כחי. במנחתי כך הורע
49 כחך במנחתך: תן לי מחזה ושוק. חלק כמון
50 ואוכל לערב: שכן הורע כחי אצל נשי ועבדי.
51 אף כשאני טהור שאינו רשאי להאבילה להם:
52 יצא מכול יום. בפחי נפש: קוליו וחומרי.
53 שהיה דורש להגאון ואומר למנה דחיתני כו':
54 אנוני מימינו כו'. שאף הם נדחים מן המקראות
55 הללו שאין ראויין לעבודה: פריך רב אחאי
56 וליבא. וליתני ר' אלעזר בר' שמעון בהאי
57 משנה

שדינו של בעל מום עובר הוא פי-י (כמו) דינו של **קָמָא**, כלומר **מָה**
קָמָא, **בְּמָה** [עד] **דְּלֵא מְהוּר**, **לֹא אָכִיל**, **אֵף הָא נָמִי** – אף זה, בעל
 מום עובר, גם כן דינו כר, **שִׁבְמָה דְּלֵא מְתָנָן** – עד שלא עובר מומו,
לֹא אָכִיל, ומכל מקום בעל מום קבוע אוכל, שמכיון שאין לו
 תקנה, חס הקב"ה עליו והתיר לו לאכול, ולכן **קָא מְשַׁמַּע לָן** –
 משמיע לנו הפסוק שאין זה כך, אלא בעל מום עובר מותר בקדשי
 קדשים אף שעדיין לא עבר מומו.

שנינו במשנה: (לעיל **דף קב**) **כָּל שְׂאִינֵי רָאוּי וכו'** לעבודה, אינו חולק
 בבשר.

הגמרא מבררת דין זה. מקשה הגמרא: **וְלֹא** – וכי באמת מי שאינו
 ראוי לעבודה אינו חולק בבשר, וְהָרִי כֵהן **פָּעַל מוֹם**, **דְּלֵא רָאוּי**
לְעִבְדָּהּ, ואף על פי כן חולק הוא, כמבואר במשנה שם. וְהוּ –
 ועוד, מלשון המשנה **כָּל שְׂאִינֵי רָאוּי** לעבודה אינו חולק, יש
 לדייק הֵא מִי שְׂהוּא **רָאוּי לְעִבְדָּהּ** הרי הוא חולק, וקשה, הֵרִי כֵהן
מָמָא, **בְּקִרְבָּנוֹת צִיבּוֹר**, **דְּרָאוּי לְעִבְדָּהּ** הוא, שכן קרבנות ציבור
 קרבים בטומאה כשאי אפשר להקריבם בטהרה, ואף על פי כן
אִינוֹ חוֹלְקִי, כמבואר לעיל (**דף קב**). מתרצת הגמרא: **רָאוּי לְאָכִילָה**
קָאָמֵר – כשאמרה המשנה **רָאוּי** לעבודה, כוונתה **רָאוּי** לאכילה,
 ואם כן דין המשנה הוא שכל שאינו ראוי לאכילה ואף שהוא ראוי
 לעבודה, כגון טמא בקרבנות ציבור אינו חולק, ומי שראוי
 לאכילה ואף שאינו ראוי לעבודה כגון בעל מום חולק.

מקשה הגמרא: וְהָרִי כֵהן **קָמָא**, **דְּרָאוּי לְאָכִילָה** הוא, ואף על פי כן
אִינוֹ חוֹלְקִי, וקשה על הדין שדייקנו מהמשנה, שכל שראוי
 לאכילה חולק. מתרצת הגמרא: הֵא **לֹא קָתַנִּי** – הרי לא שנינו
 במשנה **כָּל שְׂרָאוּי חוֹלְקִי**, אלא שנינו **כָּל שְׂאִינֵי רָאוּי** אינו חולק,
 ואין לדייק מכאן שכל שראוי חולק, משום שנצרכה המשנה
 לשנות דין זה וכל שאינו ראוי אינו חולק לצורך עצמו, ללמד
 שכל שאינו ראוי אינו חולק, ולא כדי לדייק ממנו שכל שראוי
 חולק.

הגמרא חוזרת בה מהתירוי הקודם: **הַשְּׁתָּא דְּאֵתִית לְהָכִי** – עכשיו
 שהגענו לתירוי זה, שאין לדייק במשנה שהראוי לאכילה חולק,
 אם כן **לְעוֹלָם בְּדִקְאָמֵר מְעַקְרָא** – אפשר לפרש כמו ההבנה
 הפשוטה בדברי המשנה, שראוי לעבודה הוא באמת ראוי
 לעבודה ולא ראוי לאכילה, ואין להקשות משום טמא ומשום
 בעל מום, משום שאי קשה לך משום **קָמָא** שאינו חולק אף שראוי
 לעבודה, יש לתרץ ובתירוי האחרון **שִׁבְמָה לֹא קָתַנִּי** – לא שנינו
כָּל שְׂרָאוּי לעבודה חולק, ולכן אין להקשות מטמא שראוי
 לעבודה ואינו חולק, ואי קשה לך משום **פָּעַל מוֹם**, שאינו ראוי
 לעבודה וחולק, והרי במשנה כתוב שכל שאינו ראוי לעבודה אינו
 חולק, יש לתרץ **שִׁבְמָה דְּרָאוּי** – התורה ריבתה בפירוש בעל מום
 שחולק, כמבואר לעיל (**דף קב**). ואם כן אין זה נכלל במה שאמרה
 המשנה דרך כלל שכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק.

שנינו במשנה: **אִפִּילוּ קָמָא בְּשַׁעַת זְרִיקָת דָּמִים וְמְהוּר בְּשַׁעַת הַקָּהָר**
חֲלָבִים, אִינוֹ חוֹלְקִי.

מדברי המשנה משמע שדין החלוקה תלוי בזה שלא יהיה טמא
 בשעת זריקת דמים. מדייקת הגמרא: הֵא כֵהן שהיה מְהוּר בְּשַׁעַת
 זְרִיקָת דָּמִים, וְקָמָא בְּשַׁעַת הַקָּהָר חֲלָבִים, שנטמא בין הזריקה
 להקטר, חולק, ואם כן מְתִינִין דְּלֵא – משנתינו אינה פדעת אָמָא
שְׂאוּל, דְּתִנָּא בְּרִייתָא, אָמָא שְׂאוּל אוֹמֵר, לְעוֹלָם אִינוֹ אוֹכֵל עַד
שִׁיחָא מְהוּר מְשַׁעַת זְרִיקָה עַד שַׁעַת הַקָּהָר חֲלָבִים, דְּאָמֵר קָרָא – שכן
 נאמר בפסוק (ויקרא **ל**) **הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלֵמִים וְאֶת הַחֶלֶב מִגִּבֵּי**
אֲהָרֹן, לוֹ תִתֶּנָּה שׁוֹק הַזִּמְיִן לְמִנְחָה, שדין הוכיח תלוי גם בזריקת
 דמים ו'דם השלמים' וגם בהקטר חלבים ו'זאת החלב', ואם כן
 מבואר דאִפִּילוּ בשעת הקטר חֲלָבִים, נָמִי גַעֲי – גם אז צריך שיהיה
 הכהן טהור. ומשנתינו שסוברת שדי שיהיה טהור בשעת זריקת
 הדמים, אינה כדעת אבא שאול.

הגמרא מבררת את דעת אבא שאול: גַּעֲי – שאל רב אשי, לדעת
 אבא שאול הסובר שצריך שיהיה הכהן טהור מ'שעת זריקת הדם
 עד שעת הקטר החלבים', יש להסתפק באופן שהיה הכהן טהור

בזמן הזריקה ובזמן ההקטרה, אך נִקְמָא בִּינְתָיִים, דהיינו שנטמא
 אחר הזריקה ונטהר לפני ההקטרה, מְהוּר הדין, האם רק בְּשַׁעַת
 זְרִיקָה וּבְשַׁעַת הַקָּהָר גַּעֲיִין – צריכים אנו שיהיה טהור, וְהָאִיכָא –
 והרי היה טהור בזמנים אלו וחולק, או דִּלְכָא – או שמא אינו חולק
 עַד שִׁיחָא מְהוּר בכל הזמן שמשַׁעַת זְרִיקָה עַד שַׁעַת הַקָּהָר חֲלָבִים.
 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

אחר שלמדנו במשנה (לעיל **דף קב**) שטבול יום אינו חולק בקדשים
 לאכול לערב, במשנה הגמרא מאילו פסוקים לומדים דין זה,
 ומדוע נצרכים כל הפסוקים הללו לכך: **אָמֵר דְּכָא, הָאִי דִּינָא** –
 לימוד זה מְרַבֵּי אֲלֵעוֹר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן גְּמִינִין – למדתי, דְּאָמֵר בזמן
 שהיה בבית הכֶּסֶּא, דִּנְתָּה – יכול אתה לדון וללמוד כך, שאם פָּא
 מְבּוּל יוֹם לכהן טהור וְאָמֵר לוֹ, הֵן לִי חֶלֶק מִמְּנַחָה וְאוֹכֵל בערב,
 דהיינו שרוצה טבול יום לחלוק במנחה, אָמֵר לוֹ – יכול הכהן
 הטהור להשיב לו כך, וְהָא אִם בְּמִקּוֹם שִׁיפָה בְּחָד, דהיינו בְּחִטְאָתָהּ,
 שיכול אתה להקריב את חטאת עצמך אפילו במשמר שאינו שלך,
 ואתה זוכה בבשרה לאכול, ואף על פי כן דְּחִיתִיד מִלְּחֻלּוֹק בְּחִטְאָתָהּ
יִשְׂרָאֵל – בחטאת שהביא ישראל ושאינו כהן, שכן דרשה הגמרא
 לעיל (**דף קב**). מפסוק, שטבול יום אינו חולק בחטאת, אם כן מִקּוֹם
 שְׁהוּרֵעַ בְּחָד, דהיינו בְּמִנְחָתָהּ, שאינך רשאי לאכולה, האם אִינוֹ דִּין
 שְׂאִינֵיהּ מִלְּאִכּוֹל בְּמִנְחָתָהּ יִשְׂרָאֵל. כלומר הכהן הטהור דן לפי כחו
 של הנדחה (הטבול יום), ואם כן זהו קל וחומר, שלכחן יש פחות
 זכות במנחה מאשר בחטאת, ולכן אם טבול יום אינו חולק
 בחטאת, קל וחומר שאינו חולק במנחה. אלא שיכול הטבול יום
 לפרוך את הקל וחומר ולהשיב לו, אין לדון לפי כח הנדחה
 (הטבול יום) אלא לפי כח הדוחה (הכהן הטהור), ואם כן, וְהָא אִם
 דְּחִיתִי – בבחך לדחותי מלאכול בְּחִטְאָתָהּ יִשְׂרָאֵל, שִׁבְשֵׁם שִׁיפָה
 בְּחִי שאני זוכה בחטאת שאני מקריב במשמר שאינו שלי בְּחָד וְהָא
 בְּחָד שאתה זוכה בחטאת שאתה מקריב במשמר שאינו שלך,
 ולכך דחיתני, אך האם תִּדְחִינִי (– תדחה אותי) מלאכול בְּמִנְחָה,
 שְׂאֵף שְׁהוּרֵעַ כּוּחִי בזה, מכל מקום שִׁבְשֵׁם שְׁהוּרֵעַ בְּחִי בְּחָד הוּרֵעַ בְּחָד,
 שהרי גם אתה אינך אוכל מנחה שאתה מתנדה, ואם כן יתכן שאין
 בבחך לדחותי. ואם כן אין זה קל וחומר, ואף שיש פסוק המלמד
 שטבול יום אינו חולק בחטאת, אין ללמוד מכך שאין טבול יום
 חולק במנחה. משיב לו הטהור לטבול יום, הֵרִי הוּא – הכתוב אוֹמֵר
 לגבי מנחה (ויקרא **ט**) **לְבָחֶן הַמִּקְרִיב אוֹתָהּ לוֹ תִתֶּנָּה**, שרק כהן
 שראוי להקריבה אוכל, ואם כן פָּא הַקָּרֵב וְאוֹכֵל, כלומר כשם
 שאינך יכול להקריב, כך אינך יכול לאכול. ולכן נצרך הפסוק לגבי
 מנחה, ואין די בפסוק שנאמר לגבי חטאת.

עוד לימד רבי אלעזר ברבי שמעון מדוע נצרך פסוק נוסף לגבי
 חטאת. אם היה נאמר רק הפסוק לגבי מנחה, ולא היה נאמר פסוק
 לגבי חטאת, היה יכול טבול יום לבוא ולומר לכהן טהור, הֵן לִי
 מִמְּנַחָתָהּ יִשְׂרָאֵל, כלומר שרוצה לחלוק בחטאת שהקריב
 ישראל ושאינו כהן, אָמֵר לוֹ – יכול הכהן הטהור להשיב לו כך,
 וְהָא בְּמִקּוֹם שְׁהוּרֵעַ בְּחָד, דהיינו בְּמִנְחָתָהּ שאינו רשאי לאכולה
 כלל, אף על פי כן דְּחִיתִיד מִלְּחֻלּוֹק עַמִּי בְּמִנְחָתָהּ יִשְׂרָאֵל, כלומר
 לעיל מפסוק, אם כן מִקּוֹם שִׁיפָה בְּחָד, דהיינו בְּחִטְאָתָהּ שאני רשאי
 לאכולה אפילו כשאני מקריבה שלא במשמר שלי, האם אִינוֹ דִּין
 (– קל וחומר) שְׂאִינֵיהּ מִלְּחֻלּוֹק עַמִּי בְּחִטְאָתָהּ יִשְׂרָאֵל, כלומר
 שלטענתו יש לדון לפי כח הדוחה, שאם דחה ממנחה, שבה כחו
 רע, קל וחומר שידחה מחטאת, שבה כחו יפה. אָמֵר לוֹ – יכול
 להשיב לו הטבול יום, וְהָא אִם שְׂאֵמְנֵם דְּחִיתִי מִמְּנַחָתָהּ יִשְׂרָאֵל, אך
 זהו משום שִׁבְשֵׁם שְׁהוּרֵעַ בְּחָד שאינך אוכל מנחתך בְּחָד הוּרֵעַ בְּחָד
 שאני אוכל מנחתי, ואם כן איך תדחני מִמְּנַחָתָהּ יִשְׂרָאֵל, שִׁבְשֵׁם
 שִׁיפָה בְּחָד להקריב חטאתך בכל משמר בְּחָד וְהָא בְּחָד להקריב
 חטאתי בכל משמר. ואם כן אין זה קל וחומר, שכן ולטענת הטבול
 יום יש לדון לפי כח הנדחה, שאף אם הטבול יום נדחה ממנחה
 שבה כחו רע, מכל מקום הרי בחטאת כחו יפה, ואם כן יתכן שאינו
 נדחה ממנה. משיב לו הטהור לטבול יום, הֵרִי הוּא – הכתוב אוֹמֵר
 לגבי חטאת, (ויקרא **ט**) **לְבָחֶן הַמִּמְּנָח אוֹתָהּ יִאֲכִלְהָ**, שרק כהן

משנה

המשנה מבארת מי זוכה בעורות הקדשים: כָּל בהמת קרבן עולה
שְׁלֹא זָכָה הַמִּזְבֵּחַ בְּבִשְׂרָה – שלא הותר בשרה להקרב על המזבח,
כגון שאירע פסול בבשר לפני שזרק דם הקרבן, לא זכו בָּהֶנִּים
בְּעוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר (ויקרא יז ח) 'וְהִכְתֵּן הַמִּקְרִיב אֶת עוֹלַת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה
אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵיךָ לוֹ יִהְיֶה, וּמִשְׁמַע שׁוֹכֵחַ הַכֹּהֵן רַק בְּעוֹר עוֹלָה
שֶׁעָלָתָה לְאִישׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, כְּלוּמָר שֶׁהַקֹּדֶשׁ אוֹתָהּ אִישׁ לְמִזְבֵּחַ
זֹכֶה הַמִּזְבֵּחַ בְּבִשְׂרָה וְלֹא נִפְסְלָה. עוֹלָה שֶׁנֶּשְׁחָטָתָה שְׁלֵא לְשִׁמְתָהּ, אָף
עַל פִּי שְׁלֹא עָלָתָה לְבַעֲלִים לֶשֶׁם חֻבּוּהָ, כִּיּוֹן שְׁהִיא כִּשְׂרָה עוֹרָה
לְבָהֶנִּים. אֲחֵד עוֹלַת הָאִישׁ וְאֲחֵד עוֹלַת הָאִשָּׁה, עוֹדוֹתֶיהֶן לְבָהֶנִּים.
עוֹדוֹת קֹדְשִׁים קָלִים לְבַעֲלִים. עוֹדוֹת קֹדְשִׁים קֹדְשִׁים לְבָהֶנִּים, מִטַּעַם
קֵל וְחוֹמֶר, וְכֵּן אִם עוֹלָה, שְׁלֹא זָכָה הַכֹּהֵנִים בְּבִשְׂרָה, זָכוּ בְּעוֹרָה,
קֹדְשִׁים קֹדְשִׁים שְׂכִיבוּ בְּבִשְׂרָה, אֵינֶנּוּ דִּין שְׂכִיבוּ בְּעוֹרָה. וְאֵין לִפְרוֹךְ קַל
וְחוֹמֶר זֶה וְלֹמַר שֶׁמִּזְבֵּחַ יוֹכִיחַ, שׁוֹכֵחַ בְּאִמּוּרֵי הַקִּרְבָּנוֹת וְלֹא זֹכֶה
בְּעוֹרוֹתֵיהֶם, וְאִם כֵּן אָף הַכֹּהֵנִים יִזְכּוּ בְּבִשְׂרָה קֹדְשִׁים קֹדְשִׁים וְלֹא
בְּעוֹרָם, אֵין לֹמַר כֵּן, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ לְמִזְבֵּחַ עוֹר בְּכָל מְקוֹם, וְאִם
כֵּן מִה שְׁלֹא זֹכֶה הַמִּזְבֵּחַ בְּעוֹר הַקִּרְבָּנוֹת אֵינֶנּוּ מוֹכִיחַ דְּבַר.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הפסוק 'עולת איש' הנזכר
במשנה: תָּנוּ רַבָּנֵי, הַפֶּסֶק 'עוֹלַת אִישׁ' מִמַּעַט פָּרָט 'לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ,
שֶׁאֵין הַכֹּהֵנִים זֹכִים בְּעוֹרָה, דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי יְהוּדָה
אָמַר, פָּרָט 'לְעוֹלַת גֵּרִים, שֶׁאֵין זֹכִים בְּעוֹרָה. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָה: מֵאֵי
נִימָה הַכוּונָה? פָּרָט 'לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָה: אָמַר רַבִּי חִיָּא
בִּר יוֹסֵף, פָּרָט 'לְעוֹלַת הַקָּאָה מִן הַמּוֹתְרוֹת, כִּגוֹן עוֹלָה שֶׁנִּלְקַחָה בְּדַמִּי
תְּמוּרַת אִשָּׁם אוֹ אִשָּׁם שְׁמוֹתָ בְּעַלְיָה, שִׁדּוּן אֲשִׁמוֹת אֵלּוּ לִרְעוּת עַד
שִׁפּוֹל בָּהֶם מוֹם, וְזֹא יִמְכּוּר וִיקָחוּ בְּדַמֵּיהֶם עוֹלָה לְנִדְבַת צִיבוּר,
וְעוֹלָה זוֹ אֵינָה עוֹלַת אִישׁ אֲלֹא עוֹלַת צִיבוּר, וְעַל כֵּן נִתְמַעְטָה שֶׁאֵין
הַכֹּהֵנִים זֹכִים בְּעוֹרָה.

מקשה הגמרא: הִנֵּחָא – מִבּוֹן הַדְּבַר לְמָאן דְּאָמַר שְׁדַמִּי הַמּוֹתְרוֹת
אֵבָן לְנִדְבַת צִיבוּר אֲוִלָּה, וְהֵם נִחְשָׁבִים עוֹלוֹת צִיבוּר, וְהֵינּוּ דַעַת
חֲכָמִים (תְּמוּרָה כז), אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר שְׁדַמִּי הַמּוֹתְרוֹת לְנִדְבַת יְחִיד
אֲוִלָּה, וְהֵינּוּ דַעַת רַבִּי אֲלַעֲזָר (תְּמוּרָה שם), מֵאֵי אֲכֵא לְמִימַר – אֵיךְ
נִבְאָר אֵת דְּבַרִּי הַבְּרִייתָא שֶׁמִּמַּעַט עוֹלָה הַבָּאָה מִן הַמּוֹתְרוֹת
מִהַפְסוֹק 'עוֹלַת אִישׁ, הָרִי לְשִׁיתָנוּ יֵשׁ לְהַחֲשִׁיב עוֹלָה זוֹ כְּעוֹלַת
אִישׁ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָה: בְּרַבָּא בְּיוֹמָא (לד), נֹאמַר (ויקרא י ו)
'וְהָאֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ וְגו' וְיָצַךְ עָלֶיהָ הָעוֹלָה, וּמִמָּה שְׁלֹא נֹאמַר 'וְיָצַךְ
עָלֶיהָ עוֹלָה? אֲלֵא 'הָעוֹלָה, יֵשׁ לְדַרְשׁ שֶׁחֻבּוּהָ שִׁיעוּרָךְ עָלֶיהָ מִדִּי
אֲחֵר הַבְּעִירָה הַעֲצִים אֵת 'הָעוֹלָה' הַחֲשׁוּבָה, דְּהֵינּוּ הָעוֹלָה
הָרִאשׁוֹנָה הַנּוֹכַחַת בְּפִרְשַׁת קִרְבָּנוֹת הַיּוֹם (בַּמְדַּבֵּר כח-כט), שְׁהִיא עוֹלַת
תְּמִיד שֶׁל שַׁחַר (שם כח ד). וְנִלְמַד מִכָּךְ שֶׁאֵין לְהַקְרִיב לְפָנֶיהָ שׁוֹם
קִרְבָּן. הָקָא נִמִּי – גַם כֹּאֵן יֵשׁ לְדַרְשׁ אֵת הַפֶּסֶק (ויקרא יז ח) 'וְהִכְתֵּן
הַמִּקְרִיב אֶת עוֹלַת אִישׁ עוֹר הָעֵלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵיךָ לוֹ יִהְיֶה',
שְׁהֵינּוּ הָעוֹלָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהוֹפְרָשָׁה מִתְחַלָּה לֶשֶׁם עוֹלָה, וְלֹא עוֹלָה
הַבָּאָה מִמּוֹתְרוֹת אִשָּׁם, שְׁהִיא בָּאָה מִכָּח בְּהִמָּה שֶׁהוֹפְרָשָׁה
מִתְחַלָּה לֹאֲשֵׁם. וּמִכָּאֵן מִיַּעַט הַבְּרִייתָא שְׁעוֹר עוֹלָה הַבָּאָה מִן
הַמּוֹתְרוֹת אֵינֶנּוּ שִׁיךְ לְכַהֲנִים.

הגמרא מביאה דעה אחרת בביאור הברייתא: אִמַּר רַבִּי אֵיבָנו אָמַר
רַבִּי יֵצָא, כּוּנַת הַבְּרִייתָא 'פֶּרַט לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ, פָּרָט לְמַתְפִּים עוֹלָה
לְבִדָּק הַבֵּית, שֶׁאֵין הַכֹּהֵנִים זֹכִים בְּעוֹרָה. וְלֹא מִיבְעִיָּא – וְאֵין צִירִיךְ
לֹמַר דִּין זֶה לְמָאן דְּאָמַר קֹדְשִׁי בְּדָק הַבֵּית תְּפִסִּי מִדְּאֻרִייתָא –
שֶׁעוֹלָה שֶׁהוֹקְדָשָׁה לְבִדָּק הַבֵּית נִתְפַסֶּת מִדְּאֻרִייתָא בְּקֹדֶשֶׁת בְּדָק
הַבֵּית, וְנִמְצָא שׁוּ אֵינָה 'עוֹלַת אִישׁ' כִּלְל אֲלֵא עוֹלַת הַקֹּדֶשׁ,
שְׁוֹדָאִי שֶׁאֵין הַכֹּהֵנִים זֹכִים בְּעוֹרָה, אֲלֵא אֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר
שֶׁקֹּדֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית לֹא תְּפִסִּי – אֵינָה חִלָּה עַל הָעוֹלָה
מִדְּאֻרִייתָא, הֵנִי מִיָּלִי בְּשָׂרָה, שֶׁהִבְשַׁר הַקֹּדֶשׁ בְּקֹדֶשֶׁת מִזְבֵּחַ אֵינֶנּוּ
נִתְפַס בְּקֹדֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית, אֲכָל עוֹר, שֶׁאֵינֶנּוּ מִמּוֹן מִזְבֵּחַ, תְּפִסִּי

מִדְּאֻרִייתָא בְּקֹדֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית, וְלִכְּן אֵין הַכֹּהֵנִים זֹכִים בּוֹ. וְזוֹ
כוּנַת הַבְּרִייתָא שֶׁרַק 'עוֹלַת אִישׁ' עוֹרָה לְכַהֲנִים, וְלֹא עוֹלַת הַקֹּדֶשׁ.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה עוֹד מִדְּבַרִּי אֲמֹרָאִים בַּעֲנֵן זֶה: וְכֵן אָמַר רַב נַחֲמָן
אָמַר רַבָּה בִּר אָבוּהִי, שְׁמָה שֶׁאִמְרָה הַבְּרִייתָא 'פֶּרַט לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ'
הֵינּוּ פָּרָט 'לְעוֹלַת הַקָּאָה מִן הַמּוֹתְרוֹת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָה: אָמַר לִיָּה רַב
הַמְנוּנָא לְרַב נַחֲמָן, בְּמָאן – כִּסְבַּרְתָּ מִי הוֹלֵכֶת שְׁמוּעָתָךְ, הָאֵם בְּרַבִּי
יְהוּדָה שֶׁבְּבְרִייתָא לְדַלְחֵן, הָא הִדְרָ בֵּית – הָרִי חוֹר בּוֹ מִסְבָּרָא זֹו,
דְּתַנִּינָא, שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר שׁוּפְרוֹת הֵינּוּ בְּמִקְדָּשׁ שֶׁבָּהֶם הֵינּוּ מִכְּסִיִּים
מַעוֹת עֲבוּר הַקֹּדֶשׁ, שְׁשָׁה מֵהֶם הֵינּוּ מִיּוֹעֲדִים לְקִנְיַת עוֹלוֹת נִדְבָה,
הֵינּוּ לְעוֹלַת הַקָּאָה מִן הַמּוֹתְרוֹת, שְׁלֹא יְהוּ בָּהֶנִּים וְכֵּן אֲמַר בְּעוֹרָה אֲלֵא
חוֹזְרִים וּמוֹכִירִים הָעוֹר וְלוֹקָחִים בְּדַמִּי בְּהִמָּה לְעוֹלָה לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ,
דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נַחֲמָנִי, וְאָמַרִי לָהּ – וְיֵשׁ אֹמֶרִים
שֶׁאִמַּר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם כֵּן שֶׁאֵין עוֹרָה לְכַהֲנִים, בְּיִפְלֹת אֵת
מִדְּרָשׁוֹ וְדִרְשָׁתוֹ שֶׁל יְהוֹדֵעַ הַכֹּהֵן, דְּתַנִּינָא, זֶה מִדְּרָשׁ דְּרַשׁ יְהוֹדֵעַ
הַכֹּהֵן, נֹאמַר (ויקרא יז ט) 'אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם לָהּ', שֶׁמִּשְׁמַע
שֶׁהָאִשָּׁם הוּא לָהּ וְלֹא לְכַהֵן, אָךְ אֵי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּךְ, שְׁהִרִי כִּבֵּר
נֹאמַר בְּאִשָּׁם (שם יז ט) 'וְהִכְתֵּן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה', שֶׁמִּשְׁמַע
שֶׁהָאִשָּׁם לְכַהֵן, אֲלֵא כָּל קִרְבָּן שֶׁבָּא מִשּׁוֹם תְּפִסָּתָא וּמִשּׁוֹם אִשָּׁם,
דְּהֵינּוּ מוֹתְרוֹת חֲטָאֵת אוֹ מוֹתְרוֹת אִשָּׁם, צִירִיךְ לְקִיִּים בּוֹ גַּם 'לָהּ'
וְגַם 'לְכַהֵן', וְלִכְּן יִלְכָּח בּוֹ עוֹלוֹת, הַקֹּדֶשׁ לְשֵׁם (וְחַזֵּן 'לָהּ') וְעוֹדָה
לְבָהֶנִּים וְחַזֵּן 'לְכַהֵן'. וּמִשְׁמַע שֶׁרַבִּי יְהוּדָה חוֹר בּוֹ מִחֲמַת דִּרְשָׁתוֹ
שֶׁל יְהוֹדֵעַ הַכֹּהֵן, שְׁהִרִי לֹא הוֹשִׁיב עָלֶיהָ דְּבַר. וְלִכְּן מִקְשָׁה רַב
הַמְנוּנָא לְרַב נַחֲמָן, הֵיאֵךְ אֵתָּה סוֹבֵר כְּרִבִּי יְהוּדָה, הָרִי רַבִּי יְהוּדָה
עֲצֻמוֹ חוֹר בּוֹ מִדְּבַרִּי.
אָמַר לִיָּה רַב נַחֲמָן, אֲלֵא מַר, בְּמָאן מוֹקִיִּים לָהּ – אֵיךְ אֵתָּה מַעֲמִיד
אֵת הָאִמּוּר בְּבְרִייתָא 'פֶּרַט לְעוֹלַת הַקֹּדֶשׁ'. אָמַר לִיָּה רַב הַמְנוּנָא,
מוֹקְמִינָא לִיָּה – אֲנִי מַעֲמִיד וּמִבְּאָר שֶׁ'עוֹלַת הַקֹּדֶשׁ' זֶהוּ בְּמִקְדָּשִׁי
נִכְסִי, וְכִדְרִי יְהוֹשֻׁעַ, דְּתַנִּין (שְׁקָלִים פ"ד מ"ז), הַמִּקְדָּשִׁי אֵת כֹּל נִכְסִי
לְבִדָּק הַבֵּית, וְהֵינּוּ בְּהִמָּה הָרִאשִׁית לְהַקְרִיבָה לְנִיבִי מִזְבֵּחַ, כְּלוּמָר
תְּמִימִים, זָכָרִים וְנִקְבּוֹת, רַבִּי יִלְעָזָר אָמַר, הַזָּכָרִים יִמְכְּרוּ לְצוֹרִיכֵי
הַרְצוּצִים לְהַקְרִיב עוֹלוֹת וְהַנְּקִיבוֹת יִמְכְּרוּ לְצוֹרִיכֵי הַרְצוּצִים לְהַקְרִיב
זָכָרִי שְׁלָמִים, וְדַמִּיָּהּ – דְּמִי הַזָּכָרִים וְהַנְּקִיבוֹת יִפְּלוּ עַם שְׂאֵר הַנִּכְסִים
לְבִדָּק הַבֵּית, שֶׁכֵּן אֵין אֲדָם חוֹלֵק הַקֹּדֶשׁ, כְּלוּמָר כִּיּוֹן שֶׁלִּגְבִי
הַנִּכְסִים שֶׁאֵינֶם רְאוּיִים לְמִזְבֵּחַ הָרִי עַל כִּרְרָךְ כּוּנַתוֹ הֵיחָה
לְקֹדֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית, אִם כֵּן אָף לְגַבִּי בְּהִמָּה הָרִאשִׁית לְמִזְבֵּחַ,
כוּנַתוֹ הֵיחָה לְקֹדֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית. וּמִכָּל מְקוֹם כִּשְׁהֵם נִפְדִּים,
פּוֹדִים אוֹתָם לְצִרִּיכֵי קִרְבָּנוֹת, שֶׁכֵּן הֵם רְאוּיִים לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, אֲדָם חוֹלֵק הַקֹּדֶשׁ, כְּלוּמָר שֶׁאֵף שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּסֻתָּם,
דַּעַתוֹ הֵיחָה שֶׁהָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ יוֹקֵדֶשׁ לְמִזְבֵּחַ וְזֶה שְׁלֹא רְאוּי לְמִזְבֵּחַ
יוֹקֵדֶשׁ לְבִדָּק הַבֵּית, וְלִכְּן הַזָּכָרִים עֲצָמָם יִקְרְבוּ עוֹלוֹת, וְנִקְבּוֹת
יִמְכְּרוּ לְצוֹרִיכֵי שְׁלָמִים וְיִבִּיא בְּדַמִּיָּהּ עוֹלוֹת, וְשְׂאֵר נִכְסִים יִפְּלוּ לְבִדָּק
הַבֵּית. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָה: וְאֲפִילוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר אָדָם חוֹלֵק
הַקֹּדֶשׁ, וְהָרָאוּי לְמִזְבֵּחַ קֹדֶשׁ בְּקֹדֶשֶׁת מִזְבֵּחַ, הֵנִי מִיָּלִי – דְּבָרִים
אֵלּוּ אֵינֶם אֲלֵא בְּשָׂרָה, שְׁהוּא רְאוּי לְמִזְבֵּחַ, אֲכָל עוֹר, שֶׁאֵינֶנּוּ רְאוּי
לְמִזְבֵּחַ. תְּפִסִּי בְּקֹדֶשֶׁת בְּדָק הַבֵּית, כִּשְׁאֵר הַנִּכְסִים שֶׁהוֹקְדָשׁוּ. וְאִם
כֵּן לְדַעַת רַב הַמְנוּנָא זֹוהִי כּוּנַת הַבְּרִייתָא 'עוֹלַת הַקֹּדֶשׁ' שֶׁאֵין
עוֹרָה לְכַהֲנִים, שֶׁכֵּן הַזָּכָרִים הִלְלוּ הֵם עוֹלוֹת, וְעוֹרָם לְבִדָּק הַבֵּית.
שֵׁנִי בְּבְרִייתָא לְעִיל, רַבִּי יוֹסֵף בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, 'עוֹלַת אִישׁ' פָּרָט
לְעוֹלַת גֵּרִים, שֶׁאֵין עוֹרָה לְכַהֲנִים. אָמַר לִיָּה רַב סִימְאִי בִּר הִילְקִיאָה
לְרַבִּינָא, אֲמַר וְהָאֵם? לֹא אִישׁ הוּא, וְהֵיאֵךְ הוּא מִתְמַעַט
מִהַפְסוֹק. אָמַר לִיָּה רַבִּינָא, כּוּנַת הַבְּרִייתָא הִיא פָּרָט לְגַבִּי שְׁמַת וְאֵין
לוֹ יוֹרֵשִׁים שֶׁנִּכְסִי הַפֶּקֶר, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאֵין בְּעַלִּים לְעוֹלָתוֹ וְאֵינָה 'עוֹלַת
אִישׁ' אֵין עוֹרָה לְכַהֲנִים.
הַגְּמָרָה מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבָאֵרֶת אֵת דִּרְשַׁת הַפֶּסֶק 'עוֹלַת אִישׁ'
שֶׁבְּמִשְׁנָה: תָּנוּ רַבָּנֵי, נֹאמַר (ויקרא יז ח) 'עוֹלַת אִישׁ', אֵין לִי אֲלֵא עוֹלַת
אִישׁ שְׁעוֹרָה לְכַהֲנִים, עוֹלַת גֵּרִים נְשִׁים וְעַבְדִּים, מִנֵּן שְׁעוֹרָה
לְכַהֲנִים, תִּלְמִיד לֹמַר (שם) 'עוֹר הָעוֹלָה', רַבָּה שֶׁאֵף עוֹרָה לְכַהֲנִים,
שְׁתִּיבַת 'הָעוֹלָה' מִיּוֹתֶרֶת לְרִיבּוּי, שְׁהִיא דִּי לֹמַר רַק 'הָעוֹר לְכַהֵן'.

זבחים. פרק שנים עשר – טבול יום דף קג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רז תוספות

1 **מתני'** כל שלא זכה המזבח בבשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה ולא
2 היתה לה שעת היתר למזבח: עורה לכהנים. מקראי איתרביא בברייתא בגמרא:
3 ואחר עולת האשה. דאיתרביא נמי מקרא: עורות קדשי קדשים. חטאות ואשמות
4 לכהנים כדמפרש טעמא ואולי: אין המזבח מוכיח. כלומר ואין לך לומר מזבח ייבחי

5 שזכה בבשר העולה ולא זכה בעורה ואף אתה
6 אל תתמה בקדשי קדשים שאע"פ שזכו כהנים
7 בבשר לא יזכו בעורן אין זו הוכחה שאין
8 למזבח עור בכל מקום אבל לכהנים מצינו
9 שזכו בעור העולה וקל וחומר שיזכו בעורות
10 קדשי קדשים: **גמ'** פרט לעולת הקדש. לקמיה
11 מפרש לה: פרט לעולת גרים. לקמיה פריך
12 אטו גר לאו איש הוא: מן המתות. דכל
13 אשמות של רעיה כגון תמורת אשם ואשם
14 שמתו בעליו ושכמו בעליו באחר דקיימא: ל
15 ידעו וימכרו ויפלו דמיהו לנדרה והוא עולת
16 קין המזבח דלאו עולת איש הוא אלא נדרת
17 צבור היא ונסכיה משל צבור ואין בעליו סומך
18 עליה ואינו שוחטה כדתנן בתמורה (דף כז):
19 הניחא **ב'** פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן היא
20 בתמורה (שם) לניבא צבוי. לקין העולה
21 לנדרת יחיד. בעליו של אשם שניתותר הוא:
22 עצמו מביא עולה בדמיו והוא סומך עליה
23 ושוחטה ונסכיה קריבין משלו: כדאמר רבא.
24 (וימא דף לה.) גבי וערך עליה העולה דילפינן
25 מינה מנח שלא יהא דבר קודם לתמיד של
26 שחר ת"ל וערך עליה העולה וגו' ואמרנן מאי
27 תלמודא ואמר רביא העולה משמע העולה
28 ראשונה האמורה בסדר קרבנות היום הכא נמי
29 עור העולה כתיב העולה ראשונה שהופרשה
30 מתחילה לשם עולה ולא הבאה ממותר אשם
31 וממותר חטאת ולקמיה פריך והא ק"ל עורה
32 לכהנים ממדרש יהידע הכון: פרט למתפסים
33 עולתו לבדק הבית. שאין עורה לכהנים: ולא
34 מביעיא וכו'. **ב'** פתח דתמורה (דף לב):
35 דקאמר עולא המתפס עולה לבדק הבית אין
36 בה אלא עיכוב גזירותי בלבד ומותבין לעולא
37 המתפס עולה לבדק הבית אסור לשוחטה
38 עד שתפדה ומשני עולא האי דמצריך ליה
39 פדיה מדרבנן מכלל מאן דמותיב בעי למיד
40 דאורייתא ולפיני עורה לא מביעיא למיד
41 מדאורייתא תפסה בה קדושת בדק הבית דאין
42 עורה לכהנים אם שחטה עד שלא נפדיה דלאו
43 עולת איש הוא אלא עולת הקדש: **אלא אמי'**
44 **למ"ד**. מדרבנן בעלמא אבל מדאורייתא לא
45 הני מילי דמדאורייתא לא בשר דשל מזבח
46 הוא ואין קדושה דחילוי עליו שאינו של על פיו
47 אבל עור דלאו מזה מזבח הוא וכהנים אבתי
48 לא זכו ביה תפוס: כמאן כרבי יהודה. לקמן
49 מייחי לה דאמר אין עורה לכהנים: **הא** חדר

50 בית. דקאמרי ליה אם כן בטלת מדרשו של יהידע הכון ולא אהדר להו מידי: ששה לנדרה. ב"ג שפורתו שהיו במקדש קמיידי דכותב עליהן תקלין חרות (וחקלין עתיקין) קינן
51 וגזולי עולה עצים ולבונה חובה לכפרת וששה לנדרה ומפרש מאי ניהו ששה לנדרה: ח"ג ששה לנדרה לעולה הבאה מן המתות שאין הכהנים זכאין בעורה: **אשם** לה. אי
52 אפשר אשם לה' שכבר נאמר אשם לכהן כחטאת כאשר תורה אחת להם וגו' הא כיצד כל דבר הבא ממותר חטאת כגון מפרש מעות לחטאתו וניתותר מזה וממותר אשמות
53 כגון דתני לראיה דקיימא לן (בתמורה דף יט) כל שבחטאת מתה באשם רועה: וליקח בהן כו'. נמצאו שני כתובים מקיימין אשם לה' בשר לעולה ואשם לכהן העור והדינו
54 דכתיב כסף אשם וכסף חטאות לא יזבא וגו': **אלא** בר כמאי מוקי לה. לזאת דתני לעיל פרט לעולת הקדש: וזכרי' יהושע. דאמר זכרים עצמן יקריבו עולות ודך עולת הקדש היא
55 וכדמסיים ואולי דכי א"ר יהושע דחילי שם מזבח עליהו מעיקרא אמאי דחוי למזבח קאמר אבל בעור מודה דחילי עלה קדושת בדק הבית: המקדש נכפין. לבדק הבית: הראויות
56 למזבח. תמימים: זכרים ימכרו לזכרי' עולות כו'. דקיל בתמורה (דף לג) המתפס תמימים לבדק הבית כשחן נפדין אינן נפדין אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי
57 מזבח לעולם: זכרים עצמן יקריבו עולות. לשם אותו האיש דקסבר אדם חולק הקדשו ואע"ג דמקדש סתמא דעתיה דזה להקריב למזבח הראוי לה: ונקבות ימכרו כו'. אבל הן
58 עצמן לא יקריבו שלמים עד שימכרו דכיון דמקדש סתמא הכל הקדש הראוי למזבח דומיא דבדק הבית שכולו קדוש הלכך לדמי עולה אקדשינהו ובדק עולה דרבי יהושע זכרים
59 הקריבים עולות קא"ר יהודה לעיל פרט לעולת הקדש: **ואמ'** לרבי יהושע. כלומר ואע"ג דאמר ר' יהושע אדם חולק הקדשו הראוי למזבח וממותר ראוי למזבח אין לבדק
60 הבית לא שיהו כשאר קדשי מזבח שערותיהן לכהנים מודה הוא שהעור נחפס כשאר נכסים שלה ואין לו יורשין. דאין לה בעלים: ח"ג עולת איש אין לה אלא
61 עולת איש עולת נשים ועבדים מנח ת"ל כו': העולה. קרא יתירה הוא דלא איצטרך למכתב אלא העור לכהן אלא לרבות בא: הואיל ולא עולתה לבעלים. ואף על פי שהיא כשרה

1 **הניחא** למיד מותרות לנדרת ציבור אולי. תימה לדידיה מ"ש דממעט מותרות טפי מעולת
2 תמיד וי"ל דסברא הוא למעוטי טפי מותרות משום דהיו מעיקרא לאיש: **אלא**
3 למיד לנדרת יחיד מאי איכא למימר. תימה מאי קשיא ליה הא רבי יהודה דמעט הכא
4 עולת הקדש הוא דקאמר בסמוך לנדרת ציבור אולי דקתני ששה לנדרה ואי לנדרת יחיד לא
5 היה משימה בשופר דקרבן יחיד בעי סמיכה וי"ל
6 דלא שמע ליה ההיא ברייתא תרע דאי שמע
7 ליה הא חדר ביה רבי יהודה ממדרשו של יהודי:
8 **לא** מביעיא למיד קדשי בדק הבית תפסי
9 מדאורייתא. תימה לדידיה אמאי איצטרך קרא
10 הכא דאם שחט קודם פדיה אין עורה לכהנים
11 פשיטא דקדשי בדק הבית היו בכלל העמדה
12 והערכה: **אין** לי אלא עולת איש גרים נשים
13 ועבדים מנח. משמע מחד קרא הוה ממעטין נשים
14 ועבדים ודן הוא דהא ילפינן מהדרי בג"ש דלה
15 לה מאשה וחקשה חר"ר חיים דברפך החובל (ב"ק
16 דף פח.) מצריך חרי קראי גבי עדות חד למעוטי
17 נשים וחד למעוטי עבדים וי"ל דגבי מצות הוא
18 דילפינן מהדרי בג"ש דלה אלא גבי עדות לא
19 שייך למילף דאין תלוי בנאמנות שהרי משה
20 ואהרן לא מעידין לא משום דלא מודהני הלכך
21 הוכחא דגלי גלי ומודה

1 **מותרות** לנדרת יחיד אולי. מאי איכא למימר. כדאמר רבא, 'העלה', עולה ראשונה. הכא
2 נמי, 'העלה' עולה ראשונה. רבי אייבו אמר רבי ינאי, פרט למתפסים עולה לבדק הבית.
3 לא מביעיא למאן דאמר, קדשי בדק הבית תפסי מדאורייתא. אלא אפילו למאן דאמר,
4 לא תפסי, הני מילי בשר, אבל עור, תפסי. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי, פרט
5 לעולה הבאה מן המותרות. אמר ליה רב המנונא לרב נחמן, כמאן, פרבי יהודה, הא חדר
6 ביה. דתנינא, ששה לנדרה, לעולה הבאה מן המותרות, שלא יהו כהנים זכאין בעורה,
7 דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, ואמרי לה רבי שמעון, אם כן פישלת מדרשו של
8 יהודיע הכהן. דתנינא, זה מדרש דרש יהודיע הכהן, 'אשם הוא אשם אשם לה', כל
9 שבא משום הפאת ומשום אשם, וליקח בו עולות. הבשר לשם, עורה לכהנים. אמר ליה,
10 אלא מר, כמאי מוקים לה. אמר ליה, מוקמינא ליה כמקדש נכסיו, וכדכרי יהושע. דתנן,
11 המקדש נכסיו, והיו כהן כהמות הראויות לגבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר,
12 זכרים ימכרו לצורכי עולות, נקבות ימכרו לצורכי זבחי שלמים, ודמיהן יפלו עם שאר
13 נכסים לבדק הבית. רבי יהושע אומר, זכרים עצמן יקריבו עולות, ונקבות ימכרו לצורכי
14 שלמים, ויביא דמיהן עולות, ושאר נכסים יפלו לבדק הבית. ואפילו לרבי יהושע דאמר,
15 אדם חולק הקדשו, הני מילי בשר, אבל עור, תפסי. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, פרט
16 לעולת גרים. אמר ליה רב סימאי בר חילקאי לרבינא, אטו גר, לאו איש הוא. אמר ליה,
17 פרט לגר שמת ואין לו יורשים. תנו רבנן, 'עולת איש', אין לי אלא עולת איש, עולת
18 גרים, נשים ועבדים, מנח. תלמוד לומר 'עור העולה', ריבה. אם כן, מה תלמוד לומר
19 'עולת איש', עולה שעלתה לאיש. פרט, לשנשחטה חוץ לזמנה וחיון למקומה, שלא יהו
20 הכהנים זכאין בעורה. יכול, שאני מרבה שנשחטה שלא לשמה, הואיל ולא עולתה לבעלים,
21 לא

אם כן לא יהו בהנים ופאין בעורה, תלמוד לומר 'עור העולה' מכל מקום, ללמד שגם בזה זוכים בעורה.
'עור העולה' אין לי לרבות אלא עור העולה שהוא לכהנים, עורות שאר קדשים מנו, תלמוד לומר 'עור העולה אשר הקריב', לרבות כל קדשי קדשים. יכול שאני מרבה אף עורות קדשים קלים שיהיו לכהנים ולא לבעלים, תלמוד לומר 'עולה', מה עולה קדשי קדשים, אף כל הקרבנות המתורבים קדשי קדשים בלבד בדומה לעולה.

רבי ישמעאל אומר, 'עור העולה' אין לי אלא עור העולה שהוא לכהנים, עורות קדשי קדשים מנו. ודן הוא – דבר זה נלמד בקל וחומר, ומה עולה שלא זכו הכהנים בבשרה, וכו' בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרה, אינו דין שזכו בעורה, אמנם היה אפשר לפרוך ולומר, מניין יזכיר, שזכה בבשר ולא זכה בעור, ואם כן יתכן שאף הם לא יזכו בעור אף שזכו בבשרם. אלא שיש לדחות, מה למנוח שכן לא זכה אפילו במקצת, כלומר, שלא זכה בעור בשום מקום, תאמר בכהנים שכבר יודעים אנו שזכו במקצת, בעולה, הואיל וזכו במקצת יש לנו לומר מקל וחומר שזכו בכליה – בכל עורות קדשי קדשים.

רבי אומר, כל עצמו של לימוד שהעור לכהנים לא הוצרכנו לו אלא לעור העולה בלבד, ואין נצרך כלל לימוד לדין זה בקדשי קדשים, שהרי בכל מקום העור מהלך אחר הבשר ושייר למי שזכה בבשר, הרי הנשרץ ושערים הנשרץ, הן ועורותיהן [נשרץין] עמהן, חמאת ואישר וכו' שלימי ציבור, שהם מתנה לבתן לאכילתה, רצו הכהנים להפשיטם ולהשתמש בעורותיהם מפשיטין אותה, לא רצו אוכלין אותה על גבי ו-עם עורה, שלא צויה הכתוב לכהנים להפשיטם, ומותר להם לאכול את הקרבן עם עורו, ונמצא שזיכה להם הכתוב את העור, ואם כן מותר להם להפשיטו ולהשתמש בו. קדשים קלים שבשרם לבגלים, רצו מפשיטין אותה, רצו אוכלין אותה על גבי עורה. אבל בעולה הוצרך הכתוב לפרש מה יעשו בעורה, שהרי ואישר מה (ויקרא יא) 'הפשיט את העולה ונתת אותה ליתיה', ואם כן עורה מופשט ממנה, ומפורש בכתוב (שם כ ט) 'וערכו וגו' את הנתחים וגו' על האש', שרק הנתחים מוקטרים ולא העור, ואין מפורש מה יעשו בעור, ואם כן יכול שלא יהו הכהנים ופאין בעורה, תלמוד לומר (ויקרא ח) 'הכהן המקריב את עולת איש עור העולה אשר הקריב לבתן לו יהיה'.

דורש רבי עוד, 'לו יהיה', הולך על 'הכהן המקריב' שנאמר בראש הפסוק, פה כלל אלו, מכל יום ומחוסר בפורים ואונן, שאינם ראויים להקריבה. ואין די בלימוד שהובא לעיל (דף כג.) למעטם מלחלוק בבשר קדשים, משום שזיכור לומר שלא יזכו בבשר של הקרבנות משום שהרי הוא עומד לאכילה ואינם יכולים לאכול קדשים, אך יזכו בעור העולה שאינו ראוי לאכילה, תלמוד לומר 'לו יהיה', פה לכהנים מחוסר בפורים ומכל יום ואונן, שאינם זוכים בו.

הגמרא דנה בשיטות התנאים שבברייתא. שואלת הגמרא: ותנא קמא, שלמד מריבוי הפסוק שעור קדשי קדשים לכהנים, נמי תיפוק לי מדינא – הרי גם הוא יכול ללמוד זאת מקל וחומר. משיבה הגמרא: מילתא דאיתא בקל וחומר פרה ונתב לה קרא – דין היכול להלמד בקל וחומר טרח הפסוק וכתבו.

שואלת הגמרא: ורבי ישמעאל, האי 'אשר הקריב', שממנו למד תנא קמא שעורות קדשי קדשים לכהנים, מאי עמיד ליה – מה הוא למד ממנו. משיבה הגמרא: הוא ממעט פה לזכור יום ומחוסר בפורים ואונן, שמאחר שאינם ראויים להקריבה הרי אינם בכלל 'אשר הקריב'. שואלת הגמרא: ותיפוק ליה – שילמד זאת מהפסוק 'לו יהיה', כרבי. משיבה הגמרא: רבי ישמעאל לזכירה – לשיטתו, שהוא דורש משם דין אחר, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, נאמר בעולה (ויקרא ח) 'לו יהיה' ונאמר פאשם (ויקרא יא) 'לו יהיה', ולומדים בגזירה שוה, מה להלן באשם עצמותיו מותרין, שהרי בשור נאכל לכהנים ואין דין נותר' בעצמות, אף כאן בקרבן עולה

עצמותיו מותרין אם אין עליהם כזית בשר, אף שהוא נשרף כליל. מבארת הגמרא: מופני – הפסוק 'לו יהיה' בעולה מיותר לדרוש ממנו גזירה שוה, דאי לא מופני לא היה אפשר ללמוד גזירה שוה, שכן איכא למיפרך – יש לפרוך, מה לאשם שכן בשר מותר ולכן אף עצמותיו מותרים, אך עולה אין בשרה מותר ולכן אין ללמוד שעצמותיה יהיו מותרים, ואכן 'לו יהיה' קרא יתירא הוא, שכן יכול היה הפסוק לומר רק 'עור העולה אשר הקריב, לבתן', ולא נצרך כלל להוסיף 'לו יהיה'.

משנה

המשנה דנה למי שייך עור קרבן שאירע בו פסול: כל הקדשים שעורותיהם לכהנים, דהיינו קדשי קדשים, שאירע בהן פסול קודם להפשיטין – הפשט העור מהבשר, אין עורותיהן לכהנים, שכן הקרבן שדינו להשרף נשרף עם עורו בלא הפשט. לאחר הפשיטין, עורותיהן לכהנים, אף שהקרבנות עצמם נשרפים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שהופשט שיצא לבית השרפה להשרף, אף אם היה בו פסול לפני שהופשט, כגון שנמצא טריפה, הואיל והוכר הפסול רק לאחר ההפשט. אמר רבי עקיבא, מדכריו למדנו, שהמפשיט את עור הקבוצה, ונמצא הבכור מריפה, שדינו להשרף, שאף על פי כן יאותו ו-יהנו הכהנים בעורו, משום שהפשוט לא ניכר בו עד אחר ההפשט. והקמים אומרים, אין 'לא ראינו' ראיה, שיתכן שלא אירע כן בימינו, או שאכן נשרפו עורות ולא ראו זאת, אלא באופן זה יצא העור לבית השרפה.

גמרא

הגמרא מבררת מי הוא התנא ששנה את משנתו ואת המשנה לעיל (דף כג.) ונקדים, שלהלן (דף כג.) מובאת מחלוקת רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון, באופן שהופשט עור הקרבן, ואבר הבשר או שנשרף לפני זריקת הדם, ונזרק הדם בדיעבד, האם זריקת הדם מרצה על העור שהופשט, והוא מותר לכהנים ואין בו מעילה. מקשה הגמרא: שנינו לעיל (דף כג.) כל עולה שלא זכה המזבח בבשרה משום שנפסלה קודם זריקת דמה ולכן לא היה לו שעת היתר למזבח, לא זכו הכהנים בעורה, ומשמע מסתימת הדברים שלא זכו בעורה אף על גב דאפשטיה לעור קודם זריקה ואירע פסול ואחר כך נזרק הדם, והזריקה ושלל הועילה להתיר את הבשר, שהרי נפסל לא הועילה להתיר את העור בפני עצמו, מני – מי הוא התנא ששנה את משנתו, רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר להלן (דף כג.) הדין מרצה על העור כשהוא בפני עצמו ו-מופשט באופן שהבשר נפסל. אימא סיפא, כלומר משנתו, ששנינו בה כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם הפשיטין אין עורותיהן לכהנים, לאחר הפשיטין עורותיהן לכהנים, ולא חילקה המשנה בין קודם זריקה לבין אחר זריקה, ומשמע שאם אירע פסול לאחר ההפשט, אף קודם זריקה שלא זכה המזבח בבשר, מכל מקום הועילה זריקה הדם להתיר את העור לכהנים, אהאן (הרי זה) לדעת רבי דאמר (שם) שהדין מרצה על העור בפני עצמו. והיתכן שהרישא רבי אלעזר ברבי שמעון והסיפא רבי.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, מדיפא רבי היא, רישא נמי רבי היא, ומודה רבי שאין הפשט – אין הכהנים רגילים להפשיט קודם זריקה, שכן אסור להשהות את הדם כל כך קודם זריקתו, וברישא שמדובר שאירע פסול קודם זריקה, היינו קודם הפשט, והרי זה כדברי הסיפא, שבפסול שקודם הפשט לא זכו הכהנים בעור. ואכן אם אירע שהכהנים הפשיטו את העור קודם זריקת הדם, ואירע פסול בין ההפשט לזריקה, זכו הכהנים בעור אף שלא זכה המזבח בבשר. תירוצ נוסף: רבא אמר, מדרישא רבי אלעזר ברבי שמעון, סיפא נמי רבי אלעזר ברבי שמעון, ומאי 'קודם הפשט'?

נפסל) היא במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע ולענין אם יש לזרוק
לכתחילה, כלומר שפאן דאמר הורצה העור המופשט בפני עצמו
אף שהזריקה היתה לאחר שנפסל הבשר, דהיינו רבי, סבר ברי
אליעזר שיש זריקת דם אף לאחר שהבשר נפסל, ופאן דאמר לא
הורצה העור בפני עצמו, דהיינו רבי אלעזר ברבי שמעון, סבר
ברי יהושע שאין זורקים את הדם אם נפסל הבשר, ולכן אף אם
זרקו את הדם באופן זה, אין זו זריקה כשרה ואינה מתירה את
העור.

דוחה הגמרא: אליבא – לפי שיטתו דברי אליעזר, שיש זריקת דם
לכתחילה אף אם הבשר נפסל, כולי עלמא לא פליגי שזריקה זו
מתירה את העור, כי פליגי – מה שנחלקו, זהו רק אליבא – לפי
שיטתו דברי יהושע, שאין זורקים את הדם אם נפסל הבשר. פאן
דאמר – רבי אלעזר ברבי שמעון הסובר שלא הורצה העור בזריקה
זו, סובר ברי יהושע שאין לזרוק דם באופן זה, ולכן אף אם זרקו
אין זו זריקה כשרה ואין היא מתירה את הדם, ופאן דאמר – רבי
הסובר שהורצה העור בזריקה זו, אמר לך לתרץ שעד כאן לא
קאמר רבי יהושע התם שאם נפסל הבשר אין זריקת הדם כשרה,
אין הדברים אמורים אלא בבשר, שאין הזריקה מכשירה את
הקרנן לבעלים לצאת בו ידי חובתם, דליבא – שאין בדבר זה
פסיקא לכהנים אם לא יוכשר הקרנן לבעלים, ובזה אמרה התורה
הבשר הדר' שאם אין בשר אין דם, אבל לענין עור, דאבא –
שיש בזה פסיקא לכהנים, אפילו רבי יהושע מודה שאין מפסידים
את הכהנים שלא כדון, ואף שאין זורקים את הדם לכתחילה
באופן זה, מכל מקום אם עברו וזרקו אין מפסידים את הכהנים
והזריקה מתירה להם את העור, אף שבזריקה זו לא נרצה הקרנן
לבעלים, מדי דהוה אדעבד – משום שאופן זה דומה לאופן שזרקו
את הדם בדיעבד, באופן שנטמא הבשר או יצא, דתנן בברייתא,
נפסל בשר או נפסל בטבול יום או שפצא הבשר חוץ לקלעים קודם
זריקת הדם, רבי אליעזר אומר, זורק את הדם מכל מקום, שהרי
לשיטתו דם אף על פי שאין בשר, ורבי יהושע אומר, לא זורק את
הדם, שכן לשיטתו 'אם אין בשר אין דם', ומכל מקום מודה רבי
יהושע שאם זרק בדיעבד, הורצה הקרנן. ואמנם לגבי האופן
שנטמא הבשר, היינו יכולים לומר שהטעם שרבי יהושע מכשיר
את הקרנן הוא משום שהציץ מרצה על הטמא (לעיל פב.), אך לגבי
האופן שיצא הבשר הרי אין הציץ מרצה על היוצא (שם), ואף על
פי כן מכשיר רבי יהושע בדיעבד גם באופן שיצא הבשר, ומוכח
שרבי יהושע מיקל בדרשה זו של 'אם אין דם אין בשר', ואם כן
אף לענין עור של קרנן שאבד בשרו או נשרף בשרו יש לומר
שמודה רבי יהושע ומיקל, שאף שהזריקה אינה מכשירה את
הקרנן אפילו בדיעבד, מכל מקום היא מתירה את העור לכהנים.
אך אם לא נזרק הדם, אין לזרוקו לכתחילה, ואין כאן פסיקא
לכהנים שכן עדיין לא הוקרב הקרנן ועדיין אין לכהנים כלל זכות
בעור.

שנינו במשנה, אמר רבי חנינא סנן הכהנים בו, מימי לא ראיתי עור
שיוצא לבית השריפה.

מקשה הגמרא: ולא – היאך אמר רבי חנינא שאין עורות
שנשרפים, והרי ישנם פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שמצוותם
לשורפם עם עורותיהם. מתרצת הגמרא: למצותן לא קאמרין –
אין אנו מדברים בקרבנות שמצוותם לשורפם עם עורותיהם,
שהרי הכשר מצוותם בכך, אלא בקרבנות הנשרפים מחמת פסול,
ובזה אמר רבי חנינא שלא ראה עור שנשרף.

מקשה הגמרא: והרי באופן שנמצא פסול בקרנן קודם הפשט
וקודם זריקה, הדין הוא שהוא נשרף עם עורו, בין לרבי ושכן נמצא
בו פסול קודם הפשט ובין לרבי אלעזר ברבי שמעון ושכן נמצא
בו קודם זריקה. מתרצת הגמרא: חלוץ קאמרין – אנו מדברים
בעור מופשט, כלומר כוונת רבי חנינא היא שלא ראה עור מופשט
שנשרף בפני עצמו, ואין כוונתו שלא ראה עור שנשרף עם הבשר.
ואכן קרבן שנפסל קודם הפשט וזריקה, אין מפשיטים אותו, אלא
שורפים את עורו בבשרו.

ומאי אחר הפשט? שאמרה הסיפא, שאם אירע פסול קודם הפשט
לא זכו הכהנים בעור ואם אירע פסול לאחר הפשט זכו הכהנים
בעור, אין הכוונה כפשטו קודם הפשט העור ואחר הפשט העור,
אלא הכוונה היא 'קודם שפאן דאמר הורצה העור ואחר הפשט' –
קודם זריקה ואחר זריקה. ואפשר לנקוט את הזריקה בלשון
'הפשט', שכן זריקת הדם שמתירה את הבשר, היא הגורמת לעור
להיות ראוי להפשט, שכן לפני הזריקה אין העור ראוי להפשט
ושגם אם הופשט, אינו מותר, ואחר הזריקה העור ראוי להפשט
ושגם אם עדיין לא הופשט, מפשיטים אותו והוא מותר, אף אם
נפסל הבשר. נמצא שהדין המבואר בסיפא הוא עצמו הדין
המבואר ברישא, שזריקת הדם מתירה את הבשר למזבח ואת
העור לכהנים, ואם נפסל קודם הזריקה לא הותר הבשר למזבח
ולא העור לכהנים, וגם הסיפא היא כדעת רבי אלעזר ברבי
שמעון.

מבררת הגמרא: מאי רבי ומאי רבי אליעזר ברי שמעון – מדי
מחלוקת רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון שהוכרזה לעיל, דתנא –
שנינו בברייתא, רבי אומר, הדין מרצה על העור בפני עצמו – עור
קדשי קדשים שהופשט, זריקת הדם מתירה אותו לכהנים אפילו
אם אינה מתירה את הבשר וכגון שנפסל הבשר קודם זריקה, וכל
שכן שאם נולד פסול בבשר אחר הפשט ואחר זריקה, שהעור
מותר, וקשה – וכשהעור עם הפשט, דהיינו קודם שהופשט, אזי
אם נולד בו בבשר פסול, בין קודם זריקה בין לאחר זריקה, הרי הוא
כיוצא בו – דין העור כדין הבשר ושניהם נשרפים. נמצא שהאופן
היחיד שיכול עור להפסל הוא כאשר הוא עם הבשר, דהיינו קודם
הפשט, ואין כלל חילוק בין פסול שקודם זריקה לפסול שנולד
לאחר זריקה. רבי אליעזר ברי שמעון אומר, אין הדין מרצה על
העור בפני עצמו – אם הופשט העור ואז נפסל הבשר, אף שעברו
וזרקו את הדם, אין העור מותר, שכן רק זריקה כשרה יכולה
להתיר את העור, וקשה – העור עם הפשט, אזי אם נולד בו –
בבשר פסול קודם זריקה, הרי הוא – דין העור כיוצא בו – בין
הבשר ואסור להנות ממנו, אך – דין העור כיוצא בו – בין
שהורצה הפשט למזבח שפצה אחת – שהיה זמן שהבשר היה מותר
למזבח, דהיינו הזמן שאחר זריקת הדם וקודם שנפסל, אם כן זו
זריקה כשרה והיא התירה את העור, ולכן יפשיטנו ועורו לכהנים,
שאף שעכשיו בשרו פסול אין העור נפסל, אף שהוא מחובר
בבשר. נמצא שאין חילוק בין אם היה הפסול לפני ההפשט או
אחרי.

הגמרא מבקשת לתלות את מחלוקת רבי ורבי אלעזר ברבי שמעון
במחלוקת תנאים אחרת:

ליבא – האם נאמר שרבי ורבי אלעזר ברבי שמעון, במחלוקת
דברי אליעזר ורבי יהושע קמיפליגי – הם נחלקים, ששנינו בברייתא,
נאמר בתורה (דברים יב ב) 'ועשית עולותיך הבשר והדם וגו' ודם
זבחיך יפסוף וגו' והבשר תאכל, ונחלקו בדרשת הפסוק, רבי
יהושע אומר, דורשים מהפסוק שאם אין דם אין בשר ואם אין בשר
אין דם – אם לא היתה זריקת דם כשרה, אין הבשר מותר למזבח,
וכן אם אי אפשר להתיר את הבשר והאימורים, כגון שנטמאו,
יצאו, אבדו או נשרפו, לכתחילה אסור לזרוק את הדם, שכן זריקת
דם באה רק כדי להתיר את הבשר לאדם ואת האימורים למזבח,
ואם אבדו שניהם אין סיבה לזרוק את הדם. רבי אליעזר אומר, דם
אף על פי שאין בשר – לכתחילה צריך לזרוק את הדם אף שאין
זריקה זו מתירה את הבשר, שפאן דאמר (דברים שם) 'ודם זבחיך יפסוף וגו'
והבשר תאכל, שהוכיח הפסוק את זריקת הדם לפני התרת הבשר,
ושמע שאין זריקת הדם תלויה בהתרת הבשר. אך אם כן, מה
תלמוד לומר – מה בא ללמדנו הפסוק 'ועשית עולותיך הבשר
והדם', הוא בא לומר לך שמה דם ניתן על המזבח בזריקה, אף
הבשר צריך להנותן על המזבח בזריקה, תא למדת שריית אויר יש
בין כבש למזבח, והכהן עומד בקצה הכבש וזורק את הבשר על גבי
העצים שעל המזבח. ומעתה, ליבא – האם נאמר שמחלוקת רבי
ורבי אלעזר ברבי שמעון ולענין בדיעבד אם זרק לאחר שהבשר

זבחים. פרק שנים עשר – טבול יום דף קד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריא

דאמר לא הורצה כרבי יהושע. תימה היכי מצי סבר כוותיה הא קתני ומודה רבי יהושע דאם זרק הורצה כרבסמוך ונראה לפרש ומיד לא הורצה כר' יהושע דגור נטמא בשר או נפסל דלא יזרק אטו אבוד ושרוף דליכא בשר כלל דהתם אפילו בדיעבד לא הורצה והכא נמי אין הדר מרצה על העור בפני עצמו אפילו בדיעבד בנטמא גזירה אטו אבוד ושרוף ולא מידי הכא באבד ושרוף אלא בנטמא או נפסל ומיד הורצה ע"כ לא קאמר רבי יהושע דגור אטו אבוד ושרוף ולא יזרק אלא גבי בעלים דליכא פסידא דכהנים שיעדין לא זכו בעורו אבל עור דאיכא פסידא ודכהנים דכבר זכו בהנים משמורק הדרם הדרם לא גזרין אטו אבוד ושרוף מידי דהוה אדיעבד פי' בפסול יוצא וטומאה דדיעבד דאם זרק הורצה ולא גזרין הכא נמי מרצה הדרם על העור בפני עצמו ופירוש הקונטרס דחוק: **א"ר** עקיבא מדבריו למדנו כר.

משמע דוקא בעורו יאותו הכהנים אבל בבשרו לא דאפילו לגוים אסור והקשה ה"ר אפרים דבפרק כל פסולי המוקדשים (בכורות דף לב) מתיר רבי עקיבא אפילו לגוים ולעיל פי' בריש פ' התערבות (דף עא:) אבל לא התירו מומחה לא משמע דהדרם דוקא משום טריפות הא לאו הכי לא חיינו דלא כר"מ דקניס ב' (כל פסולי המוקדשין דף לג) בכבוד שנשחט שלא על פי מומחה מכאן דקדק בהלכות גדולות דהא דקימא לן כרבי מאיר בגיזרתי דוקא בגיזרתי ולא בקניס:

ה'הורצה' כרבי אליעזר. ומאן דאמר לא הורצה' כרבי יהושע. **אליבא דרבי אליעזר,** כולי עלמא לא פליגי. כי פליגי, אליבא דרבי יהושע. מאן דאמר לא הורצה' כרבי יהושע. מאן דאמר 'הורצה' אמר לה, עד כאן לא קאמר רבי יהושע הדרם, אלא בבשר, דליכא פסידא לכהנים. אכל עור, דאיכא פסידא לכהנים, אפילו רבי יהושע מודה. מידי דהוה אדיעבד, דתני, נמקא בשר או נפסל או שיצא חוץ לקלעים, רבי אליעזר אומר, יזרק. רבי יהושע אומר, לא יזרק. ומודה רבי יהושע, שאם זרק הורצה: אמר רבי חנינא סגן הכהנים כו': ולא. **הרי פרים הנשרפים וישעירים הנשרפים.** למצותן, לא כאמרינו. הרי קודם הפשט וקודם זריקה. חלוץ, כאמרינו. והאיכא, אחר הפשט וקודם זריקה, לרבי אליעזר כרבי שמעון, דאמר, אין הדרם מרצה על העור בפני עצמו. רבי חנינא, כרבי סבירא ליה. ואיבעית אימא, אפילו תוקמא כרבי אליעזר כרבי שמעון, מודה רבי שאין הפשט קודם זריקה. והאיכא, נמצאת טריפה בבני מעיים. קסבר, נמצאת טריפה בבני מעיים, מרצה. דיקא נמי, דקתני, אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשט את הבכור ונמצא טריפה, שייאותו הכהנים בעורו, שמע מינה. ואלא, מאי קא משמע לן, רבי עקיבא. הא, קא משמע לן, אפילו בגבולין. אמר רבי חייה בר אבא, אמר רבי יוחנן, הלכה כרבי עקיבא. ואף רבי עקיבא לא אמר, אלא בשחתירו מומחה. אכל לא התירו מומחה, לא. והלכתא כדברי חכמים. (בשר בקבורה והעור בשריפה): **משנה פרים הנשרפים וישעירים הנשרפים,** בזמן שהן נשרפין במצותן, נשרפים בבית הדרשן ובמזמאין בגדרים. ואם אינן נשרפין במצותן, נשרפין בבית הבירה ואינן מטמאין בגדרים.

הוי

דאמר לא הורצה כרבי יהושע. תימה היכי מצי סבר כוותיה הא קתני ומודה רבי יהושע דאם זרק הורצה כרבסמוך ונראה לפרש ומיד לא הורצה כר' יהושע דגור נטמא בשר או נפסל דלא יזרק אטו אבוד ושרוף דליכא בשר כלל דהתם אפילו בדיעבד לא הורצה והכא נמי אין הדר מרצה על העור בפני עצמו אפילו בדיעבד בנטמא גזירה אטו אבוד ושרוף ולא מידי הכא באבד ושרוף אלא בנטמא או נפסל ומיד הורצה ע"כ לא קאמר רבי יהושע דגור אטו אבוד ושרוף ולא יזרק אלא גבי בעלים דליכא פסידא דכהנים שיעדין לא זכו בעורו אבל עור דאיכא פסידא ודכהנים דכבר זכו בהנים משמורק הדרם הדרם לא גזרין אטו אבוד ושרוף מידי דהוה אדיעבד פי' בפסול יוצא וטומאה דדיעבד דאם זרק הורצה ולא גזרין הכא נמי מרצה הדרם על העור בפני עצמו ופירוש הקונטרס דחוק: **א"ר** עקיבא מדבריו למדנו כר.

רבי אליעזר כרבי שמעון כו'. קסבר בוריקה כשרה תליא ויתר העור אבל נפסל בשר קודם זריקה אין העור מותר ואפילו הופשט קודם פסולו מ"ל. הדר מרצה על העור לאחר שנפסל בשר: כרבי אליעזר. דאמר דם אע"פ שאין בשר: אליבא דר' אליעזר כ"ע לא פליגי. כלומר מילתיה דרבי אליעזר כרבי שמעון דאמר לא הורצה ודאי פלוגתא היא דעל כרחך מודה

הוא דאילו רבי אליעזר לא קאי כוותיה דהא קאמר יזרקו לכתחילה אף ע"פ שאין בשר כגון אבד או נשרף אלמא זריקה מעלייתא היא: כי פליגי אליבא דרבי יהושע, כלומר הא דאמר דמיד הורצה כר' אליעזר ולא כרבי יהושע ליתא דאפילו אליבא דרבי יהושע אמרה רבי מילתיה: הי' דג כן לא א"ר יהושע אלא בבשר דליכא פסידא לכהנים. ע"כ לא קאמר רבי יהושע אם אין בשר אין דם אלא לענין לעלות קרבן לבעלים לחובה דליכא פסידא לכהנים והתורה אמרה (דברים יב) הבשר והדם: אבל לענין עור דאיכא פסידא דכהנים אפילו רבי יהושע מודה. דלא מפסידא דהו' שלא כדן ואם נשרף בשר או אבד קודם זריקה לכתחילה לא יזרק וליכא פסידא דכהנים שהרי לא קאמר הקרבן ואם עבר וזרק הדרם היא זריקה לחתיר העור אע"פ שלא עלה לו הקרבן הקרבה הוי וקיימא ביה עור העולה אשר הקריב: מידי דהוה אדיעבד. דקתני אם זרק הורצה הניחא גבי נטמא איכא למימר הציץ מרצה אבל גבי יוצא לא מרצה הציץ וקאמר אם זרק הורצה אלמא ק"ל היה לו לרבי יהושע בדרשה זו דאם אין בשר אין דם דאם זרק הורצה הלכך גבי אבוד ושרוף נמי אע"פ דדיעבד נמי פסול כדאמרין בבבא מציעא (פסחים עה) לענין עור מיהא מודה: למצותן לא קאמר. דהני הכשר מצותן בכך וכי קאמר ר' חנינא בנשרפין מחמת פסולן: והאיכא קודם הפשט וקודם זריקה. דבין לרבי בין לרבי אליעזר כרבי שמעון נשרף לרבי משום דקודם הפשט ולרבי אלעזר משום דקודם זריקה: חלוין קאמר. מימי לא ראיתי עור מופשט יוצא לבית השריפה והנפסל קודם הפשט עורו נשרף בבשרו ואין מפשיטין אותו: והאיכא אחר הפשט קודם זריקה. דלרבי אלעזר כרבי שמעון חלוין ונשרף הוא: ומשני רבי חנינא כרבי ס"ל. דאמר הדרם מרצה על העור: הי' ואכ"א אפילו תימא כר' אליעזר ב"ש ומודה רבי שאין הפשט קודם זריקה. אפילו תימא רבי חנינא כרבי אלעזר ס"ל ודקא קשיא לך הא איכא אירע בו אחר הפשט קודם זריקה לא יתירמי בימיו אפילו לרבי דאמר הדרם מרצה על העור בפני עצמו מודה הוא דאין הפשט קודם זריקה (ולא הורגלו בכך) וכל שכן לרבי

אלעזר כרבי שמעון לא הורגלו בכך. והאיכא נמצאת טריפה בבני מעיים. לא נמצא פסולו עד שהופשט ופסול זה קודם זריקה וקודם הפשט היה בו דקסיד דבין לרבי ובין לרבי אלעזר נשרף כדאמרין לרבי משום דקודם הפשט ולרבי אלעזר משום קודם זריקה: מרצה. הואיל ולא הוצר פסולו קודם הפשט לרבי וקודם זריקה לרבי אלעזר מרצה על העור והבשר ישרף כשאר פסולי קדשים: אלא מאי ק"ל רבי עקיבא. כיון דשמעיה לרבי חנינא דאמר בשאר קדשים מרצה למה לי לאשמעינן בכור: דאפילו בגבולין. בכור בעל מום הנשחט בו במדינה על מומו ולא התירו הכותב אלא באכילה כדכתיב (דברים טו) בשערך תאכלנו אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה ואשמעינן רבי עקיבא דהייבא דלא ניכר טריפתו עד לאחר הפשט שראה שחיתו והפשט עורו כאילו נזרק דמו במקדש ונמצא טריפה לאחר הפשט: בשר בקבורה. דאין מאבילין קדשים לכלבים ושריפה ליכא דאין שריפה בקדשים אלא כשהובאה לעזרה ונפסל לאחר שחיתו: והעור בשריפה. לא ידענא טעמא ונראה בעיני דל"ג האי פירושא אלא הי' והלכה כדברי חכמים ותו לא מידי ותוספתא זו גריסתא דתלמידי' תרביצאי היא וטעו במה ששנינו במשנתנו במילתיהו דרבנן לבית השריפה יצא ואני אומר דרבנן לאו אדר"ע קיימי דאיירי בבכור בגבולין אלא אדרבי חנינא קיימי דאיירי בקדשי המוקדש: **מתני'** נשרפין בבית הדרשן. חוץ לג' מחנות כדילין לקמן בפיסקא: ונטמאין בגדרים. לעסוקן בהן כדכתיב (ויקרא טז) והשורף אותם וגו': שלא במצותן. שנפסלו טעונן שריפה כשאר פסולי קדשים: בבית הבירה. פעמים בעזרה פעמים בדר הבית כדאמרין בגמרא:

אמירת הקדוש־ברוך־הוא "אנכי הוי' אלוקיך" הייתה בקול גדול – שום דבר לא היה יכול לעצור בעד הקול, הוא חדר בכל העולם, גם את הדומם; כל דבר ספג לתוכו והיה חדור בקול של "אנכי".

לקוטי שיחות פרשת ואתחנן חלק ד

לא מחשבה הוא דלא פסלה אבל לינה פסלה. תימה דבריש הוציא לו (וימא דף מח). בעי רב פפא חישוב בחינת קטרת מהו ת"ש הוסיף רבי עקיבא הקומץ והקטרת כו' מדפסיל טבול יום פסולה נמי מלינה ומדפסלה לינה פסלה נמי מחשבה ולא דחי בדבא וי"ל דהתם דבאבילת מזבח מה לי מחשבה מה לי לינה אבל הכא בבשר פרים הנשרפין ואת"י הכי פסלה מחשבה

בקטרת הא תנן לעיל בפרק ב"ש (דף מבז) דקטרת ולבונה אבן בהן משום פיגול וי"ל דגדי דברות ליכא מחשבה מיהא פסלה מידי דהוה אחטאות הפנימיות לרבי שמעון דאמר בפ"ק (לעיל יד.) מודה היה רבי שמעון לפסול מקו' משלא לשמו ובקטרת נמי אתני ג"ש דמלא מלא ממנחה הותם הקשה בקנטרס אמאי הוצרך לדקדק מטבול יום הוה ליה לאתויי למתני' דמעילה (דף י.) דקטני בהדיא הוכשרו לפסול בטבול יום ובמחוסר כיפורים ובלינה ותיירי רבינו יב"א משום דהדיא מיירי בקטרת דכל השנה כדקטני קדשו בכלי וההוא דמיקדש בכלי פסלה ביה לינה אבל התם בקטרת דיום הכיפורים דעיקרה אינה בכלי אלא משום דלא אפשר דאמר התם לעיל והא אמר' דלא מיפסלה בלינה אבל הדיא דרבי עקיבא משמע דמיירי בכל קטרת ועוד י"ל דהדיא דמעילה איכא לרחמי מדרבנן וכן מחייבין עליה משום פיגול וטמא הוה אמינא מכת מדרות כמו אבל אוכלין טמאין ושהת משקין טמאין ושהת רביעית יין ונכנס למקדש ושהה כמי אבילת פרס חייב דהיינו מדרבנן דפסול גויה (דף דרבנן) כדאמרין בפרק בתרא דיומא (דף פ:) אבל ההיא דר' עקיבא פשיטא דאורייתא מדפסל טבול יום ע"י צירוף דאי מדרבנן לא הוה מתמירין נמי האי פסול על ידי צירוף ואת"י הדיכא דייק מדפסיל טבול יום פסלה נמי לינה לא משנינה במכשת נפסלת בטבול יום ולינה והא פסלה עד שתתן במחטה כדאמר פרק קמא דשבועות (דף יא.) וי"ל דהא דנפסלת בטבול יום היינו מדרבנן: **שיצא** רובו במיעוט אבר. פי' בקנטרס דמביעא ליה לענין טמא המתעסק בהן וקשה דבסוף כיצד צולץ (פסחים פה) אמרין המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח הוצאה כתיב בהו כשבת ופריך ממתני' דהדיא דרבי סובלין אותו במזוזה דקטני ראשונים מטמאין בגדים אחרונים אין מטמאין בגדים עד שיצאו ואף על גב דלא נח ומשני בגררים ואם כן רובו במיעוט אבר דהכא לא מחייב לענין שבת כיון דאגודו בפנים לא יטמא בגדים ונראה לפרש דמביעא ליה לענין לשורפו בפנים: או

היו סובלין אותן במזוזה. ויצאו הראשונים, חוץ לחומת העזרה, והאחרונים לא יצאו. הראשונים מטמאין בגדים, והאחרונים אינן מטמאין בגדים, עד שיצאו. ויצאו אלו ואלו, מטמאין בגדים. רבי שמעון אומר, אינן מטמאין עד שייצאו האור ברובן. ויתן הבשר, אין השורף מטמא בגדים: **גמרא** מאי בירה. אמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, מקום יש בהר הבית, ובירה שמו. וירש לקיש אמר, כל הבית פולו קרוי בירה, שנאמר '(ואל הבירה אשר הכינוה') אמר רב נחמן, אמר רבה בר אבבה, שלשה בית הדשנין הן. בית הדשן גדול היה בעזרה, ששם שורפין פסולי קדשים קדשים, ואימורי קדשים קלים, ופרים הנשרפים, ושעירים הנשרפים, שארע בהן פסול קודם וריקה. ובית הדשן אחר היה בהר הבית, ששם שורפין פרים הנשרפים, ושעירים הנשרפים, שארע בהן פסול אחר וריקה. ובמזוזה, חוץ לשלש מחנות. תני לוי, שלשה בית הדשנין הן. בית הדשן גדול היה בעזרה, ששם שורפין פסולי קדשים קדשים, ואימורי קדשים קלים, ופרים הנשרפים, ושעירים הנשרפים, שארע בהן פסול אחר וריקה. ובין קודם וריקה בין לאחר וריקה. ובית הדשן אחר היה בהר הבית, ששם שורפין פרים הנשרפים, ושעירים הנשרפים, שארע בהן פסול ביציאתן. ובמזוזה, חוץ לשלש מחנות. בעי רבי ירמיה, לינה, מהו שתועיל בפרים הנשרפים ובשעירים הנשרפים. מי אמרין, כי מזהני לינה בבשר, דבר אכילה. אבל הני, דלאו בני אכילה נינהו, לא. או דלמא, לא שנא. אמר רבא, הא מילתא איבעיא ליה לאביי, ופשטא ליה מהא. ושני, שאם חישוב באכילת פרים ובשריפתן, שלא עשה כלום. מאי לאו, מדמחשבה לא פסלה, לינה נמי לא פסלה. ודלמא, מחשבה הוא דלא פסלה. אבל לינה, פסלה. תא שמע, פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, מועלין בהן משהוקדשו. נשחטו, הוכשרו ליפסל בטבול יום, לינת בשר. לא, לינת אימורין. והא מדקתני סיפא, פולן מועלין בהן בבית הדשן, עד שיתקד הבשר. מדסיפא בשר, רישא נמי בשר. מדי איריא. סיפא בשר, רישא אימורין. תא שמע, דתני לוי, שארע בהן פסול ביציאתן. מאי לאו, לינה. לא, פסול טומאה ופסול יציאה. בעי רבי אלעזר, יציאה, מהו שתועיל בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים. מאי קמיבעיא ליה. אמר רבי ירמיה בר אבא, אליבא דבאן דאמר, עדיון לא הגיע זמנו ליצאת. מי אמרין, הני מילי, בשר דאין סופו ליצאת חובה. אכל הני, דסופן ליצאת חובה, לא. או דלמא, הכא נמי, לא הגיע זמנו ליצאת. תא שמע, דתני לוי, שארע בו פסול ביציאתו. מאי לאו, פסול יציאה. לא, פסול טומאה ופסול לינה. בעי רבי אלעזר, פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שניצא רובו במיעוט אבר, מהו. תד מיעוטא דאבר, בתר רובא רופא שדינן ליה, והא לא נפקא ליה. או דלמא, בתר רובא דבהמה שדינן. פשיטא, דלא שבקינן רובא דבהמה, ואזלינן בתר רובא דאברים. אלא, שניצא חציו ברוב אבר, האי מיעוטא דאבר, בתר

היו סובלין אותן. הנשרפין במזוזה במזוזה לקמן יליף לה: הראשונים. בני אדם הנושאין במזוזה אותן שבראש האחד יוצאים ראשונים: עד שיצאו. האחרונים בגמרא יליף לה: נידח הבשר. דגמרא שריפתן אין המסייע שוב בהן מטמא בגדים אבל מקמי הכי כל המסייעין בשעת שריפה מטמאין בגדים וכולהו יליף בגמרא: **גמ'** ששם שורפים פסולי בשר קדשי קדשים. שמחצית אבילות בעזרה ופסולי אימורים אפילו בשר קדשים קלים דהואיל והקטרת הכשרינה בעזרה אף שריפת פסוליהו בעזרה כדילפינן בפסחים בפרק כל שעה (דף כד.) מבקדש באש תשרף: קודם וריקה. שלא הגיע זמנו ליצאת לפיכך נשרפין בעזרה: אחר וריקה. שהגיע זמנו ליצאת לפיכך נשרפין חוץ לעזרה: ובמזוזה. וכשהו נשרפין במזוזה שלא אירע בהן שום פסול: נשרפין חוץ לז' מחנות. כדילפינן בפרקי: בין לאחר וריקה. והואיל ועדיין לא יצאו: ביציאתן. לאחר שיצאו מהו שתועיל. לפסולן אם לני: בבשר דבר אבילה. עולה או אימורין שהן לאבילות מזבח אבל הני דלשריפה קיימי דלא אשכחן לה אלא או באבילות מזבח כדכתיב (שמות כג) לוי חלב חגי וגו' או באבילות אדם כדכתיב (שם יב) לא תחיהו וגו': ושני: שאם חישוב כו'. ושני: ר"ש וחכמי' שנחלקו בפי' ב"ש (לעיל מג.) אם פיגול נהוג בחטאות הפנימיות שאם חישוב לאכול מבשר הפרים למזר או אם חישוב בשחטה על מנת לשורפו חוץ לז' מחנות למחר לא עשה כלום דמחשבת אבילה דברר שדרכו לאכול בענין והני לאו דרכן לאכול וגבי שריפה נמי א"ע דכי אורחיה חשיב אבילות מזבח או אבילות אדם בענין לפגול ומי' פיגול נהוג בפנימיים כגון אם חישוב על הקטרת אימורים להקריבו למחה: לינה נמי לא פסלה. בבשרו קסיד דאי לינה פסלה מחשבת לינה נמי פסלה: לינת אימורין. דבמדי דהקטרה דאי פסלה לינה: עד שיתקד הבשר. דכל זמן שלא נעשית מצותן מועלין בהן: מדסיפא. לענין מעילה בבשר איירי: רישא נמי. לענין לינה לענין בשר קאמר: דתני לוי. במתנתא דלעיל. ופסול יציאה. כגון שיצאו לפני וריקת דמים שיעדין לא הגיע זמנו ליצאת: יציאה מהו שתועיל. לפסולן אם יצאו מן העזרה הני פסול וריקת דמים: מאי קמיבעיא ליה. אמאי תיפסול חרי סופן ליצאת: אי' ירימה בר אבא. כי קא מיבעיא ליה אליבא דמאן דפסיל בשר קדשים קלים שיצא לפני וריקת דמים משום דעדיין לא הגיע זמנו ליצאת בפרק כל התדיר (לעיל טז:) הכא מאי מי אמרין הני מילי בבשר קדשים קלים דאין סופן חובה ליצאת אבל הני שסופן ליצאת חובה לא מיפסלי ביציאתן: לא פסול טומאה ולינה. דקאי הכא ומדחי ליה קאי הכא ומדחי ליה: שיצא רובו. ומיעוט אחד מן האברים משלים לרובא של בהמה ליציאתה: מהו. מי הוי יציאה לטמא את המתעסקין בהוצאת רובן או לא הוי יציאה מי אמרין שדי מיעוטא דאבר

בתר

חובה. אכל הני, דסופן ליצאת חובה, לא. או דלמא, הכא נמי, לא הגיע זמנו ליצאת. תא שמע, דתני לוי, שארע בו פסול ביציאתו. מאי לאו, פסול יציאה. לא, פסול טומאה ופסול לינה. בעי רבי אלעזר, פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שניצא רובו במיעוט אבר, מהו. תד מיעוטא דאבר, בתר רובא רופא שדינן ליה, והא לא נפקא ליה. או דלמא, בתר רובא דבהמה שדינן. פשיטא, דלא שבקינן רובא דבהמה, ואזלינן בתר רובא דאברים. אלא, שניצא חציו ברוב אבר, האי מיעוטא דאבר, בתר

מחז שְׁתוּעִיל לַפְסוּל בְּבֶשֶׂר פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִים וּבְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים, 58
 שאם לנו יפסול ויהיה דינם כקדשים פסולים, וישרפו בעזרה או 59
 בהר הבית ולא מחוץ לשלש מחנות כמזנות, ולא יטמאו בגדים. 60
 וצדדי הספק הם אלו, מי אֲמָרִים כי מִהֵנָּה לִינָה בְּבֶשֶׂר דָּבָר אֲכִילָה, 61
 אֲכָל הֵנִי דְלָאוּ בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ לֹא – האם פסול לינה אמור רק 62
 לשלן בשר הקרבן שעומד לאכילת אדם (כמו בשר חטאת 63
 ושלמים) או לאכילת המזבח להקטרה (כמו בשר עולה ואימורי 64
 שאר הקרבנות), אבל אלו שאינם עומדים לא לאכילת אדם ולא 65
 לאכילת מזבח, אלא דינם בשריפה, אינם נפסלים בכך, או דְלָמָּא 66
 לֹא שָׁמָּה – או שמא אינם שונים משאר בשר קדשים שלן, והם 67
 נפסלים בלינה. 68
 הגמרא דנה האם אפשר לפשוט את הספק: אֲמַר רַבָּא, הָא מִלְּתָא 69
 אִיבָעִיתָ לִּיהָ לְאַבְי – ספק זה נסתפק בו אביי, ונִפְשָׁטָא לִיהָ מִהָא – 70
 ופשטתי לו את הספק מברייתא זו, שנחלקו רבי שמעון וחכמים 71
 (לעיל מג.) אם מחשבת פיגול בחטאות הפנימיות מפגלת, שדעת 72
 חכמים היא שמפגלת, ודעת רבי שמעון היא שאינה מפגלת, וְשׁוּן 73
 רבי שמעון וחכמים בדין זה, שָׁמָּה חִיטָּב בְּאֲכִילַת פְּרִים וּבְשִׁרְפָתָן, 74
 שאם שחט או זרק על מנת לאכול מבשר הפרים למחר או על מנת 75
 לשרוף את בשרם למחר, שָׁלָא עֲשֵׂה כְלֻמָּה, משום שאין מחשבת 76
 פיגול אלא אם חשב על מה שדינו להיאכל לאדם (וכגון בשר 77
 הקרבנות הנאכלים) או על מה שדינו להקרב על המזבח (כגון 78
 אימורי הקרבנות), ולא אם חשב על מה שדינו להשרוף. מֵאִי לָאוּ 79
 – האם אין להוכיח שִׁמְדֵּימִשְׁחָבָה (עממה שמחשבה) לאוכלם או 80
 לשורפם חוץ לזמנם לֹא פְסָלָהּ בהם, לִינָה נִמְי' – גם כן לֹא פְסָלָהּ, 81
 שאם לינה למחר היתה פוסלת, אף מחשבה לאכול או לשרוף 82
 למחר היתה פוסלת, ורק משום שאין לינה פוסלת על כן אין 83
 המחשבה פוסלת. ונמצא שמוכח שלינה אינה פוסלת בבשר 84
 הפרים והשעירים, ונפשט ספיקם של אביי ורבי ירמיה. 85
 דוחה הגמרא: ודְלָמָּא (ורמא) מִחֻשְׁבָּה לאכול או לשרוף למחר 86
 הוא דְלָא פְסָלָהּ בהם, אֲכָל לִינָה למחר פְסָלָהּ, שאף שלינה פוסלת, 87
 בכל זאת לא נתחדש פסול מחשבת פיגול כאשר חשב על דבר 88
 שאין דינו לא באכילת אדם ולא באכילת מזבח. 89
 הגמרא דנה האם אפשר לפשוט את הספק ממשנה במעילה: תָּא 90
 (ובוא) וְשָׁמַע רַאיהָ לַפְשׁוּט את הספק, ששינוי במשנה (מעילה טו), 91
 פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִים וְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים מוֹעֵלִין בְּהֵן מִיד לאחר שֶׁהוֹקְדְשׁוּ, 92
 ומעת שֶׁנִּשְׁחָטוּ הוֹקְדְשׁוּ – (ראויים הם) לִפְסָל בְּטָבוֹל יוֹם וּבְמַחְסוֹר 93
 כִּיפּוּרִים שנגע בהם, וכן הוֹכֵסֵה לַהֲפֵסל בְּלִינָה – אם יותיר מהם 94
 למחר. הרי מבואר במשנה שנפסלים בלינה, מֵאִי לָאוּ – האם אין 95
 הכוונה ללינת בָּשָׂר, שאם לן הבשר נפסל, ומוכח שלינה פוסלת 96
 בבשר פרים ושעירים הנשרפים, ונפשט הספק. דוחה הגמרא: לֹא, 97
 אפשר שאין כוונת המשנה ללינת בשר, ומשום שאינה פוסלת, 98
 אלא ללינת אִימורֵי, שהכל מודים שפוסלת בהם. 99
 מקשה הגמרא: וְהָא מִדְּקָתָנִי סִיפָא – והלא ממה ששינוי בסוף דין 100
 זה שבמשנה (סו) שבוֹלֵן (הפרים והשעירים) מוֹעֵלִין בְּהֵן גם בעת 101
 שריפת בשרם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן, עַד שְׁיִיתָהוּ (ימסו) הַבָּשָׂר, שודאי 102
 המדובר על הבשר ולא על האימורים, ואם כן יש לומר שֶׁמִּדְּסִיפָא 103
 – ממה שהסיפא עוסקת בָּשָׂר, כך הִרְשָׁא ששינוי שהוכשרו 104
 להפסל בטבול יום ומחוסר כיפורים ולינה, נִמְי' – גם כן עוסקת 105
 בָּשָׂר, ומוכח שיש פסול לינה בבשר. 106
 דוחה הגמרא: מִידי אִירָא – וכי ראייה היא זו, יתכן שהסיפא עוסקת 107
 בָּשָׂר שמועלים בו בבית הדשן עד שיותר, ואילו הִרְשָׁא עוסקת 108
 בְּאִימורֵין שנפסלים בלינה, ואין ללמוד מכך שיש פסול לינה 109
 בבשר. 110
 הגמרא דנה אם אפשר לפשוט את הספק מהברייתא שהובאה 111
 לעיל (בעמוד דה) בשם לוי: תָּא (ובוא) וְשָׁמַע רַאיהָ לַפְשׁוּט את הספק, 112
 דְתָנִי (– ששנה) לִי ברייתא ובה נאמר שבית הדשן היה בהר הבית 113
 ובו נשרפו בשר פרים ושעירים הנשרפים שְׁאִירֵעַ בְּהֵן פְסוֹל 114
 בְּצִיאָתָן מהעזרה. אומרת הגמרא: וכי איזה פסול אירע בהם אחר 115
 שיצאו מהעזרה, מֵאִי לָאוּ – האם אין הכוונה לפסול לִינָה, שאחר 116

המשנה מבארת כיצד היו מוציאים אותם לשריפה, כאשר נעשו 1
 כמזנות, ואיזו התעסקות מטמאת בגדים: הִיוּ סוֹבְלִין (– נושאים) 2
 אוֹתָן בְּמוֹטוֹת עֵץ, יֵצְאוּ הָרֹאשׁוֹנִים, הנושאים את המוט בראשו, 3
 חוץ לחומת העזרה, ויצא גם הפר או רובו עממם, וְהָאֲחֵרוֹנִים, 4
 הנושאים את המוט בסופו, עדיין לֹא יֵצְאוּ חוץ לחומת העזרה, 5
 הָרֹאשׁוֹנִים מְטַמְּאִין בְּגָדֵם, וְהָאֲחֵרוֹנִים אֵינָן מְטַמְּאִין בְּגָדֵם עַד שִׁיֵּצְאוּ 6
 גם הם. יֵצְאוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ, אלו ואלו מְטַמְּאִין בְּגָדֵם, שהעיסוק 7
 בהוצאת הפרים והשעירים מטמא את העוסקים בכך. רַבִּי שְׁמַעוֹן 8
 אֹמֵר, אֵינָן מְטַמְּאִין בגדים כלל, לא הראשונים ולא האחרונים, עַד 9
 שְׁיוֹצֵת הָאוֹר (– שתבער האש) בְּרוֹבֵן של הפרים והשעירים, שאין 10
 העיסוק בהוצאתם מטמא, אלא העיסוק בשריפתם. 11
 המשנה מבארת עד אימתי הפרים והשעירים מטמאים את 12
 העוסקים בשריפתם: נִימָךְ (– נמס וניגר) הַבָּשָׂר מחמת השריפה, אֵין 13
 הַשְׂוֹרֵף (– העוסק בשריפתם מעתה) מְטַמְּא בְּגָדֵם, ואפילו עדיין לא 14
 נעשה אפר. 15

גמרא

שינוי במשנה לגבי שריפת פרים שלא כמזנות שנשרפין בבית 16
 הבהרה. הגמרא מבררת מה היא 'בירה', ומביאה מחלוקת בדבר. 17
 אומרת הגמרא: מֵאִי (– מה היא) בִּירָה שבה נשרפו פרים ושעירים 18
 הנשרפים כשנפסלו. אֲמַר רַבָּה רַבִּי בַר חֲזָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְקוֹם 19
 יֵשׁ בְּהָר הַבֵּית וּבִירָה שָׁמָּה, ובו שרפום. וְיֵישׁ לְקִישׁ אֲמַר, כָּל הַבֵּית 20
 (– הר הבית) כּוֹלֵר קָרוֹי בִּישׁ בִּירָה, שְׁנַאֲמַר (דברי הימים א' כט טו) 'וְאֵל 21
 הַבִּירָה אֲשֶׁר הִכְנִיעוֹתִי, ואין הכוונה בשם זה למקום מסוים שבו 22
 שרפום, אלא הכוונה היא ששרפום בהר הבית. 23
 הגמרא מבארת היכן היו בתי הדשן לשריפת קדשים פסולים 24
 ולשריפת פרים ושעירים הנשרפים: אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר רַבָּה בַר 25
 אֲבִינָה, שְׁלִישָׁה בֵּית הַדֶּשֶׁן הֵן לשריפת קרבנות. 26
 א. בֵּית הַדֶּשֶׁן גִּדּוֹל הָיָה בְּעֶזְרָה, שָׁשֶׁם שׁוֹרְפִין פְסוֹלי אִימורי ובשר 27
 קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְכֵן פְסוֹלי אִימורי קִדְשִׁים קְלִים, שכיון שאימורי קדשי 28
 קדשים וקדשים קלים מוקטרים בעזרה, ובשר קדשי קדשים נאכל 29
 בעזרה, על כן אם נפסלו שריפתם בעזרה, וכן שורפים שם בשר 30
 פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִים וְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים שְׁאִירֵעַ בְּהֵן פְסוֹל קוֹדֵם הַזִּיקָה 31
 המתירה להוציאם לשריפה, שנמצא שנפסלו קודם שהגיע זמנם 32
 לצאת מחוץ לעזרה, ומחיצתם עתה היא מחיצת העזרה, ועל כן 33
 גם מקום שריפתם בעזרה. 34
 ב. וּבֵית הַדֶּשֶׁן אַחֵר הָיָה בְּהָר הַבֵּית, שָׁשֶׁם שׁוֹרְפִין פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִים 35
 וְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים שְׁאִירֵעַ בְּהֵן פְסוֹל אַחֵר וְזִיקָה, שכיון שכבר 36
 הותרו להוציאם מהעזרה, מקום שריפתם הוא בהר הבית. 37
 ג. וּפְרִים וְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים בעת ששריפתם היא כְּמַצּוֹתָן וְלֹא 38
 משום פסול כדלעיל, שריפתם נעשית חוץ לְשִׁלֵּשׁ מִקְנֹת, כפי 39
 שנדרש להלן (קה). 40
 הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר שלא כדברי רב נחמן: תָּנִי 41
 (– שנה) לִי ברייתא, שְׁלִישָׁה בֵּית הַדֶּשֶׁן הֵן לשריפת קרבנות. 42
 א. בֵּית הַדֶּשֶׁן גִּדּוֹל הָיָה בְּעֶזְרָה, שָׁשֶׁם שׁוֹרְפִין פְסוֹלי קִדְשֵׁי קִדְשִׁים 43
 וְפְסוֹלי אִימורי קִדְשִׁים קְלִים. וכן בשר פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִים וְשִׁעִירֵים 44
 הַנֶּשְׂרָפִים שְׁאִירֵעַ בְּהֵן פְסוֹל בֵּין קוֹדֵם וְזִיקָה בֵּין אַחֵר וְזִיקָה ועדיין 45
 הם בעזרה, שכיון שנפסלו בעזרה, שריפתם בעזרה. 46
 ב. וּבֵית הַדֶּשֶׁן אַחֵר הָיָה בְּהָר הַבֵּית, שָׁשֶׁם שׁוֹרְפִין פְּרִים הַנֶּשְׂרָפִים 47
 וְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים שְׁאִירֵעַ בְּהֵן פְסוֹל אַחֵר וְזִיקָה בְּצִיאָתָן מִן הָעֶזְרָה, 48
 שכיון שכבר יצאו הימנה שריפתם בהר הבית. 49
 ג. וּפְרִים וְשִׁעִירֵים הַנֶּשְׂרָפִים בעת ששריפתם היא כְּמַצּוֹתָן, 50
 שריפתם נעשית חוץ לְשִׁלֵּשׁ מִקְנֹת. 51
 בברייתא זו מבואר שפרים ושעירים הנשרפים שנפסלו בעזרה 52
 אחר וזיקה, שריפתם בעזרה, ולא כדברי רב נחמן שאמר שבאופן 53
 זה שכבר הותרו לצאת, שריפתם היא בהר הבית. 54
 הגמרא מביאה כמה ספיקות בידינו פרים ושעירים הנשרפים. ספק 55
 ראשון אם יש בבשרם פסול לינה: בְּעֵי (– נסתפק) רַבִּי יְרֵמְיָה, לִינָה 56
 57

בְּתֵר רוּב אֶבֶר שְׂבָחוּךָ שְׂרִינָה לֵיהּ – וּמַשְׁיִיכִים אוֹתוֹ, וְהָא נֶפֶק לֵיהּ –
 וּכְיוֹן שֶׁנֶּחֱשֵׁב שְׂכּוּלוֹ בְּחוּץ, נִמְצָא שְׂרוב הַבְּהֵמָה בְּחוּץ, וְנִטְמָאִים
 הַמִּתְעַסְקִים בָּהּ, אִי דִלְמָא בְּתֵר בְּהֵמָה שֶׁחִצִּיה בְּחוּץ וְחִצִּיה בְּפָנִים
 שְׂרִינָה לֵיהּ, שְׂוָלְקוֹ שֶׁבְּחוּץ הִיא הִיא בְּחוּץ וְחָלְקוֹ שֶׁבְּפָנִים הִיא הִיא
 בְּפָנִים, וְאִין מִמֶּנָּה אֵלָא חִצִּי בְּחוּץ וְאִינָה מִטְמָאָה. מַסִּיקָה גִּגְמָרָא:
 תִּיקוּ.
 נִסּוּחַ אַחֵר: רַבָּה בְּרַב הוּנָא מְתִיב לֵהּ – [שְׁנָה] סָפֵק זֶה בְּגִבְרִי –
 בְּאֻנְשִׁים וְלֹא בְּפֶר אוֹ בְּשֶׁעִיר, וּמִדּוּבֵר בְּמִתְעַסְקִין בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ
 הַמִּשָּׁה בְּגִי אֶדָם, שְׁלֹשָׁה מִהֲלָכִים לִפְנֵינוּ וְאוֹחוּזִים בְּרֹאשׁ הַמוֹט וּשְׁנִים
 אַחֲרָיו וְאוֹחוּזִים בְּסוֹף הַמוֹט, וְנִפְקוּ תִלְתָּא וּפְשׁוֹ לְהוֹ תִּירִי – וַיֵּצֵאוּ
 שְׁלֹשָׁה מִן הָעוֹרָה וּשְׁנִים עֲדִיין בְּפָנִים, מֵאִי, הָאֵם בְּתֵר – [אֲחֵר] רוּב
 הַמִּתְעַסְקִין אֶלְלִין – [וְהוֹלְכִים], וְכִיוֹן שֶׁרֹבָם יֵצֵאוּ כִּאִילוֹ יֵצֵאוּ כּוֹלָם
 וְנִטְמָאִים גַּם אֵלּוּ שֶׁבְּפָנִים, אִי שְׂמָא בְּתֵר הַבְּהֵמָה אֶלְלִין, כְּלוֹמֵר
 שֶׁאִין הוֹלְכִים אַחֵר הָרֹב אֵלָא בְּבִהֲמָה אֲלֻפָּאִים הָאֻמְרוּרִים לְעִיל,
 וְרֹב הַמִּתְעַסְקִים אִינוּ מַעֲלָה אוֹ מוֹרִיד. מַסִּיקָה גִּגְמָרָא: תִּיקוּ.
 סָפֵק רְבִיעִי, לְגַבִּי טוֹמָאָה בְּגִידִים בְּפָרִים וְשֶׁעִירִים שִׁיֵּצֵאוּ וְחוֹרוֹ: בְּעִי
 רַבִּי אֶלְעָזָר, פָּרִים וְשֶׁעִירִים הַנֶּשְׁרָפִים שֶׁנִּשְׁאָאוּ אוֹתָם וַיֵּצֵאוּ מִהָעוֹרָה
 וְחוֹרוֹ לְתוֹכָהּ, מִהוּ דִּינָם שֶׁל אֵלּוּ שֶׁנִּשְׁאָאוּ מִהָעוֹרָה, הָאֵם הֵם
 טְמָאִים אוֹ לֹא. מִי אֶמְרִינָן בֵּין וְנִפְקִי לְהוֹ אִיִּפְשׁוּ לְהוֹ – כִּיוֹן שִׁיֵּצֵאוּ
 נִטְמָאוּ, וְאִף שֶׁחוֹרוֹ לְעוֹרָה לֹא פִקְעָה טוֹמָאָתָם, אִי דִלְמָא בֵּין
 הַדְּרוֹר הַדְּרוֹר – כִּיוֹן שֶׁחוֹרוֹ לְעוֹרָה כִּאִילוֹ לֹא יֵצֵאוּ וְאִינוּ טְמָאִים.
 גִּגְמָרָא דְּנָה הָאֵם אֶפְשֵׁר לְפִשּׁוֹת אֵת הַסָּפֵק מִמִּשְׁנֵתֵינוּ: אֶמְרִי רַבִּי
 אֶבְרָם בְּרַב מִלְּךְ, וְהוּא שָׁמַע, שִׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, הִיז מִכְּבִּלִין אוֹתָן – [אֵת]
 הַפָּרִים וְהַשְּׂעִירִים] בְּמִשְׁנֵתֵינוּ, הָרִאשׁוֹנִים יֵצֵאוּ חוּץ לְחוֹמַת הָעוֹרָה
 וְהָאַחֲרֹנִים לֹא יֵצֵאוּ, הָרִאשׁוֹנִים שִׁיֵּצֵאוּ חוּץ לְחוֹמַת הָעוֹרָה מִטְמָאִין
 בְּגִידִם, וְהָאַחֲרֹנִים אִין מִטְמָאִין בְּגִידִם עַד שִׁיֵּצֵאוּ. אוֹמֵרֵת גִּגְמָרָא:
 וְאִי סָלָא דְּעִתָּהּ לֹמֵר שֶׁכִּיוֹן דִּנְפָקִי לְהוֹ אִיִּפְשׁוּ – שְׂאֵם יֵצֵאוּ וְחוֹרוֹ
 נִטְמָאוּ הַיּוֹצֵאִים וְאִינוּ חוֹרוּרִים וְנִטְמָאִים, גַּם הֵנָּה דְּאִיִּבָּא גִּזְיָא
 לְיִשְׁמָא – אֵלּוּ שֶׁעֲדִיין הֵם בְּעוֹרָה יִטְמָא, שֶׁהָלָא הִיֵּצִיאוּ תְּלוּיָה
 בְּפֶר עֲצֵמָה וְלֹא בְּנוֹשָׂאִי, וְכִיוֹן שֶׁהָפֵר יֵצֵא, לְמַד לֹא יִטְמָאוּ גַּם אֵלּוּ
 שֶׁבְּפָנִים. אֵלָא עַל כִּרְחֹךְ שֶׁמָּה שְׂאִינִם טְמָאִים הוּא מִשּׁוּם שֶׁאִפְּלוֹ
 כְּשֶׁנִּטְמָאוּ, אִם חוֹרוֹ וְנִכְנְסוּ חוֹרוּרִים וְנִטְמָאִים, וּמִשּׁוּם כִּךְ אֵלּוּ
 שֶׁבְּפָנִים אִינוּ טְמָאִים שֶׁהִיא הֵם כְּמִי שִׁיֵּצֵאוּ וְחוֹרוֹ. וּנְפִשֵׁת סָפִיקוֹ
 שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר.
 דּוּחָה גִּגְמָרָא: אֶמְרִי רַבִּינָא, וְהַתְּקַפָּא – וְכִי מוֹסְבֵּרֵת הוֹכִיחָה זֶה, הֲלֹא
 אִי אֶפְשֵׁר לֹמֵר כָּלִל שֶׁהִנְמַצָּא בְּעוֹרָה שֶׁלֹּא יֵצֵא יִטְמָא, שֶׁהִיא בְּכַדִּי
 לְהַטְמִיא הָא בְּעִינָא – צִירִךְ לְהַתְקִיף מִה שֶׁאִמְרָה תוֹרָה לִנְטְמָא
 בְּחוֹצָאֵת הָפֶר (וְיִקְרָא טו) [וְאַחֵר כִּי אֵל הַמִּתְנַחֵף, וְלִיכָא – וְאִין זֶה
 מִתְקִיף בְּמִי שֶׁעֲדִיין בְּמִחוּנָה] וְכַעֲזוֹרָה, נִמְצָא שֶׁטַעֲמָה שֶׁל הַמִּשְׁנָה
 שֶׁהָאֲחֻרֹּנִים טְהוּרִים אִינוּ מִשּׁוּם שֶׁהִיא הֵם כְּמִי שֶׁחוֹרוֹ, אֵלָא מִשּׁוּם
 שְׂאִינִם יְכוּלִים לְהַטְמִיא כָּל עוֹד הֵם בְּפָנִים, עַל אִף שֶׁהָפֵר כִּבֵּר יֵצֵא.
 גִּגְמָרָא מְבַאֵרֵת בְּאוֹפֵן אַחֵר אֵת סָפִיקוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר. מְבַרֵּרֵת
 גִּגְמָרָא: אֶלְלָא רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁנִּסְתַּפֵּק בִּיצֵאוֹ וְחוֹרוֹ, הִיכִי בְּעִי לֵהּ –
 כִּיצַד נִסְתַּפֵּק דְּבַדְּבַר, שֶׁהָלָא וְדֹאִי אִם יֵצֵאוּ וְחוֹרוֹ לֹא נִטְהָרוּ, וּמִדּוּעַ
 דִּינֵנו סְבוּרִים לֹמֵר כֵּן. וְאִין לֹמֵר שֶׁהַסָּפֵק הוּא לְעִנְיָן אֵלּוּ
 שֶׁמוֹצִיאִים אֵת הָפֶר בְּשִׁנִּי, הָאֵם הֵם מִטְמָאִים בְּגִידִם גַּם כְּשֶׁהֵם
 בְּעוֹרָה, שֶׁמֵּאֵחַר שֶׁכִּבֵּר יֵצֵא פֶּעַם אַחַת יֵשׁ לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּמִי שֶׁנִּמְצָא
 בְּחוּץ. שֶׁכֵּן גַּם בּוֹזֵה אִין לְהַסְתַּפֵּק, שֶׁהִיא וְדֹאִי שְׂאִינִם נִטְמָאִים,
 מִשּׁוּם שֶׁכִּיוֹן שֶׁהֵם בְּפָנִים אִין מִתְקִיף בָּהֶם יֵאָחֵר יִבּוֹא אֵל
 הַמִּחוּנָה, כְּאֻמּוֹר.
 אֵלָא סָפִיקוֹ בְּגִזְיָא דְּנִקְיָא לֵהּ בְּבִקְלָאִי – שֶׁעוֹמְדִים נוֹשָׂאִי מִבְּחוּץ
 וּמִחוּצִיקִים מִבְּמִלְתָּא אֵת הָפֶר הַנִּמְצָא בְּפָנִים, שֶׁכִּיוֹן שֶׁהֵם בְּחוּץ
 וְאִינוּ הֵם לְהַטְמִיא, אֵלָא שֶׁנִּסְתַּפֵּק הָאֵם הָפֶר רֹאִי לְטִמָּא,
 שֶׁאֶפְשֵׁר לֹמֵר שֶׁכִּיוֹן שֶׁחוֹרוֹ וְנִכְנְסוּ וְהוּא בְּפָנִים אִינוּ מִטְמָא, כִּכֵּל פֶּר
 שֶׁעֲדִיין לֹא יֵצֵא, אוֹ שְׂמָא מֵאֵחַר שֶׁכִּבֵּר יֵצֵא אִין חוֹרְתוֹ חוֹרָה, וְהוּא
 מִטְמָא אֵת נוֹשָׂאִי [בְּאוֹפֵן שֶׁהֵם בְּחוּץ, וְכֻאֲמוֹר] גַּם כְּשֶׁהוּא בְּפָנִים.
 כָּל אִרְבַּעַת הַסָּפִיקוֹת שֶׁהוּבָאוּ בְּטוֹבָא, לֹא נִפְשְׁטוּ.
 בְּרִייתָא אוֹדוֹת טוֹמָאָה הַפָּרִים וְהַשְּׂעִירִים עֲצָמָם: בְּגִזְיָא דְּרַבִּי, פָּרִים
 וְשֶׁעִירִים הַנֶּשְׁרָפִים, וְפָרָה אֲדוּמָה, וְשֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, הַמִּשְׁתַּלַּח אֵת

הַשְּׂעִיר, הַשְּׂוֹרֶקֶן לְפָרִים וְלַשְּׂעִירִים וְלַפָּרָה, וְהַמּוֹצִיאִין לְפָרִים
 וְלַשְּׂעִירִים מִן הָעוֹרָה, כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ מִטְמָא בְּגִידִם, וְהֵן עֲצָמָן,
 הַפָּרִים וְהַשְּׂעִירִים וְהַפָּרָה וְהַשְּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אִין מִטְמָאִין בְּגִידִם
 שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶם, אֶבֶר מִטְמָאִין אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶם, דְּכִרִי רַבִּי
 מֵאִיר. וְהַכְּמִים אוֹמְרִים, פָּרָה אֲדוּמָה וְפָרִים וְשֶׁעִירִים הַנֶּשְׁרָפִים
 מִטְמָאִין אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶם, שֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח אִינוּ מִטְמָאִים אֵת
 מִשְׁתַּלַּח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא – [הַשְּׂעִיר] חֵי, וְהֵחִי אִינוּ מִטְמָא אוֹכְלִין
 וּמִשְׁקִין, שֶׁאִין טוֹמָאָה לְחֵי כָּלִל.
 גִּגְמָרָא מְבַרֵּרֵת אֵת טַעֲמֵיהֶם שֶׁל רַבִּי מֵאִיר וְחַכְמִים. מִקְשָׁה
 גִּגְמָרָא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר, מוֹבִנֵת דַּעְתּוֹ שְׂכּוּלָם מִטְמָאִים אוֹכְלִים
 וּמִשְׁקִים, בְּרִתְנָא דְּבִי – [כְּאֻמּוֹר בְּבִרְייתָא שֶׁנִּשְׁנְתָה בְּבֵית מִדְרָשׁוֹ
 שֶׁל] רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דִּתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, נֹאמֵר בְּתוֹרָה (וְיִקְרָא יֵא)
 לֹא – [לֹא] יִכִּי יִפֹּל מִנְּבִלָתָם עַל כָּל יִרְעֵי וְיִרְעֵי אֲשֶׁר יִרְעֵי טְהוֹר הוּא, וְכִי
 יִתֵּן מִים עַל זֶרַע וְנִפֹּל מִנְּבִלָתָם עָלָיו טְמָא הוּא לְכָם, שֶׁנִּבְלַת שֶׁרִץ
 אִינוּ מִטְמָאִים זֵרַעִים אֵלָא אִם כֵּן נִפְלוּ עֲלֵיהֶם מִים קוֹדֵם לָכֵן, וְדִין
 זֶה בְּכָל מֵאֵכֵל, וְכַתְּבָה הַתּוֹרָה זֵרַעִים לְדִרְשׁ מִה זֵרַעִים שֶׁאִין סוֹפֵן
 לְיִשְׁמָא טוֹמָאָה חֲמוּרָה [טוֹמָאָה הַמִּטְמָאִים אֲדָם וּבְגִדִם], וְצִירִכִין
 הַכְּשֶׁר, שִׁיפְלוּ עֲלֵיהֶם מִים וְלֹאֲחֵר מִכֵּן שֶׁתִּגַּע בָּהֶם טוֹמָאָה [וְכִגּוֹן
 שֶׁרִץ], אִף כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאִין סוֹפֵן לְיִשְׁמָא טוֹמָאָה חֲמוּרָה, צִירִכִין
 הַכְּשֶׁר, נִתְיַנֵּת מִים וּמִגַּע טוֹמָאָה, בְּכַדִּי לְטִמָּא, וְיִצְתָה מִכְּלָל אֵלּוּ
 נִבְלַת עוֹף טְהוֹר, שֶׁסּוֹפָה לְיִשְׁמָא טוֹמָאָה חֲמוּרָה, שֶׁהָאוֹכֵלֵה טְמָא
 אֲדָם וּבְגִדִם, וְעַל כֵּן אִין צִירִכִין הַכְּשֶׁר בְּכַדִּי לְטִמָּא אוֹכְלִים
 וּמִשְׁקִים, כְּלוֹמֵר שֶׁאוֹכְלִים וּמִשְׁקִים הַנוֹגְעִים בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר
 טְמָאִים, וְאִפְּלוֹ לֹא נִגְעָה בָּהֶם טוֹמָאָה אַחֲרֵת וְגַם לֹא בָּאוּ עֲלֵיהֶם מִים.
 וְכִיוֹן שֶׁפָּרָה וְפָרִים וְשֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח סוֹפֵם לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה,
 שֶׁהַמִּתְעַסְקִים בָּהֶם נִטְמָאִים, עַל כֵּן אִינוּ צִירִכִים הַכְּשֶׁר טוֹמָאָה,
 וְאִף אִינוּ צִירִכִים לְהִיטֵי רֹאשִׁים לְקַבֵּלֵת טוֹמָאָה, וּמִטְמָאִים
 בְּהִיּוֹתָם בְּעִלֵּי חַיִּים [וְכִגּוֹן שֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח], אִף שֶׁאִין בְּעִלֵּי חַיִּים
 מִקְבֵּלֵי טוֹמָאָה.
 אֶלְלָא לְרַבִּין שֶׁפָּרָה וְפָרִים וְשֶׁעִירִים מִטְמָאִים אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים, אִךְ
 לֹא שֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, קֶשֶׁה מִמָּה נִפְשֵׁךְ, אִי אֵיִת לְהוֹ – אִם הֵם
 סוֹבְרִים מִה דִּתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁכֵּל שְׂסוּפֵה לְטִמָּא טוֹמָאָה
 חֲמוּרָה מִטְמָא טוֹמָאָה קְלָה, אֶפְּשִׁי שֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח יִטְמָא טוֹמָאָה
 קְלָה, וְאִי לֵית לֵיהּ אֵת דְּבַרִּי תִנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אֶפְּשִׁי פָּרָה
 אֲדוּמָה וְפָרִים הַנֶּשְׁרָפִים מְנַל – מוֹדִיכֵן לְמַדּוֹ שֶׁהֵם מִטְמָאִים.
 מִתְרַצֵּת גִּגְמָרָא: כִּי אֶתָּא – כֹּאשֶׁר בֹּא רַב דְּבִי מֵאִיר יִשְׂרָאֵל, אֶמְרִי,
 אֶמְרִי בְּמִצְרָא – [אֻמְרוּרִים בֹּאֲרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מִמְעַרְב], כּוֹנֵתֵת רַבִּי
 יִשְׁמָעֵאל הִיא שֶׁכֵּל שֶׁאִין סוֹפֵם לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה צִירִכִין
 הַכְּשֶׁר טוֹמָאָה – [לְהִיטָא] מִקְּדוּם אֶתָּה, כְּלוֹמֵר שֶׁיִּגְעוּ דְּבַר טְמָא,
 וְכָל שְׂסוּפֵם לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה אִינוּ צִירִכִים שִׁיטְמָאוּם דְּבַר
 אַחֵר, אֵלָא הֵם טְמָאִים מִעַצְמָם. וְאִין כּוֹנֵתוֹ לֹמֵר שֶׁאֵם סוֹפֵה
 לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה טְמָא אִף בְּלֹא שִׁיחִיה רֹאִי לְטוֹמָאָה, שׂוּדֵאִי
 צִירִךְ שִׁיחִיה רֹאִי לְטוֹמָאָה, וּבְעִלֵּי חַיִּים אִינוּ רֹאִיִּים לְטוֹמָאָה,
 וְעַל כֵּן אִין שֶׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מִטְמָא.
 גִּגְמָרָא דְּנָה מֵאִמְתִּי הֵם מִטְמָאִים טוֹמָאָה קְלָה: בְּעִי רַבִּי אֶלְעָזָר,
 פָּרִים וְשֶׁעִירִים הַנֶּשְׁרָפִים, מִהוּ שִׁיטְמָאוּ אוֹכְלִין וּמִשְׁקִין בְּפָנִים
 הָעוֹרָה בְּדִין טוֹמָאָתָם מִבְּחוּץ לְעוֹרָה שֶׁשֵּׁם הֵם מִטְמָאִים אוֹכְלִין
 וּמִשְׁקִין. הָאֵם נֹאמֵר שֶׁמְחֹסֵר יֵצִיאָה מִמְּחֹסֵר מַעֲשֶׂה דְּמִי – [נִחְשָׁב],
 שֶׁאִין לְהַחֲשִׁיבֵם כְּבֶר עֵתָה כְּמִי שְׂסוּפֵם לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה,
 שֶׁהִיא כִּדִּי שִׁיטְמָאוּ טוֹמָאָה זֶה הֵם מְחֹסְרִים מַעֲשֶׂה, וְהִיא הִיֵּצִיאוּהָ,
 וְכִיוֹן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲדִיין לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה לֹא יִטְמָאוּ טוֹמָאָה
 קְלָה, אִי שְׂמָא לֹא נִחְשִׁיב מְחֹסֵר יֵצִיאָה כְּמֹחֶסֶר מַעֲשֶׂה, וְהֵם
 נִחְשִׁיבִים עֵתָה כְּמִי שְׂסוּפֵם לְטִמָּא טוֹמָאָה חֲמוּרָה וּמִטְמָאִים מִיד
 בְּטוֹמָאָה קְלָה.
 בְּתֵר דְּבִיִּי הָדָר פִּשְׁטָה – לְאַחֵר שֶׁנִּסְתַּפֵּק רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁבְּהִכְרִיעַ,
 מְחֹסֵר יֵצִיאָה מִמְּחֹסֵר מַעֲשֶׂה דְּמִי, וְאִינוּ מִטְמָאִים טוֹמָאָה קְלָה
 בְּפָנִים.
 סָפֵק בְּעִנְיָן זֶה אוֹדוֹת נִבְלַת עוֹף טְהוֹר: בְּגִזְיָא דְּרַבִּי מִינִיָּה רַבִּי אֶבְרָם בְּרַב
 שְׂמוּאֵל מְרַבִּי חֵיָא בְּרַב אֶבְרָם, נִבְלַת עוֹף טְהוֹר לְרַבִּי מֵאִיר, מִהוּ

זבחים. פרק שנים עשר – טבול יום דף קה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו רש"י תוספות

בטר רוב האבר והזה ליה כמאן דלא נפק ואין כאן רוב בהמה לחוץ ולענין טומאת בגדים מחוץ למחנה בעי (האי מיעוטא דאבר שיצא לחוץ) אלא שיצא חציו של פר ברוב אבר בחצי הפר (הג'ה) יצא רוב אחד מן האברים ומיעוט בחצי הפר שבפנים האי מיעוטא דאבר שנשאר בפנים בטר רובא דאבר שיצא שדין ליה והזה ליה כמאן דנפק ואשתבח רוב בהמה מבחוץ או דלמא בטר בהמה.

דמיחבר בה והיכא דאייתא שדין לה ואע"ג דלאו רובא דבהמה היא אלא פלגא וליכא למימר כדמיון דעלוי רובא דבהמה אפילו הכי כיון דאין האבר נשקט לא אולנין ביה בטר רובא ולא הוא יציאה ואם נטמא הפר שורפו בפנים: מתני לה. לחץ בעיא ברובא דמניינא דגברי: שיצאו וחזרו מהו. קס"ד לענין טומאת בגדים של אלו שהוציאום קמבעיא ליה: אישמו להו. בגדיהם: כיון דהדור הדור. והוה להו כמי שלא יצאה דאין דאיכא טווא נמי נטמאו. דהא יציאה לענין טומאת בגדים בפנים כתיבא ויציא אל מחוץ למחנה ושורפו וגו' ומיניה ליפנין לקמן בפירקין (דף קה) לומר לך כיון שיצא הפר חוץ למחנה אחת מטמא בגדים אע"פ דלא נפוק גברי נטמאו אלא לאו משום דאמר דאי הדר הדור וכל שכן אלו שמוחזרים ועומדין שהרי לא יצאו: אמר רבא ותכבדא. דרך דקמייתא ראיא מילתא היא: הא בעינן ואחר יבא אל המחנה. אלמא קרא בתנפיק לבראי קאי ודכל כמה דלא נפק לא קרינא ביה ואחר יבא וכוין דלא קרינא ביה ואחר יבא לא קרינא ביה יכבס בגדיה ופריכין אלא ר' אלעזר היכי בעי לה. דכיון דבהכי תליא מילתא מבי נפק קרינא ביה יכבס בגדיו ואי אהדרינהו ואתו אחריני לאפוקינהו אפי' חשבת להו מוציאין לא מטמאו הנך ברתאי עד דנפקי דהא לא קרינא בהו ואחר יבא: דנקיף לה בבקולסי. שאחוזם במקלות ועומדין מבחוץ להוציאם לאחר שחזרו וקמבעיא ליה מי אמרינן כיון שיצא חוץ לעזרה כל העוסקים בהן מוכאן ואילך חוץ לעזרה מטמאין בגדיהם או דלמא כיון דהדור הדור ועד דנפקי לא מטמאו: בקולסי בלשון הש"ס ירושלמי מקל וראיתי דוגמתו בצילמי תרח נטל בקולסא ותברינו: השורה פרה ארומה ופרים הנשרפים מטמאין בגדים. פרה בהדיא כתיב בה (במדבר יט) פרים פר בהן משחי ופר חזק והיה ופר יום הכיפורים גמירי מקרא יתירא דחטאת חטאת בשילוח כל הזבחים שנתעברו (לעיל פג.) ופר יוה"כ בהדיא כתיב (ויקרא טז) והן אינן מטמאין בגדים. פרה ופרים עצמן אין מטמאין בגדים הנוגעים בהן בלא מתעסקין אבל מטמאין אוכלין ומשקין הנוגעים בהן ולקמן מפרש טעמא: כדתנא דבי ר' ישמעאל מה זרעים שאין סופן לטמא חמורה. חמורה. אדם ובגדים: וצריכין הכשר. דבר המבשרין לקבל טומאה כגון תנינת מים ומגע שרץ: אף כל שאין סופן לטמא בו. כגון שאר אוכלין אבל הני פרה ופרים ושעיר הואיל וסופן לטמא אדם ובגדים כגון המתעסקין בהן אין צריכין הכשר

טומאה חלבה כחיים דעלמא: אלא לרבנן אי דאית להו דתנא דבי רבי ישמעאל אפי' שעיר המשתלח ואי לית להו דתנא דבי רבי ישמעאל פרי ופרים טמא. הרי טהורין הן ולא נאמרה בהן טומאה אלא למתעסקים בהן: אמרי במערכא צריכין הכשר טומאה פסוקים אחר. הא דתנא דבי רבי ישמעאל ד"ק כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריך הכשר טומאה ממקום אחר שיעגו בשרין או בנבילה ולא שיטמאו מאיליו אבל מי שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך ליגע בטומאה ומטמא טומאה אוכלין מאיליו כגון פרה ופרים אבל חזי לטומאה מיתה בעלמא בעינן ולא בעלי חיים דלא אשכחן בבחמות בעלי חיים מטמאין: מהו שיטמאו בפנים אוכלין ומשקין. הואיל ועדיין לא הגיעו להיות מטמאין טומאה חמורה לא מטמאו טומאה קלה או דלמא הואיל וסופן לטמא לכשיצאו מטמא: נבלת. עוף חמור. מטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה בבית: מהו שיטמא לרבי מאיר אוכלין ומשקין בבית לרבנן לא תיבעי לך דאמרי מידי דחזי לטומאה בעינן ובביתא אין לזו טומאה אלא בבית הבליעה אבל לענין מגע ליכא שיעורא בבית אלא לרבי מאיר דאמר כל שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך ראייה לטומאה מהו שחטמא בבית מאלתה: דמחאתא על ארעא לא תיבעי לך. דלא מטמאה דהא אכתי לא הוגעה לסוף טומאה חמורה שמו לא תיכנס לבית הבליעה לעולם: דנקט בפסויה לא תיבעי לך. דאם יהי אוכלים אחרים לתוך פיו מטמאין דהא הוגעה לטומאה חמורה בהאי שיעורא כי תיבעי לך כו:

בטר רוב האבר והזה ליה כמאן דלא נפק ואין כאן רוב בהמה לחוץ ולענין טומאת בגדים מחוץ למחנה בעי (האי מיעוטא דאבר שיצא לחוץ) אלא שיצא חציו של פר ברוב אבר בחצי הפר (הג'ה) יצא רוב אחד מן האברים ומיעוט בחצי הפר שבפנים האי מיעוטא דאבר שנשאר בפנים בטר רובא דאבר שיצא שדין ליה והזה ליה כמאן דנפק ואשתבח רוב בהמה מבחוץ או דלמא בטר בהמה. דמיחבר בה והיכא דאייתא שדין לה ואע"ג דלאו רובא דבהמה היא אלא פלגא וליכא למימר כדמיון דעלוי רובא דבהמה אפילו הכי כיון דאין האבר נשקט לא אולנין ביה בטר רובא ולא הוא יציאה ואם נטמא הפר שורפו בפנים: מתני לה. לחץ בעיא ברובא דמניינא דגברי: שיצאו וחזרו מהו. קס"ד לענין טומאת בגדים של אלו שהוציאום קמבעיא ליה: אישמו להו. בגדיהם: כיון דהדור הדור. והוה להו כמי שלא יצאה דאין דאיכא טווא נמי נטמאו. דהא יציאה לענין טומאת בגדים בפנים כתיבא ויציא אל מחוץ למחנה ושורפו וגו' ומיניה ליפנין לקמן בפירקין (דף קה) לומר לך כיון שיצא הפר חוץ למחנה אחת מטמא בגדים אע"פ דלא נפוק גברי נטמאו אלא לאו משום דאמר דאי הדר הדור וכל שכן אלו שמוחזרים ועומדין שהרי לא יצאו: אמר רבא ותכבדא. דרך דקמייתא ראיא מילתא היא: הא בעינן ואחר יבא אל המחנה. אלמא קרא בתנפיק לבראי קאי ודכל כמה דלא נפק לא קרינא ביה ואחר יבא וכוין דלא קרינא ביה ואחר יבא לא קרינא ביה יכבס בגדיה ופריכין אלא ר' אלעזר היכי בעי לה. דכיון דבהכי תליא מילתא מבי נפק קרינא ביה יכבס בגדיו ואי אהדרינהו ואתו אחריני לאפוקינהו אפי' חשבת להו מוציאין לא מטמאו הנך ברתאי עד דנפקי דהא לא קרינא בהו ואחר יבא: דנקיף לה בבקולסי. שאחוזם במקלות ועומדין מבחוץ להוציאם לאחר שחזרו וקמבעיא ליה מי אמרינן כיון שיצא חוץ לעזרה כל העוסקים בהן מוכאן ואילך חוץ לעזרה מטמאין בגדיהם או דלמא כיון דהדור הדור ועד דנפקי לא מטמאו: בקולסי בלשון הש"ס ירושלמי מקל וראיתי דוגמתו בצילמי תרח נטל בקולסא ותברינו: השורה פרה ארומה ופרים הנשרפים מטמאין בגדים. פרה בהדיא כתיב בה (במדבר יט) פרים פר בהן משחי ופר חזק והיה ופר יום הכיפורים גמירי מקרא יתירא דחטאת חטאת בשילוח כל הזבחים שנתעברו (לעיל פג.) ופר יוה"כ בהדיא כתיב (ויקרא טז) והן אינן מטמאין בגדים. פרה ופרים עצמן אין מטמאין בגדים הנוגעים בהן בלא מתעסקין אבל מטמאין אוכלין ומשקין הנוגעים בהן ולקמן מפרש טעמא: כדתנא דבי ר' ישמעאל מה זרעים שאין סופן לטמא חמורה. חמורה. אדם ובגדים: וצריכין הכשר. דבר המבשרין לקבל טומאה כגון תנינת מים ומגע שרץ: אף כל שאין סופן לטמא בו. כגון שאר אוכלין אבל הני פרה ופרים ושעיר הואיל וסופן לטמא אדם ובגדים כגון המתעסקין בהן אין צריכין הכשר

אל דלמא בטר בהמה אולנין. תימה אם בהמה בפנים פשיטא דגברי טהורים כדמוכח כולה שמעתין ויש לומר דה"ק בטר בהמה דוקא אולנין בטר רובא אבל בגברי לא: אל דלמא כיון דהדור הדור. פי בקונטרס דמבעיא ליה לענין טומאת בגדים של אלו שהוציאו וקשה אטו מחיצות עזרה מקום טהרה דכיון שנטמאו מי יטהרם ונראה לפרש דמבעיא ליה לענין הנוגע בפנים דלמא כיון דיצאו בחוץ אע"ג דחזרו הנוגע בפנים טמא ומסיק דמבעיא ליה כיון דנקטי בבקולסי ומיירי בעונם בחוץ ואוחז במקלות להוציאם לאחר טומאים בדפדוש בקונטרס. הג"ה:

פרים הנשרפים. שיצאו הפרים והאנשים וחזרו הפרים וגברי מהו פשיטא האנשים וגם בגדים שהיו עליהם טמאים ובחזרתן לא נטהרו אלא אם אנשים אחרים נכנסו בעזרה ויתעסקו בהוצאתן או הראשונים לבשו בגדים אחרים לא היו טמאים בעסק זה קודם שיצאו חוץ לעזרה כיון שיצאו הפרים כבר חשוב כאילו מוציאם אותם מפתח עזרה ולחוץ וקאמר מי תלי מילתא בהוצאת הפר לבדו אע"פ שלא יצאו האנשים אי"כ גבי סובלין אותן במוטות כיון שיצא הפר ולכן נטמאו הראשונים אם כן גם דגואי נטמאו ותסברא שיהא תלי ביציאת הפר לבדו והא בעינן ואחר יבא אל המחנה אלא פשיטא דבעינן גם שיצאו האנשים עם הפרים ולכן דגואי לא מטמאי וגם בבעיא דילך אנשים אחרים שמעולם לא יצאו פשיטא דטהורין או גברי קדמאי אם לבשו בגדים אחרים אלא רבי אלעזר הכי בעי דנקטי בבקולסי שפרים יצאו וחזרו אנשים אחרים ועמדו חוץ לעזרה ומוציאין הפרים שבתוך העזרה במקלות מי אמרינן כיון שהפרים כבר יצאו והאנשים עומדים בחוץ חשוב כאילו מוציאין אותן מפתח עזרה ולחוץ וטמאין או חשוב כאילו לא יצאו הפרים מעולם לחוץ וטהורים אבל אם נכנסו בפנים גברי חדשים או הראשונים בגדיהם חרשים כיון שנועלו אלו לא יצאו פשיטא דטהורים אע"פ שיצאו כבר הפרים. מה שבפנים אינו מבואר וזה עיקר. ברוך ד"ר. **מחוסר** יציאה מחוסר מעשה דמי או לא. וא"ת אי מטמאו בפנים אם כן יטמאו את האמורים ויש לומר דמחוסר חתיכה פשיטא דחזי מחוסר מעשה ולא טמאין בשעת פרישתן דמיירי בביתו בעל כרחו ובירושלמי

הכשר טומאה מקום אחר. פעי רבי אלעזר, פרים וישעירים הנשרפים, מהו שיטמאו אוכלין ומשקין, בפנים כבחזין. מחוסר יציאה, כמחוסר מעשה דמי, או לא. בטר דבעיא, הדר פשטה. מחוסר יציאה, כמחוסר מעשה דמי. פשא מיניה רבי אבא בר שמואל מרבי חייא בר אבא, נבלת עוף טהור לרבי מאיר, מהו שיטמא בכזית. דמחמת לארעא, לא תיבעי לך. דנקיט בפסויה, לא תיבעי לך. כי תיבעי לך, דנקיט ליה בידה. מחוסר קריכה, כמחוסר מעשה דמי, או לא. (בטר דבעיא, הדר פשטה). מחוסר

אל דלמא בטר בהמה אולנין. תימה אם בהמה בפנים פשיטא דגברי טהורים כדמוכח כולה שמעתין ויש לומר דה"ק בטר בהמה דוקא אולנין בטר רובא אבל בגברי לא: אל דלמא כיון דהדור הדור. פי בקונטרס דמבעיא ליה לענין טומאת בגדים של אלו שהוציאו וקשה אטו מחיצות עזרה מקום טהרה דכיון שנטמאו מי יטהרם ונראה לפרש דמבעיא ליה לענין הנוגע בפנים דלמא כיון דיצאו בחוץ אע"ג דחזרו הנוגע בפנים טמא ומסיק דמבעיא ליה כיון דנקטי בבקולסי ומיירי בעונם בחוץ ואוחז במקלות להוציאם לאחר טומאים בדפדוש בקונטרס. הג"ה:

פרים הנשרפים. שיצאו הפרים והאנשים וחזרו הפרים וגברי מהו פשיטא האנשים וגם בגדים שהיו עליהם טמאים ובחזרתן לא נטהרו אלא אם אנשים אחרים נכנסו בעזרה ויתעסקו בהוצאתן או הראשונים לבשו בגדים אחרים לא היו טמאים בעסק זה קודם שיצאו חוץ לעזרה כיון שיצאו הפרים כבר חשוב כאילו מוציאם אותם מפתח עזרה ולחוץ וקאמר מי תלי מילתא בהוצאת הפר לבדו אע"פ שלא יצאו האנשים אי"כ גבי סובלין אותן במוטות כיון שיצא הפר ולכן נטמאו הראשונים אם כן גם דגואי נטמאו ותסברא שיהא תלי ביציאת הפר לבדו והא בעינן ואחר יבא אל המחנה אלא פשיטא דבעינן גם שיצאו האנשים עם הפרים ולכן דגואי לא מטמאי וגם בבעיא דילך אנשים אחרים שמעולם לא יצאו פשיטא דטהורין או גברי קדמאי אם לבשו בגדים אחרים אלא רבי אלעזר הכי בעי דנקטי בבקולסי שפרים יצאו וחזרו אנשים אחרים ועמדו חוץ לעזרה ומוציאין הפרים שבתוך העזרה במקלות מי אמרינן כיון שהפרים כבר יצאו והאנשים עומדים בחוץ חשוב כאילו מוציאין אותן מפתח עזרה ולחוץ וטמאין או חשוב כאילו לא יצאו הפרים מעולם לחוץ וטהורים אבל אם נכנסו בפנים גברי חדשים או הראשונים בגדיהם חרשים כיון שנועלו אלו לא יצאו פשיטא דטהורים אע"פ שיצאו כבר הפרים. מה שבפנים אינו מבואר וזה עיקר. ברוך ד"ר. **מחוסר** יציאה מחוסר מעשה דמי או לא. וא"ת אי מטמאו בפנים אם כן יטמאו את האמורים ויש לומר דמחוסר חתיכה פשיטא דחזי מחוסר מעשה ולא טמאין בשעת פרישתן דמיירי בביתו בעל כרחו ובירושלמי

ובירושלמי גיסינן בסוף פרק שני שעירים רבי אליעזר שאל פרים הנשרפין ושעירים
הנשרפים מהו שיטמאו בגדים בלא הכשר ובלא טומאה מפני שסופן לטמאות טומאה חמורה
השיב רבי שמואל קפודיקא מנחה יטמאו אימורים אלא כשפרשו ואפילו תימא דלא פירשו
כדחא אין מי טמאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות ממנה;

ומטמא טומאת אוכלין בבבבצה. פי בקונטרס

מדקתני צריכה מחשבה ואין צריכה
הכשר אלמא בדנקיט ליה בידיה עסקין דאי
מחטא אארעא אמאי אינה צריכה הכשר ואי
דנקיט ליה בפומיה אמאי צריכה מחשבה אין לך
מחשבה גדולה מזו וקתני כביצה אין כוית לא
וקשה כיון דיש בו כביצה א"ע דמחית אארעא
מטמא בלא הכשר משום דסופו לטמא טומאה
חמורה ולא דמי למחוסר יציאה דכפנים אין ראוי
כלל לטמא ומשום הכי לא מבעיא ליה לרבנן
כבביצה דנקיט בידיה ונראה לפרש דהיינו טעמא
דמשמע ליה דמיירי בנקיט בידיה משום דאו
איכא חידוש לאשמועינן ודעי כביצה ולא חשיב
בנקיט בפומיה אבל במחית אארעא פשיטא דדעי
כביצה (נפי' הקונטרס יש לישב כמו שפירשתי
לעיל בהנחה וכן עיקר);

ומדסיפא ר"מ רישא נמי ר"מ. הוה מצי
למימר וליתעמיך הא קתני
מציעתא האוכל אבר מן החי ממנה סופו את
הארבעים והיינו דלא כרבי מאיר דקסבר אינו
נזהר אלא בטוהרה בפרק גיד הנשה (חולין דף קב)
(כדפרישתי לעיל): **ובקבורי** אכלומי ע"י משקין.
פי' בקונט' חצי זית נבלה מכאן וחצי זית נבלה
מכאן ומשקה סופו באמצע ונוגע בשניהן מחברין
לטמא אוכלין ומשקין הנוגעים באחד מן החצאין
האלו ואין חיבור לטומאה חמורה לטמא אדם
וכלים וטעמא לא ידענא ובענין זה פירש בהקומץ
רבה (מנחות דף כד.) גבי צירוף כלי וחיבור מים
מהו דפירש הוהם בקונטרס כלומר חצי משקין.
שנטמא בצירוף כלי מהו שנטמא אחד בחיבור
מים כגון אם יש שתי חצאי עשרון בכלי ואין
נוגעים וחצי עשרון יש חוץ לכלי השני וחיבור מים
כגון ניצוק או צינור מחבר את של חוץ לכלי ואת
שבתוך הכלי ונוגע טומאה לזה שבכלי שאין נוגע
במים ונטמא חבירו ונטמא חוץ כלי מים שיטמא
זה את של חוץ בחיבור מים ודבר תימה הוא לומר
שמשקין מחברין אוכלין לקבל טומאה ולטמא
אחרים דאפילו עור אין מצרפו כדאיתא בהעור
והרובע (חולין דף קיז) ועוד שפירש שמחברין ע"י
ניצוק וחלא אפי' למים עצמן קייל דאין ניצוק
חיבור לטומאה וקצת היה נראה לפרש דמיירי
בשנימוח ע"י המים ודבר יחוד ומיוחד כעין פירוש
הקונטרס יש משנה אחת במסכת טהרות (פ"ח)
מ"ח) עריבה שהיא קטפרס וניצוק מלמעלה
ומשקה סופו מלמען וז' חתיכות כביצה אינן
מצטרפות וב' מצטרפות ור' יוסי אומר אף שתיים
אינן מצטרפות אלא א"כ רוצות משקה ואם היה
משקה עמד אפי' בעין הורידל במצורף ובתוספת
תניא אחרון שפרץ ותחבו בבוב או בקיסם אינו
חיבור שאין חיבורי אדם חיבור עיסה שנילושה

במי פירות טהורה שאין לך דבר שהוא מחבר את האוכלין אלא שבעה משקין ודבר תימה
הוא אם אין לישת פירות מועילת לחבר את דקמח ושמן לשה לאו דוקא אלא אורחא
דמילתא נקט ודבר שאדם] לשם במי פירות פעמים שמי פירות מחברים שני חצאי וזיתים של
עיסה במשקים הבאים מזה לזה: **מה** כאן חוץ לשלש מחנות בימים הכיפורים אף להלן בפרה אדומה כן. תימה הא בפר יוד"כ לא ידעי' שלש מחנות אלא במקדש דלפר זה פר יום הכיפורים
בפרק ב"ש (לעיל דף טז.) כדפירש בקונט' ומספקין אי דבר הלמד בהקשר חוץ ומלמד בג"ש או לא ואפי' תימצוי לומר דאתא מריבוי דחטאת דבסוף ההערה (לעיל גפ.) ההוא נמי ותיקרא
הוא וטמא ג"ש הוא ויש לפרש דפרה קרשי בדק הבית היא והשתא נמי אתי שפיר דילין בג"ז מורחה של ירושלים א"ע"ג דשריפת פרה ילפא מחזאתה לקמן בפרק בתרא (דף קיג.).

מחוסר קריכה, לאו במחוסר מעשה דמי. **איתביה,**
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּגִבְלַת עוֹף הַטָּהוֹר, וְזֶה אֶחָד
מֵהֶן. צְרִיכָה מַחְשָׁבָה, וְאִין צְרִיכָה הַכָּשֶׁר, וּמִטְמָאָה
טוֹמְאָת אוֹכְלִין בְּכִבְיָצָה. מֵאֵי לָאו. רַבִּי מֵאִיר הָיָא.
לֹא, רַבְּנָן הָיָא. וְהָא קֵתְנִי רִישָׁא, צְרִיכָה מַחְשָׁבָה וְאִין
צְרִיכָה הַכָּשֶׁר. וּמֵאֵן שְׁמַעַת לִיה הָאֵי סְבָרָא, רַבִּי מֵאִיר.
וּמִדְרִישָׁא רַבִּי מֵאִיר, סִיפָא נִמִּי רַבִּי מֵאִיר. מִיּוֹדִי אִיּוֹרָא.
הָא פְּדִיאִתָּא, וְהָא פְּדִיאִתָּא. וְהָא, מְדַקְתְּנִי סִיפָא,
שְׁחִיטָתָהּ וּמִלֻּקְתָּהּ מִטְהַרְתָּ מִרְפָּתָהּ מִפּוֹמִימָתָהּ. מֵאֵן
שְׁמַעַת לִיה הָאֵי סְבָרָא, רַבִּי מֵאִיר. רִישָׁא וְסִיפָא, רַבִּי
מֵאִיר, וּמִצִּיעֲתָא רַבְּנָן. אִין, רִישָׁא וְסִיפָא רַבִּי מֵאִיר,
וּמִצִּיעֲתָא רַבְּנָן. אָמַר לִיה רַב הַמְנוּנָא לְרַבִּי יוֹרָא, לֹא
תִּיתִיב אֶפְרָעָד, עַד דְּאֶמְרַת לִי הָא מִלְּתָא. נְבִלַת עוֹף
טָהוֹר, לְרַבִּי מֵאִיר מוֹנִין לָהּ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי, אוֹ אִין מוֹנִין
רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי. אָמַר לִיה, כֹּל הֵיכָא דְּמִטְמָא אָדָם בְּמַנְעָ,
מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי. כֹּל הֵיכָא דְּאִין מִטְמָא אָדָם
בְּמַנְעָ, אִין מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי. בְּעָא מִינִיהּ רַבִּי יוֹרָא
מְרַבִּי אִמִּי בִּר חִיָּא, וְאָמַרִי לָהּ מְרַבִּי אִבִּין בִּר פִּתְנָא.
הָא דִּתְנִן, חִיבּוּרִי אוֹכְלִין עַל יְדֵי מִשְׁקִין, חִיבּוּרִי לְטוֹמְאָה
קָלָה, וְאִין חִיבּוּרִי לְטוֹמְאָה חֲמוּרָה. מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן
וְשֵׁנִי, אוֹ אִין מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי. אָמַר לִיה, כֹּל הֵיכָא
דְּמִטְמָא אָדָם, מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי. אִין מִטְמָא אָדָם,
אִין מוֹנִין בּוֹ רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי: יִצְאֹו אֵלּוּ וְאֵלּוּ: מֵנָּא הֵנִי
מִילִי. דִּתְנִן רַבְּנָן, לְהֵלֶן הוּא אוֹמֵר, חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנֹת.
וְכֵאן, לְמַחְנֶה אַחַת. לֹאִמַר לָהּ, בֵּינָן שִׁינְיָא חוּץ לְמַחְנֶה
אַחַת, מִטְמָא בְּגָדִים. וְהִיא גּוֹפָה, מְגֻלָּן. דִּתְנִן רַבְּנָן,
וְהוֹצִיאָה אֶת כָּל הַפֶּה אֶל מַחוּץ לְמַחְנֶה, חוּץ לְשִׁלְשׁ
מַחְנֹת. אִתָּהּ אוֹמֵר, חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנֹת. אוֹ אִינוֹ,
אֵלָּא מַחְנֶה אַחַת. בְּשֵׁהוּא אוֹמֵר כֶּפֶר הָעֵדָה מַחוּץ
לְמַחְנֶה, שְׁאִין צָרִיד לֹאִמַר, שְׁהָרִי כֶּכֶר נֶאֱמַר 'כֹּאשֶׁר
שָׂרָף אֶת הַפֶּה הָרֵאשׁוֹן, לִיתֵן לוֹ מַחְנֶה שְׁנִי. בְּשֵׁהוּא
אוֹמֵר 'מַחוּץ לְמַחְנֶה' בְּדִשָּׁן, שְׁאִין צָרִיד לֹאִמַר, שְׁהָרִי
כֶּכֶר נֶאֱמַר 'עַל שֹׁפֵף הַדִּשָּׁן יִשָּׂרָף'. לִיתֵן לוֹ מַחְנֶה
שְׁלִישִׁית. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֵי 'מַחוּץ לְמַחְנֶה' מֵאִי עֵבִיד
לִיה. מִיבִיעִי לִיה לְכַדְתֵּנָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, נֶאֱמַר
כֵּאן 'חוּץ לְמַחְנֶה' וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן 'חוּץ לְמַחְנֶה'. מַה
לְהֵלֶן [כֵּאן], חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנֹת. אָף [כֵּאן] [לְהֵלֶן],
חוּץ לְשִׁלְשׁ מַחְנֹת. וְכֵּה לְהֵלֶן, לְמִוְרָחָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.
אף

אדומה במזרחו של ירושלים דכתיב בה וזהו אל נוכח פני אהל מועד אלמא
עומד במזרח ופניו למערב כנגד פתחו של היכל שהוא כבול מורחי ופתחו למזרח

אף

במחנות אלה במקדש דלפר זה פר יום הכיפורים
בפרק ב"ש (לעיל דף טז.) כדפירש בקונט' ומספקין אי דבר הלמד בהקשר חוץ ומלמד בג"ש או לא ואפי' תימצוי לומר דאתא מריבוי דחטאת דבסוף ההערה (לעיל גפ.) ההוא נמי ותיקרא
הוא וטמא ג"ש הוא ויש לפרש דפרה קרשי בדק הבית היא והשתא נמי אתי שפיר דילין בג"ז מורחה של ירושלים א"ע"ג דשריפת פרה ילפא מחזאתה לקמן בפרק בתרא (דף קיג.).

הדרן עלך טבול יום

הבי גיסינן אמר ליה מחוסר קריבה לאו במחוסר מעשה דמי: צריכה מחשבה.
להצטרף פחות מכזית ממנה להשלים פחות מכביצה אוכלין לקבל טומאת אוכלין
במנוע: ואינה צריכה הכשר. לטמא לא למים ולא למנוע שרץ שמאלית מטמאה וראיל
וסופה לטמא טומאה חמורה: ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה. מדקתני צריכה מחשבה
ואינה צריכה הכשר אלמא בדנקיט ליה בידיה
עסקין דאי מחטא אארעא אמאי אינה צריכה
הכשר ואי דנקיט לה בפומיה אמאי צריכה
מחשבה אין לך מחשבה גדולה מזו וקתני
כביצה אין כוית לא: ח"ג שחיתתה ומליקתה
מטהרת טהיפתה מטמאתה: **האי סברא** ר'
מאיר. בפרק חטאת העוף (לעיל טז.). נבלת
עוף טהור לר' מאיר. דמטמא טומאת אוכלין
מאליה בבית מונוין בו ראשון קאפו או לא:
כל היכא דלא מטמא אדם במנוע אין מוניין
בו ראשון ושני. דגמר משרץ דכתיב ביה מנין
ראשון ושני דכתיב (ויקרא יא) כל אשר בתוכו
יטמא דחיה ליה הכלי ראשון והאוכל שני
ונבלת עוף טהור לא מטמא אדם במנוע: חיבור
אוכלין על ידי משקין. חצי זית נבלה מכאן
וחצי זית נבלה מכאן ומשקה סופו באמצע
ונוגע בשניהם מחברין לטמא אוכלין ומשקין
הנוגעים באחד מן החצאין האלו ואין חיבור
לטומאה חמורה. לטמא אדם וכלים וטעמא
לא ידענא: ח"ג להלן אתה נותן להם שלש
מחנות וכאן מחנה אחת א"כ למה נאמר אל
מחוץ למחנה לומר לך כיון שיצא חוץ למחנה
אחת מטמאים בגדים והא מתניא ב"כ גבי
פר יוד"כ דכתיב (ויקרא טז) ואת פר החטאת
ואת שעיר החטאת אשר הובא וגו' וקמחמה
תנא ואמר להלן בפר העדה ובזמן משיח אתה
נותן להם מקום שריפתן חוץ לשלש מחנות
כדילין לקמיה וכאן אתה אומר אל מחוץ
למחנה ושפרו במשמע מחוץ חוץ לעדה
מיד בדר הבית והלא אף אלו פנימים ואייתי
לכולהו כי הדרי בריבויא דחטאת החטאת
בשיליה כל הובחים ואמר נמי בפ' בית שמיאי
(לעיל טז.) לפר זה פר יום הכיפורים: **אם** כן
למה נאמר אל מחוץ למחנה. לענין טומאה
בגדים דכתיב בקרא דבתריה קאפו (ויקרא
טז) אל מחוץ למחנה והשורף אותם יכסס
בגדיה: לומר לך כיון שיצאו חוץ לעזרה.
המתעסקין בהן מטמאין בגדים: מחוץ למחנה
דרשן. בהוצאת דשן המזבח והוציא את הדשן
אל מחוץ למחנה (שם ו) שאין ת"ל. אין מלמד
כלום דאנא ידענא דאל מחוץ למחנה מרציא
אותו דכתיב בפריש העשרפים (שם ו) אל שפך
הדשן וכתיב בהו אל מחוץ: **ור' שמעון**. דאמר
במתני' אין מטמאין בגדים עד שירצת האור
ברובו האי מחוץ למחנה דכתיב בפר ושעיר
של יום הכיפורים מאי עביד ליה: **נאמר** כאן.
בפר יום הכיפורים: **ונאמר** להלן. בפרה אדומה
(במדבר טז) והוציא אותה אל מחוץ: **מה** כאן.
בפרש הנשרפים חוץ לג' מחנות אף שחיתת
פרה אדומה חוץ לג' מחנות: **מה** להלן. בפרה
אדומה במזרחו של ירושלים דכתיב בה וזהו אל נוכח פני אהל מועד אלמא
עומד במזרח ופניו למערב כנגד פתחו של היכל שהוא כבול מורחי ופתחו למזרח

שהוא מטמא אדם במגע, ולא בנבלת עוף טהור שאינה מטמאת
במגע אלא אוכלים ומשקים ולא אדם.
הגמרא מביאה ספק נוסף שהוכרע כספק הקדום: **כָּעָא מִיֵּינָה**
(ו-שאל ממנו) **רַבִּי יוֹרְאָה מִרְבֵּי אָמִי בִּרְ הִיא, וְאִמְרֵי לֵה – ויש אומרים**
שֶׁרִבִּי זִירָא שָׁאֵל מִרְבֵּי אָבִין בִּרְ כִּתְנָא, הָא דִּתְנִין חִיבּוּרֵי אוֹבְלִין
טמאים על ידי מִשְׁקִין, כלומר שאם היו שתי חתיכות נבילה ובכל
אחד מהן אין גודל כוית שהוא שיעור לטמא, והיו מחוברות
החתיכות על ידי משקה טופח שביניהן (כלומר שקיימת רציבות
המחברת בין זו לזו, נחשב הדבר כחיבור, שהנוגע באחד מהן
כאילו נגע בכוית נבילה שלם, ונטמא. אולם אין זה אלא לטומאה
קלה, לטמא אוכלים ומשקים שנגעו בחתיכות, ואין זה נחשב
כחיבור לטומאה חמורה, כלומר לטמא אדם וכלים שנגעו בהן. ויש
לשאל האם מוֹנִין בו – בחיבור זה) ראשון וְשֵׁנִי לטומאה, שהאוכל
הנוגע בהן נהיה ראשון ומטמא אוכל אחר להיות שני, או אין מוֹנִין
בו ראשון וְשֵׁנִי, והנוגע בהן לבדו בטמא. אָמַר לֵיהּ, כָּל הִיכָא דְמִטְמָא
אָדָם, מוֹנִין בּוֹ רָאשׁוֹן וְשֵׁנִי לטומאה, וכל שאין מִטְמָא אָדָם, אין מוֹנִין
בו ראשון וְשֵׁנִי, כמבואר לעיל.
שנינו במשנה לגבי טומאת בגדים למתעסקים בפר, יָצְאוּ אֵלָיו וְאֵלָיו,
אלו ואלו מטמאין בגדים.
הגמרא מבארת את מקור הדין שטומאת הבגדים למתעסקים בפר
תלויה ביציאתו מחוץ לעזרה. מבררת הגמרא: מָנָא הֲנִי מִילֵּי –
מדיכן למדנו זאת, שמומן שיצא הפר מהעזרה הרי הוא מטמא את
בגדי המתעסקים בו, דִּתְנִין רַבֵּנָן לִגְבִּי פִּר יוֹם הַכִּיפּוּרִים, לְחֵלָּה, לִגְבִּי
פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, הוא אוֹמֵר ששריפתם
חוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחְנֹתָה, דהיינו מחוץ לירושלים, וכפי שיובא בהמשך,
וְכָאֵן, בפר יום הכיפורים, הפסוק אומר ששריפתו חוץ לְמִחְנֶה
אֶחָת, שנאמר (ויקרא טו כז) 'זאת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו'
יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש' וגו', ומשמע ששורפם בהר
הבית מחוץ למחנה שכניה, והלא פרים אלו למדים את דיניהם זה
מהם, אלא ודאי שאלו ואלו נשרפים מחוץ לשלש מחנות, ומה
שנאמר בפר יום הכיפורים 'יוציא אל מחוץ למחנה', בא לומר לך
שכִּינֵן יִצְאֵי־הַפֶּר חוּץ לְמִחְנֶה אֶחָת – לעזרה) מִטְמָא בְּגָדִים.
הגמרא מבררת את מקור הדין ששריפת הפרים והשעירים נעשית
מחוץ לשלש מחנות: וְהִיא נוֹשֶׁה ששריפת הפרים והשעירים
נעשית חוץ לשלש מחנות, מִנְּהָ, דִּתְנִין רַבֵּנָן, נאמר בפר כהן משיח
(שם ד) 'וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּר אֶל מִחוּץ לְמִחְנֶה וגו' וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל
עֵצִים בָּאֵשׁ וגו', שריפה זו נעשית מחוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחְנֹתָה. אֶתָּה אוֹמֵר
מחוץ לְשֵׁלֶשׁ מִחְנֹתָה, אי שנא הכותב אינו מתכוין אֶלָּא שהיא
נעשית מחוץ לְמִחְנֶה אֶחָת בלבד, שהרי נאמר 'מחנה' לשון יחיד.
התשובה לכך, שֶׁשְׂשׂוּאָה – הכתוב) אוֹמֵר בְּפֶר הָעֵדָה – פר העלם
דבר של ציבור) (שם ד כא) 'וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מִחוּץ לְמִחְנֶה וְשָׂרַף
אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הָרָאשׁוֹן, שְׂאִין צִירֵי הַכְּתוּב לומר שהוא
נשרף מחוץ למחנה, שְׂהִירֵי כֶּבֶד נֶאֱמַר כֵּן 'וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף
אֶת הַפֶּר הָרָאשׁוֹן, והוא פר כהן משיח, ולמה היה צריך לפרט את
מקום השליפה, אלא בא הכתוב להוסיף וליתן לו – (לפר) מִחְנֶה
שְׁנִיָּה, שיוציאוהו לשורפו אל מחוץ לשתי מחנות. וְכִשְׂהוּא אוֹמֵר
'מחוץ לְמִחְנֶה' בהוצאת הַשָּׂשׁ, שנאמר (שם ד) 'וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן
אֶל מִחוּץ לְמִחְנֶה אֶל מְקוֹם טָהוֹר, שְׂאִין צִירֵי הַכְּתוּב לומר שם
שהוא מוציאו מחוץ למחנה, שְׂהִירֵי כֶּבֶד נֶאֱמַר בשריפת פר כהן
משיח (שם ד) 'עַל שֶׁשֶּׁפֶּה הַדָּשָׁן יִשָּׂרֶף, וממילא יודעים אנו שמקום
הוצאת הדשן הוא מקום שריפת הפרים, אלא בא להוסיף וליתן לו
– (לפר) מִחְנֶה שְׁלִישִׁית, שיוציאוהו לשורפו אל מחוץ לשלש
מחנות.
הגמרא מבארת את דעתו של רבי שמעון במשנה. מבררת הגמרא:
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן האומר שהפרים והשעירים מטמאים בגדים רק מעת
שריפתם, הֵיא – התיבות 'מחוץ לְמִחְנֶה' שנאמרו בפר יום
הכיפורים, שמהן למדו חכמים שהפרים והשעירים מטמאים
בגדים כבר מעת יציאתם מהעזרה, כאמור לעיל, מֵאִי עָבִיד לֵיהּ –
מה הוא דורש הימנו, שהלא, כאמור שם, לא באו תיבות אלו אלא

אמר לו רבי חייא בר אבא, מְחַוֵּס קְרִיבָה לְאוֹ כְּמִחוּסֵר מַעֲשֶׂה דְמִי,
ועל כן כוית מטמא טומאה קלה.
הגמרא דנה בדבריו: **אִתְיָבִיהּ – הקשה לו רבי אבא בר שמואל,**
שנינו במשנה (טהרות פ"א מ"א), שְׁלֹשֶׁת עֶשְׂרֵי דְרָבִירִים נֶאֱמָרוּ בְּנִבְלַת עוֹף
טָהוֹר, וְזֶה אֶחָד מֵהֶן, צִרִיבָה מְחֻשָּׁה, שיחשוב עליה לאוכלה, שאם
אין בה כוית ואינה עומדת לטמא טומאה חמורה, אינה מצטרפת
לפחות מכביצה אוכלין לקבל טומאה, ואין צִרִיבָה הֶבֶשֶׁר, שאין
צריבה לא שיבואו עליה מים שתוכשר לקבלת טומאה ולא שיגע
בה דבר טמא כגון שרץ על מנת שתטמא, שכיון שסופה לטמא
טומאה חמורה, הרי היא מטמאת בעצמה במגע, וּמִטְמָאָה מִטְמָאָה
אוֹבְלִין באופן שגודלה הוא כְּבִיזָה.
כאמור לעיל (ע"א) אין אומרים שנבלת עוף טהור סופה לטמא
טומאה חמורה אלא באופן שהיא בידו או בפיו. כיון שמבואר
במשנה שנבלת עוף טהור אינה צריכה הכשר משום שסופה
לשחוק טומאה חמורה, מוכח שמדובר באופנים אלו דווקא.
ומאחר שמבואר במשנה שהיא צריכה מחשבה, על כרחך שאינה
בפיו שאז אין לך מחשבה לאכילה גדולה מזו, ועלינו להעמידה
רק באופן שהיא בידו.
אומרת הגמרא: מֵאִי לְאוֹ – האם אין לומר שמשנתנו רבי מאיר
הֵיא, ונמצא מבואר שנבלת עוף טהור מטמאה טומאת אוכלין רק
אם יש בה שיעור כביצה אף שהיא מחזיקה בידו, ולא בכוית,
ושל כדברי רבי חייא בר אבא. דווח הגמרא: לֹא, רַבֵּנָן הֵיא, ולא
נוכל לפשוט מה דעת רבי מאיר בזה.
שואלת הגמרא: וְהֵאָה קִתְנֵי בְרִישָׁא במשנה שצִרִיבָה מְחֻשָּׁה ואין
צִרִיבָה הֶבֶשֶׁר, וטעם הדבר הוא מה שאמר רבי ישמעאל שכל
שסופה לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר, וּמֵאֵן שְׂמַעְתָּ לֵיהּ
הֵיא כְּקִרָא – ומי זה אשר יודע כי כן דעתו, הלא רבי מאיר הוא,
וכאמור לעיל (ע"א), וּמִדְרָשָׁא – ומכיון שתחילת דברי המשנה כרבי
מאיר, הִסִּיפָא האומרת שטומאתה רק בכביצה, נִמְי כְרִבִּי מֵאִיר.
משיבה הגמרא: מִדִּי אִירָא – וכי ראינוהו אינו צריך הכשר, וכן
בְּרִיאָתָא – אפשר שכל בבא במשנה נשנתה כתנא אחר, תחילת
דברי המשנה כרבי מאיר, והמשך דבריה כחכמים.
שואלת הגמרא: וְהֵאָה מִדְרָגְתֵּי בִסְפָא במשנה ששְׂחִיטָתָה וּמִלְקָתָה
של עוף טהור, מְטִירָתָה אֶת מְרִירָתָה מִטְמָאָתָה, וּמֵאֵן שְׂמַעְתָּ לֵיהּ
הֵיא כְּקִרָא, רבי מאיר, שאמר כן לעיל (טו), ונמצא לדברך,
שְׂרִישָׁא, בה נאמר שאינה צריכה הכשר, וְסִיפָא, בה נאמר
ששחיטתה ומילקתה מטמאת טריפתה מטומאתה, כְּרִבִּי מֵאִיר,
הסובר שכל שסופה לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר, וכן
ששחיטה ומליקה מטמאת טריפה בעוף, ואילו מְצִיעָתָא – והדין
האמצעי, שטמאת טומאת אוכלין בכביצה, כְּרִבֵּנָן, שאילו לרבי
מאיר מטמאת טומאת אוכלין בכוית, והיתכן לומר כן. משיבה
הגמרא: אין – אכן כן, רִישָׁא וְסִיפָא רבי מאיר, וּמִצִּיעָתָא רַבֵּנָן, ואין
זו קרישא.
הגמרא מוסיפה לדון בטומאה הקלה שיש לרבי מאיר שנבלת עוף
טהור: אָמַר לֵיהּ רַב הִמְנוּנָא לְרַבִּי יוֹרְאָה, לא תיתיב אֶפְרָעָה עַד
דְּאֶמְרֵת לִי הֵא מִילָתָא – לא תשב על רגלך עד שתפשוט לי ספק
זה, נְבִלַת עוֹף טָהוֹר, לְרַבִּי מֵאִיר הסובר שהיא מטמאת טומאה קלה
אפילו אין בה אלא כוית, האם מוֹנִין לָהּ לטומאה זו ראשון וְשֵׁנִי,
שהמאכל הנוגע בה נעשה ראשון לטומאה, ומאכל אחר הנוגע
בראשון נעשה שני, או שְׂאִין מוֹנִין ראשון וְשֵׁנִי ורק הנוגע בה טמא
ואינו מטמא אחרים.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹרְאָה, כָּל הִיכָא – כל היכן (כלומר כל טומאה) דְּמִטְמָא
אָדָם כְּמִנְעָה – כאשר האדם נוגע בו, מוֹנִין בּוֹ ראשון וְשֵׁנִי לטומאה,
וְכָל הִיכָא דְּאִין מִטְמָא אָדָם כְּמִנְעָה, אין מוֹנִין בּוֹ ראשון וְשֵׁנִי. טעם
הדבר הוא שדרגות הטומאה ראשון ושני נלמדות משרץ, שנאמר
בו (ויקרא יא לא) 'וְכָל כְּלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר יִפּוֹל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כָּל אֲשֶׁר
בתוכו יטמא ואותו תשבירו', שהשרץ מטמא את הכלי ועושה
אותו ראשון לטומאה, והכלי מטמא אוכל אשר בתוכו ועושה
אותו שני, ואין למדים זאת בשאר טומאות אלא בדומות לשרץ

אף כָּאן, בפר ושעיר של יום הכיפורים, שריפתם לְמוֹרְקָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם.

הגמרא מבררת את דעת חכמים. מבררת הגמרא: לרבי שמעון ישנו לימוד לגבי מקום השריפה, ובאמור, אֵלָּא לְרַבְנָן, שאינם דורשים גזירה שוה זו, הִיא – לאיזו רוח שָׂרִיף לָהּ לפרים ולשעירים. אומרת הגמרא: דעתם בְּדִתְנָא, הִינּוּ נִשְׂרָפִין הפרים והשעירים, לְצִפּוֹן יְרוּשָׁלַיִם חוץ לְשֵׁלֶשׁ מִתְּנוֹת, שהרי חטאת היא מקדשי קדשים שמעשיהם בצפון.

הברייתא מביאה דין נוסף אודות מקום השריפה: רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, אֲמִית – על ביתו הִדְשָׁן דווקא נִשְׂרָפִין, שמשום שנאמר אצל פר כהן משיח (ויקרא יז ד) 'והוציא את כל הפר וגו' אל שפך הדשן ושרף אותו על עצים באש על שפך הדשן ישרף, צריך להניח שם דשן מהמזבח על מנת שיקרא המקום 'בית הדשן', ורק לאחר מכן הוא ראוי לשריפת החטאות הפנימיות.

מלשון הברייתא יש ללמוד שתנא קמא חולק על דינו של רבי יוסי הגלילי. הגמרא דנה מיהו החולק: אָמַר רַבָּא, מֵאֵן תִּנָּא דְפָלִיג עֲלֵיהּ דְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא, דִּתְנָא, נאמר בשריפת פר כהן משיח (שם) 'עַל שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן יִשְׂרָף', שצריך שִׁהָא שָׁם דֶּשֶׁן, (כלומר שִׁיקְרִים לָשֵׁם דֶּשֶׁן ואחר כך היא המקום ראוי לשריפת הפר). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, יש ללמוד שצריך שִׁהָא מְקוֹמוֹ של הפר בו הוא נשרף, מְשוּפָּה, כלומר מקום מדרון שהדשן נשפך שם. ונמצא שרבי אליעזר בן יעקב חולק על רבי יוסי הגלילי וסובר שאין צורך שיהא שם דשן.

אָמַר לִיה אֲבִי, דִּילְמָא רַק בְּדִין מְקוֹמוֹ מְשוּפָּה, פְּלִיגִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בן יעקב ורבי יוסי הגלילי, אבל בדין האמור שיהא שם דשן אין חולק. כלומר, שרבי אליעזר בן יעקב סובר, שיש ללמוד מכתוב זה, גם שיהא שם דשן, וגם שיהא מקומו משופך.

ברייתא אודות המתעסקים בשריפת הפרים והשעירים, מאימתי הם מטמאים בגדים: תָּנוּ רַבְנָן, ונאמר בכתוב (ויקרא טז כח) 'והשורף אותם יכבס בגדיו ורחיצ את בשרו במים ואחריו כן יבוא אל המחנה', ויש לדרוש, שרק השורף מְטַמֵּא בְגָדִים, וְלֹא הַמַּצִּית אֶת הָאוֹר [המדליק את האש] מְטַמֵּא בְגָדִים, ואף לא הַמְסַדֵּר אֶת הַמִּצְבֵּה [העצים עליהם מניחים את הפר או השעיר לשריפתו] מְטַמֵּא בְגָדִים, כיון שסיועם אינו בעת השריפה עצמה, לאחר שהוצת האור ברובם, אלא קודם לה. וְאִתְּהוּ הַשּׁוֹרֵף הַמְטַמֵּא בְּגָדִים, הַמְסַדֵּר בְּשַׁעַת הַשְׂרִיפָה. וְכֹל הַיֵּיתִי לוֹמַר שֶׁאֵין מְשַׁנְעֵשׁ הַפְּרִים והשעירים אֲפֹר, עֲדִיין מְטַמֵּאין בְּגָדִים של המתעסקים בהם. תְּלִמּוֹד לְמִר (שם) וְהַשּׁוֹרֵף אוֹתָם, לִמְעַט שֶׁרַק אוֹתָם, כְּשֶׁהם בְּעִינֵם, מְטַמֵּאין בְּגָדִים, וְאִילוּ מְשַׁנְעֵשִׁין לְאַפֵּר שׁוֹב אֵין הֵם מְטַמֵּאין בְּגָדִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כִּי יֵשׁ לְדִרוֹשׁ מִ'הַשּׁוֹרֵף אוֹתָם', שֶׁרַק אוֹתָם, כְּשֶׁהם בְּעִינֵם, מְטַמֵּאין בְּגָדִים, וְאִילוּ אִם יִתֵּךְ הַבָּשָׂר וְנִמַּס, שׁוֹב אֵין מְטַמֵּאין בְּגָדִים.

הגמרא מבארת את חילוקי הדעות להלכה. מבררת הגמרא: מֵאֵי בִינְיָהוּ – מה הוא ההבדל בין דברי תנא קמא לדברי רבי שמעון. אָמַר רַבָּא, אִיכָא בִינְיָהוּ בִּאֲפוּן דְשְׁוִייה דְרוּבָא – שניתן הבשר אך לא נעשה אפר, שלתנא קמא מטמא בגדים כיון שלא נעשה אפר, ולרבי שמעון אינו מטמא כיון שכבר ניתך.

הדרן עלך מבויל יום

פרק שלשה עשר – השוחט והמעלה

בתורה נאמר איסור לשחוט קרבנות מחוץ לעזרה לכל אדם מישראל. כמו כן אסור להעלות קרבנות בחוץ, כגון לזרוק דם קרבן או להקטיר את בשר העולה או האימורים על גבי מזבח מחוץ לעזרה. השוחט או המעלה קרבן מחוץ לעזרה במזיד חייב כרת (ויקרא יז ג).

(כריתות ב). בפרק זה יתבאר דיני השוחט והמעלה קרבן מחוץ לעזרה, השוחט בפנים ומעלה בחוץ, השוחט בחוץ ומעלה בחוץ ואם שחט או העלה בחוץ קרבן פסול.

משנה

במשנה זו מתבארת מחלוקת תנאים אם חייב חטאת המעלה מחוץ לעזרה קרבן שנשחט מחוץ לעזרה: הַשּׁוֹחֵט קַרְבָּן מַחוּץ לַעֲזֵרָה, וְהַמַּעֲלֶה אוֹתוֹ בַּחוּץ – מחוץ לעזרה, בשוגג, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל הַשְּׁחִיטָה וְחַיִּיב חֲטָאֵת נֹסֶפֶת עַל הַמַּעֲלָה, ואף שעשה את שתייהן בהעלם אחד, מכל מקום חייב שני קרבנות נפרדים, מפני שאיסור שחיטה בחוץ ואיסור העלאת בחוץ, שני איסורים נפרדים הם. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, דווקא אם שָׁחַט בְּפָנִים הַעֲזֵרָה, וְהַעֲלָה בַּחוּץ, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל הַעֲלָה, אבל אם שָׁחַט בַּחוּץ וְכָבַר נִפְסָל הַקָּרְבָּן בְּשַׁחֲטוֹתוֹ בַּחוּץ, וְהַעֲלָה בַּחוּץ, פְּסוּל עַל הַעֲלָה, מפני שֶׁלֹּא הַעֲלָה אֵלָּא דְבָר פְּסוּל, ואין חייבים על העלאת קרבן מחוץ לעזרה אלא על קרבן המתקבל בפנים, כשכר להקטירו על גבי המזבח. הקשו חכמים על דברי רבי יוסי הגלילי ואָמְרוּ לוֹ, הֲרִי אַף הַשּׁוֹחֵט בְּפָנִים וְהַמַּעֲלֶה בַּחוּץ, בִּין שְׁחִיצָיו מִן הַעֲזֵרָה, פְּסוּל, שכל קרבן שחוט שיצא מן העזרה נפסל, ואף על פי כן חייב על העלאתו בחוץ, אם כן גם המעלה בחוץ קרבן שנפסל בשחיטתו בחוץ, יהיה חייב.

המשנה מביאה מחלוקת דומה בין רבי יוסי הגלילי וחכמים לענין אכילת קדשים בטומאה: הַטָּמֵא – אדם טמא שְׂאֵכֵל בשר קדשים, בשוגג, בִּין אם אכל קֶדֶשׁ טָמֵא, שהבשר נטמא קודם לכן, וּבִין אם אכל קֶדֶשׁ טָהוֹר, חַיִּיב חֲטָאֵת. רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אָמַר, דווקא טָמֵא שְׂאֵכֵל בשר קרבן טָהוֹר, חַיִּיב חֲטָאֵת, וְאִילוּ טָמֵא שְׂאֵכֵל בשר קרבן טָמֵא, פְּסוּל מִחֲטָאֵת, מפני שֶׁלֹּא אָכַל אֵלָּא דְבָר טָמֵא, ולא נאמר חיוב כרת על אכילת קדשים בטומאת הבשר, אלא על אכילת קדשים בטומאת גופו של האדם האוכל.

הקשו חכמים על דברי רבי יוסי הגלילי ואָמְרוּ לוֹ, הֲרִי אַף טָמֵא שְׂאֵכֵל אֶת בשר הקרבן טָהוֹר, בִּין שֶׁנִּנְעָ בֹּז כְּשֶׁהַחֹזֵק בו לאוכלו, טָמְאוּהוּ בְּנִיגְעָתוֹ, ואף על פי כן חייב, אם כן גם אם אחרים טימאו את הבשר קודם לאכילתו יהיה חייב. מוסיפה המשנה דין שבו לא נחלקו מדיני אכילת קדשים בטומאה: וְאִם טָהוֹר שְׂאֵכֵל בשר קרבן טָמֵא, פְּסוּל מִכֶּרֶת כְּשֶׁאָכַל בְּמִזִּיד, ומחטאת כשאכל בשוגג, מפני שְׂאִינוֹ חַיִּיב כֶּרֶת או חטאת אֵלָּא עַל אכילת קדשים בְּטוֹמְאָת הַגּוֹף של האדם האוכל, ולא על אכילת קדשים בטומאת הבשר.

גמרא

הגמרא מבארת את מקור החיוב והאזהרה של שוחט ומעלה בחוץ. שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – מפורש לנו בתורה מקור לאיסור על אדם שהעלה קרבן מחוץ לעזרה, שכן בְּתִיב בתורה עֹנֶשׁ כרת לאדם המעלה, וּבְתִיב אֲזַהֲרָה – מצות לא תעשה שלא להעלות, ומבארת הגמרא, עֹנֶשׁ, דְּבִתִּיב (ויקרא יז ט) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר אֲשֶׁר יִגְדֹר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יַעֲלֶה עֲלֶהּ אוֹ זֶבֶח, וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' וּנְכַרַת הָאִישׁ הַהוּא מִעַמּוֹ'. אֲזַהֲרָה, דְּבִתִּיב (דברים יג י) 'הַשֹּׁמֵר לִךְ פֶּן תַּעֲלֶה הֵם לְשׁוֹנוֹת שֶׁל אֲזַהֲרָה, וְכִי הָא – וכמו דָּאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה אחת מן הלשונות הללו, 'הַשֹּׁמֵר', 'פֶּן' וְאֵל, אֵינוֹ אֵלָּא מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה.

אֵלָּא לְגַבִּי אִיסוּר שְׁחִיטָה של קרבן מחוץ לעזרה, בְּשִׁלְמָא – מפורש לנו בתורה את העֹנֶשׁ כרת, דְּבִתִּיב (ויקרא יז ד) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֵז בַּמִּחֶנֶּה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט

זבחים. פרק שלושה עשר – השוחט והמעלה דף קו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" ר"ט רש"י

אף כאן בו: ורובן. דמפקי ליה לקרא לטומאת בגדים ולית להו ג'יש: חיבא שריף להו. לאיוו רוח של ירושלים: לצפונה של ירושלים. שכל מעשה חטאת בצפון: אבית חדשן. צריך שיקדים לשם דשן מזהב שיהא נקרא קודם לכן מקום שפר הדין מכלל דלת"ק לא צריך: רבי אליעזר בן יעקב היא. דאמר לא אשמועינן על שפר אלא שיהא מקומו מדרון שיהא דשנו משתפר: ודילמא במקומו משופר

הוא דפליגי. ומודה רבי אליעזר בן יעקב שיקדים שם דשן אלא דבעי נמי מקומו משופר: השורף. המתעסק בצרכי שריפתו כגון המסייע בשעת שריפה והאי תנא אית ליה כרבי שמעון דאין מטמאין בגדים עד שירצת בהו האור: דשויהי חרובא. דהוי ניתך הבשר ואפר מהא לא היה לתנא קמא מטמאין עד שיעשו אפר דאותם קרינא בהו אבל אפר לא מיקרי ולרבי אלעזר כרבי שמעון אין מטמאין בגדים:

הדרן עלך טבול יום

השוחט. קרשים בחוץ ותעלה בחוץ. בהעלם אחור: חייב על השחיטה וחייב על העלייה. שוקו שני גופי עבירה דתריייהו כתיבי אשר ישחט ואשר יעלה ויקרא יז: שלא העלה אלא דבר פסול. ואנן מתקבל בפנים בעינן דכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו (שם): כיון שהוציאנו פסלו. ואפי' חייב דה' לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ: הטמא שאכל בו. משום דפליגי ר' יוסי הגלילי ורובן בתריייהו דמנו הך פלוגתא להדרי תנינהו גבי הדדי: כיון שנגע בו טמאוו. ואפי' וכו' הדר אכיל ליה מחיבי ומה לי נטמא בשר על ידו מה לי נטמא ע"י אחרים: שאינו חייב אלא על טומאת הגוף. כדכתיב וטומאתו עליו ונכרתה ודרשין ב' בית שמאי (לעיל דף מג.) בטומאת הגוף הכתוב מדבר מי שטומאת פורחת ממנו: גמ' שחיטה ותעלה א ב' פרישית טומכות זו לזו באחרי מות: אלא אזהרה מנל. דקא מחיבינן ליה עליה חטאת שאין חטאת באה אלא על לאו וכתר כדתנן הפסח והמילה מצות עשה ואין חייבין עליהן חטאת במסכת כריתות (דף ב.) למרקולים. אע"פ שעבודתו דרך ביון לסקלו באנשים וזה עובד דרך כבוד ולא קרינא ביה איכה יעבדו ואעשה כן ואפי' מניין שהוא חייב: קרי ביה ולא יובחו וקרי ביה ולא עוד. דאי לכדרכי אלעזר לכתוב ולא עוד את ובחיהם לשעירים והאי דכתיב ולא יובחו לאזהרת שחוט חוץ אתא דסמך להדיא פרשתא: ע"כ. עד המקרא הזה דלא יובחו כל הענין העליון שנגעש בשר על שחיטת חוץ ועל העלאת חוץ: מרבי בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות. משוהקם המשכן דאלו הך הדוקדשו מעיקרא אי לא מרבי להו קרא בהדיא מסתמא לא שמעינן לה: שהרי

אף כאן, למזרחיה של ירושלים. אלא לרובן, שריף להו. כדתניא, היתן נשרפין, לצפון ירושלים, חוץ לשלש מחנות. רבי יוסי הגלילי אומר, אבית הדין נשרפין. אמר רבא, מאן תנא דפליגי עליה דרבי יוסי הגלילי, רבי אליעזר בן יעקב היא. דתניא, על שפך הדשן ישרף, שיהא שם דשן, (שיקדים לשם דשן). רבי אליעזר בן יעקב אומר, שיהא מקומו משופר. אמר ליה אביי, דילמא במקומו משופר, פליגי. תנו רבנן, והשורף, השורף מטמא בגדים, ולא המצית את האור מטמא בגדים, ולא המסדר את הפשרכה מטמא בגדים. ואיזהו השורף, המסייע בשעת שריפה. יכול, אף משנעשו אפר, מטמאין בגדים, תלמוד לומר 'אותם'. אותם, מטמאין בגדים. ומשנעשו אפר, אין מטמאין בגדים. רבי שמעון אומר, 'אותם' מטמאין בגדים, ניתך הבשר, אין מטמאין בגדים. מאי בינייהו. אמר רבא, איכא בינייהו, דשויהי חרובא:

הדרן עלך טבול יום

השוחט והמעלה בחוץ, חייב על השחיטה וחייב על העלאתה. רבי יוסי הגלילי אומר, שחט בפנים והעלה בחוץ, חייב. שחט בחוץ והעלה בחוץ, פטור, שלא העלה אלא דבר פסול. אמרו לו, אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ, כיון שהוציאנו, פסול. הטמא שאכל, בין קדש טמא, בין קדש טהור, חייב. רבי יוסי הגלילי אומר, טמא שאכל טהור, חייב. וטמא שאכל טמא, פטור, שלא אכל אלא דבר טמא. אמרו לו, אף טמא שאכל את הטהור, כיון שנגע בו, טמאוו. וטהור שאכל טמא, פטור, שאינו חייב אלא על טומאת הגוף: גמרא בשלמא העלה, פתח עונש, וכתוב אזהרה. עונש, דכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו. אזהרה, דכתיב והשומר לך פן תעלה עולותיך. וכי הא דאמר רבי אבין אמר רבי אלעזר, כל מקום שנאמר 'השומר', 'פן' ו'אל', אינו אלא לא תעשה. אלא שחיטה, בשלמא עונש, דכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו. אלא אזהרה, מנל. אמר קרא ואל יובחו

השוחט והמעלה: כיון שנגע בו טמאוו. אע"ג דמשכחת לה כשתחב לו חבירו בבית הבליעה סתמא דמילתא מיירי קרא אפילו בנותן לתוך פי: אזהרה מנל. פי בקונטרס דקא מחיבי ליה עלה (וחטאת) שאין חטאת באה אלא על לאו וכתר כדתנן הפסח והמילה מצות עשה ואין חייבין עליהן חטאת במסכת כריתות (דף ב.) וקשה לפי דריש אלו הן הלוקין (מכות דף יג.) משמע דקרבן לא בעי אזהרה דפריך הוה דילמא אזהרה לקרבן הוא דהא פסח ומילה דלית בהו אזהרה לא מייתי קרבן ומשני הוה חיינו טעמא משום דאיתקש כל התורה כולה לעבודה וזה מה עבודה וזה שב ואל תעשה לאפוקי הני דקום עשה ניהו ונראה לפרש דהאי דבעי הבא אזהרה מנל לא חיינו משום דחשיב ליה בפרק אלו הן הלוקין (שם) השוחט והמעלה בחוץ ולא אמתני קאי והאי דקתני בכריתות (דף ב.) הפסח והמילה מצות עשה חיינו כלומר דקום עשה ניהו ולהכי לית בהו חטאת ומיהו לקמן בשמעתין משמע דלאפוקי לאו קאתיא דפריך רבא הא דתנן פסח ומילה מצות עשה חיינו ב' מותרי ומה מותר מותר שלא ענש אזהרה כו' וכן פ' המוצא תפילין (עירובין דף צו.) יצא פסח (ומילה) שוקו מצות עשה (ופריך) הא כתיב ושמרת את החוקה וא"ר אילעאי כל מקום שנאמר השמר פן ואל הוי לא תעשה אלמא הוי פירושא יצא פסח (ומילה) שיש בעשה חיינו שאין בהו לאו ואזהרה ואין לומר דסוגיא דידן ברבינא דמשני שינויא אחרינא בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יג.) ומצי למימר אליבא דקרבן קבעי אזהרה דממי קשאי דאמר אדרבא דהיינו רבא בשמעתין וזהאי מסקנא דמכות דקרבן לא בעי אזהרה אליבא דרבא ולפירוש הקונטרס נמי קשה קצת דאמאי תלי טעמא דפסח ומילה משום דלית בהו לאו תיפוק ליה משום דלית בהו מעשה דאפילו לר"ע דאמר לא בעי מעשה הא אמר ר"ע לקיש בריש כריתות (דף ג.) נהי דלא בעי ר"ע מעשה רבה מעשה זוטא בעי מיזו איכא לאוקמא שמעתין כרבי יוחנן דאמר ר"ע לא בעי מעשה כלל ונראה לפרש דלישנא דמתני' קא דייק דקתני פסח ומילה מצות עשה חיינו שהם בקום עשה ומשמע נמי הלשון דלית בהו אזהרה כלל: מניין לזובח בדמה למרקלים שהוא חייב. פי בקונטרס אע"פ שעבודתו דרך ביון לסקלו באנשים וזה עובד דרך כבוד ולא קרינא ביה איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן אפי' מניין שחייב ונראה דכל הנוה דלא אורחיהו בויכחא אע"ג דמכובדים ניהו לא נפקא מאיכה יעבדו כדמזכר בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סג.) דאמר אביי שלש השתחוואות בעבודה וזה (ולמה) אחת לכדרכה ואחת לשלא כדרכה ואחת לחלק ופרך כדרכה מאיכה

האי, מיבעי ליה לכדרכי אלעזר דאמר, מנין לזובח בדמה למרקולים, שהוא חייב, דכתיב ואל יובחו עוד את זבחיהם. אם אינו ענין לכדרכה, דכתיב איכה יעבדו. תנהו ענין לשלא כדרכה. אמר רבא, קרי ביה ואל יובחו, וקרי ביה ואל עוד. אפתי מיבעי ליה לכדתניא, עד כאן הוא מדרב בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות, והקריבן בשעת הפסח, שהרי

גם המצוות שהן עבור שבעים לשון, אומות העולם, מקורם מקול גדול של מתן תורה, שלכן גם קיום המצוות שלהם צריך להיות אצלם מצד הציווי שבמתן תורה.

לקוטי שיחות פרשת ואתחנן חלק ד

רכ זבחים. פרק שלושה עשר – השוחט והמעלה דף קו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

מאיבה יעבדו נפקא אלא אחת לשלל כדרכה ואפילו לשלל כדרכה כלל שעובדין אותה בבזיון כגון פעור ומרקוליס ואחת כדרכה ושלל כדרכה פי' כדרכה בעבודת כבוד אלא שאין דרכה בהשתחואה ואם תאמר מנלן הכא זובח בהמה למרקוליס אימא כי אתא קרא למכובדים שאין דרכן בוביחה אבל למבחין כגון פעור ומרקוליס לא וי"ל דגלי ליה בהשתחואה דמכובדים ומבחין שוין הוא הדין

בוביחה ור"ת מפרש דתרי קראי בוביחה כתיבי
האי קרא דהכא ולא יזכרו ועוד כתיב זובח
לאלהים יחרם דרשנין ב' ארבע מיתות
(סנהדרין דף סא.) דיצתה וזיחה ללמד על הכלל
לחייב בכל עבודת פנים אפילו בשלל כדרכה
וקשה לפי' דמהאי קרא לא שמענין אלא אזהרה
אל עונש במבחין מנא לן ועוד תרוייזו למכובדין
צריכי חד לעונש וחד לאזהרה ועוד דלא היל
לאתויי איכה יעבדו אלא הוה ליה למימר אם
אינו ענין לכדרכה של מכובדין דכתיב זובח
לאלהים יחרם תנהו ענין לשלל כדרכה כלומר
מבחין אלא כמו שפירשו ראה דרבי אלעזר אבל
שלא כדרכה אתא לאשמועי' דחייב אלא דנקט
מרקוליס לרבותא ומהשתחואה נפקא לן דאין
חילוק בין מכובדין למבחין כדפרי' תרע דהא אמר
בפרק ד' מיתות (שם דף סד:) ג' כריתות בעבדיה
זרה למה אחת לכדרכה ואחת לשלל כדרכה
ואחת למולך ולא מביעאי לן קרא אחרינא חד
למכובדין וחד למבחין וק"ק הא דפרי' ב' ד'
מיתות אימא יצתה השתחואה ללמד על הכלל
כלו ודקאמרת זובח למה לי לעופיה דמחשבין
מעבודה לעבודה ומתמה עליה הש"ס אלא הא
דקאמר רבי אלעזר מניין לזובח בהמה למרקוליס
כ' מהשתחואה נפקא מאי קושיא דילמא
איצטריך לאזהרה במחשבו מעבודה לעבודה דהא
לעולם הוא כך דלא יזכור אזהרה לעונש חובב
לאלהים יחרם וי"ל דאם איתא דהשתחואה ללמד
על הכלל אי"כ לא תעברם דאוקמינן (סנהדרין דף
ס:) למנפח ומנשק הוה מיותר לן לאזהרה אוביחה
דמהשתחואה הוה ילפינן אפילו חיוב מיתה
במנפח ומנשק;

אזהרה מניין ת"ל השמר לך פן תעלה
עלותיך. הא דמייתי אוביחה
אזהרה דהעלאת אמסאקא סמיך דילפי דהאי
הבאה את שם שם דלא אבקיב דבסמך קשה דק"ו
הו"ל לאתויי: **מקום** שעשע אינו דין שהזהיר.
ולא שייך למימר פסח ומילה יזכירו דאיכא
למיפרך שכן קום עשה:
מה לשרצים טהורים שכן אסורין במשוה. פי'
בקונטרס דתניא במסכת מעילה בפר קדשי
מזבח (דף טז:) ולא תשקצו את נפשותיכם בהמה
ובעוף וגו' פתח הכתוב באכילה וסיים בטומאה

לומר כשיעור טומאתן של שרצים טמאים שיעור אכילתן של כל השרצים דהא כולוהו כייל
לזו בהאי קרא ובכל אשר תרמושו וגו' ושיעור טומאתן נפקא לן בהכל חיובין (חגיגה דף יא:)
שכן חומט תחילת ברייתו כבעדשה עד כאן לשון הקונטרס ואגב חורפיה לא עיין בה ובדוריא
מסיק תהם דוקא בשרצים טמאים ולא בטהורים דאמרין במבובדלין דיבר הכתוב דכתיב
בסיפיה דקרא אשר הברלתי לכם לטמא וצ"ל דכל שהוא דהכא בבריה קמיידי דבכל שהוא
מחייב משום בריה כדאמרין ב'ק' דחגיגה (דף י.) וב' כהן גדול ונוזר (נזיר דף נב.) ובמכות
(דף ז.) וב' גיד הגשה (חולין דף צו.): **מבוללו** שכן לא הותר מכללן. תימה גילף בכולוהו ברת בקי' מחלב שחותר מכללה: **תיתי** בקי' ממויתי. הא דנקט מויתי טפי מגול וגניבה וכמה
לאוין שבתורה משום דמויתי לא עביד מעשה דמיא דפסח ומילה ומש"ה לא נקט נמי דקר' דלעיל דאיכא למיפרך שכן ין בהן מעשה:

שְׁהִי עֹנֵשׁן אִמּוֹר וְיֹאֵל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. אֹהֶלֶה,
דְּכִתִּיב 'הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עוֹלוֹתֶיךָ'. מִכָּאֵן וְיֹאֵלֶךְ,
בְּזִכְרֵיהֶם שֶׁהִקְדִּישׁוּן בְּשַׁעַת הַיָּתֵר הַבָּמֹת, וְהִקְרִיבֵן
בְּשַׁעַת אִסּוּר הַבָּמֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם וּזְבָחֵיהֶם, וְזָבָח בְּשַׁעַת
לֶךְ כָּבֵד. 'עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה', לֹאמַר לָךְ, הַזֹּבֵחַ בְּשַׁעַת
אִסּוּר הַבָּמֹת, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִילוּ הִקְרִיב עַל פְּנֵי
הַשְּׂדֵה. 'וְהִבְיָאוּם לָהּ', זוּ מִצּוֹת עֲשֵׂה. לֹא תַעֲשֶׂה, מִיָּנִין.
תִּלְמוּד לֹאמַר 'וְיֹאֵל יִזְבְּחוּ עוֹד', יִכּוֹל, וְהָא עֲנִישׁ פֶּתַח,
תִּלְמוּד לֹאמַר 'חֻקֵּת עוֹלָם תְּהִיָּה וְאֵת לָהֶם לְדוֹרוֹתֵהֶם',
'וְאֵת לָהֶם', וְלֹא אַחֲרֵת לָהֶם. אֵלָּא אִמַּר (רַבִּי אֲבִינָן), קָל
וְחֹמֶר, וְמָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא עֲנִשׁ, הִזְהִיר. מָקוֹם שֶׁעֲנִשׁ,
אֵינּוּ דִּין שֶׁהִזְהִיר. אִמַּר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, אִם כֵּן, לֹא
יֵאָמַר לֹא בַּחֲלָב, וְתִיתִי קָל וְחֹמֶר מִבְּבִילָה. מָה גְּבִילָה
שֶׁלֹּא עֲנִשׁ, הִזְהִיר. חֲלָב שֶׁעֲנִשׁ, אֵינּוּ דִּין שֶׁהִזְהִיר. אֵתָּא
לְקַמְיָה דְּרַבָּא, אִמַּר לִיה, מִבְּבִילָה נִמֵּי לֹא אֲתִיָּא. דִּאיֵכָּא
לְמִיפְרָד, מָה לְגִבְלָה, שֶׁפֶן מְטַמֵּא מִשְׂרָצִים טְמָאִין. מָה
לְשִׂרְצִים טְמָאִין, שֶׁמְטַמְּאִין בְּמִשְׁוָהוּ. מִשְׂרָצִים טְהוֹרִים.
מָה לְשִׂרְצִים טְהוֹרִים, שֶׁאִיסוּרֵן בְּמִשְׁוָהוּ. מַעֲרָלָה וּכְלָאִי
הַכֶּרֶם. מָה לְעֶרְלָה וּכְלָאִי הַכֶּרֶם, שֶׁפֶן אִסּוּרִין בְּהִנָּהוּ.
מִשְׁבִּיעִית. מָה לְשִׁבְעִית, שֶׁפֶן תּוֹפֶסֶת דְּמִיָּה. מִתְרוּמָה,
שֶׁפֶן לֹא הוֹתֵר מִכָּלֶּה. מִכָּלֶּהוּ נִמֵּי, שֶׁפֶן לֹא הוֹתֵרוּ
מִכָּלֶּלָן. אִמַּר רַבָּא, אִי קִשְׁיָא לִי, הָא קִשְׁיָא לִי. הָא דַּתְנָן,
פֶּסַח וּמִילָה מִצּוֹת עֲשֵׂה, תִּיתִי בְּקָל וְחֹמֶר מִמּוֹתִיר. מָה
מוֹתִיר, שֶׁלֹּא עֲנִשׁ, הִזְהִיר. פֶּסַח וּמִילָה, שֶׁעֲנִשׁ, אֵינּוּ דִּין
שֶׁהִזְהִיר. אִמַּר רַב אֲשִׁי, אִמְרִיתָה לְשִׁמְעֵתָא קַמְיָה דְּרַב
בְּהִנָּא, וְאִמַּר לִי, מִמּוֹתִיר לֹא אֲתִיָּא, דִּאיֵכָּא לְמִיפְרָד,
מָה לְמוֹתִיר, שֶׁפֶן אֵין לוֹ תַּקְנָה. תִּתְּנָה. תִּתְּנָה. יֵשׁ
לוֹ תַּקְנָה. וְכִי מִזְהִירִין מִן הִדִּין. אֵפִילוּ לִמְאֵן דִּיאִמַּר
עֹנֵשׁנִין מִן הִדִּין, אֵין מִזְהִירִין מִן הִדִּין. אֵלָּא פְּדִרְבִּי יוֹחֲנָן,
דִּיאִמַּר אֲתִיָּא 'הַבָּאָה' 'הַבָּאָה'. מָה לְהֶלֶן, לֹא עֲנִשׁ אֵלָּא
אִם כֵּן הִזְהִיר. אֵף כָּאֵן, לֹא עֲנִשׁ אֵלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר.

רבא

שהרי עונשן אמור. כלומר דמסתמא בהו משתעי קרא לאסור דהרי עונשן אמור כאן;
מכאן ואילך כו'. שנאמר למען אשר יביאו וגו' דמדכתיב אשר הם זובחים משמע שהיו
עומדים לישחט בבמה ומכאן ואילך והביאום לה: כזובח בשדה. שלא לשם שמים;
(מצות) לא תעשה. בהנך דהוקדשו בשעת היתר מניין: ת"ל ולא יזכרו עוד. משמע
מעכשיו אסורין ועד עכשיו מותרין: זאת להם.

עונש עשה ולא תעשה: ולא אחרת להם. כרת:
מקום שלא ענש. כגון בקדשים שהקדישן
בשעת היתר: הוזהיר. כדאמרן כאן: שענש.
כשהוקדשו בשעת איסור: אינו דין שהזהיר.
ולקמן פריך וכי מזהירין מן הדין: פשרצים. ואת'
יתני אזהרה בחלב בקי' משרצים טמאין כגון
שמונה שרצים: במשוהו. טומאתן כבעדשה אבל
חלב בכזית: משרצים טהורים. שאין מטמאין
כגון צפרדע ונמלה: שכן אסורין במשוהו.
לאכילה כבעדשה כדתניא במעילה בגמרא
בפרק קדשי מזבח (דף טז:) ולא תשקצו את
נפשותיכם בהמה ובעוף וגו' פתח הכתוב
באכילה וסיים בטומאה לומר לך כשיעור
טומאתן של שרצים טמאים שיעור אכילתן של
כל השרצים דהא כולוהו כייל לזו בהאי קרא
ובכל אשר תרמושו האדמה וגו' ושיעור טומאתן
נפקא לן בהכל חיובין (חגיגה דף יא:) שכן
חומט תחילת ברייתו כבעדשה: שכן תופסת את
דמיה. באיסורא כדתניא במסכת סוכה (דף מ)
קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו אף
שביעית תופסת את דמיה: מכללו. חלב הותר
מכללו בזה ובכולוהו נמי איכא למיפרך הא
פירכא ומש"ה איצטריך אזהרה בחלב: אי
קשיא. בהאי דאיתנא אזהרה לשחוטין חוץ
בהאי קי' הא קשיא לי הא דתנן בפרק קמא
דכריתות (דף ב.) דקשיב לזי' כריתות להחיות
עליהם חטאת וקתני והפסח והמילה כרת
שלחם על מצות עשה היא באה ואין חיובין
חטאת על שגגתה דחטאת אינה באה אלא על
לאו וכרת דכתיב אשר לא תעשינה (ויקרא ד)
יתני. בו אזהרה מקי' ממויתי ממנו עד בוקר:
שיש לו תקנה. בתשלומי פסח שני: וכי מזהירין
מן הדין. לעיל קאי דמיתני אזהרה לשחוטין חוץ
מקי': אפילו למ"ד. במסכת מכות עונשין מדין
קי' מודה דאין מזהירין מן הדין דתניא ב'ק'
דמכות (דף ה:) איש כי יקח את אחותו וגו' אין
לי אלא בת אביו שלא בת אמו בת אמו שלא
בת אביו בת אביו ובת אמו מנין ולמוד לומר
ערות אחותו גילה והלא קל וחומר הוא למדתה
שאינ עונשין מן הדין וכן לענין אזהרת ערות
אחותך בת אביך וגו' אין לי כו' עד שאין
מזהירין מן הדין ופליגי תנאי ב' בתרא ואיכא

דדריש להאי אחותו גילה דגבי עונש לדרשא ועונש דבת אביו ובת אמו קסבר עונשין
מן הדין ואילו אחותך היא דגבי אזהרה דילפינן מיניה אין מזהירין מן הדין דלא אפנייה
לדרשא אחרית: אתיא הבאה הבאה. שחטטה מהעלאת כתיב בשחטטה (ויקרא ז) לא
הביאו וכתיב בהעלאת (שם) לא יביאנו וגו' וזוהי שזה הואיל ומופנה היא לכך הרי היא
כמי שמפרש בה ואין זה מן הדין בקי' שאדם דן מעצמו:

ה"ג

ד'ג
ד'ג

שלימות מצוות "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" היא, שנוסף לרגש והכוונה שבלב, תחדור האהבה ותפעל
שינוי והזזה גם בבשר הלב הגשמי.
משיחות פרשת ואתחנן ה'תש"נ

לפרוך, מה לשרצים חתומים שיש בהם חומרא בכך שאיפוקן –
איסור אכילתם במשחה – בכעדה, מה שאין כן חלב שאיסורו
בבית.
מוסיפה הגמרא לשאול: נלמד אזהרת חלב מאיסור אכילת ערלה,
בפירות שחננו בתוך שלש שנים לנטיעת העץ, וכלאי הכרם –
פירות שגדלו מזריעה של כלאים בכרם של גפנים, וכך נלמד, מה
ערלה וכלאי הכרם הקלים שלא ענש כרת על אכילתם, אף על פי
כן הוזיהר, שנאמר בערלה (ויקרא טו כג) 'ערלים לא יאכלו', ובכלאים
נאמר (דברים כב ט) 'פן תקדש', חלב החמור שענש כרת על אכילתו,
ודאי שהוזיהר. משיבה הגמרא: יש לפרוך, מה לערלה וכלאי הכרם
שחמורים הם שכן אסורין גם בהנאה, מה שאין כן חלב שאינו אסור
בהנאה.
שואלת הגמרא עוד: נלמד אזהרת חלב מאיסור אכילת פירות
שביעית שלא בדין, וכך נלמד, מה פירות שביעית שלא ענש כרת
על אכילתם, אף על פי כן הוזיהר, חלב החמור שענש כרת על
אכילתו, ודאי שהוזיהר. משיבה הגמרא: יש לפרוך, מה לשביעית
שחמורה היא שכן תופסת דמיה – שהמעות שניתנו תמורת פירות
שביעית נעשים קדושים ואסורים כמותם, מה שאין כן בחלב שאין
המעות שניתנו תמורתו אסורים.
שואלת הגמרא: נלמד אזהרת חלב מאיסור אכילת תרומה לזרים,
וכך נלמד, מה תרומה הקלה שלא ענש כרת את חור שאכלה, אף
על פי כן הוזיהר, שנאמר (ויקרא כב י) 'וכל זר לא יאכל קדש', חלב
החמור שענש כרת על אכילתו, ודאי שהוזיהר. משיבה הגמרא: יש
לפרוך, שתרומה יש בה חומרא, שכן לא הותר מקללה – שלא
מצינו היתר בכלל האיסור, שאין באיסור אכילת תרומה מקום
שהותר לזרים, מה שאין כן חלב הותר מכללו, שאף על פי שנאסר
כל חלב, הותר חלב חיה.
דוחה הגמרא בדחייה נוספת את כל הקל וחומר האמורים: לאחר
שנתבאר שיש קולא באיסור חלב במה שהותר מכללו, מעתה יש
להשיב מכללו נמי – אף על כל הקל וחומר האמורים את אותה
תשובה, שאין ללמוד מהם אזהרה על חלב, מאחר שיש בהם
חומרא שכן לא הותרו מקללה, מה שאין כן איסור חלב שהותר
מכללו.
מקשה הגמרא: אמר רבא, אי קשיא לי – אם יש לי להקשות על רבי
אבין שלמד אזהרה לשוחט מחוץ לעזרה קרבן שהוקדש בשעת
איסור הבמות מקל וחומר, הא קשיא לי – כך יש לי להקשות, הא
דתנן – מה ששנינו במשנה (ברכות ב.) קרבן פסח ומצות מילה מצות
עשה, ואף ששמו עם כל החייבים כרת, אין המבטלם בשוגג חייב
קרבן חטאת ככל המנויים במשנה שם, כיון שאין חטאת באה אלא
על מצות לא תעשה. וקשה, מדוע פטור מחטאת, תיתי – נלמד
אזהרה לפסח ומילה בקל וחומר ממוותי בר קרבן אחר זמן
אכילתו, וכך נלמד, מה מותר, שלא ענש כרת, אף על פי כן הותר.
שנאמר (ויקרא טו ט) 'לא יצית ממנו עד בקר', קרבן פסח ומילה, שענש
כרת את המבטלם, אינו דין שהותר.
מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, אמריתא לשמעיה קמיה דרב בהנא
– אמרתי את שאלת רבא לפני רבי כהנא, ואמר לי רב כהנא,
מוותי לא אתניא – אי אפשר ללמוד, דאיכא למיפרך, מה למוותי
שיש בו חומרא שכן אין לו תקנה, תאמר בפסח שיש לו תקנה, שאם
לא הקריב בפסח ראשון מקריב בפסח שני.
חוזרת הגמרא לעצם דברי רבי אבין שלמד אזהרת שוחט בחוץ
קרבנות שהוקדשו בשעת איסור הבמות מקל וחומר. מקשה
הגמרא: וכן מותרין מן הדין – וכי אפשר ללמוד אזהרה מקל
וחומר, ודרי אפילו למאי דאמר דאמר שיענשין לעובר על לא
מן הדין, בכל זאת אין מותרין מן הדין.
חוזרת בה הגמרא מדברי רבי אבין ומבאר מקור אחר לאזהרת
שוחט בחוץ: אלא המקור לאזהרת שוחט בחוץ קדשים שהוקדשו
בשעת איסור הבמות, הוא קדברי רבי יוחנן, דאמר להלן (קו.) אתניא
– נלמד בגזירה שוה 'הקאה' 'הקאה', נאמר במעלה בחוץ (שם טו)
לא יביאנו, ובשוחט בחוץ נאמר (ויקרא יד ד) 'לא הביאו', מה להלן
מעלה לא ענש כרת אלא אם כן הותר, אף כן אסור בשוחט לא ענש
אלא אם כן הותר.

שחרי עונשין אמור בענין שחוט חוץ (ויקרא יד ד) 'אל פתח אהל מועד
לא הביאו וגו' ונבחרת האיש ההוא' וגו', וכיון שמן הסתם מדבר
הפסוק בקדשים שהוקדשו בשעת איסור הבמות, אם כן דווקא על
כך מצינו עונש, וכמו כן נאמרה אזהרה לשוחט מחוץ לעזרה
קדשים שהוקדשו בשעת איסור הבמות, דקתיב בפסוק (דברים יב יג)
'השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה', מכאן – מן
הפסוק 'ולא יזבחו' ואילך, המקרא מדבר בנבוכים ששקדו בשעת
היתר הקבמות קודם שהוקם המשכן, והקריבין לעזרה בשעת
איסור הקבמות לאחר שהוקם המשכן, שנאמר (ויקרא יד ה) 'למען אשר
יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זוכים על פני השדה
והביאום לה' אל פתח אהל מועד' וגו', וממה שנאמר 'אשר הם
זוכים', משמע זבחים שהתיר להם כבר להקריב בבמות, כלומר
שהוקדשו קודם איסור הבמות, עליהם נאמר 'והביאום לה' אל
פתח אהל מועד', להקריב בעזרה לאחר שהוקם המשכן, לומר להם,
מבאר הברייתא את המשך הפסוק: 'על פני השדה', לומר להם,
הזבחה מחוץ לעזרה בשעת איסור הקבמות, מכלה עליו הקטוב
באלו הקריב על פני השדה, כלומר שלא לשם שמים, לעבודה
זרה, ומסיים הפסוק, 'והביאום לה' אל פתח אהל מועד', זו מצות
עשה להקריב בעזרה. מבררת הברייתא: אכן נאמר בפסוק זה
מצות עשה, אולם מצות לא תעשה שלא להקריב מחוץ לעזרה
אותם שחטו בזמן היתר הבמות, מניין. משיבה הברייתא:
תלמוד לומר (שם יו ט) 'ולא יזבחו עוד' משמע שמעבשיו אסורים
לשוחט בחוץ אותם שהיו מותרים. וכל הייתי לומר שיהא עונש
כרת, ובמפורש עונש כרת למקריב בחוץ קרבנות שהוקדשו בזמן
איסור הבמות, תלמוד לומר (שם) 'חוקת עולם תהיה זאת להם
לדוהיהם', ומפרשת הברייתא, 'זאת להם', כלומר מה שנאמר
בפסוק, זה יהיה להם, והיינו עונש על מצות עשה ולא תעשה,
ולא אזהרת להם, שלא יהיה עונש אחר, והיינו כרת. מכל מקום
קשה, כיון שהברייתא למדה מהפסוק 'ולא יזבחו' לאיסור הקרבה
בחוץ קרבנות שהוקדשו בשעת היתר הבמות, אם כן אין פסוק
ללמוד אזהרה על קרבנות שהוקדשו בשעת איסור הבמות.
מתרצת הגמרא: אלא אמר (רבי אבין), המקור לאזהרה על קרבנות
שהוקדשו בשעת איסור הבמות הוא מקל וחומר, ומה במקום הקל,
בקדשים שהקדישן בשעת היתר הבמות, שלא ענש כרת את
השוחטם בחוץ, ובכל זאת הותר בפסוק 'ולא יזבחו', מקום החמור,
בקדשים שהקדישן בשעת איסור הבמות, שענש כרת את השוחטם
בחוץ, אינו דין – ודאי הוא שהותר.
מקשה הגמרא: אמר רבי אבהו, רבינא לרב אשי, אם כן שאפשר ללמוד
אזהרה מקל וחומר, לא יאמר בתורה לא לאזהרה מאיסור אכילת
חלב, ותיתי – ונלמד את האזהרה בקל וחומר מאיסור אכילת
גבילה, וכך נלמד, מה גבילה שהיא קלה שלא ענש כרת את האוכל,
ואף על פי כן הותר, שנאמר (דברים יד כא) 'לא תאכלו כל גבלה',
חלב החמור שענש כרת את האוכל, אינו דין שהותר.
מתרצת הגמרא: אהא רבינא לקמיה דרבא – לפני רבא, אמר רבי
רבא לרבינא, איסור אכילת חלב מאיסור אכילת גבילה, נמי לא
אתניא – אי אפשר ללמוד, כיון דאיכא למיפרך – שיש להשיב על
הקל וחומר, מה לגבילה שיש בה חומרא שכן מוטא את הנוגע בה
ואת הנושאה, מה שאין כן חלב שאינו מטמא כלל.
הגמרא ממשיכה להקשות בכמה אופנים שיש ללמוד אזהרה
לאיסור חלב בקל וחומר מאיסורים אחרים. שואלת הגמרא: נלמד
אזהרת איסור אכילת חלב קל וחומר מאיסור אכילת שרצים
ממאי, וכך נלמד, מה שרצים הקלים שלא ענש כרת על אכילתם,
אף על פי כן הותר, שנאמר (ויקרא יא מב) 'לא תאכלום כי שקץ הם',
חלב החמור שענש כרת על אכילתו ודאי שהותר. משיבה
הגמרא: יש לפרוך מה לשרצים ממאי שיש בהם חומרא בכך
שממאי את הנוגע בהם במשחה, ששיעור גודל השרץ שמטמא
הוא בכעדה, מה שאין כן חלב שאיסור אכילתו בבית.
עוד שואלת הגמרא: נלמד אזהרת איסור אכילת חלב מאיסור
אכילת שרצים חתומים, שאינם מטמאים בנגיעה ואסור לאוכלם,
וכך נלמד, מה שרצים הקלים שלא ענש כרת על אכילתם, אף על
פי כן הותר, שנאמר (ויקרא יא מב) 'לא תאכלום כי שקץ הם', חלב
החמור שענש כרת על אכילתו, ודאי שהותר. משיבה הגמרא: יש

25 כדרך עבודתה שהיא בוריקת אבנים דרך בזיון. וכיון שהפסוק
26 נצרך לחייב שוחט בהמה למרקוליס, אם כן אי אפשר ללמוד
27 מפסוק זה אזהרה שלא לשחוט קרבן בחוץ.
28 מתרצת הגמרא: **אמר רבה**, שתי אזהרות אפשר ללמוד מפסוק זה,
29 שכן **קרי ביה** – קרא בפסוק גם שתיבת 'ולא' נאמרה על הזביחה
30 שישנה אזהרה של **'ולא יזבחו'**, וממנו יש ללמוד אזהרה שלא
31 לשחוט קרבן בחוץ, ו**קרי ביה** – ויש לקרוא בפסוק גם כאילו תיבת
32 'ולא' נאמרה על תיבת 'עוד' וישנה אזהרה של **'ולא עוד'**, שבא
33 לאסור דבר נוסף, וללמוד ממנו את דינו של רבי אלעזר שלא
34 לזבוח לעבודה זרה אף שאין דרכה בכך.
35 מקשה הגמרא: כיצד למדים מן הפסוק **'ולא יזבחו עוד'** אזהרה
36 לשוחט קרבן בחוץ, והלא **אפתי מיבעי ליה** – עדיין צריך את
37 הפסוק **לכדתניא** – ללמוד ממנו את הדין השנוי בברייתא (תורה
38 כהנים אחרי פ"ט), נאמר באיסור הקרבת שחוטי חוץ (ויקרא יז-ה) **'ולא**
39 **פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'** לפני משכן ה' דם
40 יחשב לאיש ההוא דם שפך ונקבת האיש ההוא מקרב עמו, למען
41 אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם אשר הם זובחים על פני השדה
42 והביאום לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים לה'
43 אותם. מבאת הברייתא: **עד כאן** – מתחילת פרשת שחוטי חוץ
44 עד הפסוק **'ולא יזבחו'**, מן הסתם הוא – המקרא **בדבר דווקא**
45 **בדברים שהקדישין בשעת איסור הקמות** לאחר שכבר הוקם
46 המשכן, והקריבן **בשעת איסור הקמות**, שכן יש ללמוד את המקרא
47 בפשוטו באופן שבשעת ההקדש עמד הקרבן להקרב בעזרה,

1 מחוץ למחנה, **ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה'**
2 לפני משכן ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונקבת האיש ההוא
3 מקרב עמו. **אלא אזהרה** שלא לשחוט קרבן בחוץ לעזרה, מנלן –
4 מנין לנו, ואם אין אזהרת 'לא תעשה' על כך, אין גם חיוב חטאת,
5 משום שאין חטאת באה אלא על מצות לא תעשה שהיוב העובר
6 עליה במזיד כרת, ואילו במשנה מפורש שחייב חטאת.
7 משיבה הגמרא: **אמר קרא** (ויקרא יז ז) **'ולא יזבחו עוד את זבחייהם**
8 **לשעירים'**, וכיון שפסוק זה נאמר סמוך לאיסור שחיטה בחוץ,
9 משמע שבא להזהיר שלא לשחוט קרבן בחוץ לעזרה.
10 מקשה הגמרא: איך אפשר לומר שמפסוק זה לומדים אזהרה שלא
11 לשחוט קרבן בחוץ, והרי **האי** – פסוק זה **מיבעי ליה לכדתניא אלעזר**
12 – נצרך הוא כדי ללמדנו את דינו של רבי אלעזר, **דאמר רבי**
13 **אלעזר, מנין לזבוח בהמה לעבודה זרה ששמה מרקוליס, שהוא**
14 **חייב מיתה**, שכיון שעבודתה הרגילה היא דרך בזיון לסוקלה
15 באבנים, ומשמע בפסוק (דברים יב ז) **'איכה יעבדו הגוים האלה את**
16 **אלהיהם ואעשה בן גם אני'**, שאינו חייב אלא אם עובדה בדרך
17 שעובדים לה עובדיה, וזה אינו עובדה כדרכה אלא עובדה בדרך
18 כבוד, ומנין שאף על פי כן חייב, **דכתיב בפסוק** (ויקרא יז ז) **'ולא יזבחו**
19 **עוד את זבחייהם, ואם אינו ענין** – אם פסוק זה אינו נצרך למי
20 שעובד עבודה זרה **בדרכה**, כפי הרגילות והדרך שעובדים אותה,
21 כיון שכבר נלמד לחייבו ממה **דכתיב בפסוק** (דברים יב ז) **'איכה**
22 **יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה בן גם אני'**, שמשמע
23 לחייב את העובד עבודה זרה כדרכה, **תנחו ענין** – נלמד ממנו
24 לעבודה **שלא בדרכה**, וכגון שוחט בהמה למרקוליס, שאינו עובדה

אגרות קודש

ב"ה, ט"ו מני"א, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום י"א מני"א.

ובעמדנו בט"ו באב, שאמרו רז"ל לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו',

ומטעמים שהם הפכים - הפכים בנוגע להזמן וגם בנוגע להתוכן, בנוגע להזמן:

- שכלו בו מתי מדבר, שזהו ט"ו באב לחודש הלבנה - שאז הלבנה במילואה, כסיפור רז"ל בזה,

שתשש כחה של חמה, שזהו ט"ו באב לחדש החמה דוקא.

ועד"ז בתוכן: יום שפסקו מלכרות עצים למערכה כי מתחילים הם להתלע, שניתנו הרוגי

ביתר לקבורה - ענינים שבחורבן,

ויום שהותרו שבטים כו', דעליית כל שבטי ישראל לרגל וכו' - ענינים שבבנין,

וכהמסקנא בסוגית הש"ס: מכאן ואילך דמוסיף יוסיף, שמוסיפין לילות על הימים לעסוק

בתורה ויוסיף חיים על חייו -

יהי רצון שבקרב ממש יקום היעוד שיהפכו עניני חורבן לעניני בנין, וכמשי"נ והפכתי אבלם

לששון,

עד כי יאמרו בני ישראל אודך ה' כי אנפת בי, שההודאה היא גם על כי אנפת,

כי - ישוב אפך ותנחמני, נחמה בכפלים, נחמה מצד עצמה ואפך אשר נהפך לנחמה,

וכמעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים, אשר בע"ת יש להם זכויות כפשוטם וגם זדונות שנהפכו לזכויות וגם עבודתם - בכפלים: ה' רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים,

ומיום ט"ו בחדש - מילוי הלבנה, דקיימא סיהרא באשלמותא - נבוא בעגלא דידן למילוי כל עניני בני ישראל, שהם עתידים להתחדש כמותה, מילוי בשלימות, בגאולתנו האמתית והשלימה.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט

מ. שניאורסאהן

ב"ה, י"ב מנ"א, תשכ"א

ברוקלין.

כבוד מר מנחם ש"י

מאשר הנני, אף כי באיחור זמן, קבלת מכתבו בעתו, ותקותי אשר בודאי כבר נסתדר ענין העירוב במושב בר גיורא, מתאים לסגנון כתבו,

אף שכמובן הלשון, שסיפוק בזה "שגורמים לי נח"ר", ולמרות שבודאי כן הוא, אין זה בערך לעצם הענין, וכידוע עד כמה הפליגו חז"ל ענין שמירת השבת, ועד שאמרו, שאלמלי שמרו ישראל שבת אחת כהלכתה, מיד הם נגאלים.

ומדגיש הנני בהאמור, חכמנו, ולא כלשון הרגיל רבותינו, כי המתבונן בשכל הבריא בדברי ימי ישראל במשך גלותו הכי מגוון והכי רב, נוכח לדעת גודל שמירת השבת, כוונתי איך ששמירתו שמרה על קיום בני ישראל במובן הרוחני, ומקום לומר גם במובן הגשמי. ויש להוסיף עוד נקודה בהאמור, ובזה גם מענין ימים אלה, שמנוחת יום השבת הסירה כמה מחיצות וקירבה ואיחדה יהודים מחוגים הכי רחוקים, הן מצד עסק פרנסתם והן מצד רמתם ברוחניות, בהפגשם יחד בעת התפלה, שדוקא בשבת היתה ברוב עם, וכן בשעות המנוחה במשך המעל"ע וכו'.

והשייכות לימים אלו, שהרי ז"ע באנו מימים בהם מודגש הזכר לחורבן, שכמובא לעיל מאמר חז"ל, שמירת השבת מקרבת את הגאולה.

ומענין ימים אלה במיוחד באה"ק ת"ו, נוסף על הנ"ל, בקשר לקלחת ותעמולת הבחירות, שדוקא אז מגביהים המחיצות הקיימות, ולא עוד אלא שבונים מחיצות חדשות, מפלגה ומפלגה וסגנונה, אבל כנראה הצד השווה בכולן, מפלגה מלשון פילוג ופיצול, והרי מזה צעד אחד וקטן - לפירוד ולמחלוקת.

ותקותי שישלח לי על דברי אלה, כיון שמטרתם להביע איחולי שעכ"פ תהיינה התופעות הנ"ל במדה הכי מעוטה במינימום האפשרי, וארשה לעצמי לצרף בזה קטע מדברי בקשר עם האמור.

בכבוד ובברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 לך. כל מי שיש לו ברגלו מפה שרפואתו לקשר עליה ^{קטט} מטבע שיש עליו צורה ^{קכ} מתר לצאת בו ^{קכא}
- 2 שפיון שהוא מרפא הרי הוא לו כתכשיט ²⁸⁸ (ומלבוש ²⁸⁹) אבל אם הוא מפה שאין המטבע מרפא
- 3 אותה ואינה קשורה עליה אלא להגן עליו שלא תנגוף בקוצים ויתדות הדרכים, אסור לצאת בה שהמטבע
- 4 חשוב הוא ואינו מתבטל מחשיבותו ²⁹⁰ להקרא עליו שם מלבוש (ותכשיט) אלא אם כן יש בו צורך
- 5 לרפואה [קכב] (שאז יש עליו שם תכשיט):

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך
ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, סעיף לג

ביאורי הלכה

- קכא] לקשור עליה - דווקא כשהמטבע קשורה בדבר שאינו חשוב או דבר המיועד לכך (אפילו הוא דבר חשוב), אבל אם קשורה בדבר חשוב - אינו בטל, ואסור לצאת בו ²⁸³.
- קכ] עליו צורה - רפואה זו באה דווקא על-ידי מטבע, משום שהוא דבר קשה ²⁸⁴ העשוי ממתכת ²⁸⁵, וכן הצורה שעל המטבע מועילה למכה ²⁸⁶.
- קכב] לצאת בו - כשקשרו מערב שבת ²⁸⁷.
- קכב] צורך לרפואה - פלטה או מתקן אחר ליישור שיניים, מותר לצאת בהם לרשות הרבים ²⁹¹, וכן מותר לצאת לרשות הרבים במכשיר-קיבוע המיועד לשמור על כף הרגל ²⁹², והוא הדין במיתקן ליישור הגב ²⁹³, חגורת שבר (בקע), רטיה על עין עצלה, ושאר תחבושות וחגורות אלסטיות.

צינונים והוספות

- (283) כדלעיל סעיף כ לעניין חוט ומשיחה שעל גבי הרטיה.
- (284) קושי המטבע מגן על המכה מקוצים ויתדות הדרכים כדלהלן.
- (285) הלחלוחית היוצאת מהמתכת מועילה לרפואת המכה (רש"י שבת סה, א ד"ה שוכתא).
- (286) יש שפירשו משום סגולה (שו"ת רשב"א ח"א סי' קסז, וכן משמע בתוס' (שבת סה. ד"ה ליעבד). ויש שפירשו שהצורה מועילה למכה על-ידי שהיא שוקעת (המיוחס לר"ן שבת סה, א ד"ה אלא).
- (287) משום איסור רפואה בשבת (כדלעיל סעיף יט) ומשום מוקצה (כדלעיל סעיף יח).
- אמנם מהא דלא הוזכר כאן עניין זה, אולי אפשר לומר שכיון שהמטבע משמש גם כמלבוש - אינו נאסר משום רפואה בשבת (וכעין זה כתב בפמ"ג א"א ס"ק מא).
- (288) עד"ז לעיל סי"ט (ספוג ובגדים על המכה) וסכ"ה (עשבים על הצואר לרפואה).
- (289) וכ"ה בסוף הסעיף (משא"כ לעיל שם ושם שהוא כתכשיט). וראה מ"מ וצינונים שמצד ההגנה שיש בזה נחשב כמלבוש (כדלעיל סי"י), ומצד הרפואה נחשב כתכשיט (כדלעיל סי"ט).
- ועפ"ז ה"מלבוש" הובא במוסגר, כיון שמותר להניח
- המטבע גם כשאינו משמש להגנה אלא לרפואה בלבד שאז הוא תכשיט בלבד (כמו שכתב בתוספת שבת ס"ק נה, וכן משמע משינויי שו"ע מלשון שו"ע חב"י).
- (290) עד"ז לעיל ס"כ לעניין חוט ומשיחה האוגדים את הרטיה, שאינם מתבטלים מחמת חשיבותם. אמנם חוט ומשיחה המונחים על גבי המכה ממש נחשבים כמלבוש אפילו באו להגנה מצער בלבד (על פי המבואר לעיל על סעיף יט), ורק כשמונחים על גבי הרטיה אינם בטלים, וכדלעיל סעיף כ שהם "חשובים קצת", אבל המטבע אינו נחשב כמלבוש כלל כשאין בו צורך רפואה.
- (291) שש"כ פל"ד סכ"ט. ולהלן סי' שכח נתבאר שאין בו משום איסור רפואה בשבת, ובסי' שיג שאין בחיבורו הברגתו וכיוצא-בזה משום בונה בשבת.
- (292) שש"כ פל"ד ס"ל. וראה הערה הקודמת.
- (293) שו"ת באר משה ח"א סי' יח.
- הנה בשש"כ הנ"ל כתב להתיר בכל הנ"ל משום שהוא כקמיע, אך בשו"ת באר משה (שם) הוסיף צדדים להתיר כמו המטבע שבסעיף זה (משום שדברים אלו מועילים לרפואה, וגם אם אינם מועילים לרפואה, הם בטלים אליו (שהרי נעשו לצורך כך) ואינם כמטבע שאינה בטלה), דין הכבלים (לעיל סעיף טו), דין דברים שנותנים על המכה שלא תיסרט (לעיל סעיף יח) ועוד.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ריבית - לפי לוח "רב יומי"

ההקנאה מעכשיו כי שמא לא יפרע לו שאר המעות בזמן שקבע לו ונמצא המקח בטל למפרע אם לא זקפן עליו במלוה. וכן המוכר אסור לדור בבית אם הקנהו לו מעכשיו או בקנין סודר סתם שסתמו מעכשיו כי שמא יפרע לו בזמנו ונמצא הבית למפרע של הלוקח ודר בו המוכר בשכר המותר של המעות שהמתין לו. כיצד יעשה ישיכירו לאחר ומי שיעמוד לו הבית יטול השכירות. או אם ידור הלוקח יתנה עמו שאם לא יפרע לו בזמנו ינכה לו השכירות ממקצת המעות שיחזיר לו המוכר:

נר וכן המוכר על תנאי אסור ללוקח לדור בבית עד שיתנה עמו שאם לא יתקיים התנאי ויתבטל המקח ויחזיר לו המוכר מעותיו ינכה לו מהן שכר דירתו בביתו.

ואם התנאי הוא שאם יפול הבית או ישרף או שיוזלו בתים יחזיר לו מעותיו אסור ללוקח לדור בו בכל ענין אף אם מתנה עמו לנכות לו שכר דירתו כשיחזיר לו מעותיו לפי שכיון שהלוקח הוא קרוב לשכר ורחוק להפסד במעותיו נעשו המעות הלואה ביד המוכר ואין כאן מכר כלל אף אם לא יפול הבית ולא ישרף ולא יוזל והרי הוא דר בו בשכר הלואתו. אבל אם אחריות הזול אינן על המוכר אלא אחריות האונסין בלבד הרי זה קרוב לשכר ולהפסד ומכר גמור הוא כמו שנתבאר למעלה:

*

נד וכן מי שיש לו שטר חוב ומוכרו לחבירו בפחות מסכום הכתוב בו מפני שחבירו מקדים לו המעות הרי זה אסור לקבל עליו אחריות החוב כגון אם יעני הלוח לא יהיה לו במה לפרוע שיחזיר לו ללוקח מעותיו שנמצא הלוקח קרוב לשכר ורחוק להפסד במעותיו ואין כאן מכר כלל אלא הלואה וכשיגבה הלוקח מן הלוח יתר ממה שנתן למוכר הרי זה שכר הלואתו. אבל מותר לקבל עליו אחריות שמחמת עצמו כגון אם ימצא שכבר פרעו הלוח וכל כיוצא בזה יחזיר לו ללוקח מעותיו או אפילו כל הסכום הכתוב בשטר חוב.

ואם מוכר לחבירו מלוה על פה בפחות צריך הלוקח לזכות בה במעמד שלששתן שאם לא כן לא קנה ומעותיו הן הלואה ואסור להשתכר בה. וכל זה בחוב של ישראל אבל חוב [ש]ל נכרים אי אפשר למוכרו בדרך זה לפי שאינו נקנה בשום קנין ואין דרך להקנותו אלא בדרך מחילה כמו שיתבאר:

נה וכשם שמותר למכור חובו לאחר כך מותר למכרו ללוח עצמו שיתן לו פחות מחובו קודם שהגיע זמן פרעון.

במה דברים אמורים כשהלוח נותן להמלוה עצמו שהרי הוא קונה ממנו חובו אבל אסור ללוח ליתן לאיש אחר פחות מחובו שהוא חייב להמלוה כדי שהאיש ההוא יפטרנו מחובו וישלם למלוה בעבורו כשיגיע זמן פרעון שכיון שאינו קונה חובו מהמלוה במה שנותן מעות לאיש אחר והמעות הן חוב על האיש ההוא עד שיפרע למלוה בשבילו

נג וכל זה כשהמלוה בעצמו משתמש במשכון או משכירו לאחר אבל אם הלוח משתמש במשכנו או דר בביתו ופורע שכירות אפילו לאיש אחר ששכרו מהמלוה אסור בכל ענין משום הערמת רבית שנראה כמערים ליטול שכר ההלואה שהלווה על ידי אמצעי שביניהם שנוטל השכירות מהלוח ונותנה להמלוה. ולא התירו על ידי אמצעי אלא כשאין המלוה יכול לכופ את הלוח שיפרע משכנו במעות לעולם אלא אם ירצה הלוח יהיה לו המשכון ביד המלוה בניכוי עד שיעלה הניכיון כסכום כל המעות שהלוהו שאז אין כאן הלואה כלל כיון שאין עתיד לחזור למעותיו לעולם בעל כרחו של הלוח אלא שכירות היא זו ששוכר בזול בשביל הקדמת המעות כמו שנתבאר למעלה. ואף שהלוח יכול לפדות משכנו בתוך הזמן בעל כרחו של המלוה לא נפקע שם שכירות מכל משך זמן שכבר עלה שלא פדאן כיון שפורע לו המלוה שכירות בעד הזמן שכבר עבר בניכוי שמנכה לו מחובו:

נד במה דברים אמורים בשכירות אבל במכר אם המוכר מתנה עם הלוקח שיוכל לפדות ממכרו כשיהיה לו מעות או לאחר זמן פלוני או עד זמן פלוני אין זה מכר גמור אלא המעות הן בהלואה אצל הלוקח ואסור לו להשתמש במקחו או להשכירו כל זמן שלא פדאן המוכר מפני שהיא רבית גמורה.

והוא שהלוקח קיבל עליו תנאי זה בתורת חיוב גמור בענין שהמוכר יכול לתבוע לדין ולכופו להחזיר לו ממכרו אבל אם לא קיבל עליו הלוקח תנאי זה בתורת חיוב אף על פי שהבטיח לו להחזיר לו מדעתו ורצונו רק שלא יוכל לתבעו בדין ולכופו אין זה תנאי גמור לבטל המקח ואין בזה משום רבית.

ויש אומרים שכל שניכר מדעת המוכר שרצונו לחזור לממכרו ועל דעת כן מכר לו אף על פי שלא קיבל עליו הלוקח בתורת חיוב גמור להחזיר לו ואפילו גם לא הבטיח הבטחה נאמנה רק אמר לו דברים שמשמען הוא שיחזיר לו ממכרו הרי סמכה דעתו של מוכר על דברים אלו ועל דעת כן מכר לו מן הסתם כיון שניכר מדעתו שרצונו לחזור לממכרו לפיכך אין זה מכר גמור והמעות הן בהלואה אצל הלוקח ויש בזה משום רבית גמורה. ויש לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה ולא כרבים שנהגו להקל להלוות ברבית על משכנות כדרך מכירה שמוכרם לו הלוח וכשיגיע זמן פרעון חוזר המלוה ומוכרם לו ביותר ממה שהלוה לו שזו היא רבית גמורה לסברה האחרונה:

*

נה וכן אם הלוקח מתנה שאם ירצה להחזיר לו מקחו לאחר זמן יחזיר לו מעותיו אין זה מכר גמור ואסור ללוקח ליהנות במקחו משום רבית.

וכן הלוקח בית או מטלטלין ונתן מקצת דמים אסור לו לדור בבית או להשתמש במטלטלין עד שיפרע שאר המעות אפילו הקנה לו המוכר בקנין סודר או באחד משאר דרכי

שמא לא יפרענו הלוה מה שאין זה בדעת הלוה כלל
כשנותן המתנה:

*

סד במה דברים אמורים שהערב קבלן אין לו דין מלוה
ללוה לענין היתר קבלת מתנה בלבד ומטעם שנתבאר
אבל מכל מקום יש לו דין מלוה ללוה לענין רבית שפורע
הלוה כגון שהמלוה הוא נכרי ומלוה ברבית לישראל אסור
לישראל אחר להיות ערב בעדו אפילו אינו ערב קבלן כל
שהנכרי יכול לתבוע בדיניהם את הערב תחלה ולהפרע
ממנו קודם שיתבע את הלוה וישבע אין לי כדינינו שנמצא
שהערב הוא לזה של הנכרי ומלוה לישראל ברבית וכן נכרי
שלוה מישראל ברבית אסור לישראל להיות ערב קבלן בעדו
להיות המלוה רצה מזה גובה.

לפיכך שנים שלוו מנכרי כאחד אסורים לחתום בשטר חוב
אחד שכתוב בו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה כל המעות.
ואין צריך לומר שאסור לומר לישראל לזה לי מעות מנכרי
ברבית אף על פי שמודיעו להנכרי למי הוא לזה ואפילו
שניהם חתומים בשטר חוב ואפילו הלוה בלבד חתום בשטר
חוב רק שהנכרי יוכל לתבוע גם השליח מדין ערבות.

ואפילו שני שותפים שלוו אחד מהם מעות מנכרי ברבית
לצורך השותפות ונותן הרבית מן השותפות אסור (אפילו
שניהם חתומים בשטר חוב אם הנכרי יכול לתבוע כל
המעות מזה שלווה ממנו מדין ערבות). אלא אם כן התעסק
והריות במעות אלו יכול ליטול הרבית מן הריות תחלה
ליתן לנכרי ואחר כך יחלקו הריות הנשאר כי הרבית נחשבת
להפסד מן הריות לשניהם. במה דברים אמורים כששניהם
מתעסקים בשותפות אבל אם אחד נתן מעות לחבירו
להתעסק בהן למחצית שכר ולוה הנותן מעות מנכרי ברבית
ונתן לו אינו רשאי לחשוב לו הרבית להפסד מן הריות:

*

סה וכן מנהיגי הקהל שלווין מן הנכרי ברבית לצורך
הקהל אף על פי שיועד הנכרי שהוא לצורך הקהל
כיון שאין לו עסק אלא עם המנהיגים הרי הם לוויין שלו
ומלוין לקהל ברבית (ואף אם הנכרי יכול לתבוע גם מהקהל
כשלא יפרעו לו המנהיגים מכל מקום כיון שיכול לתבוע
מהמנהיגים תחלה בדיניהם מדין ערבות יש להם גם כן דין
לוה מנכרי) ואין היתר ברור בדבר כי אף שיש שלמדו
עליהם זכות לומר שהמנהיגים יש להם דין אפוסטרופוס של
יתומים שרשאי ללוות ברבית מנכרי בשבילם ולפרוע הרבית
מנכסיהם הרי אף ראייתם צריכה ראייה כי מי יגיד לנו
שהאפוסטרופוס רשאי לעשות כן ליתומים שמא יש כאן
רבית של תורה.

ויש אומרים שיש תקנה למנהיגי הקהל או לאחד מן
השותפין ההולך ללוות מן הנכרי ברבית שיפרעו הרבית
להנכרי מיד ממעות הקהל או השותפות שנמצאו המנהיגים
או השותף כשמביאים המעות להקהל או לשאר השותפים
הם מלוים להם בלא רבית והרבית שלקחו המנהיגים או
השותף ממעות הקהל או השותפות ונתנו לנכרי אין בה
איסור כלל כי נתנו בשליחות הקהל או שאר השותפים

הרי זה כמלוה מעות לאיש ההוא על מנת שיפרע חובו
בשבילו לזמן פרעון יותר ממה שהלוהו והרי זו רבית
גמורה. ואפילו אם האיש ההוא יכול לפייס את המלוה
וליתן לו רק כל כך כמו שנתן לו הלוה מכל מקום כיון
שהלוה חייב יותר וזה פוטרו מחובו מפני שמלוהו פחות
מכן הרי זו רבית. ואף על פי שאין הרבית באה לידו אלא
ליד המלוה כיון שהוא נהנה בזה שנפטר בה מחובו הרי זה
כאלו באה לידו:

נט ואפילו המלוה מנה לחבירו על מנת שיתן דינר או
פחות למי שאין המלוה חייב לו כלום או אפילו
לצדקה הרי זו רבית גמורה של תורה כאלו נתנה לו לידו
כיון שנתנה בשליחותו. ואפילו לא אמר המלוה כך בפירוש
אלא הלוה מעצמו אמר כך והוא מלוה לו בשביל כך:

*

ס אבל הלוה מותר לעשות לו שליח שיתן רבית בשבילו
כל שאין הרבית באה משל הלוה אלא השליח נותן
משלו ואין אומרים בזה שלוחו של אדם כמותו כיון שהוא
נותן משלו ולא משל השולח. ובלבד שלא יאמר הלוה
למלוה איש פלוני יתן לך בשבילי.

אבל כל שהרבית באה משל הלוה אסור בכל ענין אפילו על
ידי נכרי וחרש שוטה וקטן שאינן בני שליחות ואין אומרים
בהם שלוחו של אדם כמותו מפני שעיקר הקפדת התורה
ברבית היא על ממון הלוה שלא יגיע למלוה או למקום
שליחותו בשום צד בעולם אפילו על ידי קוף:

סא ואפילו איש אחר שנתן למלוה משלו אינו רשאי
לחזור וליקח מהלוה מה שנתן למלוה משום הערמת
רבית ואין צריך לומר שאסור ללוה להקדים לאיש ההוא
מתנה דרך שכירות שישתדל לו הלוואה אצל המלוה והלה
חוזר ונותן להמלוה מתנה ההיא או פחות או יותר:

סב ואפילו אם הלה אינו נותן כלום למלוה אלא משתדל
אצלו בחנם אם הוא בנו של המלוה וסמוך על שלחנו
אסור ליתן שהרי זה כנותן למלוה עצמו שכגופו הוא
וחוששין להערמה:

סג אבל לאיש אחר שמשתדל הלוואה אצל המלוה בחנם
מותר ליתן לו מתנה.

אפילו אם הוא מכניס עצמו בערבות בעד הלוה שמותר
ליטול שכר בעד ערבות אפילו להיות ערב קבלן בין בעל
פה בין בשטר שכתוב בו רצה מזה גובה ורצה מזה גובה.
אבל אם המלוה אינו יכול לתבוע את הלוה בדין אלא את
הערב קבלן כגון שנתן שטר חוב עליו לבדו נעשה הוא
מלוה של הלוה ואסור לו ליטול שכר על זה שרבית גמורה
היא מה שאין כן כשגם הלוה חתום בשטר חוב ונתחייב גם
הוא להמלוה אף על פי שעיקר בטחונו על הערב קבלן
שהוא לוה ממנו ומלוה ללוה וכשיגיע זמן פרעון יתבענו
לערב קבלן והערב קבלן ללוה מכל מקום המתנה שמקבל
הערב קבלן מהלוה אינה בעד זה שאם היה מעלה דבר זה
בדעתו שיבא לידי כך ודאי לא היה ערב בעדו המתנה היא
בעד זה שעושה שיתן המלוה המעות ללוה על ידי שנכנס
הוא בערבות ומקבל עליו אחריות המעות מחשש וספק

מועיל כלום כמו שנתבאר למעלה אלא כיצד יעשה יתנם
ליד הנכרי או יניחם לפניו ויסתלק ויטלם חבירו משם:
סז וכן נכרי הלוח מִישראל ברבית על ידי סרסור ישראל
דינו כישראל הלוח מנכרי על ידי סרסור וצריך לומר
הסרסור להמלוה אינני משתעבד לך כלל לא מדין לוח ולא
מדין ערב קבלן וכל אחריותך על הנכרי פלוני. ואפילו מניח
אצלו משכון טוב שנתן הנכרי אין להסרסור להכנס בערבות
ולומר למלוה אני אפרעך קרן ורבית לזמן פלוני אם לא
יפרע הנכרי.
ואפילו אחריות המעות מאונסים בהולכה מבית המלוה
לבית הלוח הנכרי ובהובאה מבית הנכרי לבית המלוה
כשיגיע זמן פרעון וכן אחריות המשכון בהולכה והובאה
משעת הלואה ואילך הכל צריך להיות על המלוה ולא על
הסרסור כלל רק אחריות השומרים שומר שכן או שומר
חנם אם המלוה אינו נותן לו שכן סרסרותו שאם יהיו
אחריות האונסין על הסרסור יצא מכלל סרסור ונכנס בכלל
לוח מהמלוה ברבית וחוזר ומלוה לנכרי. ואם חושש שלא
יכפור הסרסור ויאמר נאנסו ממני המעות או המשכון יתנה
עמו שלא יהיה נאמן אלא בעדים.
וצריך שיאמר המלוה להסרסור בשעת הלואה היה אתה
שלוחי להוליך מעותי להנכרי להלוותו ולהביא לו המשכון
מביתו וכן בשעת פדייה תהיה שלוחו להביא לי מעותי
מהנכרי ולהחזיר משכונו כדי שיעשה הסרסור הכל
בשליחותו של ישראל ולא בשליחות הנכרי שאינה מועלת
כלום כי אין אומרים שלוחו של אדם כמותו אלא בישראל
שנעשה שליח לישראל השולחו:
הלכות רבית והלכות עיסקא

ושלוחו של אדם כמותו וכאלו נתנו הקהל או השותפין
בעצמן ליד הנכרי ואף שלא אמרו להנכרי שהן שלוחי
הקהל או שאר השותפין אין בכך כלום הואיל ומעות הרבית
שנותנין לו הן מקופת הקהל או השותפים ונכון לנהוג כן
לצאת מידי ספק איסור של תורה:
סח וכל זה בלא משכון אבל מותר ליתן משכון לחבירו
ולומר לו לך לוח לי עליו מעות מנכרי ברבית ומותר
לשליח ליקח הרבית מישראל וליתן לנכרי כי שלוחו של
אדם כמותו וכאילו הלוח נותן לנכרי בעצמו המשכון
והרבית ולוח ממנו המעות בעצמו ואף שהשליח לא אמר
להנכרי שהוא שליח הלוח אין בכך כלום הואיל והמשכון
הוא של הלוח ולא של השליח והנכרי הוא סומך על
המשכון בלבד וכל אחריות הנכרי ממעותיו אינן על השליח
כלל אלא על המשכון בלבד מן הסתם אם הוא משכון טוב.
ואם אינו טוב כל כך צריך לומר השליח להנכרי אינני
משתעבד לך כלל וכל אחריותך על המשכון זה בלבד.
וכשאמר לו כן מותר אף בלא משכון אלא שצריך לומר
שהוא שליח הלוח וכל אחריותך על הלוח בלבד ולא עלי
כלל וכלל לא מדין לוח ולא מדין ערב קבלן והנכרי מאמינו
וסומך על הלוח בלבד.

*

במה דברים אמורים כשלוה המעות מהנכרי מתחלה לצורך
חבירו אבל אם היה חייב לנכרי מעות מכבר ואמר לו הנכרי
תנם לחבירך שמבקש ללותם ממני ברבית והפטר אתה
מאחריותם מיד שתתנם לחבירך אסור ליתנם לחבירו מיד
ליד מדברי סופרים אפילו נתן חבירו שטר חוב ומשכנות
להנכרי שכיון שעד עתה היו באחריותו נראה כמלוהו
מעותיו ברבית ואף שלא יתן לו הרבית אלא להנכרי אין זה

'לקוטי תורה' פרשת ואתחנן – הפרשה החסידית

וְאַתְּחַנֵּן אֶל ה'

אֶף הָעֵינִי: דִּהְיָה אֵיתָא בְּזוֹהַר הַקְדוּשׁ (חלק ב' מב, ב),
דְּתַבְלִית בְּרִיאַת הָאָדָם – "בְּגִין לְאַשְׁתַּמוּדַע לִיָּה".
וּבִיאור הַדְּבָרִים:
כִּי הָיָה יְרִידוֹת וְהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת הַמְדַּרְגּוֹת בְּצִמְצוּמִים
רַבִּים, הִיא צוּרָה עֲלֶיהָ, כְּדִי לְאַתְּחַפֵּק חֲשׂוֹכָא
לְהוֹרָא². וְלִזְהָרָא אֱלֹקִים אֵת הָאָדָם עַל הָאֶרֶץ³. כִּי
לְהוֹיֹת עוֹלָם־הַזֶּה הוּא עוֹלָם הַשְּׁפָל, וְהַחֲשָׁךְ עֵב כְּפֹל
וּמְכּוּפָל, וְצָרִיךְ לְהַרְבוֹת בְּנִירוֹת לְהַאֲרִי אֵת הַחֲשָׁךְ, עַל כֵּן
בְּרָא אֱלֹקִים אֵת הָאָדָם⁴, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאוֹר וְהַנֵּר, כְּמוֹ
שֶׁתּוֹבָה (משלי ב, כז): "נֵר הָיוּ"ָה נִשְׁמַת אָדָם", שֶׁהוּא נֵר

"וְאַתְּחַנֵּן" אֶל ה' וְגו', אֵתָה הַחִילוֹת וְגו' (פְּרָשְׁתֵנו ג, כג"כד);
לְהַבִּין מֵהוּ "הַחִילוֹת", וְכִי לֹא הָיָה הֶרְבֵּה נְסִים, כְּגוֹן:
קְרִיעַת יַם־סוּף, וְיִצְיָאִת־מִצְרַיִם, וּמִתְּנִי־תוֹרָה, וּמִלְחָמַת
עִמְלֶק וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, וְאִיךְ שִׁיךְ לְקִרוֹת כָּל זֶה הַתְּחִלָּה
בְּלִבְדִּי?
הָיָה אָמְרוּ רַז"ל (פְּרָקִי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּרָק א): "עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא
הָעוֹלָם הָיָה הוּא וְשִׁמּוֹ בְּלִבְדִּי".
וְלִכְאוּרָה אֵינּוּ מוֹבֵן: אִיךְ שִׁיךְ קוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת
לְהוֹיֹת בְּחִינַת "שֵׁם" לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא? וּמִי קָרָאוּ
בְּשִׁמּוֹ?

3. (על פי דברי המינים ב' ו, יח: "אלקים את האדם על הארץ").

4. (בראשית א, כז: "ויברא אלקים את האדם").

1. (נאמר של פסח ואתחנן, נחמו, י"ג מנחם אב תקס"ד).

2. (ראה זחר חלק א ד, א).

וכן "ברוך הוא": שיהיה בחינת "הוא" בבחינת גילוי
בלב, שיהיה הלב מתפעל כו' ודרך כלל הם י"ג "ברוך"
- כנגד י"ג תקוני דיקנא, שהם בחינת שערות, פירוש:
שהם המשכות שנמשכו דרך בחינת שערות.
על דרך משל: כמו שער שאינו נוגע אל עצמות
ומהות הגוף והראש, אלא הוא מותרות - כך הנה
ההמשכות אלו להיות גילוי בלב האדם, הוא דבר שאינו
נוגע אל עצמיות ומהות הדבר שממנו נמשך הגילוי.
שעצמיות הדבר שהוא מקור ההמשכה לא ישתנה
בשום שינוי או גירעון ותוספת בפעולת ההמשכה,
בשינוי ההתפעלות והגילוי בלב⁹.
והנה, י"ב "ברוך" הם בחינת המשכות פרטיות, והי"ג
הוא הכולל כל ההמשכות. והוא "ברוך אתה הוי"ה
אלקינו מלך העולם", פירוש: שיהיה בחינת "הוי"ה"
בבחינת גילוי, כאילו הוא לנוכח בחינת "אתה", להיות
"אלקינו", שיתייחד עלינו שיהא שלנו ממש. ובחינת
"הוי"ה" הוא הכולל כל הבחינות הפרטיות הנאמרים
בי"ב "ברוך", והוא ראשיתן ועיקרן.
ב. וביאור ענין זה, יובן במאמר (ברכת "יוצר"): "ובטובו
מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית". כי צריך להבין
מהו "מחדש"? והלא כל הימים שוים, ויום זה דומה ליום
של אתמול!
אלא הענין:
כי יש בחינה שנקרא "סדר ההשתלשלות" - מעילה
לעילה, ויש בחינה שנקרא "למעלה מדרך סדר
ההשתלשלות". מה שהוא בבחינת סדר ההשתלשלות
דרך כלל, הוא על דרך משל כמו אצל האדם שכל,
ומדות, ומחשבה, ודבור - שהשכל מוליד המדות ומהם
נעשה המחשבה כו'.
כך הענין בהשתלשלות העולמות וריבוי ירידות
המדרגות מעילה לעילה, נקרא על דרך משל בחינת
"כי לא מחשבותי מחשבותיכם" (ישעיה נה, ח), שיש למעלה
גם כן, כביכול, בחינת מחשבה, אלא שאינה מחשבה
גשמיות כמו אצל האדם חסוֹשֵׁלֹם. כי מחשבת האדם
אינה פועלת כלום. מה שאין כן במחשבה שלמעלה,

המאיר הארת שם הוי"ה בבחינת גילוי להאיר את
העולם הזה, ו"לאהפכא חשוכא לנהורא".
ועל זה נאמר: "והיה ברכה" (לך יב, ב), "ברכה בקרב
הארץ" (ישעיה יט, כד), ובתיב (ישעיה סא, ט), "כי הם זרע ברך
ה'" - שהוא לשון המשכה, כמו (כלאים רפ"ז) "המבריק
והמרפיב כו'", בכדי להיות "ברוך ה' [...] מן העולם ועד
העולם" (תהלים קו, מח) - מעלמא דאתבסטיא לעלמא
דאתגליא, להיות הוי"ה בבחינת גילוי. והממשיכים
גילוי זה הם ישראל, שהם "זרע ברך ה'".
ו"נר ה' נשמת אדם", ריבוא נשמות, שהם כמה ריבוא
נורות. שלפי ריבוי החשך ועביו הכפול ומכופל, כך צריך
להיות ריבוי הנרות בנשמות. וגילוי זה הוא, שיהיה
התפעלות בלב האדם, מ"קרב איש זלב עמוק" (תהלים סד,
ט), לצאת הנפש מנרתקה, ולהיות "כלתה נפשי לה"⁵.
ולא די בהתבוננות במחשבתו בלבד - שהוא יתברך
ממלא כל עלמין, וסובב כל עלמין, ו"לית אתר פנוי
מיניה"⁶, שאין זה בחינת גילוי אלא הוא בחינת עלמא
דאתבסטיא, שהוא בבחינת העלם שאינו מתפשט ומאיר
אל תוך נקודת לבבו, אלא הוא רק בבחינת מקיף
מלמעלה. כנודע ממאמר רז"ל: "גנבא אפום מחתרתא
כו", שאין נוגע אל עצמיות ומהות הנפש ממש, להיות
לאחדים ממש, אלא הוא כמו דבר נפרד ועומד
מלמעלה.
מה שאין כן בחינת גילוי, הוא להיות נוגע אל
עצמיות הנפש ממש, כאשר ישם אל לבו⁸ איך שהוא
יתברך ממלא כל עלמין, וסובב כל עלמין כו'. ואי
לזאת לא תוכל הנפש שאת מהכיל התלבשותה בגוף
הגשמי בחשך תאות העולם, רק "רוחו ונשמתו אליו
יאסוף" (איוב לד, יד), ותתאחד הנפש במקורה⁹.
ועל דרך זה תיקנו קודם פסוקי דמרה לומר "ברוך
שאמר והיה העולם", פירוש: להיות בחינת "שאמר והיה
העולם" - בבחינת "ברוך" וגילוי, שיהיה נמשך
התפעלות הלב ממה "שאמר והיה העולם", "כי הוא
אמר ויהי" (תהלים לג, ט), ו"במאמר אחד נברא העולם"¹⁰
כו'.

5. (על פי תהלים פד, ג: "כלתה נפשי" לחצרות ה').

ויעין מה שנתבאר בדבור המתחיל "רני ושמחי" הראשון (תורה אור
לו, ב), בענין "נר הוי"ה נשמת אדם", שנשמת אדם הוא בחינת
נשימה ברצוא ושוב, אז הוא בחינת נר להאיר ולהמשיך
גילוי שם הוי"ה כו'.

6. (תקני זר תקון נו. תקון ע קכב, ב).

7. (דקנא קריא. ברכות סג, א על פי גירסת עין יעקב).

8. (איוב לד, יד: "ישם אליו לב").

9. (וזהו ענין "בגין לאשתמודע ליה" - שהדעת הוא הפכה
והרגשה ממש. וכמו שנתבאר לקמן ט, א ואילך) על פסוק "וידעת
היום". ויעין מה שנתבאר: בפרשת חקת, על פסוק "וידעתה אלקיך" (לעיל
חקת סא, ב), ובפרשת "ואלה המשפטים כו'" (תורה אור משפטים עד, ד
ואילך).

10. (ראה זר חלק ב, ב, א).

11. (ויעין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "והיה לכם לציצית"
(לעיל שלח מה, א, מה, דמו, א)).

עצמותו כביכול לצאת מההעלם אל הגילוי, להיות מזוה
 פח נברא כו' – כי הוא רם ונשא למעלה עד אין קץ, ואי
 אפשר להיות התהוות נברא אפילו בריבוי השתלשלות
 אין קץ, לפי שאינו בגדר זה של ההשתלשלות.¹⁴
 אלא בריאת העולמות הוא על ידי בחינת כי "ובטובו
 מחדש", ש"בטובו" פירוש: טוב שלו עצמו, דהיינו בחינת
 עצמותו כביכול, הרי זה "מחדש מעשה בראשית"
 שנעשה חדש ממש מאין ליש. וכמו שכתוב (איוב כח, יב):
 "והחכמה מאין תמצא", שהחכמה הוא בחינת ראשית¹⁵,
 והיא "תמצא" מאין בבחינת התחדשות, שנעשה דבר
 חדש מה שלא היה בכח המקור המוציא.
 והוא על ידי בחינת יו"ד שהוא בחינת צמצום, ואחר
 כך ה"ו"ה: "ה"א הוא התפשטות אורך ורוחב, ויש
 ה"עילאה וה"תתאה, עלמא דאתפסייא ועלמא
 דאתגלייא.¹⁶ והיו"ו המחברם כו'.
 וזהו בחינת ה"ה"ה", שאומרים "ברוך אתה ה' ה'":
 שיהיה בחינת ה"ה"ה בבחינת גילוי שהוא "מקורא
 דכולא", דהיינו להיות התפעלות הלב ממה שהוא
 יתברך למעלה מבחינת ההשתלשלות, ואין ערוך אליו
 יתברך. אלא שמהווה כל העולמות בבחינת ה"ה"ה על
 ידי בחינת צמצום והתפשטות כו'. כנ"ל.
 וזהו "עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד": "הוא"
 היינו מהותו ועצמותו יתברך, "ושמו" הוא האור והגילוי, שהוא
 גם כן איין-סוף, ונקרא "אור איין-סוף" – שהיה כלול בעצמותו,
 דהיינו מה שיש ביכולת במהותו ועצמותו כביכול שיומשך
 ממנו גילוי אור איין-סוף. ויכולת זו נקרא "שמו"¹⁷
 וזהו "ואהבת את ה' ה' אלקיך" (פרשתנו ו, ה) – פירוש:
 "ואהבת" – אהבה – מלשון אבה, וה' הנוספת הוא
 בחינת הכל הלב. ש"אבה" פירושו רצון-המח, ו"אהבה"
 הוא רצון-הלב, "ואהבת" – שיהיה הרצון והתשוקה
 שכלב להיות ה' ה'. שיהיה בחינת ה' ה' עצמו שורה
 בך להיות אלוה שלך ממש, שיתאחד בך בבחינת גילוי.
 וזהו "את ה' אלקיך": פירוש "את" – כמו "עת לאהב"
 (קהלת ג, ח). בעיני לפי שהוא בחינת הגילוי להיות סדר
 זמנים. שהזמן הוא בחינת נברא, שהזמן לא שייך אלא

נבראו העולמות. וכן בדבור: "בדבר ה' שמים נעשו"
 (תהלים לג, ו).
 אלא בחינת מחשבה ודבור הוא בחינת גילוי
 העולמות, שיצאו מכח אל הפועל, ומההעלם אל
 הגילוי. בדרך שהמחשבה הוא בחינת גילוי השכל,
 והדבור הוא גילוי המחשבה. וכמה בחינות ומיני
 מדרגות, ירידות, והשתלשלות במדרגות, רבים
 ועצומים ועצומים שונים, וכולם נקראים מחשבה.
 וכמו שכתוב בזהר¹²: "דכמה מחשבתין למחשבתין כו',
 דא מוחא לדא כו'¹³.
 וכן בבחינת דבור, והתחלקות רבוי המדרגות האלו
 הם במלאכים, וגם בנשמות. שיש מיכאל ואברהם
 בבחינת מחשבה, ויש בבחינת דבור. ובחינת מחשבה
 מעולם שלמטה נקרא בחינת דבור לגבי עולם שלמעלה
 ממנו, עד רום המעלות, "דא מוחא לדא כו'".
 ובלשון
 גמרא (חגיגה ה, ב) נקראים "בתי גוואי" ו"בתי בראי", הם
 בחינת פנימיות ובחינת חיצוניות, ופנימיות שלמטה
 נקרא חיצוניות לגבי שלמעלה ממנו. ועל דרך זה כמה
 ריבוא השתלשלות המדרגות "עצמו מספר" (תהלים מ, ו),
 וכמו שכתוב (איוב כה, א): "היש מספר לגודליו כו'?"
 אך כל זה נקרא בחינת "השתלשלות" בסדר
 המדרגות. שיציאתן מההעלם אל הגילוי הוא, שבחינות
 ומדרגות ההעלם מוציא מה שהיה בכו' בהעלם, להיות
 בבחינת גילוי. הגם שהפח שבהעלם הוא ביתר שאת
 ומעלה מבחינת הגילוי, שנחשב ירידה כו', מכל מקום
 הרי הפח שבהעלם הוא המקור לבחינת הגילוי, ויש
 בפח ההוא בחינת הגילוי כמו כן, אלא שהוא בהעלם.
 וכמשל השכל, ומדות, ומחשבה הנ"ל.
 ובחינת השתלשלות הלזו לא שייך אלא בבחינת
 הנאצלים והנבראים, כי "גבוה מעל גבוה שומר כו'"
 (קהלת ה, ו). אבל לגבי המאציל עצמו יתברך, אין ערוך
 אליו יתברך כלל. ואי אפשר להיות בריאות העולמות
 כלל בדרך ההשתלשלות מעילה לעילה, כי אין ערוך
 נברא לגבי בורא יתברך, ואיך יקבלו חיותם מכח
 עצמותו ומהותו כביכול? ואיך יתכן להיות בחינת פח

אור מג, א.

15. (ראה זחר חלק א לא, ריש עמוד ב', תקוני זחר ריש תקון ל. פרדס שער ג
 פרק ג, עץ חיים שער דרדשי אבי"ע פרק א).

16. (זחר חלק א יא, א).

17. ועיין מה שנתבאר מזוה: בדבור המתחיל "קול דודי" (לקמן שיר
 השירים יד, א). ובפרשת פנחס, דבור המתחיל "צו את בני ישראל" (לעיל
 פנחס עז, א).

12. (ראה תקוני זחר תקון יט דף מא, ב: "כמה מחשבין אינן". תקון סט דף קטו,
 א. וראה לעיל בלק סט, ג).

13. (זחר חלק א כ, א. חלק ב קמ, ב. הובא ב"פרדס" בערכי הכנויים פרק יג
 ערך מות. וראה לעיל שלח ג, ד).

14. [וזהו ענין "אנת הוא חד ולא בחושבן" תקוני זחר בהקדמה, "פתח
 אליהו" – שאין ערוך כו'. וכמו שנתבאר לקמן (יא, ד ואילך): דבור
 המתחיל "ענין קריאת-שמע". ובדבור המתחיל "היום הזה וה' אלקינו
 מצוץ" (לקמן תבוא מא, ג ואילך). ובדבור המתחיל "פתח אליהו" (תורה)

והיינו להיות "ואהבת" – "בכל לבבך", שיתאווה
להיות גילוי בחינת עלמא-דאתבסייא בעלמא-
דאתגלייא, ו"לאהפכא חשוכא לנהורא", הוא על ידי
אתערותא-דלתתא בתפלה, בבחינת "צעק לבס" (איכה ב,
יח), בדכתיב (תהלים קו, ו): "ויצעקו אל ה' בצר להם", להיות
ממארי-דחושבנא²⁵. ואז על ידי זה "רוח אייתי רוח
ואמשיך רוח"²⁶, להיות ברכה והמשכה בגילוי: "ברוך
אתה הוי"ה כו".:

ג. אף "ותלמוד-תורה כנגד כולם" (פאה א, א):
כי הנה לימוד התורה הוא מצות "והגית בו יומם
ולילה" (יהושע א, ח), אפילו בדבר שעדיין אינו יודע אם
יוצא ממנו הפסקדין למעשה, כגון כל קושיות הגמרא
שאין אליבא דהלכתא, וגם אפילו מי שאינו מבין
הפסקדין מתוך הגמרא, וגם אפילו בדבר שאינו נוגע
למעשה כלל²⁷.

והענין:
כי תלמוד-תורה הוא רק המשכה מאתערותא-
דלעילא, וכמו שכתוב (ישעיה נט, כא): "ודברי אשר שמתי
בפירי". והמשכה זו נעשית שלא על ידי אתערותא-
דלתתא, שאין אתערותא-דלתתא יכולה להשיגה, רק
על ידי לימוד התורה בצירופי אותיות הוא ממשיך. וכמו
שכתוב (תהלים קמו, יח): "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר
יקראוהו באמת", ו"אין אמת אלא תורה"²⁸.

וזהו "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על
לבבך [...] ודברת בם כו" (פרשתנו ו, יז): שגם הדברים "אשר
אנכי" – "מי שאנכי" – "מצוך", יהיה מאליהם וממילא
על לבבך, על ידי "ודברת בם".

כי "ודברת" – מלשון הנהגה והמשכה, כמו "ידבר
עמים" (תהלים מז, ד), כלומר, כי "בם" בעצמם תדבר
ותמשיך בחינת "אנכי מי שאנכי", שהוא בחינת
אתערותא-דלעילא שנעשית שלא על ידי אתערותא-

במדת מלכותו יתברך, "מלך", "מלך", ו"ימלוך" מה שאין
בן למעלה¹⁸.

אלא שבחינת גילוי זה במקורו, קודם שבא לידי גילוי
הזמן, נקרא "את" באלף, כמו "את בשרו" (משפטים כא, כח)
– "את הטפל לבשרו"¹⁹, כך בחינת גילוי במקורו הוא
הטפל להעלם, כי הוא גילוי בח העלם בנ"ל²⁰.

והמשכת גילוי בחינת הוי"ה יהיה "בכל לבבך" – תוך
שני לכבות²¹, פנימיות וחיצוניות, שהם בחינות "בתי
גואי" ו"בתי בראי"²²:

פנימיות-הלב הוא התפעלות מבחינת עצמותו ומחלתו
יתברך, ד"לית מחשבה תפיסא בך כלל²³. וכמו שכתוב
(פרשתנו ד, לח): "אתה הראת לדעת, כי ה' הוא האלהים אין
עוד". ו"הראת" הוא בחינת גילוי בבחינת פנימיות-הלב,
והוא מבחינת האהבה המסותרת שבטבע כל אדם כו.
ורשימו נשאר כל היום אפילו אחר התפלה כו.

וחיצוניות-הלב הוא שנתפשט האהבה "לאכפייא
לסטרא-אחרא ולאהפכא כו":

מתחלה לאכפייא, בדכתיב (ישעיה לג, טו): "עוצם עיני
מראות ברע", וכתיב (שלח טו, לט): "ולא תתורו אחרי
לבבכם", שירצה להיות גם הגילוי בחינת הוי"ה. שהנה
העולם נקרא מלשון העלם, שמעלים ומסתיר אור ה'
מלהיות בגילוי. וצריך לאכפייא כו.

ואחר כך "לאהפכא חשוכא לנהורא" – פירוש:
שהבח' יסוד האש הטבעי שנפשו הטבעית, להתאוות
כל תאוה, יתהפך מן החושך של עולם-הזה הגשמי
להיות מתאוה לדבקה בו יתברך. כי יסוד האש הוא
טבעי בתגבורת החום, ועל ידי זה מתאוה כל תאוה
שנמשך אחריו. אף בשמסיר החימויות מלמשוך אחרי
העולם-הזה, על ידי שמקרה אצלו תאוות עולם-הזה
ומואס ברע, הנה על ידי זה מאלי וממילא יהיה
התגברות החום הטבעי באלהות²⁴.

25. (ראה זחר חלק ג קעת, א).

26. (ראה זחר חלק ב קסב, ב).

27. ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת אחרי (כו, א ואילך), על פסוק "כי
ביום הזה יכפר".

28. (ירושלמי ראש השנה פרק ג, הלכה ח. חגיגה ג, ח. איכה רבה פתיחתא ב.
תקוני זחר תקון ג ובכמה מקומות).

ועיין מה שנתבאר בבאור על פסוק "אלה מסעי [...] וכתוב משה
כו" (לעיל מסעי צג, ג ואילך), שעל ידי התורה קורא וממשיך
בחינת הוי"ה. ולכן נקרא "קורא בתורה". כמו שנתבאר במקום
אחר.

18. וכמו שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "שובה ישראל עד" (לקמן
שבת שובה טו, ג).

19. (בבא קמא מא, ב)

20. ועיין מה שנתבאר עוד מענין "את הטפל" – על פסוק "וידעת
היום" (לקמן ו, ד).

21. (ראה ברכות פרק ט, משנה ח).

22. עיין מה שנתבאר בפרשת ראה, על פסוק "כי תשמע בקול" (לקמן
כו, ב).

23. (תקוני זחר בהקדמה, "פתח אליהו").

24. עיין מה שנתבאר בפרשת שלח (מ, סוף עמוד א ואילך), בדבור
המתחיל "בפרשת נסכים".

וזהו שביקש משה (פרשתנו ג, כה): "אֲעֲבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת הָאָרֶץ כּו'": כי אֶרֶץ־הַעֲלִיּוֹנָה הוא בְּנִסְת־יִשְׂרָאֵל
שְׁנִקְרָאת (מלאכי ג, יב) "אֶרֶץ חֲפָץ", וְרָצָה מֹשֶׁה לְהַמְשִׁיךְ
בָּהּ בְּחִינַת "אַתָּה הַחַיִּילוֹת", שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲתֵּירוֹתָא
דְּלַעֲיָלָא הַנְּעִשִׂית שְׁלָא עַל יְדֵי אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא. :

ד. וְהִנֵּה בְּחִינַת אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא בְּבְחִינָה זו, לֹא
תִמְשָׁךְ לְמִטָּה לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת גִּילּוֹי מִמֶּשׁ בְּשֶׁכֶל וְהַשְׁגַּת
הַמְּחֻשָּׁבָה מִמֶּשׁ, כִּי "לִית מְחֻשָּׁבָה תְּפִיסָא בְּךָ בְּלָל", וְאִינוּ
נִתְפָּס כִּי אִם בְּבְחִינַת רֵאִיָּה וְהַסְתַּכְּלוּת הַלֵּב.

וּכְמוֹ שֶׁתּוֹב (שיר השירים א, טו): "עֵינֶיךָ יוֹנִים", דְּהֵינּוּ
בְּשִׁבְנִסְת־יִשְׂרָאֵל הִיא בְּבְחִינַת "יוֹנָתִי תִמְתִּי" (שם ה, ב),
שֶׁאֵזוּ הִיא בְּמִדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה מְאֹד נִעְלָה, וְאִזִּי הִיא בְּבְחִינַת
"עֵינִים" שֶׁהוּא בְּחִינַת הַסְתַּכְּלוּת לְבָד; שְׁאִין הַמְּשָׁכָה זו
נִתְפָּסֶת בְּגִילּוֹי, וְהַתְּלַבְּשׁוֹת בְּהַמְּחֻשָּׁבָה, כִּי אִם הָאֶרֶץ
בְּעֵלְמָא. בְּעֵינֵי מַה שֶׁתּוֹב (וכרית ט, יד): "וְיִצְאָ בְּכָרֶךְ חֲצוֹ",
שֶׁהוּא כְּעֵין בְּרֶךְ הַמְּבָרֵךְ בְּמוֹחוֹ, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִכְּדֵי
הַשְׁגָּתוֹ, שְׁאִין כֹּחַ הַשְׁגָּת מוֹחוֹ יָכוֹל לְהַכִּיל, וְעַל כֵּן
אֲשֵׁתוֹמֵם בְּשַׁעַה חֲדָא".³³

וְלִכֵּן כְּתִיב: "וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ", שֶׁרָצָה מֹשֶׁה
לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינָה זו בְּבְחִינַת רֵאִיָּה. וְ"אֲנִישִׁי כְּנִסֶּת
הַגְּדוּלָּה", שֶׁתִּקְנֵנו הַבְּרֻכּוֹת שֶׁל הַמִּצְוֹת לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת
אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא, הֵם הַנִּקְרָאִים חֲכָמִים, "עֵינֵי
הָעֵדָה"³⁴, שֶׁהֵם מִבְּחִינַת "עֵינֶיךָ יוֹנִים", לְהַמְשִׁיךְ הָאֶרֶץ
מִבְּחִינַת רֵאִיָּה וְהַסְתַּכְּלוּת.³⁵

וְהוּא "אַתָּה הַחַיִּילוֹת לְהִרְאֹת אֶת עֲבֹדְךָ": דְּלִפִּי פְּשׁוּטוֹ אִינוּ

דְּלַתָּתָא כָּלָל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִמַּעְלָה מֵאֲתֵּירוֹתָא־
דְּלַתָּתָא.²⁹

וְהוּא "אַתָּה הַחַיִּילוֹת לְהִרְאֹת אֶת עֲבֹדְךָ": כִּי "מֹשֶׁה
קִיבֵל תּוֹרָה מִסִּינַי" (אבות א, א), וְשֵׁם הוּא "אַתָּה הַחַיִּילוֹת"
– אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא לְבָד.³⁰

וְגַם לְבְּחִינַת אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא לְהִיּוֹת אֲתֵּירוֹתָא־
דְּלַעֲיָלָא, צָרִיךְ לְהִיּוֹת תַּחֲלָה אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא, שֶׁהוּא
בְּחִינַת "בֵּית קוֹל יוֹצֵאת מִהַר חוֹרֵב כו'³¹, הָאֶרֶץ מִלְּמַעְלָה
לְהִיּוֹת הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה כו'.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תִּקְנֵנו חֲכָמִים (פסחים א, ב) בְּרֻכּוֹת הַמִּצְוֹת
עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן:

כִּי "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו" פִּירוּשׁ: שֶׁעַל יְדֵי הַמִּצְוֹת
שֶׁהֵם בְּחִינַת אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא שְׁנַעֲשִׂים בְּדַבְּרִים
גְּשָׁמִיִּים – צִיצִית שֶׁל צֶמֶר, וְתַפִּילִין שֶׁל קָלָף, סוּפָה, לוּלָב
כו' – נַעֲשֶׂה אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא, וְהוּא לְהִיּוֹת שׁוֹרָה
קְדוּשָׁה עֲלִיּוֹנָה.

אֵךְ כִּדִּי לְהִיּוֹת "קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנֵנו", לְהִיּוֹת
אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא גּוֹרֵם וּמַעֲוֹרֵר אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא,
הוּא עַל יְדֵי אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא תַּחֲלָה, שֶׁהִיא הַהֶאֱרָה
הַבְּאֵה מִלְּמַעְלָה לְהִיּוֹת "בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם", שֶׁהִיא "בְּרוּךְ" וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת גִּילּוֹי הַיְיָ
לְמִטָּה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנֵנו".

וְלִכֵּן תִּקְנֵנו הַבְּרֻכָּה קוֹדֵם הַמִּצְוָה: שֶׁעַל יְדֵי הַבְּרֻכָּה,
הִיא שְׁנַעֲשִׂית הַהַמְּשָׁכָה לְהִיּוֹת עֲשִׂית הַמִּצְוָה;
בְּאֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא גּוֹרֵם אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא.³²

29. (וְהוּא שֶׁתּוֹב וְהוּא בְּפִרְשֵׁת תְּרוּמָה (ק"ח, א'): "אֲשֵׁתִּדְּלוּתָא
דְּאֲוִרִיתָא כו' וְכָל מֵאֵן דְּבָעֵי זְכִי בִּיה. אֲשֵׁתִּדְּלוּתָא דְּקִדְּשָׁא בִּירֵי־הוּא
לְמַנְדַּע לִיה. כָּל מֵאֵן דְּבָעֵי זְכִי בִּיה. בְּלֹא אֲנָרָא כָּלָל".

וְהוּא עֵינֵי "וְתוֹרָתָךְ חֲנִנִי" (בתלים ק"ט, כ"ט). "אַתָּה חוֹנֵנֵנוּ
לְמַדַּע תּוֹרָתְךָ". וְהֵינּוּ בְּדִלְקָמֵן בְּפִירוּשׁ "וְאַתָּה חֲנִין" – מִתְּנַת
חֲנִיָּה.

וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפִרְשֵׁת בְּמִדְרָךְ, עֵינֵי "וּמִמִּדְרָךְ מִתְּנָה"
(בְּמִדְרָךְ כֹּא, יח), כִּי בְּחִינַת מִדְרָךְ הוּא כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (יְרֵמְיָה ב, ו):
"בְּמִדְרָךְ כו' אֶרֶץ", אֲשֶׁר "לֹא עָבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יֵשֵׁב אָדָם
שָׁם". פִּירוּשׁ, שְׁאִין הָאֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא שֶׁל הָאָדָם מְגַעַת
שָׁם כָּלָל.

וְהֵינּוּ, כִּי עֵינֵי אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא הוּא כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (משלי כו,
ט): "כְּמִים הַפְּנִים כו'", כֵּן הָאֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא שֶׁל לֵב הָאָדָם
מַעֲוֵר אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא מִבְּחִינַת אָדָם־הַעֲלִיּוֹן. מַה שְׁאִין
כֵּן בְּבְחִינַת "כִּי לֹא אָדָם הוּא" (שמואל א' טו, כט), אִין
אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַתָּתָא מְגַעַת שָׁם, וְהוּא "לֹא יֵשֵׁב אָדָם שָׁם כו'",
אֵלָּא שְׁנַמְשָׁךְ אֲתֵּירוֹתָא־דְּלַעֲיָלָא מִצַּד עֲצָמוּ בְּבְחִינַת מִתְּנָה.
וְהוּא עֵינֵי הַמְּשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה שְׁנַמְרָה בָּהּ
וּמִמִּדְרָךְ מִתְּנָה כו'. וְהוּא "כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּנָה לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים"
(בְּרַכַּת "שִׁים שְׁלוֹם").

(וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר: בְּפִרְשֵׁת רָאָה, עַל פְּסוּק "אֶרֶץ ה' כו' תִּלְכּוּ", בְּעֵינֵי
"בְּקוֹלוֹ תִּשְׁמְעוּ" (לִקְוֶה ב, ב). וּבְדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "בְּשַׁעַה שֶׁהִקְדִּימוּ
יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע" (לַעֲלֵל בְּמִדְרָךְ יד, א), גְּבִי שְׁבוּעוֹת. וְכִּי אֶגְרַת
הַקִּדְּשׁ" בְּסוּפּוֹ (קוֹנְטֵרַס אֲחֵרוֹן סִימָן ו, דַּבּוֹר הַמִּתְחִיל "דָּוִד זְמִירוֹת קִרִּית
לְהוֹ").

30. וְעֵינֵי בְּ"סִפְרָא דְּצִנְעוּתָא" (תְּרוּמָה, קע"ו, א'). (וּבְרֻבּוֹת כָּאֵן: "אַתָּה
הַחַיִּילוֹת כו'" – "אַתָּה הַתְּחַלֵּת לְבּוֹא אֲצִיל כו").

31. ("מִבְּרֻכּוֹת וְאוֹמְרָה, אוֹי לְהֵם לְבְּרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה" – אָבוֹת ב, ב רָאָה
בְּרֻכּוֹת ג, א. רֹת רָבָה ו. וּבִכְבָּהּ מְקוּמוֹת). וְרָאָה לַעֲלִיל: בְּמִדְרָךְ ו, ג. שֶׁלֹּא מו,
ב.

32. וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ", בְּעֵינֵי
"גְּדוֹל תִּלְמוּדוֹ שֶׁמִּבְּאֵי לִידֵי מַעֲשֶׂה" (לִקְוֶה שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ פג, ב וְאִילָךְ).

33. (חולין, כ"א, עמוד א'. פְּסוּק הוּא בְּדִנְיָאֵל ד, טו. וְשֵׁם "חֲדָה").

34. (בְּמִדְרָךְ טו, כד. רָאָה תַּעֲנִית כד, א. רִשִׁי דַּבּוֹר הַמִּתְחִיל "מַעֲשִׂי הָעֵדָה".
עַץ חַיִּים שַׁעַר דְּרוֹשֵׁי הַנִּקְדּוֹת פֶּרֶק א).

35. (וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר: בְּדַבּוֹר הַמִּתְחִיל "לְבַבְתִּי", גְּבִי "בְּאֶחָד מִעֵינֶיךָ"
לִקְוֶה שִׁיר הַשִּׁירִים כט, ג). וְעַל פְּסוּק "לַעֲשׂוֹת הַיֶּשֶׁר בְּעֵינֵי ה'" (לִקְוֶה רָאָה
כ, ד).

וזהו שאמר³⁸: "אין ואתחנן אלא מתנת חנם כו",
פירוש³⁹ "חנם" – בלא מצות⁴⁰, דהיינו שהמשיך מבחינה
גבוה ונעלה מאד, למעלה מעלה מבחינת המצות, שאין
המצות מגיעות שם⁴¹. שהוא בחינת מדרגת ומעלת
מקור אור התורה, ושרשה לעילא, שהוא בחינת
ומדריגת משה, שנאמר עליו (פרשתנו ד, ה): "אנכי עומד בין
ה' וביניכם [...] להגיד לכם את דבר ה' כו", שהיה שרש
נשמתו מבחינת "אנכי – מי שאנכי".

ולכן היה בו כח להמשיך בחינת "הוי"ה", שהוא
בחינת אתערותא דלעילא – "בעת ההיא" – פירוש:
שיהיה בחינת עלמא דאתפסיא שהוא נקרא בשם
"ההיא", להיות בגילוי, בבחינת "עת לאהוב"⁴². והיינו
לפי ש"אתה החילות" – שכבר התחלת – להיות
אתערותא דלעילא לבד.

והנה אז לא נתקיימה בקשה זו שיהיה אתערותא
דלעילא לבדה בבחינת גילוי, אלא אתערותא דלעילא
להיות אתערותא דלתתא, שעל ידי גילוי אתערותא
דלתתא זו יהיה גילוי אתערותא דלעילא.

וזהו היתה מדרגת יהושע, וכל ישראל שנכנסו לארץ
וקיימו מצות באתערותא דלתתא. וכן על דרך זה
הברכות של המצות, שהם בחינת אתערותא דלעילא
לאתערותא דלתתא.

אבל לעתיד לבא בתיב (ישעיה נב, ח): "כי עין בעין יראו
וגו"⁴³.

קיצור מהדריש על פסוק "ואתחנן אל ה'"

אדם, להאיר את העולם הזה⁴⁴. והיינו על ידי קריאת
שמע ותפלה, שיאיר שם הוי"ה בלבד על ידי שיתפעל

מובן מהו ל"עבדך" דייקא, ודרי גם לכל ישראל הרה הוא
יתברך כל "האותות והמופתים"³⁶, ובמתן תורה (פרשתנו ד, ד):
"פנים בפנים דבר ה' עמכם" בתיב.

אלא, כי פירוש "להראות" הוא, כמו שכתוב (ברכה לג, כא):
"וירא ראשית לו", שמשך זכה לבחינת ראיה הנ"ל, שהיא
הנמשכת מבחינת "אתה החילות כו" הנ"ל, ועל כן "אעברה נא
ואראה את הארץ", להמשיך בה גם כן בחינת ראיה זו כנ"ל.

וכדי להמשיך בחינה זו, הקדים משה ואמר: "ואתחנן
אל הוי"ה".

והענין: כי הנה בשלמה כשפנה בית המקדש בתיב
(מלכים א' ח, ט): "אשר התחננתי לפני הוי"ה" וכאן בתיב:
"אל הוי"ה".

והענין:

כי הנה בתיב (תשא לד, ו): "ה' אל רחום וחנון כו" –
ובתיב (תהלים קיא, ד, קמה, ח): "חנון ורחום ה'".

אך הנה פירוש "הוי"ה אל רחום וחנון" – שמבחינת
"הוי"ה", מקור כל ההתהוות נמשכו המדות להיות "חנון
ורחום". אבל "חנון ורחום ה'" פירוש: שבדי להיות
בחינת "הוי"ה", שהוא בחינת צמצום והתפשטות כו, כל
זה הוא מחמת שהוא "חנון ורחום כו"³⁷.

וזהו "ואתחנן אל הוי"ה":

שהמשכתי מבחינת "חנון" כדי להיות בחינת הוי"ה.

אות א' יבאר: כי להיות עולם הזה הוא עולם השפל,
על כן ברא אלקים את האדם, שהוא "נר הוי"ה נשמת

41. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "ובשבעית יצא לחפשי חנם" (ראה תורה אור עו, א).

42. (והוא על דרך מה שכתוב בזהר פרשת שלח (דף קע"ז, א'), בפירוש "יום ההוא כו" – "דאחיד סיפא בשירותא" ושירותא אקרי 'הוא' במה דאת אמר (במדבר יח, כג): 'ועבד חלוי הוא' – פולחנא דלוי, לדרגא דאקרי 'הוא' – טמיר וגניז. ואקרי 'הוא' (ה' הוא) – לאחזא סופא דכל דרגין, דאיהו שירותא, וכלא חדו. ועיין מזה גם כן ב"פרדס").

43. (ועיין ובזהר) בפרשת נשא, קל"ז, עמוד א' ק"ל, עמוד א').

44. ועיין מה שנתבאר מענין "נר הוי"ה", בביאור על פסוק "וירד הגבול" (לעיל מסעי צד, ב). ומה שנתבאר על פסוק "גם את העולם נתן בלבם", בדבור המתחיל "היה מספר בני ישראל" (לעיל במדבר ד, ב).

36. (דברים כט, ב): "ראו עיניך, האתות והמופתים". דברים לד, יא: "לכל האתות והמופתים".

37. כמו שנתבאר במקום אחר – סוף דבור המתחיל "שובה ישראל" (לקמן שבת שובה סה, ב).

38. (רשי' ריש פרשת ואתחנן: "אין חנון בכל מקום אל לשון מתנת חנם". על פי הספרי ודברים רכה ב, א).

39. (וזהו מה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (ראה מדרש רבה שמות מה, ו. הובא להלן בהערה לקיצור): 'בא ואראך אוצרות של מתנת חנם, פירוש ועולם המחשבה, 'חנם' – בלא מצות, שאין מעשה מצות מגיע עד שם. אור תורה להרב המגיד, בראשית, יג. הובא להלן בביאור פרק ב').

40. (ספרי בהעלותך על הפסוק יא, ה): "וכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם".

15 החילות". וגם כִּדִּי לְהִיּוֹת אֶתְעָרוּתָא־דְּלִתָּא צָרִיךְ
16 לְהִיּוֹת תַּחֲלָה אֶתְעָרוּתָא־דְּלִעִילָא⁴⁷. וְעַל זֶה בִּיקֵּשׁ מֹשֶׁה
17 "אֶעֱבֹרָה נָא וְאֶרְאֶה" – לְהַמְשִׁיךְ בָּהּ בְּחִינַת "אֶתָּה
18 הַחִילוֹת".
19 **אות ד' יבאר:** שֶׁהַמְשָׁכָה מְבַחֶנָּה זֶה אֵינוֹ נִתְפָּס בְּגִילּוֹי
20 וְהַתְּלַבְּשׁוֹת הַמְּחַשְׁבָּה, כִּי אִם הָאֶרֶז בְּעֶלְמָא. כְּעֵנֶן מֵה
21 שְׁתּוּב "וְיֵצֵא כְּכָרֶק חֲצוֹ" (בְּזִכְרָהּ סִימָן ט', י"ד)⁴⁸.
22 וְזֶהוּ "וְאֶרְאֶה אֶת הָאָרֶץ". וְכִמּוֹ שְׁתּוּב (וְכִרְיָה) שֵׁם: "וְה'
23 עֲלֵיהֶם יֵרָאֶה". "עֵינֶיךָ יוֹנִים". וְעַל דָּרָךְ זֶה חֲכָמִים שֶׁהֵם
24 "עֵינֵי הָעֵדֶה" תִּקְנוּ בְּרֶכֶת הַמְּצוֹת⁴⁹.
25 וְכִדִּי לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינָה זֶה, הַקְּדִים מֹשֶׁה וְאָמַר: "וְאֶתְחַנֵּן
26 אֶל ה' הוֹי"ה", לְהַמְשִׁיךְ מְבַחֶנָּה "חֲנוּן" שֶׁהוּא "אוֹצֵר
27 מִתְּנֵת־חֲנוּם"⁵⁰, שָׁאִין אֶתְעָרוּתָא־דְּלִתָּא מְגִיעַ שֵׁם, מִשֵּׁם
28 הַמְשִׁיךְ בְּחִינַת "הוֹי"ה" שֶׁהוּא אֶתְעָרוּתָא־דְּלִעִילָא. :

1 **מ"קֶרֶב אִישׁ וְלֵב עֲמוּק".** וְזֶהוּ עֵנֶן "בְּרוּךְ אַתָּה ה' הוֹי"ה
2 כו". :
3 **אות ב' יבאר:** פִּירוּשׁ וְעֵנֶן הַגִּילּוֹי שֵׁם הוֹי"ה בְּלִבּוֹ,
4 דְּהֵינּוּ עַל יְדֵי שְׂבִיבֵין עֵנֶן "וּבְטוּבוֹ מוֹחֲדֵשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂה
5 בְּרָאשִׁית", בְּרִיאַת הַדָּשָׁה מִמֶּשׁ מֵאִין לִישׁ, וְלֹא דָרָךְ
6 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁהוּא עֵנֶן גִּילּוֹי הַהֶעֱלֵם לְבָד, וְעַל זֶה
7 מוֹרָה שֵׁם הוֹי"ה⁴⁵.
8 וְזֶהוּ "וְאֶהְבֶּתְ אֶת הוֹי"ה", שִׁהְיֶיהָ שׁוֹרָה בָּךְ בְּבַחֲנִית
9 גִּילּוֹי. וְהֵינּוּ "בְּכָל לְבָבְךָ" – תוֹךְ שְׁנֵי לְבָבוֹת, פְּנִימִית
10 וְחִיצוֹנִית. וְעַל יְדֵי אֶתְעָרוּתָא־דְּלִתָּא זֶה נִמְשָׁךְ
11 אֶתְעָרוּתָא־דְּלִעִילָא, לְהִיּוֹת בְּרֶכֶה וְהַמְשָׁכָה בְּגִילּוֹי⁴⁶. :
12 **אות ג' יבאר:** אֵךְ "וְתִלְמוּד תוֹרָה כְּנֶגֶד כּוֹלֵם" שֶׁהוּא
13 רַק הַמְשָׁכָה מֵאֶתְעָרוּתָא־דְּלִעִילָא, מְבַחֶנָּה שָׁאִין
14 אֶתְעָרוּתָא־דְּלִתָּא יְכוּלָה לְהַשְׁיֵגָה. וְזֶהוּ "אֶתָּה

ביאור ואתחנן

29 **הִנֵּה עֵנֶן "בְּרוּךְ אַתָּה ה'"** שֶׁ"בְּ"בְרוּךְ שְׁאָמַר" – שֶׁהוּא עֵנֶן
30 "וּבְטוּבוֹ מוֹחֲדֵשׁ כו". כִּי הִנֵּה שֵׁם הוֹי"ה הוּא בְּאֶצִּילוֹת.
31 וְהִנֵּה מִחֲכָמָה וְאֵילָךְ הוּא בְּחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. מֵה שָׁאִין
32 כֵּן "הַחֲכָמָה – מֵאִין תִּמְצֵא" (אִיּוֹב כח, יב), שֶׁלֹּא בְּבַחֲנִית
33 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.
34 **כִּי יֵשׁ פֶּרֶסָא הַמְּפָסִיק בֵּין חֲכָמָה לְכַתְרָא⁵¹,** שֶׁעַל יְדֵי זֶה

29 **הִנֵּה עֵנֶן "בְּרוּךְ אַתָּה ה'"** שֶׁ"בְּ"בְרוּךְ שְׁאָמַר" – שֶׁהוּא עֵנֶן
30 "וּבְטוּבוֹ מוֹחֲדֵשׁ כו". כִּי הִנֵּה שֵׁם הוֹי"ה הוּא בְּאֶצִּילוֹת.
31 וְהִנֵּה מִחֲכָמָה וְאֵילָךְ הוּא בְּחִינַת הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. מֵה שָׁאִין
32 כֵּן "הַחֲכָמָה – מֵאִין תִּמְצֵא" (אִיּוֹב כח, יב), שֶׁלֹּא בְּבַחֲנִית
33 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.
34 **כִּי יֵשׁ פֶּרֶסָא הַמְּפָסִיק בֵּין חֲכָמָה לְכַתְרָא⁵¹,** שֶׁעַל יְדֵי זֶה

ב', סעיף ל"ד).

49. ועיין מה שנתבאר על פסוק "צִיִּינָה וְיִצְיָנָה כו" בְּעִטְרָה כו" (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים כג סוף עמוד א ואילך).

50. (ראה מדרש רבה שמות מה, ו: וְחֲנִנִי אֶת אֲשֶׁר אֲחִין, באותה שעה הָרָאָה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא אֶת כָּל הָאוֹצְרוֹת שֶׁל מִתֵּן שָׁכַר שֶׁהוּא מִתְקַנֵּן לְצַדִּיקִים... וְאַחַר כֵּךְ רָאָה אוֹצֵר גְּדוֹל, אָמַר: הָאוֹצֵר הַזֶּה שֶׁל מִי הוּא? אָמַר לוֹ: מִי שִׁישׁ לוֹ אֲנִי נוֹתֵן לוֹ מִשְׁכָּרוֹ, וְמִי שָׁאִין לוֹ, אֲנִי עוֹשֶׂה לוֹ חֲנוּם וְנוֹתֵן לוֹ מִנְחָה).

"וְכִמּוֹ שָׁאֵנוּ מְבַקְשִׁים (בְּנוֹסַח "יְהִי רְצוֹן" שֶׁקוֹדֵם אֲמִירַת הַתְּהִלִּים: "מֵאוֹצֵר מִתְּנֵת חֲנוּם חֲנוּן" – תוֹרַת שְׁמוּאֵל תר"כ, טד).

51. (ועיין בזהר פְּרָשָׁה נח, (דף ס"ה, א'). וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּבִיאור עַל פֶּסוּק "כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר" בְּפִרְשׁוֹת אַחֲרֵי (כח, א). וְכָל זֶה אַחֵר הַצְּמִצּוּם וְיִמְקוּם פְּנִי כו". וְעֵינֵן בְּ"סֶפֶר שֶׁל בִּינוּנִים", חֶלֶק ב', פֶּרֶק ט' בְּהִנְהָגָה).

52. (עיין "מְקַדֵּשׁ מֶלֶךְ" שֵׁם, שֶׁפִּירֵשׁ דְּפֶרֶסָא הֵינּוּ מוֹחָא־סְתִימָאָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהֵינּוּ "קְרוּמָא דְּאֶתְחַפִּיָּא עַל מוֹחָא־סְתִימָאָה, דְּאֶתְבְּסִיָּא הָאִי חֲכָמָה־סְתִימָאָה בְּהוּא קְרוּמָא". עַל כֵּן נִקְרָא הַקְּרוּמָא פֶּרֶסָא.

וְגַם פִּירֵשׁ שֵׁם עוֹד בְּחִינַת פֶּרֶסָא – שֶׁלְמַעֲלָה גַם מִמוֹחָא־סְתִימָאָה. גַּם בְּ"פֶרֶדֶשׁ" שֶׁעַר הַצְּחִצְחוֹת, פֶּרֶק ו', פִּירֵשׁ דְּהַפֶּרֶסָא הֵינּוּ הַכְּתֵר בְּעֶצְמוֹ כו". וְזֶהוּ דְּהִי"ד דְּשֵׁם הוֹי"ה הוּא בְּחִינַת הַפֶּרֶסָא, כִּי הִי"ד וְקִצּוֹ – הוּא חֲכָמָה וְכַתְרָא).

45. (ועיין מֵעֵנֶן פִּירוּשׁ "טוּב": בִּזְהַר חֶלֶק א' פְּרָשַׁת בְּרָאשִׁית (דף ל' עמוד ב'). וְכִמּוֹ שֶׁקֶטֶב עַל זֶה בְּ"מֵאוֹרֵי אוֹר" (אות ט"ז, סעיף ה'). וּבְפִרְשַׁת נח (דף ס', עמוד ב'). וּבְפִרְשַׁת לך (דף פ"ב, עמוד ב'). וּבְפִרְשַׁת תְּרוּמָה (קס"ח, סוף עמוד ב'), עַל פֶּסוּק "וְהַטוּב בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי".

אֵךְ פִּירוּשׁ "וּבְטוּבוֹ" עֵינֵן שֵׁם בְּפִרְשַׁת תְּרוּמָה (קס"ח, ב'). וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֶכְלֶת וְשִׁבְעַת וּבִרְכַּת", גְּבִי "הֵן כו' בְּטוּבוֹ כו" (לְקַמֵּן עֶקֶב טו, ב).

וְעֵינֵן בְּגִמְרָא, פֶּרֶק ב' דְּחִיגָה (דף י"ב, עמוד א'), עַל פֶּסוּק "הָאוֹר כִּי טוּב". וְבִזְהַר חֶלֶק ב', פְּקוּדֵי (דף ר"כ, עמוד ב'). וּבְפִירוּשׁ הֶרֶם"ז שֵׁם. וְעֵינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּעֵנֶן "הַטוּב כִּי לֹא כָּל רְחִמִּיךָ", בְּ"תוֹרָה אוֹר" פְּרָשַׁת בְּשִׁלַּח, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֲשִׁירָה לְה' ה'").

46. וְעֵינֵן מֵה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "הוֹי"ה לִי בְּעוֹזְרִי" (לְקַמֵּן שְׁמִינִי עֶצֶרֶת פה, א).

47. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פֶּסוּק "אֵלֶּה מִסְעֵי", בְּעֵנֶן "וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם" (לְעִיל מִסְעֵי צא, ד ואילך).

48. (ועיין מִזָּה בְּתִקּוּנֵי זֶהר (תִּקּוּן לְמ"ד. דף ע"ז, עמוד ב'). בְּעֵנֶן שֶׁבְּמִתְרַתְּוָה הִי קוֹלוֹת וּבְרָקִים.

וְעֵינֵן בְּ"אֲגָרַת הַקְּדֵשׁ", סוֹף סִימָן ט"ו: "דַּעַת הָעֲלִיּוֹן כו", שֶׁהוּא כְּנֻקְדָּה, וְכְּכָרֶק הַמְּבָרִיק עַל שְׁכָלוֹ כו". וְעֵינֵן בְּ"מֵאוֹרֵי אוֹר" אות

ולכן על דרך זה תקנו חכמים, שנקראו "עיני העדה",
את ברכת המצות, שהוא המשכת הכח להיות
אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא שעל ידי
מעשה המצות, שהם בחינת מ"ן ומ"ד שיש במעשה
המצוה. והמשכה זו, דהברכה, היא מבחינת "עיני
העדה" דוקא, שיש בכחם להמשיך בחינת הסתכלות
דעתיקא בזו"נ, שהוא הכח לזיווג מ"ן ומ"ד.

פי בחינת ההסתכלות הוא למעלה מהמ"ן והמ"ד
עצמן. שהם מבחינת תהו ותיקון, והשבירה היה בעולם
הנקודים. ובירורי ניצוצים משבירת הכלים זהו ענין
המ"ן, ועל ידי זה נמשך מ"ד מעולם התיקון. וזהו ענין
אתערותא דלתתא, ואתערותא דלעילא שעל ידי
אתערותא דלתתא. אבל בחינת עקודים הוא למעלה
מהשבירה והתיקון, ומשם הוא ענין האתערותא
דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא⁵⁷. וזהו ענין
ההסתכלות כו, אשר משם שורש ענין ברכת המצות⁵⁸.

והנה זהו ענין בקשת משה "אעברה נא ואראה את
הארץ":

פי משה הוא יסוד אבא, וחכמה היא בחינת ראיה⁵⁹.
וזהו שכתוב במשה (ברכה לג, כא): "וירא ראשית לו". ועד
רום המעלות בכל העולמות הוא כן.

והנה בחינת מלכות היתה בבחינת "אחור באחור" כל
זמן משך דור המדבר⁶⁰, ומשה רבינו עליו השלום רצה
שיהיה החזרת "פנים בפנים", שזהו ענין בואם לארץ על
יד דוקא, על ידי "ואראה את הארץ", שימשיך בה
מבחינת ראיה והסתכלות הנ"ל, שהוא בחינת
אתערותא דלעילא שלמעלה מאתערותא דלתתא⁶¹.

וייבן קצת ענין בחינת ראיה מהו ברוחניות, ממה
שכתב ב"פרי עץ חיים" שער ט"ז, פרק א':

שפעם אחת נכנס רבי אברהם הלוי אצל האריז"ל,
ומצאו שהיה ישן. והקין ואמר: ששמע בישיבה של

גילוי שם הוי"ה למטה, דהיינו מלמעלה מהשתלשלות.
והיינו על ידי אתערותא דלתתא, בירורי רפ"ח ניצוצין
בתפלה, שהוא בחינת העלאת מ"ן - ויצעקו אל ה' כו".

וכן העשייה דמעשה המצות, קלף התפילין כו - הם
בירורי רפ"ח, ועל ידי זה נמשך מ"ד משרשו - מחכמה
סתימאה.

והנה ענין ברכת המצות הוא המשכת אתערותא
דלעילא לפני אתערותא דלתתא. ולכן הוא "עובר
לעשייתו". והמשכה זו שרשה מבחינה שאין אתערותא
דלתתא מגעת שם.

וזהו שהברכות תקנו אותם החכמים, שהם "עיני
העדה" - בחינת "עיני יונים". והוא על דרך מה שכתוב
ב"עץ חיים" (שער אריזאנפין, פרק י"ד): שעל ידי הסתכלות
אבא ואימא, או זו"נ באריזאנפין, או הסתכלות אריז
אנפין בהם, נמשך אליהם כח הזיווג כו.

והענין:

פי הזיווג דמ"ן ומ"ד הוא רק באצילות לבד, אבל
למעלה מאצילות, שם היחוד בבחינת הסתכלות לבד,
מפני שממקום גבוה כל כך אי אפשר להיות הגילוי רק
על ידי בחינת ראיה לבד⁵³. ובחינת הסתכלות זו, שנמשך
ההארה ממצאת דעתיקא לזו"נ, הוא גורם יחוד מ"ן
ומ"ד דזו"נ. פי להיות היחוד - הוא על ידי המשכת
המוחין תחלה.

כמו על דרך משל למטה, ה"קטן אינו מוליד"⁵⁴, לפי
שאינו לו דעת⁵⁵. שהמוחין שלו הם בקטנות ואינן
בשלימות. וכשנעשה גדול, ומתחזקין המוחין שלו
ונגדלים, אזי יש בו כח ההולדה.

וכך על דרך משל, יחוד עליון הוא על ידי המשכת
מוחין עליונים לאבא ואימא וזו"נ. וזה נמשך בהם על ידי
ההסתכלות דאריזאנפין, שעל ידי זה נמשך בהם הארה
גדולה⁵⁶, לכן על ידי זה נמשך בהם הכח לזיווג כו.

53. (וכמו שנתבאר בסוף ביאור "חכילי עינים" (תורה אור ויחי מח סוף עמוד ב)).

54. (סנהדרין סח, ב).

55. (קבמות קד, ב. גיטין כב, סוף עמוד ב).

56. כמו שכתב ב"עץ חיים" שם. וב"מקדש מלך", מסכת זיווג אבא ואימא (פרק א אור ד).

57. ועיין מה שנתבאר על פסוק "אכלהו היום", בענין מן (תורה אור בשלח סה, א).

58. (ועיין מה שנתבאר במקום אחר - בדבור המתחיל "להבין מאמר

ר"ל על פסוק "כי טובים דודך מין" - ערבים עלי דברייסופרים יותר מיינה של תורה" (תורה אור שמות נג, ב). דקאי על ברכת המצות כו. ועיין מה שנתבאר עוד מענין "ערבים עלי דברייסופרים" - על פסוק: "ושאבתם מים בעשיון" (לקמן דרושים לסוכות פ, ב).

59. (ראה "פרדס" ערכי הכנונים מערכת ראיה).

60. (ועיין ב"עץ חיים": שער ל"א. ושער ל"ז, ריש פרק י"ו).

61. (ועיין מענין בחינת ראיה: ב"עץ חיים", שער "אזן, חטם, פה", פרק א, ופרק ג'. ועיין מה שנתבאר על פסוק "השמים כסאי כו, ואל זה אביט כו" (תורה אור א, א)).

34 זֶה נֶאֱמַר: "הוֹי"ה רְחוּם וְחַנוּן כו", אֲךָ יֵשׁ בְּחִינַת רַחֲמִים
35 שְׁלֹמֶעֱלָה מִשֵּׁם הוֹי"ה, שֶׁהֵם בְּחִינַת רַחֲמִים-גְּדוּלִים, וְעַל
36 זֶה נֶאֱמַר "חַנוּן וְרַחוּם הוֹי"ה", שֶׁהֶקְדִּים בְּחִינַת "חַנוּן
37 וְרַחוּם" לְהִיּוֹת הוֹי"ה⁶⁴.
38 וְהֵינּוּ פִירוּשׁ "וְאַתְחַנֵּן אֶל ה'", וְלֹא נֶאֱמַר בְּדִכְתִּיב גְּבִי
39 שְׁלֹמָה (מְלָכִים א' ח, נט): "אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי הוֹי"ה", מִפְּנֵי
40 שֶׁבְּחִינַת ה' "חַנוּן" שֶׁנֶּאֱמַר בְּשְׁלֹמָה הִיא לְמוֹשֶׁה מִשֵּׁם
41 הוֹי"ה, וְכַעֲנִין "הוֹי"ה רְחוּם וְחַנוּן". אָבִל "וְאַתְחַנֵּן אֶל ה'"
42 הֵינּוּ שְׁמֹשֶׁה הַמְּשִׁיר מִבְּחִינַת י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים, מְקוֹר
43 הַאֲצִילוֹת אֶל בְּחִינַת הוֹי"ה. וְזֶהוּ "אֶל הוֹי"ה בַּעַת הַהִיא",
44 שֶׁהוּא בְּחִינַת זו"נ, שֶׁעַל יְדֵי כַח הַמְּשִׁכָּה זֶה נִמְשָׁךְ וְנַעֲשֶׂה
45 יחוד זו"נ, וְכַנֻּכָּר לְעִיל.
46 (וְעַל פִּי זֶה יוֹכֵן גַּם כֵּן מִה שֶׁכְּתוּב ב'סִפְרָא דְּעִנְיֹתָא"
47 (תְּרוּמָה, קע"ז, א'): בְּהָא זְמָנָא "אֲדִנִּי, ה' אֲתָה הַחֲלוֹת כו",
48 דְּקָאֵי עַל הַתְּגֻלוֹת י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים שֶׁבְּחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי. עֵינֵי שֵׁם.
49 דְּלִבְאֹרְהָ אֵינוֹ מוֹכֵן, אִיךְ מְרִימֻם כָּאֵן עֵנִין הַתְּגֻלוֹת הַהוּא?
50 וּלְפִי מִה שֶׁנִּתְבָּאָר כָּאֵן אֲתִי שְׁפִיר. כִּי זֶהוּ עֵנִין "אֲתָה
51 הַחֲלוֹת", דְּרִצּוֹנוֹ לֹמַר שֶׁאֲתָה הוּא הַמִּתְחִיל מַעֲצָמָה. כִּי הוּא
52 בְּחִינַת אֲתַעֲרוּתָא-דְּלַעֲיָלָא שְׁלֹמֶעֱלָה מֵאֲתַעֲרוּתָא-דְּלַתְתָּא.
53 וְהֵינּוּ עֵנִין י"ג מִדּוֹת הֶרְחָמִים, וְזֶהוּ גַם כֵּן עֵנִין "וְאַתְחַנֵּן" כֹּנֵל.
54 וְעֵנִין מִה שֶׁכְּתוּב ב' שְׁמוֹת אֵלֹהִ: "אֲדִנִּי, ה' אֲתָה הַחֲלוֹת",
55 יוֹכֵן עַל פִּי מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר (לִקְטוֹ נִצְבִּים נא, א), עַל פְּסוּק
56 (יִשְׁעִיָּה סא, יא) "כִּי כֹאֲרֵץ תּוֹצִיא צִמְחָה כו", כֵּן אֲדִנִּי ה' יִצְמִיחַ
57 צִדְקָה וְתִהְיֶה", שֶׁב' שְׁמוֹת אֵלֹהִים – שֵׁם אֲדִנִּי הוּא הַמְּאִיר
58 בְּרֹאשֵׁי-הַשָּׁנָה, וְשֵׁם הוֹי"ה בְּנִיקּוּד אֱלֹקִים הוּא הַמְּאִיר בְּיוֹם
59 הַכַּפּוּרִים, וְהֵם הַמְּצַמִּיחִים וּמְמַשְׁכִּים אֹר וְגִילּוֹי י"ג מִדּוֹת
60 הֶרְחָמִים כו'. עֵינֵי שֵׁם.
61 וְעוֹד יֵשׁ לֹמַר: כִּי הֵנָּה בְּאַבְרָהָם אֲצֶל "בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים",
62 כִּשְׁנֶאֱמַר לוֹ (לֵךְ לך טו, ו): "לָתֵת לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת", הַזִּכִּיר גַּם
63 כֵּן ב' שְׁמוֹת אֵלֹהִים (שָׁם, ח): "אֲדִנִּי, הוֹי"ה בְּמָה אֲדַע כִּי אִירְשֶׁנָּה".
64 וְהֵינּוּ כִּי ב' שְׁמוֹת אֵלֹהִים הֵן הֵן שֶׁרֶשׁ ה' אֶרֶץ-הַחַיִּים שֶׁנֶּקְרָא
65 (תְּהִלִּים קטז, ט) "אֶרֶצוֹת הַחַיִּים" – ב' אֶרֶצוֹת – מְלָכוֹת וּבִינָה⁶⁵.
66 וְהֵן הֵן ב' שְׁמוֹת הַנִּלְכָּד בְּנֹדָע⁶⁶. וְלָכֵן מוֹשֶׁה שֶׁבִּיקֵשׁ לִיכָנֵס
67 לְאֶרֶץ, לָכֵן הִזְכִּיר גַּם כֵּן ב' שְׁמוֹת אֵלֹהִים דִּיקָא⁶⁷.

1 מַעֲלָה סוּדוֹת וְרִזִּין עֵילָאִין בְּפִרְשַׁת בְּלָק וּבִלְעָם, שָׁאֵם
2 הָיָה דוֹרֵשׁ שְׁמוֹנִים שָׁנָה רְצוּפִים יוֹמָם וְלַיְלָה – לֹא יוֹכֵל
3 לְהַשְׁלִים.
4 וְאִיךְ הוּא זֶה שִׁישִׁיג בְּשָׁנֵי שְׁעוֹת, מִה שֶׁצָּרִיךְ זְמַן פ'
5 שָׁנָה וְיוֹתֵר לְאוֹמְרָם?
6 הָעֵנִין:
7 כִּי הַשָּׁנָה וְגִילּוֹי זֶה נֶקְרָא בְּחִינַת רֹאֵיהֶ, שֶׁהוּא לְמַעֲלָה
8 מִבְּחִינַת תְּבוּנָה וְהַשָּׁגָה מִמֶּשׁ.
9 (וְכַמוֹ כֵּן יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת אֵלֹהִים בְּהַשְׁגוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְמַעֲלָה
10 בְּגִי' עֲדוֹן גַּם כֵּן: מִה שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הַשָּׁגָה מִמֶּשׁ, וְזֶהוּ שֶׁהוּא
11 לְמַעֲלָה מִהַשְׁגָּה, וְנֶקְרָא (וְכַרְיָה ט, יד) "וְה' עֲלֵיהֶם יִרְאֶה, וְיִצָּא
12 כְּבֹדָה חֲצוֹ", בְּבְחִינַת בְּרַק הַמְּבָרִיק עַל הַשָּׁנָה⁶².
13 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹכֵן עֵנִין הַשָּׁגַת הָאֲרִיזָל הַנִּלְכָּד – שֶׁהִיא
14 בְּבְחִינַת רֹאֵיהֶ כו'.
15 וְזֶהוּ עֵנִין "וְיִרְא רֹאשִׁית לוֹ". וּבְחִינָה זֹו רָצָה לְהַמְּשִׁיר
16 בְּכִנְסַת-יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ עֵנִין "וְיִרְאֶה אֶת הָאָרֶץ כו".
17 וְעֵינֵי מִה שֶׁנִּתְבָּאָר מַעֲנֵין זֶה בְּבִיאֹר עֵנִין קְרִיעַת יִם-סוּף,
18 וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת "עֲדוֹן", וְהוּא שִׁיתְגַּלְגַּל לְבָא
19 עַל יְדֵי מִשְׁתִּי. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהר וְאַתְחַנֵּן (דף ר"ס, עמוד ב'):
20 "סִיּוּמָא – מְלָכָא מְשִׁיחָא הוּא כו". עֵינֵי שֵׁם.
21 וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּמֹשֶׁה (פְּרָשְׁתִּינוּ ד, א): "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל שְׁמַע כו",
22 כִּי לֹא פִעֵל הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת רֹאֵיהֶ הַנִּלְכָּד בְּכִנְסַת-יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא
23 בְּחִינַת שְׁמִיעָה. אָבִן לְעַתִּיד-לְבָא יִתְגַּלְגַּל בְּחִינָה זֹו כֹּנֵל.
24 **ב. וְזֶהוּ "וְאַתְחַנֵּן אֶל ה'", שֶׁהוּא עֵנִין מִתְנַת-חָנֵם.**
25 וְהַמְּגִיד נְשִׁמְתוֹ-עֲדוֹן פִּירֵשׁ – בְּמָה שֶׁכְּתוּב (בְּמִדְבָר י"א,
26 ה'): "וְכִרְנוֹ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמַצְרִים חָנֵם", דְּפִירֵשׁ
27 רַשִׁי: "חָנֵם מִן הַמַּצּוֹת" – דְּהֵינּוּ שֶׁנִּמְשָׁךְ הַשְּׁפַע מִמִּקּוֹם
28 גְּבוּהָ שְׁלֹמֶעֱלָה מֵאֲתַעֲרוּתָא-דְּלַתְתָּא, אֲשֶׁר אֵין מְגִיעַ
29 לְשֵׁם הַעֲלָתָה מִן מַמְעָשֶׁה הַמַּצּוֹת⁶³.
30 וְהֵנָּה כְּתִיב (תְּהִלִּים קיא, ד. קמז, ח): "חַנוּן וְרַחוּם הוֹי"ה" –
31 וְכְתִיב (תְּשָׁא לד, ו): "הוֹי"ה [...] רְחוּם וְחַנוּן"?
32 וְהָעֵנִין:
33 שִׁישׁ בְּחִינַת מִדַּת רַחֲמִים הַנִּמְשַׁכֵּת מִשֵּׁם הוֹי"ה וְעַל

65. כְּדִפְרִישׁ ב'פְּרָדֶס" ב'עֲרֻכֵי הַפִּינוּיִים", עֲרֵךְ אֶרֶץ. וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק (וְלָלָן שְׁתֵּי בְּנוֹת" (תוֹרָה אור כב, ד).

66. וְעֵינֵי מַעֲנִין "בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים", בְּזֶהר סוּף פְּרִשַׁת תְּרוּמָה, (דף קע"ח, סוף עמוד ב').

67. וְעֵינֵי עוֹד מַעֲנִין "אֲתָה הַחֲלוֹת": [בְּזֶהר] בְּפִרְשֵׁה שְׁמוֹת, (י"ג, א'). פְּרִשֶׁה שְׁלַח, (קע"ד, א').

וּמַעֲנִין "וְאַתְחַנֵּן": בְּפִרְשֵׁה פִּינְקֵס (רכ"ו, א'. וְדף ר"ס, עמוד ב').

62. וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "אֲזַ לְשִׁיר יִשְׂרָאֵל כו' עֲלֵי בָאָר כו'" (לְעִיל חֶסֶת סב, א. וְכֵן אֵינֵנָּה ב'עֵץ חַיִּים", שֶׁעַר "אֲזוֹן, חֲטָם, פֶּה", פֶּרֶק ג', דְּרֹאֵהָ הִיא בְּחִינַת מְקִיף כו').

63. (עֵינֵי בְּזֶהר פְּרִשַׁת בְּהַר דָּף ק"ח עמוד א'. וְעֵינֵי מִה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים כו', וּבְשִׁבְעִיעַת יִצָּא לְהַפְּשִׁי חָנֵם" (תוֹרָה אור מִשְׁפָּטִים ע, א). עֵינֵי שֵׁם).

64. (וְכַמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "אֲשִׁירָה לְהוֹי"ה" (תוֹרָה אור סג, ב) עֵינֵי שֵׁם).

ידי אתערותא דלתתא תחלה. והוא הנמשך על ידי קיום
המצות.⁷²

והנה הגם ש"תורה צוה לנו משה מורשה" (ברכה לג, ד),
והרי התורה היא אתערותא דלעילא שלמעלה
מאתערותא דלתתא, ואם כן איך לא נתקיימה בקשה זו
עכשיו?

וגם, הרי כבר ניתנה התורה קודם שביקש משה
"ואתחנן כו"?

אלא הענין:

שהרי אמרו רז"ל (יבמות קט, ב): "כל האומר אין לי אלא
תורה – אפילו תורה אין לו". כי גם המשכה זו שעל ידי
התורה צריך להיות על ידי שיתפול תחלה מ"קרב איש
ולב עמוק".

ובכמו שנתבאר במקום אחר, שזהו ענין "קומי לך
רעיתי כו" (שיר השירים ב, י): "קומי לך" זהו ענין התפלה,
ועל ידי זה אחר כך תהיה "רעיתי" – בחינת "לכו לחמו"
(משלי ט, ח), שהוא עסק התורה.⁷³

והגם שהתורה היא באמת המשכה ממקום שלמעלה
מאתערותא דלתתא;

אך שהוא כמו שנתבאר (לקמן שיר השירים לד, ד) על פסוק
(שיר השירים ה, ב) "פתחי לי אחותי רעיתי", שאמרו רז"ל:⁷⁴
"פתחי לי בחודה של מחט, ואני אפתח לך פתחו של
אולם", שעם היות "פתחו של אולם" לא היה לו דלתות
והוא פתוח תמיד, שהוא רומז להמשכת אתערותא
דלעילא שאינו תלוי במעשה התחוננים. אך מכל מקום
אינה שורה ומתגלה אלא בשיש שלימות למטה.

שהרי אי אפשר להגיע ל"פתחו של אולם" עד
שיפתח תחלה הפתחים שיש להן דלתות, שהיו קודם
האולם, שזהו ענין אתערותא דלעילא – "פתחי לי כו",

וכך להיות מגיע להמשכת אור זה שעל ידי התורה,
שהיא אתערותא דלעילא מבחינה עליונה מאד, הוא
על ידי "פתחי לי" תחלה, והוא ענין התפלה כו.

ועם היות שגם על ידי התורה לבד, גם בלי הקדם

וענין "אעברה נא", יש לפרש גם כן על המשכות י"ג מדות
הרחמים. ועל דרך שפירש בזה (פרשת לך לך (דף ע"ט, עמוד
ב'), מה שכתוב (לך לך יב, ו) "ויעבר אברם בארץ": "פתיב הכא
'ויעבר', וכתוב התם (תשא שם): "ויעבר ה' על פני ויקרא' כו"⁷⁵.
וכך הפירוש כאן בענין "אעברה נא" – להמשיך מבחינת
ו"יעבור כו" – "אל הארץ", והיינו על ידי "ואראה כו". ובנ"ל).

והנה בזה יובן מה שברוב משנה תורה נאמר: "הוי"ה
אלקיה", ובפסוק (פרשתנו ו, ד) "שמע ישראל" נאמר: "הוי"ה
אלקיני".

והענין:

ד"הוי"ה אלקיה" היינו התלבשות אור אין סוף
במוחין דו"נ, שמשם מקבלים כל נשמות ישראל ובאי
הארץ. אבל משה רבינו עליו השלום, שזכה לבחינה⁷⁶
נקרא "איש אלקים"⁷⁷, שהיה למעלה מבחינת מלכות
דאצילות, שהיא בחינת דבור, והיה "בבד פה" (שמות ד, י),
שלא יכול להשפיל את עצמו בבחינת דבור, רק "שכינה
מדברת מתוך גרונו של משה".

ולכן אמר על מוחין דו"נ: "הוי"ה אלקיה" דייקא, כי
משה עצמו זכה לבחינה שמקבל מאבא ואימא, ששם
גילוי אור אין סוף יותר כו.⁷⁸ ואמנם בפסוק ראשון
דקריאת שמע, "שמע ישראל", שהוא יחוד אבא
ואימא, אמר "הוי"ה אלקינו כו".

וזהו שבמשה נאמר "וירא ראשית לו" – הוא בחינת
חכמה עלילה. ולכן משה רצה וראה את הארץ, בחינת
"ארץ חפץ" (מלאכי ג, יב), היא כנסת ישראל – שימשיך בה
מבחינה זו דייקא. אך לא פעל זאת שיעבור בארץ, שאז
היה משפיע בה בבחינת אור פנימי, כי אם ראה אותה
מרחוק. שעל ידי זה הראיה מרחוק, נמשך לה בחינת
אור מקיף ולא בחינת אור פנימי ממשי.

והוא ענין ברפת המצות, שהוא אתערותא דלעילא
בבחינת מקיף – "עובר לעשייתו", על דרך "עובר לשוחר
כו" (חיי שרה כג, טז), מה שאין כן להיות הגילוי
אתערותא דלעילא בבחינה פנימית ממשי, אינו אלא על

צב, ג). וענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "צאינה וראינה" (לקמן שיר
השירים כב, ב) אלקיך).

73. כמו שנתבאר על פסוק "וונתי בחגי הסלע כו" (לקמן שיר השירים
יא, א).

74. (ראה שיר השירים רבה על הפסוק (ה, ב). וראה לקוטי שיחות חלק א'
עמוד 191 הערה 17 ושם נסקמ).

68. ענין שם בפירוש הרמ"ז.

69. (ראש השנה כא, ב).

70. (משה איש האלקים) ברכה לג, א).

71. (וענין ב"עין חיים", שער רחל ולאה, סוף פרק ו'. וענין בספר "הדרת
מלך", סימן קנ"ו, דף פ"ו, עמוד ב').

72. וענין מה שנתבאר בביאור על פסוק "אלה מסעי כו" (לעיל מסעי

6 (ברכות ה, ב): "על תפילתי שתהא סמוכה למטתי כו"75.
7 אף עיקר בקשת משה היה להמשיך בחינת ראייה
8 בעסק התורה, על דרך מה שאמר דוד המלך עליו
9 השלום (תהלים קיט, יח): "גל עיני ואביטה נפלאות
10 מתורתך".:

1 התפלה, נמשך גם פן המשכה עליונה מבחינת
2 אתערוטא-דלעילא לבד, אף עם כל זה הרי נודע שיש
3 מעלות ומדרגות אין קץ בהמשכה זו, ולכן לא דמי
4 התורה שקודם התפלה לעסק התורה שאחר התפלה.
5 כמו שנתבאר במקום אחר, שזהו מאמר אבא בנימין

ויקרא ג, א.

75. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "אדם כי יקריב מקם" (לעיל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

29 שנקרא יסוד אבא שהוא בחי' גילוי אור השכל הנמשך
30 למקבלים (שהוא יו"ד שתחת האל"ף כנ"ל). וביאור
31 הדברים הנה מבואר למעלה שבחי' גילוי אור המושג
32 לעצמו אחר ירידתו מן העומק הוא בא בבחי' צמצום
33 (ונק' יסוד דחכמ' שבחכמה וע"ז נאמר ויצא כברק כו'
34 שמבריק ההעלם נקודה בגילוי אור לעצמו כו') והנה
35 צמצום גילוי זה לא נקרא רק לגבי העלם כח השכלתו
36 לעצמו אבל כאשר צריך להביא אותו השכל העומק
37 למקבל זולתו שכת זה המביאו לשכל הזה ממהות
38 השכלתו למהות אחר כפי כלי המקבל נקרא יסוד אבא
39 כנ"ל הרי בהכרח שצריך להעלים ולצמצם השגת שכל
40 זה לגמרי להביאה בגילוי אור המושג למקבל שאין לו
41 ערוך כלל עם השכלת המשפיע עצמו ולפי זה הרי גם
42 בחי' גילוי אור המצומצם המושג למשפיע הוא הגבה
43 למעלה נבדל בערך לגמרי גם מבחי' אור הבא לגילוי
44 לזולתו שנקרא יסוד אבא מאחר שנחשב עדיין מכלל
45 בחי' עצמיות השכלתו שהוא למעלה הרבה ממדריגת
46 ירידת ההשפעה לזולתו כנ"ל וד"ל. והנה גם בבחי' יסוד
47 אבא שהוא רק אור הבא לגילוי לזולתו לבד יש
48 בו ב' מדריגו' פנימיו' וחיצוניו' בחי' פנימיות יסוד אבא
49 וחיצוניות יסוד כו' (וכמ"ש במ"א בהפרש שבין משה
50 שהתורה נתנה על ידו בגילוי מהעלם עצמות חכמה
51 דאורייתא וכמו ויאמר ה' אל משה הרי זה בחינת
52 פנימיות יסוד אבא ולכן נקרא התורה ברית אלה דברי
53 הברית כו' ושרשו ביסוד דפנימיות ח"ע כו' ויוסף
54 בחיצוניות יסוד ולכן העלה עצמותיו כו') וביאור
55 הדברים הנה ידוע שגופו של אור הנמשך מן המשפיע
56 הגם שאינו רק בשביל ההשפעה ולא בשביל עצמו כלל

1 (לד) והנמשל מזה יובן ההפרש בין חול לשבת
2 שבחול אין במדות דז"א רק בחי'
3 חיצוניות המוחין דאבא כי ו' ימי המעשה אינן מקבלים
4 בשרשם רק בחי' חיצוניות המוחין שהוא בחי' צמצום
5 ח"ע העצמית הבא לידי גילוי מן העומק כנ"ל והוא
6 מ"ש כולם בחכמה עשית ובראשית נמי מאמר הוא כו'
7 בחכמה יבנה כו' ה' בחכמה יסד כו' וכה"ג ונקרא
8 מעשה בראשית כידוע אבל בשבת הוא בבחי' פנימיות
9 מוחין דאבא בחי' ג"ר שבו כדמיון בחי' העומק שבכת
10 השכל כשהוא טרוד בו ביותר כנ"ל ואז נקרא קודש
11 מלה בגרמיה פי' מובדל ומרומם בבחי' הסתלקות
12 למעלה מעלה כו' קדוש ומובדל עד שגם כל
13 ההסתעפות שלו שהן אור המדות שבלב דז"א עד בחי'
14 חיצוניות הכלים דנר"ד דז"א כולן עולין למעלה ולא
15 נשאר מהם למטה רק לפי צורך חיות העולמות כו'
16 ולכן נקרא עולת שבת כו' (וז"ש מזמור שיר ליום
17 השבת שהשבת עצמו עולה בשיר כו' כמ"ש במ"א
18 ומ"ש אל יצא איש ממקומו היינו שלא יצא למטה
19 בבי"ע) אבל בחול הנה הוא בא בבחי' ירידה
20 והתפשטות למטה במדות ומעשה להרגיש הכל עד
21 עולם היותר אחרון שמקבלים מבחי' עקביים וכמו
22 הארץ הדום רגלי וכה"ג משא"כ בשבת כתיב אם תשיב
23 משבת רגליך ממצוא חפצך ודבר דבר לא שום חפץ
24 ולא שום דיבור כמובן ממשל הנ"ל והוא לפי שהשבת
25 נקרא קדש מלה בגרמיה כו' וד"ל. והנה כמו שיש ב'
26 מדריגות בחכמה עצמה פנימית וחיצונית כנ"ל והוא
27 עז"מ כשמשיכל לעצמו כנ"ל כך יש ב' מדריגות כאלה
28 פנימית וחיצונית גם בבחי' מדריגה הב' שבחכמה

1 יוסיף ולא יגרע דבר הגם שמוכרח לצמצם בשינוי
2 המהות מעצם המושג לעצמו מ"מ ממנו ומכחו הוא בא
3 עיקר הגילוי לזולתו בדמותו וצלמו ולזאת נקרא בחי'
4 פנימיות ומקור גם אל בחי' פנימיות יסוד וגם זהו בחי'
5 ירידה מעצם גילוי המושג לעצמו כשלא צריך להביאו
6 לידי גילוי לזולתו כלל רק כשצריך לצמצם ההשגה
7 לאחר אז הרי בחי' גילוי המושג לעצמו מתצמצם ויורד
8 להיות מכוחו נמשך מקור אור הנמשך בשביל השפעה
9 (וזהו ההפרש בין וי"ו רבתי ווי"ו זעירא בכל מקום
10 דהגם שבכלל נקרא יסוד אבא וי"ו רבתי ויסוד ז"א
11 וי"ו זעירא אבל דרך פרט גם ביסוד אבא עצמו יש וי"ו
12 רבתי וי"ו זעירא והוא גילוי המושג לעצמו שנקרא וי"ו
13 רבתי שנתצמצם ע"י חו"ג כו' ובחי' האור הנמשך
14 לזולתו שנקרא יסוד אבא הוא וי"ו זעירא בבחי'
15 הקטנות כו' וכן ביסוד ז"א ונקרא יעקב וישראל וז"ש
16 הבאים ישרש יעקב יו"ד עקב יו"ד זעירא יציץ ופרח
17 ישראל יו"ד רבתי והוא ענין וי"ו זעירא וי"ו רבתי כי
18 צורת הוי"ו מן יו"ד נמשך וי"ו כידוע) ובכל זה יובן
19 דרך כלל ענין מה שהשבת נקרא את לעולם כנ"ל דהנה
20 בחי' יסוד נקרא את וכמ"ש בזוהר ע"פ ונתתם לי את
21 אמת דא וי"ו כי דת"י הוא הנקרא אמת רת"ס כו' וז"ש
22 אתה סתר לי אז מצר תצרני כו' שאין מקום ליניקות
23 החיצונים בקו האמצעי שהוא בחותם אמת וכמאדז"ל
24 יעקב לא מת כו' וחזומו של הקב"ה אמת הוא בחי'
25 יסוד אבא שהוא התורה שנקרא ברית כנ"ל ודוקא בחי'
26 פנימיות יסוד אבא הוא הנקרא את אמת (והוא וי"ו
27 רבתי הנ"ל) והיינו ג"כ מ"ש בשבת את היא לעולם
28 דז"א בוי"ו ימי המעשה כמ"ש כי וי"ו ימים עשה כו'
29 ושרשו בפנימיו מוחין דאבא הנ"ל שנקרא קדש ולכן
30 נקרא עולת שבת ובירידתו נקרא את פנימי בבחי'
31 פנימיות יסוד אבא בין בבחי' עצם אור ח"ע שהוא
32 עד"מ עצם השכלתו ובין בבחי' אור שפעו למקבלים
33 שהוא מוחין ומדות דז"א כו' כמובן מתוך כל הנ"ל
34 וד"ל:

שער התשובה. איתא בר"מ. לד"9

1 מ"מ הרי היא יוצאת ונמשכת בראשיתה מעצם
2 השכלתו ונקרא בחי' פנימיות לגבי התגלות אור שפע
3 זאת אל המקבל. (גם בטרם שיוקלט בכלי המקבל) שזה
4 רק החלק הבא לקבל בגילוי לאוזן שומעת שאין לו
5 ערך לגבי פנימיות האור הזה כמו שהוא יוצא ונמשך
6 מן המשפיע בהשפעה זאת כשרוצה להשפיע וראיה
7 ממה דלא קאים אדעתא דרביה כו' שזהו גם בבחי'
8 השפעת אור השכל הבא בגילוי למקבל לא קאים
9 אדעתא דרביה בהשגת שכל זה בשעה שמשפיע לו
10 (ולא קאים על דעתא דרביה בהשכלת עצמותו שזה לא
11 בא לכלל גילוי למקבל כלל כו') ונמצא יש ב' מדריגות
12 פנימיות וחיצוניות בגילוי השפע ע"ד שמבואר למעלה
13 בהשכלת עצמותו כשהוא טרוד בעומק והחיצוניות הוא
14 אחר שיורד מן העומק ובא לידי גילוי המושג בבחי'
15 צמצום כך הוא בגילוי אור השפע לזולתו שבחי'
16 הפנימיות זהו אשר נמשך אור בעצם ממשפיע למקבל
17 שהוא בבחי' העלם ועומק המושג לגבי המקבל ולא
18 נגלה למקבל רק הארה מצומצמת שזהו גילוי המושג
19 למקבל שהוא בבחי' צמצום והיינו כמו צורת את
20 הוי"ו כידוע הולך ונמשך ממנו והקו הזה הולך ומתקצר
21 למטה מטה כולו כך הוי"ו הוא יו"ד זעירא שבמשפיע
22 נמשך להשפיע (רק כדי צמצום הצורך למקבל ובבחי'
23 חיצוניות יסוד הוא הכנסת עטרה כולו וכמ"ש במ"א)
24 והוא בהעלם עדיין עד שנמשך הקו שזהו התגלות גמור
25 בבחי' המשכה וירידת ההתפשטות למטה רק דרך קו
26 מצומצם והולך ומתמעט ומתקצר עד שמגיע לאוזן
27 שומעת בתכלית הדקות והקיצור כמו קיצור ודקות
28 הסוף של את הוי"ו כידוע וד"ל. אבל בחי' גילוי אור
29 המושג למשפיע עצמו שלא בשביל השפעה כלל כנ"ל
30 הוא למעלה גם מבחי' פנימיות יסוד כנ"ל אך הנה
31 אע"פ שגילוי זה המושג לעצמו נחשב מעצם השכלתו
32 מ"מ ממנו נמשך מקור לגילוי אור הנמשך להשפעה
33 לזולתו שהרי אנו רואים בחוש שכפי אופן המושג אצל
34 המשפיע כך יהיה אופן גילוי אור שפעו לזולתו לא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

4 א' ברא כל העולמות, ולפ"ד המדרש שהכל הבל
5 מחמת שמבלה הכל, גם זה אמת כשהגילוי הוא
6 מהתוס', והעיקר הוא לע"ל שיהי' גילוי אלקי' למטה

1 נמצא שהג' שיטות הוא הכל א', כי לפ"ד הזוהר הבל
2 הוא הבלא דעלמא עלי' קאי שהוא בחי' גבוה,
3 ובודאי זה אמת שהבל הוא מקור ההשתלשלות ובמח'

19 יבוא הגילוי למטה, שהוא ע"י התורה יבוא הגילוי
20 למטה.
21 **ובזה** יובן מה שא' יוסף לפרעה, ועתה ירא פרעה
22 איש נבון וחכם וישיתתו על ארץ מצרים
23 ולכאורה הלא שאל פרעה ממנו רק פתרון החלום ולא
24 שאל ממנו עצה, מה זה שא' לו עצה ועתה ירא פרעה
25 שזהו עצה. אך באמת כי הא בהא תלי', כי כשא' לו
26 הפתרון שהפרות הטובות הם ז' מדות טובות ולעומת
27 זה שבע פרות הרעות ז' מדות רעות, וזהו מחמת
28 שבירת הכלים שנפלו למטה יש זלע"ז ומצד זה הוא
29 הרעב, וזהו ותאכלנה הפרות ולא נודע כי באו אל
30 קרבנה מחמת התגברות לעומת זה שהן המדות רעות
31 המתאוה תאוה, ואמר שהראה הקב"ה זאת לפרעה
32 שלא יהי' הרעב, לכן א' לו ועתה ירא פרעה איש נבון
33 וחכם כי ימותו ולא בחכ', ולא הי' שם השבירה בחכ'
34 ואין שם לעומת זה וממילא כאשר יומשך מחכ' אזי
35 יהי' בטל כל התאות ממילא ויתגבר צד הקדושה
36 המדות טובות ולא יהי' רעב שהן הקליפ'.

וראיתי [אני]

1 כמו למעלה אזי יהי' תוס' מרובה על העיקר שהוא
2 ההבל אתא קלילא דלית ב' מששא, וגם לפ"ד הזהר
3 המעלה הוא ההבל שהוא מקור ההשתלשלות אבל
4 לגבי למעלה מההשתלשלות הוא באין ערוך כי תוס'
5 מרובה על העיקר, וגם לפ"ד התרגום יונתן הוא כך
6 כי התוס' מרובה על העיקר אבל כשיהי' החורבן אזי
7 נשאר העיקר לבד שהוא ההבל ולא יהי' הגילוי
8 מהתוס'. אבל משחרב בהמ"ק אין להקב"ה בעולמו
9 אלא ד"א של הלכה, וד"א הוא ד' אותיו' של שם
10 הוי', והלכה הוא תורת הוי', ואורייתא מחכ' נפקת
11 ואין אא"ס שורה אלא בחכ', כי הז' הבלים הן ז'
12 מדות שהן מקור ההשתלשלות וכמ"ש כי ששת ימים
13 עשה וכו' ובמדות הי' השבירה היינו שבירת הכלים
14 שהן המדות שנק' כלים וכמ"ש וימלוך וימת ז' מלכין
15 קדמאין וכשנפלו למטה הנה יש זלע"ז נגד ז' מדות
16 טובות ז' מדות רעות אבל התורה הוא בחכ' וכת'
17 ימותו ולא בחכ' שלא הי' שבירה בבחי' חכ' ואין
18 שם בחי' מנגד וזהו ששם שורה אא"ס, וע"י החכ'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

15 כדור הארץ מכל צד ופינה, וע"ד שמים קדמו שפי'
16 שמים הוא ג"כ שם מים, והשמי' מקיפי' ג"כ את
17 הארץ, ובסדר השתלשלות שמים קדמו, וכן היו המים
18 מקיפי' את הארץ להיותם מבחי' עגולי' שקדם במעלה
19 בבחי' א' מן היושר דארץ, ואמנם אח"כ יצא הכח של
20 הארץ מה שסוף מעשה עלה במח' תחילה שזהו כח
21 נעיצת התחילה שנמצא בארץ דוקא, לזאת ירדו המים
22 ונקוו למקום אחד ונתגלה היבשה היא בחי' ארץ להיות
23 בגובה יותר מן המים עד שנא' לרוקע הארץ על המים,
24 וכת' יורדי הים, להיות כי בבחי' זו ארץ קדמה וכנ"ל,
25 וכמ"ש אנכי עשיתי ארץ דוקא שכמו שעלה במח'
26 בבחי' אנכי מי שאנכי הוא עשיית הארץ דוקא, ואדם
27 עלי' דוקא בראתי וכמ"ש מזה במ"א.

1 **ובזה** יובן פלוגתת חז"ל אם שמי' קדמו או ארץ
2 קדמה, ופשר דבר ביניהם שבבחי' אחת שמי'
3 קדמו, ובבחי' א' ארץ קדמה, והיינו שבמדר'
4 השתלשלות שמי' קדמו כי שמי' לרום בסדר
5 השתלשלות, וכענין קדימת המדות לדבור שהוא כח
6 היותר נעלה, או כמו כלליות המחשבה נגד הדבור
7 שקדם בחי' המחשבה לדבור, אמנם מפני שסוף מעשה
8 עלה במח' תחלה עד שנעוץ תחילתן בסופן דוקא, בזה
9 ארץ קדמה שכוונת נעיצת התחילה הוא בסוף שהוא
10 בחי' הארץ יותר מבבחי' ראש, להיות כי סוף המעשה
11 עלה במח' קדומה בחי' א"ס קדמון לכל הקדומי'
12 תחילה דוקא. ובהו יובן ג"כ מה שבתחילה היו המים
13 מקיפי' את הארץ, להיות כי המים הם גבוהי' במדרגה
14 שהם מבחי' מל' דעגולי', לכן הקיפו בעיגולים את

בס"ד. (ש"פ ויקרא פ' זכור, ל"ב. על התנאים של בתו דבורה לאה).

ויקרא. פ' זכור, על התנאים של בתו דבורה לאה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

שם המספר לפי שכפי שנתבאר לעיל, המספר עניינו
 הוא גילוי מה שהיה קודם מההעלם, אם כן גם ההגבלה
 היא רק בבחינת התגלות לבד לא בחינת התחדשות
 ההגבלה בו, - כלומר, כאשר סופרים דבר, אף
 שהספירה שייכת רק בדברים מוגבלים, הרי הגבול לא
 נוצר ונתחדש על ידי הספירה אלא היה קיים גם קודם
 ורק התגלה על ידי הספירה. ממילא, עניין זה של גילוי
 הגבול על ידי הספירה שייך רק באצילות, כיון שעניינו
 גילוי ההעלם ולא יצירת מציאות חדשה.
 דבריאה יצירה עשיה שהם עולמות של נבראים,
 ההגבלה היא בבחינת התחדשות דהיינו בבחינת מציאות
 יש ממש בו, כלומר, הנבראים בעולמות אלו הם
 במציאות מוגבלת ממש, באופן של חידוש לגבי הגילוי
 האלוקי שלמעלה מהם, אבל בענין המספר מאחר שהוא
 בחינת התגלות ולא חידוש של דבר, כפי שנתבאר
 שספירת דבר לא משנה אותו אלא רק מגלה מה שהיה
 בו קודם, על כן גם ההגבלה שבו אינו הגבלה בבחינת
 התחדשות כי אם בבחינת התגלות לבד בו ולכן לא
 מתאים לשייך עניין של מספר לעולמות בריאה יצירה
 ועשיה, כיון ששם יש מציאות חדשה של גבול ולא רק
 גילוי ההעלם.
 ועל כן - אחרי שהגענו למסקנה, שספירה לא מחדשת
 דבר אלא רק מוציאה דבר קיים לידי גילוי - ואף
 שמספר שייך רק בדבר מוגבל, אין הפירוש שההגבלה
 נוצרת מהספירה אלא רק שמתגלית על ידו - שייך ענין
 המספר באצילות שזהו ענין אצילות מלשון⁶⁹ "ואצלתי
 מן הרוח" שאינו התחדשות דבר כי אם רק מהעלם אל
 הגילוי לבד בו.
 כלומר, באם היה במספר רק את ענין הגבול ולא את
 ענין הגילוי, היינו מייחסים את המושג 'מספר' לעולמות
 הנבראים - בריאה יצירה ועשיה, כיון ששם יש גבול
 בפועל. אבל כיון שיש עוד מימד במספר, שאינו מגביל
 אלא מגלה - שספירה פירושה גילוי הדבר - יש לייחס
 את המושג 'מספר' לעולם האצילות, כיון שספירות שם
 עניינם לגלות מציאות נעלמת.
 אלא שבכל זאת, יש במספר גם את מימד הגבול, כיון
 שאף שספירת המספר - כנ"ל - אינה מחדשת גבול אלא
 רק מגלה את הגבול שהיה קיים קודם, גילוי גבול על

להלן יסביר הרבי נ"ע, כי במושג ספירה מלשון מספר
 יש שני עניינים: א. ענין ההתגלות בלבד, כפי שספירה
 של דבר מגלה את הדבר אך לא משנה את מהותו. ב.
 ענין הגבלה, כיוון שרק דבר מוגבל ניתן למנות ולספור.
 וכן, ששני עניינים אלו יחדיו שייכים רק בעולם
 האצילות (ואילו בעולמות הנבראים - בריאה יצירה
 ועשיה - לעומת זאת, שייך רק הענין של ההגבלה
 שבספירה ולא הענין של הגילוי שבספירה).
 ובלשונו של הרבי נ"ע:
 והנה כללות ענין המספר הוא רק התגלות של הדבר אך
 לא חידוש בעצם מהותו, שהרי על ידי המספר - הספירה
 - לא נתחדש או נשתנה שום דבר בגוף ומהות הדבר
 הנספר ולא במספרו, דכמו שהדבר הנספר היה קודם
 שנספר כן הוא בלי שום תוספת וגרעון לאחר שנספר,
 רק שעל ידי הספירה בא המספר מהעלם לידי גילוי
 ונתגלה לנו מה שהיה קודם בהעלם בו,
 וזהו ענין המספר כעשר ספירות דאצילות שהוא ענין
 גילוי מההעלם בו. - עניין זה, שספירה היא מלשון מספר
 - היינו, גילוי של דבר שהיה קיים כבר קודם - מתאים
 להיאמר בספירות של עולם האצילות, כיוון שבעולם
 האצילות אין מעבר למהות חדשה, אלא רק גילוי של
 דבר שהיה לפני זה בהעלם ללא שינוי במהות הדבר.
 והענין - לבאר מדוע דווקא בעולם האצילות שייך לומר
 שלא התחדש שום דבר אלא רק התגלה דבר קיים.
 דהנה מצד ענין ההגבלה דמספר רצוננו לומר שהדגש
 בזה הוא מה שמספר הוא הגבלת הדבר הנמנה שהוא
 במספר כך וכך ולא במספר אחר בו, הרי עניין זה -
 ההגבלה שבספירה - שייך רק בעולמות הנבראים,
 בריאה יצירה עשיה ששם הוא ענין ההגבלה ממש בו,
 וכמו ענין הזמן שענינו גבול ששייך רק בבריאה יצירה
 עשיה, אבל בעולם האצילות הוא למעלה מהזמן ואין
 בו התחלקות של עבר, הווה ועתיד, כיון שמאיר בו שם
 הוי' שעניינו הוא היה הוה ויהיה כאחד בו' וכמו
 שנתבאר במקום אחר, וכמו כן הוא בענין ההגבלה
 שבמספר דכיוון שמספר ענינו התגלות הגבול, הוא
 שייך רק בעולמות הנבראים, בריאה יצירה עשיה כיוון
 ששם יש גבול בפועל בו'.
 ומכל מקום נקראים הספירות של עולם האצילות על

18 ההתחלקות שבהם ובאצילות באו הספירות בבחינת
19 התחלקות בו' כמו שנתבאר כל זה באורך⁷⁰.
20 אך - מדגיש הרבי נ"ע - גם ההתחלקות דאצילות אינו
21 בבחינת התחלקות ממש וכמו שיתבאר לקמן⁷¹ בענין
22 לשון בחינה - בחינת חסד, בחינת גבורה וכו' - שנאמר
23 בעשר ספירות דאצילות, שהלשון בחינה מראה על
24 הקשר וההתאחדות עם הבחינות הנוספות. ואם כן -
25 כיון שבעולם האצילות, המנין היה קיים עוד לפני
26 הצמצום בבחינת הספירות הגנוזות - אין זה התחדשות
27 רק בחינת התגלות וגילויי ההעלם לבד בו'
28 והיינו, שכבר לפני הצמצום יש השערה נעלמת על עשר
29 הספירות, וענין הספירות של האצילות הוא לגלות את
30 ההתחלקות שהייתה קיימת עוד לפני הצמצום. אך ענין
31 זה נקרא רק גילויי ההעלם, כיון שהתגלות הספירות
32 דאצילות היא באופן של 'בחינה' בלבד, פשיטות,
33 שנשארת אותה מהות שהייתה קודם, ולא הגבלה בפועל
34 כפי שזה בעולמות בריאה יצירה ועשיה.

בסוכות תשנב

1 כל פנים יש כאן. ולכן חייבים לומר, שגם בשורש עולם
2 האצילות הנעלם לפני הספירה היה ענין של הגבלה.
3 על זה מבאר הרבי נ"ע בקטע שלפנינו, שאף בשורשי
4 האורות של האצילות כפי שהיו בהעלם לפני הצמצום,
5 יש - בהעלם על כל פנים - ענין של גבול, והוא ענין
6 עשר ספירות הגנוזות.
7 והענין הוא דהנה הגבלת המספר שהוא במספר כך וכך
8 היינו לדוגמא, הספירות שהם דווקא עשר ולא תשע בו',
9 הרי גם בשרשי האורות באור אין סוף שלפני הצמצום
10 הן בחינת עשר ספירות - היינו, ענין הגבול קיים
11 בספירות אף בשורשם הראשון לפני הצמצום,
12 והוא מה שאור אין סוף הבלי גבול שיער בעצמו להאיר
13 בבחינת מדה וגבול בו' וכמו שנתבאר לעיל במאמרים
14 הראשונים, שיש אצל הבורא - עוד לפני הצמצום -
15 מגמה בפני עצמה, להאיר בבחינת גבול ומידה, ושם
16 כבר נאצלו עשר ספירות גנוזות ודווקא עשר, רק ששם,
17 לפני הצמצום, הן בבחינת אחדות לגמרי ולא ניכרת

71. פרק שלו.

70. במאמרים הרביעי, החמישי והשמיני.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - אידיש (מתורגם)

[אלול ה'תש"ה]

15 מעלתם של אוהבי התורה גדולה עוד יותר, שהם
16 בטוחים מפני מכשולים. ל"אוהבי תורתך" יש מעלה
17 שהיא יתרון על "לומדי תורתך" - שביחס ל"לומדי
18 תורתך" הרי יתכן שיכשלו, אבל אלה שהם "אוהבי
19 תורתך", הם "אין למו מכשול".
20 לומדי תורה ואוהבי תורה הם שתי דרגות, וכמה
21 שגדולים יודעי התורה, שמגיעים לזה רק על-ידי לימוד
22 התורה בהתמדה, בכל זאת לומד תורה יכול להכשל.
23 אבל אוהב תורה, לבד זאת שיש לו את מעלת "שלוש
24 רב", יש לו את היתרון ש"אין למו מכשול".
25 להבין את הענין טוב יותר:
26 כתוב³ "טוב פת חרבה ושלוחה בה מבית מלא זבחי
27 ריב".
28 עדיף לאכול לחם יבש בשלום, מאשר בית מלא

1 "שלוש רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול"¹.
2 צריך להבין כוונתו, באומרו ש"שלוש רב" הוא רק
3 לאלו שאוהבים את התורה. ויתירה מזו, שאוהבי
4 התורה בטוחים שישמרו ממכשול, מפני שהם אוהבי
5 התורה.
6 אינו מובן:
7 אהבה ותורה - ידיעה² הם שני דברים שונים, שבאים
8 באדם משני מקורות שונים בנפש. ידיעה באה ממקור
9 השכל, שמקום השכל הוא בראש, ואהבה² היא מידות
10 ומקום המידות הוא בלב.
11 מדוע נאמר שה"שלוש רב" הוא רק ל"אוהבי תורתך",
12 בעוד שלפי ההבנה הרגילה היה לו לומר "ללומדי
13 תורתך", לאלו שלומדים את התורה, ומדוע אומר
14 "לאוהבי תורתך"?

שורה. כאן נדפס כמו בגליון האחרון של 'הקריאה והקדושה'.

(3) משלי יז, א.

(1) תהלים קיט, קסה.

(2) בספר המאמרים - אידיש יש כאן טעות הדפוס, שנכפלה

בלילות, נהג לשבת וללמוד בהתמדה גדולה. אך במידות היה ר' נתן מאוד פשוט. הוא היה שקוע בעיקר בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידורים, וגם במידות כפי שהן על-פי דיני התורה, ללא כל ויתורים של מידות חסידות. כל המסירות היתה בלימוד התורה בעיון רב ובהעמקה, אבל בעניני עבודה ומידות הוא התעסק מעט. הבעל-שם-טוב עורר אותו שיש לעסוק במידות ובעבודה, אבל ר' נתן נהג בסדר שלו. שנים חלפו ולר' נתן כבר גדלו בנים, אותם הוא הדריך בדרכו, למדנים גדולים. אצל הבעל-שם-טוב היה גם מקושר, יהודי פשוט שהיה גר בכפר בלישצניץ שנקרא אברהם בלישצניצער. הוא היה פשוט מאוד בלימוד. הוא למד רק את הספרים שהיו כתובים באידיש, וגם את זה לא עלה בידו להבין בנקל. גם את פירוש המילים של התפילה, חומש או תהלים הוא לא הבין, אך הוא היה בעל-עבודה. כל דבר בעבודת ה' יתברך וקיום המצוות הוא עשה בשמחה ועבד על עצמו במידות.

במאכלים הטובים ביותר, אבל [יושביו] רבים ביניהם. כך בחייו הגשמיים של האדם, וכך גם בחייו הרוחניים – הרבה יותר טוב מעט אבל ברצינות המביאה בהכרח לשלוח, מאשר מאוד למדני אך ללא תכלית, שמביא בהכרח לריב ולמרירות. כפי המעשה הידוע, שהבעל-שם-טוב הקדוש נשמתו-עדן הראה לתלמידיו בלילה הראשון של פסח. נהוג היה אצל הבעל-שם-טוב הקדוש שהתלמידים (באותה שעה עדיין לא היה התואר חסידים. את התואר הכללי, 'חסידים', נתן רבנו הזקן נשמתו-עדן. אצל הבעל-שם-טוב ואצל המגיד הקדוש ממעזריטש היו התוארים 'תלמידים' ו'מקושרים') שהיו באים לשבת או לחג היו סועדים יחד עמו את סעודת השבת או סעודת החג. ביניהם, היו תלמידים למדנים גדולים ובעלי רוח הקדוש, והיו גם מקושרים, אנשים פשוטים שלא ידעו ללמוד. רובם היו בעלי-מלאכה שגרו ביישובים וכפרים ועסקו במלאכות שונות. ר' נתן לייעוץ-הנדלע, סוחר בדים מברוד, היה בין תלמידיו הרבים של הבעל-שם-טוב. הוא היה יהודי תלמיד-חכם, ובכל יום כשהתפנה מהעסק, ובפרט

ב.

עולם הן כבר במילא כדבעי, עם זאת יתכן ש"ידיכם דמים מלאו", שאפילו כאשר נותנים לעני נדבה ביד רחבה, אבל חסר ההרגש במצב זולתו, הרי זו שפיכת דמים. זהו "ובפרשכם כפיכם". כאשר אתם פורשים את ידיכם ונותנים צדקה ביד רחבה, שזוהי העבודה של עבודת הלב, בכל זאת "אעלים עיני מכם", אני לא אראה זאת, כי אין זו עבודה אמיתית. אמיתית העבודה היא, כאשר חשים את הזולת. "גם כי תרבו תפילה", היא עבודת המוח, גם זו אינה עבודה, כי לא חשים את הזולת בהרגש אמיתי. זוהי שפיכות דמים. זה הפירוש "ידיכם דמים מלאו" – המידות שלכם, אפילו המידות הטובות – "דמים מלאו". שניהם, ר' נתן ור' אברהם, שמעו את התורה הזו. ר' נתן שהיה תלמיד-חכם הבין את התורה לפי דרכו והתעמק בשני אופני העבודה, עבודת המוח ועבודת הלב, שהם העבודה של לימוד התורה ועבודת התפילה.

הבעל-שם-טוב הקדוש נהג לקרב מאוד את התלמידים, היהודים הפשוטים, והיה נוהג לומר תורה במיוחד לפנייהם בהתאם להבנתם. התלמידים, תלמידי החכמים וגדולי התורה, אף שהיו מאוד מסורים לבעל-שם-טוב בלב ונפש וחס-ושלום לא הרהרו אחר מעשיו של הבעל-שם-טוב, עם זאת כאב להם מדוע הבעל-שם-טוב מקרב כל-כך את היהודים הפשוטים, ועוד אומר תורה בפניהם, אך אף-על-פי-כן הם היו חוזרים גם את התורה שהבעל-שם-טוב היה נוהג לומר בפני יהודים פשוטים אלה, והיו מתעמקים בה. שבת אחת, הזדמן שר' נתן ור' אברהם שהו יחד אצל הבעל-שם-טוב. הבעל-שם-טוב אמר אז תורה על הפסוק⁴ "ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם, גם כי תרבו תפילה אינני שומע, ידיכם דמים מלאו". הבעל-שם-טוב ביאר אז שאף שהעבודה העיקרית בעבודת ה' יתברך היא אמנם עבודת המוח ועבודת הלב, היא העבודה בלימוד התורה ועבודה בתפילה, שעל-ידי שתי העבודות הללו העבודה במידות ובעניני

(4) ישעיהו א, טו. הוצתק בכתר שם טוב הוספות סעיף מז.

המילים "ידיכם דמים מלאו", שכאשר לא חשים באמת
את צער הזולת, גם כאשר מסייעים ביד רחבה הרי זו
שפיכת דמים, לא נתנו לר' אברהם מנוח, ובשובו
לביתו בכפר החל לעבוד על עצמו יותר ומזמן לזמן
הלך והתעלה בעבודתו.

ג.

ובמילא בכל הזמנים הוא שמח ושרוי במצב רוח
מרומם. גם כאשר אין מזון עבור הילדים אפילו לחג,
הוא שמח בשמחת יום-טוב.
זהו "טוב פת חרבה ושלוחה בה".
מי שעבודתו במוח ולב, כאשר חסרה השלימות של
מידות טובות בפועל, למרות שזו עבודה גדולה, הרי
זה "בית מלא זבחי ריב". אבל כאשר מתכנסים
לשמחה של מצוה, אז "אכל בי עשרה שכינתא
שריא"⁵.

זו כוונת הפסוק "שלום רב לאוהבי תורתך גו":
אצל לומדי התורה יכול להיות לפעמים מכשול, אבל
אצל אוהבי התורה "אין למו מכשול", אצלם לא קורה
מכשול. כי על-ידי שאוהבים תורה ושומרים את
שיעורי לימוד התורה ברבים – ה' יתברך עוזר ויהיה
"שלום בחילך"⁶ – שלום במלאכת הפרנסה, "שלוחה
בארמנותיך" – המנוחה האמיתית בחיי המשפחה,
שבכל משפחה ששומרת כשרות וטהרה, הבית הוא
מקום של עונג.

לאלה יש את הרגשות הנאים ביותר לאהבת ישראל,
וזה יקר מאוד אצל ה' יתברך, והוא יתן לכל אחינו בני
ובנות ישראל וילדיהם כתיבה וחתומה טובה לשנה
טובה ומבורכת בגשמיות וברוחניות.

שלום רב לאוהבי תורתך

ר' אברהם שהבין את המילים הספורות הללו של תורת
הבעל-שם-טוב בנוגע לפועל ממש לפי הבנתו,
נתקבלה אצלו החלטה שעליו לעבוד עם עצמו בעבודה
של בירור וזיכוכ המידות, עוד יותר מכפי שעשה עד
עתה.

11

בפסח, כליל הסדר, כאשר הבעל-שם-טוב יושב עם
תלמידיו לשולחן הסדר, הוא היה שמח מאוד, ושוחח
אודות הנחת-רוח הגדולה למעלה, מהעבודה של
האנשים הפשוטים, לגבי העבודה של בעלי תורה
ועבודה, והורה לתלמידים שיעצמו את עיניהם וכל
אחד יניח את ידו על כתף רעהו היושב לידו.
הבעל-שם-טוב עצמו הניח את ידיו על כתפיהם של
שני התלמידים שישבו משני צידי והתחיל לשיר ניגון.
התלמידים ראו איך ר' אברהם בעלישעניצער יושב
עם אשתו וילדיו אצלו בכפר ליד שולחן הסדר בחדר
קטן.

על השולחן עומדים כמה כלי חרס ודולק מעט שמן,
ור' אברהם ובני-ביתו יושבים חגיגיים בשמחה רבה
ועורכים את הסדר.

הם ראו גם את ר' נתן ליווענטהענדלער יושב עם בני
ביתו אצלו בבית בברוך, בחדר גדול מואר, ליד שולחן
ערוך בכל טוב, אבל כולם מנופחים וכעוסים ולא שבעי
רצון זה מזה.

כאשר הבעל-שם-טוב הסיר את ידיו הקדושות וחדל
לשיר, הוא הורה לתלמידים לפתוח את העיניים ואמר:
זה החילוק בין מי שעובד עם עצמו, שאף שהוא איש
פשוט, הרי כאשר הוא עובד עם עצמו, הוא רואה בכל
דבר ובכל תנועה את המעלה ואת היתרון של הזולת,

(6) תהלים קכב, ז.

(5) סנהדרין לט ע"א.

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

ח"י אלול¹

- נדפס אגודת חסידי חב"ד -

בפתיחת האסיפה

האור, שהשי"ת העניק לעצמו ולכלל ישראל את
הנח"ת הגדול, בזכותו את העולם היהודי בעמוד
האור ובעמוד האש, בנשמתו הגדולה והקדושה של
מורנו איש האלקים כבוד קדושת שם תפארתו מרנא
ורבנא ישראל ב"ר אליעזר נ"ע – בעל שם טוב.

היום, ח"י אלול, הוא יום הזכרון המאתים
ארבעים ושלשה, ליום היהודי הכללי הקדוש ומלא

האור של "שויתי ה' לנגדי תמיד"², ובעור בו עמוד
האש של אהבת ישראל.
מורנו הבעל שם טוב הוא ה"זה ינחמנו"³ של
תקופת עקבות משיחא. הבעל שם טוב הוא מנחמו
ומעודדו של עם ישראל בתקופה הקשה של הגלות
המרה, מזמנו עד היום המאושר של ביאת המשיח.
בהיותו בן י"ד שנה, נכנס מורנו הבעל שם טוב
ל"מחנה ישראל" של הצדיקים הנסתרים. היה זה
בתקופת מנהיגותו של הבעל שם טוב הקדוש, הגאון
הצדיק ר' אדם מראפשיץ, תלמידו המובהק וממשיך
דרכו של הגאון הצדיק ר' יואל בעל שם מזאמושט,
תלמידי המובהק וממשיך דרכו של הגאון הצדיק ר'
אליהו בעל שם מוירמייזא.

***

אלה שלא מוכרים להם דברי ימי החסידות
הכללית כמו גם דברי ימי חסידות חב"ד, סוברים
שקבלה וחסידות הם דבר אחד המתבטאות בצורות
שונות. מוכרחני לכן להבהיר את הדבר במלים
קצרות.

תורת הקבלה היא לימוד ה"נסתר" שבכל הענינים
הנעלים של הבורא ברוך-הוא, תורה, בריאת העולם,
נשמות ומלאכים והדומה. תורת הקבלה נמסרת מדור
לדור, משה רבנו, הנביאים, חכמי המשנה, חכמי
התלמוד, הגאונים ויחיד סגולה שבכל דור.

בתשובות הגאונים ישנן, בין אלו שנשאלו
ממדינות שונות, שאלות ותשובות בעניני קבלה, על
פירוש שמותיו של הקב"ה, על י"ג מדות הרחמים, על
עשר הספירות ועל עוד ענינים שונים בתורת הקבלה.
רש"י - ר' שלמה יצחקי - בפירושו על תורה

נביאים וכתובים וכן אגדות הגמרא, אם כי דבריו הם
הפירוש הפשוט והברור של הענינים - גלום בהם
באופן פלאי פירושים של תורת הקבלה.

הרמב"ם - רבנו משה בן מיימון - מתחיל את
ספרו "יד החזקה" בארבעת המלים "יסוד היסודות
ועמוד החכמות", שהר"ת שלהן הוא השם הקדוש בן
ארבע האותיות. גם בפירושו של הרמב"ע - ר'
אברהם ן' עזרא - מוצנעים פירושים של תורת
הקבלה. הרמב"ן - ר' משה בן נחמן - וה"בחי" -
רבנו בחיי בר אשר - כותבים בספריהם פירושים על
החומש לפי דרך הקבלה - וכך נלמדת תורת הקבלה
ונמסרת מדור לדור ליחיד סגולה שבדור.

בשנת תנ"ח - המצויין בעולם החסידי הכללי
במלה "נח"ת" - י"ח באלול, הוא ה"יהי אור" היהודי
הכללי, יום הולדתו של מורנו הבעל שם טוב.
י"ח אלול הוא מלה של גימטריא שכולם מחבבים
אותו. גם אלה שהם נגד ראשי תיבות וגימטריאות,
מחבבים את הגימטריא של י"ח, שהיא ח"י - חיים
- אלא שכל אחד משתמש בח"י-חיים זה בהתאם
להשגתו.

מורנו הבעל שם טוב נולד בשוב הספר הקטן
אקופ, בין טערקיי לוואלאחיע.

לא כאן המקום ולא כעת הוא הזמן למסור את
הסיפור המלא על תולדות מורנו הבעל שם טוב
ופעלו בעולם היהודי.

אלא, לכבוד חתן היובל הקדוש מורנו הבעל שם
טוב, ובגלל הזכות הגדולה שיש לנו להשתתף בשמחה
גדולה זו, שנשמתו הקדושה של מורנו הבעל שם טוב
פעלה בעולם, בהעניקו לנו, כל החסידים על פני
העולם כולו - המהווים חלק גדול מעם ישראל ה'
עליהם יחיו - את תורת החסידות ודרכי החסידות.

- מורנו הבעל שם טוב יסד וביסס את תורתו על
שני היסודות - ידיעת הבורא ואהבת ישראל,
והתאימים גם בשביל אנשים פשוטים -

הרי, בחגיגה גדולה וקדושה זו אסקור בקצרה כל
התקופות בחיינו החסידיים, הקשורים בעבודה
הכללית שנעשתה בתקופה של כמעט חמשה יובלות.

***

בהיותו בן חמש, נשאר מורנו הבעל שם טוב יתום
מאביו הקדוש, שנפטר בהשאירו לו הצוואה הקצרה
הבאה:

בני! - אומר הגאון הצדיק הישיש ר' אליעזר,
בשכבו על מטת חליו, ברגעים האחרונים לחייו
בעולם זה, אל בנו יחידו בן החמש - אל תירא מאף
אחד ומשום דבר בעולם, כי-אם מהקב"ה בלבד,
אהוב בכל עומק לבך ובלהב נשמתך, כל יהודי, בלי
הבדל מי הוא ואיך הוא.

בצוואה קצרה זו, מסר האב הקדוש לבנו יחידו בן
החמש, את ה"צידה לדרך" לכל החיים.

צוואתו הקצרה של אביו, שתכנה יראת השם
ואהבת ישראל, מהווה אצל מורנו הבעל שם טוב, שני
לוחות הברית ועץ החיים ועץ הדעת של חייו
הקדושים. תמיד, בכל זמן ובכל מקום, מאיר לו עמוד

אגרות קודש

ב"ה, ו' תמוז תרצ"ג

ריגא

כבוד ידידי האברך הנכבד והנעלה מר

ד. שי' הלמן

שלום וברכה!

הספר "חזקה רבה" ארבעה חלקים, אשר שלח מר
מסינער שי' ע"פ השפעת כבודו שי', נתקבל, ותודה רבה
לכבודו עבור התענינותו. אמנם כפי הנראה חסר עוד חלק

אחד או שנים, כי בחלק יו"ד מתחיל מסי' קפז, ואולי יודע
כבודו, או יוכל להתודע, כמה חלקים נדפסו מספר זה
בבקשה להודיע.

למר מסינער שי' שלחנו מכתב תודה ישר על כתבתו.

בבקשה גם על להבא להתענין בדבר זה, ובבקשה
לכתוב אם כתב למכרו בארץ ישראל בנדון זה.

בתודה וברכה, מזכיר

ח ליברמן

אג"ק מוהר"י צ נרדך יז

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' ב

בלילה שאחריו. הרי מלשון חכמים שאמרו 'אין מתאונן אלא
אותו היום' משמע שהם המקילים, ורבי בא להחמיר יותר מהם,
לומר שהאנינות נמשכת גם בלילה. ולכן גם בברייתא הקודמת אין
לפרש שרבי בא להקל, אלא תריץ חכמי – כך יש לתקן את לשון
הברייתא, עד מתי הוא מתאונן עליו, כל אותו היום – יום הקבורה
שאינו יום המיתה, בלא לילה. רבי אמר, מתאונן עליו כל זמן שלא
נקבר, ואם – וכאשר נקבר יום הקבורה תופס גם את לילו. נמצא
שתנא קמא ורבי חולקים האם יום קבורה תופס את לילו, שתנא
קמא סובר שאינו תופס, ורבי סובר שתופס.
וזו היא מחלוקת התנאים בענין אנינות ליל יום קבורה שהזכיר רב
חסדא, שעל פיה ביאר את ברייתת 'יום שמועה כיום קבורה'.
רבא מסיק מדברי רבי שאנינות לילה דאורייתא, ומקשה עליו:
אמריה קמיה – אמרו בני הישיבה את פירושו של רבי ירמיה לפני
דקבא, אמר להם רבא, מדקבאמר – ממה שאמר רבי, שיום הקבורה,
שאינותו מדרבנן, תופס את לילו עמו מדרבנן, מכלל – משמע
דיום מיתה שאנינותו דאורייתא, תופס לילו מדאורייתא, כי לולא
היה יום המיתה תופס את לילו מדאורייתא, לא היו חכמים
מתקנים שיום הקבורה יתפוס את לילו עמו.
ועל זה הקשה רבא: וכי סבר רבי שאנינות הלילה שאחר יום
המיתה היא דאורייתא, והתנאי – והלא שנינו בברייתא, נאמר
בתורה שאהרן השיב למשה ועל שאלתו מדוע לא אכלו הוא
ובניו את שעיר החטאת של ראש חדש באנינות, כפי שצויה להם
משה, 'הן היום הקריבו וגו', ואכלתי חטאת היום, היטב בעיני ה'
(ויקרא י טו), כלומר, ואם הייתי אוכל גם את החטאת הזו, האם טוב
היה הדבר. ומהמילים 'הן היום' משמע שקרבנות אלו – והן,
ששמעת מפי הגבורה שעלינו לאכלם באנינות, חלוקים בדינם
משאר קרבנות, שרק בהם אני 'היום' אסור באכילה משום אנינות,
ובלילה מותר משום הוראת שעה, ואולם לדורות – בקרבנות
הקבועים לדורות, בין ביום ובין בלילה האונן אסור באכילתם,
דברי רבי יהודה. רבי אמר, אנינות לילה אינה מדברי תורה אלא
מדברי סופרים. הרי מפורש שרבי סובר שאנינות לילה אינה מן
התורה.
הגמרא מתרצת, ומסיקה שרבי סובר אנינות לילה דרבנן: לעולם –
באמת רבי סובר שגם אנינות ליל יום המיתה דרבנן היא,

ששנינו בברייתא הזו, 'רבי אמר, כל זמן שלא נקבר' הוא אונן
ואסור בקדשים, ומדייקת הגמרא: הא – אבל אם כבר נקבר,
אישתרי ליה – הותר בקדשים באמצע היום, מקשה הגמרא: ומי
איכא דלית ליה – וכי יש מי שאינו לומד מן הפסוק (עמס ח ט)
'ושמתיה באכל יחיד ואחריתיה ביום מר' שדין האנינות
מדאורייתא נוהג יום שלם, כל אותו יום שמת בו.
רב ששת מתיר: אמר רב ששת, איום קבורה קאי – בברייתא זו
מדובר שהמת לא נקבר באותו יום שמת, והמחלוקת היא באנינות
יום הקבורה, שהיא מדרבנן, לדעת תנא קמא היא מסתיימת בסוף
היום, ולדעת רבי כבר בשעת הקבורה.
רב יוסף מקשה על תירוצו זה, ומפרש שמחלוקת תנא קמא ורבי
היא האם יום הקבורה תופס את לילו או לא. מתקיף – הקשה רב
יוסף על רב ששת, אלא לפי פירושך בברייתא, הא דקתני – מה
ששנינו במשנה (פסחים יא), 'השומע על מותו הרי הוא כמלקט
עצמות, שבשניהם הדין הוא שכולל ואוכל בקדשים לערב, מכלל
– משמע מזה, דביום קבורה אפילו לערב נמי לא אכל – האונן
אסור באכילת קדשים אפילו בערב שאחריו. וקשה, הא מני –
כדעת מי שנויה משנה זו, הרי אין זו לא דעת תנא קמא ולא דעת
רבי, כי לדעתם אכילת קדשים מותרת בלילה שאחר יום קבורה.
אלא תריץ – יש לתקן את לשון הברייתא כך, עד מתי קרוביו של
המת מתאוננים עליו, כל אותו היום שנקבר בו, וגם בלילו. רבי
אמר, האנינות נמשכת כל זמן שלא נקבר, [אכל ביום שנקבר
מסתיימת האנינות] ומתאוננים עליו רק כל אותו יום, בלא לילו.
רבי ירמיה דוחה את תירוצו רב יוסף, ומתיר שהמחלוקת היא אכן
האם יום קבורה תופס לילו, אלא שרבי הוא הסובר שתופס לילו,
ותנא קמא חולק עליו. אמריה קמיה – אמרו את תירוצו של רב
יוסף לפני דרבי ירמיה, תמה רבי ירמיה ואמר, נקרא רבה – אדם
גדול ברב יוסף לימא חבי – יאמר דבר כזה, לימא דרבי לקולא –
האם ניתן לומר שמה שרבי נחלק על תנא קמא הוא להקל יותר
ממנו, והתנאי – והרי שנינו בברייתא, עד מתי מתאונן עליו, כל זמן
שאינו נקבר, ואפילו מקאן ועד עשרה ימים, דברי רבי, והיינו
שהאנינות נמשכת מדרבנן עד קבורת המת, ואפילו כמה ימים, כל
עוד לא קברוהו, ולאחר שנקבר מתאונן עליו כל אותו יום, ולילו.
ותקבים אמרים, אמנם מתאונן עליו עד שיקבר ואפילו כמה ימים,
אולם אין מתאונן עליו ביום הקבורה אלא אותו היום בלבד, ולא

- יז. שטחים משותפים
- יח. שטח
- יט. שטח
- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

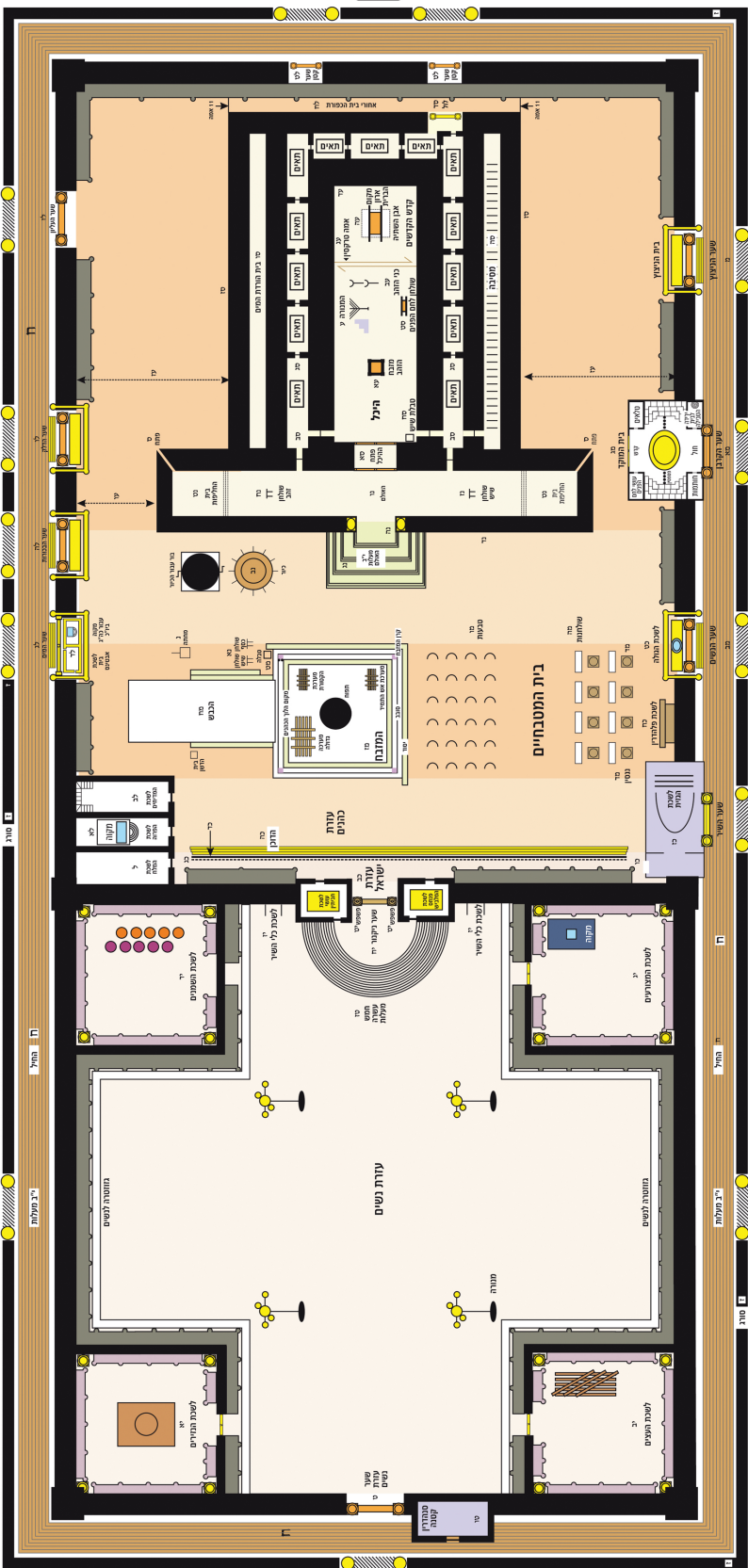
- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

צפון

- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

מערב

דרום

דרום

- כ. שטח
- כא. שטח
- כב. שטח
- כג. שטח
- כד. שטח
- כה. שטח
- כו. שטח
- כז. שטח
- כח. שטח
- כט. שטח
- ל. שטח
- לא. שטח
- לב. שטח

ורגלם לעזרת ישראל כדי שיניחו עליהם מדם האשם. על כן למרות שכבר טבלו יום קודם, צריכים לטבול שוב לפני שמכניסים את ידם ורגלם לעזרה. אמנם במסכתין (ל) הובאה דעת רבי יהודה שמקום טבילה זה היה עבור כל אדם הנכנס לעזרה ולא למצורעים, כיון שכבר טבלו יום קודם לכן.

יד. **לשכת השמנים** - רבי אליעזר בן יעקב, ששנה את מסכת מידות (ראה להלן טז), אמר שאינו זוכר מה שימשה לשכה זו. אכן לדברי אבא שאול שימשה לשכה זו להניח בה יין ושמן לצורכי המנחות והנסכים, ושמה היה לשכת בית שמניא.

טו. **לשכה לסנהדרין קטנה שניה** - לשכה לסנהדרין קטנה נוספת שישה סמוך לפתח הר הבית המזרחי.

טז. **חמש עשרה מעלות** - 15 מעלות עולות מעזרת נשים לעזרת ישראל, גובה כל מעלה ½ אמה ורוחבה ½ אמה (ראה יומא טז).

יז. **לשכות כלי שיר** - לשכות היו תחת עזרת ישראל שהיתה גבוהה מעזרת נשים ופתוחות לעזרת נשים. בלשכות אלו הניחו הלויים את כלי הנגינה שהיו מונגים בהם בבית המקדש ככינורות נבלים ומצלתיים וכדומה.

יח. **שער ניקנור** - שער הכניסה מעזרת נשים לעזרת ישראל, ונקרא שער ניקנור על שם האדם שתרם את דלתותיו, ונעשו בהם ניסים כשהובאו לארץ ישראל מאלכסנדריה של מצרים כמובא במסכת זו (לח).

יט. **שפפשים משני צידי השער** - שני פתחים קטנים היו משני צידי שער ניקנור ונקראים שפפשים, כדי שהיוצאים מן המקדש יוכלו לצאת מן הצד, ולא יצטרכו להפנות אחוריהם להיכל הנמצא מול שער ניקנור.

כ. **לשכת פנחס המלביש** - מיקומה בצד שער ניקנור מימין, ובה היו מניחים הכהנים את בגדי הכהונה ושם היו לובשים ופושטים אותם. והכהן הראשון בבית שני שהיה ממונה על בגדי כהונה היה שמו פנחס, ועל שמו היו נקראים כל הממונים אחריו. בלשכה זו היו 96 ארגזים, 4 ארגזים לכל משמר מ-24 משמרות, וכל ארגו שימש לבגד אחר. על הארגזים היה כתוב שם הלבוש שהיה מונח בו: על אחד היה כתוב מנסכים, על השני כותנות, על השלישי אבנטים, ועל הרביעי מגבעות (תמיד פ"ה מ"ג).

כא. **לשכת עושי חביתין** - בלשכת עושי חביתין היו לשים ואופים כל יום 12 חלות שמקריב כהן גדול למנחת חביתין, מחציתם אחר תמיד של שחר ומחציתם אחר תמיד של בין הערביים.

כב. **עזרת ישראל** - אורכה 135 אמות ורוחבה 11 אמה. קדושתה רבה מקדושת עזרת נשים ונחשבת מחנה שכינה שמן התורה אין טבול יום ומחוסר כיפורים ראשים להיכנס לתוכה. בה היו יכולים זכרים טהורים מ ישראל להיכנס לראות את עבודת הכהנים, אף שלא לצורך הקרבת קרבנות שלהם.

כג. **ספספסין** - חתיכות עצים היו מונחות בין עזרת ישראל לעזרת כהנים להבדיל בין העזרות ונקראים ספספין.

כד. **מעלה לרוחב עזרה** - לדעת רבי אליעזר בן יעקב (טז) היתה כאן מעלה בגובה אמה הנמשכת לכל רוחב העזרה.

כה. **הדוכן** - על המעלה שבין עזרת ישראל לעזרת הכהנים היה דוכן הלויים, שחיו בו שלש מעלות, כל מעלה היתה גבוהה ½ אמה ורוחבה ½ אמה. על מעלות אלו עמדו הלויים המשוררים והמזמרים בעת הקרבת הקרבנות. מהדוכן עד המזבח היו 11 אמות שהם עזרת כהנים.

כו. **שער לשכת הגזית** - בו נכנסו מן העזרה למקום ישיבת הסנהדרין בלשכת הגזית. בשער זה נכנסו כל בוקר להפסי את ארבעת הפייסות שהיו בכל יום, וכן נכנסו בשער זה לקרוא קריאת שמע אחרי הקרבת התמיד.

כז. **לשכת הגזית** - שם יושבת סנהדרין הגדולה של 71 דיינים ומשמ יוצאת תורה לכל ישראל, ודיויניהם התדירים היו בענין ייחוס הכהנים אם נמצא בהם חשש (ראה יומא ט). ומחמת חשיבות הסנהדרין היתה עשויה אבן גזית. לשכה זו היתה בנויה כבית גבוה על עליה (רש"י כה), והיה חצייה בקודש וחצייה בחול. שני פתחים היו לה, בצפון לחול ובדרום לקודש. על כן היה חציה קדוש ואסור לשבת בו, וחציה היה חול והיה יושב בו הזקן הממונה על הפייסות (כה), וכן הסנהדרין היתה יושבת בחצי זה. במזרח לשכה זו הפיסו בכל יום את ארבעת הפייסות שהיו במקדש בכל יום (שם), וכן בה התאספו אנשי משמר לקרוא בה את קריאת שמע אחרי הקרבת התמיד.

כח. **לשכת העץ; פלהדרין** - רבי אליעזר בן יעקב, שהוא תנא דמסכת מידות כמבואר במסכתין (טז), אמר (מידות פ"ב מ"ה) על לשכת זו שאינו זוכר מה שימשה, אכן לדברי אבא שאול שימשה למדור הכהן הגדול בשבעת הימים שקודם יום הכיפורים, והיתה קריאת שמע אחר הפלהדרין. והגמ' (יט) דנה מנין שהיתה בדרום העזרה. לדעת הראב"ד (בית הבחירה פ"א ה"ט), לשכה זו היתה נקראת לשכת העץ משום שהיתה עשויה מעץ ולא מאבן. אמנם הרמב"ם כתב שכל הלשכות היו עשויות אבן, שאין בונים במקדש אלא באבנים או בלבנים

הר הבית

א. **חומת הר הבית** - חומת הר הבית הקיפה את הר הבית ששטחו 500 אמה על 500 אמה. כותלי החומה היו גבוהים מאד, חוץ מכותל המזרחי שגובהו 26 אמות בלבד. המרחק שבין חומת הר הבית לסורג שהיה מקיף את העזרה לא היה שווה בכל צדדיו, כמבואר במסכת מידות (פ"ב מ"א) שבין הסורג שבדרום העזרה לכותל דרומי של הר הבית היה המרחק הגדול ביותר, מרחק קטן ממנו היה בין הסורג לחומה שבצד מזרח, פחות מכך היה בין הסורג לחומה שבצד צפון, ופחות מכך בין הסורג לחומה שבצד מערב. 5 שערים היו לחומת הר הבית: שערי חולדה, שער שושן, שער טדי ושער קיפונוס [וכדלהלן]. כל השערים היו גבוהים 20 אמה, ורוחבם 10 אמות.

ב. **שערי חולדה** - שני שערים בדרום הר הבית נקראו שערי חולדה, על שם חולדה הנביאה שהיתה יושבת שם (תוס' יו"ט מידות פ"א מ"ג).

ג. **שער שושן** - מקומו במזרח הר הבית, שבו היה יוצא הכהן להר המשחה כדי לשרוף את הפירה האדומה, ועל השער היתה צורה של שושן הבירה לסמל מלכות פרס שהרשתה לבנות את בית המקדש.

ד. **לשכה לסנהדרין קטנה** - בפתח הר הבית היתה לשכה ששימשה את סנהדרין הקטנה של 23 דיינים.

ה. **שער טדי** - בצפון הר הבית, לא היה משמש לכניסה, אלא כהן שנטמא בבית המקדש יוצא החוצה דרכו, ועל שם שהיה יוצא בהצנע ובסוד נקרא בשם זה (ראה תוס' יו"ט מידות שם ותפארת ישראל).

ו. **שער קיפונוס** - במערב הר הבית, היה נקרא קיפונוס שהוא גן בלשון יון, על שם גינת וורדים שהיתה על ידי השער לכבוד דצ זה שהוא כנגד כותל מערב של העזרה (ראה תוס' יו"ט מידות פ"א מ"ג ותפארת ישראל שם).

בית המקדש

ז. **סורג** - הסורג הינו מחיצה שיש בה נקבים, שהיתה עשויה מעצים דקים וארוכים שחיברו אותם אלו על אלו שתי וערב באלכסון, באופן שנוצרו נקבים בין העצים. ונקרא כן משום שהוא דומה למיטה שתחתיתה מסורגת בחבלים שתי וערב (רש"י יומא טז. ד"ה לפנים ממנו סורג). הסורג גבוה 10 טפחים, והיו פתחים כנגד שערי חומת העזרה שלפנים ממנו. סורג זה נעשה לסימן שאין כהרים וטמאי מתים רשאים להיכנס ממנו ואילו (כלים פ"א מ"ח). היוונים פרצו בו שלש עשרה מרצות כאשר נכנסו לבית המקדש, וכאשר גברו ישראל עליהם חזרו וגדרו אותם שוב.

ח. **חיל** - מן הסורג עד כותלי העזרה היו 10 אמות, ומקום זה נקרא בשם חיל. החיל לא היה כולו קרקע ישרה, אלא 4 אמות ממנו היו קרקע ישרה ובי-6 אמות הנותרות היו מדרגות שהיו עולות מהר הבית לשער המזרח. לדעת תוס' יום טוב (בצורו בסוף מסכת מידות) היו מדרגות אלו רק כנגד שער המזרח. אולם לדעת תפארת ישראל (מידות פ"ב אות כג ובצורו) היו מדרגות אלו לאורך כל החיל סביב. וככתב בתפארת ישראל (מידות פ"א אות מא) שנקרא כן שעל שם שהסורג שובגולו עומד על חומת נמוכה של אבן נקרא חיל שמשמעותו חומה נמוכה.

ט. **שער לעזרת נשים** - שער דרכו נכנסים מהחיל לעזרת נשים, שער זה היה מול שער שושן במזרח הר הבית, וכן מול שער העזרה הגדולה הוא שער ניקנור (רש"י טז. ד"ה ומתכנין ורואה). ולא היה שם לשער זה (ראה תפארת ישראל מידות פ"ב אות לז).

י. **עזרת נשים** - שטח עזרת נשים היה 135 אמה על 135 אמה, כמובא במסכתין (טז). ו-1 לשכות היו בה כדלהלן [אורך כל לשכה 40 אמה ורוחבה 20 אמה]. בעזרה זו יכלו הנשים להיכנס אף שלא בשעת עבודה. עזרה זו נחשבת מחנה ליה, שמן התורה רק טמא מת וגוי אסור להיכנס לתוכה, אולם יהושפט ובית דין גזרו, שגם טבול יום לא יכנס לעזרה זו. בתחילה היו כותלי עזרה חלקים ובעתה שמחת בית השואבה היו הנשים עומדות בעזרה זו, והגברים היו בחלי וברחבת הר הבית. אחרי כן תקנו שיהיו האנשים עומדים בעזרה זו בשעת שמחת בית השואבה, והנשים תהיינה בחלי וברחבת הר הבית. אולם לבסוף תקנו גזוטרטאות בכותלי העזרה, שיהיו הנשים עומדות על הגזוטרטאות והאנשים עומדו בעזרה.

יא. **לשכת הנזירים** - הנזירים שהביאו את קרבנותיהם בגמר נזירותם, בשלו בלשכה זו את בשר השלמים, והניחו תחת הדוד שבשלו בו את שער ראשם, כמובא במסכתין (טז).

יב. **לשכת העצים** - שם היו הכהנים בודקים את העצים שהובאו לצורך מערכות העצים שבמזבח אם אין בהם תולעים, שכל עץ לח שיש בו תולעת פסול להניחו על המזבח. בדיקה זו אינה נעשית דווקא על ידי כהנים הכשרים לעבודה, ולכן היתה מסורה לכהנים בעלי מומים, ובכך סייעו לעבודת המקדש (שם).

יג. **לשכת המצורעים** - בלשכה זו היה מקום טבילה למצורעים שנרפאו מצרעתם ומביאים את קרבנם להיטהר, שצריכים להכניס את בהונות ידם

וסידי. ובכסף משנה כתב (שם) שאפשר שלא היתה לשכה קבועה ולכן היתה עשויה מעץ, או שנקראת לשכת העץ משום שהניחו בה באיזה פעם עציץ. אולם בתוס' יו"ט השיג עליו, וכתב שנקראת כן להבדיל בינה לבין הלשכה שהיו מפרשים אליה את הכהן השורף את הפרה, שגם הוא היה פורש שבעה ימים קודם לכן, ולשכתו נקראת לשכת בית האבן על שם שכל מעשיה בכלי אבן. ובתפארת ישראל (מידות פ"ד אות כז) כתב, שלמרות שהיתה עשויה אבן נקראת כן, לרמז לכהן הגדול שאם יקלקל מעשיו יהיה בלשכתו כעץ העשוי להריקב ולא יהיה לו קיום זמן רב, אולם אם יתקן מעשיו כראוי יהיה כעץ עושה פרי. בשלטי הגיבורים כתב על פי דברי רש"י במסכת זו (טז). לשכת הגזית היתה ארוכה מצפון לדרום, ומאחוריה למערב היו שתי לשכות, לשכה זו ולשכת הגולה, לשכת הגולה היתה בחלק הדרומי ולשכת העץ היתה בחלק הצפוני. בתוס' יו"ט (מידות פ"ד מ"ד) כתב, שלשכה זו לא היה לה פתח לעזרה כלל, והיתה נמצאת אחורי לשכת הגולה, ועל כן לא היתה קדושה כקדושת העזרה, והיה הכהן הגדול יכול לשבת ולשכב בה, למרות שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. אולם לדעת תפארת ישראל (מידות פ"ד בוגז אות ד ובגיוור אות כח) היתה לשכה זו חציה בקודש וחציה בחול והכהן הגדול היה יושב ושוכב בחציה שבחול. עוד כתב בתפארת ישראל שהיה עוד פתח ללשכה זו מצד מזרח ללשכת הגזית, כדי שיהיה הכהן יכול להיכנס אל הסנהדרין לברר דין אם יצטרך לכך.

כט. לשכת הגולה - על שם בור שזכו שם עולי גולת בבל (רש"י יומא יט). בלשכה זו היה בור מים שממנו סיפקו מים לכל העזרה. ובתפארת ישראל (מידות פ"ד אות כט) כתב, שנקראת לשכת הגולה מלשון 'נָקְלָה עַל רֹאשָׁה' (זכריה ד ב), והכוונה לספל שהיה קבוע בלשכה שבו היו שואבים מים מן הבור.

ל. לשכת המלח - בה היו מניחים את המלח לצורך מליחת הקרבנות.

לא. לשכת בית הפרוה - בה היו מולחים את עורות הקדשים. על גגה היה מקוה מים, בו היה הכהן הגדול טובל ביום הכיפורים ארבעה טבילות שהיה צריך לטבול בקודש. הלשכה נקראת כן על שם מכשף ששמו פרוה שבנה אותה. לדעת תפארת ישראל (מידות פ"ה אות כ), לא נבנתה על ידי מכשף ממשי, אלא שבחכמה נפלאה נבנתה, שיעלו המים על ידי סילונות עד גג הלשכה, וכיון שהיו הסילונות מוטרפים נראה היה כאילו המים עולים על ידי כישוף.

לב. לשכת המדיחים - בה היו מדיחים את הכרת והקיבה של הקרבנות שהיו מלאים רפש. אולם את שאר בני מעיים היו מדיחים בעזרה על שולחנות של שיש (ע"פ תפארת ישראל מידות פ"ה אות כא). בלשכה זו היה כמין כבש העולה בעיגול שבו עלה הכהן הגדול לגג בית הפרוה לטבול.

לג. שער המים - בו היו מכניסים את צלוחית המים שהיו מנסכים על המזבח בחג הסוכות. על גג לשכה זו היה מקוה שבו היה הכהן הגדול טובל כל שבעת הימים אחרי שהיו מזים עליו מי חטאת (יט), וכן היה טובל בו טבילה ראשונה ביום הכיפורים (שם ולקמן לא).

לד. לשכת בית אבטינס - עליה היתה על גבי שער המים שברדום העזרה, ובה היו רוקחים משפחת כהנים את הקטורת, ועל שם משפחתם היתה נקראת. אליה הביאו את הכהן הגדול בשבעת הימים שלפני יום הכיפורים, ללמדו את חפינת הקטורת. ובגמרא (יט) נידון מניין שהיתה בדרום.

לה. שער הבכורות - לדעת תפארת ישראל (מידות פ"ה אות לג), היו מכניסים את הבהמות הבכורות דרך שער זה שהיה בדרום, כדי לצייץ שעל אף שהבכורות ניתנים לכהנים אין הם נחשבים קדשי שחיטתן דווקא בצפון העזרה, אלא קדשים עליהם נחשבים ככל מקום בעזרה.

לו. שער הדלק - דרכו היו מכניסים את העציץ שהדליקו על גבי המזבח, כמו שכתב רבי עובדיה מברטנורא (מידות פ"ה מ"ד). אך הראב"ה כתב, שדרכו היו מכניסים אש מן ההדיוט להבעיר על המזבח. וכתב בתפארת ישראל (מידות פ"ה אות לב) שלדבריו לא נטלו אש מבית המוקד, משום שנחשבת אש של קודש. אולם במסכתין (יט) נקרא שער זה בשם שער הדלקה, וכתב רש"י שלא ידע מדוע נקרא כן.

לז. שער העליין - כתב בתפארת ישראל (מידות פ"ב אות ע) שכיון שהיה ההר עולה בשיפוע, נמצא שהשער המערבי ביותר היה גבוה מכולם, והוסיף שלא פורש מה היה משמש ומדוע נקרא כן.

לח. אחורי בית הכפרות - השטח שבין כותל התאים שסביב ההיכל במערב לכותל המערבי של העזרה, נקרא אחורי בית הכפרות [קודש הקדשים], והוא היה 11 אמה.

לט. שערים קטנים - 2 שערים קטנים היו בכותל העזרה המערבי. וכתב בתפארת ישראל (בציוור אות טז) שלא היו כנגד ההיכל אלא אחד במערבית צפונית ואחד במערבית דרומית. כמו כן לא נתפרש למה היו משמשים.

מ. שער הניצוץ - נקרא כן על שם שהיו מבעירים בו עצים ששלהבתן קטנה ואינם מחממים הרבה אולם ניצוצותיהם מתקיימים זמן רב, שאם תכבה האש בבית המוקד יקחו ממנו אש למערכה, כמו שביאר בתפארת ישראל (תמיד

פ"א אות ג, מידות פ"א אות ג). אולם בתוס' יו"ט (תמיד פ"א מ"א) הביא לשון המפרש שכתב שלא ידע מדוע נקרא כן. שער זה היו כתליו בולטים מכאן ומכאן מעבר לרוחב חומת העזרה, לדעת רע"ב (מידות פ"א מ"ה) היו בולטים לעבר הר הבית, ולדעת תפארת ישראל (שם אות טז) היו בולטים לעבר העזרה. על כתלים אלו היתה תקרה ועליה בנויה עליה שבה היו הכהנים שומרים. עליה זו לא היתה פתוחה לעזרה, אלא באחד מן הכתלים היה פתח ומדרגות הפונות לכיוון החל.

מא. שער הקרבן - כתב רש"י (יט). שלא ידע טעם על שום מה נקרא כן. והרע"ב (מידות פ"א מ"ה) כתב, שדרכו הכניסו קרבנות קדשי קדשים ששחיטתן בצפון.

מב. שער הנשים - בתפארת ישראל (מידות פ"ב מ"ו) כתב, שבו נכנסו הנשים לעמוד על קרבן בשעת שחיטתן, שעל אף שלא סמכו עליו היו צריכות לעמוד לראות את הקרבנות.

מג. בית המוקד - טרקלין גדול היה שהיו מבעירים בו מדרות אש שיתחמו בו הכהנים, שהיו מהלכים יחפים על רצפת שיש של העזרה. בפניו בית המוקד היו ארבעה לשכות: א. לשכת הטלאים, שהיו בה טלאים נקיים ממומים לקרבן תמיד. ב. לשכת לחם הפנים, בה היו מכינים את לחם הפנים. ג. לשכת החותמות, ששמרו בה את החותמות הניתנות למקריבי קרבן לקבל תמורתם מנחות ונסכים ('עיי' שקלים פ"ה מ"א). כמו כן הונחו בלשכה זו אבני מזבח שחיללו אותן מלכי יון בהקרבה על המזבח קרבנות לשם עבודה זרה. ד. לשכת בית המוקד, שבנוסף על המדרות הנזכרות היו מסיקין אף בה מדרור להתחמם כנגדו. ודרך לשכה זו היו יורדים הכהנים לבית הטבילה. ובמסכת זו (טו) נידונו מיקום הלשכות ותפקידם.

מד. ננסין - עומדים נמוכים התקועים בארץ בבית המטבחים, ואונקלאות [כעין מתלים] של ברזל היו קבועים בהם. עליהם תלו את בהמות הקרבנות לאחר שחיטתם על מנת להפשיט את העור מעל הבשר.

מה. שולחנות - שולחנות של שיש, שהיו מדיחים עליהם את קרבי הבהמות השוחטות לקרבן. כמו כן לדעת התוס' (טז) ד"ה מן השולחנות, כשהיו תולים את הבהמות השוחטות על הנסכים, היו מניחים את גוף הבהמה על אחד השולחנות כדי שלא יגורר הקרבן על הארץ. 8 שולחנות היו שם, והיו עומדים בשתי שורות של ארבעה ארבעה, אלו כנגד אלו.

מו. טבעות - טבעות העשויות כמין קשת והיו פותחים אותם ומכניסים את צוואר בהמת קדשי שקשים לפני השחיטה, ונועצים את ראש הטבעת בארץ, ובכך הבהמה לא יכולה לזוז ממקומה אחר השחיטה וניתן היה לקבל את כל הדם במזרק, מבלי שיצטרכו לחבול בה קודם לכן (על פי תפארת ישראל מידות פ"ג אות ג). 24 טבעות היו לעשרים וארבע משמרות כהונה, טבעת לכל משמר.

מז. מזבח החיצון - מזבח זה היה עשוי מתערובת של אבנים שלמות סיד זפת ועופרת מותכת. גובהו היה 9 אמות, ואורך יסודו התחתון 32 אמה על 32 אמה, ו-4 קרנות לו על ארבע פינותיו. עליו זרקו מדם הקרבנות ועליו ערכו מערכות של עצים על מנת להקריב עליהן את חלבי כל הקרבנות ואיברי העולות. מספר המערכות שערך עליו ותפקידם, נתבאר במסכת זו בסוף פרק רביעי.

מח. כבש המזבח - עליו על כדי להגיע לסוכה או לגג המזבח, על מנת לזרוק מדם הקרבנות על הקרנות, או להקטיר את חלבי הקרבנות ואיברי העולות. גבוה 8 אמות ו-5/6 האמה, רוחבו 16 אמה ואורכו 32 אמות, אך לא היה חרוק מיסוד המזבח אלא 30 אמה, כיון שבתחתית קצהו הקרוב למזבח היה חתוך ממנו שתי אמות של רוחב היסוד ורוחב הסוכה. גם לא היה הכבש נוגע במזבח אלא אויר היה מפסיק ביניהם.

מט. טבלה של שיש - חלל אמה על אמה שהיה מכוסה בטבלה של שיש והיו מרימים אותה על ידי טבעת הקבועה בה, שהיו יורדים בו לשית לנקות אותו. לדעת רבי עובדיה מברטנורא (מידות פ"ג מ"א), היו אלו השתיין שהיו מנקים אותם מיין הנסכים שקשים בהם. אולם בתפארת ישראל (שם יכין אות כח ובבבזי אות ב) כתב, שהשית הוא מקום שנאסף בו דם הקרבנות שניתן על המזבח, וכשנקשר הדם היה סותם את הנקבים והמחזילה שהדם יוצא דרכם לנחל קדרון, והיו הכהנים יורדים ומנקים אותו כדי שיצא הדם כראוי.

נ. מחתה - המחטה שבה היו נוטלים את תרומת הדשן מאפר הקרבנות שעל המזבח להניחה ליד המזבח. ומקום המחטה היה על הרצפה ליד המזבח.

נא. שולחנות - 2 שולחנות היו מונחים על יד המזבח. שולחן אחד של שיש, שעליו היו מניחים את החלבים המוכנים להקטירים על המזבח. שולחן נוסף היה שם של סף, עליו הניחו את 93 כלי השרת שהיו מוציאים בתחילת כל יום לצורך עבודות היום.

נב. כיור - הכיור שממנו רחצו הכהנים ידיהם ורגליהם לפני גישתם לעבוד את עבודת הקודש, היה עומד בין האולם והמזבח משוך כלפי דרום. מעשהו ומספר דידו נתבאר במסכת זו בסוף פרק שלישי. וכן היה מונח בצידו בור לשקע בתוכו את הכיור בלילה.

מעריבת של ההיכל כשהיא מסבבת את ההיכל, ועל כן נקראה מסיבה. העולה בקרן צפונית מזרחית ומהלך את כל הצפון עד המערב היה מגיע לגג התאים. משם היה ממשיך והולך על גג התאים את כל רוח מערב ועולה שוב בכבש שבדור דרום עד שהיה מגיע לפתח עליית ההיכל, שההיכל היה גבוה יותר מגובה שלשת התאים והיו צריכים לעלות עוד בכבש כדי להגיע לפתח העליה שעליו. משם היו עולים על גג ההיכל, בסולם שהיה מונח בעליה דרך פתח שהיה בגג העליה (ראה תפארת ישראל מידות פ"ד אות ד).

סו. בית הורדת המים - כנגד המסיבה שבצפון היה כמו כן בדרום רוח שלש אמות בין כותל הדרומי של התאים שבדרום ובין כותל הדרומי החיצוני, מקום זה היה נקרא בית הורדת המים משום שבו התנקזו כל המים שנטפו על גג ההיכל והתאים הדרומיים, שגג ההיכל וגגות התאים הדרומיים היו משופעים לדרום לעבר מקום זה.

סז. כותל המסיבה ובית הורדת המים - כותל החיצוני של ההיכל, שהקיף את המסיבה ואת בית הורדת המים.

סח. טבלא של שיש - בכניסה להיכל מימין היתה טבלא של שיש, שהיתה קבועה בה טבעת כדי שיוכלו להרים אותה ולקחת עפר מקרקע ההיכל, לתת בתוך המים המאירים שמשקים בהם את הסוטה.

סט. שולחן לחם הפנים - בצד צפון של ההיכל היה מונח שולחן הזהב שעליו הניחו את לחם הפנים.

ע. מנורה - בצד דרום של ההיכל היתה עומדת מנורת הזהב שבה היו מדליקים את שבעת הנרות בין הערבים, והיתה דולקת מערב עד בוקר. כמו כן היו מדשנים את המנורה מאפר הפתילות שדלקו כל הלילה, ומטיבים את שבעת נרותיה כל בוקר. בצד המנורה היו 3 מדרגות מאבן שעליהם היה הכהן עומד ומטיב את הנרות.

עא. מזבח הפנימי - באמצע רוחב ההיכל עמד מזבח הזהב, עליו הקטירו את הקטורת בכל יום בשחר ובין הערבים. על מזבח זה לא זרקו כל דם במשך השנה, חוץ מיום הכיפורים שהיה כהן הגדול מזה עליו מדם הפר והשעיר אחרי שהזה מדמם בקודש הקדשים וכנגד הפירות [וכן היו מזים עליו משאר פרים הנשרפים].

עב. כני זהב - שני כני זהב היו בהיכל, כדי שיניח עליהם הכהן הגדול ביום הכיפורים את מזרק דם הפר ודם השעיר, כשמחליף ביניהם להזות מן הדם בקודש הקדשים ובהיכל כנגד הארון.

עג. אמה טרקסין - בין ההיכל לקודש הקדשים הפרידה אמה. בבית ראשון היה באמה זו כותל שהבדיל ביניהם, אולם בבית שני שהיה הבנין גבוה יותר, לא היו יכולים לבנות בו כותל לכל גובהו ברוחב אמה אחת בלבד. על כן עשו שתי פרוכות בין הקודש ובין קודש הקדשים כשהמרחק ביניהם הוא אמה זו, ונקראת אמה טרקסין שהוא לשון פנים וחוצץ (רש"י נב), שאותה אמה היתה ספק אם מקודשת פנים או חוץ ולכן היו שם שתי פרוכות (תוס' ב"ב ג).

עד. קודש הקדשים - שטחו 20 אמה על 20 אמה וגובהו 40 אמה. לא היו נכנסים אליו כל השנה אלא כהן גדול ביום הכיפורים להקטיר קטורת ולהזות מדם הפר ומדם השעיר לכפר על עצמו ועל אחיו הכהנים ועל כל ישראל.

עה. ארון הברית; אבן שתיה - במרכז קודש הקדשים עמד בבית ראשון ארון העדות, בו היו מונחות הלוחות שקיבל משה בסיני. ביום הכיפורים היה הכהן הגדול נכנס להקטיר את הקטורת בין שני בדי הארון, וכן היה מזה מדם הפר ומדם השעיר בין שני הבדים. בבית שני שלא היה ארון העדות עמם, שהרי נגנז בימי יאשיה המלך, היתה אבן השתיה לסמן למקום הארון, וכנגדה היה הכהן הגדול מזה מדם הפר והשעיר (להלן נג).

עו. בין כותל עזרה לאולם - בין כותל העזרה לכותל החיצוני של האולם היה חלל של 17.5 אמה.

עז. בין כותל עזרה למסיבה, ולבית הורדת המים - בין כותל הצפוני של העזרה לכותל המסיבה, וכן בין כותל דרומי של עזרה לבית הורדת המים היה חלל של 32.5 אמה.

נג. שתיים עשרה מעלות - לפני האולם היו 12 מעלות שעלו דרכם מקרקע עזרת הכהנים אל האולם [המרחק בין האולם למזבח הוא 22 אמה]. גובה כל מעלה ½ אמה ורוחבה אמה [לגרסתנו במשנה במידות. אולם הרמב"ם (בית הבחירה פ"ו ה"ד) כתב שרוחבה ½ אמה]. כל מעלה שלישית היתה רחבה 3 אמות, חוץ מן האחרונה שהיתה 4 אמות לדעת המשנה במידות (פ"ב מ'), ולדעת רבי יהודה (שם) 5 אמות.

נד. כותל האולם מבחוץ - אורך כותל האולם מבחוץ מצפון לדרום 100 אמה, כאורך האולם וההיכל ממזרח למערב, וגובהו 100 אמה ועובי הכותל 5 אמות.

נה. פתח האולם - פתח האולם גובהו 40 אמה ורוחבו 20 אמה. לא היו לו דלתות אלא פרוכת רקומה בציצים ופרחים היתה תלויה על הפתח, ו-5 קורות של עצים שגדלים בהם עפצים מצוירות היו תונות על הפתח לנוי ונקראות אמלתראות.

נו. האולם - פנים האולם היה אורכו 70 אמה מצפון לדרום, ורוחבו 11 אמה ממזרח למערב.

נז. שולחן של שיש - מימין הכניסה לאולם היה שולחן משיש שעליו היו מניחים את לחם הפנים לאחר אפייתו לפני שהכניסו אותו להניחו על השולחן.

נח. שולחן של זהב - שולחן נוסף היה באולם בשמאל הכניסה, שהיה עשוי זהב, עליו הניחו בשבת את הלחם הניטל מעל השולחן לפני חלוקתו לכהנים.

נט. בית החליפות - לשכות בשני צידי האולם שנקראו בית החליפות. בהם היו מניחים משמרות הכהונה את סכיניהם, הנקראים בלשון יון חליף. אורך כל לשכה 15 אמה מצפון לדרום ורוחב 11 אמות כרוחב האולם.

ס. פתח בזוית בית החליפות - לכל לשכה משתי הלשכות שנקראו בית החליפות היו 2 פתחים, אחד לאולם ואחד בזוית. על כן ללשכה שבצפון האולם היה פתח בזוית צפונית מעריבת וללשכה שבדרום האולם היה פתח בקרן דרומית מעריבת. גובה כל פתח היה 8 אמות והוא שימש כדי להתיר לשחות קדשים קלים בכל צידי ההיכל, שקדשים קלים צריכים להישחט בפתח אהל מועד, ובכך היה אפשר לשחות גם בצידי הצפוני והדרומי של ההיכל כשפתחים אלו לא היו סגורים, שבית החליפות והאולם נחשבים אף הם פתח אהל מועד.

סא. פתח ההיכל - גובה פתח ההיכל היה 20 אמה ורוחבו 10 אמות. על הפתח היתה צורת גפן מזהב מודלית על כלונסאות. עובי כותל ההיכל 6 אמות. 4-דלתות היו לו, 2 בקצה עובי הכותל החיצוני ו-2 בקצה עובי הפנימי. הדלתות החיצוניות נפתחו פנימה כלפי עובי הפתח, והפנימיות נפתחו לכיוון ההיכל וכיסו 5 אמות מכל צד שלא היו מצופות זהב. [חלל ההיכל היה 40 אמה ממזרח למערב ו-20 אמה מצפון לדרום].

סב. משפשים מצידי שער ההיכל - 2 פתחים קטנים היו בשני צידי ההיכל ונקראים משפשים. פתחים אלו הובילו לתא הראשון משורות התאים שהקיפו את ההיכל משלש צידי, צפון דרום ומערב. פתח הצפוני היו נכנסים דרכו כל יום כדי לפתוח את דלתות ההיכל שהיו נפתחים מבפנים, ופתח הדרומי לא נכנס בו אדם מעולם כי ה' יבוא בו, ככתוב ביוחזקאל (מד ב).

סג. תאים מסביב להיכל - שורת תאים סביב להיכל. בצפון ובדרום היו 3 קומות של תאים, כשבכל קומה היו 5 תאים. אולם במערב ההיכל היו בשתי הקומות התחתונות 3 תאים בכל קומה, אך בקומה העליונה היו רק 2 תאים. סך הכל היו 38 תאים.

סד. לול - פתח היה באחד מהתאים שבמערב ונקרא לול. גבהו 8 אמות, וכתב בתפארת ישראל (מידות פ"ד אות כח), שכמדומה שהיה רחבו 4 אמות. פתח זה שימש כדי להתיר לשחות קדשים קלים ממערב העזרה אחורי בית הכפורת, שכאשר היה פתוח לתא היה זה נחשב ששחט פתח אהל מועד.

סה. מסיבה - רוחו 3 אמות היה בין כותל הצפוני של התאים שבצד צפון לבין כותל החיצוני שבצפון, ובו היתה מעלה בשיפוע כעין כבש, שבה עלו לגג התאים. תחילתה בקרן צפונית מזרחית של ההיכל ומשפץ ועולה עד רוח צפונית

בני נח מחוייבים בשבע מצוות וישראל חייב לכוף (ובזמן שאין יד ישראל תקיפה – להשתדל) שבני נח יקיימו את שבע מצוות שלהם. לקוטי שיחות פרשת ואתחנן חלק ד

פרשת ואתחנן

ג. וַאֲתַחֲנֵן אֶל־יְהוָה בָּעֵת הַהוּא לֵאמֹר:
 ב. אֲדַנִּי יְהוָה אַתָּה הַחֲלוֹת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ
 אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל
 בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ
 וּכְגִבּוֹרְתְּךָ: כה אֶעֱבְרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הָאָרֶץ
 הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בָּעֵבֶר הִירְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה
 וְהַלְבֵּנִי: לו. וַיַּתְעַבֵּר יְהוָה בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא
 שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי רַב־לָךְ אֶל־תּוֹסֵף
 דִּבֶּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה: כז עֲלֶה | רֹאשׁ
 הַפְּסָגָה וּשְׂא עֵינֶיךָ יָמָּה וּצְפֹנָה וְתִימְנָה
 וּמִזְרָחָה וּרְאֵה בְּעֵינֶיךָ כִּי־לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה: כח וְצוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְחֻזְקוּהוּ וְאַמְצֵהוּ כִּי־
 הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: כט וַנִּשָּׁב בְּגִיּוֹ מוֹל
 בֵּית פְּעוֹר: פ ד' « וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל שָׁמַע אֶל־
 הַחֲקִים וְאֶל־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מַלְמֵד
 אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּ וּבְאַתֶּם וִירִשְׁתֶּם
 אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיכֶם נָתַן
 לָכֶם: ד' לֹא תִסְפוּ עַל־הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיָּה
 אֶתְכֶם וְלֹא תִגְרְעוּ מִמֶּנּוּ לִשְׁמֹר אֶת־מִצְוֹת
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מַצִּיָּה אֶתְכֶם:
 ז עֵינֵיכֶם הִרְאוֹת אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה בְּבַעַל
 פְּעוֹר כִּי כָל־הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרָי בַּעַל־פְּעוֹר
 הִשְׁמִידוּ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִקִּרְבְּךָ: ה וְאַתֶּם
 הַדְּבָקִים בִּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 12 עמ' 91)

כבד את אביך ואת אמך

"לכבוד הבורא צוה לכבד האב, המשמח ב"צירה"
 (רמב"ן). יש לכבד את הדיוק ב"צירה", ולא כתב גם כפי
 שכתבו המפרשים ש"השקוהו והאכילהו והלבישוהו", שכן
 יצירת הולד היא שתפות גלויה עם הקב"ה, שנותן בו נשמה;
 ואלו האכלת הבן היא דבר טבעי, שהאב עושה (כאלו) בכח
 עצמו, אף שבאמת הקב"ה הוא הנותן את כל העולם.

(ישראל) שני ה'ראה | למדתי אתכם חקים
 ומשפטים כאשר צוני יהוה אלהי לעשות כן
 בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה:
 וישמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם
 לעיני העמים אשר ישמעון את כל־החקים
 האלה ואמרו רק עם־חכם ונבון הגוי הגדול
 הזה: ופי מִי־גוי גדול אשר־לו אלהים קרבים
 אליו ביהוה אלהינו בכל־קראנו אליו: ה ומי גוי
 גדול אשר־לו חקים ומשפטים צדיקים בכל
 התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום:
 ע"כ במנחת שבת וכו' ט ר"ק השמר לך ושמר נפשך מאד
 פן־תשכח את־הדברים אשר־ראו עיניך ופן־
 יסורו מלִבְּךָ כל ימי חייך והודעתם לִבְּנֵיךָ
 ולבְּנֵי בְּנֵיךָ: יום אשר עמדת לפני יהוה
 אלהיך בחרב באמר יהוה אלי הקהל־לי
 את־העם ואשמעם את־דברי אשר ילמדון
 לִירֹאָה אוֹתִי כִּלְיָיִם אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל־
 הָאָדָמָה וְאֶת־בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן: יא וְתִקְרְבוּן
 וְתַעֲמִידוּן תַּחַת הַהָר וְהָרָר בְּעַר בָּאֵשׁ עַד־לֵב
 הַשָּׁמַיִם חֲשֹׁךְ עָנָן וְעַרְפֹּל: יב וידבר יהוה אליכם
 מתוך האש קול דברים אתם שמעים ותמונה
 אינכם ראים וזלתי קול: יג ויגד לכם את־בְּרִיתוֹ
 אֲשֶׁר צוּה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרַת הַדְּבָרִים
 וּכְתַבְתֶּם עַל־שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים: יד וְאַתִּי צוּה
 יְהוָה בָּעֵת הַהוּא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֲקִים
 וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשׂוֹתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
 עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: טו וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד
 לִנְפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאוּתָם כָּל־תְּמוּנָה בְּיוֹם
 דִּבְרֵי יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּחֶרֶב מִתוֹךְ הָאֵשׁ: טז פֶּן־
 תִּשְׁחַתּוּן וְעִשִּׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל־סֶמֶל
 תְּבַנִּית זָכָר אוֹ נִקְבָּה: יז תְּבַנִּית כָּל־בְּהֵמָה אֲשֶׁר
 בָּאָרֶץ תְּבַנִּית כָּל־צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תִּעוֹף

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֶּךָ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁפֹּחַ
 אֶת־בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם: ^א כִּי
 שְׁאֵל־נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לִפְנֵיךָ לַמּוֹן
 הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל־הָאָרֶץ
 וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קֶצֶה הַשָּׁמַיִם הִנֵּהוּ
 בְּדִבֶּר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמָע כְּמוֹהוּ: ^ב הַשְּׁמַע
 עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹד־הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר־
 שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיְחִי: ^ג אוֹ | הִנֵּפֶה אֱלֹהִים לָבוֹא
 לָקַחַת לוֹ גֹּי' מִקֶּרֶב גֹּי' בְּמִסְתֵּי בָאֵת
 וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזוֹרַע נְטוּיָה
 וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים כָּלֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: ^ד אֹתָהּ הִרְאֵתָ
 לְדַעַת כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבָדוֹ:
^ה מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעָךְ אֶת־קוֹל לְיִסְרָךְ וְעַל־
 הָאָרֶץ הִרְאֵךְ אֶת־אִשּׁוֹ הַגָּדוֹלָה וּדְבָרָיו שָׁמַעְתָּ
 מִתּוֹד הָאֵשׁ: ^ו וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ
 וַיִּבְחַר בְּזַרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגָּדֹל
 מִמִּצְרַיִם: ^ז לְחֹרֵישׁ גֹּיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ
 מִפְּנֵיךְ לְהַכְיֹאֵךְ לְתַת־לְךָ אֶת־אֶרֶצָם נַחֲלָה
 בְּיוֹם הַזֶּה: ^ח וַיִּדְעַתָּ הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל־לִבְכָּךְ
 כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִפְּעֹל וְעַל־
 הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד: ^ט וְשִׁמְרָתָּ אֶת־חֻקֵּי
 וְאֶת־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב
 לָךְ וּלְבִנְיָךְ אַחֲרֶיךָ וּלְמַעַן תִּאָּרִיד יָמִים עַל־
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ כָּל־

הַיָּמִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות 12 עמ' 93)

כפד את אביך ואת אמך

יש לשאול, מה בין אב ואם, שחייבים בכבודם, לכוכבים
 ומזלות, שאין ראוי לכבדם, אף שעל־ידם מנהיג הקב"ה את
 העולם ומשפיע אלינו. ומבאר על כך בהסידות, שלצדא
 השמים אין בחירה להשפיע או לא להשפיע, והם רק 'גגרון'
 ביד החוצב בו; ואלו הורים בעלי בחירה הם 'שותפים'
 להקב"ה ביצירת הולד, ולכן נצטוינו לכבדם.

בַּשָּׁמַיִם: ^י תִּבְנִית כְּלִרְמֵשׁ בְּאֲדָמָה תִּבְנִית
 כְּלִדְגָה אֲשֶׁר־בָּמַיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: ^{יא} וּפְנִיתָשָׂא
 עֵינֶיךָ הַשְּׁמַיְמָה וְרִאִיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הַיָּרֵחַ
 וְאֶת־הַכּוֹכָבִים כֹּל צֶבֶא הַשָּׁמַיִם וְנִדְחָתָּ
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַּדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֹתָם לְכֹל הָעַמִּים תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם:
 - וְאַתְּכֶם לָקַח יְהוָה וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַכּוֹרֵל
 מִמִּצְרַיִם לַהֲיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה בְּיוֹם הַזֶּה:
^{כא} וַיְהִי וְהַתַּאֲנֵף־כִּי עַל־דְּבָרֵיכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי
 עֲבֹרִי אֶת־הַיָּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי־בֹא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה
 אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: ^{כב} כִּי אֲנִי
 מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינְנִי עֹבֵר אֶת־הַיָּרְדֵּן וְאַתֶּם
 עֹבְרִים וַיִּרְשֶׁתֶם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:
^{כג} הַשְּׁמִירוֹ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל
 תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^{כד} כִּי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא אֵל קָנָא: ^{כה} כִּי־
 תוֹלִיד בָּנִים וּבָנִי בָנִים וְנִשְׁתַּנְתֶּם בָּאָרֶץ
 וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וַעֲשִׂיתֶם
 הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: ^{כו} הַעִידֹתִי
 בָּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבֹד
 תֵּאבְדוּן מִהָרַ מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֹתָם עֹבְרִים
 אֶת־הַיָּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמִים
 עֲלֶיהָ כִּי הַשְּׁמֹד תִּשְׁמָדוּן: ^{כז} וְהַפִּיץ יְהוָה אֶתְכֶם
 בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מִתִּי מִסָּפָר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג
 יְהוָה אֶתְכֶם שָׁמָּה: ^{כח} וְעַבַּדְתֶּם־שָׁם אֱלֹהִים
 מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא־יִרְאוּן וְלֹא־
 יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְחוּן: ^{כט} וּבִקְשַׁתֶּם
 מִשָּׁם אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּאתָ כִּי תִדְרָשְׁנוּ
 בְּכָל־לִבְכֶּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: ^ל בְּצַר לָךְ וּמִצָּאוֹךְ כָּל־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים וְשַׁבָּת עַד־
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל: ^{לא} כִּי אֵל רַחוּם

אֲנַחְנוּ אֱלֹהִי כֹה הַיּוֹם כְּלָנוּ חַיִּים: - פָּנִים | בְּפָנִים
דָּבַר יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: הֶאֱנֹכִי עֹמֵד
בֵּין יְהוָה וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהוּא לְהַגִּיד לָכֶם
אֶת־דְּבַר יְהוָה כִּי יֵרָאֲתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא־
עֲלִיתֶם בְּהָר לֵאמֹר: ׀ אֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים לֹא
יְהִי לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פְּנֵי לֹא תַעֲשֶׂה־לְךָ
פֶסֶל | כָּל־תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם | מִמַּעַל וְאֲשֶׁר
בָּאֶרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם | מִתַּחַת לָאֶרֶץ
לֹא־תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנֹכִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֵל קָדָשׁ פָּקֹד עֹז אָבוֹת עַל־בָּנִים
וְעַל־שְׁלֹשִׁים וְעַל־רַבָּעִים לִשְׁנָאִי וַעֲשֵׂה חֶסֶד
לְאֲלֹפִים לֹאֲהַבִּי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי: ׀ לֹא תִשָּׂא
אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא כִּי לֹא יִנָּקֶה יְהוָה
אֶת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לְשׁוּא: ׀ שְׁמֹר אֶת־
יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וַעֲשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ וַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת | לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה
כָּל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ
וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל־בְּהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ
לִמְעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ כְּמוֹךָ וְזָכַרְתָּ כִּי־עַבְדִּי
הָיִיתָ | בָּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּצִאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְמוּיָה עַל־פִּנְ צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת: ׀ כִּכֹּר אֶת־אֲבִיךָ
וְאֶת־אִמְךָ כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִמְעַן |
יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ וּלְמַעַן יֵיטֵב לְךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: ׀ לֹא
תִרְצָח: ׀ וְלֹא תִנָּאֵף: ׀ וְלֹא תִגְנוֹב: ׀ וְלֹא־
תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שְׁוֹא: ׀ וְלֹא תַחֲמוֹד אִשְׁתִּי
רֵעֶךָ ׀ וְלֹא תִתְּאוֹהַּ בֵּית רֵעֶךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ
וְאִמָּתוֹ שׁוֹרְוֹ וַחֲמֹרְוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: פ

שְׁלִישִׁי מֵאֵז יִבְדִּיל מֹשֶׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזִּרְחָה שְׁמֹשׁ: מֵב לָנֶם שְׁמָה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח
אֶת־רֵעֵהוּ בְּבִלִּי־דַעַת וְהוּא לֹא־שָׂגָא לוֹ מִתְּמַל
שְׁלֹשָׁם וְנֹם אֶל־אַחַת מִן־הָעָרִים הָאֵל וְחִי:
מֵב אֶת־בָּצָר בַּמִּדְבָּר בָּאֶרֶץ הַמִּיּוֹשֵׁר לְרְאוּבֵנִי
וְאֶת־רְאֵמָת בְּגִלְעָד לְגָדִי וְאֶת־גִּזְלֹן בְּשֵׁשֶׁן
לְמִנְשִׁי: מֵד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי
בְנֵי יִשְׂרָאֵל: מֵה אֱלֹהֵי הָעֵדֻת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים
אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מִמִּצְרַיִם: מֵו בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בְּנוֹי מוֹל בֵּית פְּעוֹר
בָּאֶרֶץ סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבוֹן
אֲשֶׁר הִכָּה מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:
מֵז וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ וְאֶת־אֶרֶץ | עֹז מֶלֶךְ־הַבְּשָׁן
שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזִּרְחָה
שְׁמֹשׁ: מֵח מַעֲרֵטֶר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־נַחַל אֲרָנֹן
וְעַד־הַר שִׂיאֵן הוּא חֶרְמוֹן: מֵט וְכָל־הָעֲרֻבָה עֶבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזִּרְחָה וְעַד יָם הָעֲרַבָה תַּחַת אֲשֶׁדֶת
הַפְּסָגָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו' ענף 94)

ככר את אביך ואת אמך

"רב יוסף, כי הנה שמע קל ברעא דאימיה, אמר: איקום
מקמי שכינה דאתנא" (קידושין לא, ב). יש לבאר דברי רב יוסף
על פי המבאר בהסידות, שכל מה הולדה הוא כח בלי גבול,
להוליד עד אין סוף, וגם עצם ההולדה הוא פעיל יש מאין. וכח
זה תרי לא נמצא בנברא, בעל גבול, מצד עצמו, אלא מצד
הקב"ה, שהוא בלי גבול, והוא שקבע כח זה בטבע האדם.

רבי ה' ויקרא משה אל־כל־ישראל ויאמר
אלהם שמע ישראל את־החקים ואת־
המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום
ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם: ד יהוה
אלהינו פרת עמנו ברית בחרב: ג לא אתי
אבותינו פרת יהוה את־הברית הזאת כי אתנו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 310)

כבוד את אביך ואת אמך

כתב הרמב"ם (ממרים ו, ד): "והאב שהיה תלמיד בנו, אין האב עומד מפני הבן, אבל הבן עומד מפני אביו". ועוד כתב (שם יא), ש'אפילו היה אביו רשע... מכבדו ומתקרא ממנו'. ואזיל לשיטתו, שבכבוד אב ואם אין 'נפקא מינה' מעלתם ודרגתם של ההורים. וזמק על פי המבאר בחסידות, שהקשר של אב ובן הוא 'עצם עם עצם', ואינו משתנה על ידי שנוי ב'גלויים'.

חמישי יט את־הדברים האלה דבר יהוה אל־כל־קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסר ויכתבם על־שני לוחות אבנים ויתנם אלי: ד ויהי בשמעכם את־הקול מתוך החשך וההר בער באש ותקרבון אלי כל־ראשי שבטיכם וזקניכם: כא ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו את־פבדו ואת־גדלו ואת־קולו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי־ידבר אלהים את־האדם וחי: כב ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם־יספים | אנחנו לשמע את־קול יהוה אלהינו עוד ומתנו: כג כי מי כל־בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך־האש כמנו ויחי: כד קרב אתה ושמע את כל־אשר יאמר יהוה אלהינו ואת | תדבר אלינו את כל־אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו: כה וישמע יהוה את־קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את־קול דברי העם הזה אשר דברו אליך היטבו כל־אשר דברו: כו מ־יִתֶּן וְהָיָה לָבָבָם זֶה לָהֶם לִירֵאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי כָּל־הַיָּמִים לְמַעַן יֵיטֵב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם: כז לך אומר להם שובו לכם לאהליכם: כח ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל־המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה: כט ושמרתם לעשות

באשר צוה יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין ושמאל: ד בכל־הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון: ו וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: ז למען תירא את־יהוה אלהיך לשמר את־כל־חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוה אתה ובנך ובן־בנך כל ימי חייך ולמען יארכו ימיו: ח ושמעת ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבון מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבותיך לך ארץ זבת חלב ודבש: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 214)

כבוד את אביך ואת אמך

"תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר, שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו... ואביו מוזה בו... אינו צריך לשמוע לאביו בזה" (שו"ע י"ד ס"מ). ויש לשאול, מדוע מופיעה הלכה זו בהלכות כבוד אב ואם, אף שמקומה, לכאורה, בהלכות תלמוד תורה. ויש לומר, כי גם סימן ברכה לבן בתלמודו הוא כבוד אב ואם.

ששי י שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה | אחד: ה ואהבת את יהוה אלהיך בכל־לבבך ובכל־נפשך ובכל־מאדך: ו והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על־לבבך: ז וישננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: ח וקשרתם לאות על־ידך והיו למטפת בין עיניך: ט וכתבתם על־מזוזות ביתך ובשעריך: ס וה"ה פי־יביאך | יהוה אלהיך אל־הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלות וטבת אשר לא־בנית: י ובתים מלאים כל־טוב אשר לא־מלאת וברת חצובים אשר לא־חצבת פרמים וזיתים אשר לא־נטעת ואכלת ושבעת: יא השמר לך פן־תשכח את־יהוה אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: יב את־יהוה אלהיך

תִּירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע: ^ד לֹא תִלְכֹּן
אֲחֵרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים מֵאֱלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר
סִבִּיבוֹתֶיכֶם: ^ה כִּי אַל קִנְאָה יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ
פְּנֵי־יִחְרָה אַף־יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ וְהִשְׁמִידְךָ מֵעַל
פְּנֵי הָאָדָמָה: ^ו לֹא תִנָּפֹס אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
כַּאֲשֶׁר נָסִיתֶם בַּמִּסֶּה: ^ז שְׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת־
מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְעֲדֹתָיו וְחֻקֵּי אֲשֶׁר צִוְּךָ:
^ח וְעֲשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְהוָה לְמַעַן יִיטֵב
לְךָ וּבָאֵת וִירֶשֶׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע
יְהוָה לְאַבְרָהָם: ^ט לְחֹרֶף אֶת־כָּל־אֲבִיבְךָ מִפְּנֵיךָ
כַּאֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה: ^י כִּי־יִשְׁאַלְךָ בִּנְךָ מָחָר
לֵאמֹר מָה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם: ^{יא} וְאָמַרְתָּ לְבִנְךָ
עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה
מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: ^{יב} וַיֹּתֶן יְהוָה אוֹתוֹת וּמֹפְתִים
גְּדֹלִים וְרַעִים ^{יג} בְּמִצְרַיִם בְּפָרְעָה וּבְכָל־בֵּיתוֹ
לְעֵינֵינוּ: ^{יד} וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא
אֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם: ^{טו} וַיֹּצִינוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַחֻקִּים
הָאֵלֶּה לִירֵאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל־
הַיָּמִים לְחִיתָנוּ כִּהְיוּ הַיּוֹם הַזֶּה: ^{טז} וְצִדְקָה תִּהְיֶה־לָּנוּ
כִּי־נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה' עמ' 155)

כבוד את אביך ואת אמך

"עשר מצוות נצטוו ישראל במרה, שבע שקבלו עליהן
בני נח... ונכבוד אב ואם" (סנהדרין נו, ב). וקשה, מדוע נצטוו
נעקב על שלא קיים כבוד אב, והרי בני נח לא נצטוו על כך.
ויש לומר, דהנה בני נח נצטוו על הדינין, ולפי שיטת
הרמב"ן נכללת במצוה זו כל מה שנחוצך לשובו של עולם;
והרי כבוד אב נחוצך לשובו של עולם.

שביעי ז א פי יביאך יהוה אלהיך אלהארץ
אשר־אתה בא־שמה לרשתה ונשל גוים־
רבים | מפניך החתי והגרְגְּשִׁי והאמרי והכנעני

והפרזי והחזי והיבוסִי שבִּעָה גוֹיִם רַבִּים
וְעִצְמוֹתֵיכֶם מִמֶּנּוּ: ^ב וּנְתַנָּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ
וְהִבִּיתֶם הַחֶרֶם תַּחְרִיב אֹתָם לֹא־תִכְרֹת לָהֶם
בְּרִית וְלֹא תַחֲנֹם: ^ג וְלֹא תִתְחַנֵּן בָּם בְּתוֹךְ
לֹא־תִתֵּן לָבָנוּ וּבָתּוֹ לֹא־תִקַּח לְבָנֶיךָ: ^ד כִּי־יִסִּיר
אֶת־בְּנֶיךָ מֵאֲחֵרֵי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה
אֶף־יִהְיֶה בָכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מִהָרָ: ^ה כִּי אִם־כֹּה
תַעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתְּצוּ וּמִצְבֹּתָם תִּשְׁבֹּרוּ
וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וּפְסִילֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּן כַּאֲשֶׁר: ^ו כִּי
עַם קְדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בְּחֹר | יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מְכֹל־הָעַמִּים אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה: ^ז וְלֹא מִרְבָּכֶם מְכֹל־הָעַמִּים
חֹשֶׁק יְהוָה בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי־אַתֶּם הַמִּעֻט
מְכֹל־הָעַמִּים: ^ח כִּי מֵאֲהֵבֵת יְהוָה אֲתָכֶם
וּמִשְׁמֹרֶת אֶת־הַשְּׂבִיעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם
הוֹצִיא יְהוָה אֲתָכֶם בְּיַד חֲזָקָה וּבְיָד חֲזָקָה מִבֵּית
עֲבָדִים מִיַּד פָּרְעָה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם: ^ט וַיִּדְעַתָּ כִּי־
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנּוֹאֲמָן שְׁמֹר
הַבְּרִית וְהַחֲסֹד לְאַהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי כְּתִיב מִצְוֹתוֹ
כִּי מִצְוֹתָיו לֹאֵלֶּף דָּוָר: ^י וּמִשְׁלֵם לְשֹׁנְאָיו אֶל־פְּנֵי
לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵז לְשֹׁנְאָיו אֶל־פְּנֵי יִשְׁלֵם־לוֹ:
^{יא} וְשִׁמְרָתָּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־
הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם:

פפפ

★ ★ ★

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בחייוכו וביומוכו ובחיי דכל בית ישראל,
בעלמא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתיא ונחמתיא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (מענה לשאלה – לקו"ש לט עמ' 239)

כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ

תַּעֲתִיק בְּפֶסֶת נָזִיר אֶת הַדְּבִיר כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ גו' עַד סוּפוֹ, וַיְהִי זֶה בְּכִסֵּף (לְכַד בְּשֶׁבֶת, כְּמוֹכֵן), וּמִזְמָן לְזְמָן תִּקְרָא אוֹתוֹ. עַד חַג הַשְּׁבוּעוֹת תִּבְאָ עֲלֵינוּ לְטוֹבָה.

מַפְטִיר ט וַיִּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנָּאֻמָּן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאַהֲבָיו

וְלִשְׁמֹרֵי כְּתִיב מִצְוֹתוֹ קְרִי מִצְוֹתָיו לְאַלֶּף דָּוָר: וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאָיו אֶל־פָּנָיו לְהַאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאָו אֶל־פָּנָיו יִשְׁלֵם־לוֹ: י וְשִׁמְרַתְּ אֶת־הַמִּצְוָה וְאֶת־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: פַּפֵּה

ק"ח פסוקים, עזרא"ל סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיֻחִים הֵינּוּ לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילָת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי, אֲתֵם נְבִיאִי, נַחֲמוּ אֶת עַמִּי. וְהַפֵּל "נַחֲמוּ נַחֲמוּ" הוּא לְחֻקֵּי ב) עַל לֵב, דְּבָרִים הַמִּתְקַבְּלִים עַל הַלֵּב. כִּי מִלֵּאָה צְבָאָה, כִּי נִשְׁלֵם תְּנֻנָּה תְּקַצִּיב לָהּ, דִּתְנֵי קִין הַגְּלוּת. פִּרְשׁ אַחֵר, כִּי הַתְּמַלְאָה יְרוּשָׁלַיִם מִצְבָּאָה שֶׁשָּׁבוּ מִגְּלוּת. כִּי

הפטרה לפרשת ואתחנן לקריאה

בציבור ולשמו"ת בישעיה פרק מ

מ א נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֵר אֱלֹהֵיכֶם: ב דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַיִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מִלֵּאָה צְבָאָה כִּי נִרְצָה נַחֲפֹר עֲוֹנָהּ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וְזָכַת וְגַם כִּי לִקְחָה פִּירְעָנוּת מִיַּד יְהוָה כִּפְלָיִם גְּלוּת כָּבֵל וְזֶה תְּגִלּוֹת, כְּעִבּוֹר

עטרת מרים

א אֲתֵם הַנְּבִיאִים נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמֵר אֱלֹהֵיכֶם: ב דַּבְּרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַיִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי מִלֵּאָה צְבָאָה נַחֲמָלָא זְמַן גְּלוּתָהּ כִּי נִרְצָה נַחֲפֹר עֲוֹנָהּ עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה וְזָכַת וְגַם כִּי לִקְחָה פִּירְעָנוּת מִיַּד יְהוָה כִּפְלָיִם גְּלוּת כָּבֵל וְזֶה תְּגִלּוֹת, כְּעִבּוֹר

שי למורא

עטרת מרים

בְּכֹל־חַמְאָתִיהָ: ג כאלו קול קורא מכריז במדבר ואומר פנו דרך יהוה להשיב בו בני הנולה וְיִשְׂרָו עֲשׂו דָרֶךְ יִשְׂרָו בְּעֶרְבָה מַסְלָה לְאַלְהֵינוּ פִי הוּא וְלֹךְ לַפְנֵיהֶם: ד כְּלִיָּא עֲמָק וְיִשְׂאָו יִרְחֹם וְכֹל־הָר וְגִבְעָה וְשַׁפְלוֹ לְהִיָּת דְּרָדֶךְ יִשְׂרָו וְהָיָה דְרָדֶךְ הָעֶקֶב הָעִקֹּם וְהָיָה לְמִישׁוֹר וְהִרְכָּסִים הָרִים חֲסוּמִים זֶה לָזֶה וּמִתּוֹךְ כְּמוֹכֶן מוֹדֵד שְׂבִיעִיהֶם זָקוֹף וְהָיָה לְבָקָעָה אֶרֶץ חֲלָקָה וְשׁוּהָ: ה אִזּוּ כְּשִׁינְאוּ מִתְּנָלוֹת וְנִגְלָה וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה אִזּוּ וְרָאוּ כְּלִיָּשׁוֹר כֶּלֶם יַחְדָּו פִּי פִי יְהוָה דְּבַר הוֹאִיל וְנִתְקַנְטוּ הַנְּחֻמּוֹת: ו קוֹל מֵאֵת הַקְּדוֹשׁ דְּרָדֶךְ הוּא אֲמַר אֵלֵי קָרָא וְהִכְרֹו בְּרִיבִים וְאֲמַר רִחֵמֵי אֵלֵינוּ מֵה אֶקְרָא וְתִקּוֹל מְשִׁיבוֹ וְאֵת קָרָא כְּלִיָּהֲבִישׁוֹר כֶּל הַעֲמֻם שְׂבִיבָאוּ עִם גּוֹ עַל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וְיִבְלוּ וְיִכְמֹשׁוּ בְּחִצִּיר שְׂהֶם וְיִבְשִׁים בְּמִתְרָה וְכֹל־חֲסָדוֹ וְאָף מִי מִהֶם עָשָׂה חֲסֵד מֵה וְהָיָה כְּצִיץ כְּפָרַח הַשְּׂדֵה הַנּוֹפֵל גַּם בְּרוּחַ הַנּוֹשֶׁבֶת: ז לָזֶה יָבֵשׁ וְיִתְבַּשׁוּ בְּחִצִּיר גִּבְלָה יִכְמֹשׁ כְּצִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁבֶּה בּוֹ אֲכֹן בְּאֵמֶת יְהוָה בְּחִצִּיר הָעֵם שַׁעַם גּוֹ: ח הָעֵם הָיָה יָבֵשׁ וְיִתְבַּשׁ בְּחִצִּיר גִּבְלָה צִיץ וְכֶלֶם יִאֲבֹדוּ וְדָבַר אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִבִּיתָ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים יָקוּם לְעוֹלָם: ט עַל הַר־גִּבְיָה עַל־לֶךְ מְבַשֶּׁרֶת צִיּוֹן הָרִימִי בְּכַף קוֹלְךָ מְבַשֶּׁרֶת יְרוּשָׁלַם הָרִימִי אֶל־תִּירָאִי אֲמַרְי לְעַרְי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: י הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה בְּחֹק יָבֹא וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה לּוֹ הִנֵּה שִׁכְרוֹ אֲתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: יא בְּרַעְיָה עֲדָרוֹ יִרְעָה בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ יִשְׂאָ עֲלֹת יִנְחֹל: יב מִי־מֶדֶד בְּשַׁעְלֹ מִים וְשָׁמַיִם בִּזְרֵת תִּפֹּן וְכֹל בְּשָׁלֵשׁ עֶפֶר הָאֶרֶץ

נִרְצָה עֲוֹנָה, כִּי נִשְׁלֵם כְּפַרַּת עֲוֹנָה. "נִרְצָה", נִשְׁלֵם, כְּמוֹ "אִזּוּ תִרְצָה הָאֶרֶץ אֶת שְׂבִיבָתֶיהָ" (ויקרא כ.טז). כִּי לְקַחְתָּ, כִּי קִבְּלָה עֲלֶיהָ בְּפָלִים, שְׁתֵּי גִלְיוֹת, גִּלְיוֹת כְּבֹל וְגִלְיוֹת אֲדוּם. ג) קוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָּר, קוֹל קוֹרָא בְּצִיּוֹן שְׁהִיא שׁוֹמֵמָה בְּמִדְבָּר. פִּנּוּ דְרָדֶךְ ה', פִּנּוּ הַדְּרֹךְ לְשִׁבְיָם לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשׁ. בְּעֶרְבָה,

הוּא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיא כְּמוֹן גִּלְיוֹת כְּמוֹ עֲרֻבֹת מִדְבָּר. ד) כֹּל גִּיָּא, כֹּל עֲמָק. יִנְשָׂא, יִתְרַחֵם. יִשְׁפָּלוּ, וְיִמְכְּבוּ. (כְּלוּמֶר, הַגּוֹיִם שְׁהִיוּ גִבְיָה וְהָיוּ שְׁפָלִים).

הָעֶקֶב, הַמְּקוֹם שְׁהִיא מְעַקֵּם וּמַעֲנִית. וְהִרְכָּסִים, הַתְּרִים חֲסוּמִים זֶה לָזֶה, וּמִתּוֹךְ דֶּךְ הַנִּיָּא שְׂבִיעִיהֶם זָקוֹף מֵאֵה. לְבָקָעָה, לְאֶרֶץ חֲלָקָה וְיִשְׁוּהָ. ה) וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְגו', אִזּוּ יִתְנַלָּה כְּבוֹד ה' וְכֶלֶם יִרְאוּ כִּי פִי ה' דְּבַר אֵת הַנְּחֻמּוֹת הָאֵלֶּה, הוֹאִיל וְהִתְקַנְטוּ. ו)

קוֹל אֲמַר קָרָא, קוֹל נְבוּאָה אֲמַר לְנְבִיא, קָרָא וְהִכְרֹו בְּרִיבִים. וְאֲמַר מֵה אֶקְרָא, וְהִנְבִּיאוּ שְׂאֵל וְאֲמַר מֵה אֶקְרָא. כֹּל הַבְּשָׁר חֲצִיר, וְקוֹל הַנְּבוּאָה מְשִׁיב לְנְבִיא, שְׂאִמֶּה, כֹּל הַבְּשָׁר חֲצִיר, כְּלוּמֶר, הַגּוֹיִם שְׂבִיבָאוּ עִם גּוֹ וּמִגּוֹ עַל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וְיִבְלוּ וְיִכְמֹשׁוּ בְּחִצִּיר. וְכֹל חֲסָדוֹ כְּצִיץ הַשְּׂדֵה, וְכֹל עֲנִיָּי חֲסֵד שְׁעִשׂוּ בְּעֶבֶר וְהָיוּ נִחְשָׁבִים כְּפָרַח הַשְּׂדֵה שִׁיבֵל מִהֶר,

כִּיֹּן שְׂבָאוּ לְהִרְעֵ לְיִשְׂרָאֵל. (וְעַל־דְּרָדֶךְ הַכְּתוּב "וְחֲסֵד לְאִמִּים מֵאֵת" (משלי יד. טז). ז) אֲכֹן חֲצִיר הָעֵם, בְּאֵמֶת שְׁהָעֵם שַׁעַם גּוֹ וּמִגּוֹ וְיִתְבַּשׁ כְּחִצִּיר. ח) יָבֵשׁ חֲצִיר וְגו', כֶּלֶם וְשִׁלֵּשׁ לְחֹק הָעֵנָן. וְדָבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם, וְדָבַר ה' שֶׁהִבִּיתָ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים וְהָקַם לְעוֹלָם וְלֹא יִכְבֹּד לְכָל־דְּבָרָיו. ט) עַל הַר גִּבְיָה עַל־לֶךְ, לְהַשְׁמִיעַ הַקּוֹל לְמִתְרָחֵק. מְבַשֶּׁרֶת צִיּוֹן, עֲרַת הַנְּבִיאִים הַמְּבַשְּׂרִים אֶת הַנֶּאֱמָר לְצִיּוֹן. פְּרוּשׁ אַחֵר, אֶת צִיּוֹן הַמְּבַשֶּׁרֶת. (וְכֹן הַפְּרוּשִׁים בְּ"מְבַשֶּׁרֶת יְרוּשָׁלַם"). תְּרִימִי אֶל תִּירָאִי, תְּרִימִי אֶת קוֹלְךָ, וְאֵל תִּתְּחַדִּי

מִלְּבִשֵׁר אֶת הַבְּשׂוּרָה. הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם, הִנֵּה בֵּא חֲקִיבָה לְגֵאֵל אֲתֶכֶם. י) בְּחֹק יָבֹא, בְּכַח וּבְנִבְרָה יָבֹא לְהַפְרֵעַ מִן הַגּוֹיִם. וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה לּוֹ, כְּלוּמֶר, לֹא יִצְמַח לְשׁוֹם עֲוֹרָה מִזִּלְתּוֹ. הִנֵּה שִׁכְרוֹ אֲתוֹ, שִׁכְרַת הַמַּעֲשֶׂה מִזִּמְנוֹ

אֲתוֹ לְשִׁלֵּם לְכָל אֶחָד בְּנִמְלוֹ. וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו, וְשִׁכְרַת הַמַּעֲשֶׂה מִזִּמְנוֹ לְפָנָיו. (וְהוּא כֶּלֶם לְשׁוֹן). יא) בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ יִשְׂאָ, בְּזִרְעוֹ וְלֹא בְּמִסְלָה, יִקְבֹּץ אֶת הַטְּלָאִים שְׂבִיבָאוּ וְיִשְׂאָם בְּחִיקוֹ. עֲלֹת יִנְחֹל, וְהִצָּאן הַמִּינִיקוֹת יִנְחֹל בְּנִחַת. כֹּן יוֹלִיכֶם חֲקִיבָה בְּנִחַת בְּשׁוֹבֶם מִתְּנִלְחָה. יב) מִי מֶדֶד בְּשַׁעְלֹ מִים,

לְקַחְתָּ מִיַּד יְהוָה בְּפָלִים בְּכֹל־חַמְאָתִיהָ: ג קוֹל קוֹרָא בְּמִדְבָּר פִּנּוּ דְרָדֶךְ יְהוָה יִשְׂרָו בְּעֶרְבָה מַסְלָה לְאַלְהֵינוּ: ד כְּלִיָּא יִנְשָׂא וְכֹל־הָר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר וְהִרְכָּסִים לְבָקָעָה: ה וְנִגְלָה כְּבוֹד יְהוָה וְרָאוּ כְּלִיָּשׁוֹר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דְּבַר: ו קוֹל אֲמַר קָרָא וְאֲמַר מֵה אֶקְרָא כְּלִיָּהֲבִישׁוֹר חֲצִיר וְכֹל־חֲסָדוֹ כְּצִיץ הַשְּׂדֵה: ז יָבֵשׁ חֲצִיר גִּבְלָה צִיץ כִּי רוּחַ יְהוָה נִשְׁבֶּה בּוֹ אֲכֹן חֲצִיר הָעֵם: ח יָבֵשׁ חֲצִיר גִּבְלָה צִיץ וְכֶלֶם יִאֲבֹדוּ וְדָבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם: ט עַל הַר־גִּבְיָה עַל־לֶךְ מְבַשֶּׁרֶת צִיּוֹן הָרִימִי בְּכַף קוֹלְךָ מְבַשֶּׁרֶת יְרוּשָׁלַם הָרִימִי אֶל־תִּירָאִי אֲמַרְי לְעַרְי יְהוּדָה הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: י הִנֵּה אֲדֹנִי יְהוָה בְּחֹק יָבֹא וְזִרְעוֹ מִשְׁלָה לּוֹ הִנֵּה שִׁכְרוֹ אֲתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו: יא בְּרַעְיָה עֲדָרוֹ יִרְעָה בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ יִשְׂאָ עֲלֹת יִנְחֹל: יב מִי־מֶדֶד בְּשַׁעְלֹ מִים וְשָׁמַיִם בִּזְרֵת תִּפֹּן וְכֹל בְּשָׁלֵשׁ עֶפֶר הָאֶרֶץ

טְלָאִים וּבְחִיקוֹ יִשְׂאָ עֲלֹת הַקְּטָנוֹת שְׂהֶם יִנְחֹל אוֹתָם בְּנִחַת, כֹּן יוֹלִיכֶם הַמְּקוֹם בְּנִחַת בְּשׁוֹבֶם מִתְּנִלְחָה: יב מִי־מֶדֶד בְּשַׁעְלֹ בְּאֶרְצוֹ עֲמָק הַמִּים בִּים

בְּזִרְעוֹ יִקְבֹּץ טְלָאִים וּבְחִיקוֹ יִשְׂאָ, בְּזִרְעוֹ וְלֹא בְּמִסְלָה, יִקְבֹּץ אֶת הַטְּלָאִים שְׂבִיבָאוּ וְיִשְׂאָם בְּחִיקוֹ. עֲלֹת יִנְחֹל, וְהִצָּאן הַמִּינִיקוֹת יִנְחֹל בְּנִחַת. כֹּן יוֹלִיכֶם חֲקִיבָה בְּנִחַת בְּשׁוֹבֶם מִתְּנִלְחָה. יב) מִי מֶדֶד בְּשַׁעְלֹ מִים,

שי למורא

עטרת מרים

וְשָׁמַיִם רַחֵם הַשָּׁמַיִם בְּזֵרֶת תַּכְּן מִדֵּר וְכָל וְכָל בְּשִׁלְשׁ מִדֵּה גְדוּלָּה עֶפֶר הָאָרֶץ וְשָׁקֵל בְּפָלֶם מִטֶּה הַבְּרָזִל תִּמְסָמֵן לְדַעַת הַמִּשְׁקָל הָרִים וּנְבָעוֹת בְּמֵאזְנֵימָם כִּי מִי־תַכְּן מִטֶּה אֶת־רוּחַ יְהוָה אַחֵר דַּעַתוֹ וְאִישׁ כִּי הוּא אֲשֶׁר עֲצָתוֹ יוֹדֵעֵנּוּ לְהַקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא: יֵד אֶת־מִי עִם מִי נֹעֵץ

נִתְעַן, וְכִי וְיִבְיָהוּ הַשִּׁבְלִי בִּינָה וְלִמְדָהּ לִלְבֵּת בְּאַרְחַ בְּדֶרֶךְ מִשְׁפָּט וְכִי וְלִמְדָהּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנָה וְיֹדֵעֵנּוּ: מו הֵן גְּבוּרֹת הַגּוֹיִם נִחְשָׁב לְמוֹלֵד כְּמֹר כְּמִטָּה מִדְּלִי שְׁשׂוּאִים בּו מִים וְכִשְׁחַק כְּאֶבֶךְ תִּשְׁחַק מַעֲפֹשׁ מֵאֲזֵנִים שֶׁל נִחוּשֶׁת נִחְשָׁבו הֵן אִיִּים אִי הֵם כִּדְק כְּאֶבֶךְ דֵּק וְטוֹל יִשְׁלֹךְ, וְאִם כּוּ, אִיךְ עֲמִידוֹ לְמוֹלֵד לְמוֹתוֹ בְּיָד מִלְּהוּצֵי אֶת יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם: מו וְלִבְנֹן אֵין דִּי עֲצִים בְּעָרָה לְהַכְעִיר בָּהֶם אִשׁ מִנְּבִחוֹ וְחִיתוֹ שֶׁל לִבְנֹן אֵין דִּי מִתָּהם לְהַעֲלוֹת עוֹלָה לְכַפֵּר עַל עוֹן הָאוֹמוֹת: ז פְּלִי־הַגּוֹיִם כְּאֵין כְּלֵא דְכֵר נִגְדֹּר פְּחוֹת מֵאַפָּס וְתִהְיוּ וְחִלֵּל רֵק נְחֻשְׁבֵּרִל לְמוֹלֵד: יח וְאַל־מִי תִדְמִיּוֹן אֵל הֵלֵא הֵאֵל לֹא נִמְצָא לוֹ דְּמִי כָּלֵל וּמִה־דְּמִיּוֹת וּמִהוּ דְּמִיּוֹן אֲשֶׁר תִּעֲרַכְרְכֵּל וְהָשׂוּ לוֹ: יט וְכִי תִדְמּוּ לוֹ אֶת הַפֶּסֶל אֲשֶׁר נִסְךְ חֲרָשׁ הַחִיּוֹת מִמִּתְכָּה וְצִרָה בְּזִהָב יִרְקַעֵנּוּ וְדָד עָלֵיו מִמַּעַל וּרְתִקוֹת שִׁלְשָׁאוֹת כֶּסֶף יַעֲשֶׂה הַצֹּרֶף לְמִשְׁכּוֹ בָּהֶם כִּי מִמְּקוֹמוֹ לֹא יִמָּוֶשׁ: כ הַמִּסְכֵּן הַעֲנִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה מִכֶּסֶף עַל חֶסֶל כְּמוֹ הַעֲשִׂירִים, הֵנָּה עֵץ חֹק אֲשֶׁר לֹא־יִרְקַב וְיִחַר חֲרָשׁ חָכֵם

יִכְשִׁילֹו לְהִכִּין פֶּסֶל שְׂלֵא יִמּוֹט שְׂלֵא וְתִפְרִדוּ חֲלָקָיו: כא הָלוֹא תִדְעוּ מִדַּעְתְּכֶם מִי הוּא אֲדוֹן הָעוֹלָם הָלוֹא תִשְׁמָעוּ מִן הַמִּזְרָה אֲשֶׁר חָק מִדַּעְתּוֹ הָלוֹא הִגֵּד מִן תַּפְּסֵל אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִרְאֵשׁ מִיָּמִים קְדֻמוֹנִים לְכֶם הָלוֹא

וְשָׁקֵל בְּפָלֶם הָרִים וּנְבָעוֹת בְּמֵאזְנֵימָם: יג מִי־תַכְּן אֶת־רוּחַ יְהוָה וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדֵעֵנּוּ: יד אֶת־מִי נֹעֵץ וְיִבְיָהוּ וְלִמְדָהּ בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט וְלִמְדָהּ דַּעַת וְדֶרֶךְ תְּבוּנָה וְיֹדֵעֵנּוּ: מו הֵן גְּבוּרֹת מִדְּלִי וְכִשְׁחַק מֵאֲזֵנִים נִחְשָׁבו הֵן אִיִּים כִּדְק וְטוֹל: מו וְלִבְנֹן אֵין דִּי פֶּעֶר וְחִיתוֹ אֵין דִּי עוֹלָה: ז פְּלִי־הַגּוֹיִם כְּאֵין נִגְדֹּר מֵאַפָּס וְתִהְיוּ נְחֻשְׁבֵּרִל: יח וְאַל־מִי תִדְמִיּוֹן אֵל וּמִה־דְּמִיּוֹת תִּעֲרַכְרְכֵּל: יט הַפֶּסֶל נִסְךְ חֲרָשׁ וְצִרָה בְּזִהָב יִרְקַעֵנּוּ וּרְתִקוֹת כֶּסֶף צוֹרֶף: כ הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה עֵץ לֹא־יִרְקַב יִבְחַר חֲרָשׁ חָכֵם יִכְשִׁילֹו לְהִכִּין פֶּסֶל לֹא יִמּוֹט: כא הָלוֹא תִדְעוּ הָלוֹא תִשְׁמָעוּ הָלוֹא הִגֵּד מִרְאֵשׁ לְכֶם הָלוֹא הִבְיִנּוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ:

כְּלוּמֹר, אֵל תִּתְקוּמוּ אִיךְ יִהְיוּ תִדְבְּרִים הָאֵלֶּה, שְׁהִי הַקב"ה שְׁפָרָא אֶת הָעוֹלָם מֵאִין, וְכָל לַעֲשׂוֹת הַכָּל לְפִיקְדָה אִמֹר, מִי מִדֵּר בְּקִמְצוֹ מִים, לְהַעֲלוֹת חֲצִים לְמַעְלָה וְחֲצִים לְמַטָּה, וְשֵׁם אוֹתָם בְּמִקְוָם וְיַדֵּעַ מִדָּהֶם, וְאִמֹר בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם שְׁמוּדִידִים הַמִּים. וְשָׁמַיִם בְּזֵרֶת תַּכְּן, שְׁנוֹת אֶת הַשָּׁמַיִם כִּי־יִרְעָה וְיַדֵּעַ מִדָּהֶם, כִּי הוּא בְּרָאם בְּגִבּוּרָתוֹ כִּי הִתְקַמָּה, וְכֵאלוּ מִדָּם בְּזֵרֶת. וְכָל בְּשִׁלְשׁ עֶפֶר הָאָרֶץ, וְיִמְדֵר בְּמִדֵּה "שְׁלִישׁ" אֶת גְּדֵל בְּדוֹר הָאָרֶץ. וְכָל, וְיִמְדֵר, וְיִמְדֵר בְּעִמָּר" (שְׁמוֹת 12:13) תִּרְגֻמוֹ "וְכָל". בְּשִׁלְשׁ, בְּמִדֵּה הַתְּקִרָאָה קֵד, כְּמוֹ "בְּדִקְעוֹת שְׁלִישׁ" (תְּהִלִּים 119). פְּרוֹשׁ אַחֵר, וְיִמְדֵר אֶת בְּדוֹר הָאָרֶץ בְּשִׁלְשׁוֹת, שְׁלִישׁ מִדָּה, שְׁלִישׁ יָשׁוּב, שְׁלִישׁ יָמִים וְנִהְרֹת. וְשָׁקֵל בְּפָלֶם הָרִים, "פָּלֶם" הוּא מוֹט בְּרִזֵּל שְׁמִסְכָּנִים עָלָיו וְקָדוֹת לְדַעַת בָּהֶם הַמִּשְׁקָל. וְכָל הַר מֵתָאֵם לְפִי הָאֲדָמָה שֶׁתִּתְקִי, הַר כְּבֹד בְּאֲדָמָה קִשְׁיָה, וְהַר קָל בְּאֲדָמָה רַחֵה. וּנְבָעוֹת בְּמֵאזְנֵימָם, וְהַנְּבָעוֹת כְּמוֹ נִשְׁקָלוּ בְּמֵאזְנֵימָם, וְכֵלֵם בְּרָאם בְּשַׁעוֹר טוֹב וּמִדָּה נְכוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְיָרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (בְּרֵאשִׁית 1:10). יג מִי תַכְּן אֶת רוּחַ ה', מִי הִכִּין אֶת רִצּוֹנוֹ שֶׁל ה', כְּלוּמֹר, מִי הִטָּה אֶת רִצּוֹן ה' אַחֵר דַּעַתוֹ. וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדֵעֵנּוּ, וְכִי הוּא הָאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן עֲצָתוֹ לְהַקב"ה. יד אֶת מִי נֹעֵץ וְיִבְיָהוּ, עִם מִי הִתְעַנֵּן לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ בִּינָה. בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט, בְּדֶרֶךְ תְּבוּנָה הָעוֹלָם וְסִדְרֵי הַנִּהְיָאוֹת. דַּעַת, לְדַעַת הַעֲתִידוֹת.

וְדֶרֶךְ תְּבוּנָה, דְּרָכֵי תְּבוּנָה וְאַחֲרֵיתֶיהָ. מו הֵן גְּבוּרֹת מִדְּלִי, הַרִי גְבוּרָה כָּל הַגּוֹיִם נִחְשָׁב כְּמִטָּה כְּרָה תִּמְסָמֵן מִשְׁלִי הַרְלִי כִּשְׁשׂוּאִים מִים מִן הַיָּם, שֶׁתִּמְסָה הָיָה דְּכֵר מִיָּעַט לֹא חֲשִׁיבוֹת נִגְדֵּל הַרְלִי. וְכִשְׁחַק מֵאֲזֵנִים נְחֻשְׁבֵּר, בְּעֵינֵי הַקב"ה נִחְשָׁבִים הֵם כְּמוֹ אֶבֶךְ הָבָא מִשְׁחִיקָת קַעְרוֹת הַמֵּאזְנִים, שְׂהוּא דְּכֵר מוֹעֵט מְאֹד כִּי בְּנִפְיָה מְעוּמָה יֵצֵא מִשָּׁם. הֵן אִיִּים, הַרִי אֶת אִיִּים. כִּדְק וְטוֹל, כְּאֶבֶךְ דֵּק יִשְׁאֵם וְיִפְלֵם וְיִתְפַּסֵּם. מו וְלִבְנֹן, שֵׁם עֵר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. אֵין דִּי פֶּעֶר, אֵין דִּי עֲצִים לְהַכְעִיר בָּהֶם אִשׁ עַל מִנְּבִחוֹ. וְחִיתוֹ, הַתְּבוּנָה וְהַעֲפוֹת שֶׁבְּעֵר הַלִּבְנֹן. אֵין דִּי עוֹלָה, אֵין דִּי בָהֶם לְהַקְרִיב עוֹלוֹת לְלִבְנֹן. יז כְּאֵין, כְּלֵא דְכֵר. מֵאַפָּס וְתִהְיוּ נְחֻשְׁבֵּר לוֹ, הַגּוֹיִם נִחְשָׁבִים לְפָנָיו כְּאֵלוֹ הֵם פְּחוֹת מֵאַפָּס וְתִהְיוּ. יח תִּדְמִיּוֹן, תִּדְמּוּ וְתִשְׁוּ. תִּעֲרַכְרְכֵּל לוֹ, תִּחְשִׁיבוּ לִבְנֹנוֹ. יט הַפֶּסֶל נִסְךְ חֲרָשׁ, וְכִי תִדְמּוּ לוֹ אֶת חֶסֶל אֲשֶׁר הָאֵין הַחִיּוֹת מִמִּתְכָּה. וְצִרָה בְּזִהָב יִרְקַעֵנּוּ, וְהַצֹּרֶף וְדָד עָלֵיו צִפִּי שְׁכֶבֶת זָהָב. וּרְתִקוֹת כֶּסֶף צוֹרֶף, וְשִׁרְשׁוֹת כֶּסֶף וְתִהְיוּ לוֹ הַצֹּרֶף. כ הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה, הַמִּתְקַחָה לְהַפְרִישׁ וְלְהַבְדִּיל בֵּין סוּגֵי הָעֲצִים. "הַמִּסְכֵּן", הַמִּלְקוֹד וְהַגִּיל, מִלְּשׁוֹן "הַמִּסְכָּן" הַסְּכָנִית" (בְּמִדְבָר 32:1). פְּרוֹשׁ אַחֵר, "הַמִּסְכֵּן תְּרוּמָה", הַמִּסְכֵּן וְעֵנִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ מִכֶּסֶף לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל יָקָר כְּמוֹ הַעֲשִׂירִים. לֹא יִמּוֹט, לְחִזְקוֹ מִכֶּסֶף מִרְיָם וְכִי־יֵצֵא בָּהוּ, שְׂלֵא וְתִמְסָמֵן וְתִתְקַלֵּל. וְכֵאלוּ, אִם מִהֲצֹדֵךְ לְחִזְקוֹ, אִיךְ יִדְמִהוּ לְעִלְיוֹ. כא הָלוֹא הִבְיִנּוּתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ, הַרִי גַם בְּנִפְיָהֶם תּוֹכֵלוּ לְהִכִּין מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ. כְּלוּמֹר, אִם יֵשׁ בָּהֶם דַּעַת לְהִכִּין, תּוֹכֵלוּ לְהִכִּין מִמּוֹסְדֵי הָאָרֶץ וּמִהַשְׁמִים וּמִעֲרֵכֶת הַכּוֹכָבִים, שִׁישׁ בּוֹרָא לְעוֹלָם, וְכֵאלוּ וּמִנְהוּתוֹ בְּכֶדֶר מוֹסְדֵר, וְלֹא נָפֵל בְּמִקְרָה. וְהָאָדָם שְׂהוּא כְּעַל דַּעַת מִי הוּא אֲדוֹן הָעוֹלָם וְכִי רִצּוֹנוֹ שְׁנַעֲשֶׂה בְּעוֹלָם, כִּי שְׂלֵא יִחְטָא לְעֵבֶר עַל פְּקָדָתוֹ, כִּי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה הָאָדָם יִבְיֵא הָאֱלֹהִים

שי למורא

עטרת מרים

במשפט על כל נעלם. **כב) הישב על חוג הארץ**, הלא הבורא הוא וישב בשמים שהם כמו העגול הנעשה במחנה סביב הקדש שהוא כדור הארץ. **ויושביה בחגבים**, ויושבי הארץ הם בעיני החגבים. ואמר בדרך משל, מדרך האדם היושב במעל בגובה רב, שכל מה שמתחתיו נדמה בעיניו לקטן. הנוטה בדק שמים, הלא הוא הנוטה את השמים כאדם הנוטה ורעה או קרוב. **וימתתם כאהל לשבת**, פרש אותם כמו אהל שפורשים בשביל לשבת תחתיו. **כג) הנותן רוזנים לאין**, העושה שרים וגדולים שהיו לאין ואפס. **פתחו עשה**, עשה אותם להיות תהו. **כד) אף כל נפשו**, אותם הרוזנים והשופטים, הרי הם אפלו אפלו לא נפשו מעולם. **אף כל זרעו**, ואפלו אפלו לא נרעו מעולם, שהוא פחות מנטיעה. **אף כל שרש בארץ גזעם**, לכשיקרו לא ישרש הגזע בארץ להחליף ענפים. כלומר, לא יחזרו לקדמותם, וגם נשא בהם ויבשו, וגם בנישפת רוח בהם יתבשו ויאבדו. **וסערה פקש תשאם**, ורוח סערה תשאם ממקומם כהכן הנשא ברוח. **כה) ואל מי תדמיוני ואשנה יאמר קדוש**, הקב"ה שהוא הקדוש והנבדל מכל גשם ומכל דמיון, הוא מצד עצמו יאמר "ואל מי תדמיוני ואשנה", הלא אין לי דמות ודמיון כלל. **כו) מי כרא אלה**, מי כרא את כל צבא הבוכים אשר תראו במרום. **המוציא במספר צבאם**, ומי הוא מוציא בכל יום במספר את צבא המרום. **לכלם בשם יקרא**, כלומר, לכל אחד מהם יקרא שם הקדוש לו לפי הדבר שבבשרו נברא. **מרב אוזנים ואמין**, ב"ח איש לא נעדר, מרב האון שיש לו ושהוא אמין ב"ח, על בן איש מתבצא לא נעדר שלא יקרא לו בשם, ושהיה כל אחד מהם קצת כל ימי עולם.

הבינותם האם תוכלו להבין מוסדות יסודות הארץ על מה היא עומדת, אם לא בגנות המקום: כב הלא הוא הישב על-חוג הארץ על השמים המסבבים את הארץ ויושביה יושבי הארץ המת בעיני פחגבים הלא הוא הנוטה בדק פקרום שמים וימתתם פרשם כאהל לשבת תחתיו: כג הוא הנותן רוזנים שרים לאין שפטי ארץ שמתנאים בגדלתם פתחו עשה אותם: כד כל כך יתנם לאין עד שיאמרו הרי הם אף כל כמי שלא נפשו מעולם אף אפלו בלזרעו מעולם אף אפלו כל בלי שרש בארץ לגזעם ולא יחזרו לקדמותם, וגם נשא בהם בנישפת קלה ויבשו וסערה רוח סערה פקש תשאם ממקומם: כה ואלמי תדמיוני תוכלו לדמות אותי ואשנה לו יאמר האל הקדוש: כו שאומרום עיניכם וראו מירבא אלה הבוכים והמנולות המוציא במספר צבאם בכל יום, לכלם לכל בוכב בשם יקרא בעבור מרב אוזנים והנעלות הבח ואמין והתמדת ב"ח לבן איש לא נעדר אחד מהם כל ימי עולם:

כב הישב על-חוג הארץ ויושביה פחגבים הנוטה בדק שמים וימתתם כאהל לשבת: כג הנותן רוזנים לאין שפטי ארץ פתחו עשה: כד אף כל נפשו אף בלזרעו אף בלשרש בארץ גזעם וגם נשא בהם ויבשו וסערה פקש תשאם: כה ואלמי תדמיוני ואשנה יאמר קדוש: כו שאומרום עיניכם וראו מירבא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אוזנים ואמין ב"ח איש לא נעדר:

לאחר שמסיים ההפסדה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שִׁמְחָנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵי הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

בָּם עַד-אֲבָד הַנְּשֹׂאִים וְהַנְּסֻתִּים מִפְּנֵיךָ:
כא לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי-יְהִיָּה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְּךָ
אל גְּדוֹל וְנוֹרָא: (לוי) כב וְנִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ מֵעַתָּה מֵעַתָּה לֹא תוּכַל
פְּלֹתָם מִיָּהָר פֶּן-תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה:
כג וְנִתְּנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָמָּם מְהוּמָה
גְּדֹלָה עַד הַשָּׁמַיִם: כד וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ
וְהִאֲבִדְתָּ אֶת-שְׂמֹם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא-יִתְּצֵב
אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשָּׁמַיִם אִתָּם: כה פִּסְלֵי
אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא-תִחְמֹד פֶּסֶף וְזָהָב
עֲלֵיהֶם וְלִקְחָתָהּ לָךְ פֶּן תִּקְשֶׁשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֵבֶת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: כו וְלֹא-תִבְאֵי תוֹעֵבָה אֶל-
בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרֵם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ | תִּשְׁקָצֶנּוּ
וְתַעֲב | תִּתְעַבְּנוּ כִּי-חָרֵם הוּא: פ ח כָּל-
הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תַּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת-
הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם: כז וְזָכַרְתָּ
אֶת-כָּל-הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה
אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתָּךְ
לְדַעַת אֶת-אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הַתִּשְׁמֹר כְּחֵיב מִצְוֹתוֹ
קרי מִצְוֹתָיו אִם-לֹא: ג' וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֲבֶךָ וַיִּאֲכַלְךָ
אֶת-הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ

קריאת התורה למנחת שבת קודש
י וְהָיָה | עַקֵּב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה
וְשִׁמְרֶתֶם וַעֲשִׂיתֶם אִתָּם וְשָׁמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לָךְ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם: יא וְאַהֲבֶךָ וּבְרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבְרַךְ פְּרִי-
בִטְנְךָ וּפְרִי-אֲדָמְתְּךָ דִּגְגֶךָ וְתִירִשְׁךָ וַיַּצְרִיחְךָ
שְׁנֵי-אֱלֹפִיךָ וַעֲשִׂיתָ צֶאֱנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-
נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ: יב בָּרוּךְ תְּהִיָּה מִכָּל-
הָעַמִּים לֹא-יְהִיָּה כָךְ עֶקֶר וְעִקְרָה וּבְכָה־מִתְךָ:
יג וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל-חֲלִי וְכָל-מְדוּי מִצְרִים
הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיִמְם בְּךָ וְנִתְּנָם
בְּכָל-שְׁנֵי-יָדֶיךָ: יד וְאַכְלִיתָ אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא-תַחֲסוּם עֵינֶיךָ עֲלֵיהֶם
וְלֹא תַעֲבֹד אֶת-אֱלֹהֵיהֶם כִּי-מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: טו
יז כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי
אִיכָּה אוּכַל לְהוֹרִישָׁם: יח לֹא תִירָא מֵהֶם זָכָר
תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה
וּלְכָל-מִצְרָיִם: יט הַמִּפְתַּת הַגְּדֹלָת אֲשֶׁר-רָאוּ
עֵינֶיךָ וְהָאֲתֵת וְהַמִּפְתִּים וְהִיד הַחֻזְקָה וְהַזֹּרַע
הַנְּמוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי-יַעֲשֶׂה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים אֲשֶׁר-אַתָּה יֹרֵא
מִפְּנֵיהֶם: כ' וְגַם אֶת-הַצֹּרַעַה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לִמְעַן הוֹדִיעֶנִי כִּי לֹא עַל־לֶחֶם לְבַדּוֹ יַחֲיֶה
הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִּי־יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:
(ישראל) ד שְׂמֹלֶתְךָ לֹא בָלְתָה מֵעַלְיָךְ וְרִגְלְךָ לֹא
בִצְקָה זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה: ה וַיִּדְעַת עַם־לִבְכֹּךְ כִּי
כַּאֲשֶׁר יִיפֹר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרָךְ:
ו וְשִׁמְרָתָ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכַת בְּדַרְכֵּיו
וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: ז כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל־

אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יְצֵאִים
בַּבִּקְעָה וּבְהָר: ח אֶרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֵרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנָה
וְרִמּוֹן אֶרֶץ־זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: ט אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא
בְּמַסְכַּנָּת תֹּאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תַחֲסֹר כָּל בָּהּ
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרוֹז וּמַהֲרִיָּה תַחֲצֹב
נַחֲשֶׁת: י וְאָכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: ע"ב בחול

סוף זמן קידוש לבנה: יום חמישי בערב, י"ד מנחם אב

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מני"א, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ט מני"א, בו שואל עצה להעדר הסדר אצלו, שמחליט להתנהג באופן מסוים ואינו נמשך זמן רב ומשנה הנהגתו ובמילא מבלבל זה גם להזולת וגם לעצמו.

ובכלל שינויים כהאמור באים לעתים תכופות מפני שמחליטים ענינים שהם לא בערך להמצב בהווה, ז.א. שחפצים לדלג בה בשעה שהסדר הרגיל הוא. מעט מעט אגרשנו, להעלות בקדש צעד אחר צעד [מלבד במקרים יוצאים מן הכלל, שאז הסדר דמדלג ומקפץ ועד להיפך מן הקצה אל הקצה בשעתא חדא וברגעא חדא, אבל אין זה הסדר דתמידים כסדרם],

ועוד בזה עצה היעוצה שתהי' ההסכמה וההחלטה בת קיימא כשמתקשרים בזה (מיפארבינדט זיך) עם חבר וחברותא, שזה מעיק (מאכט איינג) שלא לקיים ההחלטה, כיון שעיי"ז גורם אי נעימות לשני וק"ל.

מובן ג"כ שהיצר משתדל לבלבל גם בעבודה והנהגה האמורה אבל אדרבה מזה עצמו צריכים להוסיף כח במלחמת היצר, וכידוע ההתבוננות בההשתדלות הכי גדולה שונה ומשונה של היצר לפתות את האדם, כיון שזוהי תכלית בריאתו הרי צ"ל ההשתדלות פי כמה מצד האדם למלאות תכלית בריאתו הוא, כדברי חז"ל, אני נבראתי לשמש את קוני, והובטחנו, אדם מקדש את עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה.

בברכה לבשו"ט.

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

מזכיר

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמת, אין תורה. אם אין תורה, אין קמת. הוא היה אומר, כל שתחבמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטים, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה כעדר עדרך ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחבמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטים ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר: והיה כעין שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, וכשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

נקודות משיחות קודש

להבנת הענין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחברו יחדיו)? ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על הגוף מוגבלת. לעומת זאת אותו חלק בנשמה שאינו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו - בדרך של "מקיף" - היא בלתי מוגבלת.

על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת.

דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של "קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזה מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה - לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם - "חכמתו" - מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת עבודת המעשה = קבלת עול - מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך ארץ¹?

יש שתירצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחרה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה לאלו ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך ארץ אין תורה. אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמת אין תורה אם אין תורה אין קמת", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כי אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם להקדמת קמת לתורה, שהרי על פי פירוש הנ"ל צריך לפרש כך:

מכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמת - אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמת" שאם אין תורה אין קמת. והרי לדאבונו אי אפשר לומר שהרוב הם בעלי תורה שצריך להזהיר אותם שאם אין קמת אין תורה.

ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה אין שום דבר ולכן "אם אין תורה, אין דרך ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבהירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומיוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א - פרשת אחר"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק - שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

(1) מדרש שמואל. (2) עיין תוספות יו"ט. (3) סנהדרין קי, ב. (4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת ואתחנן בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:51	5:55	8:38	8:41	9:17	9:19	10:28	10:30	19:43	19:39	20:12	20:08	19:20	20:19
חיפה (ק)	5:47	5:51	8:34	8:37	9:15	9:17	10:27	10:28	19:49	19:45	20:15	20:11	19:16	20:22
ירושלים (ק)	5:48	5:52	8:35	8:38	9:15	9:17	10:26	10:28	19:48	19:44	20:12	20:07	19:05	20:19
תל אביב (ק)	5:49	5:53	8:37	8:39	9:16	9:18	10:28	10:29	19:45	19:41	20:14	20:10	19:22	20:21
אוסטריה, וינה (ק)	5:17	5:25	8:03	8:10	9:07	9:11	10:26	10:29	20:44	20:37	21:25	21:17	20:20	21:33
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:29	7:24	9:17	9:15	9:56	9:54	10:47	10:46	17:26	17:31	17:55	17:59	17:12	18:11
אוקראינה, אודסה (ק)	5:26	5:33	8:14	8:20	9:13	9:16	10:31	10:33	20:40	20:34	21:19	21:11	20:17	21:27
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:52	4:59	7:39	7:45	8:42	8:45	10:01	10:03	20:18	20:10	20:58	20:50	19:54	21:07
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:02	5:09	7:47	7:54	8:52	8:55	10:11	10:14	20:30	20:23	21:12	21:03	20:06	21:20
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:20	5:28	8:02	8:11	9:14	9:18	10:34	10:37	21:03	20:55	21:47	21:37	20:38	21:56
אוקראינה, קייב (ק)	5:12	5:20	7:53	8:02	9:06	9:10	10:27	10:29	20:56	20:48	21:40	21:31	20:32	21:49
איטליה, מילאנו (ק)	5:56	6:02	8:44	8:50	9:41	9:44	10:58	11:00	21:05	20:59	21:41	21:33	20:42	21:49
אקוודור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:46	8:47	9:17	9:17	10:19	10:19	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:55	7:51	9:48	9:47	10:25	10:23	11:18	11:17	18:07	18:11	18:35	18:39	17:53	18:50
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:02	8:57	10:44	10:42	11:25	11:22	12:15	12:13	18:42	18:47	19:14	19:19	18:28	19:31
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:58	6:03	8:47	8:51	9:33	9:36	10:48	10:49	20:28	20:22	21:00	20:55	20:05	21:08
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:43	5:49	8:33	8:37	9:21	9:23	10:36	10:38	20:21	20:15	20:54	20:48	19:58	21:02
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:44	5:49	8:33	8:37	9:21	9:24	10:36	10:38	20:21	20:16	20:55	20:49	19:59	21:02
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:15	6:21	9:04	9:09	9:55	9:58	11:11	11:13	21:02	20:56	21:37	21:30	20:39	21:44
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:35	6:38	9:21	9:23	9:59	10:01	11:10	11:11	20:22	20:18	20:49	20:45	20:01	20:56
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:57	6:01	8:45	8:47	9:26	9:28	10:38	10:39	20:00	19:56	20:30	20:25	19:38	20:37
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:42	6:45	9:27	9:29	10:03	10:04	11:12	11:13	20:12	20:09	20:39	20:36	19:52	20:46
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:37	5:43	8:27	8:31	9:16	9:18	10:31	10:33	20:18	20:13	20:53	20:46	19:56	21:00
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:08	6:14	8:57	9:01	9:45	9:48	11:00	11:02	20:44	20:39	21:18	21:12	20:22	21:25
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:35	5:40	8:24	8:28	9:14	9:17	10:29	10:31	20:19	20:13	20:53	20:47	19:56	21:01
בוליביה, לה-פס (ח)	7:00	6:59	9:16	9:16	9:48	9:47	10:46	10:46	18:18	18:20	18:42	18:44	18:01	18:53
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:53	6:01	8:32	8:42	9:49	9:53	11:10	11:13	21:44	21:36	22:29	22:20	21:19	22:38
בלגיה, בריסל (ק)	5:55	6:03	8:35	8:44	9:50	9:54	11:11	11:13	21:43	21:34	22:27	22:18	21:18	22:36
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:46	6:44	8:55	8:54	9:28	9:27	10:24	10:23	17:45	17:47	18:06	18:08	17:29	18:18
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:33	6:31	8:42	8:41	9:15	9:14	10:12	10:11	17:29	17:32	17:55	17:57	17:14	18:07
בריטניה, לונדון (ק)	5:10	5:18	7:47	7:58	9:06	9:10	10:27	10:30	21:05	20:57	21:49	21:39	20:43	21:58
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:09	5:18	7:27	7:50	9:10	9:14	10:33	10:36	21:21	21:12	22:11	22:00	20:59	22:21
גרמניה, ברלין (ק)	5:11	5:20	7:43	7:56	9:10	9:14	10:32	10:35	21:16	21:07	22:02	21:51	20:50	22:11
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:41	5:48	8:23	8:32	9:34	9:38	10:54	10:57	21:22	21:14	22:06	21:57	20:58	22:15
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:52	6:49	8:57	8:56	9:31	9:29	10:26	10:26	17:43	17:46	18:02	18:05	17:27	18:15
הודו, מומבאי (ח)	6:12	6:14	8:53	8:54	9:26	9:27	10:34	10:35	19:18	19:16	19:43	19:41	18:58	19:51
הודו, פונה (ח)	6:09	6:11	8:50	8:51	9:23	9:24	10:30	10:31	19:13	19:11	19:38	19:36	18:54	19:46
הונגריה, בודפשט (ק)	5:09	5:16	7:56	8:02	8:57	9:01	10:16	10:19	20:30	20:23	21:11	21:02	20:07	21:19
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:47	4:52	7:36	7:40	8:25	8:27	9:40	9:42	19:26	19:21	20:00	19:54	19:04	20:08
יוון, אתונה (ק)	6:20	6:25	9:09	9:12	9:54	9:56	11:07	11:09	20:43	20:38	21:15	21:10	20:21	21:22
מולדובה, קישינב (ק)	5:32	5:39	8:19	8:25	9:19	9:23	10:38	10:40	20:50	20:43	21:29	21:21	20:26	21:37

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף   (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:09	6:11	8:50	8:51	9:23	9:24	10:31	10:32	19:16	19:14	19:41	19:39	18:56	19:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:59	7:53	9:31	9:29	10:16	10:13	11:04	11:02	17:13	17:19	17:48	17:54	17:00	18:07
נפאל, קטמנדו (ח)	5:21	5:24	8:07	8:09	8:44	8:45	9:54	9:55	18:59	18:56	19:26	19:23	18:38	19:34
סין, בייג'ין (ח)	5:03	5:09	7:53	7:57	8:40	8:43	9:55	9:57	19:37	19:32	20:11	20:05	19:13	20:18
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	19:16	19:16	19:40	19:40	18:58	19:49
פולין, ורשא (ק)	4:42	4:50	7:15	7:28	8:40	8:44	10:02	10:05	20:42	20:34	21:30	21:19	20:17	21:39
פרו, לימה (ח)	6:29	6:28	8:49	8:49	9:20	9:19	10:20	10:19	18:00	18:02	18:24	18:25	17:43	18:35
צרפת, ליאון (ק)	6:12	6:19	9:01	9:06	9:58	10:01	11:15	11:18	21:21	21:15	21:59	21:52	20:58	22:07
צרפת, פריז (ק)	6:11	6:18	8:56	9:03	10:02	10:06	11:21	11:24	21:44	21:37	22:24	22:16	21:20	22:33
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:53	8:25	8:25	8:56	8:56	9:59	10:00	18:13	18:13	18:37	18:36	17:55	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:56	6:02	8:45	8:50	9:38	9:41	10:55	10:57	20:54	20:48	21:27	21:20	20:31	21:35
קנדה, מונטריאול (ק)	5:27	5:34	8:15	8:21	9:12	9:15	10:29	10:31	20:35	20:28	21:12	21:04	20:12	21:20
קפריסין, לרנקה (ק)	5:48	5:52	8:36	8:39	9:18	9:20	10:30	10:32	19:56	19:52	20:26	20:22	19:34	20:34
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:49	4:58	7:03	7:12	8:53	8:58	10:18	10:21	21:16	21:06	22:09	21:56	20:50	22:19
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:17	4:27	6:36	6:36	8:24	8:29	9:49	9:53	20:58	20:48	21:50	21:37	20:32	22:01
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:48	4:55	7:35	7:41	8:35	8:39	9:54	9:56	20:07	20:00	20:47	20:39	19:43	20:55
שווייץ, ציריך (ק)	5:52	5:59	8:39	8:45	9:40	9:43	10:59	11:01	21:17	21:10	21:52	21:44	20:53	22:00
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:00	6:02	8:38	8:39	9:10	9:11	10:16	10:17	18:49	18:48	19:13	19:12	18:30	19:21

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ טכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואזרב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - **www.chazak.co.il**

Dvar Malchus
Issue # 00638
22/07/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

